

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МУКАЧІВСЬКА МІСЬКА РАДА
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ**

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ Й ОСВІТИ
В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

**Збірник тез доповідей за матеріалами
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції**

**Мукачево
13-14 травня 2021 року**

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 4 від «12» травня 2021 р.)*

С 91

Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, 13-14 травня 2021 р., Мукачево / Ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2021. – 572 с.

У збірнику представлено тези доповідей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів». Учасниками конференції розглянуто проблеми та перспективи розвитку педагогічної освіти, психолого-педагогічні аспекти індивідуальної траєкторії професійного становлення особистості, сучасні орієнтири розвитку економіки, управління та інженерії, актуальні проблеми розвитку сфери обслуговування, туризму та збереження історико-культурної спадщини, тенденції розвитку сучасного суспільно-політичного та культурно-мистецького простору.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів та студентів, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Щербан Т.Д. – д-р психол. наук, професор (голова);

Гоблик В.В. – д-р екон. наук, професор;

Кобаль В.І. – канд. пед. наук, доцент;

Пігош В.А. – канд. екон. наук, доцент;

Максютова О.В. – провідний фахівець ВНТД.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

АНДРАШКО О. І., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Самостійна робота в гуманізації освітнього процесу початкової школи	14
БОБИРСЬВА О.С. Інноваційна компетентність майбутніх фахівців дошкільної освіти як складова професіоналізму	16
БОКОЧ А. А., ПИНЗЕНИК О.М. Сутність професійних цінностей педагога	18
БОНДАР Т. І. Правова модель інклюзивної освіти в Україні	20
БРИЖАК Р. В., ВАРГА М. С. Особливості використання дитячого фольклору у вихованні дітей дошкільного віку	22
ВАРГА Л.І. До проблеми критеріального підходу у формуванні комунікативної культури майбутніх учителів	24
ВІКОНЬ А.М. Педагогіка В. Сухомлинського і Нова українська школа	26
ВІНЕР Г.І., ТЯГУР В.М. Інтегративний підхід та інтегроване навчання: теоретичні концепти	28
ВОВЧОК В.М.,ЧЕКАН О.І. Сучасні проблеми щодо формування образотворчої діяльності у дітей з розумовою відсталістю у спеціальній науково-педагогічній літературі	30
ВОВЧОК В.М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Особливості формування відповідальності в учнів молодшого шкільного віку	33
ГАВРИЛО М. В., ПИНЗЕНИК О. М. Характеристика індивідуального підходу в дошкільній освіті	35
ГАСНЮК В.В. Рівні сформованості методичної культури майбутніх викладачів вокалу	36
ГЕБЕШ М.М., БАРНА Х.В. Підходи до класифікації музично-дидактичних ігор у розвитку мовлення дошкільнят	39
ГЕЛЬБИЧ В. В., ФЕНЧАК Л.М. Особливості організації шкільного сайту навчального закладу як невід’ємної складової його інформаційного освітнього простору	41
ГЕРЦОВСЬКА Н.О., КОБАЛЬ С.І. Сугестопедія як альтернативний метод навчання іноземної мови	43
ГЕРЦОВСЬКА Н.О., ФОЗЕКОШ К.В. Скаффолдинг як комунікативна стратегія взаємодії в ході самостійної роботи студентів у процесі вивчення англійської мови ..	44
ГИРБА К.В., МАЙБОРОДА І.Е. Естетичне виховання молодших школярів засобами народного мистецтва	46
ГЛЕБА А. В., РЕСЛЕР М.В. Запровадження дистанційного навчання та його вплив на якість освіти в закладах вищої освіти.....	48
ГЛІНКО В.М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Інтерактивні технології як засіб формування загальнокультурних компетенцій учнів початкової школи	51
ГОЛОВКА Н.І. Феномен інклюзивної освіти у вітчизняному освітньому просторі.....	53
ГОЛЯНИЧ А. І., ЛАЛАК Н. В. Формування професійної позиції майбутнього менеджера освіти у процесі фахової підготовки	54
ГРАБ М. В. Напрямки удосконалення педагогічної освіти в Норвегії	56
ГРЕЧИН М. М., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. Шляхи формування природознавчої компетентності молодших школярів	58

ГУТІЙ А., ЛАЛАК Н. В. До проблеми формування у здобувачів початкової освіти ключових та предметних компетентностей	61
ДЕКЕТ Д. М., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. Екскурсія як одна з форм краєзнавчої роботи з учнями початкової школи	63
ДОБОШ О. М., ГОЛИК М.М. Самоосвітня компетентність як педагогічна проблема .	65
ДОБОШ О. М., ДРАБИК У.В. Понятійний і сутнісний зміст контролю й аналізу як функцій управління закладом освіти	67
ДОБОШ О. М. Організація партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти в сучасних умовах	69
ДОБОШ О. М., РУСИН В.І. Наставництво як один із шляхів оптимізації процесу професійної адаптації молодих вихователів ЗДО	72
ДОБОШ О. М., СЕКЕРЕШ Е.В. Професійна компетентність магістрів з дошкільної освіти: аналіз поняття	74
ДОБОШ О. М., СТЕЦЬ А.М. Моніторинг власної професійної діяльності фахівців дошкільної освіти як наукова проблема	76
ДОКТОР К. О., ГРАБ М. В., ПАВЛИК М. А. До проблеми формування математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів	78
ДОЧИНЕЦЬ Г.Д., ЧЕКАН О.І. Особливості розвитку емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку	80
ДУБОВИЧ М.А., ЧЕКАН О.І. Сенсорний розвиток дошкільників із порушеннями мовлення	83
ДЬОРДЬ К. М., ПИНЗЕНИК О. М. Сутність та структура управлінської культури керівника закладу дошкільної освіти	85
ЖУКОВ І. С., КУШНІР І.І. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності у вітчизняних організаціях на основі зарубіжного досвіду	87
КАЛІЙ І. Я. Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен.....	89
КАРЕЛШКОВА Я.С., ФЕНЧАК Л.М. Педагогічна освіта XXI століття: тенденції та перспективи	91
КАРТАШОВА Л.А., ГУШТАН Т.М. Професійний розвиток учителів початкової школи у системі методичної роботи як управлінська проблема	92
КАС'ЯНЕНКО О.М., МОНДИК Т.М. Раннє виявлення і основні напрями профілактики мовленнєвих порушень в перші роки життя дитини	94
КАС'ЯНЕНКО О.М., ПІЧКАР А.В. Сутність та особливості становлення професійної культури майбутнього вихователя	96
КВАК О.О., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Технологія розвитку критичного мислення на уроках в початковій школі	98
КИРЛИК Д. І., МАЙБОРОДА І. Е. Українська народна іграшка як засіб розвитку та національного виховання молодших школярів	100
КОБАЛЬ В.І., ВОВЧОК М.В. Шляхи вдосконалення управління закладом освіти у контексті гендерної політики	102
КОБАЛЬ В.І., КЛІМОВА В.Є. Шляхи соціального становлення особистості молодшого школяра у навчальній діяльності	105
КОБАЛЬ В.І., МИСКО М.І. Стиль взаємодії керівника та підлеглих у закладах освіти: постановка проблеми	107
КОБАЛЬ В.І., ОПРИШ Б.М. Управління розвитком психолого-педагогічної компетентності класного керівника	109
КОБАЛЬ В.І., ТОВТ В.В. Особливості індивідуальної роботи з учнями початкової школи з девіантною поведінкою	111
КОЗЬМА А.А., ТОМАШЕВСЬКА М.О. Теоретичні основи виховання гуманної поведінки у дітей дошкільного віку	113

КОСТЬ М. - О. І., ФЕНЦИК О. М. Теоретичні засади формування інформаційної культури майбутніх менеджерів освіти	116
КРЕМІНЬ У.М. Організація інклюзивного освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти як наукова проблема	118
КУЗЬМА-КАЧУР М.І. Академічна доброчесність – інструмент забезпечення якості освіти	120
КУРИЛО Л.Ф. Інклюзивна освіта студентів як психолого-педагогічний феномен.....	123
КУС Б.І., ЧЕКАН О.І. Сучасні проблеми і тенденції розвитку логопедії як науки.....	126
КУШНІР І.І., БЕРЕНИЧ В.І. Шляхи формування здорового способу життя у студентів фахового коледжу	131
КУШНІР І.І., КАЮК О.А. Особливості самореалізації педагогів у професійній діяльності	133
КУШНІР І.І., КУРИЦЯ Н.В. Використання сучасних технологій навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти	134
КУШНІР М. М., ПИНЗЕНИК О. М. Компетентнісний підхід у підготовці вихователя дітей дошкільного віку	136
КУШНІР І.І., СВІТЛИНЕЦЬ І.М. Шляхи розвитку психолого-педагогічної компетентності майбутніх учителів на етапі навчання в магістратурі	138
ЛБА О.М., ГАЙНАЛІЙ В.В. Професійний саморозвиток учителя: теоретичні основи.....	140
ЛБА О.М., ПРИЙМИЧ А.В. Психолого-педагогічні особливості пізнавальної активності молодших школярів	142
ЛІСЦЬКІ М.С. З історії становлення та розвитку професії вчителя в Мукачівській державній вчительській семінарії	144
ЛОКЕС К.А., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Формування дослідницької компетенції і навичок самостійної роботи учнів початкової школи в умовах екскурсії	147
ЛОМАГА К.В., БАРНА Х.В. Основні завдання виховання дитини дошкільника в родині	149
МАГЕРОВИЧ К.В., ЧЕКАН О.І. Історичний аспект дослідження аутистичних порушень	151
МАЙБОРОДА І. Е. Народне декоративно-прикладне мистецтво як засіб формування художньої культури майбутніх учителів початкової школи	154
МАКАРА Ж.М., ЛАВРЕНОВА М.В. Інтеграція принципів фінської системи освіти в освітні реформи України	156
МАРГІТИЧ А.І. Організаційна культура коледжу: цінності та норми для студентів і викладачів	158
МАХОВСЬКА А.І., МОЧАН Т.М. Модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи	160
МИКУЛІНА А. К. Модернізації дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства	162
МИКУЛІНА А. К., ВЕЛИЧКАНИЧ М. В. Навчання декоративного ліплення дошкільників за мотивами народної іграшки та кераміки	164
МИХАЙЛОВА К.В., ВОЛОШИН Н.П. Екологічне виховання як складова всебічного розвитку особистості дошкільника	166
МОЛНАР Т.І., СОЛОВЙОВ Д.С. Поняття управлінської культури менеджера освіти.	169
МОЛНАР Т.І., ТИНТА В.В. Сутність та функції освітнього маркетингу	171
МОЧАН Т.М. Практична підготовка педагогів у сучасних умовах	173
ОЖОГАНІЧ О. В., БРИЖАК Н. Ю. Підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: теоретичний аспект	175

ОСТРОВСЬКА М.Я. Особливості інноваційно-гуманістичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті ЄВО	177
ПАВКО А.І. Випереджальна педагогіка: історико-педагогічна ретроспектива та сучасні інноваційні технології навчального процесу	179
ПАПП К.Л. Національно-патріотичне виховання у школах Закарпаття першої половини ХХ століття	182
ПЕТАХ В. І., ТОМАШЕВСЬКА М. О. До проблеми готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності	184
ПЕТЬОВКА А. В., ТЯГУР В.М. Використання сучасних педагогічних технологій на уроках трудового навчання в початковій школі	185
ППЧАК С. Н., ФЕНЧАК Л. М. Використання тренінгових технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців освіти	188
ПЛОТНИКОВА К. Р. Підходи до визначення поняття «тренер-викладач»	189
PALLAY KATALIN A hallgatói mobilitás formái és kimenetele	191
ПОПОВИЧ О.М., ГРАБ О.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку	193
ПРОДАН М. В., ПИНЗЕНИК О. М. Інтеграція освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти	195
ПРШЕСМИЦЬКА Н. О., ЛАЛАК Н. В. Приватні школи: зарубіжний та вітчизняний досвід	197
РАЙЧИНЕЦЬ В.М. «Радянізація» освіти та шкільництва Закарпаття повоєнного періоду	199
РІЗАК Е.В. Особливості сприймання музики молодшими школярами	202
РУСИН Н.М., КОСТИЧ М. Створення сприятливої сімейної атмосфери як умова повноцінного розвитку особистості дитини	204
РУСИН Н.М., МЕТЕНЬКО Д. Сюжетно-рольова ритмічна гімнастика як інноваційна технологія фізкультурно-оздоровчої роботи в ЗДО	206
РУСИН Н.М., ПАРЕНКО Д. Гуманізація освітнього процесу ЗДО як основа духовно-морального становлення майбутнього громадянина	208
РУСИН Н.М., ЧЕХ Н. Розвиток дрібної моторики як засіб адаптації дитини в дитячому садку	210
СИМОНЯН В. В. Науково-теоретичний та практичний досвід майбутнього викладача вокалу	212
СОЙМА Н.М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Гігієнічні принципи організації освітнього процесу в установах загальної середньої освіти	215
СТЕГУРА І.І. Історичні аспекти розвитку та реформування правничої освіти у Німеччині	217
СУХОДОЛЬСЬКА Ю. М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Особливості застосування методів виховання у естетичному розвитку учнів молодшого шкільного віку	218
СУХОЛОВА М.А. Артистизм вокаліста-естрадника як основний чинник його професійного зростання	220
ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Особливості змісту соціально-комунікативної підготовки педагога	222
ТОВКАНЕЦЬ Г.В., КИРЛИК О.В. Комунікативний самоконтроль як компонент професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи	224
ТОВКАНЕЦЬ Г.В., ЛІВАК Д.С. Ігрові технології і проблемні ситуації у формуванні красназавчих компетенцій учнів молодшого шкільного віку	226
ТОВКАНЕЦЬ Г.В., ЯНИК М.М. Принципи формування екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи	228

ФЕНЦИК О.М. Академічна грамотність здобувачів вищої освіти: сутність та шляхи становлення	230
ФЕНЦИК О.М., ДИЯНИЧ М.М. Науково-дослідницька компетентність майбутніх учителів початкової школи: теоретичні засади	232
ФЕНЧАК Л. М. Формування організаційно-управлінської компетентності майбутніх педагогів початкової освіти	234
ФІЛЕ Г.Ф. Основні поняття та завдання релігійного виховання	236
ФІЛЬО В. В., МОЧАН Т. М. Особливості соціалізації дітей в сім'ї	239
ФУЛЕЙ А.Ю., МАРКО М.М. Використання пальчикового ігротренінгу в дітей дошкільного віку	241
ФУРДЕЛА А. Т., ХОМА О. М. Методи навчання грамоти в першому класі	243
ХИМИНЕЦЬ К.І., ЧЕКАН О.І. Особливості використання комп'ютерних технологій у логопедичній роботі	245
ХОМА О. М., МАКАРА Ж. М. Сучасні підходи до форм читання в початковій школі .	248
ХРИПТА А. М., ТОМАШЕВСЬКА М. О. Педагогічне спілкування як форма міжособистісної взаємодії вчителя та учнів	250
ЦІФРЯК Т.М., ЛІБА О.М. Структура методології освітньої діяльності здобувачів вищої освіти	252
ЧЕКАН О.І. Сучасні тенденції досліджень процесів спілкування в ракурсі лінгвістики, психології, психолінгвістики, педагогіки з позицій різних наукових напрямків	254
ЧЕРЕПАНЯ М.Т., БРИТВАК Р.М. Реформи в дошкільній освіті Закарпаття (друга половина ХХ століття)	257
ЧЕРЕПАНЯ М.Т., КОБАЛЬ К.І. Інтернатні заклади Закарпаття (друга половина ХХ століття)	259
ЧЕРЕПАНЯ М.Т., ЛОКЕС Б.М. Дошкільна освіта Закарпаття (1919-1938 рр.)	262
ЧЕРЕПАНЯ Н.І., ГУЛАН М. Методи і прийоми формування у дошкільнят діалогічного мовлення	265
ЧЕРЕПАНЯ Н.І., КОЗАК Л. Музикотерапія в оздоровленні дітей	267
ЧЕРЕПАНЯ Н.І., ШУБЕРТ М. Технології як засіб розвитку у дітей дошкільного віку інтересу до занять фізичною культурою і спортом	269
ЧУБИРКО К. Я., ЧЕКАН О.І. Сучасні проблеми і тенденції розвитку логопедії як науки	271
ШВАРДАК М.В., ЕРДЕЛІ-ІВАНТО М.Ю. Сутнісна характеристика технології адаптивного управління	275
ШВАРДАК М.В., ЗАВАДСЬКА В.В. Алгоритм реалізації технології антимобінгу в умовах закладу освіти	276
ШВАРДАК М.В., ПОПОВИЧ О.-М.В. Особливості реалізації коучинг-технології в умовах закладу загальної середньої освіти	278
ШЕСТАК А. Ю., ТОМАШЕВСЬКА М.О. Професійні та особистісні якості сучасного педагога	279
ЩЕРБАН Г.В. Формування системи цінностей студентів у процесі професійного навчання	281

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

АГАПЧУК Б.Ф., КОРОЛОВИЧ О.О. Теоретичні засади професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти України.....	284
---	-----

АТРОЩЕНКО Т.О., БОРА З.М. Духовно-моральна культура майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: до сутності поняття.....	285
АТРОЩЕНКО Т.О., БУРИШИН О.І. Культура командної роботи менеджера дошкільної освіти: соціально-педагогічні проєкції.....	287
АТРОЩЕНКО Т.О., ДИНИС І.М. теоретичні аспекти проблеми розвитку лідерських якостей майбутнього вихователя ЗДО.....	289
БАРЧІ Б. В., КУПЕЦЬ І. Ю. Психологічні особливості запам'ятовування.....	290
БАРЧІ Б. В., МАХЛИНЕЦЬ С. І. До проблеми психологічних особливостей особистості.....	292
БАРЧІ Б. В., РОЗМАН А. М. Характеристика учбово-професійної діяльності старшокласника.....	295
БАРЧІЙ М.С., МУЧИЧКА К.В. Конфліктологічна компетентність майбутнього педагога.....	296
БАРЧІЙ М.С., ФАНТА Н.М. Психологічні особливості конфліктної поведінки підлітків.....	298
BEDEVELSKA M.V. Features of training of future primary school foreign language teachers to use learning situations.....	301
БОПКО І.З. Формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови.....	302
БРЕЦКО І. І., ВАРГА В. С., РИЖИКОВ А. В. Причини виникнення інформаційного стресу.....	304
БРЕЦКО І. І., ВАРГА В. С., ФАЛЬЧ А. Я. Особливості мотиваційної сфери старшокласників.....	306
ВОРОНОВА О.Ю., ЯМЧУК Т.Ю. Самовдосконалення майбутнього вихователя як передумова готовності до професійної діяльності.....	308
ВОРОНОВА О.Ю., ФУЛЕЙ А.Ю. Щодо проблеми етнічної свідомості у психології.....	310
ВОРОНОВА О.Ю., ПУШКАРОВИЧ О. О. Деякі особливості емоційного вигорання старшокласників.....	312
HARAPKO V. The importance of english language competence in an academic environment for PhD-students.....	314
ДІДИК Я., В., БАРЧІЙ М.С. Умови формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців.....	316
ДЯДЧЕНКО О. В. Формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови.....	318
ЗІНЧЕНКО В.О. Realization of the varieties of non-verbal communication in modern english.....	320
КАЗІСТА Н. Use of educational internet resources in the process of formation of phonetic competence of future english teachers.....	322
КОЛОДНЯНСЬКА Д. The role of speaking activities in developing communicative competence.....	324
KONCHOVYCH K.T. Features of studying foreign languages in eu schools.....	326
КРАВЧЕНКО Т. Компетентнісний підхід у підготовці фахівців з маркетингу у праці британських науковців.....	327
КСЕНОФОНТОВ С.С. Особистісне мотиваційно-усвідомлене сприйняття інтелігентності майбутніми фахівцями як педагогічна складова якісної освіти...	330
КУРИЛО О.Й., ГОЛЯНИЧ А.І. До проблеми формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки.....	332
КУРИЛО О.Й., ЛЕНДЕЛ Н.В. Інноваційна компетентність майбутніх учителів початкових класів: сутність поняття.....	334

ЛИПЧАНКО-КОВАЧИК О.В., ПАЙЯППІЛЛІ ЛІДЖІ Religious aspects of foreign language teaching	335
ЛУКАЧИНА М.Ф. Use of educational internet resources in the process of formation of phonetic competence of future english teachers	337
МАРТИН Н.В., КОНЧОВИЧ К.Т. Особливості дидактичних засобів контролю та самоконтролю учнів у процесі вивчення іноземної мови	339
МАРЦЕНЮК М.О. Психологічні аспекти індивідуалізації навчання дітей з ООП	341
MISHAK V.M. Features of studying foreign languages in eu schools	343
МОВЧАН К.М., БУДЯНЕНКО Н-Є. В. Наукова бібліотека університету – потужний інформаційний центр	345
MORHUN I.V. Activities to activate and maintain a communicative classroom	346
НИКУЛЯК О. Г. Особливості професійної підготовки майбутнього вихователя у ЗВО	349
ОСТРОВСЬКИЙ О.О. Формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до професійної діяльності в міжкультурному освітньому середовищі	351
ПАВКО А.І., КУРИЛО Л. Ф. Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності і творчого потенціалу науково-педагогічного працівника університету	353
РОЗМАН Є. В., БАРЧІ Б.В. Юнацький вік: як крок до зрілості	355
РОЗМАН І.І. Особливості викладання зарубіжної літератури у старших класах ..	357
РОЗМАН І.І., ГРИГА О.М. Теоретичні основи управління інноваційним розвитком закладу освіти	359
РОЗМАН І.І., МАЛАКОВСЬКА Г-К. Я. Вплив єдиної інформаційної системи управління освітою на діяльність закладу загальної середньої освіти	361
РОЗМАН І.І., КРИВАНИЧ Л.Ю. Організація самостійної роботи дітей з особливими потребами	362
РОЗМАН І.І., РОПАС Ю.Д. Інформаційна підтримка впровадження інноваційних технологій в системі дошкільної освіти	364
РОЗМАН І.І., СІВАК А.М. Особливості управління інноваційним розвитком закладу загальної середньої освіти	365
СКОБЛЕЙ О.І. Основні напрями виховної роботи з студентами у гуртожитку	367
ТЕЛИЧКО Н. В. Цінності та мотивація до професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у філософському сенсі	369
ТЕЛИЧКО Т.В. Training of future teachers of preschool education institutions for pedagogical work in the conditions of interdisciplinary approach	371
FELTSAN I. Psycholinguistic approach to the development of foreign language teacher proficiency	373
ШТИХ І.І. Формування поняття психологічної норми в процесі професійної підготовки майбутніх психологів	374
ЩЕРБАН Т.Д., КАЧАН М. Емоційний аспект агресивної поведінки підлітків	376
ЩЕРБАН Т.Д., ЛИПЕЙ М.І. Динаміка розвитку самосвідомості підлітків	379
ЩЕРБАН Т. Д., БРЕЦКО І. І., БАБИЧ К.І. Характеристика я-концепції сучасного підлітка	381
ЩЕРБАН Т. Д., БРЕЦКО І. І., ШНІЦЕР А.В. Вікові особливості феномену самотності	382

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ ТА ІНЖЕНЕРІЇ

БАБИЧ С. Ю, ЛАЗАР В. Ф., ДЕХТЯР С.В. Вплив початкових напружень на контактний тиск при взаємодії попередньо напружених пружних кільцевого штампа і півпростору.....	385
БОКША Н.І. Соціальне шкільне підприємництво як метод стимулювання до навчальної діяльності учнівської молоді	386
БРАТЮК В.П. Роль ризик – менеджменту в сучасних умовах.....	387
ВИБЕР Е.Ф., ГОЛОВАЧКО В.М. Інформація та інформаційне забезпечення - сучасні погляди та тенденції.....	390
ГАБОВДА О.В. Особливості електронно - променевого адитивного виробництва великогабаритних металевих деталей.....	392
ГАВРИЛЕЦЬ О. В., ГАВРИЛЕЦЬ О. А. Особливості організації оптового продажу торговими підприємствами.....	394
ГЕРАСИМОВ В., БАН Г., ГАЛ Д., ГАЙСАК А.І., МОЛНАР О. Система альтернативної енергетики на основі сегнетоелектриків для живлення мобільних електронних пристроїв.....	397
ГЛАДИНЕЦЬ Н. Ю. Проблеми забезпечення економічної стабільності: світовий досвід та Україна.....	398
ГОБЛИК В. В. Наукові дослідження формування кластерів ігрової індустрії.....	399
ГОЛОВАЧКО В.М. Класифікація орендних операцій	401
ГОЛУБКА Я.В., ЗОЗУЛЯК М.М. Нормативно – правове забезпечення обліку інноваційної діяльності.....	403
ГУТІ К. С. Реалізація «Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю» в Республіці Польща.....	405
ДІДРЕНЦ А.О., ГОЛОВАЧКО В.М. Поняття ліквідації підприємства.....	406
ДАНКАНИЧ А. А., КОРОЛОВИЧ О.О. Генеза сталого розвитку господарської діяльності в умовах цифрової трансформації.....	409
ДЕМ'ЯН Я. Ю., БАЙСА В. П. Інституційний етап розвитку аграрного сектору економіки.....	411
ДЕМ'ЯН Я.Ю., МОЛНАР Г. Т. Політика держави в галузі сільського господарства та розвитку сільських районів.....	413
ЖИГУЦЬ Ю.Ю., ЛАЗАР В.Ф., ХОМ'ЯК Б.Я. Новітні технології наплення плівок наносекундними лазерними імпульсами.....	414
ЗАЯЦЬ О.Є., МАКСИМЕНКО Д.В. Оптимізація грошових потоків на підприємстві.....	417
ЗОЗУЛЯК М.М. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств.....	419
ІГНАТИШИН М.В., ДЕМ'ЯН Я.Ю. Фінансово-економічний механізм підприємства та важелі впливу на його діяльність.....	421
КАБАЦІЙ В.М., ФОРДЗІОН Ю.І., ПИТЬОВКА О.Ю., МАКСЮТОВА О.В. Напівпровідниковий оптико-електронний сенсор для портативних газоаналізаторів.....	423
КЕЛЬМАН В. Д., ПОНЕВИЧ А.І. Основні аспекти формування категорії «ритейл»	425
КІШ Л.О., БІЛЕЙ-РУБАН Н.В. Практичні методи навчання у підготовці сучасного інженера-педагога.....	427
КОЛЕСНИК С.-В. П., ГОЛОВАЧКО В.М. Оподаткування туристичної діяльності..	428
КОЛЕСНИК С.-В. П., МАКСИМЕНКО Д.В. Стратегічні цілі розвитку держав.....	431

ЛАЗАР В.Ф., СТАЦУК Н. М., ІВАСИК Г.В., СТАЦУК М. Г. Електронний потенціал вздовж прямолінійної межі контакту навантаженого металу із воденьвмісним середовищем.....	433
ЛАЛАК І. І. Сучасні підходи до регулювання будівельної галузі: зарубіжний досвід.....	435
ЛЕНДЄЛ О.Д., ТУРОК Я.М. Тенденції розвитку сучасної концепції маркетингу....	437
ЛИЗАНЕЦЬ А.Г., УЛМАН Д.В. Впровадження автоматизованих збутових технологій для управління взаємовідносинами з клієнтами.....	440
ЛІБА Н.С., ТОРІНА В.І. Досвід стимулювання розвитку підприємництва країн світу.....	442
МАТВІЙЧУК С.С., УГРИН А. Є. Застосування smart-матеріалів при виготовленні одягу	445
МАТВІЙЧУК С.С., МАТВІЙЧУК А.А. Застосування мобільних додатків у fashion-індустрії.....	446
МАТВІЙЧУК С.С., ЦАП А. Вплив виду членування одягу на сприйняття його форми.....	448
МАТВІЙЧУК С.С., МИГОЛИНЕЦЬ Т. Значення конфекціонування на сучасних швейних підприємствах для формування якості готового швейного виробу.....	449
МИКУЛАНИНЕЦЬ С.І. Застосування PEST, SNW та SWOT-аналізів при розробці стратегії розвитку підприємств.....	450
МИХАЛЬЧИНЕЦЬ Г.Т. Малий бізнес в Україні: бути чи не бути?.....	452
МОРОЗ Д. І., ГОЛОВАЧКО В.М. Контроль і оцінка навчальних досягнень студентів.....	454
НЕСТЕРОВА С.В., КІШ Д.І. Індекс інвестиційної привабливості України.....	456
ОСТАП'ЮК Н.А., РЕСЛЕР М.В. Склад та структура компетенцій в бухгалтерській освіті.....	458
ПАВЛЮХ Б.Б., ГОЛОВАЧКО В.М. Аналіз методів оцінки трудового потенціалу підприємства.....	460
ПАУЛИК А.Я. Негативні фактори та перешкоди, що впливають на конкурентоспроможність економіки регіону.....	463
ПЕТРИЧКО М.М. Особливості структурних процесів в економіці регіонів України.....	464
ПІГОШ В.А. Дистанційна та надомна робота у карантинних умовах: новації в трудових відносинах.....	466
ПІТЮЛИЧ М.І., ГОБЛИК В.В., ЩЕРБАН Т.Д. Сучасні тенденції на ринку праці Закарпатської області.....	469
ПІТЮЛИЧ М.І., ЩЕРБАН Т.Д., ГОБЛИК В.В. Типологія субрегіональних ринків праці Закарпатської області.....	470
ПРОСКУРА В.Ф., ПІРЧАК О.І. Міжнародний трансфер технологій як альтернатива прямих іноземних інвестицій.....	472
РАДІОНОВ В.В., ГОЛОВАЧКО В.М. Особливості оподаткування транспортно-експедиторських компаній.....	475
РАДІОНОВ В.В., ЛІБА Н.С. Документування операцій маркетингової діяльності...	477
РОСОЛА У. В., РОСОЛА О.А. Вплив пандемії на підприємницьку діяльність.....	479
ROSUL R., ІННАТІШІН М. Determination of the parameters of rheological leather models by the indirect method.....	481
РУСИН І. М., РЕСЛЕР М.В. Суть інвестицій як економічної категорії.....	484
СТЕГНЕЙ М.І., ЛІНТУР І.В. Концепт оцінки ефективності інвестицій в економіці країни.....	485

УДОВА Л.О. Перспективи вирощування нішевих енергетичних культур дрібними господарствами.....	487
ФОРДЗІОН Ю. І., КАБАЦІЙ В.М. Енергозбереження та комфорт в контексті енергоефективності системи « людина-діяльність-середовище»	489
ХАУСТОВА К.М., МЕЛЬНИК Я.В. Особливості стратегічного контролю ефективності функціонування підприємства.....	491
ЧЕРНИЧКО Т. В., КОЗИК І. М. Третя хвиля розвитку людської цивілізації	493
ЧУЧКА І.М. Проблема формування регіонального маркетингу на Україні.....	495
ШАШОВЕЦЬ Й. П., ЛОМОВА К.І. Особливості реалізації функцій менеджменту на підприємствах сфери послуг.....	497
ШКИРТА І.М. Великі тренди BIG DATA.....	499

РОЗДІЛ 4. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ, ТУРИЗМУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

АНТОНЕНКО В.С., ДЕРКАЧ Ю.Ю. Стратегія розвитку туристичного регіону та система екологічного маркетингу.....	502
ГОБЛИК-МАРКОВИЧ Н.М., ІЛЬТЬО Т.І. Проблеми розвитку ресторанного господарства м. Мукачево та регіону.....	504
ГОЛОВКО О. М., МУЧИЧКА М.В. Аналіз особливостей культури спілкування.....	507
КАМПОВ Н.С. Професійна підготовка фахівців з туризму.....	510
КАСИНЕЦЬ О.В. Інфраструктура ринку розважальних послуг в Закарпатській області.....	512
ЛЕПКИЙ М. І., ДЕРКАЧ Ю. Ю. Інфраструктурне забезпечення сфери гостинності регіону.....	514
ЛУЖАНСЬКА Т. Ю., ПЕКАР П.В. Роль туристсько-краєзнавчої роботи у дослідженні регіону.....	517
МАКСЮТОВА О.В. Інноваційні шляхи розвитку туристично-рекреаційної сфери.....	519
МЕДВІДЬ Л.І. Ринок сувенірної продукції Закарпатської області	521
МОЛНАР-БАБІЛЯ Д. І., КОГУТ Д. О. Регіональні проблеми розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу.....	523
П'ЯТКА Н.С. Актуальні проблеми розвитку сфери обслуговування, туризму та збереження історико-культурної спадщини.....	525
ПАПШ В.В., КОРДА Ю.В., МАСТЯК А.Ю. Напрями підвищення конкурентоспроможності туристичної сфери країни.....	527
СКОПЕНКО Н.С., УДВОРГЕЛІ Л.І. Математичні методи в сучасних економічних дослідженнях.....	529
ТОВТ С., МАСЛИГАН О.О. Сфера туризму як об'єкт міжнародної співпраці.....	531
ТОДЬЄРШКО Е. В. Систематизація сучасних визначень «маршрутизація в туризмі».....	533

РОЗДІЛ 5. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТА КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ПРОСТОРУ

БЕГУН-ТРАЧУК Л.О. Формування комунікативної компетентності майбутнього викладача мистецьких дисциплін.....	536
БОТОШ Т.В. Виконавська інтерпретація музичного твору.....	537
БУРКАЛО С. М. Теорія взаємодії музичних форм.....	538

ВОВЧОК В.М., ОЛІЙНИК В. В. Роль філософії освіти у формуванні педагогічного мислення.....	540
ГАВРИШКО С.Г., МОТРЯ М. Використання вправ ранкової гігієнічної гімнастики з учнями початкової школи.....	541
ГАВРИШКО С. Г., СИМКАНИЧ В. Визначення схильності дітей 7 років до різних видів рухової діяльності.....	544
ІЛЬТЬО Г.Ф. Сучасні тенденції у системі вищої освіти.....	546
КАРДАШИНЕЦЬ Т.М., ПОПОВИЧ Н.М. Універсалізм творчої постаті Мирона Черепанина.....	547
КЕНТЕШ І.С., ПОПОВИЧ Н.М. Інтерпретація фортепіанних сонат Ф. Шопена: традиції та сучасність.....	548
КОЦАН О.М. Виконавський досвід як чинник формування інтерпретаційних вмінь і навичок майбутніх викладачів фортепіано.....	550
КУРИЛО О.Й., МОРГУН А.В., ПРОКОПОВИЧ Л.С. Інформаційна культура суспільства та особистості.....	551
МАЛЕЦЬ О. О., МАЛЕЦЬ Н. Б. Етнографічні дослідження Підкарпатської Русі у працях Амелії Козьмінової.....	553
МОРГУН А.В., КОЗЛИК Р.М. Роль та значення літературних жанрів в контексті технології педагогічної бібліотерапії.....	555
МОРГУН А.В., ПРОКОПОВИЧ Л.С. Педагогічна бібліотерапія у процесі формування індивідуальної траєкторії особистості школяра.....	557
МОРОЗ Ф.В. Організація фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку.....	559
МОРОЗ Ф.В. Особливості фізичної підготовленості молодших школярів у процесі фізичного виховання.....	561
РІГО М., ГАВРИШКО С. Г. Спеціальна фізична підготовка юних баскетболістів.....	562
СІДУН Я.Є., ПРОКОПОВИЧ Л.С. Трансформація бібліотеки в інформаційному суспільстві	564
СТАХІВ М.М., МЕДВІДЬ Т. О. Розвиток вокально-хорових навичок у дитячому хоровому колективі.....	566
ТЕТЕРЮК-КІНЧ Ю.С. Професійна підготовка музично-педагогічних кадрів в мистецьких закладах України та Словаччини.....	568
УГРИН А.М., КОВАЛЬ Т.В. Мода та її значення у фешн-індустрії.....	569

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.013.2:373.3.091:165.742(043.2)

АНДРАШКО О. І., ТОВКАНЕЦЬ Г.В.,
Мукачівський державний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА В ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Основоположною вимогою суспільства до сучасної школи є формування особистості, яка б уміла самостійно творчо вирішувати наукові, виробничі, суспільні завдання, критично мислити, виробляти і захищати свою точку зору, свої переконання, систематично і безперервно поповнювати і оновлювати свої знання шляхом самоосвіти, удосконалювати вміння, творчо застосовувати їх в дійсності.

Самостійна робота – це не форма організації навчальних занять і не метод навчання. Її правомірно розглядати скоріше як засіб залучення учнів у самостійну пізнавальну діяльність, засіб її логічної і психологічної організації.

Учням важливо дати метод, провідну нитку для організації набуття знань, тобто забезпечити їх вміннями та навичками організації розумової праці, тобто вміннями ставати мета, вибирати засоби її досягнення, планувати роботу в часі. Для формування цілісної і гармонійної особистості необхідно систематичне включення її в самостійну діяльність, яка в процесі особливого виду навчальних завдань – самостійних робіт – набуває характеру проблемно-пошукової діяльності.

Цей аспект проблеми розглядається в світлі основних якостей особистості представника сучасної епохи – ініціативності, самостійності, творчої активності – як головних показників всебічного розвитку людини наших днів.

Вивчення проблеми самостійної роботи учнів початкової школи в теоретичному плані здійснюється за трьома напрямками діяльності, за якими може розвиватися самостійність навчання - пізнавальна, практична і організаційно-технічна:

1. При формуванні знань і умінь учнів стереотипний, в основному вербальний спосіб навчання, стає малоефективним. Роль самостійної роботи школярів зростає так само в зв'язку зі зміною мети навчання, його спрямованістю на формування навичок, творчої діяльності, а так само в зв'язку з комп'ютеризацією навчання [1].

2. Розробка організаційно-практичних питань залучення школярів в самостійну діяльність. При цьому предметом теоретичного обґрунтування основних положень проблеми виступає тут викладання, діяльність вчителя без досить глибокого дослідження і аналізу природи діяльності самого учня.

3. Самостійна діяльність є предметом дослідження. Цей напрямок бере свій початок в основному в працях К.Ушинського і мав розвиток в педагогічній діяльності В. Сухомлинського [3]. Дослідження, які розвивалися в руслі психолого-педагогічного спрямування, були спрямовані на виявлення сутності самостійної діяльності як дидактичної категорії, її елементів - предмета і мети діяльності. Однак при всіх наявних досягненнях в дослідженні цього напрямку самостійної діяльності школяра її процес і структура ще не досить повно розкриті.

У соціальному плані самостійна діяльність може розглядатися в дуже широкому спектрі. У будь-якому відношенні особистості до навколишнього світу, в будь-якому вигляді її конкретної взаємодії з середовищем.

Орієнтація сучасної школи на гуманізацію процесу освіти та різнобічний розвиток особистості дитини передбачає необхідність гармонійного поєднання власне навчальної діяльності, в рамках якої формуються базові знання, вміння та навички, з діяльністю творчої, пов'язаної з розвитком індивідуальних задатків учнів, їх пізнавальної активності, здатності самостійно вирішувати нестандартні завдання і т. п .

Активне введення в традиційний навчальний процес різноманітних розвиваючих занять, специфічно спрямованих на розвиток особистісно-мотиваційної та аналітико-синтаксичної сфер дитини, пам'яті, уваги, уяви та ряду інших важливих психічних функцій, є в зв'язку з цим однією з найважливіших завдань педагогічного колективу.

Самостійна робота учнів в навчальному процесі виступає як найбільш універсальний вид навчальної діяльності в суб'єктивно-психологічному плані [2]. У такому контексті самостійність адекватна психічній діяльності на всіх рівнях: від найпростішої її форми – усвідомлення прийомів діяльності при виконанні роботи за зразком, до вищих форм творчості.

Положення це має виключно важливе значення для налагодження оптимального навчання. Відомо, що навчання в найзагальнішому вигляді є двоєдиний процес. Одну з його сторін утворює самостійне засвоєння учнями знань і умінь, а іншу організація цього засвоєння, тому ефективність навчання залежить як від ступеня інтересу самого школяра до пізнавальної діяльності, так і від якості організації навчання.

Відповідно до компонентів навчальної діяльності виділяють наступні види самостійних робіт, які доцільно використовувати на уроці [1; 2]:

1. Самостійна робота на етапі постановки навчальної задачі. Містить завдання, спрямовані на формування загального способу дій, який спонукає школяра замислитися над тим, що він знає (на основі актуалізації попереднього матеріалу) і чого не знає в передбачуваному для роботи змісті. Самостійну роботу даного виду бажано проводити в груповій формі.

2. Самостійна робота на етапі вирішення поставленого навчального завдання. Містить завдання, в яких нова інформація не подається в готовому вигляді. Нові правила, визначення стають результатом самостійної

дослідницької діяльності учня. Даний вид самостійної роботи рекомендується проводити в груповій і парній формі.

3. Самостійна робота на етапі вирішення частково практичних завдань. Формує здатність вміння виконання поставленого завдання шляхом звернення до загального способу дії.

4. Самостійна робота на етапі контролю і самоконтролю. Найціннішою перевіркою самостійної роботи є самоконтроль – властивість людини, що полягає в прагненні й умінні регулювати свою діяльність і поведінку. Досвід показує, що діти краще помічають чужі помилки, тому важливо проводити на уроці взаємоконтроль. Це виробляє сумлінне ставлення до роботи.

Підсумки самостійної роботи дозволяють бачити учневі його просування вперед. Тому завдання вчителя – організувати самостійну роботу на уроці таким чином, щоб вона поставила учня в активну позицію, вчила засвоювати запропонований спосіб опрацювання навчальної інформації, формувала вміння планувати свою діяльність, усвідомлено орієнтуватися в навчальному матеріалі.

Література

1. Калинина Н.В., Прохорова С.Ю. Учебная самостоятельность младшего школьника: диагностика и развитие: Практическое пособие. – М.: АРКТИ, 2008.

2. Самоук М.П. Самостійний підхід до навчання учнів початкових класів// Початкова школа. – 2005. – № 3. – С. 54–56.

3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1988. – 304 с.

УДК 378:373.2.011.3-051:[001.895+005.336.2]

БОБИРЄВА О.С.,
Мукачівський державний університет

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Нині у нашій державі відбуваються вагомі соціальні зміни, які виступають головною причиною для актуалізації професійної діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти в аспекті впровадження педагогічних інновацій, що позитивно впливатимуть на процес соціалізації в дошкільному віці. Саме в дошкільний період життя є надзвичайно вагомим, адже у дитини формується уявлення про навколишній світ, розвивається можливість осмислювати явища соціального життя, розуміти взаємини між людьми, зважати на відмінність власних бажань від вимог довкілля, засвоювати найбільш вагомі правила та переносити свої знання в нові умови життєдіяльності. У дошкільному віці за допомогою педагогів дитина має змогу усвідомлено засвоїти правила поведінки у суспільстві для того, щоб бути у майбутньому активним її членом. Дошкільний вік розглядають в психолого-педагогічних дослідженнях (А. Богуш, Л. Карнаух, С. Литвиненко, І. Рогальська-Яблонська, В. Ямницький та ін.) як найважливіший віковий етап становлення особистості, та як такий, що є надзвичайно вагомим для

формування передумов для подальшого соціального і особистісного становлення та розвитку.

Наголосимо на тому, що майбутній педагог дошкільного освітнього закладу має допомогти дитині в становленні її як особистості, сприяти у визнанні її унікальності, індивідуальності, розкритті її актуальних та потенційних можливостей. Поділяємо погляд Д. Коврей про те, що «фахова компетентність виступає безпосереднім віддзеркаленням об'єктивних сторін педагогічного менталітету вихователя закладу дошкільної освіти» [1, с. 74].

У нашому баченні головне призначення дошкільних закладів спрямоване на забезпечення фізичної, психологічної та соціальної компетентності дитини від народження до шести років. У цьому контексті, як зазначено у нормативних документах [2], саме дошкільні заклади надають можливість дитині адаптуватися до існування в соціумі, цілеспрямовано працюють над розвитком її ціннісного ставлення до світу, озброюють елементарною наукою і мистецтвом життя. Професійна діяльність педагогів закладів дошкільної освіти ХХІ ст., у нашому баченні, має бути спрямована на реалізацію таких завдань:

- навчити дітей дошкільного віку самостійно знаходити конструктивні способи розв'язання будь-якої проблемної ситуації;
- розвиток інтелектуальних здібностей та стимулювання творчості;
- збагачення емоційно-чуттєвого досвіду дітей.

У реалізації названих завдань вагому роль відводимо використанню інноваційних методів. Найбільш ефективним вважаємо метод проблемних ситуацій, який реалізовується на практиці через «педагогічну провокацію» та етичні бесіди на основі полілогів.

Так, педагогічна провокація – це метод, що полягає у створенні таких ситуацій, які б провокували зіткнення інтересів та потреб дітей та вели б до виникнення конкретної проблеми, яку не можна ігнорувати, а необхідно ефективно розв'язати. Педагогічна провокація має відбуватися за схемою: уточнення проблеми – визначення суті – момент власної оцінки – пошук можливих рішень – сумісно з педагогом аналіз зробленого вибору. Педагогічна провокація надає реальну можливість дітям максимально повно опанувати способами та ефективними шляхами розв'язання проблеми, яка спеціально поставлена перед дошкільними [3; 4].

Наголосимо, що педагоги у дошкільних закладах доволі часто використовують етичні бесіди як виховний захід. Проте, як дозволяє констатувати наш власний досвід, часто зміст бесіди зводиться лише до повчань, тоді як рідко робиться акцент на аналіз мотивів вчинків і способів виходу з конфліктної ситуації. Очевидно, що варто змінити акценти та цілеспрямовано використовувати під час етичних бесід полілог. За визначенням Н. Гавриш, полілог – це проблемна бесіда, зміст якої виявляється у спільному пошуку істини у процесі обговорення [5]. На основі використання полілогів педагог має змогу ефективно обговорити проблему, а дитина зможе висловити свою власну позицію до означеної проблеми. У полілозі педагог отримує

можливість запропонувати своїм вихованцям дошкільного закладу конкретну проблему. Інноваційним є той факт, що під час полілогу педагог виступає режисером, рівноправним із дітьми, та зорієнтовує їх на проблему. Полілог сприяє формуванню в дітей прагнення обстоювати власну точку зору, формує у них звичку самостійно розмірковувати, розвиває здатність до аргументації.

Отже, майбутні фахівці дошкільної освіти мають бути компетентними та уміти цілеспрямовано застосовувати педагогічні інновації у роботі з дітьми. Нині головною домінантою професіоналізму виступає досягнення оптимальної форми соціальної активності вихованців дошкільних установ, що дає змогу дитині бути активним перетворювачем власного життя та довкілля, мати право свободи вибору і ставати суб'єктом власної життєдіяльності. Саме у цьому процесі майбутні педагоги, які після закінчення навчання прийдуть на роботу у дошкільні заклади, мають бути компетентними та уміти використовувати метод проблемні ситуації, використовуючи педагогічну провокацію та полілог.

Література

1. Коврей Д. Й. Педагогічне моделювання процесу формування міжкультурної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти в освітньому середовищі коледжів: методичні аспекти. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. Одеса, 2020. Вип. 25. Том 2. С. 73–76.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А.М. Богущ; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К., 2012. *Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу»*. 30 с.
3. Соціалізація та виховання особистості в дошкільному дитинстві: теоретичні аспекти та методичний супровід: монографія / І.П. Рогальська-Яблонська, Л.П. Карнаух, Н.В. Рогальська С.І. Семчук; Науковий редактор І.П. Рогальська-Яблонська. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. 335 с.
4. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: Монографія. К. : Міленіум, 2008. 400 с.
5. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому просторі. *Дошкільне виховання*. 2006. №3. С. 15–19.

УДК 378.011.3-051:17.022.1(043.2)

БОКОЧ А. А., ПИНЗЕНИК О.М.,
Мукачівський державний університет

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА

Реформування освітньої системи України ставить на порядку денному удосконаленню якості підготовки педагогів. Сучасні перетворення, обумовлені концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграцією до європейського освітнього простору, передбачають необхідність актуалізації завдань розвитку моральних якостей у майбутніх педагогів як взірців для наслідування їхньої моральної поведінки підростаючим поколінням. Про це свідчить аналіз останніх досліджень, зокрема, роботи І. Бега, Є. Зеленова, Л. Миропольської, О. Сухомлинської, Л. Хоружої та ін.

Поняття цінностей педагогічної професії у наукових роботах трактуються як основа процесу становлення майбутніх учителів (Л. Бадюл) і має декілька

значень – особистісне (І. Бех, Є. Климов), культурне (В. Гриньова, Е. Савченко), соціальне (П. Златін, Т. Бутківська).

Дослідження І. Зязюна та М. Сметанського, доводять ще й універсальність цінностей педагогічної професії, їх значення для виховання у майбутніх педагогів морально-етичної культури. Значна частина дослідників наголошує на твердженні про позаісторичний характер таких цінностей педагогічної професії, як відповідальність та обов'язок (І. Бех, Г. Васянович, Н. Дічек, Є. Зеленов та ін.), честь і гідність (К. Вентцель, В. Рибалка та ін.), справедливість (Б. Бадмаєв, І. Бех та ін.), авторитет (А. Макаренко, К. Ушинський та ін.), любов (Г. Волков, А. Реан, Н. Бордовська, С. Розум, Е. Фромм та ін.), які вважають основними завдяки їх морально-етичній основі.

Сутність представлених значень (особистісне, культурне, соціальне) можна зобразити у послідовній схемі: цінності педагогічної професії з позицій виховання морально-етичної культури особистості майбутнього педагога є абсолютними, оскільки вони не тільки задовольняють особистісний розвиток і розвиток людяності у соціумі, а і забезпечують моральний прогрес суспільства впродовж століть.

Так, специфіка справедливості педагога, яка на сьогодні ще не стала предметом спеціального психолого-педагогічного дослідження, має виняткове значення для прийняття вчителем моральних рішень у різних ситуаціях. Ця категорія тісно пов'язана із етико-психологічною категорією – почуттям совісті, що відкриває здатність інтуїтивного розпізнання добра і зла. Але в основі тлумачення терміну «справедливість» (від лат. *justitia* – «юстиція») юридичний контекст, що підкреслює зв'язок морально-етичної культури педагога із його правовою та політичною культурою.

У педагогічній літературі сукупність цінностей особистості відносять до поняття «педагогічна культура». Так, Д.Чернілевський визначає, що «професійно-педагогічна культура – це міра й засіб творчої самореалізації викладача ВНЗ у різноманітних видах педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на засвоєння, передачу й створення педагогічних цінностей і технологій» [1, с.399]. Крім того, Д.Чернілевський, окреслюючи модель професійно-педагогічної культури, виділяє поряд з технологічним та особистісно-творчим компонентом окремо й аксіологічний компонент, стверджуючи при цьому, що в процесі педагогічної діяльності викладачі засвоюють ідеї й концепції, набувають знань та вмінь, які виступають як педагогічні цінності.

Існує зв'язок між соціальними та особистісними професійними цінностями. Педагог, сприймаючи соціальні цінності через призму індивідуальної життєдіяльності, може визначити свої особисті цінності. Автори навчально-методичного посібника з філософії Л. Афанасьєва та Т.Троїцька стверджують, що засвоєння педагогом системи цінностей становить необхідну основу соціалізації особистості та дотримання нормативного порядку в суспільстві [2, с.168].

Таким чином, під професійними ціннісними педагога ми розуміємо систему професійної спрямованості та ставлення його до педагогічної діяльності та її різних сторін, що відображають змістовну сторону, основу і сутність професійної діяльності. Вони визначають її цілі і засоби, регулюють поведінку особистості у професійній діяльності. Професійні ціннісні орієнтації – це інтеріоризовані (прийняті) особистістю специфічні визначення об'єктів чи суб'єктів професійної сфери як значущих відносно професійних потреб. Вони виступають регулятором її діяльності (виконують нормативну функцію) за допомогою дії на систему професійних мотивів. У цьому сенсі особливого значення набувають професійні ціннісні орієнтації педагога, пов'язані з його ставленням до здобувачів освіти, до предметів, що викладаються, до педагогічної діяльності.

Література

1. Чернілевський Д.В. Дидактичні технології у вищій школі : Навч. посіб. для вузів. – К. : В. Ш., 2002. – 437 с.
2. Філософія : Навч.-метод. посібник / Л. В. Афанасьєва, В. В. Букреєв, Л.С. Воробйова, Л. Ф. Глинська, Т. С. Троїцька. – К. : Акцент, 2003. – 200 с.
3. Дубасенюк О.А. Ціннісне відношення до професіоналізму виховної діяльності // Нові технології освіти : зб. наук. статей / [видав. С.В. Кириленко]. – К. : ІСДО, 2005. – С. 145-154.

УДК 376.01/.09:34(477)(043.2)

БОНДАР Т. І.,
Мукачівський державний університет

ПРАВОВА МОДЕЛЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

На міжнародному рівні диференційовано три універсальні парадигми, що характеризують розвиток інклюзивної освіти на основі зміни ставлення до феномену «інвалідність»: медична, соціальна й правова. Згідно з медичною моделлю, особа з інвалідністю має право на медичну допомогу; соціальна модель вважає інвалідність соціальним конструктом, а суб'єкта права – отримувачем соціальної послуги; у правовій моделі право людини й соціальна справедливість посідають центральне місце в інклюзивній освіті, що забезпечує реалізацію права на освіту через забезпечення психолого-педагогічного супроводу. Вважаємо, що рух від сегрегованого середовища, що представлене медичною моделлю інвалідності, до соціальної моделі, і до правової моделі інвалідності є універсальним.

На відміну від медичної й соціальної парадигми, правова парадигма розвитку інклюзивної освіти зосереджена на рівних можливостях, самостійності та *незалежності* осіб з особливими потребами. Вона нерозривно позиціонує інклюзивну освіту як інструмент ґрунтовної трансформації систем освіти з чітким акцентом на забезпеченні соціальної справедливості.

На нашу думку, концептуалізація поняття «інклюзивна освіта» в Україні на сучасному етапі відбувається під впливом правової парадигми. Докладний аналіз вітчизняної законодавчої бази уможливило виокремлення двох етапів розвитку інклюзивної освіти в Україні. I етап – соціальний, протягом якого відбувається усвідомлення сутності інклюзивної освіти, створюють умови для забезпечення осіб з інвалідністю рівним доступом до освіти (1991 – 2008 рр.); II етап – правовий – розпочався у 2009 р. з інтенсивним розвитком законодавчої бази, що спрямована на реалізацію інклюзивних принципів.

В основу авторської періодизації розвитку інклюзивної освіти в Україні покладено визнання (ратифікацію) країною міжнародних конвенцій, зокрема Конвенції ООН «Про права дитини» у 1991 році та Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» у 2009 році. Ратифікувавши Конвенцію ООН «Про права дитини», Україна задекларувала зобов'язання з реалізації прав, передбачених цією конвенцією, кожної дитини, без будь-якої дискримінації, а також забезпечення неповноцінній дитині (текст редакції від 20.11.2014) ефективного доступу до послуг у галузі освіти, професійної підготовки. Ратифікація Україною Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» у 2009 р. актуалізувала проблему інвалідності як складника стратегій сталого розвитку країни, що засвідчує низка документів законодавчої бази інклюзивної освіти з 2009 року до сьогодні [1].

Провідною законодавчою тенденцією першого етапу розвитку інклюзивної освіти України є забезпечення та посилення соціального захисту людей з інвалідністю як складника діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей людей з інвалідністю нарівні з іншими громадянами через надання пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, проведення реабілітаційних заходів, призначення опіки (піклування) або забезпечення стороннього догляду. Наступна законодавча тенденція першого етапу – поступове розширення прав дітей з особливими освітніми потребами на освіту: забезпечення навчання в закладах загальної середньої освіти і спеціальних закладах середньої освіти за навчальними програмами, зокрема в домашніх умовах. Зафіксовано тенденції, характерні для нормативно-правових актів, що регламентували розвиток інклюзивної освіти в Україні першого етапу: пристосування інформаційної, транспортної й соціальної інфраструктур, вулично-дорожньої мережі до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, створення умов для підвищення якості освіти дітей з інвалідністю в спеціальних ЗЗСО.

Для другого етапу характерний інтенсивний розвиток інклюзивних ініціатив, оскільки ухвалення у 2009 р. двох потужних законів: Закону України «Про загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» та Закону України «Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї» умотивували динамічну траєкторію розвитку інклюзивної освіти. Подальші законодавчі акти були спрямовані на виконання ухвалених законів:

створення сприятливого середовища; пристосування середовища закладу загальної середньої освіти до потреб осіб з особливими освітніми потребами; реструктуризація системи підготовки й перепідготовки педагогічних працівників; деінституалізація; створення нового покоління підручників для інклюзивної школи; збільшення кількості фахівців для надання психолого-педагогічного супроводу. За результатами дослідження укладено навчально-довідкове видання в трьох частинах, що систематизує досвід організації інклюзивної освіти в Україні через призму законодавчої бази у сфері інклюзивної освіти України, формує уявлення про хронологію законодавчих документів, їхні особливості в контексті становлення інклюзивної освіти [2].

Отже, констатовано, що для формування законодавчої бази в галузі інклюзивної освіти України характерна позитивна динаміка. Під впливом Конвенції ООН «Про права дитини» та Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» в українському суспільстві формується нова філософія державної політики стосовно дітей з особливими освітніми потребами, поступово змінюються погляди на проблему рівності можливостей, уживають заходів із запобігання дискримінації дітей та актуалізують правову парадигму розвитку інклюзивної освіти.

Література

1. Бондар Т. І. Тенденції розвитку інклюзивної освіти у США та Канаді.: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2019. 607 с.
2. Кузьмінський А. І., Бондар Т. І. Інклюзивна освіта в Україні: нормативно-правові акти. У 3 ч. Ч. 3. Черкаси : Видавець Вовчок О. Ю. 2017. 302 с.

УДК 373.2.015.311-053.4:398(043.2)

БРИЖАК Р. В., ВАРГА М. С.,
ВСП «Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИТЯЧОГО ФОЛЬКЛОРУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дослідженню фольклорних жанрів та сутності дитячого фольклору у вихованні та розвитку підростаючого покоління присвячені праці таких науковців-фольклористів, фахівців у галузі народної педагогіки, як: В. Анікін, О. Бріциної, В. Василенко, Г. Виноградов, Г. Довженюк, Л. Дунаєвської, З. Лановик, М. Лановик, Н. Сивачук, П. Чемериського та ін.

Значення «фольклор» сформулював науковець В. Томс, який в 1846 р. випустив у часописі «Atenium» статтю, в котрій говорив, що фольклор: «неписана історія, яка фіксує залишки давніх віровчень, звичаїв, у сучасній цивілізації».

Фольклор (з англ. folk – народ, lore – наука) – народна мудрість, усна народна творчість [1, с.91]. Це – найбільше духовне багатство народу,

скарбниця його традицій і звичаїв, у якій віддзеркалені бачення навколишнього світу, подій, що відбувалися упродовж віків.

Дитячий фольклор має свою специфіку, а саме: відповідає віковим особливостям дітей у виборі тем, образів, ідей; характеризується поєднанням словесного матеріалу з елементами гри, супровідними рухами; здебільшого фольклорні твори мають виражене виховне спрямування.

Дитячий фольклор представлений великим розмаїттям жанрів, проте, аналіз праць Г. Довженок, В. Лозко дозволив схематично визначити жанри українського фольклору (рис. 1.1).

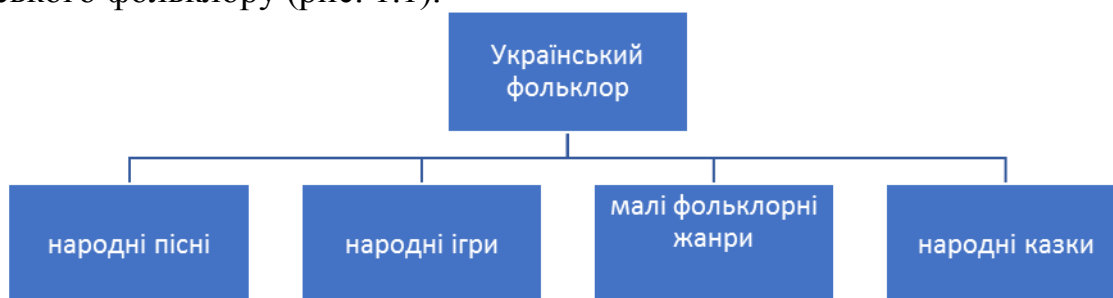

Рисунок 1.1. - Жанри українського фольклору

Фольклорні жанри, які вивчають з дітьми – це колискові, загадки, забавлянки, лічилки, заклички, скоромовки, прислів'я і приказки, казки, легенди, народні ігри та твори календарної обрядовості – веснянки, колядки і щедрівки.

Пропонуємо проаналізувати найбільш популярні жанр дитячої фольклористики.

Коліскова пісня – це лірична пісня, яку мати (рідше батько або інший член сім'ї) співає над колискою дитини. Колись така пісня не тільки присипляє дитину, але, як замовляння, приваблює, заважає, захищає від зла, зміцнює здоров'я, сприяє швидкому ростові.

До засобів українського фольклору відносять і народні пісні. У своєму дослідженні О. Кисельова розглядає їх як ліричні поетично-музичні твори, у яких відбиті почуття, переживання, думки людини, пов'язані з її особистим життям, подіями в сім'ї, родинними стосунками [3, с.33]. Аналіз народних пісень для дітей дав змогу стверджувати, такі пісні спрямовані на виховання в дітей слухняності, чесності, працьовитості, почуття поваги до старших, гостинності.

М. Лановик та З. Лановик розтлумачують прислів'я та приказки як стійкі афористичні вислови, що у стислій, точній формі висловлюють думку про певні життєві явища, реалії дійсності, людські риси, вчинки тощо в їх характерних і специфічних ознаках [2]. Відзначимо, що в народних прислів'ях і приказках знайшли своє відображення поняття людської гідності, честі, людяності.

Наголосимо, що народні ігри як засіб виховання дітей високо оцінювали К. Ушинський, Є. Водовозова, Є. Тихеева, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Так, К. Ушинський підкреслював яскраво виражену педагогічну спрямованість

народних ігор. На його думку, кожна народна гра містить у собі доступні форми навчання, вона спонукає дітей до ігрових дій, спілкування з дорослими [5]. Високу оцінку іграм дав також і В. Сухомлинський: «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається живлючий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості» [4].

Казки – це епічні твори народної літератури, що відображають різні вірування, погляди та уявлення людей у структурованій хронологічно послідовній формі розповіді, з чіткими композиційними структурами, вражаючими конфліктами (добра і зла та призводить до перемоги добра).

Вище зазначені жанри українського фольклору встановлюють формування морального виховання дітей середнього дошкільного віку.

Отже, український фольклор як засіб морального виховання дітей відіграв неабияку роль в житті суспільства. Результати досліджень учених показав, що український фольклор не тільки невичерпне джерело народної духовності й моралі, а й невід'ємна складова виховання підростаючого покоління.

Література

1. Ватаманюк Г.П. Музика в країні доквілля : Навч. –метод. посібник. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – 260 с.
2. Лановик М.Б. Українська усна народна творчість / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик // Підручник. – 3-тє вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2005. – 591 с
3. Кисельова О. І. Використання українського фольклору в морально-етичному вихованні дітей дошкільного віку / О. І. Кисельова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – 2007. – № 1–2. – С. 32–37
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Василь Сухомлинський. Вибрані твори в 5-ти т. – Т. 3 – К. : Рад. школа, 1977. – 670 с.
5. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К. Д. Ушинський // Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: В 2 тт. – Т.1. –К. : Рад. шк., 1983. –С.192-471.

УДК: 371.134:811.1:055.591.6

ВАРГА Л.І.,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ КРИТЕРІАЛЬНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Розвиток освітньої концепції сучасних ЗВО вирізняється посиленою увагою до формування особистості, яка б мала високу культуру спілкування в різних видах комунікативної діяльності. У цьому сенсі йдеться не тільки про особистість, як носія мови, що презентує себе у мовленнєвій діяльності, а й комуніканта, який приймає безпосередню участь у комунікативному акті, невимушено діє в реальній комунікації. У педагогічній теорії глибоко й усебічно схарактеризовано роль комунікації у вихованні та розвитку

особистості. Учені слушно зазначають, що комунікування є найважливішим чинником творення особистості людини, засобом виховання. Різні аспекти формування мовленнєвої культури відбито в працях сучасних дослідників, зокрема питання мовленнєвої особистості (М. Вашуленко, Л. Мамчур, Л. Паламар); лінгводидактичні та методичні аспекти відбито в дослідженнях А. Богуш, М. Вашуленка, Л. Варзацької, М. Пентилюк, О. Савченко та інших.

Безперечно, розв'язання проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів залежить від знання структури комунікативної культури. Унаслідок узагальнення теоретико-методологічних положень [2] з'ясовано, що для виокремлення структурних компонентів комунікативної культури та опису зв'язків між ними дослідники орієнтуються на тезу О. Леонт'єва [1] про єдність інтелектуального, емоційного й вольового складників особистості.

Вагомість дослідження системи компонентів комунікативної культури майбутніх учителів пов'язана з необхідністю з'ясування критеріїв, показників і рівнів її формування засобами інтерактивних технологій. Такий підхід зумовлений потребами в підвищенні якості освіти й вимогами до кваліфікації спеціаліста.

Критерії формування комунікативної культури студентів диференційовано на ціннісний, особистісний, мовленнєвий та інтерактивний. Констатуємо, що названі критерії виконують покладені на них функції – визначають і доповнюють один одного та описують якісний та кількісний аспекти професійної діяльності майбутніх учителів.

Головною властивістю ціннісного критерію формування комунікативної культури є врахування системи ціннісних орієнтацій і смислових настанов, які означають спрямованість комунікації майбутнього вчителя, спосіб його комунікативної взаємодії. Під цим кутом зору виокремлюємо такі показники ціннісного критерію: уміння сприймати та відчувати внутрішній стан партнера в комунікації; ініціативність; володіння прийомами утримання уваги іншого учасника комунікації; наявність ціннісних орієнтацій у професійній взаємодії.

Для з'ясування сутності особистісного критерію сформованості комунікативної культури майбутнього вчителя важливо усвідомлювати, що емоційне ставлення комунікатора до суб'єктів і комунікативних ситуацій є одним з основних механізмів внутрішньої регуляції процесів їх сприймання, розуміння та оцінювання. На підставі сказаного окреслимо показники особистісного критерію сформованості комунікативної культури: самоставлення, емпатійність, самооцінювання й самоконтроль.

Доцільним у низці критеріїв сформованості комунікативної культури є мовленнєвий, що передбачає наявність системи комунікативних знань, умінь і навичок. Його показниками виступають: наявність вербальних і невербальних засобів комунікації; нормативність мовлення; дотримання морально-етичних норм комунікативного процесу.

З'ясовано, що інтерактивний критерій вирізняється способами та прийомами впливу на суб'єктів комунікації, особливостями організації

професійної взаємодії. Чинними є такі показники цього критерію: спрямованість агентів комунікативного простору на взаємодію і співпрацю; стиль комунікації; активна позиція партнера в професійній комунікації.

З огляду на комплексний підхід до вивчення ціннісного, особистісного, мовленнєвого й інтерактивного критеріїв сформованості комунікативної культури та аналізу показників цих критеріїв, диференційовано три рівні опанування майбутніми вчителями комунікативної культури: високий, середній та низький.

Література

1. Комарова І. І. Формування у майбутніх учителів культури педагогічного спілкування : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Тернопіль, 2000. – 19 с.

2. Кучер А. Г. Підходи до вирішення психолого-педагогічних умов формування комунікативних умінь / А. Г. Кучер // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2011. – № 37. – С. 101–106.

УДК 373.3(477.87)

ВІКОНЬ А. М.,
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІКА В. СУХОМЛИНСЬКОГО І НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена тим, що на початку ХХІ століття в історико-педагогічній науці активізується інтерес до вивчення педагогічних персоналій, актуалізація творчого досвіду діяльності видатних педагогів, науковців та практиків минулого з метою творчого переосмислення та застосування в нових реаліях сучасної педагогіки, освіти та шкільництва. Чи не найвидатнішим науковцем, вчителем-практиком, «інженером людських душ» ХХ століття є Василь Олександрович Сухомлинський, якому належить чимала кількість наукових та художніх праць, які не тільки не втратили актуальність, але й навпаки стали затребуваними в практиці роботи сучасної початкової школи. Педагогічна діяльність В. Сухомлинського виступала предметом численних історико-педагогічних та теоретико-методологічних досліджень, зокрема: І. Беха та Н. Дічек (духовні доміанти), А. Богуш і Т. Кочубей (філософія дитинства), Г. Бучківської та О. Дзевєрина (виховання школяра), І. Зязюна та В. Киричок (гуманістична педагогіка і виховання гуманістичних цінностей), В. Кременя (взаємодія людини і соціуму), М. Мухіна та А. Розенберга (виховна система), Л. Нестеренко та Л. Пироженко (роль казок у вихованні дитини), А. Попової та О. Сухомлинської (батьківська педагогіка) та ін.

В. Сухомлинський народився 28 вересня 1918 р. в с. Василівка Онufrіївського району на Кіровоградщині. Вищу освіту здобував у Кременчуцькому педагогічному інституті на факультеті мови і літератури, а згодом у Полтавському педагогічному інституті. Все своє життя він був пов'язаний з освітою та шкільництвом, зокрема: з 1938 р. і до початку війни

працює вчителем і завучем в Онуфріївській середній школі; 1944-1948 рр. – завідувачий райвно Онуфріївського району; 1948-1970 рр. – директор Павлиської середньої школи [1, с.110]. В. Сухомлинському належить чимало праць, серед яких виокремимо такі, як: «Духовний світ школяра», «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителеві», «Народження громадянина», «Батьківська педагогіка», а також збірки «Казки школи під голубим небом», «Чиста криниця», «Пшеничний колосок», «Важко бути людиною» тощо. Таким чином, можемо зробити висновок, що все своє життя В.Сухомлинський працював у школі, з дітьми різного віку, що сприяло узагальненню його педагогічних спостережень за процесом виховання у школі, виявленні об'єктивних умов, зокрема середовища, які найкраще сприятимуть усебічному та гармонійному розвитку особистості школяра. Ми вже зазначали, що педагогічні ідеї В.Сухомлинського не втратили актуальності і в сучасних умовах діяльності нової української школи (НУШ), «в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами» [2]. Всі ці ознаки нової української школи знаходимо і в педагогічних творах В. Сухомлинського (табл. 1):

Таблиця 1

ПЕДАГОГІКА В. СУХОМЛИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Компетентності НУШ	В. Сухомлинський
мовна	«Слово – це найтонший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людського характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Словом можна створити красу душі, а можна й спотворити її»;
математична	«Розумове виховання необхідне людині не тільки для праці, а й для повноти духовного життя. Уміти творчо мислити, бути розумним повинен і майбутній математик, і майбутній тракторист. Розум повинен давати щастя насолоди культурними й естетичними цінностями»;
у галузі природничих наук, техніки і технологій	«Дуже важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалося на дослідженні, пошуках, щоб усвідомленню наукової істини передувало нагромадження, аналіз, зіставлення і порівняння фактів. Спостерігаючи явища і картини природи, дитина оволодіває формами й процесами мислення, збагачується поняттями, кожне з яких сповнюється реальним змістом причинно-наслідкових зв'язків, помічених гострим зором допитливого спостерігача»;
інноваційність	«Справжній учитель, не може жити без творчості; педагогічна праця за своєю природою, за внутрішньою логікою не мислима без елемента наукового дослідження, вона завжди має бути осяяна світлом і виступати як джерело нової думки, нових теоретичних узагальнень. Якщо ви хочете, щоб педагогічна праця давала вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилось на нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежку дослідження»;
екологічна	«Так зване проблемне викладання і вивчення матеріалу починається в активній взаємодії з природою. Якщо я хочу, щоб мислення дітей було

	особливим, інтенсивним, щоб у них виникло багато запитань (а чим відкривається незрозумілого під час осягнення зрозумілого, тим допитливішою стає людина), ми ідемо з дітьми в сад, на ділянку, у теплицю і засукуємо рукава»;
інформаційно-комунікаційна	«Ввести дитину в складний світ людських стосунків – одне з найважливіших завдань виховання. Щоб дитина серцем відчувала іншу людину – так можна сформулювати важливе виховне завдання, яке потрібно ставити перед собою»;
Навчання впродовж життя	«Навчити користуватися знаннями. Якщо набуті уміння і навички тільки засвоюються і не застосовуються на практиці, навчання поступово виходить зі сфери духовного життя дитини, неначе відділяється від її інтересів і захоплень»;
громадянські та соціальні компетентності	«Навчати людяності – найскладніша і наймовірно важка справа. Це означає затвердити вже в маленькій дитині потребу в другові, дорожче від якого немає в світі. Однією з найбільших радощів дитини має бути просто спілкування з людиною: я прийшов до тебе тому, що не можу без тебе жити»;
культурна	«Розумове виховання необхідне людині не тільки для праці, а й для повноти духовного життя. Уміти творчо мислити, бути розумним повинен і майбутній математик, і майбутній тракторист. Розум повинен давати щастя насолоди культурними й естетичними цінностями»;
підприємливість та фінансова грамотність	«Відкрити в кожній людині творця, поставити її на шлях самобутньої творчої, інтелектуально повнокровної праці – це завдання стає нині першочерговим у практичній роботі».

Джерела: [2], [3].

Література

1. Ковальчук В. Актуальність ідей В.О. Сухомлинського у проблемі формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка*. 2002. №5. С.110-111.
2. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. Дата відвідання: 05.04.2021 р.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина : Вибрані твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 5-657.

УДК 37.091.2-044.427

ВІНЕР Г.І., ТЯГУР В.М.,
Мукачівський державний університет

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ТА ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ

Однією з провідних ідей сучасної освіти є інтегрований підхід до організації освітнього процесу, який долає протиріччя між безмежністю сучасного інформаційного простору та обмеженістю людських можливостей щодо сприйняття, засвоєння та застосування отриманої інформації.

Ідея інтеграції в педагогічній практиці не нова. До прикладу, Я. Коменський вважав, що всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, пов'язані між собою, а тому повинні вивчатися у

зв'язках. Й. Песталоцці вбачав небезпеку у відриві одного предмета від іншого, вважав за доцільне систематизувати всі явища і предмети, що існують у світі. К. Ушинський зазначав, що доки різні предмети викладатимуть незалежно один від одного, навчання не матиме суттєвого впливу на духовний розвиток дитини.

Методологічні аспекти інтеграції висвітлені у публікаціях О. Данилюк, І. Козловської, М. Прокоф'євої, Ю. Сьоміна та ін. Ці дослідники розглядають інтеграцію як провідний дидактичний принцип, що загалом визначає організацію освітніх систем.

Сьогодні налічується чимала кількість підходів до організації освітнього процесу. Інтегративний підхід забезпечує доцільне об'єднання і синтез компонентів змісту навчання внутрішньопредметного та міжпредметного характеру, їх узагальнення на рівні фактів, понять, теорій, ідей, формування цілісної системи узагальнених знань, способів і видів діяльності.

На переконання В. Загвязінського, інтегративний підхід до навчання спирається на ідею цілісності навчання, яка має єдність цілей, змісту, засобів, форм і методів навчання.

Зазначимо, що термін «інтеграція» використовується для характеристики процесу зближення і зв'язку наук, предметів та є протилежним за значенням до терміну «диференціація».

Інтеграція (від лат. *integratio* – поєднання, відновлення) – об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності [1].

На думку американських дослідників, інтеграція в освіті – це організація процесу пізнання, за якою учні можуть використовувати знання та вміння, отримані в школі, в реальних життєвих ситуаціях.

Інтеграцію в дидактиці С. Архангельський розуміє як взаємозв'язок змісту, методів та форм навчання; Г. Батуріна – як цілісний освітній процес; Г. Федорець – як різноманітні зв'язки між структурними компонентами педагогічної системи.

Впровадження інтеграції в освітній процес початкової школи актуальне, позаяк дає змогу «спресувати» споріднений матеріал кількох предметів навколо однієї теми, усунути дублювання у вивченні ряду питань, опанувати з учнями значний за обсягом навчальний матеріал, досягти цілісності знань. Специфічна методологічна функція інтеграції в навчанні (в порівнянні з міжпредметними зв'язками) полягає у створенні якісно нового продукту на основі вирішення протиріч. Сутнісний сенс інтеграції – не в простому сумуванні знань, а у вирішенні протиріч через вирішення проблем.

Інтегроване навчання – спеціальним чином організований процес формування цілісної картини світу за рахунок упорядкування, узгодження, взаємодоповнення змісту науковими знаннями різних навчальних дисциплін на основі інтеграції [3].

Словник «Професійна освіта» С. Гончаренка розкриває термін «інтегроване навчання» як об'єднання в єдине ціле навчального матеріалу з

різних предметів (тематична інтеграція, інтегровані курси) для цілісного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем [4].

Інтегроване навчання побудоване на посиленні взаємозв'язків між компонентами змісту різних предметних галузей, що в певній мірі відтворюють цілісну картину світу в його природних взаємозв'язках та взаємозалежностях, націлене на формування знань, умінь та навичок, що сприяють різнобічному розвитку особистості. В умовах інтегрованого навчання більш ефективно відбувається взаємопроникнення й систематизація знань учнів, формування у них цілісної картини світу, розвиток творчих здібностей і креативного мислення [2].

За висновками учителів-практиків, перевагами інтегрованого навчання є те, що внаслідок одночасного вивчення учнями різних предметів їхні знання набувають системності, уміння стають комплексними, посилюється світоглядне спрямування інтересів дітей, досягається більш високий рівень їхнього розвитку. До недоліків відносять, насамперед, брак програм з інтегрованих навчальних курсів, підручників і дидактико-методичних систем їх викладання; нерозробленість методики викладання інтегрованих курсів у початковій школі.

Таким чином, єдиного узгодженого визначення поняття «інтеграція в початковій освіті» немає. У загальному значенні – це дидактико-методичний засіб організації освітнього процесу, в основу якого покладено цілісне сприйняття й пізнання світу. Інтеграція багатокомпонентного змісту початкової освіти дає можливість вчителю раціонально розподілити час на вивчення шкільних предметів і за рахунок вивільнених годин організувати роботу, спрямовану на розвиток творчих здібностей молодших школярів.

Література

1. Бібік Н.М. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Підзаг. ред. Н. М. Бібік. – К. : ТОВ «Видавничийдім «Плеяди», 2017. – 206 с.
2. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. / М. Кірик, Л. Данилова. – Львів : Світ, 2019. – 136 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – К. : Міністерство освіти і науки України, 2016. – 40 с.
4. Професійна освіта : словник / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.

УДК 376.015.311:741.02:159.922.76-056.313(043.2)

ВОВЧОК В.М., ЧЕКАН О.І.,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ У СПЕЦІАЛЬНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблема навчання, виховання та розвитку розумово відсталих дітей з метою адаптації та ефективної інтеграції в суспільство є однією з

найактуальніших у теорії та практиці спеціальної педагогіки (І. Бех, В. Бондар, В. Засенко, С. Максименко, Т. Сак, В. Синьов, М. Супрун, О. Хохліна та ін.).

Сучасна корекційна педагогіка розглядає розвиток розумово відсталої дитини з позицій нерозривного зв'язку інтелекту та особистості загалом (В. Бондар, Г. Мерсіянова, Т. Сак, В. Синьов, М. Супрун, В. Турчинська, О. Хохліна). У спеціальній освіті підкреслюється необхідність створення сприятливих педагогічних умов для виховання кожної дитини з максимальною індивідуалізацією, розвитком і корекцією її свідомості.

Одним із важливих засобів корекційного впливу на розвиток розумово відсталої дитини є образотворча діяльність, значну увагу якій приділяють у дошкільному та шкільному віці. Зокрема, О. Гаврилушкіна, Н. Соколова [2] підкреслюють, що саме в дошкільному віці, більше ніж будь-коли, образотворча діяльність здійснює свій розвивальний вплив на дитину.

Образотворча діяльність є однією з форм засвоєння дитиною соціального досвіду, це художня діяльність. Спеціально організована образотворча діяльність повинна відображати весь спектр соціально-особистісних потреб дитини, впливати на становлення особистісних якостей та соціальну компетентність (О. Гаврилушкіна, Н. Соколова, І. Грошенко, О. Єкжановата й ін.).

За визначенням О. Гаврилушкіної, Н. Соколової, образотворча діяльність – це художня діяльність, яка сприяє всебічному розвитку особистості дитини, пізнанню нею навколишнього світу, виховання здібностей правдиво і творчо відображати свої враження в графічній і пластичній формі [2].

Протягом усієї історії розвитку спеціальної психології і корекційної педагогіки дослідники розробляли методи роботи, котрі поєднували в собі високу діагностичну і корекційну спрямованість. На початку ХХ століття психологи і педагоги (В. Кащенко, М. Рибніков, Е. Флеріна, Г. Фольклет) вважали образотворчу діяльність одним із важливих засобів у діагностичному інструментарії спеціалістів, котрі працюють з дітьми різного віку.

У 70-х роках минулого століття О. Гаврилушкіна відводила сприйманню та сенсорним системам головну роль у становленні образотворчої діяльності дітей. Автор розглядала образотворчу діяльність у тісному зв'язку з формуванням гри у розумово відсталих дошкільників. Науковець у працях багато уваги приділяє іграм з фарбами, творчим і самостійним завданням. Образотворча діяльність має в себе дві сторони: художньо-образну та графічну, яка відіграє щодо першої виконавчу, технічну роль [2].

Зокрема, О. Гаврилушкіна, Н. Соколова підкреслюють, що основними вимогами на заняттях з образотворчої діяльності є: розвиток зацікавленого ставлення розумово відсталих дітей до запропонованих завдань, створення відповідного емоційного стану, забезпечення необхідної (ігрової) мотивації дитячої діяльності. Згідно з цим важливим моментом є початкова фаза кожного заняття: пробудження в дітей зацікавленості до самого об'єкта зображення,

створення майбутнього сюжету, формування потреби у відображенні цікавого змісту.

Л. Виготський трактував образотворчу діяльність у системі понять «знак» і «символ». З цієї позиції образотворча діяльність розглядається як процес оволодіння дітьми символічними системами і знаковими засобами, у яких знак виступає в ролі позначення і повідомлення. Таким чином оволодіння знаком – це оволодіння соціальним засобом, за допомогою якого в дитини формується здатність до виявлення різниці та знаходження зв'язку між позначеним і позначенням, до виконання дії заміщення, а це означає – і до виникнення знакової функції свідомості, котра виступає основою культурно-історичного розвитку дитини [1]. Дослідження В. Мухіної [3] довели, що образотворча діяльність є формою засвоєння дитиною соціального досвіду.

О. Єкжанова в дослідженні особливостей образотворчої діяльності розумово відсталих дошкільників наголошує, що спеціально організована образотворча діяльність має значні можливості не тільки для корекції порушень розумово відсталих дітей, а й для стимуляції їх психічного і соціального розвитку. На її думку, є всі передумови для створення соціально-педагогічної моделі формування образотворчої діяльності в системі виховання і навчання розумово відсталих дітей. Результати її досліджень показали низку специфічних особливостей, котрі, з однієї сторони, мають важливе значення для загальної характеристики пізнавальної діяльності розумово відсталих дітей, а з іншої сторони, – повинні враховуватися в процесі корекційно-розвивальної роботи з дітьми.

На основі проведених експериментальних досліджень О. Єкжанова та О. Стребелева [4] виділяють основні етапи формування образотворчої діяльності в розумово відсталих дошкільників з легкою формою розумової відсталості, із затримкою психічного розвитку та у дошкільників з типовим розвитком. Автори наголошують на онтогенетичних закономірностях становлення образотворчої діяльності і рекомендують враховувати потенційні можливості і темп пізнавальної активності дитини, рівень її готовності до засвоєння соціальних норм, регуляції поведінки і організації діяльності. Науковці підкреслюють важливість у цьому питанні ефективної ранньої комплексної реабілітації, з умовами і адекватними формами психолого-педагогічної підтримки, котру дитина отримала в процесі свого розвитку.

У цей час дітей навчають попередньому плануванню, визначенню задумів, порівнянню зображень, оцінюванню власних робіт та робіт друзів. Суттєво розширюється тематика образотворчої діяльності. Дітей спонукають відображати в малюнках і ліпленнях зміст сюжетно-рольових ігор, розповідей, казок і віршів.

Отже, автори наголошують, що перший етап формування образотворчої діяльності дошкільників – підготовчий, спрямований на формування в дітей передумов до образотворчої діяльності; другий – етап формування предметних зображень на основі предметної практичної діяльності дітей і їх знайомства з

властивостями і якостями предметів, третій – етап становлення сюжетних зображень в процесі формування образів-уявлень, оволодіння дитиною простором двохмірного аркушу паперу, композиційними навичками, четвертий – етап створення творчих зображень, базується на усвідомленні і відображенні дитиною предметних і соціальних уявлень про навколишній світ у продуктах образотворчої діяльності.

Література

1. Выготский Л. С. К психологии и педагогике детской дефективности / Л. С. Выготский // Дефектология. – 1974. – № 3. – С. 71-76.
2. Гаврилушкина О. П. Воспитание и обучение умственно отсталых дошкольников. [Кн. для воспитателя] / О. П. Гаврилушкина, Н. Д. Соколова. – М. : Просвещение, 1985. – 72 с.
3. Екжанова Е. А. Коррекционно-развивающее обучение и воспитание. Программа дошкольных образовательных учреждений компенсирующего вида для детей с нарушением интеллекта / Е. А. Екжанова, Е. А. Стребелева. – М.: Педагогика, 2011. – 4-е изд. – 269 с.
4. Мухина В. С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта / В. С. Мухина. – М.: Педагогика, 1981. – 239 с.

УДК 373.14

ВОВЧОК В.М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Виховання у дітей відповідальності є актуальною проблемою сучасності. Законом «Про освіту», державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття), Національною доктриною розвитку освіти України визначено, що особливої ваги в умовах сьогодення набуває формування у дитини стійких суспільно значущих способів поведінки, здатності до самостійного критичного мислення, соціальної і моральної вихованості.

Одним із показників засвоєння цих цінностей є відповідальність як інтегральна моральна якість особистості.

Науковий діяч І.Бех розглядав питання відповідального ставлення як єдиної активної причетності до соціального і природного світу, і це визнання є не тільки результатом оцінки дитиною своєї особистості іншими людьми, а її власним переконанням, підсумком самоусвідомлення. І.Бех пропонує модель виховання, яка ґрунтується на основних принципах особистісно орієнтованого підходу. В її основі – певні інваріанти, дотримання яких допомагає спрямувати педагогічні дії на зняття в дитини внутрішніх бар'єрів і забезпечує розгортання процесу її змістовної, морально перетворювальної діяльності [1].

На думку С.Рубінштейна, відповідальність є втіленням істинного, найглибшого і принципового ставлення до життя. Це – не тільки усвідомлення всіх наслідків уже зробленого, а й відповідальність за все страчене. Вона виникає у зв'язку з тим, що кожна зроблена дія незворотна. Тому відповідальність – це

здатність людини детермінувати події, вчинки в момент їх здійснення, в ході їх виконання – аж до радикальної зміни всього життя [3].

До вивчення сутності відповідальності як соціальної якості особистості звертався і А.Макаренко. Він підкреслював, що для дієвого формування відповідальності необхідно впроваджувати у життя шкільного колективу систему чіткого фіксування обов'язків колегіальності, залучати кожного до керівництва, встановлювати дійсну, таку, що відчувається всіма, єдність інтересів колективу й особистості. Тобто, визначальною умовою формування відповідальності виступає включення вихованця в систему відповідальних залежностей [2].

У виховному процесі ефективним є застосування таких груп методів виховання [1; 2]:

- методи організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки.
- методи стимулювання діяльності та поведінки.
- методи самовиховання.

Аналізуючи роботи науковців, можна сказати, що всі методи виховання між собою пов'язані і доповнюють один одного.

Метод організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки передбачає формування досвіду суспільної поведінки. До цього методу поставлено ряд вимог, але прикладом можна поставити створення виховуючих ситуацій. Окремі учні не вірять у власні сили. Нерідко вони самі заявляють, що у них нічого не вийде, що ні на що не здатні. Важливо мобілізувати їх здібності, зміцнити віру у власні сили. Для цього створюють педагогічну ситуацію, в якій такий учень зміг би в чомусь виявити себе, переконатися, що є у нього здібності. Дуже важливо, щоб його перші успіхи помітили товариші. Відчувши їх повагу, учень сповнюється почуттям гідності, інакше оцінює себе, у нього міцніє віра у власні сили, з'являється бажання поводитися інакше, стати іншим.

Також ефективним є метод громадської думки, що також впливає на формування відповідальності. Обговорюючи вчинок учня, колектив класу прагне, щоб цей учень усвідомив свою провину. Усвідомлення – це і є відповідальність, бо не кожен може «визнати» свою провину.

Методи стимулювання діяльності та поведінки, в основі яких є формування свідомих спонукань їх діяльності. В педагогіці широкого застосовують такі методи стимулювання, як заохочення та покарання. Заохочення повинно бути наслідком вчинків вихованця, а не наслідком прагнення його отримання. Важливо, щоб заохочення не протиставляло одного вихованця іншим та враховувати його індивідуальні якості. Покарання повинно бути справедливим, ретельно продуманим і таким, що не принижує гідність вихованця. Методи стимулювання допомагають людині сформувати уміння правильно оцінювати свою поведінку, що сприяє усвідомленню власних потреб – розумінню, осмисленню своєї життєдіяльності, вибору мотивів та відповідних ним цілей.

Методи самовиховання розвивають у дітей уміння адаптуватися, орієнтуватися в непередбачених життєвих ситуаціях, вступати в боротьбу із

здавалось би непереборними обставинами чи свідомо обходити небезпеки, вирішувати конфліктні ситуації за допомогою компромісів, не розгублюватись в екстремальних життєвих ситуаціях тощо.

Отже, розвиток відповідальності пов'язаний з розвитком інтелектуальних можливостей особистості та її свідомості. Застосування методів виховання сприяють розвитку особистості, і в сукупності забезпечують механізм виховного впливу.

Література

1. Бех І. Д. Відповідальність особистості як мета виховання / І. Д. Бех // Початкова школа. – 1994. – № 9.
2. Макаренко А. С. Твори в 7 томах / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1954. – Т. 5. – С. 192.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : В 2-х т. / С. Л. Рубинштейн – М. : Педагогика, 1989. – Т. 1. – 488 с.

УДК 37.04:373.2.09(043.2)

ГАВРИЛО М. В., ПИНЗЕНИК О. М.,
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Проблема індивідуального підходу в процесі розвитку дитини займає одне з провідних місць в теорії та практиці дошкільної освіти. Загальновідомим є той факт, що «індивідуальний підхід» як принцип навчання й виховання дітей завжди був присутній у дошкільній педагогіці, проте його сутність завжди залишається відкритим питанням для подальших наукових досліджень.

Принцип індивідуального підходу підкреслює необхідність систематичного вивчення не тільки соціально-типового, але й індивідуально-неповторного в особистості кожної дитини, він є активним, формувальним, розвивальним принципом, який передбачає творчий розвиток індивідуальності дитини [1].

Під поняттям «індивідуальний підхід» розуміємо не пристосування цілей й основного змісту виховання до окремої дитини, а пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей для того, щоб забезпечити повноцінний розвиток особистості. Індивідуальний підхід створює найбільш сприятливі можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, схильностей і обдарованостей дитини.

Уже в перших дослідженнях суспільного дошкільного виховання в нашій країні (О. Дорошенкова, Н. Лубенець, С. Русова, Г. Усова та ін.) ми знаходимо важливі для сучасної теорії й практики дошкільної освіти положення про необхідність проведення індивідуального виховання в дошкільних навчальних закладах. Г. Усова підкреслювала, що навчання – індивідуальна діяльність дітей. Кожна дитина виконує певну розумову чи фізичну роботу індивідуально, витрачає індивідуальні зусилля. Ось чому забезпечити розвиток кожної дитини

можливо лише шляхом індивідуального підходу до кожного вихованця у процесі роботи з групою дитячого садка. Лише такий підхід дає можливість дитині виявити свою індивідуальність [2, с. 102].

У сучасних концепціях дошкільного виховання відзначається важливість диференціації й індивідуалізації навчально-виховного процесу відповідно до індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів і потреб кожної дитини. Окремі аспекти цієї проблеми були розкриті в роботах українських учених у галузі дошкільної педагогіки й дитячої психології (Л. Артемова, А. Богущ, В. Котирло, О. Кононко, В. Кузьменко, О. Проскура та ін.).

Реалізація індивідуального підходу значною мірою залежить від особистісних якостей педагога, його власної педагогічної позиції, культурного й освітнього рівня, від його бажання пізнати дитину в її неповторності. Це підкреслював В. Сухомлинський: «Виховання – це, насамперед, людинознавство. Без знання дитини, її розумового розвитку, мислення, інтересів, смаків, здібностей, нахилів – немає виховання» [3].

Однією з особливостей реалізації індивідуального підходу до дітей у процесі виховання є відповідність високому рівню педагогічної майстерності. Так, вихователь-майстер уміє бачити в дитині неповторну індивідуальність з усім спектром властивих їй якостей і властивостей і на цій основі розробляти стратегію виховних впливів. Він поділяє прагнення дитини до виявлення певних ступенів волі, самостійності, незалежності, бере до уваги її потребу в реалізації домагання на визнання, самоствердження в колективі однолітків. Звідси пошук таких форм організації діяльності дітей, які дають найбільший простір для прояву ними соціально значущої активності, забезпечують високу динамічність і гнучкість пошукової діяльності дитини, вивільняють весь потенціал її творчих можливостей. Але це, на жаль, можуть не всі вихователі, а лише ті, що мають великий досвід роботи з маленькими дітьми.

Література

1. Куземко Л. В. Професійна підготовка педагога дошкільної освіти до індивідуальної роботи з дітьми // Освітологічний дискурс. – 2010, №1. – С. 103-113.
2. Кулачківська С. Є. Дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку). – К. : Нора-прінт, 108 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти томах. – Т. 2. – К, 1979. – С. 467-468.

УДК [378:37.011.3-051:784]:37.013.43(043.2)

ГАСНЮК В.В.,
Мукачівський державний університет

РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ

Розробка механізму визначення стану сформованості методичної культури студентів в процесі вокальної підготовки потребує з'ясування базових понять, до яких належать «критерій», «показник», «рівень». Аналіз психолого-

педагогічної літератури дав змогу встановити, що поняття «критерій» розглядають як: підставу для оцінки, визначення або класифікації чогось [1, с. 588]; якості, властивості і ознаки об'єкта, що досліджується, які дають змогу оцінити його стан та рівень функціонування і розвитку [2, с.16].

Якщо критерій – це якості та властивості досліджуваного об'єкта, то показники – це міра сформованості того чи іншого показника. З огляду на те, що критерій можна визначити як сукупність основних показників, які розкривають норму або вищий рівень сформованості відповідної якості, то показник, як компонент критерію, є типовим і конкретним виявом однієї із суттєвих сторін, на підставі якого можна визначити наявність якості, зробити висновок про рівень її сформованості. Його використання допоможе оцінити якість і рівень сформованості методичної культури магістрантів-вокалістів.

Поняття «рівень» визначають як ступінь якості, величина досягнута у чому-небудь; ступінь чистоти освіти, культури, підготовки [1, с. 1223], ступінь виявлення показника того чи іншого критерію [3]. Для того щоб перевірити рівень сформованості методичної культури студентів магістрантів, необхідно подати кожен з них у вигляді операційних компонентів. Відповідно до структури методичної культури майбутніх викладачів вокалу виділяємо спонукальний, інформаційно-аналітичний, операційний та результативно-корекційний критерії, які дадуть змогу визначити рівень сформованості їх методичної культури в процесі вокальної підготовки. Рівні сформованості методичної культури студентів в процесі вокальної підготовки були охарактеризовані таким чином:

- *репродуктивний рівень*: низькою спрямованістю на методичну діяльність в процесі вокальної підготовки; нестійким інтересом до виконавської та викладацької діяльності; низькою якістю вокально-виконавської і вокально-педагогічної майстерності; не сформованістю інтегративних психолого-педагогічних, фахових, методичних знань і вмінь оперувати ними в процесі вокально-педагогічної діяльності; низьким загально-інтелектуальним розвитком в галузі вокального виконавства та вокальної педагогіки, слабкою ерудованістю та здатністю емоційно сприймати вокальне мистецтво; не спроможністю укласти вокально-дидактичний матеріал для формування вокально-технічних і артистичних навичок особистості в процесі вокального навчання; не здатністю до вокально-педагогічної інтерпретації музичних творів; не вмінням проаналізувати вокальний твір та виявити складнощі для виконання; неадекватністю оцінки результатів вокально-педагогічної діяльності, неефективною організацією педагогічного спілкування з приводу творчого опрацювання авторського тексту вокального твору; неемоційним відтворенням образного змісту твору; задовільним рівнем здатності аналізу технічних та інтерпретаційних недоліків;

- *конструктивний рівень*: стійким інтересом до виконавської та викладацької діяльності; достатнім рівнем вокально-виконавської і вокально-педагогічної майстерності; сформованість інтегративних психолого-

педагогічних, фахових, методичних знань і вмінь оперувати ними в процесі вокально-педагогічної діяльності, достатній рівень загального інтелектуального розвитку в галузі вокального виконавства та педагогіки, здатність емоційно сприймати вокальне мистецтво, такі студенти аналізують, встановлюють найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, узагальнюють; розуміють принципи роботи з дитячими та дорослими голосами; здатні укладати вокально-дидактичний матеріал; виявляють вміння аналізувати й систематизувати інформацію, використовують загальновідомі факти із самостійною і правильною аргументацією; адекватністю оцінки результатів вокально-педагогічної діяльності, продуктивністю організації педагогічного спілкування; ініціативністю в процесі аналізу допущених технічних та інтерпретаційних недоліків;

- *творчий рівень* характеризується: яскравістю спрямованості на методичну діяльність в процесі вокальної підготовки; стійкістю інтересу до виконавської та викладацької діяльності; високим ступенем сформованості інтегративних психолого-педагогічних, фахових, методичних знань і вмінь оперувати ними в процесі вокально-педагогічної діяльності, високим рівнем загального інтелектуального розвитку, емоційністю сприймання, високою мірою сформованості системи знань з теорії та практик вокального навчання і виховання; здатністю укладати вокально-дидактичний матеріал для комплексного формування вокально-технічних і артистичних навичок особистості; вмінням аналізувати й систематизувати інформацію; адекватністю в процесі оцінювання результатів вокально-педагогічної діяльності, продуктивністю організації педагогічного спілкування; здатністю до аналізу особистих технічних та інтерпретаційних недоліків.

Отже, в процесі експериментального дослідження виокремили три рівні сформованості методичної культури студентів у процесі вокальної підготовки: репродуктивний, конструктивний та творчий.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. [Електронний ресурс]. – URL: <https://archive.org/details/velykyslovnyk/page/n17>
2. Тлумачний словник-мінімум української мови / укл. Л.О. Ващенко, О.М. Єфімов. – К. : «Довіра», 2001. – 535 с.
3. Гуляева М. А. Методическая культура современного педагога профессионального образования / М. А. Гуляева // Профессиональное образование в России и за рубежом. – 2013. – № 4. – С. 67-72.

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Серед багатьох видів мистецтва музика займає особливе місце в естетичному і художньому вихованні та в усій системі формування всебічної і гармонійно розвиненої людини.

Палітра музики багата, мова її яскрава. Все, що не підвладне слову, неможливо висловити, знаходить своє відображення в музиці.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти відбуваються процеси модернізації змісту та демократизації підходів до управління освітнім процесом. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно-орієнтованого підходу до розвитку особистості дитини, визнання самоцінності дошкільного дитинства, створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей.

Види мовленнєвої діяльності дитини в закладі дошкільної освіти різноманітні. Одним з найважливіших засобів розвитку мовлення є музично-дидактичні ігри. Музично-дидактичні ігри збагачують дітей новими враженнями, розвивають у них ініціативу, самостійність, здатність до сприймання, розрізнення основних властивостей музичного звуку, розвивають активне мовлення.

Педагогічна цінність музично-дидактичних ігор полягає в тому, що вони відкривають перед дитиною шлях застосування одержаних знань в життєвій практиці. Музично-дидактичні ігри повинні бути прості і доступні, цікаві і привабливі. Тільки в цьому випадку вони стають своєрідним збудником бажання у дітей співати, слухати, грати, танцювати.

Застосування музично-дидактичних ігор на заняттях в закладах дошкільної освіти дає змогу провести його найбільш змістовно. В грі діти швидше засвоюють вимоги програми по розвитку співочих умінь і музично-ритмічних рухів,

Дидактичні ігри на заняттях починаємо проводити з першої молодшої групи. Ці ігри здебільшого пов'язані із застосуванням наочності. В групах старшого дошкільного віку основним матеріалом дидактичних ігор стають музичні іграшки і інструменти, настільно-друковані ігри, а також використовуються і технічні засоби навчання.

Музично-дидактичні ігри, які використовуються с процесі співу, допомагають нам вчити дітей співати виразно, не примушено, вчать брати дихання між музичними фразами, втримувати його до кінця фрази. У музично-дидактичних іграх використовуються іграшки, яким діти охоче наслідують.

Результативність навчання в музично-дидактичній грі створюється тоді, коли вихователь сам бере активну участь в цій грі, стає її повноправним учасником. Гра прекрасна форма діяльності яка сприяє набуттю вміння наблизити, викликати прихильність до себе всіх дітей, у тому числі і малоактивних. Організуючи музичні ігри, необхідно надавати дітям більше самостійності. Практика показує, що чим більше довіряєш дітям, тим свідоміше, добросовісно вони відносяться до дорученого. Музично-дидактична гра включає зорову наочність (картки, картинки з пересувними деталями).

Існують різні кваліфікації ігор. Наприклад, Н.А. Ветлугіна розділяє ігри для розвитку мовлення на настільні, рухливі і хороводні. Настільні музично-дидактичні ігри мають на меті:

- дати дітям можливість засвоїти різний характер музики (гра «Весело-сумно», «Сонечко і хмаринка»);
- розвинути у дітей вміння розрізняти музичні жанри (гра «Пісня, танець, марш», «Підбери музику», «Чий цей марш»);
- дати уявлення про зміст музики музичного твору, про музичні образи («Упізнай казку», «Підбери картинку») та засоби музичної виразності («Сходинки», «Кого зустрів Колобок»). Друга група музично-дидактичних ігор спрямована на виконання сенсорних завдань та на ігрові дії з елементами змагання. Третя група об'єднує музично-дидактичні ігри, які за своїм характером подібні до хороводних ігор. У них можуть брати участь усі діти групи одночасно або підгрупи дітей.

Іноді музично-дидактичні ігри розподіляються на підставі виду музичної діяльності, який освоюється з їх допомогою.

Так, Л.Н. Комісарова виділяє три групи музично-дидактичних ігор для розвитку музичного сприйняття. Для розрізнення характеру музики, елементів зображальності і засобів музичної виразності.

Таким чином, музично-дидактичні ігри об'єднують в собі різне поєднання методів музичного виховання. Образна, ігрова форма, застосування різноманітних вправ дозволяють підтримувати у дітей інтерес до діяльності, здійснювати її успішніше.

Література

1. Ветлугіна М. Розвиток музичних здібностей дошкільників в процесі музичних ігор. – М. : АПН МРСФРС. 1958.
2. Ветлугіна Н.О. Система естетичного виховання в дитячому садку. – К. : Рад. Школа, 1977. – 256 с.
3. Зінич Р., Кукловська В., Рудченко. Методика музичного виховання в дитячому садку. – К. : Музична Україна. 1974.
4. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения : В 2-т / Под. Ред. А.И.Пискунова. – М. : Педагогика, 1978. – Т.І. – 557 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОГО САЙТУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Розвиток інформаційних технологій, їх стрімке проникнення у сферу освіти визначає розвиток освітніх закладів. Створення єдиного інформаційного простору закладу освіти наразі є головним завданням, для вирішення якого повинен бути задіяний науково-методичний, інформаційний, технологічний, організаційний та педагогічний потенціал школи.

Вагомою складовою інформаційного простору навчального закладу може стати шкільний сайт, як електронний представник школи в мережі Інтернет. Його створення – це крок до відкритості шкільного навчально-виховного процесу, що сприяє приверненню уваги громадськості, батьків до питань формування і реалізації освітньої політики школи.

Шкільний сайт – не просто інформація, що знаходиться на віртуальних сторінках. Це окремий, специфічний вид діяльності, який об'єднує процес збору, обробки, оформлення, розміщення інформації з процесом інтерактивної комунікації. Адже мати шкільний сайт у Всесвітній мережі не лише престижно, а й дуже зручно. Сайт закладу освіти є дієвим інструментом в тому випадку, якщо містить реальні продукти діяльності учнів і педагогів, а також є для користувачів (усіх учасників освітнього процесу) точкою входу у світовий інформаційний простір.

Перед тим, як приступати до проектування розділів сайту школи, необхідно визначити мету, а саме:

1. Шкільний сайт може виконувати функцію візитної картки школи – зі своїм унікальним стилем і характерним для даної школи поданням інформації. У ситуації обмеженого державного фінансування освіти сайт-візитівка школи може стати інструментом встановлення контактів з освітніми і діловими колами, пошуку форм співпраці, грантів та субсидій.

2. Сайт як координаційна точка внутрішньошкільної та позашкільної взаємодії. Сайт може слугувати своєрідним простором професійної рефлексії для школи. Якщо стрічка новин стає літописом життя дорослого і дитячого колективів, а на сайті введена оцінка подій, то можна отримувати достатньо цікавий зріз думок.

Створений простір спілкування на сайті школи може слугувати показником для професійної рефлексії адміністратора і педагога, надавати цікавий діагностичний матеріал для осмислення діяльності. Шкільний сайт може стати комунікативним інструментом у спілкуванні із «зовнішніми» суб'єктами – батьками, працівниками освіти і культури

У цій якості шкільний сайт сприяє підвищенню відкритості навчального закладу, створює контактні можливості.

Цікавим щодо структурування шкільного сайту є пропозиція Еельмаа Ю. Шаблон сайту, на думку автора, може складатися з таких блоків і розділів:

1.Блок «Інформація»: перша сторінка, історія, загальні відомості, координати, устав, правила прийому, вакансії, досягнення, партнери, Програма розвитку.

2.Блок «Персоналії»: адміністрація, вчителі.

3.Блок «Навчальний процес»: освітня програма, навчальний план, навчальні програми (за предметами), спецкурси, факультативи, гуртки, платні послуги.

4.Блок «Окрім уроків» (розділи формуються виключно за бажанням творчої команди розробників шкільного сайту).

Отже, для втілення колективної ідеї шкільного сайту залишається виконати певні організаційні дії.

1. Створити команду розробників (директор, учні, учитель інформатики, філологи та. ін.). Шляхи і способи формування команди можуть бути різними. Тут важливо враховувати інтереси кожного з учасників команди.

2. Підібрати необхідну літературу, використовуючи освітні сайти Інтернету. Зайти на сторінки діючих шкільних сайтів, щоб легше було починати роботу над власним сайтом.

3. Вирішити питання з дизайном, зі містом сайту і персонально: хто програмує, де розміщується сайт, хто збирає ту чи іншу інформацію, хто її редагує, хто розміщує на сайті.

4. Необхідно про себе заявити, для цього потрібно зареєструватися в різних пошукових системах.

5. Узаконити діяльність шкільного сайту через Положення про шкільний сайт.

Однак не менш важливим є такі критерії оцінювання ефективності шкільного сайту як: відкритість та корисність вебсайтів закладів освіти змістовним наповненням, доступність матеріалів вебсайтів через пошукові системи та показники їх згадуваності, відвідування учасниками, зручністю використання, динамікою, дизайном, технічними показниками.

Література

1. Перегуда Н.І. Сайт закладу освіти як невід'ємний компонент інформаційного освітнього простору / Н.І. Перегуда // Розбудова єдиного інформаційного простору української освіти – вимога часу : [збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного WEB-форуму (Київ-Харків, 22–23 березня 2018 р.) ; за заг. ред.: М.Л. Ростока, І.М. Савченко, Т.С. Бондаренко]. – Кропивницький : Вид-во Льотної академії Національного авіаційного університету, 2018. – С.147.

2. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 року. № 537-V.

3. Ээльмаа Ю. Создание школьного сайта как управленческая проблема / Ю.Ээльмаа, З.Смирнова // Народное образование. – 2009. – №2. – С.116–121.

4. Як правильно створити шкільний сайт (безкоштовно). URL: <http://www.siteedit.ru>

СУГЕСТОПЕДІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В сучасній методиці викладання іноземної мови є надзвичайно велика кількість різноманітних методів, як традиційних, так і альтернативних. Інноваційний підхід до навчання іноземної мови може полегшити її вивчення, зробити його більш продуктивним та результативним. Одним із методів «інтенсивного навчання» є сугестивний метод.

Термін *сугестія*, або навіювання, походить від латин. *suggestum*, що означає «нашіптувати, вселяти».

Сугестологія – наука про навіювання, *сугестопедія* – це її застосування в педагогіці [3, с. 73].

Сугестопедія передбачає прискорений гармонійний розвиток особистості та розкриття її різнобічних резервних можливостей – пам'яті, інтелектуальної активності, творчих здібностей тощо.

Вивчаючи можливості використання гіпнозу та навіювання в педагогічному процесі, особливо для навчання іноземних мов Георгі Лозанов відкрив феномен гіпермнезії, тобто суперзапам'ятання інформації, яка вводиться на початковій фазі гіпнотичного сну.

Крім того формули навіювання, спрямовані на активізацію творчості учнів, на їх активність в здобуванні знань, а також проведення занять у позитивному психоемоційному настрої, що сприяє швидкому засвоєнню інформації [4, с. 52].

Основна ідея сугестопедії – розкриття та розвиток всебічних резервних можливостей особистості. Віра в успіх кожного як основа взаємин між викладачем та студентами; авторитет викладача та його творча роль; високо вмотивована навчальна діяльність, яка спрямована на опанування змісту навчання – все це стимулює і забезпечує розкриття резервів особистості тих, хто навчається.

Окрім того, варто підкреслити, що основними результативними моментами, які підтверджують ефективність сугестопедичного методу у процесі навчання іноземних мов є: 1) активне використання засвоєних знань і умінь у спілкуванні іноземною мовою не тільки у своєму мовленні, але й при розумінні співбесідника; 2) формування гнучкої навички перенесення засвоєних мовних одиниць у варійовані ситуації спілкування; 3) створення сильної швидкої мотивації навчання, здійснюваної у формі неформального спілкування та мотивації спілкування наближеного до реального; 4) подолання психологічних бар'єрів, зокрема страху перед говорінням іноземною мовою і перед можливістю зробити помилку; 5) висока і швидка результативність навчання: студенти спілкуються іноземною мовою, використовуючи мовні кліше, закладені в основному навчальному тексті – полі лозі [3, с. 68].

Необхідно зазначити, що суть методу полягає у тому, що навчання проходить у двох планах – *свідомому й підсвідомому*, залучені обидві півкулі головного мозку, що дає оптимальний результат. Застосування такого методу навчання звернене до всього комплексу можливостей людини: воно посилює емоційні реакції й мотивацію кожного учня, його інтереси й установки внаслідок релаксації як обов'язкового елемента навчання, знаходять активніший вираз. Участь свідомих і позасвідомих функцій у цьому процесі стає організованою: широко використовуються можливості людини не лише до активної, а й до пасивної уваги й особливо її здатність до позасвідомої периферійної перцепції [2, с.13].

Сугестопедичний метод вивчення іноземної мови можна віднести до альтернативних підходів. Його користь для навчання у вищій школі важко переоцінити тому, що в умовах постійного технологічного процесу з'являється величезна кількість термінів та понять, які складно запам'ятати та вивчити.

Переваги методу в тому, що сугестивна, навіююча дія викладача сприяє усуненню психотравмуючих чинників (мовних бар'єрів, скутості, страху помилок тощо).

Також, у центрі уваги – усно мовленнєва комунікація та вокабуляр, студенти читають полілоги та пишуть твори на різні теми. Завдяки використанню резервів мимовільної пам'яті за один місяць на розмовному рівні засвоюється приблизно 2 000 слів. Хоча практична реалізація методу вимагає спеціальних умов навчання і підготовки викладачів, сьогодні описано методику усунення психологічних бар'єрів, визначено шляхи врахування особистісних характеристик студентів [1, с.3].

Література

1. Використання методу «Учіння через навчання» на уроках іноземних мов / Ж.П. Мартан, Ф.А. Ратнер, А.Е. Рахімова. – Іноземні мови в школі, 2007. – № 6. – С. 2–3.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. / О. І. Власова. – Київ : Либідь, 2005. – С. 13 – 14.
3. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2004. – С. 67–74.
4. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003. – С. 51–54.

УДК 37.016:81'243-057.875:159.922(045)

ГЕРЦОВСЬКА Н.О., ФОЗЕКОШ К.В.,
Мукачівський державний університет

СКАФФOLDING ЯК КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ВЗАЄМОДІЇ В ХОДІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна освіта передбачає різні методи та прийоми, зокрема у процесі вивчення іноземної мови в умовах змішаної форми навчання. Серед

альтернативних методів слід відмітити ефективну та перспективну стратегію скаффолдингу. Термін *scaffolding* (підтримка, опора) використовується для опису інструментів, які вчитель надає учням для того, щоб допомогти їм бути успішними при виконанні складних завдань. Ця метафора особливо вдала для освітнього процесу, оскільки така опора, як в будівництві, може демонтуватися в міру того, як учень може справлятися із завданнями самостійно. Крім того, це полегшує здатність учнів спиратись на попередні знання та допомагає їм освоювати нову інформацію.

Технологія скаффолдинг розглядається сучасними авторами, як особливий тип процесу інструктування, яка має місце в ситуаціях взаємодії педагога (або іншого більш проінформованого джерела) і тих, хто навчається за рішенням навчальних завдань. Основною характеристикою стратегії скаффолдинга (*scaffolding*), є «згасаюча допомога» (*fadinghelp*) з боку педагога в ході самостійної роботи. «Згасаюча допомога» з боку педагога на початку навчання може бути частою і змістовною, а до завершення курсу значно зменшується або взагалі відсутня [3, с.473].

Скаффолдинг вважається важливим елементом ефективного навчання у вищій школі, і всі викладачі, у більшій чи меншій мірі, використовують різні форми підтримки. Крім того, цей прийом часто використовується для подолання прогалин у навчанні, тобто відмінностей між тим, що студенти дізналися, і тим, що, як очікується, знатимуть і зможуть робити в певний момент свого навчання. Наприклад, якщо студенти не знаходяться на рівні читання, необхідного для розуміння тексту, що викладається в курсі, викладач може використовувати навчальні методи для поступового поліпшення здатності читати, поки вони не зможуть прочитати необхідний текст самостійно.

Однією з головних цілей скаффолдингу є зменшення негативних емоцій і самосприйняття, які можуть виникнути у студентів, коли вони засмучуються, залякують або знеохочуються, коли намагаються зробити нелегке завдання без допомоги, напряду чи розуміння, необхідного для завершення [2, с. 67]. Основною характеристикою, показником скаффолдингає «згасаюча допомога» з боку викладача, тобто зменшення ступеня інтенсивності надання допомоги до моменту, коли студент стає абсолютно самостійним і автономним.

Можна виділити п'ять основних характеристик стратегії скаффолдинга: навмисність дій, доречність дій, структура дій, співпраця в процесі виконання завдань, натуралізація (засвоєння) дій [1, с. 17].

Стратегія скаффолдингу є однією з ефективних стратегій взаємодії в ході самостійної роботи студентів. Підтримка навчання при стратегії скаффолдингу полягає у наданні ресурсів, завдань відповідного рівня, прикладів, зразків, інструкцій та віддалене керівництво самостійною роботою студентів. Матеріали для навчання надаються послідовно протягом процесу, який супроводжується контролем з боку викладача через механізм скаффолдингу. Допоміжні стратегії поступово видаляються, коли вони більше не потрібні, і

викладач поступово перекладає більше відповідальності за процес навчання на студента.

Таким чином, у процесі вдосконалення знань з англійської мови, застосовуючи стратегію скаффолдингу, викладач створює ситуацію успіху, сприяє формуванню позитивного мислення, підкріплює мотивацію студентів до навчання через похвалу. Використовуючи скаффолдинг викладач створює зразки для говоріння, які студенти будуть використовувати та поступово відходити від запропонованого зразка і, таким чином, будувати власну комунікативну ситуацію.

Література

1. Гучетль С.К. Интерактивные формы обучения иностранному языку в неязыковом вузе / С.К. Гучетль // Научны етруды. – Sworld, 2014. – Т. 12. – №3. – С. 15-19.

2. Лисицька О. П. Скаффолдинг у викладанні англійської мови та інтернет для викладачів / О. П. Лисицька // Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. з міжнар. участю, Харків, 20 лют. 2019 р. – Харків, 2019. – С. 67–71.

3. Ударцева С. М. Изучение опыта в обучении профессионально ориентированному иностранному языку в технических вузах зарубежных стран / С.М. Ударцева, Т.С. Ударцева, Д.Р. Ахметова // Молодой ученый. – 2017. - №1. – С. 472-475.

УДК [37.015.31:7:373.3.011.3-057.874]:7.011.26(043.2)

ГИРБА К.В., МАЙБОРОДА І.Е.,
Мукачівський державний університет

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Розбудова сучасної системи освіти на засадах гуманізації передбачає досягнення якісно нового рівня у вивченні дисциплін художньо-естетичного циклу, які мають величезний духовно-творчий потенціал, сприяють формуванню емоційної сфери, естетичних ідеалів та потреб особистості. Метою естетичного виховання у сучасних умовах, як вказано у «Національній державній комплексній програмі естетичного виховання», є формування гармонійно розвиненої особистості з високим національним, культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, усталеними естетичними смаками, здатної керуватись естетичними принципами у житті й побуті.

Одним із найважливіших джерел естетичного виховання і розвитку молодших школярів є народне мистецтво. Воно будить творчі сили учнів, робить доступним процес художньої творчості.

Досвід світової й вітчизняної філософської, психологічної і педагогічної думки минулого (Я. Коменський, Д. Локк, Ж. Поль, Г.Сковорода, К.Ушинський, Т.Шевченко, М.Драгоманов) і сьогодення (М. Антоненць, Ю. Бондаренко, О. Вишневецький, В. Довбищенко, І. Зязюн та інші) переконливо доводить, що система освіти молоді повинна спиратися на декоративно-ужиткове мистецтво. Народознавство дозволяє знайомити дитину

із фольклорним спадком, образотворчим мистецтвом, виробами народних умільців та майстринь, звичаями й обрядами. Цю думку підтверджує вислів С. Русової, яка вказувала на цінність декоративно-ужиткового мистецтва: «Українські вишивки, кераміка, орнамент приваблюють дітей гармонією ліній, фарб, форм, надихають на творчість, викликають бажання вишивати, малювати, ліпити, будувати» [3]. Ознайомлення учнів з художніми ремеслами, з одного боку, передбачає виховання любові до самотньої української культури, формування художнього смаку, а з іншого – відродження творчих традицій багатовікового народного досвіду. Провідними шляхами й засобами естетичного виховання у початковій школі виступають: навчання й позакласна робота. Навчальна робота представляє можливості естетичного виховання молодших школярів через уроки мистецтва, дизайну і технології. Одним із засобів художньо-естетичного виховання учнів є декоративне малювання на основі вивчення народних орнаментів та візерунків та власноручне виготовлення творів декоративного мистецтва.

Естетичне виховання, що здійснюється на уроках, доповнює позакласна робота у різних гуртках, клубах та учнівських об'єднаннях. Велике значення для піднесення естетичного виховання має участь дітей у конкурсах і фестивалях, олімпіадах, художніх виставках, відзначенні народних і шкільних свят, обрядах, дитячих ранках, лінійках, зльотах, порадах, іграх і забавах. Педагогічна цінність пізнання народного та декоративно-ужиткового мистецтва пояснюються наступними важливими причинами: твори цих видів мистецтва дозволяють виховувати у школярів певну культуру сприйняття матеріального світу, сприяють формуванню естетичного відношення до дійсності, допомагають глибше пізнати художньо-виразні засоби інших видів зображувального мистецтва [1].

Отже, в умовах оновлення змісту освіти в українській національній школі, виключно важливого значення набуває використання естетико-виховних можливостей народного декоративно-прикладного мистецтва, глибокий духовний зміст та поліфункціональність якого покликані передавати естетичний досвід попередніх поколінь, формувати в учнів здатність сприймати, оцінювати та примножувати культурні традиції українського народу, сприяти вдосконаленню естетичного виховання і розвитку школярів.

Література

1. Красовська О. Використання декоративно-прикладного мистецтва як засобу виховання учнів / О. Красовська // Рідна школа. - 2000. - № 4. - С. 71-73.
2. Неменський Б. Роль мистецтв у системі загальної освіти: чого і як ми навчаємо? / Б. Неменський // Початкова школа. - 2000. - № 4. - С. 38-41.
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори / С. Русова. - К. : Освіта, 1996. – 304 с.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Головними та пріоритетними завданнями розвитку вищої школи за сучасних умов є підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти (ЗВО) та покращення доступності до якісної вищої освіти. Питання побудови ефективної внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти на сьогоднішній день стоїть перед кожним університетом, інститутом чи коледжем та є надзвичайно актуальним.

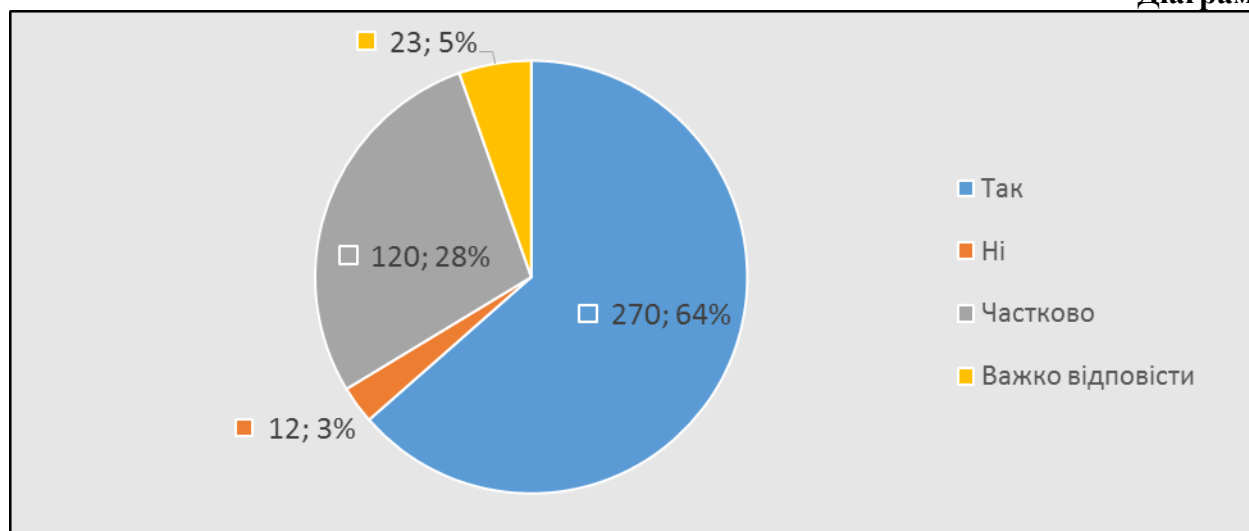
Відповідно до стандартів та рекомендацій забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти студенти є ключовими стейкхолдерами внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

За сучасних умов на якість освіти в закладах вищої освіти вплинуло запровадження карантину через COVID-19, що призвело як до позитивних, так і до негативних змін.

Для оцінки якості освіти в закладі вищої освіти, порівняння очного та дистанційного навчання під час карантину було проведено анкетування серед здобувачів освіти Мукачівського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу.

В опитуванні прийняло участь 425 студентів з яких 24,2% (103 ос.) першокурсники, 28,5% (121 ос.) другокурсники, 42,8% (182 ос.) третьокурсники та 4,5% (19 ос.) четвертокурсники. Тобто, як бачимо, участь в опитуванні прийняли студенти, які вже навчалися очно до запровадження карантину і дистанційного навчання та студенти (першокурсники – 24,2%) які навчалися у формі дистанційного навчання і лише тиждень за очною формою навчання. На запитання «Чи задоволені Ви якістю освіти?» здобувачі освіти відповіли наступним чином, див. діаграма 1.

Діаграма 1

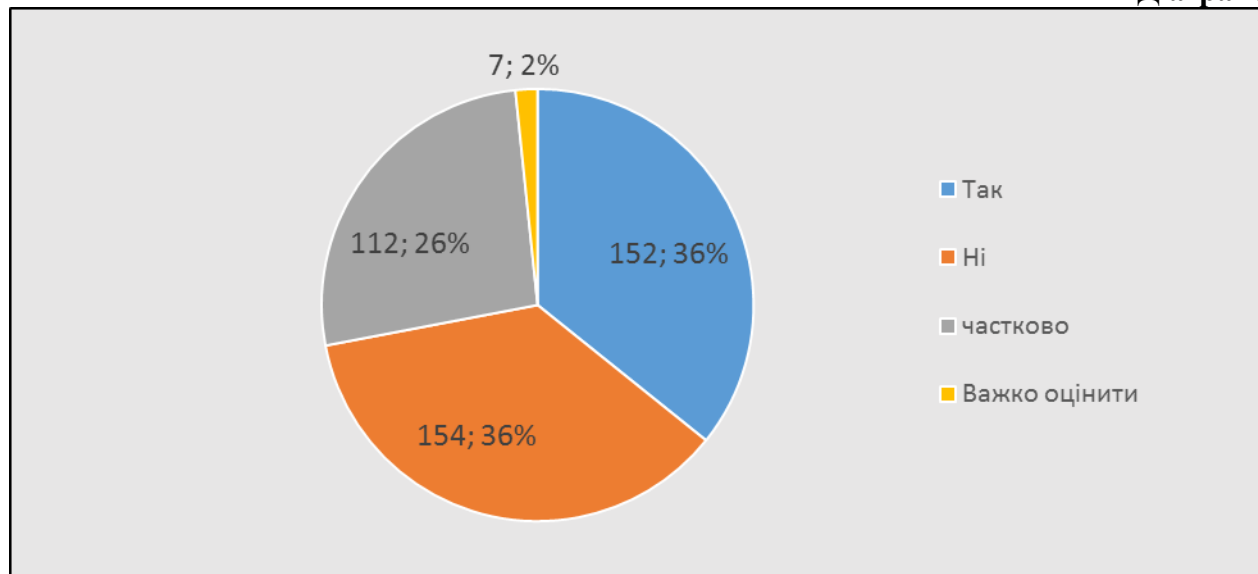

Як бачимо основна частина опитаних студентів, а це 63,5%, задоволені якістю освіти у ЗВО в якому вони навчаються; 28, 2 % частково і лише 2,8% - не задоволені.

Також результати показали, що у закладі якісно проводиться інформування студентів, щодо освітнього процесу (65,9% студентів задоволені процедурою інформування), 29,6% учасників частково задоволені, 1,4% - не задоволені, а решті студентів було важко оцінити (3,1%).

На запитання «Чи відчули Ви суттєві зміни у навчанні із запровадженням дистанційного навчання?» студенти відповіли неоднозначно (діаграма 2).

Діаграма 2

Як бачимо, за відповідь «Так» та відповідь «Ні» проголосувало відповідно 35.8% та 36,2% студентів. Причиною цьому, як зазначалося вже раніше, є те, що серед студентів є ті хто навчалися очно, і ті хто навчалися вже із запровадженням дистанційного навчання.

Серед опитаних студентів, які відчули зміни (36,2%), популярною відповіддю була «став більший обсяг матеріалу який виноситься на самостійний розгляд» та «збільшений обсяг домашнього завдання, який студенти не встигають виконувати у зазначений термін». Студенти відмітили, що матеріал за дистанційної форми навчання став сприйматися не так якісно, як під час очного навчання, а також стало менше практики та більше теорії.

Анкетування показало, що закладом було якісно проведено процедуру підготовки до переходу на дистанційне навчання. 78,1% здобувачів освіти зазначили, що викладачі, які у них викладають забезпечили дистанційні курси під час дистанційного навчання. Для забезпечення освітнього процесу у даному закладі освіти застосовувалися найчастіше такі інтернет ресурси та платформи як ZOOM (99,3%), Viber (83,8%), електронна пошта (67,5%), Skype (49,6%), Google Class (ClassRoom) – 14,2%.

Як бачимо найбільш популярною виявилася інтернет платформа ZOOM, завдяки якій проводяться онлайн конференції з використанням відео та аудіо зв'язку та можливістю виведення презентацій на екран для візуального

сприйняття інформації студентами. Найбільш поширеним ресурсом для обміну завданнями та навчальним матеріалом серед студентів та викладачів став Viber та електронна пошта (в тому числі Gmail).

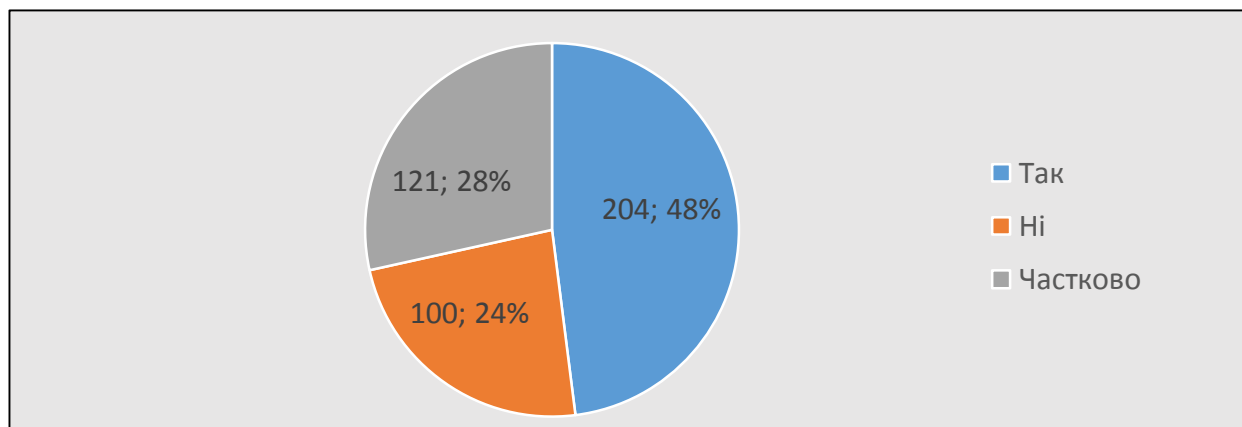
Результати анкетування показали, що кількість студентів під час дистанційного навчання не змінилася, таку відповідь дали 236 опитаних студентів (55,5%), а 33,2 % студентів – що кількість студентів зменшилася.

Чому ж виникає така ситуація, що студентів стає менше? Опитування показало, що основною причиною є те, що не всі студенти готові цілий день знаходитися в «онлайн» і те, що дистанційна форма навчання підходить далеко не для всіх спеціальностей. Так, наприклад, дистанційна форма навчання не підходить для спеціальностей музичного мистецтва. Здобувачі освіти цієї спеціальності наголошують, що якість освіти значно впала під час дистанційного навчання у порівнянні із очним.

Можливо, слід застосовувати змішану форму навчання? Для подолання цієї проблеми можна проводити очне навчання 1-2 рази для спеціальностей яким не підходить дистанційна форма навчання.

Таку ситуацію і показало опитування студентів. На запитання «Чи хотіли б Ви, щоб елементи дистанційної форми навчання застосовувались і надалі?» студентів, що відповіли «Так» склало 48%, «Ні» - 23,5%, «Частково» - 28,5% (діаграма 3).

Діаграма 3

Щодо переваг дистанційного навчання студенти виокремили: більше часу на виконання індивідуального завдання; більше часу на підготовку до іспитів та державних екзаменів; не потрібно постійно їхати в заклад освіти, особливо це для тих, хто далеко проживає; можливість навчатися у будь-який час та у будь-якому місці; безпечно та зручно; оцінювання проводиться більш прозоро, в тому числі, із запровадженням електронних журналів тощо.

Як бачимо, дистанційне навчання має свої плюси та мінуси. Але, підходить воно далеко не всім здобувачам освіти, для деяких спеціальностей воно абсолютно не підходить, проте, елементи дистанційного навчання ми можемо використовувати і наді для підвищення рівня освітнього процесу та якості вищої освіти загалом.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стрімкий темп розвитку усіх сфер суспільства зумовлює істотну модернізацію змісту і структури сучасної освіти, адже на сьогоднішній день суспільство вимагає від особистості високого рівня компетентності, комунікативних навичок, здатності до інноваційного мислення, до ефективної діяльності в нестандартних ситуаціях, до постійної самоосвіти та самовдосконалення.

Враховуючи вище згадані вимоги, які ставить суспільство перед освітянами, виникає потреба в цілеспрямованому осмисленні завдань освіти та їх практичної реалізації. Згідно з Державною програмою «Освіта. Україна XXI ст.», оновлення змісту освіти є головною складовою реформи освіти в Україні [1; 2].

Тому, виходячи з цього, зростає зацікавленість в інноваційних технологіях навчання, а саме в інтерактивних, адже вони надають можливість підвищити пізнавальну активність, а також сприяти формуванню загальнокультурних компетенцій учнів молодшого шкільного віку.

Ще наприкінці ХХ століття педагогами і дослідниками в педагогічній галузі почали вживатися терміни «технологія навчання» та «педагогічна технологія». У словнику-довіднику педагогічних і психологічних термінів «технологія навчання», за визначенням ЮНЕСКО, – «системний підхід (метод) створення, застосування й визначення процесу навчання з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних факторів» [3]. М. Ярмаченко зазначає, що педагогічна технологія – це поняття, що взаємодіє з дидактичним завданням [4].

Як бачимо, у цих дослідників поняття «педагогічна технологія» і «технологія навчання» практично збігаються за змістом, адже ключовими ознаками виступають системність у плануванні та реалізації всіх складових процесу навчання.

У процесі пошуку визначення, яке б відображало новий зміст навчальних взаємодій, з'явився термін «інтерактивна технологія». Інтерактив – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, одним із завдань якої є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учасник процесу відчуває свою інтелектуальну спроможність.

Отже, інтерактивна технологія навчання – це насамперед діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учнів. О. Пометун та Л. Пироженко вважають, що інтерактивні технології навчання – це такі технології, що включають в себе чітко спланований результат навчання,

використання окремих методів та прийомів, що забезпечують активну взаємодію учасників освітнього процесу [5].

Визначення сутності інтерактивної технології навчання багато в чому пов'язано із ключовим поняттям «інтерактивний метод». Метод у педагогіці визначається, як спосіб цілеспрямованої взаємодії вчителя та учнів для розв'язання педагогічних завдань. О. Пометун та Л. Пироженко виділяють такі методи:

– груповий (кооперативний) – взаємодія між учасниками процесу навчання реалізується через співпрацю в малих групах. Наприклад, такі методи, як робота учнів у парах, ротаційні трійки, «Два-чотири-всі разом», «Карусель», «Акваріум»;

– колективний – багатостороння взаємодія процесу навчання, в якому бере участь кожен учень класу. Це такі методи, як «Мікрофон», незакінчені речення, «Мозковий штурм», «Навчаючи – навчаюся», «Ажурна пилка»;

– колективно-груповий – коли робота малих груп поєднується з роботою всього класу. До нього відносять такі методи: «Метод ПРЕС», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Дискусія в полі», «Дебати» тощо [5].

Отже, значна роль у формуванні загальнокультурних компетенцій належить саме інтерактивним технологіям і їх використання є одним із важливих напрямків формування загальнокультурної компетентності молодшого школяра. Адже завдяки використанню різноманітних інтерактивних методів та прийомів навчання формується позитивна взаємодія між учасниками освітнього процесу, розвиваються навички комунікації в соціумі, формується мотивація учнів навчатися та висловлювати свої думки вільно й аргументовано.

Література

1. Сердюк Т.В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. – Кривий Ріг., 2010. – 20 с.
2. Державна програма «Освіта. Україна ХХІ ст.». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>
3. Педагогічна технологія // Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів / за ред. Кузьмінського А.І. – Черкаси: Видавництво ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. – С. 102.
4. Педагогічна технологія. Педагогічний словник / за ред. Ярмаченка М.Д. – К. : Педагогічна думка, 2001. – С. 359.
5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Пометун. – К. : А.С.К., 2006. – С. 192.

ФЕНОМЕН ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Численні напрацювання з питань інклюзивної освіти засвідчують підвищення інтересу вітчизняних дослідників до досліджуваного феномену. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає поняття «феномен» як рідкісне, надзвичайне, виняткове явище, єдине у своєму роді, взяте в його цілісності, в єдності з його сутністю й дане нам у досвіді [1]. Вважаємо, що основу дослідження феномену інклюзивної освіти складає саме методологічна сутність феноменологічного підходу, що уможливило перетворення суб'єктивних спостережень і даних в об'єктивні чітко сформульовані і обґрунтовані наукові гіпотези і теорії.

Відомо, що освіта виконує дві найважливіші цивілізаційні функції розвитку особистості: забезпечує духовний, моральний, художній, культурний розвиток особистості та її соціалізацію. Саме тому однією із центральних проблем освіти сьогодення є проблема реалізації права на освіту для всіх. погоджуємося із В. Засенко, що в соціумі відбуваються зміни в ставленні до дітей з особливими потребами: законодавчі акти регламентують право дітей з особливостями на унікальність і повагу. Найбільш яскраво інклюзію вирізняє її ідеологія, що враховує природні задатки, інтереси і здібності таких дітей. Інклюзивна освіта підкреслює, на думку автора, неповторність й унікальність особистості кожної дитини, що проявляються в інтересах здібностях, потребах, вимагають індивідуального підходу у процесі навчання і гнучкості у розробленні навчальних програм. Крім того, як зазначає науковець, інклюзивна освіта формує свою власну шкалу цінностей (аксіологія), де ключовими є наступні принципи: кожна людина, незалежно від здібностей і досягнень, має право на освіту, самовираження і особистий прогрес [2, с.23].

Для нашого дослідження актуальними є цінності інклюзивної освіти, визначені Л. Лавриненко: рівний доступ до навчання в закладах загальної середньої освіти та здобуття якісної освіти кожною дитиною; визнання спроможності до навчання кожної дитини та, відповідно, необхідність створення суспільством належних для цього умов; забезпечення права дітей розвиватися в родинному оточенні та мати доступ до всіх ресурсів місцевої громади; залучення батьків до освітнього процесу дітей як рівноправних партнерів і перших вчителів своїх дітей; навчальні програми, що ґрунтовані на особистісно орієнтованому підході, сприяють розвиткові навичок навчатися упродовж усього життя та повноцінній участі у житті громади, суспільства; визнання факту, що інклюзивна освіта потребує додаткових ресурсів, необхідних для забезпечення особливих освітніх потреб дитини; використання результатів сучасних досліджень і практики під час реалізації інклюзивної

моделі освіти; командний підхід у навчанні та вихованні дітей, що передбачає залучення педагогів, батьків і спеціалістів [3, с.14].

Автор окреслює основні завдання інклюзивної освіти, що полягають в організації освітнього процесу, що задовольняє освітні потреби всіх дітей; розробленні системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами; створенні позитивного клімату у шкільному середовищі та поза його межами; забезпеченні співпраці з усіма учасниками освітнього процесу через командний підхід у розв'язанні завдань; залучення батьків до активної взаємодії. Як зазначає Л. Лавриненко, якість освітнього процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості [3, с. 9–10].

Отже, інклюзивна освіта – це освіта, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей і забезпечує можливість у повному обсязі брати участь в житті колективу закладу освіти, чим стимулює рівноправність. Інклюзія спрямована на розвиток здібностей, необхідних для взаємодії та спілкування. Зазначимо, що цінності інклюзії – взаємна повага, толерантність, усвідомлення себе частиною суспільства, надання можливостей для розвитку навичок і талантів конкретної людини, взаємодопомога, можливість вчитися один у одного, можливість допомогти самим собі і людям у своїй спільноті – є цінностями гуманного суспільства.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливими потребами : пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. №3 (71). С. 20-29.
3. Лавриненко Л. І. Школа для кожного (окремі аспекти інклюзивної освіти) : Навчально-методичний посібник для керівників закладів освіти, учителів та вихователів ЗДО, ГПД, шкіл-інтернатів, методистів. Чернігів : Чернігівський національний технологічний університет (ЧНТУ), 2017. 168 с.

УДК 378.147:005-051

ГОЛЯНИЧ А. І., ЛАЛАК Н. В.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Система вітчизняної освіти в контексті сьогодення вимагає нових підходів до управління навчальними закладами і потребує компетентних менеджерів, які відрізняються цілісним гуманістичним світоглядом, високим професіоналізмом, особистісною культурою та комплексно реалізують в управлінській діяльності творчий потенціал. З огляду на це, важливим

завданням системи фахової підготовки є формування у майбутніх керівників ЗЗСО професійної позиції та позитивної мотивації до праці, готовності до виявлення ініціативи та конкурентоспроможності, до самореалізації в умовах ринкових відносин.

Процес фахової підготовки в ЗВО має передбачати не тільки оволодіння майбутніми менеджерами системою глибоких знань, умінь і навичок, а й формування в них професійної позиції задля успішної реалізації особистих інтересів та інтересів суспільства. Ці тенденції регламентовані в нормативних документах. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» зацентровано увагу на підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних до самореалізації, для забезпечення потреб суспільства та ринку праці.

Найбільш активно проблема формування професійної позиції педагога вивчалась у 90-их роках ХХ століття, що зумовило виокремлення низки напрямків дослідження цього феномену (філософського, соціологічного, психолого-педагогічного, управлінського), визначених роботами А. Маркової, О. Гуторової, І. Луценко, К. Лаптевої, Л. Красовської та ін. Більшість науковців, при багатоаспектності підходів щодо визначення сутності професійної позиції, розглядають цю дефініцію як систему ставлень фахівця до всіх сторін педагогічної професії (до учнів, колег, батьків та ін.). «Позиція» як міждисциплінарне поняття має багато значень, які відображають різні аспекти досліджуваного феномену.

У словниках та енциклопедіях «позиція» трактується як твердження, погляд, оцінка певного факту, події, явища; дія, поведінка, зумовлена ставленням людини, оцінкою нею певних подій і явищ [2]. Сучасні дослідники розглядають позицію як прояв соціальних ролей особистості; усвідомлену систему ставлень людини до діяльності, навколишнього світу, суспільного оточення, до самої себе; компонент структури особистості, який відображає її суб'єктність. В контексті нашого дослідження професійна позиція віддзеркалює особистісні ставлення майбутнього менеджера освіти до визначення способів управлінської діяльності, вибору умов роботи, що зумовлені його індивідуальними особливостями, вміннями та здібностями.

Аналіз літератури з проблеми дослідження [1; 3; 5] дає підстави стверджувати, що професійна позиція майбутнього менеджера освіти включає в себе ціннісне ставлення до управлінської діяльності, до дитини як найвищої цінності, до себе як до майбутнього педагога; наявність мотивації до професійної діяльності; уявлення про цінності, мотиви й цілі управлінської діяльності, основні вимоги до сучасного керівника; знання про сутність, структуру, типи професійної позиції майбутнього менеджера освіти, форми та методи саморозвитку професійної педагогічної позиції; вміння аналізувати свої особистісні риси з позицій вимог професії, здійснювати рефлексію власної діяльності, реалізовувати різні типи професійних позицій, визначати їх ризики та обмеження, виявляти емпатію.

Нами обґрунтовано педагогічні умови формування професійної позиції у майбутніх менеджерів освіти. Зокрема, це: стимулювання позитивної мотивації майбутніх керівників до проектно-орієнтованого управління в галузі освіти; здійснення процесу фахової підготовки на суб'єкт-суб'єктних засадах, спрямованого на усвідомлення студентами системи професійно-педагогічних знань як особистісної цінності та теоретичного підґрунтя становлення професійної позиції майбутнього керівника ЗЗСО; організація педагогічної практики, у процесі якої розвивається професійна позиція майбутнього менеджера освіти як активного суб'єкта управлінської діяльності.

Таким чином, формування професійної позиції у здобувачів вищої освіти – це тривалий і систематичний процес, який залежить від особистісного сприйняття студентами необхідності професійного самовдосконалення й ефективності заходів, спрямованих на розвиток професійної позиції майбутнього менеджера освіти. В процесі фахової підготовки майбутніх керівників закладів освіти професійна позиція виконує такі функції: світоглядну, мотиваційну, професійної соціалізації, самоідентифікації, рефлексивну, діяльнісно-перетворювальну, мобілізаційну, регулятивну, функцію самопрезентації.

Література

1. Бабенко Т. Формування особистості менеджера освіти / Т.Бабенко// Директор школи. – 2007. – №21-22. – С.3-36.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь, ВТФ Перун, 2004. – 1440 с.
3. Мармаза О. Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника / О. Мармаза. – Харків : Основа, 2017. - 448 с.
4. Сучасні новітні технології управління. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source>
5. Хміль Ф. Основи менеджменту : Підручник / Ф. Хміль. – К. : Академвидав, 2003. – 608 с.

УДК 378-048.78(481)

ГРАБ М. В.,
Мукачівський державний університет

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В НОРВЕГІЇ

Під впливом суспільних інтеграційних процесів, глобалізації, демократизації створення єдиного інформаційного простору сформувався пріоритетний напрямок державної політики України - зміна структури системи освіти, змісту, форм та методів навчання. Для інтенсифікації процесу інтеграції української системи освіти у світовий простір, доцільним є вивчення досвіду реформування освіти європейських країн, зокрема, Норвегії. Ця країна є однією з найбільш економічно розвинених європейських держав та світовим лідером у галузі досліджень і розвитку науки. Варто зазначити, що в Норвегії на державному рівні здійснюється вагоме фінансування освітньої галузі, а це

значною мірою забезпечує країні стабільність, дозволяє удосконалити життєустрій, поглиблювати демократичні процеси.

У наукових працях, М. Громкової, В. Ісаєва, Е. Сугробої, Л. Шкоркіної розкрито теоретичні та практичні аспекти функціонування системи освіти скандинавських країн. Дослідженням проблеми розвитку професійної освіти та системи підготовки педагогічних кадрів у Норвегії займалися А. Назарова, А. Роляк, Н. Абашкіна, А. Завальнюк, Н. Кравець, Г. Бауман, А. Шелтен. В. Семілетко [2]. Цінним для нашого дослідження є аналіз законодавчої платформи забезпечення якості вищої освіти в Норвегії, зокрема законів «Про професійну підготовку на виробництві», «Про навчання дорослих», «Про вищі народні школи» тощо.

Як показує практика, вагомим чинником інтелектуального, економічного, соціального, наукового, інноваційного, технологічного і культурного розвитку країни є рівень розвитку її системи освіти. Зазначимо, що Норвегія була однією з перших, яка запровадила Болонську систему навчання. Це характеризує прагнення зробити вищу освіту сумісною з освітою в інших країнах та демонструє відповідальне ставлення до освіти як цілісної системи. Науковці стверджують [2], що є дві основні причини, які обумовили реформи системи освіти Норвегії: перша – школа й освітня система країни беруть на себе основну роль у вихованні підростаючого покоління; друга – у зв'язку з більш високим соціальним і інноваційно-технологічним рівнем розвитку норвезького суспільства, зросла потреба у високоосвічених фахівцях. Відповідно вимогам часу для вирішення цих проблем були проведені швидкі реформи, які охопили всі рівні норвезької освітньої системи.

Необхідною умовою в процесі виховання і розвитку компетентісно підготовлених випускників шкіл, готових до дорослого навчання, роботи і життя, є забезпечення висококваліфікованими педагогічними працівниками. Гарантією виконання відповідної умови є введення Міністерством освіти та досліджень з 1996р. по 2000р. так званого плану «формування компетентностей учителів», основною ідеєю якого є надання додаткової методично-педагогічної підтримки молодим фахівцям. Педагогічну освіту в Норвегії отримують в університетах, які пропонують чотирирічну програму підготовки. З 2010 р. введено нову програму підготовки майбутніх педагогів, яка дає можливість вибору на вчителювання в 1–7 або 5–10 класах; виділено більшу кількість годин на педагогічну практику; передбачено більш поглиблену підготовку з окремих академічних предметів, оскільки в Норвегії не існує вчителів-предметників.

Цінним на нашу думку, є дослідження можливості впровадження в українську систему освіти неуніверситетських норвезьких програм підготовки майбутніх педагогів. Зокрема програми «Практично-педагогічна освіта» PPU (practical-pedagogical education), яка розрахована на один рік для студентів, що отримали ступінь «бакалавр», і далі здобувають професію педагога. В її основі лежить професійне навчання (практика та професійна теорія), і спрямована на

викладання у старшій та молодшій середній школі. Проте, існує можливість обрати чотирирічний або п'ятирічний план інтегрованої підготовки до вчительської професії, де зацентрована велика увага на проходженні педагогічної практики та вивченні педагогіки, дидактики окремих предметів тощо.

Таким чином, пріоритетним в норвезькій системі освіти, в умовах сьогодення, є реалізація компетентнісного підходу, формування умінь оперувати інноваційними технологіями та знаннями, що є необхідним для створення ефективної бази трудових ресурсів. Освітні реформи Норвегії в першу чергу торкаються змісту освіти, оскільки від складу його компонентів і механізмів впровадження залежить процес передачі та формування знань, умінь і навичок, набуття цінностей, оволодіння необхідними життєвими компетентностями. Важливим для України в період освітніх реформ є узагальнення та впровадження позитивного досвіду реформування вищої школи Королівства Норвегії.

Література

1. Вишнеvsька Н. Ю. Реформування шкільної освіти в Норвегії у 80–90-х роках ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. Ю. Вишнеvsька. – К., 2000. – 20 с.
2. Семілетко В. І. Система підготовки педагогічних кадрів у Норвегії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. І. Семілетко. – Луганськ, 1996. – 24 с.
4. Ministry of Education and Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.regjeringen.no/en/dep/kd/Selected-topics/compulsory-education/the-norwegian-educationsystem.html?id=445118#>.
5. Nusche D. Reviews of Evaluation and Assessment in Education / Norway. Deborah Nusche, Lorna Earl L, William Maxwell, Clare Shewbridge. – OECD Publishing, 2011. – 162 p.

УДК 378

ГРЕЧИН М. М., КУЗЬМА-КАЧУР М.І.,
Мукачівський державний університет

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реформування освіти в умовах реалізації Концепції Нової української школи спрямовує на пошук нових підходів до формування предметних компетентностей молодших школярів. Учитель початкової школи, виконуючи вимоги Державного стандарту початкової освіти, має постійно вдосконалювати процес навчання, що дає змогу дітям ефективно та якісно засвоювати програмний матеріал. Головний об'єкт під час навчання – творча особистість учня. Тому вчитель мусить приділяти велику увагу розвитку творчих здібностей молодших школярів, формуванню їхньої пізнавальної активності.

Продовж навчання молодші школярі мають оволодіти ключовими компетентностями, одна з яких – природознавча. Компетентності у галузі

природничих наук, техніки і технологій передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження [1]. Для успішного формування природознавчої компетентності молодших школярів, вивчення природознавства в початковій школі повинно орієнтуватися на компетентно орієнтований підхід із використанням сучасних освітніх технологій (технології розвитку критичного мислення та креативності, проблемний підхід, запровадження проектних технологій).

Формування природознавчої компетентності здійснюється кількома шляхами. По-перше, поряд із фронтальними та індивідуальними формами роботи необхідно залучити молодших школярів до колективної діяльності (парна, групова робота) із застосуванням інноваційних методик, використанням інформаційно-комунікаційних засобів. Але треба пам'ятати, що роботу в групах слід впроваджувати поступово. Спочатку потрібно навчити дітей працювати у фронтальній площині. Групу бажано формувати на основі особистих уподобань учнів, обрати консультантів, розподілити обов'язки між дітьми. Створюючи групи, особливу увагу треба звернути на психологічну єдність дітей, бажання учнів, потенціал можливостей для їхньої успішної спільної діяльності. Роботу в навчальних групах слід будувати на принципах рівноправності, намагаючись активізувати роботу кожного учня. Працюючи в групах, діти отримують можливість спілкуватися, порівнювати, вільно висловлювати свою думку, робити спільні висновки.

По-друге, використовувати як традиційні, так і інноваційні методи навчання. Урізноманітнюючи методи та прийоми в першу чергу учителю слід надавати перевагу спостереженням у природі, власним дослідженням учнів, практичним роботам, дослідом, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, роботі з інформаційними джерелами, а також практичній діяльності з охорони природи. Спостереження – основний метод вивчення природознавства в початковій школі. Це безпосереднє сприйняття учнями об'єктів живої і неживої природи з метою формування правильних уявлень і понять, умінь і навичок. Спостереження за об'єктами та явищами пробуджують в учнів пізнавальний інтерес, розвивають мислення, сприяють оволодінню природоохоронними діями.

По-третє, систематичне проведення уроків-екскурсій в природу. Навчальні екскурсії визначаються в педагогіці як форма навчально-виховної роботи, що дає змогу організувати спостереження та вивчення різноманітних предметів і явищ у природних умовах. Основна мета екскурсії – формування природничих понять про живі істоти, предмети і явища природному середовищі. На екскурсії учні спостерігають навколишню природу, знайомляться з працею людей, рослинами та тваринами у різні пори року. Вступна екскурсія проводиться на початку вивчення теми, отримані поняття

використовуються на наступних уроках як основа для формування конкретних образів природи. Поточні екскурсії, які проводяться в процесі досліджуваної теми, уточнюють знання школярів про предмети природи, процеси та явища. Наприкінці теми проводяться підсумкові екскурсії, у ході яких природознавчі поняття закріплюються й конкретизуються [2, с. 298-307].

По-четверте, застосування технологій проблемного та критичного навчання. Проблемне навчання базується на організації навчального процесу, яка передбачає створення проблемної ситуації та активну самостійну діяльність учнів у її розв'язанні, що веде до ґрунтовного засвоєння й закріплення наукових положень, розвиває творче мислення, здатність до самостійної діяльності. Проблемні ситуації слід здійснювати через: проблемне викладання змісту навчального матеріалу; організації частково-пошукової, дослідницької діяльності; використання досвіду дітей та знань, набутих самостійно [3, с. 135]. Урок «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь) в початковій школі – це ідеальний матеріал для створення проблемних ситуацій. Вчитель разом з дітьми може розв'язувати проблемні ситуації, застосовуючи викладання знань, частково-пошукову діяльність та організацію дослідницької діяльності шляхом спостереження учнів за природою чи за результатами самостійного досліду. Керуючи пошуковою діяльністю учнів, педагог добирає систему проблемних завдань, які необхідно вирішити учням.

По-п'яте, використання методу проєктів для проведення дослідницької діяльності. У процесі проєктної діяльності створюються умови для творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формуються всі необхідні життєві компетенції. Метод проєктів є організацією навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань-проєктів. Перевагами використання даного методу в початковій школі є: забезпечення високого рівня знань, умінь самостійно набувати і застосовувати їх на практиці; розвиток кожного учня як творчої особистості; залучення кожного учня до активної пізнавальної діяльності; формування навичок пізнавальної і дослідницької діяльності, розвиток критичного мислення; спілкування з однолітками; оволодіння методами дослідження (аналіз літератури, пошук джерел інформації, збір та обробка даних, висунення гіпотез та методів їх вирішення) тощо.

Таким чином, процес формування природознавчої компетентності стає набагато результативнішим, якщо організувати навчання у співробітництві, яке ґрунтується на спільній діяльності та взаєморозумінні вчителя й учнів з використанням різних форм та методів.

Література

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах : Навч. посібник / Т.М.Байбара – К. : Веселка, 1998. – 334 с.
2. Державний стандарт початкової освіти 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/average> (дата звернення 29.04.2021р.)
3. Кузьма-Качур М. І. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі формування природознавчої компетентності / М. І. Кузьма-Качур,

М. В. Горват // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»: збірник наукових праць / Ред. кол. : Г.В.Товканець (гол. ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2019. – Випуск 2(10), – С 134– 137.

УДК 373.3.011.3-057.874:37.016:005.336.2

ГУТІЙ А., ЛАЛАК Н. В.,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ КЛЮЧОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У контексті сьогодення особливого значення надано проблемі формування цілісної особистості молодшого школяра на засадах компетентнісного підходу, адже компетентність є тим показником, який дає можливість визначити готовність здобувача освіти до подальшої активної участі у житті суспільства. В Державному стандарті початкової освіти України, що сформований на засадах особистісно-орієнтованого і компетентнісного підходів, зазначено: «компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці» [2]. Відповідно цілями компетентнісного підходу до навчання у початковій школі є – спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно підпорядковані компетентності учнів, як ключова і предметна.

Компетентнісно орієнтована освіта останнім часом є в центрі уваги міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Організації європейського співробітництва та розвитку, Міжнародного департаменту стандартів та ін.). В Україні теж активізувалися дослідження щодо запровадження компетентнісних підходів в освіті. Дедалі більше науковців, педагогів-практиків звертаються до ідей компетентнісного підходу як одного з провідних напрямів удосконалення вітчизняної системи освіти. За результатами діяльності українських науковців і практиків (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, С. Трубачова, О. Санченко) досліджено теоретичні й прикладні питання реалізації компетентнісного підходу в освіті. Вченими запропоновано такий перелік ключових компетентностей: навчальна (уміння вчитися), громадянська, загальнокультурна, інформаційна, соціальна, здоров'язбережувальна, які деталізуються в комплексі знань, умінь, навичок, цінностей, ставлень, здатностей за навчальними галузями й життєвими сферами учнів. При цьому поняття компетентності містять набір знань, умінь, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати будь-які функції, спрямовані на досягнення визначених стандартів у певній діяльності. Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей.

Ключова компетентність в контексті нашого дослідження – це спеціально структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість ефективно брати участь у різних життєвих сферах діяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів. Розуміння ключової компетентності тісно пов'язане з поняттям «ключова компетенція». Цей феномен розглядається як об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини (уміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна компетентність та компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій).

Радою Європи запропоновано формувати у здобувачів освітисім груп ключових компетентностей: грамотність (читання, письмо, арифметика); загальні навички (комунікація, уміння навчатися, лідерство); особистісні компетентності (вмотивованість, цікавість, креативність, чесність, наполегливість тощо); інформаційно-комунікаційні компетентності; володіння іноземними мовами; компетентності з науки і технологій, які передбачають володіння науковою грамотністю; соціальні компетентності як інструмент підтримання стосунків для економічної і соціальної інтеграції в багатонаціональному та багатокультурному суспільстві тощо. Ключовими компетентностями в контексті НУШ є: уміння вчитися (навчальна); громадянська; загальнокультурна; компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій; соціальна; підприємницька; здоров'язбережувальна.

Предметну компетентність ми розглядаємо, як освоєний учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної з набуттям нового знання, його перетворенням і застосуванням. Сформованість предметної компетентності передбачає вияв в особі предметної компетенції – сукупності знань, умінь та характерних рис у межах конкретного предмета, що дає можливість учневі (а також і вчителю початкової школи) самостійно виконувати певні дії для розв'язання навчальної проблеми (задачі, ситуації). Як учень, так і вчитель відповідно до власного рівня підготовки, має уявлення, знає, розуміє, застосовує, виявляє ставлення, оцінює. Предметні компетентності стосуються змісту конкретної освітньої галузі чи предмета, і для їх опису використовуються такі ключові поняття: «знає і розуміє», «уміє і застосовує», «виявляє ставлення і оцінює», і можна сказати, що вони формуються на уроці явно – через зміст навчального матеріалу.

Варто зазначити, що ключові компетентності можна формувати і через зміст навчального матеріалу. Найкраще для цього використовувати компетентнісно зорієнтовані завдання. У науковій літературі з проблеми дослідження [1; 3; 4: 5] компетентнісне завдання розглядається як: форма організації навчального матеріалу, змодельована у вигляді квазіжиттєвої ситуації, покликана формувати предметні, міжпредметні та ключові

компетентності учнів; завдання, яке потребує задіяння на основі предметного матеріалу умінь аналізувати, зіставляти, порівнювати, робити висновки; спеціально створена дидактична конструкція, що використовується з метою формування і перевірки рівня предметних, міжпредметних і ключових компетенцій (компетентностей). Отже, компетентнісними завданнями вважають ті, які прив'язані до життя, мають практичне спрямування та допомагають сформувати у здобувачів початкової освіти предметні і ключові компетентності.

Таким чином, фактором успішної реалізації компетентнісного підходу до навчання є добір ефективних методів, прийомів, форм організації навчальної діяльності, готовність вчителя до реалізації поставленої мети, залучення школярів до обговорення попереднього досвіду, демонстрація рольових моделей на прикладі реальних людей. Тобто, компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, причому як результат розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність здобувача освіти діяти у різних життєвих ситуаціях.

Література

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування [Текст] / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [За заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: К.І.С., 2004. – С. 47–52.
2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018>
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
4. Матвійчук Л. Психолого-педагогічні умови формування ключових компетентностей учнів початкових класів у навчально-виховному процесі / Л. Матвійчук // Нова педагогічна думка. – 2016. – № 4. – С. 85-88.
5. Можаяєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі / О. М. Можаяєва // Початкова освіта. – 2009. – № 32. – С. 9-13.
6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

УДК 37.07 (045)

ДЕКЕТ Д. М., КУЗЬМА-КАЧУР М.І.,
Мукачівський державний університет

ЕКСКУРСІЯ ЯК ОДНА З ФОРМ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Для молодшої людини в сучасному глобалізованому світі все важче ідентифікувати себе як частину окремої етнічної спільноти. Все частіше здається, що поняття «Батьківщина», «національна свідомість», «рідна земля» – це щось таке старовинне із музейних схованок. У «Концепції національно-

патріотичного виховання дітей та молоді» (наказ МОН України від 16.06.2015 р. за № 641) зазначається, що реформаційні зміни, які торкаються різних сфер суспільного життя «відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу»[1]. У цьому контексті реалізація принципу краєзнавства в освітньому процесі початкової школи є цілком на часі.

Формування у молодших школярів ціннісного ставлення до природи рідного краю спрямоване на вирішення ключових завдань:

1. Навчити учнів в художній формі висловлювати своє ставлення до прекрасного.

2. Набути навичок спостереження і порівняння змін в природі у залежності від сезону.

3. Виховувати почуття любові та дбайливе ставлення до природи рідного краю, бажання зберегти та примножувати її багатства.

4. Залучити учнів до ігрової та посильної трудової діяльності.

У початкових класах наукові уявлення, поняття, знання в учнів значною мірою формуються на основі чуттєвого сприймання навколишнього світу. Навколишнє життя в усіх його проявах є важливим джерелом знань для молодших школярів і вивчати його допомагає екскурсія.

При моделюванні екскурсії для молодших школярів слід керуватися тим, що у них більше розвинута наочно-образна пам'ять. Вони краще і швидше запам'ятовують і міцніше зберігають в пам'яті конкретні, яскраві факти й події. Спостереження за змінами барв у природі, за пробудженням рослинного світу дають дітям не тільки нові відомості про життя природи, а й виховують у них почуття прекрасного. Під час екскурсій в природу слід проводити ігри на місцевості, різні цікаві конкурси тощо.

Перш ніж провести екскурсію необхідно заздалегідь визначити найбільш зручний маршрут і відшукати ті об'єкти, які можуть бути використані з навчальною метою.

Екскурсії в природу допоможуть учням здобути конкретні знання про тваринний і рослинний світ рідного краю, ознайомлять з найбільш поширеними деревами, кущами, трав'янистими рослинами, тваринами і пам'ятками природи. Необхідно навчити учнів відрізняти за зовнішніми ознаками дерева і кущі своєї ґрунтово-рослинної зони (березу, клен, дуб, липу, сосну, ялину, вербу, яблуню, грушу та ін.), а також частини дерева (стовбур, гілки, листя, плоди, коріння).

Спостерігати і вивчати тваринний світ рідного краю безпосередньо у природі набагато важче ніж рослинний, бо не завжди можна побачити тварин, які водяться в місцевих лісах. Диких тварин (птахів) можна спостерігати лише від випадку до випадку. Отже, треба обов'язково використати кожну нагоду. Якщо під час екскурсії пощастить побачити зайця, білку, сороку чи ворону або якусь іншу тваринку, обов'язково слід розповісти дітям про них.

Учитель повинен так побудувати екскурсію, створити такі умови, щоб картини рідної природи викликали у дітей радісні почуття від зустрічі з її

красою, навчити їх слухати музику лісу, спів трави, бачити танок сніжинок, падаючого листя, насіння [2, с. 238].

При вивченні особливостей кожної пори року, учні повинні відчувати неповторність і циклічність природних явищ та встановити зв'язок між ними.

У природі учні можуть також перевірити достовірність народних прикмет про погоду у рідному краї. Деякі з них:

- вітру немає, а ліс шумить – до дощу;
- кульбаба сплющує свою кульку – до дощу;
- ранком трава суха – до ночі чекають дощ;
- квіти сильніше пахнуть – до дощу;
- горобці літають зграйками – до сухої ясної погоди;
- ворони під хмари піднімаються – до негоди;
- ластівки низько літають – до дощу та вітру;
- ластівки літають то вниз, то вверх – перед бурею;
- дрібні пташки ховаються вдень у гніздах – до дощу;
- стрижі літають низько і кричать – до дощу та ін.

Експерсії з молодшими школярами формують самостійність під час спостережень за об'єктами природи, стимулюють їх розумову і творчу пізнавальну діяльність. Вони мають велике значення для розвитку творчих почуттів, оскільки привертають увагу до краси рідної природи, до багатств фарб, звуків, краси форм тощо. Спілкування з природою через експерсії допомагає школярам зрозуміти такі життєво важливі поняття, як роль людини в долі природного оточення, взаємозв'язок і взаємозалежність суспільства і природи, стійкість природних угруповань, формують культуру поведінки та активну життєву позицію в питаннях охорони природи.

Таким чином, краєзнавчі експерсії в природу мають велике оздоровче, навчальне і виховне значення, сприяють розвиткові спостережливості, свідомої дисципліни, виховують бережливе ставлення до природи.

Література

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (наказ МОН України від 16.06.2015 р. за № 641: UR: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>

2. Кузьма-Качур М.І. Основи краєзнавства : навч. посібник [для студентів ступеня «бакалавр» вищих навчальних закладів спеціальності 013 «Початкова освіта»] / М.І.Кузьма-Качур, М.В.Горват – К. : Ліра-К, 2017. – 256 с.

УДК 37.041:005.336.2]:37.012(043.2)

ДОБОШ О. М., ГОЛИК М.М.,
Мукачівський державний університет

САМООСВІТНЯ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

На сьогодні перед освітою стоїть завдання сформувати у студента вміння вчитись, підготовки майбутніх педагогів як високопрофесійних, компетентних

спеціалістів. Важливим є не тільки сприймати та оперувати інформацією, а й навчатися і розвиватися упродовж життя. Одним із шляхів реалізації безперервності освіти є формування потреби та здатності особистості до самоосвіти.

Саме самоосвітня компетентність є важливою характеристикою становлення та розвитку особистості, сприяє самостійному підвищенню його педагогічного потенціалу.

Самоосвіта є однією з багатоаспектних і невичерпних у психолого-педагогічній науці. Проблеми формування самоосвітньої компетентності студентів ЗВО присвятили дисертаційні дослідження такі вчені Л. Вьюшкова, І. Зимня, О. Малихін, Р. Саїтова, Є. Чеботарева, І. Преображенська, О. Фоміна та ін. В роботах Н. Бухлової, Н. Воропай, А. Громцевої, М. Князевої, І. Наумченко, Г. Сухобскої та ін. визначена сутність, функції, особливості поняття самоосвітньої компетентності. Історичні аспекти та досліджені шляхи і засоби формування потреби в самоосвіті розглянуті в роботах А. Айзенберг, В. Буряк, Т. Климова, Б. Райский, М. Скаткін, Г. Серікова Є. Шукліна та ін.

За твердженням О. Пометун, компетентність є ключовим, своєрідним «вузловим» поняттям, оскільки воно, по-перше, поєднує в собі інтелектуальний та навичковий складники освіти;

по-друге, в понятті компетентності закладено ідеологію інтерпретації змісту освіти, сформованого «від результату» («стандарт на виході»);

по-третє, ключова компетентність є інтегративною за природою, тому що вона містить низку однорідних чи близьких умінь і знань, що належать до широких сфер культури та діяльності (інформаційної, правової тощо) [1, с.18].

Під компетентністю людини розуміють спеціально організовані сукупності знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються у процесі навчання. Вони використовуються особистістю залежно від умов і потреб щодо здійснення різних видів діяльності в разі потреби в різних контекстах.

У тлумачному словнику С. Гончаренко визначає самоосвіту як освіту, яка набувається в процесі самостійної роботи та проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі... Основним засобом самоосвіти є самостійне вивчення літератури. Джерелами самоосвіти служать також засоби масової інформації [2, с. 296].

Г. Коджаспірова вважає, що все людське життя є джерелом постійного саморозвитку і самоосвіти [3, с. 69]. Сучасні дослідники розглядають самоосвітню діяльність як механізм розвитку особистості.

Н. Воропай розглядає самоосвітню компетентність як одну з важливих складових життєвої компетентності, яка являє собою систему здібностей, що забезпечують особистості можливість успішно вирішувати життєві завдання, успішно здійснювати свою життєдіяльність у всіх її проявах [4, с. 31].

Н. Бухлова стверджує, що самоосвітня компетентність – це інтегрована якість особистості, що характеризує її здатність до систематичної самостійно організованої пізнавальної діяльності, яка ґрунтується на самоосвітніх навичках

та уміннях, мотивах, інтересі до самовдосконалення, спрямованості на освіту впродовж життя. Вчена пропонує розглядати самоосвітню діяльність як сукупність декількох «само»:

1. самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;
2. самооблік – вміння брати до уваги наявність своїх якостей;
3. самовизначення – вміння вибирати, усвідомити свої інтереси;
4. самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти; планувати, організувати навчальну діяльність;
5. самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей;
6. самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи;
7. самоконтроль – вміння здійснювати контроль за власною діяльністю;
8. самоаналіз – підведення підсумків, визначення результативності;
9. саморозвиток;
10. самоствердження [5, с. 32-33].

Таким чином, самоосвіта є усвідомленою потребою в постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності; основною формою підвищення педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи.

Література

1. Державні стандарти професійної освіти : теорія і методика : [монографія] / [за ред. Н. Г. Ничкало]. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К., 1997. – С. 296
3. Коджаспирова Г. М. Культура професійного самообразование педагога / Г.М. Коджаспирова. – М., 1994. – С. 69.
4. Воропай Н. Становлення поняття «самоосвітня компетентність» у науково-методичній літературі / Н. Воропай // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : Теорія і практика навчання та виховання ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – Серія 17. – С. 27–32.
5. Бухлова Н. В. Організація освітньої діяльності / Н. В. Бухлова. – Х. : ВГ Основа, 2003. – 64 с

УДК 37.07:005.336.5-047.44(043.2)

ДОБОШ О. М., ДРАБИК У.В.,
Мукачівський державний університет

ПОНЯТІЙНИЙ І СУТНІСНИЙ ЗМІСТ КОНТРОЛЮ Й АНАЛІЗУ ЯК ФУНКЦІЙ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Вирішення стратегічних завдань модернізації системи освіти, визначених у законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та інших основних нормативно-правових та директивних

документах, у першу чергу, залежить від якості управління, що здійснюється у закладах освіти, та відповідної компетентності їх керівників.

Сучасні вимоги до управління закладом освіти, поява нових управлінських функцій та функціональних обов'язків зумовлює нові вимоги до підготовки майбутніх керівників.

Над проблемою формування професіоналізму та управлінської компетентності керівників закладів освіти працювали В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Н. Клокар, О. Королюк, В. Крижко, В. Маслов, В. Мельник, В. Олійник, Н. Островерхова, О. Пометун, З. Рябова, Т.Сорочан, Є. Хриков та ін.

Діяльність керівника закладу освіти має внутрішню структуру, яку і складають функції управління. Функції управління – це основні види діяльності керівника, які утворюються шляхом зведення різноманітних видів робіт, які виконує керівник, до більш загальних.

Кожна загальна функція управління має глобальну та конкретну мету. Групу загальних складають такі функції, як:

- аналітико-прогностична,
- планування,
- організаційно-координаційна,
- контрольно-оціночна,
- регулятивно-корекційна.

Аналітико-прогностична функція управління спрямована на вивчення стану, тенденцій розвитку, об'єктивну оцінку результатів педагогічного процесу та вироблення на цій основі прогнозу щодо впорядкування навчально-виховної системи або переведення її у більш високий якісний стан.

Контрольно-оціночна діяльність керівника полягає у визначенні якості діяльності окремих шкільних систем та навчального закладу в цілому шляхом порівняння результатів із визначеними стандартами (нормами, правилами, планами, рішеннями) [1, с.43].

А. Ананьєв, В. Гуменюк, Н. Зінчук, О. Касьянова, Ю. Конаржевський, О. Молл, О. Романовський у своїх працях наголошували на тому, що успішність управлінської діяльності обумовлюється аналітичними навичками, а основними професійними рисами керівника називаються аналітичність мислення; здатність до прогнозування ситуацій і результатів діяльності.

Відповідно до твердження Т. Алексеєнко, «аналіз – це відносно відокремлений етап (стадія) пізнавальної управлінської діяльності, суть котрого – творче вивчення, систематизація, узагальнення і оцінка різноманітної інформації стосовно об'єкта управління» [2, с.5]. Функція аналізу спрямована на вивчення управлінської інформації, з'ясування проблем, встановлення закономірностей і тенденцій розвитку окремих явищ, на визначення причинно-наслідкових зв'язків, об'єктивну оцінку ситуації, складання прогнозу та моделювання майбутнього. Аналіз розпочинає і завершує управлінську діяльність, забезпечує її цілісність та циклічність, виконує роль

системоутворюючого елемента в управлінні. Це зумовлює об'єктивну необхідність функції [1, с.48].

Аналіз щільно пов'язаний з іншими функціями управління зокрема, функцією контролю. Ефективність здійснення контролю зумовлює якість реальних і подальше прогнозування бажаних показників розвитку закладу освіти, його освітнього процесу, діяльності педагогічного колективу та усіх систем закладу. Функція контролю дозволяє тримати у полі зору найважливіші питання, своєчасно реагувати на негативні явища та відхилення від норми, знаходити невикористані резерви, підтримувати оптимальну трудову напругу в колективі.

Контроль має важливе значення для ефективного управління закладом освіти, а саме:

- діагностичне (сутність полягає у забезпеченні інформацією про стан навчального закладу та його окремих підсистем);
- виховне (формує відповідальність за визначену ланку роботи та результати діяльності);
- навчально-методичне (сутність полягає у наданні дієвої допомоги педагогам закладу освіти у пошуках ефективних форм та методів навчання, виховання та розвитку учнів, у професійному зростанні вчителів);
- стимулююче (спонукає до продуктивної роботи, самоосвіти, саморозвитку, самоконтролю та самокорекції) [1, с. 83].

Отже, аналіз та контроль – це важливі, складні та об'єктивно необхідні функції управління закладом освіти.

Література

1. Мармаза О.І. Менеджмент освітньої організації / О. І. Мармаза. – Х. : ТОВ «Щедра садиба», 2017. – 126
2. Алексеєнко Т. Структурно-функціональний аналіз управління якістю підготовки фахівців в університеті / Т. Алексеєнко // Педагогіка та психологія : наук. зб. – Чернівці : Чернівецький університет, 2005. – Вип. 224. – С. 3-9.

УДК 37.064.1:316.362:373.22/24(043.2)

ДОБОШ О. М.,
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСТВА СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання ефективної взаємодії між педагогами та батьками ніколи не втрачало своєї актуальності. В умовах реформування дошкільної освіти все більше педагогічних колективів України починають втілювати у життя ідеї педагогіки партнерства.

Організацію освітньої діяльності на засадах партнерства визнано умовою і критерієм оцінки ефективності дошкільної ланки системи безперервної освіти

в Україні. Єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти в Законі України «Про дошкільну освіту» постає одним із її основних принципів.

Оскільки партнерська взаємодія з сім'єю, спільне створення позитивної емоційної атмосфери довкола дитини допомагає стабілізувати процес сімейних стосунків на користь дітей, то особливо актуальним є пошук й упровадження сучасних ефективних форм і методів партнерської взаємодії з батьками. Упровадження практик партнерської взаємодії вихователів закладів дошкільної освіти і батьків вихованців спрямоване на досягнення мети дошкільної освіти, яка полягає у забезпеченні цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей на основі виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [1].

У процесі професійної діяльності педагогічні працівники закладів дошкільної освіти реалізують такі завдання, спрямовані на забезпечення партнерської взаємодії з батьками вихованців:

- формування позитивного ставлення педагогів закладу дошкільної освіти до організації системи роботи з батьками на умовах активної партнерської взаємодії;

- створення й підтримки творчого, конструктивного педагогічного середовища;

- підвищення фахової майстерності педагогів на основі ознайомлення з родинним досвідом виховання;

- забезпечення інформаційної підтримки, планування основних завдань і змісту співпраці закладу дошкільної освіти з батьками;

- конкретизації напрямів взаємодії, її координації [2].

Співпраця закладу дошкільної освіти з родинами вихованців реалізується за такими напрямками: створення інформаційно-просвітницького простору для батьків та інших членів родини, які задіяні у вихованні дитини; підвищення фахової майстерності педагогів на основі ознайомлення з родинним досвідом виховання; сприяння інтеграції родинного виховання в суспільне; заохочення батьків бути активними в освітньому процесі; узгодження понять, цінностей, педагогічної позиції, досягнення єдності виховних впливів на дитину в родині та закладі дошкільної освіти; формування в педагогічних працівників і батьків позитивного ставлення до партнерської взаємодії, спонукання їх до дій і моделей поведінки, зорієнтованих на взаєморозуміння і взаємоповагу [2].

Виховання дошкільників ЗДО і сім'ї – щоденний нерозривний процес. Дорослі учасники освітнього процесу зацікавлені у партнерстві, позаяк його метою є емоційний та фізичний комфорт дитини в дошкільному закладі, її соціальна адаптація і всебічний розвиток. Добре, якщо саме педагогічний колектив ініціює та налагоджує взаємодію з батьками. Хоча педагоги зазвичай є більш компетентними та досвідченими у налагодженні співпраці, але шлях до взаєморозуміння, співпраці, довіри у відносинах, діалогу, відповідальності, добровільності прийняття зобов'язань, обов'язковості виконання домовленостей мають шукати як педагоги, так і батьки.

Сучасне життя спонукає педагогів до різноманітних форм спільної роботи закладу дошкільної освіти з родиною, серед яких виділяють індивідуальні, групові, колективні, наочно-письмові.

Педагоги закладів дошкільної освіти використовують, зокрема, такі індивідуальні форми роботи:

- індивідуальні бесіди. Мета індивідуальної бесіди – ближче познайомитися та встановити дружні стосунки з родиною; дізнаватися про особливі риси дитини, щоби знаходити правильний підхід до неї; допомагати родині конкретними порадами. Також важливо з'ясувати очікування батьків від перебування дитини у дитсадку, вивчити їхні запити щодо методів і способів роботи з дітьми.

- індивідуальні консультації. Ця форма роботи призначена насамперед для того, щоб надати цілеспрямовану допомогу – саме таку, якої родина потребує в тій чи тій ситуації. З іншого боку, консультація може заохотити батьків уважніше придивитися до дитини, виявити її особливі чи незвичні риси, замислитися, як найкраще з нею спілкуватися.

- доручення батькам. За допомогою доручень можна знайти батьків з умовами перебування дитини в садку, викликати в них бажання допомагати в педагогічній роботі. Головне – давати доручення, виходячи з реалій кожної родини (чи матимуть батьки час, чи не викличе доручення істотних незручностей тощо) [3].

Для досягнення ефективності у взаємодії з батьками важливо: проявляти відкритість закладу дошкільної освіти до спілкування з перших зустрічей орієнтувати батьків на конструктивність у розв'язанні всіх питань щодо перебування дитини в закладі.

Отже, партнерська взаємодія педагогів і сім'ї в єдиному освітньому просторі – це найважливіший напрям діяльності закладу дошкільної освіти.

Література

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.

2. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців : лист МОН України від 11.10.2017 № 1/9-546 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDxDpc7YWVvcWUtVWJpdEk/view>.

3. Індивідуальні форми роботи з батьками вихованців: які бувають і як організувати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pedrada.com.ua/article/1545-organizatsiya-vzamor-zakladv-doshkln-osvti-z-batkami-vihovantsv>

НАСТАВНИЦТВО ЯК ОДИН З ШЛЯХІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

Підвищення якості педагогічних кадрів, забезпечення їх здатності здійснювати різнобічний розвиток індивідуальності дитини дошкільного віку є пріоритетними напрямками вдосконалення системи дошкільної освіти в Україні. Реалії сьогодення вимагають від педагога високого рівня професіоналізму, творчої соціально-професійної активності та здатності навчатися впродовж усього життя, про що зазначено в низці нормативних документів, зокрема Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законі України «Про освіту» (2017) та ін.

Від особистісних якостей та професійних знань, отриманих у закладі вищої освіти, перших кроків у професійній діяльності, умов роботи, колективу та підтримки колег залежить становлення вихователя як фахівця. Однак, адаптуватися до нових умов професійної діяльності за максимально короткий час без сторонньої допомоги досить складно, тому молодим вихователям необхідні як підтримка адміністрації закладу, так і методична допомога у вирішенні таких питань, як встановити контакт з аудиторією; налагодити міжособистісні зв'язки з колегами, дітьми та їх батьками; раціонально планувати заняття; підтримувати дисципліну в групі; використовувати найбільш ефективні методи і засоби навчання та виховання тощо.

Таким чином, якісний професійний розвиток молодих вихователів в ЗДО можливо забезпечити лише в результаті поступового накопичення молодим педагогом практичного досвіду в умовах грамотного методичного супроводу – наставництва.

За довідковими джерелами, наставник – це «той, хто дає поради, навчає; порадник, учитель (у діалектах – наглядчач)»; «особа, що здійснює індивідуальне чи групове професійне навчання безпосередньо на робочому місці; «вихователь, учитель». Наставник – це досвідчений авторитетний вмотивований працівник, консультант, координатор особистісного професійного зростання молодих педагогів, який у межах освітнього простору навчального закладу здійснює їх педагогічний супровід, спрямований на взаємний професійний розвиток на засадах партнерства. Наставництво є однією з форм міжособистісної суб'єкт-суб'єктної взаємодії у спільній діяльності, спрямованої на взаєморозвиток прикладних професійних компетенцій молодого працівника та наставника з метою цілеспрямованого професійного розвитку молодого спеціаліста та наставника [1, с. 138].

Наставником для молодого спеціаліста може бути:

педагог закладу освіти з великим досвідом роботи та певними досягненнями у професійній сфері;

видатний учений, який надихає на наслідування його діяльності. Молодий вихователь може професійно розвиватися через вивчення та впровадження у практику роботи ідей видатного вченого;

Е-наставництво – молодий спеціаліст професійно зростає через спілкування у професійних інтернет-товариствах: приймає участь у онлайн-конференціях, вебінарах, інтернет-конкурсах, онлайн-презентаціях [2, с.16].

Кандидат на роль наставника повинен володіти компетенціями:

– експертне володіння передачею професійних навичок (технічних, мануальних тощо);

– комунікативні навички – вміння знаходити спільну мову з людьми, вибудовувати вертикальні і горизонтальні зв'язки;

– адміністративні навички – вміння формулювати і ставити завдання, організовувати та контролювати виконання робіт, аналізувати результати і проводити коригування;

– самонавчання, що дозволяє наставнику черпати з наставницької роботи нові знання, навички і досвід; наставника не слід сприймати як чистий аркуш паперу, на якому можна тільки писати новий текст, кожна людина є носієм певного досвіду та знань, які можуть виявитися корисними для організації в цілому і для наставника зокрема, їх потрібно вміти вчасно розгледіти і правильно використовувати;

– вміння працювати з інформацією; вся інформація, яка акумулюється у наставника в ході його роботи, повинна їм аналізуватися і правильно інтерпретуватися [2, с.17].

Наставництво – це домовленість, за якою наставник допомагає опікуваному. Залежно від характеру домовленості, наставник може давати поради молодому вихователю щодо більш ефективної роботи у проекті та допомагати вирішувати дискусійні питання.

Вважаємо, що наставництво є ефективним шляхом оптимізації процесу професійної адаптації педагога, інтенсифікації процесу професійного становлення молодого фахівця і формування у нього мотивації до самовдосконалення і самореалізації.

Література

1. Добош О. М. (2019) Педагогічне наставництво як механізм професійного розвитку молодого педагога. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія" : збірник наукових праць, 2(10)№Ч.1, 137-140. Мукачево : МДУ

2. Безсонова О. К. (2015). Молодий спеціаліст – проблеми чи перспективи? Наукові записки: збірник наукових праць Ніжинського державного педагогічного університету, 4, 13-18. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАГІСТРІВ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ

Зміни, що відбуваються в суспільному житті України, зумовлюють нагальну потребу пошуку та розробки нових підходів до підготовки майбутніх фахівців різних галузей. Зростають вимоги до сучасного педагога як високопрофесійного, конкурентноспроможного, творчого фахівця. Інтенсивний розвиток суспільного дошкільного виховання зумовлює необхідність удосконалення підготовки фахівців, здатних кваліфіковано здійснювати процес виховання дошкільників та керівництва освітою.

Рівень розвитку та навченості дитини, її вихованість та освіченість залежить від професіоналізму педагогів та батьків. Тому, як засобах масової інформації, так і в науковій літературі, ведеться дискусія щодо формування професійних компетентностей у майбутніх педагогів, зокрема тих, які навчаються за магістерськими програмами.

В сучасних умовах феномен «професійна компетентність магістра» є актуальним для педагогічної теорії і практики.

Педагогічна компетентність, згідно з науковим визначенням Л.М. Мітіної, включає в себе знання, уміння, навички, а також способи і прийоми їх реалізації в діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості» [1, с. 8].

Л. М. Мітіна у структурі педагогічної компетентності педагога виділяє дві підструктури: діяльнісну (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічної діяльності) і комунікативну (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічного спілкування) [1, с. 8].

Словник іншомовних слів розкриває поняття «компетентний» який володіє компетенцією – колом повноважень якої-небудь установи, особи або колом справ, питань, що підлягають чиєї-небудь відання. Competent (франц.) – компетентний, правоспроможний. Competent (лат.) – відповідний, здібний. Competere – вимагати, відповідати, бути придатним. Competence (англ.) – здібність (компетенція) [2, с. 148].

До визначення компетентності В. М. Шепель включає знання, розуміння, досвід, теоретико-прикладну підготовленість до використання знань [3].

Поняття «професійна компетентність магістра дошкільної освіти» виражає особисті можливості вихователя, які дозволяють йому самостійно й досить ефективно вирішувати педагогічні завдання. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти і бути готовим застосовувати її на практиці.

Структура професійної компетентності магістра дошкільної освіти розкривається через його педагогічні вміння, що представляють собою сукупність різноманітних дій вихователя, які перш за все співвідносяться з

функціями педагогічної діяльності, значною мірою виявляють індивідуальні психологічні особливості педагога [4, с. 181].

Компетентнісну модель педагога дошкільної освіти можна представити як структуру, що складається з трьох груп компетентностей: універсальних, предметних і загальнопрофесійних.

Універсальні компетентності є основою для професійного становлення фахівця в певній галузі діяльності в умовах сучасної ринкової економіки, вони забезпечують нормальну життєдіяльність людини в соціумі. У характеристиці універсальних компетентностей важливим є врахування основних потенціалів, якими повинна володіти особистість: пізнавального, морально-етичного, творчого, комунікативного, що визначають спрямованість на самовизначення в системі суспільних відносин.

Предметні компетентності визначають успіх майбутнього фахівця дошкільної освіти у педагогічній діяльності. Сформованість цих компетентностей сприяє самореалізації та конкурентоспроможності педагога на ринку праці, робить процес професійного становлення особистоцілісним і системним.

Усі структурні компоненти професійної компетентності спрямовані на практичну діяльність педагога дошкільної освіти, зокрема, формування в нього вміння вирішувати конкретні педагогічні ситуації.

Професійна готовність педагога – загальна здатність мобілізувати наявні знання, досвід, особистісні та соціальні якості й цінності, набуті у процесі освітньої діяльності та які складають професійну компетентність майбутнього педагога [5, с. 36].

Таким чином, розвиток педагогічної компетентності магістра з дошкільної освіти забезпечує його конкурентоспроможність, попит на ринку праці професійної діяльності, що є важливою вимогою в сучасних умовах.

Література

1. Митина Л.М., Ефимова Н.С. Интеллектуальная гибкость учителя: психологическое содержание, диагностика, коррекция. М.: Московский психолого-социальный институт : Флинта, 2003. 144 с.
2. Мартиняк Т.П. Російсько-український словник іншомовних слів. Х. : Прапор, 1999. 392 с.
3. Шепель В.М. Человековедческие технологии: сущность и перспективы. Мир образования – образование в мире. 2001. Вып.4. С. 94–105.
4. Мижериков В.А., Ермоленко М.Н. Введение в педагогическую деятельность. М. : Пед. общество России, 2002. 268 с.
5. Янева Л. М. Формування професійної компетентності студента під час педагогічної практики. Підготовка фахівців дошкільної та початкової галузі в контексті сучасних тенденцій розвитку педагогічної освіти: проблеми, теорія, практика : збірник тез доповідей II Регіональної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 8 квітня 2020 р.) / за заг. ред. В.В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2020. С. 35–38.

МОНІТОРИНГ ВЛАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Сучасний етап розвитку українського суспільства вимагає компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців. Це є актуальним в цілому для педагогічних працівників і, зокрема, для вихователів закладів дошкільної освіти. Держава потребує таких фахівців дошкільної освіти, підготовка яких буде відповідати вимогам часу і соціальним запитам. Визнання цього положення посилює увагу до моніторингу як механізму безперервного відстеження професійної діяльності педагога-дошкільника з метою визначення траєкторії його професійного зростання, отримання інформації про стан функціонування освітньої системи та накреслення перспектив оптимізації освітнього процесу. Донедавна діяльність фахівця оцінювалася згідно з рівнем його кваліфікації. На сучасному етапі розвитку української освіти недостатньо володіти певною кваліфікацією, треба бути професійно компетентним, володіти здатністю та уміннями розв'язувати проблеми, що постійно виникають у процесі навчальної діяльності, готовим до самовдосконалення та саморозвитку. Позаяк однією із найважливіших характеристик якості освіти є її відповідність постійно змінним потребам суспільства, в фахівця дошкільної освіти виникає необхідність здійснювати моніторинг власної професійної діяльності.

Результати досліджень О. Белкіна, В. Гузеєва, Г. Єльнікової, С. Кузенкової, Н. Мельникової та ін. науковців дають підстави для твердження, що моніторинг як система організації збирання, опрацювання й поширення інформації про діяльність тієї чи іншої педагогічної системи, тобто вимірювання й оцінювання результатів освітнього процесу, що уможливорює об'єктивність і достовірність його результативності, застосовується у практичній діяльності й відповідно досліджується.

На теоретичному і методологічному рівнях проблему діагностування професійної діяльності вчителя розглядають В. Бондар, Л. Божович, І. Гавриленко, М. Голубєв, О. Киричук, А. Кочетов, Н. Кузьміна, С. Мартиненко, І. Підласий, В. Полонський, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружа. Окремі аспекти моніторингової діяльності є предметом розгляду психологів і педагогів, однак процес підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до моніторингу власної професійної діяльності у закладах вищої освіти вивчений недостатньо.

Поняття «моніторинг» вивчається й використовується в межах різних сфер науково-практичної діяльності, у тому числі педагогічної.

У педагогіці – моніторинг – це форма організації збору, зберігання, обробки і розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне стеження за її станом і прогнозуванням розвитку педагогічних систем [1]. В. Кальней і С. Шишов під моніторингом розуміють систему контрольних і діагностичних заходів, які забезпечують контроль динаміки засвоєння школярами освітнього матеріалу та коригування цього процесу. О. Абдуліна, В. Андрєєв, Т. Стефановська визначають моніторинг як діагностику стану процесу освіти. З. Рябова трактує моніторинг як контроль якості навчального процесу. Н. Байдацька, Г. Коджаспірова, Л. Куликова тлумачать моніторинг як регулярне, спеціально організоване систематичне спостереження в динаміці, оцінювання та прогнозування стану навчального процесу з метою отримання необхідної інформації для його коригування й розвитку [2, с.48]. Конструктивними є міркування вчених щодо твердження про те, що педагогічному моніторингу властиві систематичність спостережень і превентивна орієнтованість.

Визначено такі ознаки педагогічного моніторингу, як: системність, систематичність, неперервність, динамічна циклічність, превентивний характер, установлення відповідності досліджуваного об'єкта певним нормам, стандартам, вимогам, реагування на певні зміни [2, с.48].

Моніторинг професійної діяльності фахівців дошкільної освіти є складною системою, яка дозволяє одержувати інформацію про зміст освітнього процесу, форми, методи і прийоми навчання, особливості професійної діяльності педагога. Педагог одночасно є суб'єктом, який може впливати на результативність освітнього процесу, використовуючи перспективний педагогічний досвід, досягнення теорії та практики. Об'єктом моніторингового дослідження можуть бути освітній процес (передбачає вивчення освітнього середовища закладу дошкільної освіти, змісту освіти, навчально-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку) та професійна діяльність вихователя. Під час проведення моніторингу професійної діяльності фахівця дошкільної освіти використовуються теоретичні, емпіричні, методи отримання інформації [3, с. 20].

Беручи за основу дослідження О.Зарудні, можемо констатувати, що моніторинг професійної діяльності фахівців дошкільної освіти є цілеспрямований процес системного й послідовного порівняння, зіставлення, оцінювання наявного стану професійної діяльності вихователя із запланованим (еталоном, стандартом, бажаною моделлю) та прийняття педагогом на цій основі відповідного рішення щодо поточного коригування структури педагогічної діяльності і процесів, що в ній відбуваються [4, с. 17].

Таким чином, від рівня готовності педагога до моніторингу власної професійної діяльності, його практичних умінь і навичок прогнозувати перспективи, окреслювати шляхи професійного самовдосконалення і саморозвитку залежить ефективність освітнього процесу.

Література

1. Касьянова О. М. Факторно-критеріальне моделювання як інструментарій експертизи якості освіти / О. М. Касьянова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 6. – С. 14-18.
2. Дурманенко О. Специфіка моніторингу готовності майбутніх вихователів до роботи в сучасному закладі дошкільної освіти / О. Дурманенко // Педагогічний часопис Волині. - 2019. - № 3. - С. 46-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2019_3_11
3. Зарудня О.М. Особливості проведення моніторингової діяльності вчителя початкової школи // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. праць. №3. Т.2. К., 2015. С.17–24.
4. Зарудня О. М. Підготовка вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 "Теорія і методика проф. освіти" / Зарудня Ольга Миколаївна ; Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. – Захищена 23.10.2018. – Київ, 2018. – 19 с.

УДК 378:373.3.011.3-051:[37.015.31:51:005.336.2]

ДОКТОР К. О., ГРАБ М. В., ПАВЛИК М. А.,
ВСП «Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ»

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Затвердження Концепції «Нова українська школа», прийняття Державного стандарту початкової освіти стали поштовхом до створення освітнього середовища початкової школи на засадах компетентнісного підходу. Відтак постала нагальна потреба приведення процесу підготовки майбутніх педагогів у відповідність до запитів сьогодення. Досягнення максимальних результатів у зазначеній проблемі можливе з використанням інноваційних технологій, які відповідають сучасним тенденціям організації освітнього процесу у ЗВО.

Наукова основа реалізації компетентнісного підходу у процесі навчання майбутніх учителів початкових класів окреслена у працях В. Бондаря, Л. Коваль, А. Міненко, О. Савченко, О. Пехоти, І. Шапошнікової тощо. Теоретичні питання використання інноваційних технологій навчання у професійній освіті розроблені у дисертаційних дослідженнях І. Гавриш, А. Давиденка, Л. Даниленка та інших.

Серед спеціальних (предметних) компетентностей вчителя початкових класів, з поміж інших, виділяється математична компетентність. Під професійною математичною компетентністю фахівця Я. Стельмах розуміє інтегративну властивість особистості, що забезпечує готовність самостійно і відповідально застосовувати математичний інструментарій адекватно задачам професійної діяльності, а також системоутворюючі компоненти, показники яких у вигляді математичних компетентностей свідчать про теоретичну та практичну готовність випускників ЗВО до професійної діяльності. Математична компетентність майбутнього вчителя початкової ланки освіти як

складова його професійної компетентності розглядається А. Вагіс [2]. Визначаючи це поняття, автор робить наголос на здатності особистості педагога до теоретичного та практичного застосування математичного апарату з метою виконання професійних педагогічних завдань. Водночас науковець акцентує увагу на інтеграції предметної математичної та методико-математичної компетентностей.

Н. Євтихова розглядає математичну компетентність як складову математичної грамотності, визначаючи її як предметну математичну компетентність, що полягає у вмінні працювати з числами, числовою інформацією. Водночас В. Панченко наголошує, що математична компетентність є «інтегративною якістю, яка включає систему мотивів, психологічних якостей, установок, професійних знань, умінь і навичок, досвіду особистості, який дозволяє успішно здійснювати професійну діяльність в аспекті компетентнісного підходу» [7]. Таким чином, у результаті аналізу змісту поняття «математична компетентність майбутнього вчителя початкових класів», нами встановлено, що деякі науковці розуміють зазначену компетентність як власне математичну (Н. Євтихова, Л. Кудрявцева), що полягає у наявності ґрунтовних математичних знань, в умінні працювати з числами, числовою інформацією та у здатності до їх практичного застосування у професійній діяльності; частина дослідників ототожнює математичну і методичну компетентність вчителя початкових класів (А. Вагіс, Н. Міськова, Н. Шустова), наголошуючи на важливості теоретичного та практичного застосування математичних знань, умінь та навичок у процесі виконання професійних педагогічних завдань; а частина – розуміє математичну компетентність як інтегративну здатність засвоювати математичні знання та використовувати їх у власній професійній діяльності (О. Борзенкова, Н. Казачек, Л. Кудрявцева, М. Марко, В. Панченко).

Математична підготовка майбутніх учителів початкових класів – процес формування математичної компетентності, а її результатом є набуття здобувачами вищої освіти професійно зорієнтованих математичних знань, умінь і практичних навичок, що є базовою здатністю успішно вирішувати професійні завдання у процесі навчання математики молодших школярів.

Аналіз теоретичних підходів до підготовки майбутніх фахівців, як суб'єктів інноваційної діяльності, дозволив визначити, що на сьогодні необхідне використання у освітньому середовищі ЗВО таких форм і методів навчання, які поєднують інформаційно-просвітницьку та діяльнісну складові. Зокрема, інноваційні педагогічні технології сприяють удосконаленню освітнього процесу та дають широкі можливості до реалізації компетентнісного підходу у підготовці вчителів початкової школи. Як показує практика, можна виділити комплекс інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на поліпшення процесу формування математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів. На нашу думку, це: ігрова технологія; інформаційно-комунікаційні технології; проєктна технологія; технологія

проблемного навчання, інтерактивне навчання тощо. Для майбутнього вчителя надзвичайно важливим є не лише здобуття теоретичних знань, але й підкріплення їх практичною діяльністю, відтак ділова гра у межах освітнього процесу у ЗВО дозволяє спочатку спробувати свої педагогічні сили у штучно створених умовах. Проведення студентами уроків з математики в спеціально створених умовах закладу освіти дозволяє поглибити та систематизувати математичні знання, спробувати себе у ролі вчителя.

Таким чином, структуру математичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів ми розглядаємо як комплекс складників: арифметичного, алгебраїчного, геометричного, логічного, складника тотожних перетворень математичних виразів. Процес формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами інноваційних технологій ґрунтуються на принципах науковості, системності, доступності, свідомості, органічної єдності теоретичної і практичної підготовки.

Література

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенція у результатах початкової школи. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1–4.
2. Вагіс А. Формування математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами навчально-дослідницької діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. Вип. 11 (1). С. 93–98.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с
4. Глузман Н. А. Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів : монографія. Київ : ВИЦА ШКОЛА-XXI, 2010. 407 с.
5. Глузман Н. А. Професійна компетентність вчителя початкових класів: характеристика базових понять дослідження. *Гуманітарні науки*. 2010. № 1. С. 66–74.
6. Головань М. С. Математична компетентність: сутність та структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету*. 2014. № 1. С. 35–39.
7. Евтыхова Н. М. К вопросу о функциональной математической грамотности будущего учителя начальных классов. *Концепт : науч.- метод. электрон. журн*. 2015. Т. 9. С. 81–85.

УДК 373.2.015.311:159.942.2(043.2)

ДОЧИНЕЦЬ Г.Д., ЧЕКАН О.І.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У різні часи видатні педагоги підкреслювали значення емоційних аспектів у вихованні, навчанні та спілкуванні. Емоційне насичення організму людини є її важливою природною потребою, яка розвивається протягом усього життя. Потреба людини в емоційному насиченні задовольняється, головним чином, у процесі боротьби за досягнення найрізноманітніших цілей, які індивід перед собою ставить.

У своїх дослідженнях П. Анохін визначає емоції як фізіологічні стани організму, що мають чітко виражене суб'єктивне забарвлення й охоплюють усі види почуттів і переживань людини – від глибоко травмуючих страждань до високих форм радості й соціального життєвого відчуття [1]. Р. Немов пояснює дане поняття як клас психологічних явищ, що являють собою внутрішні стани людини, які суб'єктивно переживаються і супроводжуються приємними чи неприємними відчуттями [3]. В. Квінн дає таке пояснення: «Емоція – це вираження ставлення людини до своїх потреб, їх задоволення чи незадоволення» [2].

Емоційне забарвлення є обов'язковою характеристикою процесу навчання. Зі вступом дитини до ЗДО пов'язані зміни в емоційній сфері. Адже важливим новоутворенням старшого дошкільного віку є формування нового рівня афективно-потребової сфери, яка дозволяє діяти не безпосередньо, а свідомо керуючись поставленими цілями, моральними вимогами та почуттями (Л. Божович).

Досліджуючи емоційний розвиток дітей старшого дошкільного віку, Л. Виготський, О. Запорожець, Д. Ельконін, Г. Костюк, П. Якобсон розкрили такі особливості емоційної сфери: втрату дитячої безпосередності; посилення самосвідомості; підвищену чутливість, здатність глибоко й болісно переживати; виникнення рефлексії; покращення орієнтації в соціальних ситуаціях.

З віком почуття й переживання стають складнішими, диференційованими. «У старшому дошкільному віці, – зазначає Л. Божович, – не тільки виникають нові емоції, але й ті емоції, які мали місце в дошкільному дитинстві, змінюють свій характер і зміст» [3].

Крім того, слід зазначити, що наявність емоційного чинника у процесі навчання підвищує ефективність корекційного впливу, в тому числі при вирішенні завдань розвитку психомоторної функції дітей старшого дошкільного віку. При нестачі ж емоційного контакту істотно порушується розвиток самосвідомості, формується невпевненість у собі, у власних можливостях, знижується самоповага.

Проблема підвищення ефективності комплексної психолого-педагогічної роботи зі збільшення рівня емоційного благополуччя дітей старшого дошкільного віку не втрачає своєї актуальності. Згідно з даними спеціальної психолого-педагогічної літератури вада слуху призводить до затримки в розвитку емоційної сфери дітей. Численні дослідження вказують на те, що основні напрямки в розвитку емоційної сфери глухої дитини ті ж самі, що й у дитини з збереженим слухом: і та і інша народжується з готовим механізмом оцінки значимості зовнішніх впливів, явищ і ситуацій з погляду їх відношення до життєдіяльності - з емоційним тоном відчуттів. Але вже на першому році життя відчуваються розбіжності між дітьми, щочують, і дітьми з порушенням слуху в розвитку емоцій і надалі вони тільки збільшуються. (Б. Корсунская, Т. Розанова та ін.).

На розвиток емоційної сфери дітей, впливають певні несприятливі чинники. порушення словесного спілкування частково ізолює дитину від оточення, що створює труднощі в засвоєнні соціального досвіду. Глухим дітям не доступна виразна сторона усного мовлення, музики. Відставання в розвитку мови негативно позначається на створенні своїх і чужих емоційних станів і, як наслідок, спостерігається спрощеність міжособистісних відносин. Обмежений потік зовнішньої інформації через ураження слухової функції спотворює сприйняття її змісту, утрудняє спілкування, ускладнює умови психомоторного розвитку, викликає негативні емоції й стресові переживання (Ж. Шиф, Т. Розанова та ін.).

У дітей старшого дошкільного віку без порушення слухової функції на початку навчання у ЗДО спостерігається посилення стриманості й усвідомленості в прояві емоцій, підвищення стійкості емоційних станів. Дошкільнята старшої вікової категорії вже вміють управляти своїми настроями, вони більше врівноважені, чим дошкільники й підлітки. Їм властиві тривалі, стійкі й радісно - бадьорі настрої. Емоційні переживання здобувають узагальнений характер, формуються вищі почуття - пізнавальні, моральні, естетичні.

Тому, дослідження рівня емоційного благополуччя дітей старшого дошкільного віку, а також факторів, які на нього впливають дозволить покращити психоемоційний розвиток дошкільнят, що у подальшому буде сприяти інтеграції цих дітей у соціум, поліпшить їх навчальну адаптацію, надасть можливість найбільш повно реалізувати себе як особистість.

Крім того, слід сказати, що засоби фізичного виховання, зокрема рухливі ігри, цінні для розвитку здібностей дошкільнят щодо регулювання своїх емоційних станів. Інтерес до рухливих ігор обумовлений яскравими емоційними переживаннями дітей. Для їхніх емоцій характерні такі особливості: безпосередність характеру, яскрава зовнішня вираженість у міміці, рухах, вигуках. Діти означеного віку ще не здатні приховувати емоційні стани і піддаються їм стихійно. Емоційний стан швидко змінюється як за інтенсивністю, так і за характером. Діти не здатні контролювати і стримувати емоції навіть тоді, коли цього вимагають обставини. Ці якості емоційних станів стихійні, вони можуть закріпитися і стати рисами характеру.

Література

1. Анохин П. К. Эмоции / П. К. Анохин // Психология эмоций : тексты / под ред. В. К. Вилюнаса, Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1984. – С. 172–178.
2. Квинн В. Н. Прикладная психология : учеб. пособие для студ. вузов и слушателей курсов психол. дисциплин / Вирджиния Н. Квинн ; [пер. с англ. Н. Мальгина и др.]. – 4-е междунар. изд. – СПб. : Питер, 2000. – 558 с. – (Серия «Учебник нового века»). [96, С. 213–282.]
3. Немов Р. С. Психология : Словарь-справочник : в 2-х ч. Ч. 2. / Роберт Семенович Немов. – М. : Владос-ПРЕСС, 2003. - 302, [1] с. [148, С. 317–329.].

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Власенко І.О. констатує факт відмінності зорових уявлень дошкільників-логопатів від реальних предметів. Багато неточностей проявляється при розгляді предметів у зміненому стані (новий ракурс предмета) і відтворення декількох подібних об'єктів. Уявлення, які виникли без регулюючої участі педагога, бідні, нечіткі, фрагментарні, помилкові. Численні дослідження показують, що страждає й опис розглянутих об'єктів, він не формується без спеціального навчання [4].

Проба на орієнтацію в схемі власного тіла не викликала ніяких труднощів – з нею успішно справляються 96% дітей [6].

При виконанні завдань (обстеження Ю. Рібцун), діти не відразу розуміли його зміст: скласти цілісне зображення з чотирьох кубиків; одні маніпулювали кубиками (12%), інші просто розглядали їх (8%), треті будували вежу (24%). Правильно виконали завдання 56% дітей. Допомога у вигляді накладання кубика на зображення не дала результатів, оскільки, дошкільники розглядали бічні сторони, недостатньо чітко усвідомлюючи, який саме предмет потрібно утворити [6; 7].

Слід зазначити, що дошкільники з ЗНМ зазнають великих труднощів у засвоєнні назв кольору, форми, у встановленні зв'язку між властивістю предмета, як явищем реальної дійсності, і його словесним позначенням. Не вимагаючи від дітей спеціального запам'ятовування і вживання відповідних назв, необхідно, однак, щоразу виправляти допущену дитиною помилку. Ефективний прийом, коли те чи інше поняття пов'язують із реальним предметом для якого цей предмет є характерним [5].

Під час роботи з дошкою Сегена, зіставлення кола і квадрата з їх контурним зображенням у дітей не викликає труднощі (96% дітей правильно виконали завдання), зіставлення ж трикутника породжувало значну кількість помилок (у 80% дітей). Спроба вставити в квадратний отвір трикутник свідчила про недостатньо засвоєнні дошкільниками сенсорні еталони фігур [6, с. 7].

Використовуючи картинки як із площинним, так і з рельєфним зображенням, у процесі обстеження виявилось, що сприймання і практичні дії дошкільників взаємно доповнюють одне одного, і саме під час практичної діяльності, із застосуванням не тільки зорового, а й тактильного сприймання сенсорні еталони краще засвоюються.

Дошкільникам пропонувалося знайти кожному з чотирьох зайчиків будиночок відповідного розміру. Знаходження контрастних будиночків (найбільшого і найменшого) було виконано безпомилково, однак підбір потрібного будиночка для зайчиків середнього розміру виявився складним. Більшість дітей допустили різні помилки; з них 32 % помилок були зумовлені

переключенням із діагностичного завдання на ігрову ситуацію, 60 % – нестійкістю уваги, 8 % – нерозумінням завдання. Отже, сприймання і порівняння різкоконтрастних за величиною площинних зображень не викликають труднощів, а сприймання двох зображень зі слабо вираженою різницею в розмірах носить характер вгадування [6, с. 9].

Багато авторів, які займалися особливостями розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями підкреслюють, що у дітей з ФФН розвиток зорового сприймання дещо відстає від норми і характеризується недостатньою сформованістю цілісного образу предмета. Дослідження показують, що просте зорове порівнювання реальних об'єктів і їх зображень не відрізняється від норми. Труднощі спостерігаються при ускладненні завдань (впізнавання предметів в умовах накладення, зашумлення). При вивченні особливостей орієнтування дітей з ФФН у просторі вчені сходяться на думці, що діти в більшості випадків не можуть розрізнити «справа-зліва», що позначають місце розташування об'єкта, а також спостерігаються труднощі орієнтування у власному тілі, особливо при ускладненні завдань. Однак просторові порушення у дітей характеризуються певною динамічністю і тенденцією до компенсації [3].

Дослідження С. Коноплястої показали, що порівняно з дітьми з нормою мовленням, у дітей з ринолалією сприймання відстає у своєму розвитку, особливо мова йде про недостатню сформованість цілісності образу предмета. Якщо предмети розміщені у незвичному ракурсі; на контурних або схематичних зображеннях, особливо якщо вони перекреслені або перекривають одне одного, такі предмети діти з ринолалією, впізнають складно. У подальшому, діти часто плутають і не завжди впізнають зображення літер або їх окремі елементи [1, с. 6].

Л. Цветкова зробила висновок про те, що зорове сприймання у дітей з алалією в онтогенезі формується рано; наприклад, впізнавання конкретних предметів. При цьому вищі рівні зорового сприймання відстають у розвитку. Це проявляється у труднощах класифікації за формою, кольором, розміром. Відзначаються порушення у виділенні істотних ознак і переключення на випадкові, незначущі ознаки [1, с. 7].

Сенсорний розвиток дітей із мовленнєвими порушеннями має свої особливості. Сенсорний розвиток дошкільників із ЗНМ характеризується поверхневістю, фрагментарністю, виділенню другорядних ознак предмета, хоча використання тактильних відчуттів, на відміну від дітей з нормою, покращує сприймання, високою залежністю від зовнішніх подразників, нечіткими уявленнями про просторове розташування предметів, не сформованістю математичних понять. У дітей з ФФНМ сенсорика характеризується ускладненою диференціацією просторових понять, труднощами в орієнтуванні у схемі власного тіла, тенденцією до компенсації просторових понять, відсутністю вираженого відставання розуміння сенсорних еталонів.

Література

1. Аксьонова О. Г. Особливості сенсорного розвитку у дітей з тяжким порушенням мовлення / О. Г. Аксьонова // Корекційна педагогіка і психологія. – 2015. – №6. – 140 с.
2. Волкова Л. С. Логопедія / Л. С. Волкова. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 680 с.
3. Воронова А. П. Нарушение зрительного гнозиса у дошкольников с речевой патологией / А. П. Воронова // Дефектология. – 1993. – №1. – С. 23-25.
4. Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток : з досвіду роботи / М. Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. – Х. : Видавництво «Ранок», 2012. – 256 с.
5. Метиева Л. А. Развитие сенсорной сферы детей / Л.А. Метиева, Э.С. Удалова. – М. : Просвещение, 2009. – 42 с.
6. Рибцун Ю. В. Изучение восприятия зрительной и слуховой модальностей у детей 3-4 лет с ОНР / Ю. В. Рибцун // Логопед. – 2011. – №7. – С. 6-16.
7. Рибцун Ю. В. Шляхи формування сенсорно-перцептивної сфери у дітей із вадами мовленнєвого розвитку / Ю. В. Рибцун // Логопед. – 2015. – №11. – С. 4-9.

УДК [37.091.113:005.5:316.7]:373.2(043.2)

ДЬОРДЬ К. М., ПИНЗЕНИК О. М.,
Мукачівський державний університет

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Поняття управлінської культури тісно пов'язане з поняттям культури. Слово «культура» походить від латинського *colo*, *-ere*, що означає «культивувати». Давньоримський оратор Цицерон увів поняття *cultura animi* – «оброблення душі», застосувавши сільськогосподарську метафору до розвитку душі як філософської категорії. Він бачив у культурі спосіб подолання різних проявів варварства й інструмент для перетворення людини в повноцінного громадянина.

У контексті управлінських аспектів культура постає як сукупність цінностей, знань, умінь і норм поведінки керівників організацій, представників органів державної, регіональної та муніципальної влади. Відповідно до цієї логіки, управлінська культура являє собою сукупність цінностей, знань, умінь, відносин і норм поведінки, які використовуються в процесі управління соціальними системами і організаціями.

Одне з визначень управлінської культури інтерпретує її як елемент культури взагалі, і як елемент «культури, пов'язаної зі свідомою діяльністю громадських інститутів і окремих індивідів, спрямованої на регулювання стихійних і усвідомлених, об'єктивних і суб'єктивних начал, доцільне впорядкування суспільних відносин» [1].

Виходячи з цього, під управлінською культурою розуміють ступінь відповідності управлінських дій поточним і довгостроковим завданням розвитку суспільства. Залежно від того, наскільки діяльність керівника відповідає вимогам суспільства, нормам моралі і моральності, встановленим в

суспільстві нормам, оцінюють високий або низький рівень управлінської культури, ступінь її розвитку та ефективність.

Управлінська та організаційна культура мають багато спільного як з точки зору визначення даних термінів, так і з позицій аналізу їх елементів. Це пов'язано з тим, що організаційна культура є об'єктом управління та організації. У той же час організаційну культуру не можна в повному розумінні вважати елементом управлінської культури [2]. Дані феномени мають поле перетину смислів поряд зі специфічною сферою, властивої кожному з них.

До основних елементів управлінської культури відносяться:

- управлінські знання, вміння і навички, а також відповідна самооцінка керівника, вміння керувати настроєм, емоціями. Наприклад, одним з найважливіших критеріїв при відборі кандидатів на керівну посаду є досвід роботи в подібній сфері, витримка, здатність спокійно реагувати на провокації;

- етика і етикет керівника. Етику керівника ми пов'язуємо з тим, наскільки шанобливо він відноситься до особистості працівника, чи виконує дані їм обіцянки та ін.;

- суспільні відносини, перш за все, управлінські та організаційні, в яких матеріалізуються норми, цінності суспільства та організації і які в процесі соціалізації особистості стають надбанням культури кожного. Наприклад, управлінська культура в закладі дошкільної освіти може виражатися в тому, яким чином декларуються стандарти діяльності педагогів, чи існує взаємооцінка в діяльності співробітників, чи має місце система стягнень тих працівників, які не виконують встановлені вимоги, та ін.;

- організація робочого місця керівника і співробітників;

- ступінь прийняття цінностей організації, встановлених суспільством культурних норм і ін. Не випадково стверджується, що політична, правова, загальна культура є видами управлінської культури.

Проаналізувавши основні компоненти управлінської культури, можна зробити висновок, що управлінська культура – це інтегративне комплексне поняття, що включає в себе систему ділових, професійних і особистісних якостей керівника, які виявляються важливими для успішної реалізації адміністративних і соціально-психологічних функцій управління, а також комплекс заходів управлінського впливу, спрямованих на формування розвинутої організаційної культури організації [3].

Нині управлінська культура набуває нового статусу: перестаючи бути лише теоретичним поняттям, вона стає реальною управлінською поведінкою, діями людей, способом спілкування, які матеріалізуються в інтелектуальних, організаційних, інформаційних, управлінських технологіях і продуктах.

Література

1. Робінс, Стефан П., Де Ченцо Девід А. Основи менеджменту / Пер. з англ. А. Олійник та ін. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 671 с.

2. Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : Навчальний посібник. – К. : «Кондор», 2003. – 296 с.

3. Бойко. І. І. Професійна компетентність керівника закладу освіти як складова його професійної культури. – К., 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/.pdf

УДК 316.422:658

ЖУКОВ І. С., КУШНІР І. І.,
Мукачівський державний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

В Україні підвищення ефективності функціонування організацій значно залежить від тісно пов'язаних двох елементів – інноваційності самої організації та створених державою умов для її активізації. Така взаємодія забезпечить результативність організації, й обґрунтовує підвищений інтерес до даної теми організацій, урядовців і науковців. Досягти ефективності інноваційної діяльності в управлінні організацією важко без переймання зарубіжного досвіду.

Традиційно інноваційна діяльність організацій базується на науково-технічній базі, яка повинна включати дослідження та виробництво продукції (товарів і послуг), що в тій чи іншій мірі відображає, з одного боку, орієнтацію інноваційної продукції на потреби ринку, а з іншого – впливу факторів ринкового середовища на управління організацією у стратегічній перспективі.

Такий метод управління інноваційною діяльністю перші впровадили в Японії в відомих машинобудівних фірмах. При цьому центральні підрозділи, які займаються інноваційним розвитком здійснюють і координацію цієї діяльності, що проводиться в інших службах і відділах організації. Однак, є американські та японські організації завдання щодо інновацій ставлять перед інженерними підрозділами, а в інших відділах цим займаються технічні служби у взаємодії з іншими відділеннями [1, с. 57].

Досліджуючи зарубіжну практику системи управління інноваційною діяльністю організацій відмітимо про переважання інтегрованого методу, коли підрозділи, які наділені функціями формування, реалізації й управління інноваціями, розподіляють певні функції та завдання через внутрішні канали взаємодії та систему моніторингу і координації по різних відділах і підрозділах організації [2]. Така інтегрована система сприяє підвищенню ефективності інноваційної діяльності в управлінні організацією, зокрема в галузі освіти.

В управлінні інноваційною діяльністю сучасних організацій сфери послуг в Україні присутні деякі особливості:

- зменшення витрат на інновації в більшості підрозділів організації;
- відставання вітчизняних організацій від світового рівня у показнику науково-технічного прогресу;
- недостатнє забезпечення ресурсами науково-дослідницьких груп, колективів, інститутів;

- недостатня гнучкість у роботі персоналу наявних матеріально-технічних, виробничо-економічних і соціально-організаційних структур;
- високий рівень еміграції висококваліфікованих фахівців;
- невиправдано високі обсяги витрат на інноваційність в організації;
- обмеженість поширення(трансфер) технологій та інформації про інноваційні розробки в інших країнах, адже для поширення інновацій необхідна підприємницька творчість від працівників і лідерство від керівництва компаній;
- бюрократизм економіки на макrorівні, і на рівні організацій;
- недостатня зацікавленість в інноваціях і розуміння їх необхідності для розвитку організацій [3, с. 203; 4, с. 79].

Порівнюючи таку ситуацію в Україні з провідними країнами світу, зазначимо, що всі вони застосовують різні фактори впливу на інноваційну діяльність. Безумовним лідером у продукуванні інноваційних розробок є США, де створюється найбільша частка (приблизно 70-80%) всіх інноваційних продуктів у світі. це є закономірним, адже витрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) складають понад 50% витрат на НДДКР розвинених країн [5, с. 15]. Доцільно відмітити й особливість фінансування інновацій – їх здійснюють спеціалізовані венчурні фірми, які проекти для фінансування обирають ґрунтовно – 1-2 із 10 запропонованих. Особливістю американського підходу до управління інноваціями в організаціях є те, що при обранні проекту для можливого його виконання враховуються в першу чергу ділові та професійні якості керівників організації, а вже потім суть інноваційного проекту та його ринковий потенціал.

В Японії інтелектуальна власність рахується найважливішим національним ресурсом і вживаються заходи щодо його примноження. Переважаючою формою інновацій у японських організаціях є створення проектних груп, які на базі власних технологій і використовуючи комплексний підхід до інноваційної діяльності створюють нові продукти.

Новітні технології в Китаї здатні трансформувати традиційні галузі. Інформатика та інтернет являються головним полем для інновацій (користувачів інтернету в Китаї вдвічі більше ніж населення США – 649 млн., а кількість китайських сайтів – більше 4 млн.).

Отже, основоположними факторами забезпечення ефективності інноваційної діяльності у вітчизняних організаціях є: 1) створення гнучких і комплексних систем впровадження інновацій; 2) орієнтація на виготовлення нового і потрібного для ринку продукту; 3) модифікація й удосконалення організаційних форм і функцій управління з урахуванням досвіду провідних країн світу.

Література

1. Легомінова С.В. Ефективність інноваційної діяльності сучасного підприємства в умовах інформаційної асиметрії. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2016. № 2. С. 55-62.
2. Кохно А.П. Целевая політика интегрированных структур. Современные научные исследования и инновации. № 1 (9) 2012. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2012/01/6073>.

3. Кратт О.А. Реформа менеджменту вищої освіти: передумови, специфіка, парадигми. Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна. Випуск 39-1. С. 201-206.

4. Пашук О.В. Інновації на ринку освітніх послуг в Україні. Вісн. Ін-ту екон. прогнозування. 2004. № 1. С. 77-81.

5. Тодосійчук А.В. Прогнозирование влияния науки и инноваций на промышленный рост. Науковедение. 2002. № 2. С. 8-30.

УДК 376:[316+37.013.76]

КАЛІЙ І. Я.,
Мукачівський державний університет

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СУЧАСНИЙ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Концепція інклюзивної освіти, яка є одним із провідних напрямів сучасної політики в галузі освіти в усьому світі, покликана вирішувати глобальні протиріччя сучасної соціальної системи та забезпечити право на можливість здобуття освіти кожною дитиною. Інклюзивна освіта, як зазначає І. Малишевська, вимагає системного підходу при розв'язанні проблем інтеграції, тобто прийняття до уваги і приведення у відповідність на державному і регіональному рівнях усіх освітніх, соціальних, нормативно-правових, економічних підсистем, які прямо чи опосередковано пов'язані з інтеграційними процесами [1, с. 144].

Ідея інклюзії базується на тому, що життя і побут людей з особливими потребами мають бути найбільш наближеними до умов і стилю життя суспільства, в якому вони перебувають. Інклюзивна освіта, на переконання З. Удич, це вагомий крок до реалізації ідеї рівних можливостей і забезпечення ефективності законодавства. Дослідниця трактує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної освіти закладу [2, с. 20].

Сьогодні побутує думка, що інклюзивна освіта – це виклик сьогодення, який пов'язаний із суспільними стереотипами, несприйняття більшістю її ідей через незнання; відсутністю гідного матеріально-технічного забезпечення та відповідних кадрів; непристосованістю простору, недостатньою розробленістю правової бази та ін. Погоджуємося із дослідницею, що усі ці проблеми перешкоджають реалізації інклюзивної освіти. Вважаємо, що освітня система перестане еволюціонувати і не стане конкурентоспроможною, якщо призупиниться впровадження інклюзивної освіти [2, с. 4].

Інклюзивна освіта – це закономірний етап розвитку освітньої системи, який пов'язаний з переосмисленням суспільством і державою ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, із визначенням їхнього права на одержання рівних з іншими можливостей. Як закономірний і логічний варіант

трансформації інститутів загальної і спеціальної освіти, інклюзивна освіта виступає одним із основних інститутів соціальної інтеграції. Реалізація технологій освітньої інтеграції дозволяє узгодити протиріччя між рівними правами осіб з особливими освітніми потребами у виборі життєвого шляху, форми освіти освітніх послуг і фактичною нерівністю можливостей різних соціальних груп (здорових людей і людей з інвалідністю) у реалізації цих прав. Тому організація інклюзивного навчання потребує створення сприятливої соціальної ситуації для розвитку дітей з інвалідністю і забезпечення їм рівних прав в одержанні освітніх послуг [3, с. 3].

В освітній парадигмі нашого суспільства, завдяки інклюзивній освіті, простежуються істотні зміни в організації та практичній діяльності сучасних закладів освіти, суспільній свідомості, ментальності народу, в його культурі. Саме тому науковці розглядають такі ключові позиції інклюзивної освіти:

1) Інклюзія – це процес, який розглядають як постійний нескінченний пошук якнайкращих способів реагування на людську різноманітність. Це навчання того, як жити, приймаючи всі відмінності, і вчитися, виходячи з цього.

2) Інклюзія пов'язана з визначенням і подоланням перешкод. Це накопичення, аналіз і класифікація інформації, отриманої з різних джерел з метою планування позитивних змін в освітній політиці і практиці.

3) Інклюзія – це присутність, участь і досягнення всіх учнів. У цьому контексті інклюзія означає, що всі діти відвідують школу за місцем проживання і навчаються; участь розуміють як рівність усіх дітей в отриманні освіти в стінах школи (кожна дитина повинна навчитися приймати думки і позиції інших дітей); досягнення – це результат навчання дітей за спеціальною програмою, а не лише результати тестових опитувань або іспитів.

4) Інклюзія акцентує увагу на тих групах учнів, які більше схильні до соціального виключення або до неповного засвоєння знань [2, с.61].

Отже, вважаємо, що інклюзія, завдяки гнучкій організації освітнього процесу, здатна надати адекватну освіту усім без винятку. У зв'язку з цим, інклюзивна освіта спирається на соціальну модель, в основі якої реалізує себе ідея включеності суспільства, що будує відносини, намагається зрозуміти і сприяти соціальній інтеграції людей з особливими потребами. Саме тому інклюзивна освіта є вагомим чинником модернізації вітчизняної системи освіти, що уможливорює розв'язання соціальних й освітніх проблем.

Література

1. Малишевська І. А. Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 2015. Вип. 10. С. 141–145.
2. Удич З. І. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: КІЦ «ПРІНТ-ОФІС», 2015. 378 с.
3. Перепелюк І. Р., Микитейчук Х. І., Олійник Р. В. Організація інклюзивного освітнього середовища як проблема психолого-педагогічних досліджень. *Науковий журнал «Молодий вчений»*, 2019. № 7.1 (71.1). С. 59–64.

4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: постанова Кабінету Міністрів України № 872 від 15.08. 2011 р. [Електронний ресурс]. URL:<http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 1 квітня 2021 р.).

УДК 37.013“20”(043.2)

КАРЕЛІКОВА Я.С., ФЕНЧАК Л.М.,
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний розвиток Української держави спричинює зміни практично у всіх сферах життєдіяльності людини, тому основним завданням освіти є швидка адаптація до них. Інноваційний потенціал суспільства, орієнтування в інформаційних потоках та нестандартне мислення стають основою розвитку особистості. Кожне суспільство відтворює себе через систему освіти. Освіта як соціальне й культурне явище є невід’ємним супутником еволюційного розвитку людства [1, с. 53].

Проблему розвитку вітчизняної педагогічної освіти у своїх працях розглядали А. Алексюк, який висвітлював історичний шлях розвитку педагогічної освіти; О. Глузман, що акцентував увагу на тенденціях її розвитку на основі багатопрофільних закладів освіти; І. Важинський, який здійснював науковий аналіз та теоретичне обґрунтування цілісного процесу становлення та розвитку педагогічної освіти в Центральній та Східній Україні. Незважаючи на високий рівень опрацювання аспектів вивчення розвитку педагогічної освіти, все ж цей процес вимагає подальшого ґрунтовного теоретичного дослідження.

За останні десятиліття українська освіта, і зокрема педагогічна, у зв’язку з реформуванням зазнала багатьох трансформацій усіх напрямів педагогічної діяльності. Сучасний етап розвитку педагогічної освіти характеризується орієнтацією змістовного та організаційного компонентів на європейські стандарти і визначається загальносвітовими тенденціями.

Як зазначив видатний український вчений у галузі філософії освіти Василь Кремень: «Освіта в ХХІ столітті – це далеко не лише надання знань і виховання особистості. Освіта в добу глобалізації та високих технологій – це фактор соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності та національної безпеки» [2, с. 14]. На основі ознайомлення зі змістом терміну в академічному словнику української мови, нами виявлено, що «тенденція» - це напрям розвитку чого-небудь [3]. Тому вважається, що тенденція розвитку освіти, педагогічної зокрема – це напрям розвитку освітніх процесів, враховуючи дії внутрішніх чи зовнішніх чинників.

Нині велика кількість науковців висуває ряд тенденцій розвитку освіти: глобалізація, інтеграція, інтернаціоналізація, демократизація, неперервність, гуманізація, гуманітаризація, навчання впродовж життя, відкритість освіти, автономізація. Глобалізація новітніх технологій відкрила шлях до інтеграції освітніх систем, інтернаціоналізація – вільний академічний

обмін між університетами різних країн і викладачами та студентами, а ще дозволила створити спеціальні навчальні програми.

Поряд з вище названими тенденціями, в Україні можемо помітити такі тенденції: демографічні – за останні десятиліття число студентів знизилося; економічні – домінування державного фінансування освіти; академічні – збільшення мобільності студентів у межах європейських освітніх програм.

Науковець М. Головань у статті «Проблеми сучасної педагогічної освіти» помітив такі українські тенденції: міжнародні мобільність; зміна характеру викладання, навчання і освітніх програм; зростання значення забезпечення якості освіти, підзвітності й кваліфікаційних структур, зміна фінансування вищої освіти; зростання кількості приватних закладів вищої освіти; розповсюдження інформаційних та комунікаційних технологій; тенденції, що пов'язані з демографічними змінами та з наслідками економічної кризи [205, с. 14].

Отже, сучасний етап розвитку вітчизняної педагогічної освіти характеризується орієнтацією на європейські стандарти, а зміни, що формують освітній простір в Україні, з врахуванням актуальних тенденцій ведуть до прискореного розвитку вітчизняної педагогічної освіти та підсилюють позитивний вплив на систему освіти.

Література

1. Огнев'юк В.О. Освітологія як відображення міждисциплінарного підходу у наукових дослідженнях феномену сучасної освіти / В.О. Огнев'юк // Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси: Наукове видання / За матеріалами першої Всеукр. наук.-практ. конференції «Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти» / авт. кол. : В. Г. Кремень, О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех, В. О. Огнев'юк, В. М. Ткаченко, П.Ю. Саух, Д. І. Дзвінчук, С. О. Сисоєва, І. В. Соколова. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 152 с.

2. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В.Г.Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.

3. Академічний тлумачний словник української мови. Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/tendencija>

4. Головань М. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія педагогіка і психологія. Збірник статей / Головань М. – К. : Київ, 2011. – 203-2011 с.

УДК 373.3.011.3-051-043.86:37.091.2(043.2)

КАРТАШОВА Л.А., ГУШТАН Т.М.,
Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ПРОБЛЕМА

Реформування національної освіти вимагає постійного оновлення діяльності методичної системи закладу загальної середньої освіти, що визначає необхідність безперервного професійного розвитку заступників директора з

навчально-виховної роботи, які покликані супроводжувати сучасний освітній процес з урахуванням зростаючих вимог держави і суспільства.

В Україні освітні системи переживають значні зміни, які приводять до нового стану: створюються освітні установи різних типів і видів, комплекси безперервної педагогічної освіти, йде пошук ефективних технологій навчання і виховання, вводяться зміни в механізми управління. У зв'язку з цим спостерігається гостра потреба в науковому обґрунтуванні змін, що відбуваються на рівні закладу освіти, прогнозуванні шляхів розвитку.

У контексті нашого дослідження система методичної роботи трактується як вся сукупність систем освітньої діяльності по вертикалі: область, район (місто), науково-методична установа, заклад освіти, в межах якої здійснюється процес освіти, головним орієнтиром якої в ході визначення стратегії професійного розвитку особистості є врахування реально існуючих обласних, районних, міських особливостей, традицій, потреб, можливостей закладу освіти, інтересів його педагогічних працівників при обов'язковому збереженні загальних (загальнодержавних) орієнтирів розвитку освіти.

Проблема розвитку особистості постає останнім часом як одна з найактуальніших у психології і педагогіці, а також суспільстві в цілому (А. Бойко, О. Бондарчук, Н. Клокар, О. Красношликова, В. Кремень, Ю. Кулюткин, В. Луговий, О. Овчарук, Є. Чернишова) [1].

Наукове моделювання процесу управління професійним розвитком працівників, задіяних у системі методичної (науково-методичної) роботи не може бути здійсненим без дослідження понять «розвиток», «професійний розвиток», «професійний розвиток заступника директора/методиста», «професіоналізм», «професіоналізм заступника директора/методиста».

У ході наукового пошуку, нами встановлено, що між поняттями «розвиток», «професійний розвиток», «професійний розвиток заступника директора/методиста», «професіоналізм», «професіоналізм заступника директора/методиста» існує об'єктивна залежність, яка відображає їх взаємозв'язок як системоутворюючих елементів процесу управління професійним розвитком у безперервній педагогічній освіті.

Виходячи з цього, завдання управлінців на різних рівнях системи методичної роботи полягає в забезпеченні досягнення необхідного рівня професійної освіти у відповідності із соціальними та професійними завданнями, мотивами та обов'язками щодо ефективного виконання конкретних своїх функцій.

Література

1. Теорія та практика управління професійним розвитком науковопедагогічних та педагогічних працівників в умовах трансформаційних змін в освіті : кол. моногр. / Є.Р. Чернишова, Л. М. Колосова, Н. В. Любченко, М. Е. Морозова ; за наук. ред. Є.Р. Чернишової. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 296 с.

РАННЄ ВИЯВЛЕННЯ І ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРОФІЛАКТИКИ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ В ПЕРШІ РОКИ ЖИТТЯ ДИТИНИ

Різке зростання кількості дітей дошкільного віку з мовленнєвою патологією, яка набула в більшості випадків системного характеру, зумовлює необхідність проведення профілактики даного виду порушень. У доцільності профілактичної роботи нас постійно переконує повсякденна практика, зокрема наявність недоліків у розвитку писемного і усного мовлення учнів початкової школи.

У логопедичній роботі існує три види профілактики мовленнєвих порушень. Кожен вид профілактичної роботи має конкретні цілі, завдання та зміст.

Первинна профілактика - найбільш ранній вид профілактики, основне призначення якого полягає у виключенні можливості впливу на формування організму дитини шкідливих факторів, які можуть порушити нормальний хід його розвитку.

Своєчасна турбота щодо повноцінного розвитку мовлення дитини передбачає:

- створення сприятливого для мовленнєвого розвитку соціального оточення (відсутність дефектів мовлення оточуючих, у тому числі їх швидкого, незрозумілого мовлення; виключення двомовності в період становлення в дитини мовлення, виключення «сюсюкання» з нею, педагогічної занедбаності або, навпаки, зайвих вимог до її мовлення і т.д.);
- збагачення й систематизацію словникового запасу дитини й повноцінне проходження «дограматичного періоду засвоєння мови», що важливо не тільки для усного, а і для писемного мовлення [2].

Якщо первинна профілактика пройде успішно, значно зменшується ризик виникнення відхилень від норми в мовленні дитини.

Вторинна профілактика необхідна в тих випадках, коли первинна не дала бажаних результатів, і з'явилися мовленнєві недоліки. Основне призначення цього виду профілактики полягає у попередженні виникнення нових порушень у розвитку мовлення на базі вже існуючих, оскільки останні є їх безпосередньою причиною. Наприклад, більшість порушень звуковимови (особливо звукозамін) у подальшому обов'язково призводить до появи артикуляторно-акустичної дисграфії, а прискорене мовлення провокує прояви заїкуватості.

Метою третинної профілактики є попередження рецидивів уже усунених мовленнєвих порушень, які іноді, особливо в разі недостатнього закріплення досягнутих у процесі логопедичної роботи результатів, можуть повернутися. Найбільш характерно це для заїкуватості.

Зміст третинної профілактики:

- після закінчення логопедичної роботи обов'язково продовжувати в домашніх умовах закріплення навичок правильної вимови;
- для дітей із заїкуватістю зберігати режим «мовчання»;
- усувати конфліктні ситуації в сім'ї, але забезпечувати систематичний контроль над мовленням;
- необхідно щоденно проводити артикуляторну гімнастику до повного зникнення проявів парезу, тобто до того моменту, коли з'явиться свідомий контроль над положенням язика в ротовій порожнині дитини. Контроль зняти тільки після автоматизації правильної звуковимови, коли буде гарантована неможливість повернення попередніх дефектів артикуляції [1].

Таким чином, вторинна і третинна профілактика мають не чисто профілактичну, а корекційно-профілактичну спрямованість, оскільки попередження нових мовленнєвих недоліків можливо тільки завдяки повному подоланню вже існуючих.

Створення мовленнєвого середовища як у межах дошкільного закладу, так і в родині, на наш погляд, буде забезпечувати:

- оптимальне мовленнєве навантаження на дитину;
- емоційне благополуччя кожної дитини;
- створення умов для мовленнєвого розвитку дитини, її здібностей;
- залучення дітей до загальнолюдських та етносоціокультурних цінностей.

Розвивальний ефект середовища залежить не стільки від умов, скільки від характеру мовленнєвого спілкування дорослого з дитиною, від тих ситуацій, способів, завдань, які будуть сприяти й стимулювати мовленнєвий розвиток, активність і самостійність дитини.

З метою профілактики мовленнєвих порушень у дитячому віці слід створити мовленнєво-розвивальне середовище в ЗДО і залучати до цього батьків. Сім'я є потужним інститутом, де дитина набуває першого соціального досвіду, де формуються певний світогляд та відбувається засвоєння рідної мови як засобу комунікації. Ефективність корекційної роботи з виправлення мовленнєвих вад, гармонійний розвиток дитячої особистості багато в чому залежить від творчого співробітництва вчителя-логопеда з батьками, від уміло налагоджених професійних та особистісних відносин між ними, чіткого та свідомого розуміння поставлених навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань [3].

Отже, профілактика, рання діагностика й своєчасна корекція забезпечують повноцінний розвиток мовлення дитини як головного способу комунікації, запобігаючи тим самим виникненню труднощів у спілкуванні, заниженої самооцінки та інших негативних явищ.

Література

1. Линдіна Є. Ю. Є. Ф. Собонович. Вибрані праці з логопедії // Укладачі Тищенко В.В., Линдіна Є. Ю. . – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – 308 с.
2. Манько Н.В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: Науково-методичний посібник / Н. В. Манько. – К. : КНТ, 2008 – 256 с.

3. Молчанов Д. Сучасні можливості ранньої діагностики та корекції порушень мовлення у дітей або Навіщо немовляті консультація логопеда? / Д. Молчанов // Здоров'я України. – 2012. – С.59-63.

УДК 316.61:[378:373.2.011.3-057.87]

КАС'ЯНЕНКО О.М., ПІЧКАР А.В.,
Мукачівський державний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

Сучасне суспільство, що характеризується стрімким динамічним розвитком усіх сфер життєдіяльності, процесами гуманізації і демократизації, зумовлює необхідність повернення вищої педагогічної освіти в контекст культури. У ситуації, що склалася висувуються нові вимоги до особистості фахівця дошкільної освіти та його професійної діяльності.

З поняттям “професія” тісно взаємопов’язане поняття “професіоналізм”. Ефективність педагогічної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти значною мірою забезпечує професіоналізм вихователя – придбану під час навчальної і практичної діяльності здатність до компетентного виконання оплачуваних функціональних обов’язків; рівень майстерності та вправності у певному занятті, відповідний рівню складності виконуваних завдань.

В енциклопедичних словниках поняття «професійна культура» тлумачиться як характеристика рівня компетентності працівника (спеціаліста) і відносини його до праці і себе як суб’єкта праці; професійна культура включає сукупність принципів, норм, правил, методів, які сформувалися історично, регулюють професійну діяльність людини. Основу професійної культури складають знання та цінності, вироблені конкретною соціально-професійною групою та закріплені у традиціях її життєдіяльності [1].

Поняття “професійна культура” знаходиться на етапі свого становлення, тому що єдиного підходу до його визначення вчені поки ще не запропонували. Розглянуті різні точки зору на сутність професійної культури лише взаємодоповнюють один одного. Дослідження тлумачень поняття «професійна культура» дозволяють виділити основні позиції, на яких наголошують більшість науковців:

- це складова загальної культури суспільства й цілісне особистісне утворення, що характеризує всю сукупність відносин у сфері педагогічної діяльності та відповідний розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних і фізичних якостей, мотиваційної сфери, що забезпечує високу якість і позитивне ставлення фахівця до предметів і об’єктів професійної діяльності, самого себе;

- це ступінь творчого присвоєння та перетворення групою чи особистістю досягнень науково-технічного і соціального прогресу і повнота реалізації цього досвіду у трудовій діяльності;

- це необхідна умова існування та забезпечення відносин у професійній сфері;

- це система професійних і ділових якостей фахівця, вихідними елементами якої є спеціальні теоретичні знання та практичні уміння для виконання визначеного виду діяльності, власні соціальні якості, які реалізуються у трудовій діяльності;

- це інтегральна якість особистості фахівця, що проектує його загальну культуру в сферу обраної професії [2].

Здійснений нами аналіз дає підстави вивести розуміння сутності поняття «професійна культура» майбутніх фахівців спеціальності «Дошкільна освіта».

Вважаємо, що професійна культура майбутніх вихователів – це:

- базова складова фахової підготовки спеціалістів «Дошкільна освіта»;

- рівень загальної освіти та загальної культури, що визначає міру освіченості і вихованості фахівця, творчої самореалізації у різних видах професійної діяльності та професійного спілкування;

- невід’ємна частина педагогічної культури, яка забезпечує усвідомлення і відчуття фахівцем своєї професії і професійної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти як однієї із вищих життєвих цінностей;

- складне інтегральне утворення в цілісній структурі особистості фахівця, що проектує його загальну культуру в сферу педагогічної професії (вихователь);

- комплекс глибоких і систематизованих професійних знань, спеціалізованих умінь і навичок, світоглядних якостей, які відображають рівень оволодіння фахівцем спеціальною галуззю знань (дошкільна освіта) та знаходять свій прояв у майбутній педагогічній діяльності;

- результат їх професіоналізму, що обумовлений організацією педагогічної праці.

Отже, необхідність формування професійної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти зумовлена зростаючими вимогами до здійснення їх професійно-педагогічної діяльності та потребами в постійному саморозвитку й самовдосконаленні. Ефективність виконання вихователем функціональних обов’язків залежить від рівня його власної культури.

Література

1. Калюжна Т.Г. Культура педагогічного мовлення : методичні рекомендації / Т.Г.Калюжна. – К., 2011. – 51 с.

2. Пономарьов О.С. Моделювання діяльності фахівця : підручник / О.С.Пономарьов, О.М.Касьянова – Х. : НТУ «ХП», - Харків : Вид-во ФОП Тагаєв П. О., 2011. – 236 с.

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Здатність критично мислити є досить цінним умінням для людини ХХІ століття, вимушеної практично безперервно перебувати під інформаційним тиском і численними спробами інформаційного маніпулювання свідомістю громадян, в комунікаційних контактах із іншими людьми тощо. До цього додаються швидкі соціально-економічні зміни і трансформація щоденного буття.

Технологія розвитку критичного мислення (ТРКМ) розроблена американськими педагогами-практиками в 80-і роки 20 століття. Пізніше основу технології стали складати ідеї і теорії Ж. Піаже про етапи розумового розвитку дитини та Л. Виготського про зону найближчого розвитку.

Критичне мислення формується, перш за все, в дискусії, письмових роботах і активній роботі з текстами. З цими формами роботи учні добре знайомі, їх необхідно лише трохи змінити.

Існує 3 етапи (фази) технології розвитку критичного мислення (Рис 1.):

Рис. 1. – Етапи технології розвитку критичного мислення

1. Перший етап – виклик, тобто активізація інтересу до предмета.

Завдання цього етапу:

- актуалізувати наявні в учнів знання;
- стимулювати пізнавальний інтерес до досліджуваного предмета;
- допомогти учням самим визначити напрямок у вивченні теми.

2. Другий етап – осмислення матеріалу під час роботи над ним.

Завдання цього етапу:

- допомогти активно сприймати досліджуваний матеріал.
- допомогти співвіднести старі знання з новими.

3. Третій етап – рефлексія. Узагальнення матеріалу, підведення підсумків.

Завдання цього етапу:

- допомогти учням самостійно узагальнити матеріал, що вивчається;
- допомогти учням самостійно визначити напрямки подальшого вивчення матеріалу.

Різних прийомів і методик, що застосовуються на кожній стадії, дуже багато. Ними можуть бути: ромашка питань, інсерт, фішбон (рибна кістка), дерево передбачень, денотатний граф, зведена таблиця, шість капелюхів,

діамант, рафтах (роль, аудиторія, форма, тема), лист по колу, «лови помилку», «поляна сніжинок», кубик та інші.

Звертаємо увагу на деякі прийоми, які, на нашу думку, є актуальними і ефективними в сучасному освітньому процесі:

1. Прийом «Кошик ідей».

Групова робота. Кожна група після попереднього обговорення висловлює свої припущення:

Наприклад: Грунт – це ...

... земля

... рослинна земля

... речовина

... суша, а не вода

... місце проживання, будинок тварин

Підведення підсумків роботи груп. На дошці фіксуються всі припущення.

2. Прийом «Вірні й невірні висловлювання».

На стадії виклику необхідно викликати інтерес до вже наявних знань з вивченої теми, активізувати учнів. Для цього використовується прийом «Вірні і невірні висловлювання»: учні обговорюють в групах висловлювання, припущення груп виносяться на дошку.

На стадії роздумів: учні повертаються в колишні групи і по черзі розповідають свій текст, використовуючи опорний конспект; здійснюється захист опорних конспектів; експерт розповідає, інші учні доповнюють і виправляють, задають питання.

Повернення до «Вірних і невірних висловлювань»: учні знову обговорюють в групах і на основі отриманих знань вирішують, вірно чи невірно це висловлювання.

3. Прийом «Кластер».

Послідовність дій проста і логічна: посередині чистого аркуша (класної дошки) написати ключове слово або пропозицію, яке є «серцем» ідеї, теми. Навколо «накидати» слова або речення, що виражають ідеї, факти, образи, відповідні для даної теми (модель «планета і її супутники»). У міру записи з'являється ось графічна структура, яка відображає наші роздуми, визначає інформаційне поле даної теми.

Таким чином, в основі технології розвитку критичного мислення лежить системно-діяльнісний підхід до навчання. Урок побудований так, щоб включити кожную дитину в навчально-пізнавальну діяльність. Такий урок змушує учнів молодшого шкільного віку задуматися, вчить знаходити шляхи вирішення проблеми, розвиває комунікативні навички.

Людина, що володіє критичним мисленням, відповідає всім вимогам сучасного суспільства. Вона вміє бачити проблеми та перспективи, ставити чіткі завдання, розробляти оптимальні шляхи до їх досягнення. Вона володіє ясным, оригінальним, незалежним мисленням, готова до самореалізації і самовираження.

Література

1. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі : навчально-методичний посібник для вчителів / В.М. Козира. – Тернопіль : ТОКШПО, 2017. – 60 с.
2. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий / Г.К.Селевко. – Москва : Народное образование, 2005. – 535 с.

УДК 378

КИРЛИК Д. І., МАЙБОРОДА І. Е.,
Мукачівський державний університет

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У Законі України про освіту вказано, що одним із завдань освіти є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

Одним із засобів формування такого світосприймання є народна іграшка. Українська народна іграшка – давній вид декоративного мистецтва. Вона водночас виступає об'єктом гри, виховання і розвитку дитини, засобом пізнання і реліктом культу, твором мистецтва, святковим подарунком і окрасою житла. Всі ці функціональні відміни, тісно переплітаючись, зумовили художню своєрідність та її визначну роль у процесі культурної спадкоємності поколінь. В українській народній іграшці знайшли відображення явища історичного буття, етичні й естетичні уявлення. Вона засвідчує своєрідні мистецькі риси, виявляє художню обдарованість народу, його прагнення до краси, творчу фантазію, мудрість етнопедагогіки. У тому полягає її культурно-історична вартість.

Найбільш цінними для розуміння морфології, функціонування народної іграшки, її естетичної виразності є історико-мистецтвознавчі дослідження (М. Бартрам, А. Бакушинський, О. Бенуа, Б. Бутнік-Сіверський, Г. Блинов, В. Василенко, М. Грушевський, І. Дайн, Р. Захарчук-Чугай, Г. Локуцієвська, І. Макарова, О. Найден, М. Некрасова, Т. Перевезенцева, О. Сокович, Д. Фіголь, С. Ханемен, М. Церетеллі та ін.), в яких виявлено генезис та основні етапи розвитку народної іграшки. У роботах зазначених авторів привертає увагу виділення художньої специфіки народної іграшки як особливого різновиду декоративно-ужиткового мистецтва, в якому виражено локальні, національні та загальнолюдські риси матеріальної і духовної культури [2].

Сьогодення України висуває нагальну потребу національного виховання підростаючого покоління, дієвим засобом якого стане робота по ознайомленню з народною керамічною іграшкою.

Народна глиняна іграшка – генетичний код нації, це перша перлина народного мистецтва, з якою знайомиться дитина. Через іграшку малеча пізнає

світ, розвивається, виховується. Завдяки народній іграшці можна вирішити ряд навчальних, виховних та розвиваючих завдань: зберегти народні традиції, прищепити любов до української культури, народного мистецтва, ознайомити з творчістю відомих майстрів іграшки та їх прийомами роботи, виховати гордість за народних майстрів, опанувати способи та прийоми роботи в народних традиціях, їх послідовністю виконання, раціональним використанням, навчити розуміти пластику іграшки, її форму, будову, пропорції, колір, уміння бачити й уявляти живе через умовне, в загальному знаходити риси конкретного, розвивати творчі здібності молодших школярів.

Різноманітна тематика народної іграшки: люди, тварини, птахи, посуд, знаряддя праці, моделі житла дозволяє використовувати зразки народних іграшок у різних розділах програми уроків мистецтва та дизайну і технології. Щоб іграшка стала дієвим інструментом у навчанні та вихованні дітей треба продумати методику навчання дітей, правильно підібрати методи та прийоми впливу на дітей. Важливо метод бесіди та розповіді поєднувати із використанням мультимедійних засобів, завдяки яким школярі мають можливість ознайомитися із народними промислами України, народними майстрами та їх творчістю, здійснювати віртуальне відвідування музеїв народного декоративно-ужиткового мистецтва. Особливого значення набуває вивчення регіонального народного мистецтва школярами тої місцевості в якій вони проживають [1].

Так, підростаючому поколінню Закарпаття цікаво дізнатися про особливості народної іграшки цього краю. Наприклад, іграшки з глини створював Заслужений майстер народної творчості України М. І. Галас з села Вільхівка Закарпатської області. Його іграшки стилізованої форми без особливої деталізації, розписані ангобами по глині без попереднього продряпування. Іграшковий посуд майстер покривав темним ангобом. Після підсихання наносив орнамент, продряпуючи його до основи черепка, деякі елементи домальовував ангобами. Молодшим школярам було б цікаво побувати в хаті-музеї майстра як не реально то за допомогою мультимедійних засобів.

У процесі вивчення народної іграшки важливе значення має організація художньо-практичної діяльності молодших школярів в ході якої у них розвивається образне мислення, пам'ять, окомір, вольові якості, формується цілеспрямованість і наполегливість, бажання довести роботу до логічного завершення. Прилучення школярів до народного декоративно-прикладного мистецтва у процесі художньо-трудової діяльності формує позитивні мотиви навчання. Учні відчують потребу в знанні історії та мистецьких традицій рідного краю.

Отже, ознайомлення з народною іграшкою сприятиме національному вихованню дітей: формуванню національної самосвідомості, розвитку духовності, художньо-естетичної культури, індивідуальних здібностей, талантів. Народна іграшка стане провідником у чарівний світ народного

мистецтва. У дітей з'явиться бажання творити прекрасне, народиться гордість за народних майстрів, любов до свого народу, народного мистецтва.

Література

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво : навч. посібник / Є.А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Львів : Світ, 1993. – 272 с.
2. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: Практикум : Навч. посібн. / А.М.Богуш, Н.В.Лисенко. – К. : Вища школа., 2003. – 206 с.
3. Ковальов О. Є. Методика викладання декоративного мистецтва у початковій школі. / О.Є. Ковальов. – Суми : ВВП Мрія - Г ЛТД, 2007. – 204 с.
4. Найден О. С. Народна іграшка: традиції, особливості/ О. С. Найден // Позакласний час. – 2009. – С.103-106.

УДК 37.07:005.336.5:305

КОБАЛЬ В.І., ВОВЧОК М.В.,
Мукачівський державний університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Гендерний підхід до освіти суттєво відрізняється від традиційного в сутності, спрямованості і меті освіти; у показниках досягнення мети навчання; в об'єкті педагогічного оцінювання; в умовах навчання і ставленні до учнів. Він забезпечує демократизацію і гуманітаризацію процесів навчання і виховання, сприяє їх особистісній орієнтації. Аналіз менеджменту закладу освіти щодо дотримання гендерного підходу передбачає, крім окреслення загальних підходів до управління, притаманних усім типам організацій, визначення особливих підходів, що стосуються прояву фактору статі в здійсненні управлінської діяльності в закладі освіти.

Дослідження з проблематики організаційної культури зосереджені в галузях філософії, психології, менеджменту, соціології тощо. Це, зокрема, роботи О. Бабича, І. Животової, Г. Колеснікова, В. Колпакова, Ю. Семенова, Г. Хаєта та інших.

Окремі аспекти організаційної культури, зокрема в освітніх організаціях, вивчалися такими дослідниками, як Л. Карамушка, В. Лозниця, Л. Орбан-Лембрик, Ю. Палеха, С. Рошин, І. Савка, В. Снетков, Г. Тимошко, В. Томілов, О. Францев та ін.

Проте, проблематика організаційної культури більшою мірою розроблена в працях західних дослідників – С. Девіс, М. Елвессон, П. Ентоні, П. Вейл, Дж. Мартін. До психологічних чинників формування організаційної культури зверталися Д. Боллінже, Дж. Дістефано, Г. Лейн. Ця проблема знайшла своє відображення в дисертаційних роботах з питань дослідження організаційної культури в галузі педагогіки (В. Виноградова, М. Гедієва, Н. Йорданова, Г. Літовченко. Н. Стрижак та ін.); психології (В. Воронін, С. Липатов, Ж. Серкіс); соціології (Н. Зубрева, А. Капітонов, С. Юр'єва та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що у педагогічній теорії і практиці зростає професійна зацікавленість та активізується робота з даної проблеми. Збільшення кількості робіт, присвячених проблемам розвитку організаційної культури керівника закладу освіти свідчить про пильну увагу вчених до даного питання.

Особливого значення набуває здатність керівника закладу освіти впроваджувати гендерний підхід в освіті, виявляти особисту гендерну компетентність в організації освітнього процесу, у взаємодії з колегами, підлеглими, батьками й учнями, уміти встановлювати доброзичливі стосунки з усіма суб'єктами, незалежно від їх статі. Практичне вирішення поставлених завдань вимагає від керівника відповідних знань як щодо важливих аспектів гендерної проблематики взагалі, так і безпосередньо щодо управління закладами освіти.

Заклади освіти – це відкриті, цілісні соціальні утворення, які мають спеціальну структуру і які виконують специфічні функції в суспільстві: навчання, виховання та розвиток особистості [1]

До основних характеристик закладів освіти як освітніх організацій відносять такі:

1) заклади освіти повинні бути відкритими системами, які мають постійно враховувати зміни, що відбуваються в соціальному середовищі;

2) заклади освіти мають швидко адаптуватися до нових підходів у суспільному розвитку і трансформувати їх у новий зміст навчання, нові освітні й інформаційні технології, нові стратегії взаємодії між учасниками управлінського і освітнього, виховного процесів, нові психологічні характеристики учасників такої взаємодії;

3) щоб розвиватися відповідно до соціальних змін, заклади освіти повинні постійно навчатися, тобто характеризуватися: стратегічним мисленням і баченням майбутнього; сильною корпоративною культурою; командним принципом роботи і вільним обміном інформацією;

4) враховуючи специфіку діяльності (навчання, виховання і розвиток підростаючої особистості, де провідною є діяльність «людина – людина»), заклади освіти повинні функціонувати на засадах гуманістичного менеджменту.

Якщо перші три ознаки повинні бути притаманні практично всім типам організацій, то четверта ознака є особливо суттєвою саме для освітніх організацій [2].

Оскільки заклади освіти як інститути соціалізації сприяють становленню, закріпленню і розвитку гендерних характеристик особистості дитини чи молодої людини, у сучасних умовах усе більшого значення набуває здатність керівника закладу освіти виявляти власну гендерну компетентність у щоденній взаємодії з учителями, батьками й учнями, організувати освітній процес з урахуванням вимог гендерного підходу в освіті. Формування гендерної компетентності кожного суб'єкта освітнього процесу є важливою складовою менеджменту закладу освіти. Під гендерною компетентністю особистості, на

думку О. Нежинської, слід розуміти знання, уміння, навички, що зумовлюють взаємодію з особами різної статі на засадах гендерної рівності, опосередковані їх індивідуально-психологічними гендерними характеристиками (маскулінність/фемінінність, гендерна ідентичність, гендерна роль, гендерні установки і стереотипи), які проявляються в повсякденній життєдіяльності, спілкуванні й поведінці з особами різної статі [2, с. 212–219]. У свою чергу, гендерна компетентності керівників закладу освіти є цілісною системою знань, мотивів, умінь, особистісних якостей менеджера відповідно до сучасних вимог освіти, які дозволять здійснити запровадження ідей гендерної рівності в управлінні закладом освіти.

У структурі гендерної компетентності виділяються три її складові когнітивна (обізнаність й усвідомлення гендерної проблематики), операціональна (уміння і навички щодо впровадження гендерного підходу в управлінні в практику) та особистісна (прийняття себе і своєї статі, толерантне відношення до представників іншої статі, засноване на гендерній рівності представників обох статей, бачення і попередження негативних проявів гендерних стереотипів, позитивне ставлення до реалізації гендерного підходу в управлінні освітніми організаціями).

Результати наукових досліджень [2; 4; 5; 6; 7; 8; 9] свідчать про недостатній рівень гендерної компетентності керівників закладів освіти. Тому, формування гендерної компетентності, збільшення можливостей для навчання у сфері гендерного виховання, отримання нових знань, умінь і навичок щодо оволодіння сучасними методами, механізмами і формами управлінської діяльності є метою забезпечення гендерної рівності в освітньому процесі, ефективності роботи закладу загалом.

Література

1. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Протасової Н.Г., д.пед.наук, проф. – Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. – 176 с.
2. Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Олійник А. С. Конституційне законодавство України. Гендерна експертиза / А. С. Олійник. — К. : Логос, 2001. – 77 с.
4. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : монографія / О.І. Бондарчук. – К. : Наук. світ, 2008. – 318 с.
5. Гендерні перетворення в Україні / кол авт. : Амджадін Л. М., Костенко О.Ю., Лібанова Е. М., Мельник Т. М., Пішуліна О. М. – К. : «АДЕФ-Україна», 2007. — 165 с.
6. Исаева Т. Высшая школа в гендерном ракурсе / Т. Исаева, С. Рожкова // Высшее образование в России. – 2005. – № 11. – С. 154–157.
7. Пашук В. Впровадження гендерної освіти / В. Пашук // Директор школи (Шкільний світ). – 2006. – №10–11. – С. 20–25.
8. Практикум по гендерной психологии / под ред. И. С. Клёциной. – СПб. : Питер, 2003. – 479 с.: илл. – (Серия «Практикум по психологии»).
9. Robin McKinley. Gender Analysis of Policy (Draft), Ministry of Women's Affairs, New Zealand, 1993.

ШЛЯХИ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасній педагогічній науці проблема соціалізації дитини молодшого шкільного віку залишається актуальною, оскільки процес соціалізації залежить від багатьох факторів: соціальною ситуацією розвитку дитини, яка є досить мінливою, сучасною реформою освіти, збільшенням соціально-педагогічних проблем дітей.

У документах про модернізацію освіти відзначається, що в процесі реформування суспільства змінюються роль і функції освіти: вони зміщуються з обслуговування інтересів держави на задоволення потреб особистості, суспільства і соціальних груп. Метою освіти відповідно до нових підходів стає розвиток особистості [1].

Соціалізація особистості починається з перших років життя і продовжується періодично все життя. Перші елементарні відомості людина отримує в сім'ї. Потім естафету соціалізації особистості приймає заклад дошкільної освіти, школа. Освітня установа є другим за значимістю (після сім'ї) інститутом соціалізації і виступає для дитини «справжньою моделлю суспільства, ... придбані в родині задатки і навички соціального життя набувають тут новий соціальний контекст, ... дитині передається вся система соціальних вимог» [2].

Засвоєння соціального досвіду, його збагачення відбувається шляхом включення молодших школярів у реальні відносини між собою, в родині, з дорослими, в мікро групах і більших об'єднаннях, у відносинах з державою, представлених, перш за все закладом освіти, зі світом – через природу і засоби масової інформації. Розглядаючи з цих позицій мету педагогічної діяльності вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти, виділяємо її головні складові, суть яких полягає у сформованості в учнів готовності:

- до цивілізованих людських стосунків;
- до відносин у духовній сфері на базі загальнолюдських цінностей.

Практичні кроки з реалізації такого підходу до діяльності, що спирається на повагу до дитини, будуть більш ефективними, якщо:

1. Забезпечити включеність дітей в реальні соціально-значимі відносини.
2. Регулювати відносини дітей і дорослих на основі гармонізації загальнолюдських і реальних цінностей.
3. Гармоніювати права дитини на основі взаємозв'язку педагогічного управління і дитячого самоврядування [3].

Для успішної соціалізації необхідно вчити школярів виробляти готовність до доцільних дій в нових обставинах життя. Тому виникає питання про можливість управління даним процесом.

Освітні установи можуть посприяти соціалізації дитини, якщо відповідним чином організують і структурують методичні, управлінські, кадрові та інші ресурси.

Головною дійовою особою в школі залишається вчитель, і вирішувати проблеми психолого-педагогічних труднощів учнів у процесі навчання доводиться йому. Особливе значення це набуває в початковій школі, оскільки позиція, яку займає дитина на цьому етапі, закладає основи її подальшого ставлення до процесу навчання і багато в чому визначає соціальний статус у дитячому колективі.

Найбільш яскраво особистісні якості вчителя виявляються в стилі його спілкування, педагогічної взаємодії. У молодших класах, де учень більшу частину часу спілкується з одним учителем, саме він створює сприятливу або несприятливу атмосферу не тільки для навчання, але і для розвитку учня. У доброзичливій атмосфері учні не бояться задавати вчителю питання, не бояться помилитися, не забороняють собі проявляти емоції, можуть попросити допомоги у вчителя і однокласників. Зрозуміло, що забезпечити учням психологічний комфорт може педагог, який і сам комфортно почуває себе в класі – тобто сам вміє виявляти емоції в соціально прийнятній формі, вміє спокійно пояснити матеріал і переконати учнів в своїй правоті, вміє розуміти почуття кожного і спілкуватися з різними учнями, вирішувати конфлікти між ними і в той же час відстоювати свої права [3].

Успішне здійснення соціально-педагогічної роботи вчителем початкових класів, яка є системною діяльністю, може бути при виконанні певних умов:

- всебічна педагогічна діагностика,
- вивчення і широке використання соціуму, в першу чергу сім'ї,
- гуманність і відкритість закладу освіти,
- наявність відповідних фахівців – соціальних педагогів [4].

До базових умов успішності соціалізації дитини ми відносимо наступні:

- стан психічного здоров'я дітей;
- наявність емоційно-комфортної атмосфери в класі;
- створення сприятливих умов для протікання процесу соціалізації дитини, зокрема для забезпечення психологічного комфорту в колективі;
- забезпечення тісної взаємодії педагогів і батьків;
- організація психолого-педагогічного моніторингу динаміці показників здоров'я, виховання і розвитку дітей;
- побудова відносин партнерського співробітництва і готовності працювати в соціально-орієнтованому процесі [5].

Розвиток особистості не може здійснюватися самотійно, необхідно цілеспрямовано впливати на неї, створюючи для цього психолого-педагогічні умови.

Література

1. Изотова Є.І. Індивідуалізація професійної діяльності педагогів і психологів і її вплив на соціалізацію молодших школярів. *Психологія і школа*. 2010. №1. С. 24-39.
2. Андреева Г.М. Соціальна психологія : підручник. М.,2003. 229 с.
3. Волк Н.В. Соціалізація молодших школярів в умовах Нової української школи. *На урок* : вебсайт. URL: <https://naurok.com.ua/socializaciya-molodshih-shkolyariv-v-umovah-novo-ukra-nsko-shkoli-41356.html>
4. Концептуальні засади змісту діяльності класного керівника. *Вісник освіти*. 1991. №8. С. 19-23.
5. Психолого-педагогічні умови особистісного зростання і соціалізації дітей : монографія / за ред. Т.Д.Марцінковської. 2002. 346 с.

УДК 37.06:37.091.113:37.07:005.95(143.2)

КОБАЛЬ В.І., МИСКО М.І.,
Мукачівський державний університет

СТИЛЬ ВЗАЄМОДІЇ КЕРІВНИКА ТА ПІДЛЕГЛИХ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Якісна освіта сього дня розглядається як важливий показник життя, економічного зростання, інструмент досягнення соціальної і культурної гармонії. В умовах реформування системи освіти у суспільстві змінюється її значення, розширюється розуміння змісту і ролі управлінської діяльності менеджера закладу освіти і його стилю взаємодії з підлеглими.

У розрізі зазначеного, актуальною постає проблема професійних компетентностей керівника закладу освіти з проблеми взаємодії, стилів керівництва, управління цим процесом, попередження та/або вирішення управлінської проблеми узвзаємодії керівника та підлеглих.

Стиль взаємодії керівника і підлеглих у закладі освіти вивчали такі вчені, як В. Сластіонін, В. Петрук, В. Коваленко, Є. Андрієнко, І. Назарова, О. Асмолов та ін. У своїх працях досліджували проблему розвитку професійних компетенцій працівників Л. Сергєєва, Г. Назаренкова, М. Д'яченко та інші.

Науково доведено, що ефективність будь-якої організації залежить від стилю управління командою, який розкриває особисті якості керівника. Тому для підвищення ефективності роботи закладу освіти необхідно звернутися до особистості керівника, його компетентностей, якостей, рівня фаховості. Ефективним лідером є той, хто на етапі реалізації тієї чи іншої функції управління демонструє лише позитивні особистісні якості, використовуючи для цього ефективні принципи та методи взаємодії з командою. Розвиток та вдосконалення особистісних якостей керівників, зміна стилю керівництва може підвищити ефективність роботи навчального закладу.

Вивчаючи і вдосконалюючи проблему стилю взаємодії керівника і підлеглих слід враховувати закономірності та принципи їх взаємодії у закладах освіти.

Існує закономірність яка передбачає, що управління в тому разі буде ефективним, якщо воно буде здійснюватися в інтересах людей. Вона вимагає, щоб управління було не лише професійним, але також й демократичним.

Демократизація управління передбачає: інновації в структурах управління; залучення великої кількості працівників до управління шляхом створення колегіальних і дорадчих органів управління; використання принципу децентралізації управління.

Демократизація управління ґрунтується на таких відносинах між керівником та підлеглими, коли дії управлінця викликають позитивну реакцію і відповідь [1, с. 44].

Отже, оволодіння методами демократизації допоможе підвищити ефективність педагогічної та управлінської діяльності. Методи та прийоми демократизації дадуть змогу успішно вирішувати різні проблеми особистісного плану, навчитися володіти собою, займатися саморозвитком, визначати та формулювати чіткі особисті цілі та цінності, доцільно використовувати час. Запровадження елементів менеджменту буде сприяти процесу демократизації й гуманізації життя колективів закладу освіти, а також ефективному управлінню закладом освіти, його колективами [2].

У подальшому, для дослідження проблеми вдосконалення стилів взаємодії керівника закладу освіти і підлеглих, ми поставили собі за мету – теоретичне обґрунтування та розробка методичних порад щодо покращення стилю взаємодії керівника та підлеглих у закладах освіти як управлінської проблеми.

Для досягнення зазначеної мети визначено такі завдання дослідження:

- розкрити особливості закладу освіти як системи взаємодії керівника та підлеглих;
- схарактеризувати сутність та структуру стилів взаємодії керівника та підлеглих в закладах освіти;
- описати особливості використання системного підходу до взаємодії керівника та підлеглих у закладі освіти;
- розробити методичні рекомендації щодо шляхів удосконалення стилю взаємодії керівника та підлеглих у закладі освіти.

Вирішення проблем взаємодії керівника та підлеглих в системі освіти в Україні на рівні закладу освіти вбачаємо в демократизації управління школою, розвитку учнівського самоврядування, впровадженні ефективної системи громадського самоврядування, використання державно-громадського підходу до управління закладом освіти.

Література

1. З досвіду управлінської та методичної роботи. Збірник матеріалів до підсумкової колегії. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти»; [відп. за вип. Т. О. Пушкарьова]. Росток, 2006. 140 с.
2. Демократична школа: практичний посібник [Електронний ресурс] : [Всеукраїнська програма освіти для демократичного громадянства]. URL: <http://ukr.theewc.org/ua>

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Управління процесом безперервного професійного розвитку педагогічних працівників забезпечує виконання завдань розвитку системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти, обумовлює модернізацію системи методичної роботи з метою підвищення професійної майстерності, творчого зростання та формування компетентного педагога, класного керівника; створення власної цілісної інтегрованої системи науково-методичної роботи, яка ґрунтується на диференційованому, особистісно-орієнтованому підходах, діагностичній основі та спрямована на розвиток професійної, психолого-педагогічної компетентності, стимулювання самоосвіти та творчих пошуків кожного педагогічного працівника. Така система роботи дає можливість самореалізуватися кожному вчителю/класному керівнику на тому рівні професійної компетентності, на якому вони знаходяться [1].

Реформування системи освіти в Україні зумовлює потребу в оновленні професійної підготовки педагогічних працівників, підвищення рівня їхньої готовності працювати в інноваційному режимі.

На думку К.М. Старченко, «інноваційний розвиток методичної роботи слід розглядати як стабільний процес поступового переходу від діючого до інноваційного якісного стану, від стратегії локальних до стратегії системних змін, від догматичного рівня прийняття управлінських рішень до рівня інноваційного менеджменту» [2].

Шлях до створення інноваційного середовища лежить у розумінні мотивації людей. М.І.Кондаков, Ю.А.Конаржевський, В.С.Пікельна, Т.І.Шамова розглядають заклади загальної середньої освіти як соціально-педагогічну систему (соціально-зумовлена єдність активно взаємодіючих учасників педагогічного процесу, духовних і матеріальних факторів, які мають забезпечити формування соціально активної особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення) [1].

Щоб керувати людиною стало ефективним, треба йти шляхом розуміння її мотивації. Тільки знаючи те, що рухає людиною, що спонукає її до діяльності, які мотиви лежать в основі її діянь, можна виявити ефективну систему форм і методів, які керують людиною.

За В.А.Розановою мотиваційне управління передбачає:

- знання суттєвих потреб педагогічних працівників;
- врахування їх особистісних особливостей;
- розуміння цілей, бажань, прагнень;
- реалізацію індивідуального підходу;
- врахування міжособистісних стосунків у колективі;

- уміння заохочувати;
- підтримку та своєчасну допомогу;
- знання про ставлення педпрацівників до роботи;
- доброзичливість у спілкуванні з підлеглими;
- толерантність та етичність;
- повагу до персоналу;
- знання себе й особливості своєї поведінки [3].

Управління розвитком творчого потенціалу педагогічних працівників – це процес цілеспрямованої взаємодії керівників закладу з педагогічними працівниками, в результаті якої забезпечується їхня активна участь у досягненні мети управління.

В управлінській діяльності виокремлюються взаємозв'язані компоненти: діагностико-прогностичний, організаційний, програмно-проектувальний, контрольно-коригуючий та оцінювальний. Їхнє оптимальне поєднання забезпечує розвиток системи науково-методичної роботи [4].

Осередком сприятливого інноваційного середовища в закладі загальної середньої освіти є методичний кабінет, який є ініціатором проведення різних методичних колективних та індивідуальних форм роботи, спрямованих на формування і розвиток психолого-педагогічної компетентності класних керівників, які проводяться спільно із психологом закладу освіти.

При цьому, методична робота реалізується на засадах принципу диференціації на основі діагностики потреб, інтересів, нахилів, знань і умінь класних керівників, у зв'язку з необхідністю раціонального й ефективного використання, перспективного планування.

У рамках співпраці вчителів і адміністрації закладу освіти відбувається постійне навчання, яке здійснюється як через традиційні форми методичної роботи (педради, предметні тижні, виставки, педчитання, конференції, співбесіди, консультації, творчі звіти, атестації), так і нетрадиційні (дні творчих уроків/виховних заходів, аукціони методичних ідей, педагогічні консиліуми, малі педради за участю учнів).

Робота в школі починається з учителя, адже його особистість – це окрема ниточка знань, стосунків, майстерності. Відтак завдання адміністрації школи – побудувати правильну педагогічну систему, у якій би професіоналізм педагогів складався в єдине ціле.

Основною формою роботи заступника директора з виховної роботи має стати тренінгова, оскільки це форма проблемного навчання, зорієнтована на відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активну участь слухачів, взаємообмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії [1]. Мета тренінгу – забезпечення людини знаннями та вміннями, необхідними для виконання конкретних завдань, – найбільше відповідає суті інтерактивного навчання й тому виявляється найкориснішою в контексті проблеми розвитку психолого-педагогічної компетентності класних керівників.

Література

1. Абрамова Л.Д. Інноваційні форми в роботі з педагогічними кадрами як ефективний засіб розвитку творчого потенціалу вчителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Інноваційні форми в роботі з педагогічними кадрами як ефективний засіб розвитку творчого потенціалу вчителя | Методичний портал [®] \(metodportal.com\)](http://www.metodportal.com)
2. Аніскіна Н. Методична робота. Інноваційні форми організації / Н.Аніскіна // Директор школи. - 2011.- № 19-20. - С.45-50.
3. Світлична В.М. Управління процесом розвитку професіоналізму вчителя в умовах інноваційної діяльності навчального закладу / В.М. Світлична// Завучу усе для роботи. – 2012. – № 3-4. – С. 2-11.
4. Суховерхова Л. Інноваційні форми методичної роботи /Л.Суховерхова// Завуч. - 2008. - №17-18. - С.58-63.

УДК 373.3.091.31-059.1:316.624(043.2)

КОБАЛЬ В.І., ТОВТ В.В.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є зростання правопорушень, вчинених дітьми, підлітками, молоддю. Це пов'язано передусім із загальним соціальним напруженням, психологічною невірноваженістю всього суспільства, що важко переживає перехід до ринкових відносин та кризи соціальної системи, ситуацією поширення COVID-19.

Серйозний дефіцит позитивного впливу на молоде покоління призводить до того, що у молодших школярів спостерігаються все частіше почуття тривоги, агресії, соціальної пасивності, страху. Саме діти перебувають нині чи не в найскладнішому становищі внаслідок несформованості власної системи стійких моральних переконань, ціннісних орієнтацій, що не дає їм змоги адекватно реагувати на події, факти навколишнього життя.

Одним із різновидів відхилень у поведінці є девіантна та делінквентна поведінка, що розглядається як антисуспільна протиправна поведінка індивіда. В останні роки вона набрала масовий характер і перебуває в центрі уваги багатьох спеціалістів. Актуальна ця проблема стосовно школярів, які перебувають на етапі активного, складного і суперечливого процесу визначення життєвих цінностей, вироблення переконань, самовдосконалення в духовній та фізичній сферах [1].

Тому, особливою сьогодні, важливою є проблема педагогічного впливу на учнів з різними відхиленнями в моральному розвитку. У роботі з такими дітьми дуже важливим є особистісно-орієнтований, індивідуальний підхід. Як свідчить практика, їх ефективність залежить безпосередньо від врахування педагогом найважливіших типологічних особливостей, властивих цій категорії молодших школярів.

Конкретна робота з проблемними дітьми в Україні розпочинається у 30-і роки ХХ століття з відкриття виправно-виховних притулків, колоній, виховних будинків та прихистків.

Заслуговує на увагу діяльність видатного педагога А.С.Макаренка, який заклав основні принципи, зміст і методи роботи з підлітками – правопорушниками. Він підкреслював, що людина погана через те, що знаходиться в поганій соціальній структурі, в поганих умовах. В основі його педагогічної теорії – ідея створення педагогом виховного соціального середовища. Він стверджував: «Педагогіка – важка і хитра наука» [2].

Вчені минулого століття вважали причинами відхилень особливості вікового розвитку особистості, відчуження від інших дітей, своєрідність прояву протесту проти пригнічення їхніх інтересів.

Так, видатний педагог В.О.Сухомлинський запропонував різноманітні засоби стимулювання особистості. Він категорично заперечував такий шлях виправлення, як виставлення назовні недоліків з надією, що дитина зможе критично оцінити свою поведінку та змінити її. Таке виховання вражає самолюбство, почуття власної гідності, гордість дитини [3].

Радянський вчений, учитель Ш.О. Амонашвілі, маючи багаторічний досвід спілкування з дітьми, писав: «Особистість народжується в боротьбі з самим собою, в процесі самопізнання і самовизначення, і виховання і навчання повинні бути спрямовані на те, щоб направити дитину на цей шлях свого становлення і допомогти їй отримати перемогу в цій нелегкій боротьбі» [4].

В умовах роботи закладу загальної середньої освіти, робота з дітьми. схильними до правопорушень – це комплексна робота класовода (класного керівника), психолога, соціального педагога (за наявності) з сім'єю, соціальними службами, громадськими організаціями тощо.

Першими кроками у вирішенні даної проблеми, її попередження і профілактики є діагностична та індивідуальна робота. Окрім методу спостережень, доцільно використовувати різні діагностики, анкетування, спілкування з класним колективом.

Спостереження, результати діагностики доводять, що ризик правопорушень неповнолітніх, що виховуються в обстановці постійних і гострих конфліктів, у психічно обтяжених родинах, у 4-5 разів вище, а в тих, де панують агресивність і жорстокість, у 9-10 разів вище, ніж у тих, хто росте в педагогічно сильних і стійких родинах.

Останнім часом усе більше занепокоєння викликають родини з неправильно педагогічною позицією. Виховання в таких родинах призводить до виникнення в дитини деформацій у ціннісних і життєвих орієнтаціях, у структурі мотивів, механізмі самоконтролю в поведінкових стереотипах, що, у свою чергу, веде до протиправної поведінки [3].

Діагностична та індивідуальна робота з молодшими школярами проводиться із застосуванням таких методик:

- у початковій ланці рівень страхів і тривожності діагностують, користуючись методикою Рогова, а для середніх і старшокласників – це тест Спілбергера;

- проективна методика;
- методика вивчення рівня пізнавальної активності;
- вивчення мотиваційної спрямованості;
- виявлення типу темпераменту дитини за методикою Айзенка;
- обстеження рівня суб'єктивного контролю;
- визначення рівня інтелектуального розвитку(за Равеном) ;
- виявлення важковиховуваності учня (за В.М.Оржеховською)
- діагностика сімейного мікроклімату (за В.М.Оржеховською) та ін.

У бесідах із батьками, вчителями та самою дитиною необхідно зібрати якнайбільше інформації про її захоплення в позаурочний час, осіб, з якими дитина спілкується, захворювання, які перенесла дитина. Зібрана інформація допомагає виявити причини девіантної поведінки.

Щодо індивідуальних форм корекційної роботи з девіантними дітьми, то найчастіше використовуються індивідуальні бесіди з дитиною, заняття з представником правоохоронних органів, ігротерапія, робота з картками, малювання.

Література

1. Оржеховська В.М., Виноградова-Бондаренко В.Є. Дитяча бездоглядність та безпритульність: історія, проблеми, пошуки : Навчальний посібник. К., 2004. 78 с.
2. Макаренко А.С. Педагогічна поема. К. : «Радянська школа», 1973. 507 с.
3. Адамчук Л.Л. Робота з важковиховуваними дітьми. *Шкільному психологу усе для роботи.* № 11. 2011. С.18-21.
4. Амонашвілі Ш.О. Здравствуйте, дети. Москва : «Просвещение», 1988. 164 с.

УДК 37.01:37.015.31:17.022.1-053.4(045)

КОЗЬМА А.А., ТОМАШЕВСЬКА М.О.,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ГУМАННОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема формування гуманних відносин є найбільш важливою не тільки для розвитку окремої людини, а й суспільства і людства в цілому. Коріння гуманних відносин можна знайти вже в далекому минулому. У дослідженні Ю.С. Владимірова підкреслюється, що взаємодопомога виникла на основі спільної діяльності як захист, чуйність, солідарність всередині первісного суспільства.

Ідея виховання гуманної поведінки набула подальшого розвитку у працях представників західноєвропейського гуманізму XVI-XVIII ст. (К. Гельвецій, Дж. Локк, Е. Роттердамський, Ж.-Ж. Руссо, Б. Спіноза та ін.), які надавали великого значення вихованню гуманних рис у дітей. На думку К. Гельвеція,

мета виховання має полягати в тому, щоб розкрити серце дитини для гуманності, а розум – для правди, щоб виховати людей, у свідомості яких ідея особистого добра тісно пов'язана з ідеєю добра народу.

Гуманізм (*humanus*) в перекладі з латинської означає «людяний». Одне з поширених визначень гуманізму, наведене в філософському словнику, наступне: «Сукупність поглядів, що виражають повагу, гідності людини і його права, турботу про благо людей, їх всебічному розвитку, про створення сприятливих для людини умов суспільного життя» [1].

Під гуманністю найчастіше розуміється дотримання принципів, нормам суспільства, правилами «гарної», «доброї» поведінки (Ю.С. Владимиров). Науковець С. Ткачов також розглядає поняття «гуманізм» з філософської точки зору: принцип світогляду, в основі якого лежать: переконаність в безмежності можливостей людини і його здатності до самовдосконалення; вимога свободи і захисту гідності особистості; ідеї про право людини на щастя і про те, що задоволення його потреб та інтересів повинні бути кінцевою метою суспільства.

Узагальнюючи, можна сформулювати визначення поняття «гуманні відносини» як форма міжособистісних відносин, заснованих на принципах гуманності; сукупність гармонійних відносин суб'єкта зі світом, іншими людьми і самим собою.

На думку багатьох педагогів і психологів (Є. Євдокимова, А.Д. Кошелева, Т.А. Маркова, Є.Е. Шишлова та інших) при формуванні у дітей уявлень про гуманні відносини доцільно використовувати різні проблемні ситуації, так як вони дозволяють дитині проявити його суб'єктивність, стимулюють прояв гуманності. Так, Є.Е. Шишлова пропонує формувати уявлення дітей, не тільки задаючи їм прямі питання. Автор зазначає, що дуже корисно проведення спеціальних бесід, створення різних педагогічних ситуацій, в яких діти повинні швидко прийняти якесь рішення, щось зробити, зробити, щоб вийти зі скрути.

Є. Б. Попов вказує на значущість виховання у дітей звички роздумувати над вчинками, що сприяє розвитку у них усвідомленості гуманних відносин, необхідності частіше створювати проблемні ситуації, в яких дитина могла б проявити самостійність, активність. При формуванні у дітей уявлень про гуманні відносини велику роль грає активність дітей, їх власне ставлення до гуманних проявів (Я.Л. Коломінський, Н.Л. Кряжева та інші). Вельми цікавою для вивчення є запропонована Є.Е. Шишловою система активізації гуманних проявів дітей. Автор пропонує використовувати в спільну діяльність педагога з дітьми певну послідовність дій. На першому етапі педагог фіксує увагу дітей на те, що трапилося, тобто забезпечує раціональне сприйняття ситуації в цілому. На другому етапі педагог спонукає дітей до гуманного вчинку, забезпечуючи їм сприйняття емоційного стану тих, хто потребує допомоги, підтримки, добре ставлення (шляхом оцінки емоційного стану). На третьому етапі вихователь активізує гуманні прояви дітей, здійснюючи вплив на їх емоційну та

інтелектуальну сфери (шляхом передбачення наслідків дій, мотивації гуманного вчинку, пояснення його значущості для інших).

Формування у дитини гуманних відносин - складний процес. Він передбачає, перш за все, формування у них уявлень про гуманні відносини, узагальнених і диференційованих. Методика формування цих уявлень повинна ґрунтуватися на доступних, конкретних, прикладах з життя або художніх творів, повинна включати проблемні ситуації і емоційно-експресивні ігри, які сприяють розвитку усвідомленості гуманних відносин, самостійності їх суджень. При цьому важливо, щоб педагог розвивав у дітей здатність розвивати у дітей причинно-наслідкові зв'язки між власною поведінкою і тим, як воно відбивається на інших. Усвідомлення дітьми мотивів вчинків сприяє засвоєнню або поданням про гуманні відносини і, отже, розвитку почуттів, формування гуманних відносин. Виховання гуманних відносин знаходиться в тісній залежності не тільки від уявлень про гуманні відносини дітей, але і від їх здатності емоційно реагувати на різні події: радіти, співпереживати, обурюватися і т.

Емоційне ставлення до вчинків оточуючих і своїм проявляється у дітей в тому випадку, коли для них зрозумілими цих вчинків, коли вони бачать певне ставлення до них дорослих, а також в умовах самостійного спілкування один з одним.

Як показав аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури, теоретичними основами розвитку гуманних відносин у дітей дошкільного віку є: вивчення поняття «гуманні відносини» як складної дефініції, що включає в себе три компоненти: емоційний, інтелектуальний і поведінковий. У дослідженнях гуманні відносини розглядаються в якості мотиву поведінки, зв'язуються з моральним вихованням дітей. Другий напрямок характеризується тим, що автори, разом з тим, виділяють якийсь один компонент структури поняття «гуманні відносини». У своїх роботах дослідники зосереджують свою увагу на засвоєнні дітьми етичних уявлень про норми, правила поведінки.

Таким чином, аналіз літератури з проблеми виховання гуманних відносин у дітей дозволили виділити структуру цих відносин у дітей дошкільного віку, розкрити значення спільної діяльності педагога з дітьми в формуванні гуманних відносин.

Література

1. Боднар Л. С. Гуманістичне виховання школярів у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. *Педагогіка і психологія*. 2004. IV2. С. 5–10.

2. Попов Е.Б. Гуманистическая педагогика: идеи, концепции, практика : Из серии «Педагогика и гуманизм». Учебное пособие, книга вторая. Оренбург : ИПК ОГУ, 2003. 156 с.

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ**

Процеси гуманізації та демократизації суспільства потребують високої професійної компетентності від усіх учасників освітнього процесу, а особливо – від керівників ЗЗСО і підвищують вимоги до рівня їх управлінської культури. Концепція формування управлінської культури майбутніх менеджерів за сучасних умов зумовлює розробку змісту, технологій, організаційних форм педагогічної освіти, які спрямовані на забезпечення особистісного розвитку, здатності створювати й передавати цінності управлінської діяльності. Складовою професійної культури майбутнього менеджера освіти є інформаційна культура.

Методологічні засади розуміння сутності інформаційної культури висвітлено у працях Л.Вінарика, М. Вохрищевої, Н. Гендіної, Н. Морзе та ін. У наукових доробках С.Анісімова, М. Астаф'єва, І. Казакова та ін. інформаційна культура розглядається як фактор професійного становлення особистості. Інформаційна культура особистості, за оцінкою Ж. Романової, це одна із складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду й системи знань та умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність щодо оптимального задоволення індивідуальних потреб. Ми поділяємо думку І.Казакова, який зазначає: «як правило, інформаційна культура педагога проявляється й формується у педагогічній діяльності способом розв'язання різних педагогічних задач, причому не тільки у педагогічній, але й у навчально-пізнавальній, а також дослідницькій діяльності, котрі є для студента основними у період професійної підготовки, через розв'язання навчально-пізнавальних, педагогічних та дослідницьких задач» [5].

Зміст інформаційної культури менеджера детермінований як загальнокультурним розвитком особистості, так і вимогами професійної діяльності. В. Сластьонін та І. Ісаєв цей феномен трактують як складне системне утворення, що представляє собою упорядковану сукупність загальнолюдських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання і гуманістичної технології своєї діяльності. У ході наукового пошуку з'ясовано, що інформаційна культура передбачає: здатність вибудовування ефективної системи інформаційних ресурсів, необхідної для формування інформаційно-правової основи прийняття управлінських рішень; здатність визначення затребуваності того чи іншого інформаційного ресурсу в рамках оперативного та стратегічного управління закладом освіти.

Аналіз літератури з проблеми дослідження [1; 2; 4; 5] дає підстави стверджувати, що інформаційна культура є фактором професійного становлення менеджера у тому випадку, якщо вона виконує такі функції:

- розвивальну – виступає фактором розвитку професійного та наукового мислення майбутнього менеджера, його умінь і здібностей, пов'язаних зі сприйняттям, осмисленням та використанням професійно значимої інформації;

- формувальну – сприяє формуванню у майбутнього менеджера нового стилю мислення, інформаційного світогляду;

- ціннісно-смыслову – розвиває емоційно-ціннісне ставлення до інформації, здатність до самовизначення по відношенню до отримуваної інформації, перетворення її в особистісні знання;

- стимулюючу – дозволяє оптимізувати зусилля майбутнього менеджера в навчальній, дослідницькій діяльності, досягати максимальних результатів з мінімальними затратами сил і часу. Інформаційна культура тісно пов'язана і детермінує реалізацію інших культур, зокрема: аналітичну (здатність обґрунтованої, об'єктивної, оперативної, ефективної, комплексної оцінки інформаційних потоків, формулювання на основі отриманої інформації комплексних аналітичних висновків щодо розв'язання управлінського завдання чи проблеми); комунікативну (здатність ефективного здійснення менеджерських функцій в процесі спілкування); організаційну (забезпечення умов для ефективного здійснення менеджером власної діяльності та діяльності керованого об'єкта) тощо.

Інформаційна культура менеджера характеризує його глибоку обізнаність в предметній галузі знань, володіння навичками, способами діяльності щодо розуміння інформаційних процесів, використання інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютерної техніки, методології пошуку, аналітико-синтетичної обробки, збереження та передачі інформації, здібність вирішувати інформаційну проблему, пов'язану з управлінською діяльністю, користуючись сучасними інформаційними ресурсами (інструментами та джерелами) [4].

Формування інформаційної культури у майбутнього менеджера передбачає цілісний розвиток його особистості, зокрема його професійних здібностей, якостей і характеристик. До прикладу, таких як: активність, відповідальність, дисциплінованість, пам'ять, увага, акуратність, самостійність, мислення, працелюбність, вимогливість до себе, а також комунікативних якостей. Компонентами інформаційної культури є: інформаційний світогляд, інформаційний стиль мислення, володіння інформаційними технологіями. Інформаційний світогляд – це система поглядів на природу і суспільство через призму своїх знань і навичок, отриманих з потоку інформації. Пріоритет відводиться знанням законів поширення інформації в матеріальному світі, ролі інформації в процесі формування мислення, поведінки, діяльності особистостей, так як вони дозволяють отримувати і переробляти інформацію, виокремлюючи найнеобхідніше. Інформаційний стиль мислення – це вміння

бачити явище в усій важливості, включаючи причини та їх наслідки; пов'язувати факти; орієнтуватися в швидкоплинній інформаційній ситуації. Інформаційні технології – це послідовність процедур інформаційної діяльності, що протікають в інформаційній сфері [5].

Таким чином, інформаційна культура майбутніх менеджерів є фактором їхньої професійної компетентності, складним особистісним новоутворенням, що включає соціально й професійно зумовлену сукупність ціннісних орієнтацій, мотивів та зразків діяльності в інформаційному середовищі, механізми соціокультурної регуляції, особистісні здібності, якості і характеристики.

Література

1. Бабенко Т. Формування особистості менеджера освіти / Т.Бабенко // Директор школи. – 2007. – №21-22. – С.32-36.
2. Бойко І. Професійна компетентність керівника закладу освіти як складова його професійної культури / І. Бойко. – К., 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2009_5/bojko.pdf.
3. Васильченко Л. Управлінська культура і компетентність керівника / Л.Васильченко. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.
4. Єльнікова Г. Культура управлінської праці керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г. Єльнікова // Управління школою. – 2014. – №35 (83). – С. 2-4.
5. Казаков И.С. Сущность информационной культуры / И.С. Казаков // Гуманитарные науки: исследования и методика преподавания в высшей школе : Матер. 3-й Всерос. науч.-метод. конф. – Сочи, 2005. – С. 33-36.

УДК [376.09:373]:001.82

КРЕМІНЬ У.М.,
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Вітчизняна система освіти спрямована на забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту, соціалізацію та самореалізацію в сучасному глобалізованому суспільстві. Попри фізичні, інтелектуальні, соціальні, емоційні, мовні та інші особливості, кожна дитина має право бути включеною до загального освітнього процесу закладів загальної середньої освіти.

Сьогодні інклюзію сприймають в такий спосіб: інклюзія закликає до реструктуризації культури школи для створення умов для розвитку особистості кожного учня з урахуванням його особливостей та потреб; інклюзія прогнозує збільшення ступеня участі кожного учня в академічному та соціальному житті школи та зниження ступеня ізоляції учнів; інклюзія стосується всіх учнів школи; інклюзія орієнтована на вдосконалення школи не тільки для учнів, але і для вчителів і її працівників; різноманіття і несхожість дітей один на одного є вагомим ресурсом освітньої діяльності; інклюзія передбачає співпрацю між

освітніми організаціями та соціумом [1, с. 39]. Вищезазначене актуалізує необхідність створення у закладах загальної середньої освіти безпечного інклюзивного освітнього середовища, що сприяє вирішенню завдань інклюзивної освіти.

Інклюзивне освітнє середовище, за визначенням А. Поліхроніди, – це вид освітнього середовища, що забезпечує для всіх суб'єктів освітнього процесу можливості ефективного саморозвитку, передбачає вирішення проблеми освіти дітей з обмеженими можливостями за рахунок адаптації освітнього простору до потреб кожної дитини, включаючи реформування освітнього процесу, методичну гнучкість і варіативність, сприятливий психологічний клімат, перепланування навчальних приміщень так, щоб вони відповідали потребам усіх без винятку дітей і забезпечували, за можливості, повну участь дітей в освітньому процесі. Дослідниця вважає за доцільне представити структуру інклюзивного освітнього середовища як простору соціалізації дітей з різними можливостями й особливостями: просторово-предметний компонент (матеріальні можливості установи – доступна (безбар'єрна) архітектурно-просторова організація; забезпеченість сучасними засобами та системами, що відповідають освітнім потребам дітей); змістовно-методичний компонент (адаптований індивідуальний маршрут розвитку дитини, варіативність і гнучкість освітньо-виховних методик, форм і засобів); комунікативно-організаційний компонент (особистісна і професійна готовність педагогів до роботи в змішаній (інтегрованій) групі, сприятливий психологічний клімат у колективі, управління командною діяльністю фахівців). Реалізація середовищного підходу в інклюзивній освіті, на думку А. Поліхроніди, дозволить розставити нові акценти в деяких питаннях навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, забезпечити подальший творчий розвиток його основних положень [3, с. 83].

Поділяємо думку З. Удич про те, що архітектурне облаштування середовища має вагоме значення для реалізації права на освіту дітей з особливими освітніми потребами. Авторка зауважує, що сьогодні вживаються такі терміни як доступна, пристосована архітектура, універсальний дизайн, безперешкодний доступ, які описують елементи архітектури для потреб осіб з особливими потребами. Так, *універсальний дизайн*, за визначенням З. Удич, – це розроблення чи проектування навколишнього середовища, громадських будинків і споруд, транспортних засобів загального користування, речей, технологій, будь-яких інформаційних видань чи подачі інформації та комунікацій у такий спосіб, щоб ними могли користуватися найширші верстви населення незважаючи на наявні чи можливі функціональні обмеження. *Пристосування* містить адаптацію середовища, а *доступність* – це забезпечення безперешкодного пересування у просторі і можливість користуватися суспільними надбаннями та благами. *Транспортна доступність* – це можливість для осіб із фізичними, сенсорними або когнітивними порушеннями залишатися мобільними і користуватися всіма послугами та

транспортними спорудами самостійно, не зважаючи ні на які обставини і за будь яких умов [4, с. 115–116].

Важливим для нашого дослідження є позиція Т. Лормана, згідно з якою формування інклюзивного середовища передбачає: розвиток позитивного ставлення до ідеї інклюзії дітей з особливими освітніми потребами та можливостей їхнього розвитку і навчання; реалізацію політики, спрямованої на надання підтримки на рівні держави, органів освіти, громади, закладу освіти; процеси, що відбуваються у школах / класах, ґрунтуються на перевірених технологіях і методах; використання гнучкої навчальної програми і викладання (застосування адаптацій та модифікацій; диференційоване викладання); залучення громади до діяльності шкіл; змістовну рефлексію учителя (постійний моніторинг власної професійної діяльності); необхідне навчання та ресурси [2, с. 108].

Отже, інклюзивне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти – це сукупність спеціальних освітніх умов, створених для включення учнів з особливими освітніми потребами в загальний освітній процес. Констатовано, що для інклюзивного освітнього середовища характерні гнучкість, готовність до змін, мобільність, ефективність управління, переважання гуманістичних цінностей, індивідуалізація освітнього процесу, врахування можливостей і потреб кожної дитини, наявність ресурсів для реалізації індивідуального освітнього маршруту.

Література

1. Ервін Е., Кугельмас Д. Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах та групах. Київ: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2000. 203 с.
2. Лорман Т. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практ. посіб. / Т. Лорман, Дж. Депплер, Д. Харві; пер. з англ. Київ: СПД–ФО Парашин І.С., 2010. 296 с.
3. Поліхроніді А. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних навчальних закладах. *Наука і освіта*, 2016. № 6. С. 82–85.
4. Удич З. І. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: КІЦ «ПРІНТ-ОФІС», 2015. 378 с.

УДК [174.7-028.42]:37.014.6(043.2)

КУЗЬМА-КАЧУР М.І.,
Мукачівський державний університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Сьогодні до найважливіших проблем професійної освіти і науки України слід віднести питання академічної нечесності, основною формою якого є академічний плагіат.

У вітчизняній освітянській і науковій практиці спостерігається стійка тенденція – збільшення випадків запозичення та використання з корисною метою результатів наукових досліджень. Тому питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання на сьогодні є надзвичайно

актуальним для вищої школи в Україні. З метою сприяння академічній доброчесності, застосування сучасних технологічних програмних продуктів для освіти, використання антиплагіатних систем у ЗВО та підвищення якості освіти в цілому у квітні 2018 р. було підписано меморандум між Міністерством освіти і науки України та компанією Unicheck.

Основним інструментом дотримання академічної доброчесності є Кодекси честі. Окрім них у кожному ЗВО існують документи, що містять перелік етичних норм, яких повинна дотримуватись академічна спільнота та санкції за їх порушення.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- обов’язкове посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей, обґрунтування їх у власному рукописі;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну науково-педагогічну, дослідницьку діяльність.

Окрім академічного плагіату до порушень академічної доброчесності відносять фабрикацію, обман, списування, хабарництво, зловживання службовим/науковим/освітнім становищем тощо. За ці та інші порушення суб’єкти можуть бути позбавлені наукового ступеня, вченого звання, займаної посади, а також права очолювати певні науково-освітні структури чи бути членом цих структур. В цьому і полягає академічна відповідальність – здатність бути свідомим своїх академічних дій чи бездіяльності, а також у разі недотримання принципів академічної доброчесності бути притягнутим до низки запобіжних чи карних санкцій.

Звернемось до трактування основних дефініцій проблеми дослідження:

– *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

– *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше

опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів (дублікація публікацій, дублювання наукових результатів, агрегування чи доповнення даних, дезагрегування даних, повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію);

– *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

- *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- *списування* – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- *обман* – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- *хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- *необ'єктивне оцінювання* – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти [2].

Варто зауважити, що автори публікацій задля якісного встановлення оригінальності тексту вдаються до різних методів приховування плагіату. Найпоширенішими є: використання прихованих символів, заміна символів у слові латиницею, нерівномірне розміщення запозиченого тексту в роботі, стилістична неоднорідність дослідження, написання роботи складною мовою та заміна слів синонімами, маніпуляція цитатами, переклад та ін.

Одним з інструментів дотримання академічної доброчесності в Мукачівському державному університеті розроблено і затверджено «Положення про академічну доброчесність» відповідно до вимог Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (стаття 42. Академічна доброчесність) та Закону України «Про вищу освіту» (стаття 16. Система забезпечення якості вищої освіти) [3]. Згідно нього в повному обсязі втілюються заходи у вигляді впровадження відповідних новітніх технологій щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах науково-педагогічних, педагогічних та інших працівників і здобувачів вищої освіти. Нині існує значна кількість програмних засобів для боротьби з плагіатом: AntiPlagiarism.NET, Etxtantiplagiat, StrikePlagiarism, text.ru (підтримує укр. мову), AdvegoPlagiat (підтримує укр. мову), та ін.

Таким чином, питання академічної доброчесності має дуже велике значення в освітньому процесі. Кожен, хто має відношення до освітнього закладу, повинен пам'ятати про моральні норми й доброчесність та дотримуватись їх у своїй професійній діяльності.

Література

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – URL : <https://drive.google.com/file/d/0B9ePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view> (дата звернення 20.04.2021р.)

2. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту», стаття 42, частина 4.:
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 20.04.2021р.)

3. Положення про академічну доброчесність у Мукачівському державному університеті. URL: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/Положення-про-академічну-доброчесність_МДУ.pdf (дата звернення 20.04.2021р.)

УДК [376:37.011.3-057.87]:37.013.77(043.2)

КУРИЛО Л.Ф.,
Національна академія управління, м. Київ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Однією з провідних тенденцій розвитку освітньої галузі України є практична реалізація ідей інклюзивної освіти, що гарантує рівні права на доступність і отримання якісної загальної, професійної та вищої освіти для осіб з фізичними вадами. На думку фахівців, інтегрування дітей, молоді з особливими потребами до загальноосвітнього простору України, варто розглядати як один з напрямів гуманізації всієї системи освіти [1, с. 6].

Зазначимо, що інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, яка ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання осіб з особливими потребами в умовах закладу загальної середньої освіти чи вищого навчального закладу. Важливо наголосити на тому, що інклюзія передбачає пристосування шкіл, ВНЗ та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів і студентів – як обдарованих дітей, так і тих, котрі мають особливі потреби. Отже, інклюзія – це процес інтеграції молоді до освітнього процесу незалежно від фізичних, психічних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних та інших вад особистості.

Слід також звернути увагу на те, що реалізація інклюзивної моделі освіти потребує розв'язання низки завдань: 1) організація навчального процесу, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей; 2) розробка системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами; 3) створення позитивного клімату в освітньому середовищі та поза його межами.

Інклюзивна модель освіти охоплює наступні чинники: а) систему освітніх послуг, зокрема: адаптацію навчальної програми та плану, фізичного середовища, методів і форм навчання, використання існуючих в громаді ресурсів, залучення батьків; б) створення позитивного клімату в освітньому середовищі.

Варто звернути увагу на точку зору фахівців, які інклюзивну освіту в навчальних закладах визначають як соціально-педагогічний феномен. Він, зокрема, полягає в організації такого освітнього процесу, де студенти з особливими освітніми потребами навчаються разом з іншими студентами,

забезпеченні успішної соціалізації та максимально можливої особистісної та професійної самореалізації. На сучасному етапі докорінним чином реформуються концептуальні, структурні, методичні й організаційні засади інклюзивної освіти, обґрунтовується нова методологія, перспективні напрямки інклюзії [2, с. 10].

Доцільно також зробити акцент на тому, що інклюзивна вища освіта базується на таких принципах:

1. наближення освіти до місця проживання студента з інвалідністю;
2. забезпечення освітньої безбар'єрності;
3. забезпечення гнучкого підходу до організації навчального процесу і викладання навчальних дисциплін;
4. доуніверситетська адаптація студентів до інтегрованого освітнього середовища;
5. моніторинг успішності та забезпечення психолого-педагогічного супроводу впродовж навчання;
6. забезпечення умов для всебічного розвитку особистості.

Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, студентів, зумовлені їхніми здібностями, викладачам, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище. Ці зміни або пристосування до потреб студентів відбуваються значною мірою через адаптацію. Зауважимо, що адаптація змінює характер навчання, не змінюючи зміст або понятійну сутність навчального завдання. Це процес або результат процесу, який передбачає гармонійне з точки зору індивідуальних прагнень молоді, задоволення її потреб, створення умов для її здорового, щасливого життя в суспільстві.

Важливого значення в сучасній вітчизняній психологічній думці набуває дослідження механізмів адаптації студентів вищих навчальних закладів до специфічних умов інклюзивного освітнього середовища [3]. Зазначимо, що термінологічне поняття «адаптація» є багатоаспектним за своєю сутністю і найчастіше вживається у науковій літературі в таких смислових значеннях: 1) сукупність пристосувальних реакцій людського суспільства в цілому до його звичайного природного середовища; 2) пристосувальні реакції окремої людини на зміни оточуючого і природного середовища; 3) входження індивіда в соціальній ролі [3].

Незважаючи на відмінність концептуальних підходів сучасних дослідників у трактуванні сутності поняття «адаптація», узагальненим варіантом його тлумачення є розуміння адаптації в якості пристосування людини до певних умов зовнішнього середовища, зокрема, суспільства. Натомість, соціальну адаптацію сучасні дослідники інтерпретують як процес пристосування молодої людини до нового для неї середовища, а також наслідки цього процесу [4, с. 8–9]. Зазначимо також, що поняття соціальної адаптації має важливе значення для дослідження психології особистості, механізмів її розвитку.

В зарубіжній психологічній думці соціальну адаптацію традиційно розуміють як активне пристосування до умов соціального середовища шляхом засвоєння тих цілей, цінностей, норм і стилів поведінки, які прийняті в суспільстві [5, с. 30].

Вибір методологічного та методичного інструментарію даного психологічного дослідження, обумовлений складністю феномену, що вивчається, а також відсутністю єдиної, універсальної, усталеної схеми розв'язання дослідницьких завдань.

Саме тому вибір методологічного інструментарію дослідження обумовлений основними критеріальними чинниками і складовими, які визначають сутнісні засади адаптації суб'єктів інклюзивної освіти.

З нашої точки зору, вивчення складної, багатоаспектної психологічної проблеми має базуватись на таких методологічних принципах, як: принцип системності, принцип цілісності, принцип компліментарності, принцип системної детермінації. Важливим є також порівняльний принцип, який відкриває можливість для дослідника психологічної проблеми здійснити порівняльний аналіз результатів даного емпіричного дослідження, проведеного зі студентами з особливими освітніми потребами або з обмеженими можливостями, із даними здорових студентів. Використання такого підходу, з нашої точки зору, забезпечує презентацію більш цілісної та варіативної картини психологічних особливостей адаптації людини до інклюзивного навчання. При з'ясуванні емпіричних домінант дослідження необхідним є врахування специфіки захворювань студентів з обмеженими можливостями здоров'я, що вимагає застосування індивідуального підходу до роботи з ними.

Методичний апарат дослідження містить наступні емпіричні методи, визначені у своїх наукових працях доктором психологічних наук, професором, академіком НАПН України С.Д.Максименком: 1) не експериментальні (психологічні) вимірювання за допомогою тестів-опитувальників; методика для діагностики механізмів психологічної адаптації суб'єктів до відповідних умов; 2) інтерпретаційно-описувальні методи (аналіз результатів, отриманих за допомогою емпіричних методів); 3) методи математичної статистики (кореляційний аналіз). Загалом, методичне забезпечення наукового дослідження містить наступні змістовні компоненти з відповідними методиками: 1) інформаційно-пізнавальний (когнітивний) компонент; 2) потребнісно-мотиваційний компонент; 3) ціннісно-смісловий компонент; 4) емоційно-оцінковий компонент; 5) операційно-діяльнісний компонент.

На нашу думку, основні завдання даного дослідження можуть бути успішно реалізовані з врахуванням багатофункціональності та багатовимірності обраного методологічного інструментарію, що дає можливість розглядати психологічну адаптацію студентів до інклюзивної освіти як цілісну систему, в якій органічно пов'язані всі теоретичні та організаційно-практичні аспекти навчання, а також його структурні компоненти.

Література

1. Прохоренко Л. Освіта особливих дітей: пріоритети розвитку. *Педагогічна газета України*. 2020, липень–серпень. №4. С. 6.
2. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. 2011. №3 (березень). С.10–14.
3. Андреева Д. А. О понятии адаптация. Исследование адаптации студентов к условия учебы в вузе. *Человек и общество*. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1973. С. 62–69.
4. Український дефектологічний словник / за ред. академіка В.І. Бондаря. Київ : Милосердя України, 2001. 212 с.
5. Дефектологический словарь : В 2 т. / под. ред. В.Гудониса, Б. Пузанова. М. : Изд-во Московского психолого-социального института. Воронеж, Изд-во НПО «МОДЭК», 2007. Т1. 808 с.

УДК376-056.264::001(043.2)

КУС Б.І., ЧЕКАН О.І.,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛОГОПЕДІЇ ЯК НАУКИ

Будь-яка система освіти своєю головною функцією має створення всіх умов для адекватної адаптації людини до тих соціокультурних реалій, які панують у тому чи іншому суспільстві. Зміст освіти залежить від уявлень, потреб, ідеалів, які існують в даному соціокультурному просторі і спрямовуються на створення конкретного образу людини. У змісті освіти виражається те, що є значущим на даний момент, що сприяє формуванню особистості людини, здатної виразити глибинні інтереси та прагнення суспільства.

На сучасному етапі розвитку інтеграційних процесів в освіті проблема формування мовленнєвої діяльності, розвиток навичок мовленнєвого спілкування у дітей із порушеннями мовлення, адаптація їх до умов загальноосвітньої школи набула пріоритетного значення.

Численні різноаспектні наукові доробки з проблем корекції мовлення дітей із різними мовленнєвими вадами свідчать про потужний потенціал української логопедії як науки та можливі перспективи її подальшого розвитку. У сучасних наукових дослідженнях українських учених (Є.Соботович, В.Тарасун, М.Шеремет та ін.)представлено важливі для теорії та практики логопедії питання структури мовленнєвої діяльності в нормі та патології, психологічних механізмів мовлення, особливостей формування мовленнєвої діяльності дитини в онтогенезі. В.Тарасун розроблено систему превентивного навчання дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. С.Коноплястою представлено комплексну систему психолого-медико-педагогічної допомоги дітям із ринолаліями.

Сучасний період розвитку логопедії характеризується новими підходами до диференціації осіб з порушеннями мовлення, визначенням нових освітніх та корекційно-розвивальних ресурсів для їх повної соціалізації.

Обов'язковою умовою функціонування будь-якої науки, зокрема логопедії, є наявність у неї власного понятійно-категоріального апарату. Кожна наукова термінологія обов'язково становить собою упорядковану систему, в якій місце кожного терміну визначається співвідносністю означеного ним поняття з іншими поняттями даної галузі науки. Проблеми розгалуженої синонімії, багатозначності, складні випадки перекладу з інших мов, зокрема з російської, відсутність уніфікованості на рівні українськомовного логопедичного термінологічного словника викликають певні ускладнення у розумінні різноманітних тлумачень логопедичних термінів, а тим більше правильне їх використання.

Сучасний стан української логопедичної термінології потребує ретельного дослідження з метою системного упорядкування, що відповідатиме сучасним вимогам логопедичної науки, а також унеможливить непорозуміння між фахівцями при використанні окремих логопедичних понять, серед яких особливе місце займає термінолексема «тяжкі порушення мовлення».

На нашу думку, тяжкі порушення мовлення – це різні види (ринолалія, дизартрія, алалія, афазія, заїкання тощо) виражених порушень мовленнєвої діяльності різноманітного органічного походження, прояву, ступеня, локалізації ураженої функції, часу ураження, при яких спостерігається повний або частковий розлад мовної та комунікативної здібностей людини, що унеможлиблює справжнє оволодіння мовою, яке передбачає вміння використовувати мову в різних комунікативних ситуаціях з різними комунікативними цілями.

При цьому, як нам здається, обґрунтованим є незавершеність видового ряду виражених порушень мовленнєвої діяльності, що пояснюється варіативністю, комплексністю дефектів розвитку, різноманіттю механізмів порушень мовленнєвої діяльності, ускладнених різноваріантною комбінацією патологій психіки та сенсомоторної сфери.

Сьогодні є очевидною необхідність синтезу фундаментальних теоретичних основ логопедії як гуманітарної науки інтегративного типу. Комплексний підхід до вивчення та корекції порушень мовленнєвої діяльності передбачає необхідність занурення, вивчення та осмислення фундаментальних та прикладних досліджень у галузі психології мислення, сприйняття, пам'яті, уваги. Суттєва роль належить психолінгвістичним дослідженням мовленнєвої діяльності останніх років. При цьому увага спрямовується не на мовні одиниці як такі, а на їх використання в актах породження та розуміння висловлювання, а також на процес засвоєння мови.

Для здійснення мовленнєвого впливу педагог повинен мати сформовану професійну майстерність, спрямовану на досягнення результатів, яка характеризується наявністю необхідних спеціальних умінь та навичок. Реалізація мети мовленнєвого впливу відслідковується в діях дитини з тяжкими порушеннями мовлення, яка виступає об'єктом впливу. Для досягнення позитивної динаміки навчально-корекційної роботи суб'єктів взаємодії

(вчитель-логопед) намагається моделювати поведінку та результат мовленнєвої діяльності об'єкта(логопата). Диференційований логопедичний вплив передбачає змотивовану мовленнєву активність реципієнта.

Організація подібної діяльності вимагає від особистості сформованої системи умінь і навичок щодо безпосередньої вербальної взаємодії зі співрозмовником. Подібні навички повністю або частково є відсутніми у дітей із тяжкими порушеннями мовлення, проте вони можуть бути недостатньо сформованими й у педагогів.

Успіх мовленнєвої діяльності залежить від урахування реакції слухача, яку партнер по взаємодії отримує по каналам зворотного зв'язку. Це вимагає від педагога коригування запланованої схеми мовленнєвого впливу. Якщо логопед не бере до уваги реакцію партнера по спілкуванню, якою виступає дитина з ТПМ, не відступає від хибних, віртуально накреслених схем комунікації з нею без урахувань її потенційних мовленнєвих можливостей, то його мовлення втрачає свою дієвість, а увага та зацікавленість дитини з ПТМ як слухача згасає.

На думку української вченої Л.Калмикової, формування мовленнєвої діяльності старших дошкільників відбувається з урахуванням таких її аспектів: генетичного, структурно-функціонального й динамічного [1, с. 404].

Так, згідно з генетичним аспектом, вихідною формою мовленнєвої діяльності дітей учена вважає спільну соціальну діяльність дитини з дорослим. Механізмом розвитку мовленнєвої діяльності в неї стає інтеріоризація, яка забезпечує засвоєння соціально-мовленнєвого досвіду шляхом перетворення спільної соціально-мовленнєвої (навчально-мовленнєвої) діяльності в індивідуальну мовленнєву діяльність. Під час інтеріоризації відбувається також перехід зовнішнього за формою перебігу мовлення у внутрішнє.

Успішність здійснення логопедичної корекції мовленнєвої діяльності залежить від рівня оволодіння дитиною з ТПМ фонетичною системою мови, що залежить від взаємодії мовленнєво-слухового та мовленнєво-рухового аналізаторів, які забезпечують полімодальну єдність мовленнєвої функціональної системи.

Актуальним для сучасного логопеда-практика є розуміння, що мовленнєва діяльність забезпечується роботою складних мовленнєвих механізмів, серед яких: механізм програмування мовленнєвого висловлювання; механізми, пов'язані з переходом від плану програми до граматичної структури речення; механізми, які забезпечують пошук необхідного слова за семантичними та звуковими ознаками; механізми відбору фонем; механізми, які забезпечують реальне здійснення звучання мовлення, проте по-різному розвиваються у дітей у нормі та при патології мовленнєвого розвитку. Крім того, одним із основних механізмів мовленнєвої діяльності виступає осмислення, завдяки якому здійснюється смислова організація сприйняття та породження мовлення.

Вочевидь, урахування специфічної структурної та функціональної особливостей мовленнєвої діяльності є необхідною умовою здійснення ефективної диференційованої логопедичної корекції.

Неоднорідність популяції дітей із ТПМ за етіологією та патогенезом мовленнєвого порушення вимагає при проведенні диференційованої логопедичної корекції урахування результатів наукових досліджень щодо ефективності роботи мозкових структур, тобто з позиції нейрофізіологічних та нейропсихологічних механізмів.

Розвиток і становлення функції мозку пов'язується з певними віковими просторово-часовими обмеженнями, що зумовлюють формування специфічних структурних особливостей різних його відділів, а також взаємозв'язків між ними. Несформована у певний момент раннього розвитку дитини функція мозку (зокрема, мовлення) часто не розвивається нормально, або взагалі не розвивається пізніше, оскільки мозок знаходиться вже на другому етапі розвитку й відтворення попередніх стадій у структурно-функціональних відносинах є неможливим [3].

Симптоми нейродефіциту, що виникають при ураженні мозку, відображають не прояви ушкодженої ділянки, а функцію всього мозку, точніше – пластичні зміни, які залишилися у частині, що функціонує. Серед них можуть бути й такі, що блокують відновлення функцій. Тому в неврології найважливішою проблемою при вивченні пластичності мозку є її регуляція й надання бажаної спрямованості. Негативними проявами пластичності мозку є порушення й затримка мовленнєвого розвитку. Незалежно від патогенезу порушення мовленнєвої функції (ушкодження мозку, або затримка й порушення його розвитку) – одне з найгірших із усіх можливих ускладнень у ранньому віці, яке полягає в тому, що мозок за допомогою механізмів пластичності реорганізується, залучаючи бездіяльні мовленнєві області для обслуговування інших функцій [3].

Недостатній обсяг знань про причини, механізми й основні синдроми несформованості вищих психічних функцій знижує ефективність корекційної роботи через спрямованість та орієнтацію, головним чином, на усунення мовленнєвої симптоматики при загальному недорозвитку мовлення без урахування системного характеру проявів.

Від чіткого розуміння нейрофізіологічних, нейропсихологічних, нейробіологічних процесів у кожному конкретному випадку мовленнєвої патології залежить не тільки ефективність проведення колекційної логопедичної роботи, але й прогнозування динаміки розвитку мовленнєвої функції у дітей із тяжкими порушеннями мовлення, визначення освітнього маршруту, адаптація до шкільного навчання в подальшому.

Для досягнення оптимальної результативності системи диференційованої логопедичної корекції необхідно враховувати критичний період – чітко обмежене в часі вікно, протягом якого вплив (досвід, сенсорні відчуття) забезпечує доступ інформації, важливої для нормального розвитку, яка

протягом життя змінює здатність мозку, а також чуттєвий період – обмежений у розвитку проміжок часу, протягом якого вплив на функцію мозку проявляється особливо сильно й ефективно. Оскільки чуттєвий період розташовується всередині критичного, то важливо, щоб початок логопедичної корекції співпадав із ним [4].

Таким чином, в логопедичної корекції будь-якого порушення мовленнєвого розвитку дитини важливо не запізнитися. Небезпека зволікання часу загрожує тим, що дефект розвитку буде неможливо обернути або зменшити. Якщо в сенситивний період розвитку мовлення організм дитини зазнає впливу певних шкідливих чинників (чинників ризику), то нормальний процес розвитку порушується.

Логопедичний навчально-корекційний процес виступає як єдність діяльності педагога-логопеда й дитини з ТПМ. Готовність до взаємодії в процесі логопедичного впливу (готовність до навчально-корекційної взаємодії) визначається як готовність учителя-логопеда до здійснення диференційованої логопедичної корекції, з одного боку, а з іншого – як готовність дитини з тяжкими порушеннями мовлення до корекційно-навчальної та корекційно-розвивальної взаємодії з педагогом на спеціально організованих заняттях корекційно-розвивальної спрямованості.

Загальний механізм формування нормативного мовлення – це поступове заміщення ненормативних мовних утворень нормативними у суб'єкта логопедичної корекційно-навчальної та корекційно-розвивальної діяльності, яким виступають логопати з тяжкими порушеннями мовлення. Це відбувається через комбіновану її форму – корекційно-ігрову, корекційно-навчальну, зумовлену індивідуально-типологічними особливостями логопатів, механізмом, тяжкістю, клінічними проявами порушення, віком дитини та відповідною провідною діяльністю.

Внаслідок змін результативності діяльності однієї функціональної системи здійснюється динамічна реорганізація діяльності інших систем через співставлення загальних результатів. На основі мультипараметричної взаємодії різних функціональних систем будується гомеостазис у цілому. Крім того, мультипараметричні взаємодії виникають між функціональними системами, які визначають поведінкові результати, задовольняючи різні біологічні та соціальні потреби організму. Послідовна взаємодія визначає взаємозв'язок функціональних систем у часі. При цьому результат діяльності однієї функціональної системи визначає діяльність іншої функціональної системи і т.д. [2].

Сучасний діагностичний процес у логопедії – це синтез досягнень різних областей суміжних наук, синтез інтерпретацій міждисциплінарних досліджень та висновків. Інтеграція підходів, складнощі інтерпретації діагностичних висновків різних фахівців приводять до зростання діагностичних помилок.

Дискусійним залишається питання класифікації мовленнєвих порушень у класичному вигляді.

Література

1. Калмикова Л.О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку [монографія] / Л. О. Калмикова. – К. : Фенікс, 2008. – 497 с.
2. Судаков К. В. Общая теория функциональных систем / К. В. Судаков. – М. : Медицина, 1984. – 224 с.
3. Харченко Е. П., Клименко М. Н. Пластичность и регенерация мозга / Е.П. Харченко, М. Н. Клименко // Неврологический журнал. – 2006. – № 6. – С. 37-45.
4. Харченко Е. П., Клименко М. Н. Ранние этапы развития и нарушения языка / Е.П. Харченко, М. Н. Клименко // Дошкольная педагогика. – 2007. – № 2. – С. 4-7.

УДК 37.015.311:613/614:37.091.212:377(043.2)

КУШНІР І.І., БЕРЕНИЧ В.І.,
Мукачівський державний університет

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

В умовах культурно-освітньої інтеграції України в світову спільноту працездатність і соціальна активність фахівця визначаються не лише його інтелектуальним рівнем, але й станом здоров'я. Тому державна освітня політика в нашій державі спрямовується на формування культури здорового способу життя особистості в умовах відповідно організованого освітнього процесу [1].

У даний час значної актуальності набуває виховання відповідальності особистості за своє здоров'я, формування переконання, що від самої людини залежить багато що, у тому числі і її власне здоров'я.

За останні роки інтерес учених – філософів, культурологів, соціологів, психологів, педагогів та медиків – до проблем здоров'я людини значно зростає. Вивчення проблеми здоров'я на методологічному, теоретичному й практичному рівнях взагалі й формування культури здорового способу життя, зокрема, висвітлені у вітчизняних і зарубіжних працях: М. Амосова, Г. Апанасенка, В. Бабаліч, І. Беха, В. Горашука, О. Єжової, Ю. Лісіцина, А. Маслоу та ін. [2]

На думку В. П. Горашука, «культура здоров'я – це важливий складовий компонент загальної культури людини, зумовлений матеріальним і духовним середовищем життєдіяльності суспільства, що виражається в системі цінностей, знань, потреб, умінь і навичок з формування, збереження й зміцнення її здоров'я» [3].

Під ціннісним ставленням до здоров'я розуміємо системне й динамічне психічне утворення особистості на основі емоційно-ціннісної сфери, сукупності знань про здоров'я, що обов'язково відображається та реалізується у свідомо обраному способі життя [4].

У наш час особливого значення набуває формування здорового способу життя молоді, зокрема, студентів педагогічного фахового коледжу. Від того, наскільки успішно зможуть сформуватися та закріпитися у свідомості навички

здорового способу життя в молодому віці, залежатиме в майбутньому реальний спосіб життя та професійна діяльність, яка може перешкоджати або навпаки сприяти розкриттю потенціалу особистості. Молодь найбільш сприйнятлива до різноманітних формуючих і навчальних впливів, тому існує необхідність раннього формування потреби збереження особистого здоров'я та проведення профілактичної роботи. Робота в даному напрямку дозволяє нейтралізувати в майбутньому розвиток факторів ризику різноманітних захворювань, запобігти виникненню шкідливих звичок. Адже саме молодь є найперспективнішою віковою категорією щодо формування здорового способу життя [5].

Пошук нових нестандартних форм навчання, виховання і формування особистості щодо здорового способу життя потребує зміни аспектів наукових досліджень і шляхів їх практичної реалізації у напрямку вивчення власне людських проблем. Потрібно сформувати у студентів фахового коледжу потребу до здорового способу життя та установку на тривале здорове життя. Необхідно показати значення самої людини, її свідомості й мислення для збереження та відновлення здоров'я.

У зв'язку з цим основним механізмом практичної готовності до пропаганди і реалізації ідей здорового способу життя студентами фахового коледжу у майбутній професійній діяльності стає процес цілеспрямованого планомірного керівництва виховної роботою закладу освіти, спрямованого на формування ціннісних орієнтирів майбутніх учителів на ведення і пропаганду здорового способу життя. Він може включати розробку ефективних проєктів на користь здорового способу життя як через зміст окремих навчальних предметів, під час занять з фізичної культури, методики навчання фізичній культурі, так і через комплекс виховних поза класних заходів; реалізації програм із надання освітньо-інформаційних послуг тощо [2].

Така організація роботи вимагає від керівництва закладу освіти, педагогічних працівників фахового коледжу диференційного підходу при постановці виховних завдань та під час вибору форм і методів навчання.

Література

1. Ізбаш Л.М. Формування культури здоров'я студентів у системі фізичного виховання політехнічного коледжу : дис. канд.пед.наук : 13.00.07 / Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського, 2017. 246 с.

2. Пономаренко Н.О. Формування у студентів медичного коледжу ціннісного ставлення до власного здоров'я як основна складова підготовки до санітарно-гігієнічного виховання та проведення профілактичної роботи в своїй майбутній професійній діяльності. *Медсестринство*. 2017. № 2. С.13-15.

3. Горацук В. П. Концептуальні основи формування культури здоров'я школяра. *Нові технології навчання*. К. : НМЦВО. 2000. № 28. С. 206–213.

4. Єжова О. О. Організаційно-педагогічні умови формування ціннісного ставлення до здоров'я в професійно-технічних навчальних закладах. *Педагог професійної школи*. 2009. № 1. С. 186–195.

5. Горай О. В. Особливості санітарно-гігієнічного виховання та профілактичної роботи серед підлітків. *Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ». 2009. № 5 (155). Частина 1. С. 345–350.

ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналіз стану розробленості проблеми самореалізації педагогів у теорії і практиці свідчить про те, що її розв'язання потребує розкриття філософських, психологічних, практичних витоків. У філософії акцентовано на самопізнанні та розкритті природи людини, пошуках нею сенсу життя, духовному самовдосконаленні. У психології – на формуванні позитивної «Я»-концепції, під час якого особистість аналізує соціальний досвід і тим самим структурує свою природну суть. У практичному значенні розвиток особистості сприяє її виходу за межі повсякденної практики, розширює потенційні можливості для творчості, а реалізація власних професійних навичок є важливим чинником конкурентоспроможності людини, досягнення нею успіху в професійній діяльності. Професійна самореалізація особистості педагога є процесом розкриття й реалізації внутрішнього потенціалу в педагогічній, викладацькій, науково-дослідницькій діяльності [1].

У процесі дослідження нами визначено педагогічні умови професійної самореалізації вчителів закладів загальної середньої освіти крізь призму цілеспрямованої методичної (науково-методичної) роботи, а саме:

- активізація позитивної мотивації професійної самореалізації учителів у процесі індивідуальної та групової методичної роботи;
- стимулювання вчителів до розкриття творчого потенціалу в інноваційній освітній діяльності;
- створення умов для реалізації методичної мобільності вчителів завдяки освоєнню та використанню інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічному процесі.

Попри те, що визначені педагогічні умови орієнтовані на особистість учителя, необхідно враховувати той факт, що його самопізнання і самовдосконалення відбувається у процесі взаємодії та співпраці з учнями, батьками, з колегами, адміністрацією закладу освіти. І тому ефективність професійної самореалізації вчителя в крізь призму методичної роботи зумовлена результатами діяльності школярів, їхніми досягненнями в навчанні та вихованні [1].

Перевірку ефективності визначених нами педагогічних умов професійної самореалізації вчителів закладів загальної середньої освіти крізь призму цілеспрямованої методичної (науково-методичної) роботи ми плануємо здійснювати шляхом реалізації моделі, що охоплює блоки, а саме: цільовий, теоретико-методологічний, змістово-організаційний, критеріально-діагностувальний, результативний.

Передбачаємо, що у процесі реалізації даної моделі ефективним будуть такі форми роботи, як: спецсеминар «Теорія і практика професійної

самореалізації вчителів в освітньому процесі»; бесіди «Що заважає професійній самореалізації вчителів у системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти», лекції «Роль діагностики в професійному становленні творчого вчителя-наставника», педагогічної майстерні «Від творчості вчителя до творчості учнів»; заняття «Школи комп'ютерної грамотності» та інформаційного практикуму, навчання за програмою Intel «Навчання для майбутнього», тренінги проекту «Цифрові технології», програми «Партнерство в навчанні», семінарські заняття «Використання мультимедіа у педагогічному процесі». Важливим напрямом роботи з підвищення професійної майстерності педагогів, на нашу думку, є також узагальнення та поширення ефективного педагогічного досвіду.

Література

1. Акмеологічні засади професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів : колективна монографія / Л. С. Рибалко, Р.І. Черновол-Ткаченко, Т. В. Куценко. Х. : Вид. група «Основа», 2017. 128 с.

УДК 378.4/6.37-042.4:004(043.2)

КУШНІР І.І., КУРИЦЯ Н.В.,
магістр, Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап реформування економіки, розбудови незалежної Української держави, демократизації суспільства, гуманізації вищої школи, вимагає переосмислення самої парадигми вищої освіти, відмови від адаптивної моделі засвоєння знань на користь моделі освіти, зорієнтованої на особистість. Центром всіх навчально-виховних дій має стати конкретний здобувач вищої освіти і, відповідно, всі способи та форми організації мають підпорядковуватися меті його всебічного особистісного і професійного розвитку. Головна увага має концентруватися на особистості здобувача, адже від того, який смисл має для нього професія, як він ставиться до інших людей, до себе, залежить успішність професіоналізації.

У сучасних соціокультурних умовах заклади вищої освіти повинні взяти на себе захист головного права кожного здобувача – права на такі умови освітнього середовища, які б забезпечували йому повноцінний особистісний і професійний розвиток у максимально можливому діапазоні індивідуальних особистісних ресурсів.

Тому, необхідно розробити систему, яка б об'єднала індивідуально-творчі й суспільні освітні цілі. Тобто, необхідно розробити педагогічні основи, умови і технології, які б забезпечували поєднання індивідуальної творчої самореалізації здобувачів з одночасним засвоєнням ними освітніх стандартів за обраною освітньою програмою.

Педагогічна практика вимагає створення відносно простого і в той же час максимально універсального засобу забезпечення особистісного і професійного розвитку здобувачів. Даний засіб, враховуючи структуру процесу розвитку та його динаміку, має реалізуватися в інноваційних технологіях навчання, у моделюванні самого освітнього середовища. звідси, необхідно переглянути основні компоненти освіти: зміст, форми, методи, технології навчання, навчально-методичне забезпечення (у тому числі підручники, посібники), функції викладача.

Викликом часу для педагогічної науки є вирішення протиріччя між тенденцією до повнішого використання вищої освіти для особистісного й професійного розвитку здобувачів і недостатньою реалізацією можливостей інноваційних технологій навчання та освітнього середовища для оптимізації їх впливу на особистість студента.

Тому, сьогодні кожному викладачеві важливо визначитися щодо пріоритетів у педагогічних технологіях з урахуванням поставленої мети освіти, інтересів розвитку особистості. Серед різноманітних напрямків нових педагогічних технологій найбільш адекватною меті є технологія кооперативного навчання у співробітництві (cooperative learning). Інноваційні педагогічні технології, і будь-які інші, що лише зароджуються в педагогічній теорії і практиці, неможливі без широкого застосування нових інформаційних технологій, комп'ютерних, у першу чергу. Саме нові інформаційні технології дозволяють повною мірою розкрити педагогічні, дидактичні функції цих методів, реалізувати закладені в них потенційні можливості.

Крім вище зазначених, актуальними у сучасній педагогіці сьогодні є такі підходи, як: особистісно-орієнтований, креативний, антропологічний, культурологічний, соціологічний, інформаційний, цілісний (холізм) і технологічний. Їх специфіку використання в освітньому процесі закладу вищої освіти ми більш детально розглянемо у процесі нашого подальшого дослідження.

Література

1. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна система професійної освіти має на меті здійснювати системну підготовку компетентного, конкурентоспроможного фахівця для здійснення професійної діяльності в мінливих умовах, фахівця, який здатний самостійно і творчо вирішувати професійні завдання та бути готовим до системної самоосвіти і саморозвитку.

Саме на вирішення даної проблеми акцентується увага в побудові нового освітнього простору та реалізації положень Болонської декларації. В умовах інноваційних перетворень освітньої сфери змінюється стратегія підготовки фахівців, у тому числі й майбутніх педагогів дошкільної освіти [1]. Значна увага сучасних дослідників зосереджена на підготовці фахівців, здатних творчо реалізовувати власні педагогічні вміння в нових умовах життя, у ситуаціях швидких змін. У зв'язку з цим у сучасній вітчизняній педагогіці відбуваються суперечливі процеси, пов'язані зі зміною її змістових характеристик. Одна з відмінних особливостей цих процесів полягає в тому, що здійснюється перегляд і переосмислення змісту професійної готовності випускників педагогічного вищого навчального закладу в цілому і педагога дошкільної освіти зокрема.

Особливо актуальною стає проблема забезпечення дошкільних освітніх установ професійно компетентними педагогічними кадрами, здатними до ефективного управління освітнім процесом і сприяння успішній соціалізації дітей дошкільного віку. Тому перед професійною педагогічною освітою стоїть важливе завдання – сформувати в майбутніх педагогів дошкільної освіти особистісно та професійно значущі компетентності, що визначають їх професійну готовність до роботи з дітьми дошкільного віку.

Питанням детального аналізу напрямів реформування системи освіти присвячено дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців: В.П. Андрущенко, Г. О. Атанова, В. І. Бондаря, І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало, О.Г. Мороза, С. О. Сисоєвої, Д. В. Чернілевського та ін. Вони вважають пріоритетним завданням вищої освіти підготовку компетентних фахівців нового рівня якості, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, були спроможними легко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, володіючи вміннями впродовж усього життя самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід [2].

Разом з тим, сучасна педагогічна наука характеризується суттєвим зростанням інтересу до теоретичного обґрунтування процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців. На думку багатьох дослідників, найбільш точно співвідношення понять «професійна підготовка» –

«професійна готовність» – «компетентність» подано в працях Х. А. Шапаренко. Вчений вважає, що результатом професійної підготовки є готовність випускника вищої педагогічної школи до педагогічної діяльності, а результатом професійної педагогічної освіти є професійна компетентність. На його думку, готовність до професійної діяльності як новоутворення майбутнього педагога є фундаментом його професійної компетентності. Тобто, і готовність, і компетентність – це рівні професійної педагогічної майстерності. Професійна педагогічна компетентність – своєрідна зона найближчого (або віддаленого) розвитку педагогічної готовності. Однак, автор підкреслює, що вони не знаходяться у відношенні наслідування: спочатку готовність, потім компетентність [3, с. 68].

Таким чином, у сучасних дослідженнях для характеристики професійно-педагогічної діяльності досить широко використовується компетентнісний підхід, який передбачає цільову орієнтацію процесу підготовки майбутнього педагога на формування професійної компетентності як інтегрованої характеристики, яка визначає здатність вирішувати професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійно-педагогічної діяльності, з використанням знань, досвіду, цінностей і нахилів особистості.

Сучасний компетентнісний підхід передбачає цільову орієнтацію процесу підготовки майбутнього педагога на формування професійної компетентності як інтегрованої характеристики, яка визначає здатність вирішувати професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійно-педагогічної діяльності, з використанням знань, досвіду, цінностей і нахилів особистості.

Розглянувши різні підходи до досліджуваного поняття, можна стверджувати, що професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу є інтегративним особистісним утворенням на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність його до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації. Професійна компетентність вихователя не має вузько професійних меж, оскільки від нього вимагається постійне осмислення розмаїття соціальних, психологічних, педагогічних та інших проблем, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу.

Література

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу).//Вища освіта України. – 2001. – №1. – С. 11–17
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. Кононко О. Л. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
3. Шапаренко Х. А. Особливості формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти.//Наукові записки кафедри педагогіки Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна : зб. наук. пр. – 2006. – Вип. XVI. – С. 251–260.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НА ЕТАПІ НАВЧАННЯ В МАГІСТРАТУРІ

Сьогодні в умовах модернізації української освіти одним із напрямків оптимізації освітнього процесу є його спрямування на гуманізацію взаємовідносин викладача та студента, що відображається в нових підходах до навчання: створення сприятливої атмосфери співробітництва, зниження монологічного викладу матеріалу та дублювання інформації і перехід до діалогізованого спілкування, інтенсифікація впровадження в освітній процес активних, інтерактивних методів навчання, які відкривають можливості для розкриття творчої особистості та розвитку ініціативи, активізація пізнавально-навчальної діяльності здобувача вищої освіти.

У процесі підготовки вчителя початкових класів на етапі навчання в магістратурі до роботи в умовах Нової української школи важливим є формування психолого-педагогічних компетентностей, в основу яких повинні бути закладені основні ідеї педагогічного співробітництва:

ідея зміни стосунків з учнями, заснована на увазі вчителя до учнів, залученні дітей до навчання, викликаючи у них радісне почуття успіху, руху вперед, розвитку;

ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у тому, що перед учнями ставиться якомога складніша мета, водночас учитель усіма засобами має вселити в учнів упевненість у тому, що мета буде досягнута, віру у можливість подолання труднощів;

ідея опори (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні учням опорних сигналів (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді;

ідея навчання без примусу (Ш. Амонашвілі, С. Лисенкова, В. Шаталов) передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів, зокрема, оцінки;

ідея вільного вибору (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні дитині свободи вибору у процесі навчання: учень може обирати завдання, задачу, тему твору; брати участь у складанні завдань для однокласників тощо;

ідея випередження (І. Волков, С. Лисенкова, Б. Нікітін, В. Шаталов) дозволяє включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного уроку;

ідея великих блоків (І. Волков, П. Ерднієв, І. Іванов, В. Шаталов, М. Щетинін) заснована на тому, що у великому блоці матеріалу легше

встановити логічні зв'язки, виокремити головну думку, поставити та розв'язати проблему; вивчення матеріалу блоками звільняє дитину від страху перед труднощами: блок пройдений, основна думка схоплена;

ідея відповідної форми (І. Волков, Є. Ільїн, В. Шаталов) полягає у тому, що урок за своєю формою має відповідати предмету, що вивчається;

ідея самоаналізу (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, І. Іванов, В. Караковський, В. Шаталов, М. Щетинін) насправді реалізує ідею колективного аналізу та оцінювання діяльності кожного учня: коли учні знають, що їхня праця буде оцінена не тільки вчителем, але й колективом, ефективність праці підвищується;

ідея інтелектуального фону класу (І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щетинін) передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у класі, для чого необхідно розвивати здібності та нахили дитини в діяльності, що її цікавить, давати свободу творчості, створювати атмосферу співробітництва, підсилювати прагнення до різноманітних знань тощо;

ідея колективного творчого виховання (І. Іванов, В. Караковський, М. Щетинін) полягає в тому, що дітей учать колективній суспільній творчості з перших днів перебування у школі й до завершення навчання за девізом «Усе творчо, інакше навщо»;

ідея особистісного підходу до дитини: наголошується, що педагогіка співробітництва пропонує такі прийоми, за яких кожен учень відчуває себе особистістю, відчуває увагу вчителя особисто до себе, на кожному уроці одержує оцінку своєї праці, вибирає завдання на свій смак; позашкільна творчість кожної дитини одержує визнання й оцінку, і, нарешті, кожного учня поважають та не ображають підозрою у нездатності;

ідея співробітництва вчителів передбачає не примушування, а взаємодію вчителів з метою впровадження ідей нової педагогіки: наголошується на тому, що не можна вчителів протиставляти один одному, хвалили або засуджувати за застосування нового тощо [1].

У педагогіці співробітництва використовуються найрізноманітніші форми навчання: колективно-групова робота, колективна творча робота, робота в мікрогрупах, робота в змінних групах, ігрова діяльність та ін. Відтак, основним методом співробітництва є навчальний діалог, наявність та якість якого свідчить про ступінь реалізації суб'єкт-суб'єктного підходу.

Саме тому, навчальним планом підготовки вчителів початкових класів у магістратурі в Мукачівському державному університеті передбачено вивчення таких освітніх компонентів, як Педагогічна комунікація, Професійна взаємодія в освітньому процесі закладу вищої освіти, Педагогічне партнерство тощо, які забезпечують формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Література

1. Черезова І. Психолого-педагогічне співробітництво як умова підвищення якості сучасної освіти. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової*

УДК 37.01:159.923.2:373.3.011.3-051(043.2)

ЛІБА О.М., ГАЙНАЛІЙ В.В.,
Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК УЧИТЕЛЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Радикальні зміни у системі освіти, що відбуваються в Україні і в світі у цілому вимагають нових підходів щодо підготовки вчителя до освітнього процесу в школі. У світі, що стрімко змінюється, зміст педагогічного процесу має включати не стільки готові знання і досвід виконання діяльності за усталеними стандартами, а й досвід саморозвитку, самовиховання самовдосконалення. На сучасному етапі вчитель має володіти такими професійно-педагогічними і фаховими вміннями, які були б спрямовані не тільки на передачу знань, а й сприяли формуванню особистості учня як людини нового типу з гнучким нестандартним мисленням, зі стійкою внутрішньою мотивацією, з умінням самореалізації.

Професійний саморозвиток – це складний багатогранний процес, спрямований на становлення, інтеграцію та реалізацію у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис та здібностей, професійних знань і вмінь учителя. Активізація професійного саморозвитку кожного вчителя є важливою умовою успішності освітнього процесу, оскільки суттєво впливає на підвищення рівня пізнавальної активності учня і ставить його в позицію суб'єкта освітнього процесу, який безпосередньо керує власною пізнавальною діяльністю та особистісним становленням.

Професійний саморозвиток педагога визначено як внутрішній процес, спрямований на досягнення професіоналізму, що являє собою якісні самозміни особистісно-професійної сфери та професійної діяльності, детерміновані сприйняттям суспільних, професійних і визначених на основі їх інтеріоризації і власної акмеологічної позиції вимог до суб'єкта, при здійсненні ним самоконтролюючої функції та цілеспрямованого й добре організованого саморуху до найкращого в собі. А професіоналізм як оптимальний результат процесу професійного саморозвитку особистості педагога є складноструктурною системою загальних і спеціальних педагогічних професійно значущих властивостей і якостей учителя.

Проблема саморозвитку особистості займає провідне місце в педагогіці та психології. Зміни соціокультурного середовища призвели до трансформації освіти та створення нових вимог до майбутніх спеціалістів. Першочерговим завданням стає формування особистості, яка схильна постійно займатися своїм професійним та особистісним самовдосконаленням, готова до безперервної освіти, тобто до постійного саморозвитку.

Важливість та вагомість саморозвитку у своїх роботах обґрунтовували видатні філософи: Арістотель, Платон, Гегель, І. Кант, Сократ, Г. Сковорода; педагоги: Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег, К.Д. Ушинський, С. Русова, П. Каптерев, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський та ін.

Проблема «саморозвитку» привертає увагу багатьох науковців і широкого опрацювання в роботах Л.С. Виготського, О.М. Леонтьєва, Рубінштейна, А. Маслоу, К. Роджерса, П.Ф. Каптерєва, І.А. Зязюна і т.д.

Новий тлумачний словник української мови дає таке визначення поняття: «саморозвиток – це розумовий або фізичний розвиток людини, якого вона досягає самостійними заняттями, вправами. Саморозвиток здійснюється власними силами, без впливу або сприяння яких-небудь зовнішніх сил. Принцип саморозвитку покладений в основу особистісного та професійного розвитку. Він визначає здатність особистості перетворювати свою життєдіяльність у предмет практичного новоутворення і зумовлює перехід до вищої форми життєдіяльності особистості – творчої самореалізації» [1].

З цього випливає, що професійний саморозвиток здійснюється поетапно – від проведення самопізнання (самопостереження, самодіагностика, самоаналіз) до практичної реалізації професійного саморозвитку, а саме: наявність певного рівня самосвідомості; формування самооцінки; постановка цілі та розробка індивідуальної програми професійного саморозвитку; самовиховання відповідних рис, саморегуляція, самоаналіз, самоконтроль та самокорекція.

Погоджуємося з позицією О. Пехоти, згідно з якою професійний саморозвиток майбутнього вчителя характеризується здатністю глибоко усвідомлювати власну відповідальність за процес професійного розвитку та вмінням його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що виявляється в бажанні та здатності постійно аналізувати, коригувати та вдосконалювати власне професійне зростання, прагненні до самостійності у виборі методів і прийомів організації навчально-виховного процесу.

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя є багаторівневим процесом формування і розвитку педагогічних здібностей, професійно значущих якостей особистості і досвіду професійної діяльності, що характеризують суб'єктивні та об'єктивні критерії професійного зростання.

Отже, основними характеристиками й ознаками саморозвитку є: всебічність і широта ерудиції в розумінні сутності нормативного й ідеального образу «професійного Я» вчителя з урахуванням його індивідуального, суб'єктивного та особистісного компонентів, а також знання особливостей впливу факторів внутрішнього і зовнішнього соціокультурного середовища; адекватність відображення та глибоке розуміння особливостей реального образу свого «професійного Я» вчителя в єдності його навчальної, навчально-методичної, науково-дослідної й організаційно-педагогічної діяльності. Багатоаспектність їхнього бачення і компетентність у прогнозуванні перспективи (потенційних можливостей і обмежень) трансформації свого

реального «професійного Я» в бажане, необхідне й ідеальне гармонійно поєднувалось із всебічною обізнаністю щодо сутності, специфіки форм і механізмів професійного саморозвитку вчителя; глибокою функціональною компетентністю щодо засобів і способів використання діагностичного та технологічного інструментарію в межах розв'язання поточних у перспективних завдань свого особистісно-професійного саморозвитку; зрілістю ціннісно-смыслових опор щодо оновлення і постійного використання все більш раціональних засобів і способів розв'язання завдань професійного саморозвитку; упевненість у своєму призначенні і педагогічному покликанні до діяльності як способу свого прогресивного професійного саморозвитку; спрямованістю до свого безперервного творчого самостворення і особистісно-професійного росту; незадоволеністю досягнутих позитивних результатів і яскраво вираженою спрямованістю і настирливістю в досягненні все більш значущих цілей свого особистісно-професійного саморозвитку[2].

Отже, на підставі аналізу теоретичних джерел вважаємо, що професійний саморозвиток майбутнього педагога – це постійний динамічний процес, спрямований на самоорганізацію прогресивних змін у сфері внутрішнього світу особистості вчителя на шляху досягнення вищих рівнів професіоналізму в педагогічній діяльності. Кінцевим результатом є добровільне усвідомлення цінності та здібність до безперервного професійного саморозвитку, стійкої мотивації сприяння самореалізації особистісного потенціалу.

Література

1. Новий тлумачний словник української мови / Укл. В. Яременко, О. Сліпущко. – К. : Аконті, 2004. – Т. 2. – 926 с.
2. Ткач М. В. Про сутність професійного самопізнання [Електронний ресурс] / М.В. Ткач, О. Г. Степанова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com / 35_OINBG_2012 / Pedagogica / 2_122228.doc.htm

УДК 159.952.13:373.3.011.3-057.874(043.2)

ЛБА О.М., ПРИЙМИЧ А.В.,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Пізнавальна активність є основою практично будь-якої діяльності, в тому числі, й навчальної. Для вчителя не є секретом, що низький її рівень стає на перешкоді ефективної організації освітнього процесу, зокрема, і в початковій школі. Як показує практика, знання, отримані в готовому вигляді, як правило, викликають труднощі учнів у їх застосуванні при поясненні спостережуваних явищ і вирішенні конкретних завдань. У такому випадку можна говорити про формалізм у навчанні, у засвоєнні знань, свідченням якого є відрив завчених учнями теоретичних положень від уміння застосувати їх на практиці [1].

Сучасні дослідження пізнавальної активності та пізнавального інтересу ґрунтуються на працях Ю. Бабанського, М. Данилова, І. Лернера, М. Махмутова, М. Скаткіна, Г. Щукіної та інших. Психологічні аспекти проблеми пізнавальної активності були в центрі уваги Л. Божович, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, С. Рубінштейна. У педагогічному словнику пізнавальна активність трактується як діяльнісний стан особистості, що виражається в наполегливому прагненні до знань, до розумової напруги і прояву вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями. У психолого-педагогічній літературі пізнавальна активність визначається по-різному. Вона розглядається: як характеристика якості діяльності (Н.О. Половнікова, Т.І.Шамова); як прояв ставлення суб'єкта до навколишньої дійсності (Л.І. Арістова); як особливий стан особистості (Д.В. Вількеев, І.Ф. Харламов); як показник пізнавальних особливостей того, що навчається (Л.К.Гребенкіна, О.Б. Коротаєва); як риса особистості (В.І. Лозова, М.І. Махмутов, Г.І. Щукіна). В. І. Лозова пропонує під поняттям «пізнавальна активність» розуміти риси особистості, які виявляються у її ставленні до пізнавальної діяльності, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності [2].

Пізнавальна активність сприяє інтелектуальному розвитку дитини, що передбачає не тільки потребу у вирішенні завдань пізнавального характеру, але й необхідність практичного застосовування отриманих знань. Пізнавальна активність не дозволяє молодшому школяреві «топтатися» на місці, бути залежним, чекати, поки хтось допоможе, вирішить за нього. Вона «штовхає» дитину до певних самостійних дій: запитати, відшукати певну інформацію, прочитати, написати, зробити. Недарма активні школярі відзначаються і більшою самостійністю як у розв'язанні навчальних завдань, так і у життєвих ситуаціях. Успішність молодшого школяра у його навчальній діяльності також багато в чому залежить від рівня пізнавальної активності. Адже учні, які мають достатньо високий рівень розвитку пізнавальної активності, прагнуть до знань, і, як правило, гарно навчаються.

Дж. Дьюї вважав, що «педагог повинен допомагати пізнавати тільки те, що спонтанно зацікавило дитину, а не пропонувати вивчати щось інше. Учень має у процесі самостійного дослідження відкривати для себе властивості і закономірності предметів і явищ, а педагог може тільки відповідати на його запитання, якщо такі з'являться». Дж. Дьюї був прихильником думки, що пізнавальної активності, зацікавленості дитини достатньо для повноцінного інтелектуального розвитку та освіти. Навчання слід здійснювати насамперед як трудову та ігрову діяльність, як процес дослідження проблемного середовища, знаходження відповідей на суперечливі питання. Основними умовами успішності навчання є: проблематизація змісту навчального матеріалу, навчальна активність учня, зв'язок навчання з життям школяра, грою і працею [3].

Використання інноваційних засобів на уроках одночасно впливає на всі органи чуття учнів, викликає позитивні емоції та інтерес, дає змогу без надмірних вольових зусиль сприймати навчальний матеріал та спонукає до самостійної творчої діяльності. Мультимедійна підтримка уроку в початковій школі дає змогу вивести його на якісно новий рівень, підвищити статус учителя як сучасного фахівця. Використання одночасно кількох каналів сприйняття інформації підсилює навчальний ефект, збагачує урок, робить його цікавим і незабутнім. Можливості комп'ютера як наочного посібника якісно нового рівня дають змогу суттєво підвищити інтерес учнів до матеріалу, що вивчається

Таким чином, пізнавальна активність є першорядною умовою формування в учнів потреби в знаннях, оволодіння вміннями інтелектуальної діяльності, самостійності, забезпечення глибини і міцності знань. Окрім того, завдяки своїй пізнавальній активності дитина вступає у практичні, дієві відносини з оточуючим світом, що є умовою її успішної соціалізації. Отже, пізнавальна активність – запорука інтелектуального розвитку, самостійності, успішності та соціалізації дитини.

Література

1. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.
2. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В.І. Лозова ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – [2-е вид., доп.]. – Х. : «ОВС», 2000.– С. 25.
3. Чайка В. М. Основи дидактики : навч. посіб. / В. М. Чайка. – К. : Академвидав, 2011. – 240 с. - (Серія «Альма-матер»).

УДК 373.3(477.87) «1914-1944»

ЛІСЦЬКІ М.С.,
Мукачівський державний університет

З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЇ ВЧИТЕЛЯ В МУКАЧІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ ВЧИТЕЛЬСЬКІЙ СЕМІНАРІЇ

У Концепції розвитку педагогічної освіти вказується на потребу в удосконаленні системи педагогічної освіти з метою створення бази підготовки педагогічних працівників нової генерації, створення умов для розвитку сучасних альтернативних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку педагогів, які в майбутньому стануть ключовою умовою впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [1].

Серед історико-педагогічних досліджень, які вивчають генезу становлення та розвитку закладів педагогічної освіти, можемо виокремити наукові праці Н. Дем'яненко, О. Дзевєріна, М. Заволоки, І. Кравченко, В. Майбороди та ін. Історія становлення та розвитку закладів підготовки

вчителів для шкіл Закарпаття в різні історичні періоди відображена в розвідках В. Гомонная, В. Росула, О. Фізеші, С. Човрій та ін.

Метою нашої публікації є висвітлення історії становлення та розвитку вчительської семінарії в м. Мукачево, традиції якої збереглися й до нашого часу. Варто зауважити, що відкриття першої на теренах Закарпаття державної вчительської семінарії було важливою культурною та освітньою подією 1914 р., яка на століття вперед визначила статус м. Мукачева як важливого центру підготовки вчительських кадрів, пройшовши великий шлях становлення від Мукачівської Угорської Королівської державної народошкільної семінарії (1914-1919 рр., Австро-Угорщина), Мукачівської державної вчительської семінарії (1919-1939 рр., Чехословаччина), Мукачівського державного вчительського ліцею (1941-1944 рр., Угорщина), Мукачівського педагогічного училища (1945-2004, Радянська Україна, з 1991 р. – Україна), Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту (2004-2008, Україна) до Мукачівського гуманітарно-педагогічного коледжу та педагогічного факультету Мукачівського державного університету (по сьогоднішній день, Україна). На думку О. Фізеші, «особливої значущості набуває професія вчителя в умовах суспільних змін, зокрема в контексті перепідпорядкування територій між різними державами. Яскравим прикладом виконання вчителем ролі посередника між державою та її громадянами є період першої половини ХХ століття в Закарпатті» [2, с.65].

У 1868 р., коли закарпатські землі належали Австро-Угорській імперії, парламентом Угорщини був прийнятий Закон ХХХVIII «Про народну освіту», який визначав основні умови та критерії для відкриття державних закладів педагогічної освіти, в тому числі й на Закарпатті. Зокрема, цей закон делегував угорському уряду завдання побудувати на угорській території Австро-Угорської імперії 20 вчительських семінарій у різних регіонах: «Кожна вчительська семінарія, згідно закону, повинна була співпрацювати зі звичайною початковою школою, в якій майбутні вчителі проходили практичну педагогічну підготовку. Також кожна вчительська семінарія у своєму володінні повинна була мати земельну ділянку, працюючи на якій семінаристи оволодівали б знаннями та вміннями в сфері землеробства, овочівництва, виноградарства. Важливою складовою семінарії була навчальна бібліотека. Законом було передбачено створення вчительських семінарій або училищ, в яких могли навчатися не тільки чоловіки, але й жінки» [2, с. 66].

Проте, перший державний заклад педагогічної освіти в Закарпатті був відкритий набагато пізніше, ніж передбачав закон 1868 р. «Відкриття вчительської семінарії в м. Мукачево, – зазначає О.Фізеші, – відбулося за сприяння мера міста Мукачева, депутата Угорського парламенту, відомого мецената Я. Недецеї, який упродовж десяти років подавав клопотання про її відкриття (перше звернення датується 1902 р., а згода угорського уряду на відкриття закладу – квітень, 1913 р.) [2, с. 66].

Директором семінарії було призначено Я. Сонді. До навчання у першому

навчальному році приступило 31 студентів. Звичайно, що мовою навчання була державна – угорська мова. Час на здобуття фаху вчителя народної школи становив чотири роки. Основними навчальними дисциплінами, які вивчалися семінаристами були такі: арифметика, фізика, геометрія, зоологія та каліграфія, історія, угорська мова та література, співи й музикування.

Після завершення I Світової війни закарпатські землі перейшли під юрисдикцію Чехословаччини як окрема адміністративно-територіальна одиниця Підкарпатська Русь. Як засвідчують дослідники історії Закарпаття (М. Вегеш, І. Гранчак, Д. Данилюк, Є. Задорожний та ін.), чехословацький період відзначився широкомасштабними реформами в освітній сфері, спрямованими на відкриття шкіл та залучення всіх дітей шкільного віку до навчання. А це означало, що нововідкритим школам потрібні вчителі, які були б готові до викладання чеською та русинською мовами в нових школах. «Проблема нестачі вчителів знову набула особливої гостроти, особливо для роботи в русинських школах, – зазначає О.Фізеші. – Чеським урядом було призначено нового директора семінарії – Й. Хром'яка, який до цього працював у Пряшеві (Словаччина)» [2, с. 68]. Варто зауважити, що навчання в семінарії відбувалося чеською та русинською мовами. Також відмітимо, що кількість семінаристів щороку збільшувалася, що вказувало на затребуваність професії вчителя в краї. Саме з метою пришвидшення процесу підготовки вчителів для народних шкіл при семінарії були відкриті одно- та дворічні курси для вчителів, які вже отримали диплом вчителя за Австро-Угорської влади, а також для тих, хто вже мав стаж педагогічної роботи в школі.

Напередодні II Світової війни закарпатські землі знову перейшли до складу Угорщини під назвою «Підкарпаття». Мукачівська вчительська семінарія була перейменована в ліцей, адже в Угорщині ще в 20-их роках розпочалася реформа закладів педагогічної освіти за дворівневою моделлю – ліцей (I рівень) та академія (II рівень). Мова підготовки вчителів у закладі змінилася на угорську: «Основна увага при підготовці вчителів з боку угорського уряду акцентувалася на підвищення їх національно-патріотичної та громадянської свідомості. З цією метою до навчальних планів було введено вивчення угорської мови та літератури, історії та географії Угорщини» [2, с. 68]. В семінарії також здійснювалася підготовка вчителів для русинських шкіл, але згодом угорський уряд зробить висновок, що тут «занадто багато кандидатів в учителі русинського походження» [3, с. 145], що призведе до скорочення обсягів прийому семінаристів з числа місцевого населення.

Після завершення II Світової війни закарпатські землі перейшли до складу Радянського Союзу, а підготовка вчителів для початкових шкіл почала здійснюватися за радянським зразком, а саме: вчительські семінарії були перейменовані в педагогічні училища, а зміст підготовки відбувався за типовими радянськими навчальними планами. Відповідно, у 1945 р. Мукачівський державний вчительський ліцей був перейменований у Мукачівське педагогічне училище.

Перспективним напрямом подальших досліджень може бути реконструкція досвіду підготовки вчителів у Закарпатті радянського та пострадянського періодів задля отримання цілісної та системної картини щодо основних тенденцій становлення та розвитку педагогічної освіти в умовах поліетнічного середовища Закарпаття.

Література

1. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>. Дата звернення: 03.04.2021 р. .
2. Фізеші О.Й. Діяльність учительських семінарій Закарпаття першої половини ХХ століття. *Рідна школа*, 2020. №2-4. С. 65-69.
3. Фізеші О.Й. Підготовка вчителів початкових шкіл в освітніх закладах Закарпаття: ретроспективний аналіз. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2017. № 7.2017. 158 с. С.140 – 147.

УДК 372.8

ЛОКЕС К.А., ТОВКАНЕЦЬ Г.В.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ І НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЕКСКУРСІЇ

Нові соціальні запити, що відображені в Державному стандарті початкової школи [2], визначають цілі освіти як загальнокультурний, особистісний і пізнавальний розвиток учнів, що забезпечують таку ключову компетенцію освіти, як «навчити вчитися». Найважливішим завданням сучасної системи освіти є формування універсальних навчальних дій, а не тільки освоєння учнями конкретних предметних знань і навичок в рамках окремих дисциплін. Однією з форм навчання в початковій школі є екскурсія.

Екскурсія – це форма організації навчального процесу, спрямована на засвоєння навчального матеріалу, але проведена поза школою. Екскурсія включається в систему уроків і є важливою частиною навчального процесу. Екскурсія конкретизує програмний матеріал, розширює кругозір і поглиблює знання учнів.

Метод екскурсії відноситься до комплексних методів, які дають можливість зосередити увагу на не окремих елементах знання, а на життєвих явищах, взятих в цілому, у всій їх складності, в процесі розвитку. Вимоги цього методу полягають у наступному: виявлення зв'язку між окремими сторонами предметів і явищ, виокремлення в спостережуваних об'єктах найважливішого, істотного і навколо вивчення його концентрувати весь матеріал; пов'язувати з попереднім навчальним матеріалом, з досвідом і знаннями екскурсантів. В основі екскурсійного методу лежать наочність, обов'язкове поєднання показу з розповіддю.

Вчителю, який використовує таку форму навчання як екскурсія, необхідно враховувати в роботі наступне:

а) в основі будь-якої навчальної екскурсії лежить екскурсійний метод повідомлення знань;

б) показ і розповідь є важливими елементами екскурсії;

в) рух – одна з основних ознак екскурсії;

г) екскурсія на основі діяльнісного підходу передбачає організацію активної пізнавальної діяльності учнів, спрямовану на самостійне відкриття нового знання.

Молодший школяр – це дитина-чомучка. Допитливість його в порівнянні з дошкільним віком посилюється. Дитина вчиться і усвідомлює себе не стільки об'єктом навчання, скільки суб'єктом пізнання, у нього з'являється прагнення самому докопатися до суті явищ [1]. Висока пізнавальна потреба, допитливість, активність, зацікавленість дитини в навколишньому світі – це безцінний дар, яким можна і потрібно вміло користуватися для розвитку його мислення, розширення кругозору, формування екологічної та загальної культури.

Класифікація екскурсій за ознаками [3]:

1. Оглядові екскурсії, як правило, багатотемні («Минуле, сьогодення і майбутнє села», «Село на п'яти пагорбах»), де використовується історичний і сучасний матеріал. Прикладом оглядової, наприклад, природознавчої екскурсії може служити екскурсія в ліс під назвою «Зайди в природу другом», яка розкриває ліс як спільноту рослинного і тваринного світу.

Тематична екскурсія присвячена одній темі («В гості до зеленого друга», «Зелена аптека» тощо).

2. За особливостями організації пізнавальної діяльності: ілюстративні і дослідницькі.

3. По навчальною метою: вступні (за курсом або темі), поточні (у міру вивчення теми) і узагальнюючі (після вивчення теми).

По тематиці всі екскурсії можна розділити на групи:

- ознайомлення з різноманіттям органічного світу, спостереження за явищами природи в різні пори року, дослідження об'єктів живої природи;
- орієнтування на місцевості, ознайомлення з формами земної поверхні, корисні копалини, дослідження об'єктів неживої природи;
- екологічні екскурсії;
- екскурсії в краєзнавчий музей, на виставки, виробництва.

Кожна група екскурсій має свою специфіку і вимагає серйозної попередньої підготовки до проведення і вчителя, і учнів.

При проведенні, наприклад, екскурсії у ательє учнів можна ознайомити зі спеціальним приладдям, інструментами, видами тканини, технологіями пришивання гудзиків до тканини, робочим місцем майстра з пошиття одягу. Доречними будуть розповіді про тканини, адже тканина – це і наш одяг, і прикраса осель (штори, шпалери), і взуття, і ремені для різного виду машин, і ще багато-багато іншого. Корисним буде для дітей і ознайомлення з організацією роботи ательє: наявність відповідних інструкцій з техніки безпеки,

оснащення пристінними та вбудованими шафами для зберігання матеріалів, інструментів тощо.

Головне завдання сучасних екскурсій полягає в тому, щоб грамотно організувати пізнавальну, дослідницьку діяльність учнів, озброїти учнів навичками самостійного спостереження і аналізу інформації, що сприймається зорово, сприяти підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу.

Література

1.Вагерич Ф. Критерії і умови педагогічного проектування навчальної діяльності молодших школярів / Ф. Вагерич, Н. І. Дрогобецька, Г. В. Товканець // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 жовтня 2019 року, м. Мукачево). – Мукачево : МДУ, 2019. – С.71–73.

2.Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303>

3.Смирнов А. В. Как правильно выбрать экскурсию / А. В. Смирнов // Справочник класного керівника. – 2008. – № 9 (сентябрь). – С. 75–76.

УДК 37.018.1-053.4]:316.362

ЛОМАГА К.В., БАРНА Х.В.,
Мукачівський державний університет

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНИКА В РОДИНІ

Найсильніший вплив на формування душі й характеру дитини справляє мати, яка завдяки своїй любові може творити дива. Дитині потрібна і батькова увага й порада. Вагому роль відіграють у родині дідусі, бабусі, брати, сестри, інші родичі.

Родина – це перша школа найбільшого і найважливішого скарбу людини – рідної мови. Здорове родинне середовище запобігає денационалізації, протистоїть відчуженню. Правильне родинне виховання – запорука розвитку українського народу, основа формування фізичного й морального здоров'я дитини.

Родинне виховання – перша природна й постійно діюча ланка виховання національного. Без докорінного поліпшення родинного виховання не можна добитися значних змін у подальшому спільному вихованні молодого покоління. У родині закладається духовний стрижень особистості, основи її моралі, самобутність національного світовідчуття і світорозуміння.

Батьки як головні вихователі відповідають перед власною совістю, народом, державою за долю дітей, їхню моральну зрілість, вихованість. Національно свідомі батьки вважають виховання дітей священним обов'язком, усіма силами сприяють оволодінню ними скарбами культури як рідного, так і інших народів.

Основними завданнями родинного виховання є:

- формування моральних цінностей з позиції добра, справедливості, гідності, правди, честі, людяності;

- створення сприятливої трудової атмосфери в родині, праця дітей з ранніх літ на благо сім'ї, рідних і близьких;
- залучення дітей до чарівного світу знань через народні казки, пісні, прислів'я, приказки, думи, лічилки тощо;
- піклування про нормальний розвиток відчуттів і сприймань дитини;
- турбота про те, щоб кожна дитина нормально розвивалася, володіла рідною мовою, знаннями про довкілля (рідний край, природу тощо);
- залучення дітей до активної участі у народних звичаях, обрядах, виховання в них національної свідомості й самосвідомості, національного характеру тощо.

Модернізація дошкільної освіти не може не торкнутися сучасної сім'ї, залишити родину стороннім спостерігачем змін, що відбуваються у першій її ланці, не торкнутися її інтересів. Важливо залучати батьків до процесу оновлення змісту, форм і методів освіти своїх дітей, підтримувати бажання перенести доцільне в практику сімейного виховання.

Об'єднання зусиль допоможе створити широкий розвивальний простір, сприятливий для повноцінного буття дитини в сім'ї та дитячому садку, розкриттю нею своїх сутнісних сил, становленню як активного суб'єкта індивідуальної та колективної діяльності.

На часі складна й відповідальна просвітницька робота дошкільного закладу спрямована на розширення й поглиблення уявлень членів родини про сучасні навчальні заклади, роль вікових та індивідуальних особливостей дитини в її особистому становленні, сутність компетентності як інтегративну якість особистості.

Важливо підказати родині, як у домашніх умовах організувати художньо-творчу, продуктивну діяльність, забезпечити оптимальний руховий режим дитини та створити розвивальне середовище в дитячій кімнаті.

Робота із сім'єю передбачає врахування сучасних тенденцій розвитку стосунків між батьками й дітьми, їхніх технологій, ціннісних орієнтирів, особистісних якостей батьків і дітей, особливостей впливу сім'ї на становлення особистості дитини.

Поряд із традиційними прийомами ознайомлення дітей зі світом людей (екскурсії, цікаві зустрічі, етичні бесіди, заняття з ознайомлення з довкіллям, спостереження, ігри соціальної тематики тощо) варто залучати їх до складання родовідного дерева, розглядання родинних фотографій, ознайомлення з документами, листами, родинними реліквіями.

Отже, родина є основним соціальним інститутом, відповідальним за виховання зростаючої особистості. Особливість виховних впливів родини полягає в емоційному характері взаємин її членів між собою та з дитиною, у переважанні інтимного спілкування над діловим, у тривалості життєвих зв'язків дитини з батьками. Родина покликана створити сприятливі умови для розвитку

емоційної сфери особистості дитини, становлення в неї почуття самоцінності, впевненості в собі, компетентності у різних сферах життєдіяльності.

Література

1. Алексєєнко Т. Ф. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах // Український соціум. - К., 2008. - С. 63-67.
2. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. - К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. - С. 8-16.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. - 4-те вид., допов. - К. : Кондор, 2007. - 656 с.
4. Поніманська Т. Люди і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини // Дошкільне виховання. - 1999. - № 8. - С. 14-15.
5. Сім'я і діти : Програма родинно-національного виховання та навчання // Тематичний план педагогічної освіти батьків / Кол. авт.; за заг. ред. В. Г. Постоного. - К. : ІЗМН, 1997. - С. 28-29.

УДК 159.9.07:930]:159.922.76(043.2)

МАГЕРОВИЧ К.В., ЧЕКАН О.І.,
Мукачівський державний університет

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ АУТИСТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ

Історія вітчизняної корекційної педагогіки та спеціальної психології свідчить, що, попри відсутність в Україні і в країнах пострадянського простору цілісної, багатогранної, цілеспрямованої системи медико-психолого-педагогічної корекційної роботи, спрямованої на подолання аутистичних порушень, актуальність створення повноцінної системи корекційно-педагогічної допомоги особам із первазивними розладами в усіх сферах їх соціального та особистого життя зумовлює підвищення інтересу до дослідження науково-теоретичних основ проблеми корекції аутистичних розладів у дітей (Ю.В.Бессмертна, В.І.Бондар, І.Д.Бех, Г.М.Дульнєв, А.Л.Душка, О.І.Дячков, І.Г.Єременко, С.Ю.Конопляста, К.С.Лебединська, В.В.Лебединський, В.І.Лубовський, С.Д.Максименко, І.А.Марцинковський, К.О.Островська, В.М.Синьов, В.В.Тарасун, А.В.Хаустов, Г.М.Хворова, А.П.Чуприков, М.К.Шеремет, Д.І.Шульженко та ін.).

Вивчаючи та аналізуючи сучасні літературні джерела, можна відзначити, що науковий пошук у вітчизняній корекційній педагогіці та спеціальній психології в останнє десятиліття характеризується підвищеною активністю дослідження проблем розвитку, навчання та соціалізації дітей з аутистичними порушеннями (Н.С.Андреєва, А.Л.Душка, С.Ю.Конопляста, Я.М.Крет, І.П.Логвінова, К.О.Островська, М.В.Рождественська, Т.В.Сак, В.М.Синьов, Т.В.Скрипник, В.В.Тарасун, Г.М.Хворова, А.П.Чуприков, М.К.Шеремет, Д.І.Шульженко та ін.). За даними статистики, станом на кінець 2012 року в Україні налічується 2652 особи з аутистичним порушенням. З точки зору спеціалістів, ці дані значно зросли за останні роки.

Виходячи з аналізу сучасних літературних джерел та вивчаючи наукову спадщину класиків, які детально описали аутизм як спектральне порушення (О.С.Аршатська, О.В.Аршатський, О.Р.Баєнська, В.М.Башина, Ю.В.Бессмертна, О.Б.Богдашина, М.Ю.Веденіна, Д.Н.Ісаєв, В.С.Каган, К.С.Лебединська, В.В.Лебединський, М.М.Ліблінг, С.С.Мнухін, О.С.Нікольська, К.О.Островська, Н.В.Сіماشкова, Г.Є.Сухарева, А.В.Хаустов, А.П.Чуприков, М.К.Шеремет, Л.М.Шипіцина, Д.І.Шульженко, Н. Asperger, Т. Attwood, S. Baron-Cohen та ін.), приходимо до висновку, що проблема аутизму вимагає більш глибокого і детального дослідження та вивчення. Як засвідчують науковці, діти з аутизмом – це неоднорідна група, яку об'єднує необхідність ранньої систематизованої лікувально-педагогічної роботи для підготовки їх до навчання, до оволодіння елементарними формами комунікації та взаємодії з оточуючими людьми.

За останні десятиліття саме в українській корекційній педагогіці та спеціальній психології виокремився етап становлення вивчення аутизму, представлений науковою школою В.М.Синьова (зокрема, К.О.Островська, Г.М.Хворова, Д.І.Шульженко), де на перший план ставиться вирішення найбільш актуальних питань з проблеми аутизму: корекція інтелектуального розвитку, формування соціальних компетенцій, розвиток комунікативної сфери. Актуальність зазначених напрямів підтверджена прикладними результатами та значним внеском у сучасну інноваційну світову систему підходів і напрямів дослідження проблеми аутизму.

Звертаючись до історичних джерел, з'ясовуємо, що виникнення і походження терміна «аутизм» пов'язані зі становленням системи знань з проблеми діагностики та подальшої терапевтичної роботи з дітьми, які потребують спеціальних підходів до навчання та виховання.

Термін «аутизм» належить швейцарському психіатру Е. Bleuler (1911), і вперше він був застосований для визначення категорії егоцентричного мислення при шизофренії, що характеризувалося активною відмовою від контакту із зовнішнім світом, зануренням у світ власних фантазій, переживаннями, відірваністю від реального життя, ігноруванням реальних відносин [1]. Та погляди Е. Bleuler на суть аутистичного феномена, незважаючи на загальне визнання, отримали неоднозначну оцінку і послужили основою для оригінальних концепцій аутизму, які суттєво відрізнялися від вихідного тлумачення. Найбільш значущими виявилися погляди Е. Minkowsky, який трактував аутизм як особливу форму психічного життя, викликану втратою вітального контакту з реальністю, «болісно-раціоналістичне» сприйняття, «втрату життєвого контакту», «внутрішню порожнечу» та виділяв первинний і вторинний аутизм, та Е. Kretschmer, який бачив у аутизмі ключовий симптом шизоїдного темпераменту. Таким чином, вже у вказаних концепціях синтетичний аутистичний феномен Е. Bleuler виявився роздробленим на два по суті протилежних типи аутизму, таких, що мають різне психопатологічне значення. Це роз'єднання надалі вплинуло на виникнення термінологічної

неясності і стало причиною труднощів у визначенні діагностичної цінності поняття «аутизм». У подальших дослідженнях домінуюче положення зайняла тенденція до звуження поняття аутизму. Аутизм розглядався як симптом різних процесуальних станів, соціальних зв'язків, що характеризуються втратою емоційного резонансу, потреби у спілкуванні і прагненням до ізоляції [3].

У Франції у 1987 році була запроваджена класифікація аутизму, де дуже чітко виділений ранній дитячий аутизм Каннерата, інші типи аутизму, без відповідного їх розмежування за етіологією, при чому до групи аутизму стани, пов'язані з психозом, не відносяться. Було виділено: 1. різновиди раннього дитячого аутизму: ранній інфантильний аутизм типу Каннера, інші типи інфантильного аутизму; 2. різновиди психозів у дітей: психоз ранній дефіцитарний, психози шизофренічного типу, що виникають у дитинстві, дисгармонійні психотики. Цього ж року (1987) в американській класифікації хвороб (DSM-III-R), яка замінила DSM-III (1980), знаходимо варіант систематизації раннього дитячого аутизму, в якому аутизм виноситься з рубрики «психозів» і відноситься до патології розвитку, зближуючись з розумовою відсталістю (різновиди раннього дитячого аутизму: «первазивні розлади розвитку»: аутистичні розлади; первазивні розлади розвитку без додаткових визначень).

М.Ш.Вроно і М.В.Башина [1] на VIII Всесоюзному з'їзді невропатологів та психіатрів (1988) виокремили наступні клінічні форми аутизму: синдром Каннера, аутична психопатія Аспергера, резидуально-органічний варіант аутизму, психогенно-реактивний дитячий аутизм, ранній дитячий аутизм, пов'язаний з ранньою дитячою шизофренією [1]. К.С.Лебеднська, вивчаючи причини та прояви аутизму, виділяє 5 варіантів раннього дитячого аутизму на основі етіопатогенетичого підходу: ранній дитячий аутизм при різних захворюваннях ЦНС; психогенний аутизм; ранній дитячий аутизм шизофренічної етіології; ранній дитячий аутизм при обмінних захворюваннях; ранній дитячий аутизм при хромосомній патології [2].

Аналіз труднощів одностайної можливості класифікації за окремими показниками психічного розвитку дитини (інтелекту, мовлення, поведінки, саморегуляції тощо) можна пояснити паралельним існуванням діючих на сьогоднішній день у світовій практиці класифікацій. У організації дослідження ми орієнтувалися на класифікації О.С.Нікольської та Д.І.Шульженко як такі, що враховують показники мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом.

Література

1. Вроно М. Ш., Башина М. В. Ранний детский аутизм: вопросы теории и практики. В Кн.: VIII Всесоюзный съезд невропатологов и психиатров. – М., 1988 – С. 183-186.
2. Мамайчук И. И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / Ирина Ивановна Мамайчук. – СПб. : Речь, 2004. – 400 с.
3. Микиртумов Б. Е. Клиническая структура и динамика аутизма / Б. Е. Микиртумов, П. Ю. Завитаев // Обозрение психиатрии и медицинской психологии им. В. М. Бехтерева. – 2008. – № 2. – С. 10-12.

**НАРОДНЕ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Завдання вдосконалення системи освіти, якості професійної підготовки здобувачів вищої освіти має фундаментальне значення для майбутнього країни. Одним із пріоритетних напрямків модернізації системи освіти в Україні є формування культури молоді. Сучасне суспільство характеризується втратою духовності, саме тому відродження системи традиційних цінностей, на яких базується національна самосвідомість, є нагальною проблемою. У зв'язку з цим зростають вимоги до педагогів, рівня їх художньої культури, уміння використовувати у вихованні учнів народних традицій, звичаїв, народного декоративно-прикладного мистецтва. Народне мистецтво є одним із найважливіших засобів виховання гармонійно розвинутої особистості, формування її моральної, трудової, естетичної та художньої культури.

Проблема розвитку та формування художньої культури особистості, її національної свідомості розглянута в дослідженнях філософів, психологів, культурологів, педагогів. Вона торкається наукових досліджень, що інтегрують педагогіку й естетику, культурологію та мистецтвознавство. Аналіз теоретичних джерел доводить, що проблема формування художньої культури містить різні аспекти: філософський, психологічний, культурологічний, історичний та інші. Одним із них є педагогічний аспект частково розкритий у дослідженнях Ю. Азарова, Н. Леонтьєва, О. Мелік-Пашаєва, Б. Неменського, Д. Узнадзе, Т. Шпікалової, В. Щербакова, Д. Ельконіна й інших [2].

Художня культура – це інтегративна якість особистості, що включає художні здібності, естетичні знання, практичні вміння, необхідні в творчій діяльності. Будучи складовою частиною естетичної культури, вона містить як загальні, так і специфічні особливості. Специфіка художньої культури полягає в художній освіченості, органічно пов'язаній з практикою, наявності творчого мислення, переживання, уяви, художній діяльності.

Народне декоративно-прикладне мистецтво відкриває широкі педагогічні можливості в процесі формування художньої культури особистості, а саме:

- розширення художнього кругозору особистості;
- актуалізація художніх потреб особистості;
- активізація художньо-декоративної діяльності;
- розвиток інтересу й поваги до народних традицій;
- формування національної самосвідомості.

В ході занять із технології майбутні педагоги вчаться бачити красу творів народного декоративно-прикладного мистецтва, вивчають етнокультуру, українські народні свята, звичаї, обряди, пізнають секрети виготовлення іграшок, писанок, вишивок та інших предметів вжитку. Все це є неоціненим

«скарбом», який сприяє формуванню художніх смаків молоді, їх національної самосвідомості і національної гідності.

Творча художньо-трудова діяльність студентів передбачає використання системи ефективних форм організації освітнього процесу – лекції, семінарські практичні заняття, консультації, майстер-класи, самостійна робота, підготовка курсових робіт та ін. У процесі реалізації завдань художньо-творчої підготовки майбутніх учителів початкових класів застосовують методи навчання такі як пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові та інші. Викладання супроводжується технічними засобами навчання які утворюють систему динамічного проектування, наприклад, технологічного процесу виготовлення певного декоративно-ужиткового виробу.

Досвід роботи підтверджує, що раціональне поєднання традиційних і сучасних, інноваційних форм організації, методів і засобів і засобів навчання дозволяє не лише активізувати освітній процес, домогтися глибокого розкриття змісту навчального матеріалу, а й підвищує мотивацію майбутніх учителів до вивчення народного декоративно-прикладного мистецтва та використання його педагогічного потенціалу у майбутній педагогічній діяльності. Розглядаючи, вивчаючи та аналізуючи вироби народних майстрів минулого та сьогодення у студентів виникає подив і захоплення талантом цих людей та їхньою майстерністю, а це викликає почуття глибокої поваги до людей, які творили ці речі, почуття шани та бережливого ставлення до виробів, бажання донести цю красу наступним поколінням [1].

Отже, вивчення народного декоративно-прикладного мистецтва в процесі художньо-трудової діяльності майбутніх учителів початкової школи сприяє формуванню їх національної самосвідомості, творчих здібностей, художньої культури.

Література

1. Антонович Є. А. Традиції народного образотворчого мистецтва в естетичному вихованні сучасної молоді / Є. А. Антонович // Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції : Зб. наук.праць / Ред. кол. М. П. Піфінцев, Є.А. Антонович, А. В. Чебикін та ін. – К. :Інститут реклами, 2004. – Вип.3. – 768 с.

2. Бучківська Г. В. Підготовка учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва : монографія / за науковою редакцією Г. В. Терещука. [Г.В. Бучківська.]. – Хмельницький : ПП Заколodний М. І., 2019. – 420 с.

2. Коваленко Т.В. До питання про творчу активність особистості / Т. В. Коваленко // Наукові записки психолого-педагогічного факультету : Збірник статей. - Ч. П. – Полтава : 1997. – С. 115-117.

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ФІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В ОСВІТНІ РЕФОРМИ УКРАЇНИ

Фінська система освіти отримала визнання у всьому світі та вважається однією з найкращих. У дослідженнях PISA-2000 і PISA-2020 Фінляндія показала дуже високий середній результат, особливо в галузі дитячого читання. Досягнення Фінляндії прийнято вважати зразковими, фінський досвід аналізується світовою освітньою громадськістю, а фінські освітяни радо діляться досвідом з вчителями різних держав. Наша Україна не є виключенням.

У нашому дослідженні спираємося на вивчення теоретичних джерел українських і зарубіжних авторів: І.Большакової, Н. Голованова, А. Данилюка, Джона Дьюї, Л. Женіної, А. Коростельової, Н. Лошкарьова, В. Максимової, М.Прістірської, А. Суходімцевої, В. Федорової.

Традиційна фінська школа складається з двох рівнів: 1-6 класи і 7-9 класи. Після цього школярі продовжують навчання у додатковому 10 класі, де можуть підвищити рівень своїх оцінок, а потім – вступають у професійні коледжі чи ліцеї, які можна порівняти з нашими 11-12 класами [1].

Одним з ключових і найперших принципів на яких базується фінська система освіти – це принцип *рівності шкіл*. Всі навчальні заклади Фінляндії забезпечені однаковим обладнанням та пропорційним фінансуванням. Освітня політика в країні підтримує високий статус усіх загальноосвітніх навчальних закладів.

Наступний принцип – *рівність навчальних дисциплін*. Фінська система освіти передбачає рівноцінне викладання всіх навчальних предметів, але є можливість створення певних спеціалізованих класів. В 1-2 класах до складу шкільних предметів входять рідна мова та читання, математика, природознавство, релігія, музика, образотворче мистецтво, трудове навчання та фізична культура. У 3-6 класах розпочинається вивчення англійської мови, через рік додаткової іноземної мови, гра на музичному інструменті та додаткові дисципліни на вибір учня. З 5 класу починається вивчення біології, географії, фізики, хімії, історії. В 7-9 класах вивчається фінська мова та література, шведська, математика, біологія, географія, фізика, основи здоров'я, релігія образотворче мистецтво, фізична культура, трудове навчання та предмети за вибором [2].

Третій принцип передбачає – *рівність батьків та учнів*. Соціальний статус членів родини залишається анонімним. Лише в крайніх випадках педагогові дозволено дізнаватися про інформацію такого роду.

Фінська освіта базується на принципах рівноправ'я, свободи та толерантності, а тому учнів не ділять на «хороших» чи «поганих», також немає поділу за вподобаннями та вміннями. Рівність прав дітей у школі спрямований

на те, щоб інтегрувати дітей з особливими потребами в освітнє середовище. Фінські школи навчають дітей з інвалідністю, лише при потребі у школі створюють спеціальні класи для учнів із вадами слуху чи зору.

Принцип *індивідуального підходу* реалізується через створення окремого навчального плану для кожного учня, індивідуальний підбір підручників, певних завдань. Враховуючи особисті можливості кожної дитини на уроці різні учні можуть виконувати завдання різної складності. У школах функціонує спеціальна програма допомоги учням, яким важко дається навчання, але на відміну від популярного в Україні репетиторства, фінські учні отримують додаткові заняття від власних вчителів у позаурочний час. Фінській системі освіти притаманне так зване коригуюче навчання – ця система дуже потрібна і дієва для дітей, які мають труднощі з нерідною фінською мовою чи запам'ятовуванням або ж для учнів у яких виявлені певні поведінкові проблеми [3].

Принцип практичності є головним у викладанні на яке опираються фінські вчителі у своїй діяльності. Навчальний процес орієнтований здебільшого на те, що знадобиться у житті. Оскільки Фінська школа готує дітей жити серед дорослих людей, тому вона не націлена готувати їх до вступу у вищу школу. В ній немає екзаменів в нашому розумінні цього слова. Існує тільки єдиний спеціалізований тест наприкінці шкільного навчання. Але учителі до нього дітей цілеспрямовано не готують, ні перед ким за цей тест не звітуються.

Навчальні заклади Фінляндії спираються на *принцип добровільності*. Фінські учні навчаються у вільній атмосфері, де їх ні до чого не примушують. Здебільшого учень, який не зацікавлений в освіті, закінчує своє навчання після 9 класу.

Отже, фінська система освіти опирається на принципи педагогіки партнерства, характеризується наскрізним процесом виховання, який базується на довірі, добровільності та відсутності авторитарного стилю. Вона передбачає сучасне освітнє середовище і включення інклюзивної освіти. Якість освіти забезпечується тим фактором, що держава дбає не про успішність шкіл у рейтингах, а про створення умов для індивідуального розвитку кожної дитини. В контексті реформування української освіти, ми маємо врахувати основний аспект успішності реформи фінської освіти, що зробив її ефективною та сталою, а саме відмову від тиску, імітації та формалізму на користь свободі, довірі та відповідальності на освітньому, політичному та культурному рівнях.

Література

1. Білецька Н. 7 принципів фінської освіти [Електронний ресурс] / Наталія Білецька. – 2015. – Режим доступу до ресурсу : <https://starylev.com.ua/club/article/7-pryncypiv-finskoyi-osvity>.
2. Мандровний О. М. все, що ми не знали про фінську систему освіти [Електронний ресурс] / О. М. Мандровний – Режим доступу до ресурсу : <https://movlitslav.jimdofree.com/>

3.Гриньова М. Освітній трансформер: Фінляндія як натхнення [Електронний ресурс] / Марія Гриньова. – 2021. – Режим доступу до ресурсу : <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/1104-osvitnij-transformer-finlyandiya-yak-natkhnennya>.

УДК 378; 658.3

МАРГІТИЧ А.І.,
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА КОЛЕДЖУ: ЦІННОСТІ ТА НОРМИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ

Організаційна культура – складне соціальне явище, яке формується в студентському середовищі під впливом ряду чинників. Студенти мають вплив на організаційну культуру. Разом з тим вони впливають на формування і зміну самої організаційної культури. Як і будь-яка культура, організаційна культура – творіння «рук людських», і навіть якщо не вживати ніяких дій, спрямованих на її формування, вона всеодно буде формуватися в результаті внутрішньо організаційних процесів і взаємодій у коледжі [2].

Організаційна культура розглядається як потужний стратегічний інструмент, що дозволяє орієнтувати всі підрозділи коледжу і окремих осіб на спільні цілі, мобілізувати ініціативу студентів, забезпечувати відданість, полегшувати спілкування [3].

Це поняття визначає те, заради чого студенти вступили саме до даного коледжу; то, як будуються відносини між ними; які стійкі норми і принципи вони поділяють; що, на їхню думку, добре, а що погано, і багато іншого з того, що відноситься до цінностей і норм.

Студенти створюють своє фізичне оточення, виробляють мову спілкування, здійснюють дії, які адекватно сприймаються іншими, і виявляють почуття й емоції, які розуміються. Все це допомагає їм зрозуміти й інтерпретувати культуру коледжу, тобто надати своє значення подіям і діям, і зробити осмисленим своє студентське оточення. Поведінка окремих студентів і груп всередині навчального закладу тісно пов'язане нормами, що впливають з цих вірувань, очікувань і дій, які поділяються всіма.

Організаційна культура – це цінності, переконання, очікування і норми, які пов'язують коледж в єдине ціле і розділяються його співробітниками, студентами і викладачами.

З проявами організаційної культури ми зустрічаємося, тільки-но переступивши поріг освітнього закладу. Вона обумовлює адаптацію новачків, взаємини в групах і між групові відносини, активність студентів, їх манеру поведінки і зовнішній вигляд, а також багато іншого. Культура надає всеохоплюючий вплив на поведінку студентів.

Управління організаційною культурою в студентському середовищі – це вплив за допомогою певних механізмів з метою зміни її напрямків. Суб'єктами

управління організаційної культури можуть виступати педагоги, сім'я, суспільство і, звичайно ж, самі студенти.

Однією з важливих проблем сучасного студентства є відсутність злагодженої організаційної культури, що сприяє поліпшенню умов навчання, підвищенню успішності, реалізації творчого потенціалу.

Управління організаційною культурою в студентському середовищі включає наступні основні механізми [1]:

1. Імідж і зовнішній вигляд студента. Зовнішній вигляд – це перший крок до успіху, відмінної успішності, оскільки для викладачів зовнішній вид служить кодом, який свідчить про серйозні наміри студента. Студент, який опанував під час навчання у коледжі правильну манеру одягатися, може потім використовувати це в майбутній роботі.

2. Організація взаємовідносин у студентському середовищі. Культура взаємин у студентському колективі заснована на принципі рівності і взаємної поваги. На жаль, в коледжах практично не здійснюється управління взаємодією студентів. Вважається, що вони вже дорослі люди, готові до встановлення адекватних міжособистісних взаємин. Однак далеко не завжди це так.

3. Підготовка до публічних виступів. Уміння виступати перед аудиторією ефективно і переконливо – одна з найцінніших навичок сучасної людини, в тому числі і студента. Це ключ до високої успішності, творчої активності, результативних презентацій.

4. Дотримання студентами норм поведінки в освітньому закладі і суспільстві. Знання етикету дозволить студенту справити приємне враження на педагогів коледжу, а в подальшому – і на роботодавців.

5. Підвищення творчої активності студента. Активність студента – його здатність перетворювати навчальну інформацію на основі оволодіння організаційною культурою проявляється у творчості, емоційних, вольових та інтелектуальних діях, спрямованих на освоєння професії, спілкуванні та ставленні до навчальної роботи.

6. Уміння викладати думки письмово. Для кожного студента особливо важливо навчитися викладати свої думки письмово, оскільки навчальний процес передбачає виконання різного роду письмових робіт.

7. Уміння берегти час. Часу як ресурсу студенти мають у своєму розпорядженні спочатку в рівній кількості. Але результати його використання у студентів різні.

8. Планування студентом особистої діяльності. Завдання студента з управління своїм часом полягає як в скороченні кількості годин, проведених за справами, так і в досягненні високих результатів за однаковою кількістю годин. Цьому може сприяти тільки грамотне планування.

9. Приклад викладача. У сучасному коледжі зростає роль викладача, розширюється діапазон його психологічного і педагогічного впливу на студентів. Викладач вже не може бути тільки провідником знань та інформації, він повинен бути педагогом і психологом.

Вищевідзначені характеристики культури коледжу, взяті разом, відображають і надають сенс концепції організаційної культури. Допомогу в розумінні цієї концепції може надати модель відносин між змістом культури закладу освіти, її проявом і сприйняттям та інтерпретацією цієї культури студентами.

Література

1.Медведь В. В. Развитие управленской культуры в профессионально-техническом учебном заведении : дис... канд. пед. наук: 13.00.01/ В. В. Медведь ; Центральный ин-т последипломной педагогической освіти АПН Украины. – К., 2007. – 284 с.

2.ТимошкоГ. М. Аналіз феномену «Організаційна культура у педагогічній теорії і практиці» / Г. М. Тимошко // Вісник ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка. – 2012. – № 96. – С. 211–214.

3.Элвессон М. Организационная культура / М. Элвессон. – Харьков : Изд-во «Гуманитарный центр», 2005. – 186 с.

УДК 371.13

МАХОВСЬКА А.І., МОЧАН Т.М.,
Мукачівський державний університет

МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Підготовка майбутніх учителів початкової школи, здатних до самостійного навчання і розвитку індивідуальної науково-обґрунтованої діяльності є головною метою педагогічної освіти у багатьох сучасних країнах світу. В Україні, як і в інших державах, має місце переорієнтація навчально-предметної моделі освіти на особистісно зорієнтовану, в осередок якої покладено розвиток особистості студента як людини суспільства, як суб'єкта діяльності, що має взаємопов'язані природну, соціальну та культурну сутності [1, с. 36].

У низці наукових розвідок розкрито ґрунтовна методологічна база, яка є основою для модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти. У наукових дослідженнях розкрито проблеми історії і теорії світової педагогічної освіти (Ю. Завалевський, І. Зязюн, О. Савченко та ін.); площини історії розвитку вітчизняної та зарубіжної практики підготовки вчителів початкової школи (Я. Кодлюк, О. Матвієнко, О. Рега та ін.); теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної компетентності та майстерності майбутнього вчителя (О. Біда, О. Дубасенюк, Л. Коваль, Л. Петухова та ін.); нормативні вимоги та характерні завдання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи (О. Будник, Н. Глузман, В. Кремень, Л. Хоружа та ін.); сутність педагогічних інновацій та оновлений зміст професійної педагогічної освіти (О. Красовська, А. Крижановський, Г. Черненко та ін.).

У ряді країн Європейського Союзу прийнятій рекомендації у яких описано низку умінь, які повинні бути сформовані в майбутніх учителів

початкових класів після завершення професійної підготовки у закладах вищої освіти: здатність формувати у процесі професійної діяльності універсальних навчальних компетенцій здобувачів початкової освіти; здатність ефективно викладати в класах з учнями з різних соціальних і культурних оточень з урахуванням різноманітного діапазону їх здібностей і потреб; здатність будувати особисту професійну діяльність у взаємодії з колегами, батьками учнів та соціальним оточенням школи; здатність до опанування нових знань й інновацій як наслідок участі в рефлексивній діяльності та наукових дослідженнях, формування безпечного і привабливого освітнього середовища; здатність до постійної самоосвіти та самовдосконалення в процесі особистого професійного розвитку [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

С. Мартиненко визначив такі напрями модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи: вмотивованість вибору педагогічної професії (відбір студентів на основі спеціальної співбесіди); формування особистісних якостей студентів педагогічних закладів освіти (інтегрованість свідомості, глобальність мислення, широка інформативність) за допомогою курсів на вибір; підготовка до вирішення таких проблем, як шкільна адаптація дітей різних етнічних груп; практична спрямованість у викладанні психології та педагогіки (оволодіння тестовими завданнями та технікою їхнього дешифрування) [3, с. 211].

У дослідженнях К. Ширяєва наголошується на тому, що професійна підготовка майбутніх учителів, яка відбувається на засадах культурологічної, теоретичної та практичної діяльності, є особистісно та соціально цілеспрямованим процесом, що передбачає визначення мети, формування мотивації студентів, відбір її змісту й організацію різних видів професійної діяльності (педагогічної, виховної, соціокультурної). Результатом продуктивної професійної підготовки є сформованість у майбутніх учителів початкової школи професійної компетентності [4, с. 35-36].

На думку Н. Юрченко, результатом якісної підготовки майбутніх учителів початкових класів, є сформованість здібностей осмислювати проблеми, що повстають у конкретних ситуаціях, умотивовувати можливі рішення шляхом їхнього аналізу та оцінки, бачити перспективи особистого професійного зросту й відповідно реагувати на сучасні виклики [5, с. 237]. Це буде мотивом до розвитку ціннісного ставлення майбутніх учителів початкової школи до професійної педагогічної діяльності. Таке саме ставлення формується в майбутніх педагогів за допомогою знань щодо цінностей культури й освіти в країні, розвитку активної позиції в галузі збереження і розвитку духовної культури, розвитку міжетнічного діалогу [6, с. 246].

Підсумовуючи зазначене, варто констатувати, що процес модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи повинен спрямовуватися на послідовну діяльність, в якій майбутній учитель початкової школи опануватиме досвід педагогічної діяльності, педагогічного мислення, прийняття педагогічно раціональних рішень, опануватиме процедури

цілепокладання, робитиме вибір засобів досягнення педагогічних цілей, аналізу й оцінки досягнень учнів початкової школи і власної ефективності.

Література

1. Бурлакова Т. В. Индивидуализация профессиональной подготовки студентов: концептуальные основы : монография. Шуя : изд-во ШГПУ, 2008. 179 с.
2. Pedagogical Constitution of Europe. URL: <http://www.arpue.org/index.php/uk/chasopysyevropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy>
3. Мартиненко С. М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Сім кольорів, 2010. 434 с.
4. Ширяева К. В. Профессионально-коммуникативная подготовка студента вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Волгоград. гос. соц.-пед. ун-т. Волгоград, 2015. 143 с.
5. Юрченко Н. М. Підготовка майбутнього вчителя до формування комунікативних умінь молодших школярів. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. №10. С. 235–240.
6. Червінська І. Б. Соціокультурна детермінація професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів. *Гірська школа Українських Карпат*. 2013. № 10. С. 245–247.

УДК373.2.09:316.422(043.2)

МИКУЛІНА А. К.,
Мукачівський державний університет

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Освіта у всьому світі розглядається як базова загальнокультурна цінність. Необхідність модернізації змісту дошкільної освіти зумовлюється реформуванням галузі згідно з національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті, законами України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», оновленого Базового компоненту дошкільної освіти, тенденціями розвитку суспільства в нову епоху. Ці документи визначають основні тенденції розвитку дошкільної освіти, відповідність змін, що відповідають світовим тенденціям; розкривають організаційно-змістові характеристики оновлення дошкільної освіти на сучасному етапі; указують на закономірності й принципи, що мають консолідувати освітній простір України.

Зростання свідомості освітян, об'єктивна необхідність оновлення принципів, гуманізації цілей і завдань дошкільної освіти, оптимізації життя сучасної дитини відповідно до демократичних засад українського суспільства актуалізують проблему модернізації змісту першої ланки освіти, що виступає основою для подальшого культурного зростання особистості.

Метою розвитку дошкільної освіти є реалізація державної політики щодо забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям дошкільного віку на здобуття дошкільної освіти; забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти; збільшення відсотка охоплення дітей дошкільними навчальними закладами; модернізація змісту дошкільної освіти; підвищення якості підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів [2].

Пріоритетами державної політики в розвитку дошкільної освіти у ХХІ столітті є:

- особистісна орієнтація;
- формування гуманістичних цінностей;
- оновлення принципів, змісту та освітніх технологій;
- орієнтація на формування життєвої компетентності дитини;
- забезпечення фізичного, психічного та морального здоров'я;
- пріоритет інтересів дитини перед усіма іншими;
- формування свідомого, відповідального ставлення до життя;
- творча самореалізація педагога і дитини;
- інтеграція науки та освіти;
- соціально-педагогічний патронат сім'ї;
- створення індустрії освітніх засобів;
- інтеграція національної дошкільної освіти у світовий освітній простір.

Модернізувати зміст дошкільної освіти – означає вдосконалити його, змінивши відповідно до вимог часу, не зачіпаючи основ, збагативши їх новими, прогресивними ідеями [1].

Головна мета модернізації дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку держави є цілісний розвиток дитини як особистості. А це, зокрема, передбачає турботу про здоров'я дошкільника – стан фізичного, духовного і соціального благополуччя, психічний комфорт, позитивне самопочуття, спокій, рівновагу, задоволення, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад [2]. Турбота про фізичне здоров'я дитини дошкільного віку завжди була і лишається одним з пріоритетів педагогічної роботи.

Перебудову освіти пов'язують із широким застосуванням ідей гуманізму, демократії, які базуються на принципах особистісно-орієнтованого підходу до дитини та педагогіці співробітництва. Особистісно-орієнтована модель спілкування дорослого з дитиною виявляється у розумінні внутрішнього світу кожного з учасників освітнього процесу, гармонізації їх потреб, інтересів, бажань. Формування на кінець дошкільного віку ціннісних основ особистості дитини, розширення її інструментальних можливостей за рахунок використання сучасних навчальних і виховних технологій, сприяння становленню у зростаючої особистості життєвої компетентності [1].

Виховувати – означає створити таке розвиваюче середовище, яке сприятиме повноцінній реалізації потенційних можливостей дитини. У ході оволодіння життєвим досвідом у підростаючої особистості формуються мотиви, потреби, розвиваються емоції.

Найважливішими умовами виховання дошкільників мають бути збагачення та урізноманітнення емоційного досвіду, оволодіння навичками експресії, посилення позитивної орієнтації на іншу людину, озброєння вміння виявляти доброзичливе ставлення, керуватися гуманними мотивами у спілкуванні.

Відповідно, важливого значення набуває створення особливого, неповторного духу закладу, що виявляється в спрямованості діяльності колективу на розкриття потенційних можливостей кожної дитини в інтелектуальному, духовному, особистісному аспектах та реалізує цілісний підхід до розвитку дитини.

Дошкільний заклад освіти сьогодні повинен стати ідеальним полем для розгортання особистісно-зорієнтованих технологій, оскільки, на відміну від школи, не орієнтований на жорстко фіксований результат, отже покликаний бути розвивальним і охоронним з погляду фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини.

Модернізація змісту дошкільної освіти України вимагає визначення чітких методологічних засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку дошкільної освіти і водночас ґрунтуються на національних надбаннях, вітчизняній культурі.

Література

1. Бурова А., Долинна О. Проблемні питання дошкільної освіти / А. Бурова, О. Долинна // Дошкільне виховання. – 2008. - № 7. – С.5-6.

2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник / Т.І. Поніманська. - 2-ге вид., доповн. -К.: Академвидав, 2013. –464 с.

3. Фроленкова Н.О. Якість дошкільної освіти в Україні: феномен поняття. Н.О. Фроленкова // Молодий вчений. – 2015. - № 2(17). – С. 116–118.

УДК 373.2.015.31:745/749(043.2)

МИКУЛІНА А. К., ВЕЛИЧКАНИЧ М. В.,
Мукачівський державний університет

НАВЧАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО ЛІПЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА МОТИВАМИ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ ТА КЕРАМІКИ

Сприятливі умови для естетичного виховання дошкільників створює ознайомлення з творами декоративно-прикладного мистецтва рідного краю. Українська кераміка та народна іграшка – це наша дорогоцінна культурна спадщина, дійовий навчально-виховний засіб. Необхідно зберегти традиції цього виду мистецтва, відродити унікальні промисли, віддати належну шану умільцям, якомога повніше вивчити секрети їх майстерності, відвести народній іграшці та кераміці належне місце в педагогічному процесі, привернути увагу батьків до цієї проблеми.

Сьогодні народні іграшки та керамічні вироби народних умільців заслуговують на особливу увагу. Прості і доступні щодо технології виготовлення, вони здатні задовольнити естетичні запити сучасних малюків і розвивати їхню фантазію, бажання творити в процесі декоративного ліплення.

Практика показує, що недостатня увага приділяється декоративному ліпленню за мотивами народної іграшки та кераміки Закарпаття.

Цілеспрямоване ознайомлення дитини з декоративним ліпленням може розпочинатися значно раніше, ніж це відбувається у практиці ЗДО. Відома дослідниця в галузі дитячого декоративного ліплення Н. Халезова зазначала, що під впливом народної іграшки діяльність дитини в ліпленні набуває активного творчого характеру [3].

Щоб навчити дітей декоративного ліплення за мотивами народної іграшки та кераміки, вихователь використовує на занятті різні методи та прийоми: наочні, словесні та практичні. Формою унаочнення на занятті є натура, зразок, показ способу зображення [1].

Роботу потрібно почати з найближчого дітям – ознайомлення з декоративним розписом на кераміці та народній іграшці, який побутує у нашій місцевості. Розглядаючи кожний предмет разом з дітьми, в супровідній бесіді підкреслюють про його своєрідність, яскравість барв, звертають увагу на ритм і послідовність елементів узору. Окремі зразки розглядають з невеликими групами дошкільників безпосередньо перед виконанням роботи.

Щоб розширити знання дітей про народні вибори, використовують альбом з ілюстраціями, дають дітям запитання, викликають бажання самостійно висловлюватись. Розповідь супроводжують читанням віршів, уривків з художніх творів, які допомагають дітям краще зрозуміти послідовність виготовлення керамічного посуду та народної іграшки.

Спостерігаючи дрібну декоративну пластику народних майстрів, старші дошкільнята можуть самі створювати цікаві вироби, які в подальшому можна застосувати для ігор, для прикрашення кімнат, як сувеніри.

Потім вчать дітей ліпити посуд пластичним способом, за мотивом закарпатської кераміки. На початку заняття показують різноманітні вироби (гличики, вази, кухлики, тарелі) звертають увагу як вони прикрашені, характерні особливості розпису, поєднання кольорів. Пояснюють як ці вироби виготовляються народними умільцями і показують прийоми ліплення кухлика, новим стрічковим способом.

Декоративне ліплення дозволяє вчити дітей попередньо обдумувати тему, створювати заздалегідь ескіз у вигляді малюнка, продумувати форму виробу і розпис. Наприклад, гличик розписується рослинним або геометричним орнаментом. Орнамент включає в себе різні декоративні елементи – це різні лінії, геометричні форми (кола, квадрати, ромби, трикутники і т. д.), рослинні форми (ягоди, листя, трави, квіти та ін.). Важливо, щоб діти навчилися розуміти і передавати в ліпленні характер задуманого виробу. Для цього вихователь повинен підбирати для зображення предмети з яскраво вираженими рисами.

У старшій групі вихователь надає дітям більше самостійності у виборі теми, в можливості обміркувати її заздалегідь і виконати. Вчити дітей планувати свою роботу можна під час спостережень, перед читанням літературних творів. Для цього необхідно їх попередити, що вони будуть ліпити той предмет, який розглядають на зображенні або про який їм читають. Це дає можливість заздалегідь налаштувати дітей на майбутнє заняття, чітко

сприйняти особливості предмета і якоюсь мірою обміркувати його зображення [2]. Якщо дитина буде твердо знати, над чим вона повинна працювати, то це дасть їй можливість більш цілеспрямовано і впевнено займатися ліпленням.

Вихователь повинен спрямовувати свою роботу на те, щоб навчити дітей поважати творчість народних майстрів, виховувати інтерес до них. Саме тому національна іграшка та українська кераміка в Україні може стати тим важелем, який закріпить смакові враження, збагатить чуття форми і колориту, навчить відрізнити високохудожнє від низько-простого, унікальне від стандартного, своє від чужого і, зрештою, забезпечить формування маленьких громадян національної свідомості й гідності [2].

Таким чином, створюючи якийсь образ з глини чи пластиліну, дошкільник вдихає в свій твір життя, вкладає в нього часточку себе й водночас і сам змінюється: стає чуйнішим, уважнішим, добрішим. Навколишній світ стає йому ближчим, зрозумілішим. У процесі творення розвивається уява, фантазія. Діти вчаться помічати характерне в предметах, і те, що запам'яталося, передає в своїх композиціях.

Та нехай національна іграшка та українська кераміка допоможуть нам зібрати перлини мудрості, що забезпечить єдність духовного, фізичного й інтелектуального становлення поколінь, а отже, і майбутнє нації.

Література

1. Калуська Л. В. К 17 Дивокрай / Л. Калуська / Вибрані дидактико-методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Книга перша – Тернопіль : Мандрівець, 2005. – 320 с.
2. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку / Є.Лозинська // Метод. посібн. для дошкільн. закл. – Львів : Оріана-Нова, - 2008. –208 с.
3. Халезова Н. Б. Народная пластика и декоративная лепка в детском саду. - М. : Просвещение, 1984 – 112 с.

УДК 373.2.015.31:502(043.2)

МИХАЙЛОВА К.В., ВОЛОШИН Н.П.,
Мукачівський державний університет

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Оскільки всебічний розвиток особистості розглядається у системі психолого-педагогічних дисциплін як процес її «входження» у світ людських взаємовідносин, ставлення людини до суспільства, природи і процес оволодіння перлинами культури, що опосередковує ці відносини, то формування особистості дитини поза світом природи неможливе – адже саме вона і є одним із невичерпних джерел моральних, духовних і матеріальних цінностей особистості.

Про важливу роль природи у формуванні особистості дитини підкреслюється у класичній зарубіжній та вітчизняній педагогіці

(Я.Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й.Песталоцці, Ф.Фребель, М.Монтессорі, К.Ушинський, Є. Тихеева, С.Русова, В.Сухомлинський та інші). На сучасному етапі особлива увага звертається на здійснення екологічного виховання дітей з самого раннього віку як у родині так і ЗДО. Видатні педагоги сучасності Н.Яришева, Л.Толмачова, С.Ніколаєва, Н.Лисенко, З.Плохій, К.Москаленко, Г. Левківська та інші наголошують, що важливою складовою культури особистості є культура екологічна, яка виявляється у знаннях і переконаннях, ціннісних орієнтирах особистості щодо навколишнього середовища та практичних природоохоронних умінь і навичках..

Екологічне виховання – це цілеспрямований вплив на особистість на всіх етапах її життя за допомогою розгорнутої системи засобів та методів, що має на меті формування екологічної свідомості, екологічної культури, екологічної поведінки, екологічної відповідальності.

У Державних документах приділяється велика увага екологічному вихованню дошкільників, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

Одним із важливих документів з екологічної освіти є Концепція екологічної освіти, в якій відмічено, що неперервна екологічна освіта передбачає організацію виховання і навчального процесу від дитинства до глибокої старості.

Оскільки дошкільний вік – це період початкового становлення особистості, впродовж якого відбувається колосальне збагачення і впорядкування її чуттєвого досвіду, оволодіння нею специфічно людськими формами сприйняття і мислення, то стає очевидним той факт, що рівень готовності дошкільнят до екологічної освіти і виховання у школі визначається саме системою виховання і навчання дитини у дошкільному закладі, тобто в період дошкільного дитинства [4].

Завдання дошкільних закладів – розвиток естетичних, інтелектуальних, гуманістичних почуттів та етичних форм у ставленні до природи. Підвалини екологічної свідомості складають елементарні знання про природу. У дітей слід виховувати розуміння впливу людини, її господарської діяльності на природне довкілля [3].

Зокрема в Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні визначено, що важливо формувати у дітей природничо-екологічну компетентність: «здатність дитини до природодоцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів, яка формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [1]. Також наголошується, що у дітей слід формувати навички, орієнтовні на сталий розвиток, тобто «сформованість у дитини моделей поведінки сталого способу життя, що виявляється у сформованості початкових уявлень про сталі дії у поведінку, усвідомленні дошкільниками необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього; розвиненості у дітей ефективних звичок соціальної поведінки, поводження з природними ресурсами та збереження природи і бажання так діяти»[1].

ЗДО у освітньо-виховному процесі використовує різні форми і методи роботи з дітьми та веде просвітницьку роботу з батьками. Концепція дошкільного виховання націлює практиків на докорінну переорієнтацію з репродуктивних методів на продуктивні, тобто на формування у дітей навичок пізнання природи, активних дій, «самостійних відкриттів» її таємниць [2]. Саме такий підхід посилює інтерес дітей, стимулює їх прагнення до діяльності.

Основи екологічного виховання формуються у різних видах діяльності. Знання про природу, її особливості, неповторність; явища, що відбуваються у природі, діти здобувають у процесі навчальної діяльності.

Провідним видом діяльності дітей дошкільного віку є ігрова діяльність, яка теж є важливим засобом екологічного виховання дошкільників.

Основи екологічного виховання особливо інтенсивно формуються у процесі трудової діяльності, яка має екологічну сутність. Так наприклад, під час ручної праці діти збагачують і удосконалюють не лише практичні вміння та навички, а й поглиблюють знання про властивості природного матеріалу: жолудів, шишок, насіння, їх значення в житті людини, у раціоні тварин, птахів, що харчуються дарами лісу, а також про ретельне їх збереження.

Для формування в дітей екологічної культури на сучасному етапі доцільно застосовувати: традиційні (заняття та екскурсія) та нетрадиційні форми: конкурс «Робінзонада», усний журнал «Сторінками Червоної книги», конференція «Біль, що не знає кордонів», вечір козацьких традицій, краєзнавчі походи, похід з елементами спортивних ігор «Зустрічаємо весну», прес-конференція «Екологічні проблеми регіону», літературний вечір «Людина і природа в поезії», екскурсії в природу, тематичні вечори «Вразливі точки екології», конкурс виробів з природного матеріалу «Природа і фантазія», фестиваль, екологічний ринг, екологічні дебати і багато чого іншого.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. - К. 2021р.
2. Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошкільне виховання. – 2010. - № 9. – С 3-4.
3. Левківська Г. Виховуємо любов до природи / Г. Левківська // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015. - № 5. – С.60-65.
4. Лисенко Н.В. Еко-ко: дошкільник пізнає світ природи : навч.-метод посіб. / Н.В.Лисенко. – Київ : Слово, 2015. – 351 с.

ПОНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

Кардинальні соціально-економічні й політичні реформи в країні істотно змінили суть управлінської діяльності менеджера освіти, його функції, призвели до значного ускладнення його управлінських завдань, сприяли зростанню соціальної значущості його управлінської діяльності. Осмислення радикальних змін у суспільстві в цілому та освітній галузі зокрема спонукають по-новому оцінювати суть і значущість управління, роль, місце, й головне – управлінські характеристики керівника, необхідні для ефективного управління.

«Сучасному менеджеру освіти, зазначає С. Королук, необхідно постійно слідкувати за змінами, що відбуваються в суспільстві, орієнтуватися у методах управління, впроваджувати власні ідеї та професійно керувати. Своєчасне вивчення та впровадження наукових досягнень – це не тільки підвищення компетенції керівника, а успіх усього закладу. Розвиток культури завжди впливає на тенденції та принципи освіти, тому важливо навчитися орієнтуватися у таких змінах і успішно ними керувати. Очевидно, що ефективно управління закладом освіти вимагає високого рівня управлінської культури керівника» [2, с. 27].

Дослідження проблеми розвитку управлінської культури менеджера освіти актуалізується у зв'язку з потребою реалізації державної політики в галузі освіти. Питання управлінської культури висвітлено в наукових працях Л. Васильченко, В. Гладкова, Л. Даниленко, І. Жерносека, Г. Єльнікової, Л. Калініної, С. Королук, М. Лапшина, В. Маслова, В. Мельника, П. Мілютіна, Н. Островерхова, Є. Павлютенкова та ін. Разом з тим, у науково-педагогічній літературі накопичено значний досвід дослідження особливостей формування професійної та педагогічної культури (Є. Бондаревська, І. Зязюн, О. Гармаш, І. Ісаєв, В. Сластьонін та ін.).

Існує велика кількість визначень управлінської культури керівника. Найпоширеніше з них зводиться до такого: управлінська культура – це сукупність норм, принципів, цінностей, поведінкових стандартів, якими керується керівник організації в процесі управлінської діяльності [3].

Управлінська культура – це відповідність управлінця вимогам, що ставляться до управлінської діяльності і до особистісних якостей керівника, зумовлених нормами й принципами моралі, етики, естетики і права. Це високий рівень особистісної (загальної) культури суб'єкта управління [4].

Л. Васильченко культуру керівника школи розглядає як цілісну властивість особистості, яка має прояв у процесі професійної управлінської діяльності; характеризує особливості свідомості, поведінки, спілкування та управлінської діяльності керівника; забезпечує усвідомлення та

культуроодоцільність професійної діяльності; стимулює творчий розвиток керівника [1].

Часто управлінську культуру менеджера освіти трактують у контексті культури особистості. Загальна культура керівника виявляється в культурі особистості (загальнокультурна компетентність та культура саморегуляції); культурі діяльності (культура інтелектуальної і предметної діяльності); культурі соціальної взаємодії (культура поведінки й культура спілкування). У цьому розумінні управлінська культура – це інтегративна динамічна якість особистості, що розвивається в процесі діяльності, характеризується певним рівнем теоретичного осмислення і комплексом практичних умінь та навичок з реалізації підходів до управлінської діяльності на основі безумовного дотримання норм та принципів моралі [2].

Управлінська культура менеджера освіти не може відбутися без наявності глибоких знань, методичного досвіду і майстерності; високої організованості і гнучкого мислення; широкого використання у роботі сучасних методів управління; без уміння прогнозувати хід ситуації та швидко орієнтуватися в обставинах, без об'єктивного аналізу. Своєчасність у доведенні до виконавців усіх розпоряджень і документів, систематичний контроль виконання, ініціатива і самостійність, переконаність, витримка, вміння розробляти й оформляти службові документи – ознаки розвиненої управлінської культури.

Менеджер освіти знаходиться в центрі соціально-економічних та педагогічних перетворень, він координує, спрямовує працю педагогів, від його грамотності, ініціативності, уміння приймати самостійні рішення стратегічного і тактичного характеру залежить ступінь успішної роботи закладу освіти в цілому. Високий рівень управлінської культури менеджера освіти характеризується гуманістичною діловою спрямованістю, орієнтацією на загальнокультурні й професійні цінності, стійкою мотивацією до культуровідповідної управлінської діяльності, управлінською компетентністю, готовністю до саморозвитку й яскраво вираженою системою особистісних якостей [4].

Таким чином, управлінська культура менеджера освіти – це сукупність інтелектуальних, професійних, моральних, емоційно-вольових якостей особистості, які дають змогу ефективно вирішувати завдання, визначені суспільними потребами, нормативними актами в освітній галузі й забезпечувати високий рівень результативності діяльності освітньої установи. Управлінська культура виявляється у здійсненні менеджером управлінської діяльності через систему взаємозв'язків із колективом, виконання своїх обов'язків, які проявляються в реалізації управлінських функцій.

Література

1. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л. В. Васильченко. – Х. : Вид. Група «Основа», 2007. – 176 с.
2. Королюк С. В. Розвиток управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу : монографія / С. В. Королюк. – Полтава, 2007. – 168 с.

3. Лебідь О. В. Професійна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу : навч. посіб. / О. В. Лебідь. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 263 с.

4. Свистун В. І. Розвиток управлінської культури керівників професійно-технічних навчальних закладів : посібник / В. І. Свистун. – К. : ПТО НАПН України, 2015. – 141 с.

УДК 37.07:37.014.54:339.13

МОЛНАР Т.І., ТИНТА В.В.,
Мукачівський державний університет

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ОСВІТНЬОГО МАРКЕТИНГУ

Розвиток ринкових відносин нерозривно пов'язаний з процесом становлення маркетингу освітніх послуг. Маркетинговий підхід до вирішення проблем функціонування та розвитку закладу освіти дасть змогу реформувати організаційну й управлінську структуру освітньої установи, сформувати та оптимізувати маркетингову стратегію, спланувати й реалізувати тактику маркетингового управління, вирішити проблеми сегментації ринку, асортименту освітніх послуг, комунікацій та інших форм їх просування з урахуванням специфіки освітніх послуг і вітчизняного ринку праці.

Вагомий внесок у розробку теоретико-методичних основ організації маркетингової діяльності у сфері освіти зробили вітчизняні дослідники С. Білоусова, С. Вільчинська, А. Дмитрів, В. Зарубіна, С. Ковальчук, А. Костюченко, Т. Оболенська, В. Сиченко та ін.

Маркетинг в освіті є важливою функцією менеджменту, що забезпечує регулювання ринку освітніх послуг. Більшість вчених під поняттям «ринку освітніх послуг» розуміють сукупність економічних відносин, які складаються між виробниками (зкладами освіти) і споживачами щодо купівлі-продажу товару «освітня послуга».

Маркетинг освітніх послуг – комплекс дій, спрямованих на створення, підтримку або зміну поведінки цільової аудиторії по відношенню до цих послуг та їх суб'єктів [1, с. 40]. Упровадження системи маркетингу в закладі освіти означає, по суті, філософію ринкових стосунків, де забезпечується взаємодія споживачів, посередників і виробників освітніх послуг і освітніх продуктів в умовах ринку. Маркетинг освітніх послуг забезпечує найбільш продуктивне задоволення потреб: особистості – в освіті; закладу освіти – в конкурентоспроможності на ринку і матеріальному добробуті його працівників; організацій – у розвитку персоналу; суспільства – в розширеному відтворенні трудового й освітнього потенціалу країни[2].

Функції маркетингу – це взаємопов'язаний комплекс дій, який включає: аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, в якому функціонує заклад освіти; аналіз ринків; аналіз споживачів; вивчення конкурентів і конкуренції; вивчення якості та доступності освітніх послуг й освітньої продукції; формування концепції нової освітньої послуги; планування нових освітніх послуг й освітньої продукції на основі маркетингових досліджень; формування

збуту і стимулювання збуту; формування та реалізація цінової політики; розробка та реалізація освітніх маркетингових програм; інформаційне забезпечення освітнього маркетингу; управління освітнім маркетингом (планування, реалізація і контроль заходів маркетингу з оцінкою ризику, прибутків, ефективності) [3].

Варто зазначити, що в сучасних умовах розвитку суспільства конкуренція на ринку освітніх послуг є досить жорсткою. Кожен заклад освіти повинен вирішити, як вигідно представити себе серед різноманіття інших освітніх установ, яким чином запропонувати споживачу свої освітні послуги. Тому одним із важливих завдань є формування власних конкурентних переваг, пошук, зацікавлення та утримання споживачів, адже головна мета навчального закладу – його довготривала успішна діяльність, що базується на якості освітніх послуг.

Специфічними ознаками навчального закладу, які можуть вигідно представити його на фоні конкурентів, є: якість задоволення потреб набутими знаннями (можливість вступу до закладів вищої освіти, контроль знань, якість підготовки учнів); статус закладу освіти (відомча приналежність, позиція у рейтингу навчальних закладів регіону, країни); рівень викладання (висока кваліфікація педагогічного колективу, форми, методи, технології, що застосовуються в освітньому процесі); рівень розвитку інфраструктури (комфортність навчальних приміщень, наявність сучасного інформаційного центру, спортивного комплексу, зони відпочинку); інноваційна діяльність; активність у віртуальному просторі (наявність сайту та активне його використання, присутність у соціальних мережах, на освітніх форумах); бренд навчального закладу – репутація, імідж (організаційна культура закладу, традиції, свята, історія закладу тощо) [4].

Після пошуку та усвідомлення власних конкурентних переваг заклад освіти повинен грамотно інформувати цільовий ринок про свою унікальність та переваги відносно конкурентів. Інформація про навчальний заклад повинна привернути увагу безпосередніх споживачів освітніх послуг (учнів та їх батьків) та викликати бажання скористатись пропозицією навчального закладу, тобто обрати його для навчання.

Таким чином, підвищення ефективності функціонування ринку освітніх послуг передбачає запровадження маркетингового підходу до організації діяльності в сфері освіти. Наявність досить жорсткої конкуренції на ринку освітніх послуг потребує від закладу освіти пошуку власної ринкової ніші, розроблення нових освітніх продуктів, створення оптимальних умов для здобуття громадянами якісної освіти. Поява маркетингу, без сумніву, сприятиме покращенню якості і поширенню асортименту освітніх послуг, забезпечить різносторонність у задоволенні освітніх потреб споживача, що в підсумку сприятиме піднесенню освіти в суспільстві на більш високу ступінь.

Література

1. Білоусова С. В. Маркетинг освітніх послуг: стан, тенденції, перспективи / С. В. Білоусова // Бізнес-Навігатор . – 2015. – № 1 (36). – С. 39-43.
2. Григораш В. В. Освітній маркетинг – нова функція управління навчальним закладом / В. В. Григораш // Управління школою. – 2014. – №7 – 9 берез. – С.2-25.
3. Мороз І. В. Менеджмент і маркетинг в освіті : навч.- метод. посіб. / І. В. Мороз. – К. : Освіта України, 2005. – 142 с.
4. Шоробура І. М. Менеджмент вищої освіти : навч. посіб. / І. М. Шоробура, Є. В. Долинський, О. О. Долинська. – Хмельницький : ПП Заколотний М.І., 2015. – 259 с.

УДК 378.091

МОЧАН Т.М.,
Мукачівський державний університет

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні процеси, що відбуваються сьогодні в системі освіти, вказують на необхідність посилення практичної підготовки майбутніх педагогів як умови їх ефективної професійної діяльності в процесі реформування системи загальної середньої освіти. У цьому контексті педагогічні практики мають унікальний прихований потенціал щодо посилення фахової спрямованості професійної підготовки спеціалістів педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Це питання також актуалізувалося у зв'язку з прийняттям Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні, де зокрема сказано, що «проблемою, яка потребує розв'язання, є дисбаланс між запитами українського суспільства на висококваліфікованих педагогічних працівників та реальним станом педагогічної освіти, а також результатами діяльності закладів освіти і готовністю педагогічних працівників до реалізації освітніх реформ в Україні» [1].

Теоретичною основою розв'язання проблеми підготовки фахівців у закладах вищої освіти є праці українських і зарубіжних учених Н. Волкової, С. Гончаренка, В. Лунячека, П. Підкасистого, С. Сисоєвої та ін.

Слід зазначити, що термін «підготовка» тлумачать як запас знань, навичок, досвіду й т. ін., набутого в процесі навчання, практичної діяльності [2, с. 28].

Деякі автори засвідчують, що зміст поняття «професійна підготовка» – це не лише «запас знань» майбутніх фахівців, а і його нова «інтегративна якість», для якої є характерним певний рівень розвитку особистості майбутніх педагогів, сформованість їх компетентності. Однією з основних умов підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів є така організація цього процесу, яка тлумачить передання знань студентові й формування в нього професійно необхідних умінь і навичок не як самоціль, а лише як засіб досягнення головної мети навчання – пробудження в кожному конкретному суб'єкті діяча, здатного творчо й самостійно виконувати завдання, заохочування учнів до вивчення географічної науки [3; 4].

В. Кремень у своїх роботах наголошує на тому, що вимоги сучасного суспільства ставлять завдання змінити всю систему підготовки майбутнього педагога [5, с. 137 – 142].

Сучасний етап розвитку системи освіти характеризується пошуком нових форм і методів професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Важливе місце серед них посідає педагогічна практика. Особливості цієї діяльності полягають у тому, що вона спрямована на конкретну професіоналізацію та збільшує можливості самореалізації майбутніх педагогів, мобілізує особистісний потенціал та виявляє приховані здібності студента, забезпечує появу ідей у ситуації вирішення педагогічної проблеми, допомагає усвідомленню та почуттю задоволення від власної діяльності.

Питання професійної підготовки фахівців отримали широке тлумачення у вітчизняній науковій літературі, зокрема В. Рибалка визначає професійний розвиток, як процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності [6].

Л. Мітіна зазначає, що «професійний розвиток є невід'ємним від особистісного – в основу і того, й іншого покладається принцип саморозвитку, який детермінує здатність особистості перетворювати власну життєдіяльність у предмет практичного видозмінення, що призводить до вищої форми життєдіяльності особистості – творчої самореалізації» [2, с. 29].

Без сумніву, шляхи модернізації українських закладів вищої освіти повинні корелюватись із цільовими завданнями вищої освіти, що задекларовані у міжнародних документах. Зокрема, в документах ЮНЕСКО зазначається, що вища освіта включає соціальну відповідальність для покращення розуміння багатогранних проблем, які мають соціальний, економічний, науковий, культурний виміри і нашу здатність відповідати їм; вона є суспільним благом і стратегічним імперативом для усіх рівнів освіти, основою для дослідження, інновації і творчості. На вищу освіту покладається обов'язок у сприянні здобуття освіти соціально відповідальними громадянами, які прагнуть до миру, захисту прав людини і цінностей демократії. Відтак, навчання у вишах має бути актуальним та прогностичним (повинно як відповідати, так і передбачати соціальні потреби); сприяти формуванню у студентів критичного і незалежного мислення, здатності до навчання упродовж життя. Основними функціями закладів вищої освіти визначаються дослідження, навчання і послуги громадськості [7].

Література

1. Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
2. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях / Л. М. Митина // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С. 28–39.

3. Книга для вчителя географії : довід.-метод. видання / упоряд. Н. В. Бескова, В. М. Проценко. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 288 с.
4. Маслоу А. Самоактуалізація. Мир человеческих проблем : хрестоматія / А. Маслоу [сост. К. Сельченок]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aquarun.ru/psih/probl/probl2.html>.
5. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. / В. Г. Кремень – Київ : Грамота, 2005. – 448 с.
6. Рибалка В. В. Професійний розвиток. Енциклопедія освіти / В. В. Рибалка / відповід. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 733 с.
7. Всесвітня конференція з вищої освіти – 2009: «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_011?lang=ru

УДК 378:373.2.011.3-051:37.013.3(043.2)

ОЖОГАНИЧ О. В., БРИЖАК Н. Ю.,
Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах модернізації системи дошкільної освіти, відбувається зміна вимог до професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Головною метою таких освітніх новацій має стати підготовка конкурентоздатного на ринку праці, висококваліфікованого, професійно компетентного, креативного фахівця, який вільно володіє набутими вміннями і навичками, прагне до професійного зростання, соціальної і фахової мобільності. Адже, компетентний вихователь виступає запорукою виховання компетентного дошкільника, який є новою генерацією української нації, особистості, яка зможе успішно реалізовувати себе в майбутньому.

Актуальність і потреба якісної професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в Україні засвідчено низкою наукових досліджень. А саме: окремі аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти, їхнього професійного становлення, формування педагогічної майстерності розглянуто у працях Л. Артемової, Н. Гавриш, О. Дубасенюк, Л. Зданевич, І. Зязюна, К. Крутія, Н. Лисенко, Н. Ничкало, Т. Танько, І. Шоробури та інших, формування готовності майбутніх вихователів до інноваційної діяльності розглянуто у роботах К. Балаєва, М. Лах, Л. Машкіної; особливості підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дошкільників стали об'єктом дослідження Л. Врочинської, Г. Борин та ін.; розвиток професіоналізму та фахової компетентності майбутніх вихователів у системі вищої освіти висвітлено в роботах Л. Загородної, О. Листопад, І. Рогальської, Т. Швець та ін.

Для визначення і характеристики проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти насамперед розглянемо поняття «підготовка», «професійна підготовка».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглянуто як дію за значенням «підготувати»; запас знань, навиків, досвід тощо, набутий у процесі навчання, практичної діяльності, проте у словнику В. Даля – як стан попереднього виконання чого-небудь.

У педагогічних словниках поняття «підготовка» витлумачується по-різному: як навчання, передача необхідних для чогось знань; як сукупність знань, умінь, навичок, оволодіння якими дає змогу бути фахівцем в певній галузі [2].

Зазвичай, професійну підготовку фахівців різних галузей розглядають як освітній процес, спрямований на засвоєння здобувачами вищої освіти професійно значущих знань, умінь, навичок і формування на їх основі компетенцій. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» визначено результативний компонент професійної підготовки, а саме: сукупність систематизованих знань, громадянських якостей, морально-етичних цінностей, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією [1]. Таким чином, підготовку до певного виду діяльності характеризує сукупність уже опанованих спеціальних знань, сформованих умінь та навичок, особистісних якостей, індивідуального досвіду роботи та усвідомлених норм поведінки, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності.

Т. Танько тлумачить професійну підготовку як систему організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати [5, с. 16].

Проте, професійну підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти І. Рогальська трактує як процес опанування студентами відповідних компетентностей, а саме: загальнокультурною – володіння мовами культури, засобами пізнання світу (містить навчально-пізнавальну й інформаційну компетентності); соціально-трудовою – засвоєння норм, способів і засобів соціальної взаємодії; комунікативною – формування готовності та здатності розуміти іншого, будувати спілкування адекватно наявній ситуації. Компетентність у галузі особистісного визначення – формування досвіду самопізнання, усвідомлення свого місця у світі, вибір ціннісних цільових змістових настанов для своїх дій [3, с. 74].

Науковець Ю.Сеньков вважає, що результатом професійної підготовки є готовність випускника закладу вищої освіти до педагогічної діяльності, а результатом професійної педагогічної освіти є професійна компетентність. На його думку, готовність до професійної діяльності як новоутворення майбутнього педагога є фундаментом його професійної компетентності, а

професійна педагогічна компетентність – своєрідною зоною найближчого (або віддаленого) розвитку педагогічної готовності [4, с. 68].

Отже, професійна підготовка майбутніх вихователів характеризується такими ознаками як організованість, неперервність, цілісність, планомірність, особистісна орієнтованість, результативність тощо. Проте, успіх професійної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти багато в чому залежить від сформованості в них компетентностей, які формуються у ЗВО.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.01.2016 № 1556-VII. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1402759724905695>

2. Професійна освіта: словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало. – Київ : Вища школа, 2000. – 380 с.

3.Рогальська І. П. Підготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах у контексті компетентнісного підходу. Освіта Донбасу. 2009. № 6 (137). С. 72–75.

4. СенькоЮ.В. Гуманитарные основы педагогического образования: курс лекций / Ю.В.Сенько. - М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 240 с.

5. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Харків, 2004. 46 с.

УДК 504.33.32 +378.1

ОСТРОВСЬКА М.Я.,
Закарпатський угорський інститут ім.Ф.Ракоці ІІ, м. Берегове

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ГУМАНІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ ЄВО

Проголосивши бажання євроінтегруватися, Україна зобов'язалася здійснити освітні реформи в дусі європейського виміру, який включає Концепції, Декларації і Стратегії розвитку та реформування освіти, прийняті в Європейському Союзі (ЄС) за останні 60 років.

Європейський вимір в освіті (ЄВО). Європейські підходи до освіти базуються на реалізації компетентнісної парадигми, інноваційно-гуманістичної спрямованості та полікультурної домінантності освітнього процесу, який скеровують на формування в того, хто вчиться фахових і загальних компетенцій, усвідомлення свого національного коріння і поваги до інших культур. Сучасна європейська спільнота в контексті ЄВО [1]:

- вибудовує гуманістично-громадянську спрямованість освіти;
- скерує вчителя на компетентнісний підхід до освітнього процесу, а головне завдання формує для нього, як «навчити учня вчитися»;
- культуру трактує як здатність людини критично мислити, неперервно пізнавати та вдосконалювати себе і своє оточення.

Європейська освіта, з одного боку, формує вартісні основи і критерії життєтворчого процесу, моральні ціннісні уявлення та почуття власної гідності

особистості, а з іншого – покликана сприяти соціальній однорідності і справедливості та підвищувати культуру та економіку соціуму в цілому.

Під інноваційним розвитком початкової освіти слід розуміти комплекс створених та запроваджених організаційних і змістових нововведень, розвиток низки факторів та умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи. Такий складний психолого-педагогічний процес вимагає чітко спланованих системних інноваційних дій з боку всіх владних та освітянських структур, насамперед учителя, які в своїй сукупності складають основу інноваційної політики в початковій освіті. Специфічними особливостями інноваційної освіти в початковій школі є її відкритість майбутньому, здатність до передбачення та прогнозування, налаштованість на конструктивні дії в швидко змінних ситуаціях. У суб'єкт-суб'єктній інноваційній освітній взаємодії вчитель транслює учням:

- знання про людину, природу і суспільство, що сприяють формуванню наукової картини світу як основи світогляду освіченої людини;
- досвід комунікативної, розумової, емоційної, фізичної діяльності, що сприяє формуванню основних інтелектуальних і організаційних умінь та навичок, необхідних особистості для подальшої освіти та самоосвіти;
- досвід творчої діяльності, що відкриває простір для розвитку здібностей особистості і умов соціально-економічного прогресу;
- досвід суспільних і особистісних відносин, які готують молодь до активної участі в житті країни, планування особистого життя на основі ідеалів, моральних та естетичних цінностей сучасного суспільства.

Гуманізація змісту початкової освіти передбачає передусім посилену увагу до особистості загалом, створення найбільшого сприяння розвитку всіх її здібностей, розумових, фізичних і моральних якостей [2].

Інноваційно-гуманістична спрямованість початкової освіти у своїй основі дозволяє формувати в особистості основи європейської ментальності, патріотизму та цивілізованих розумінь всіх процесів, які відбуваються в світі та сприяють формуванню громадянського суспільства. **Компетентнісний підхід** переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань і умінь у площину формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях.

Фахова підготовка вчителя. Власне, вказані положення і принципи визначають парадигму особистісно-зорієнтованого навчання, яке базується на вічних цінностях процесу пізнання та прагненні особистості до самовдосконалення і створюють основу для розбудови громадянського суспільства. Особлива роль у цих процесах відводиться фаховій підготовці майбутнього вчителя в ЗВО. Вітчизняна система вищої освіти, в контексті нових Стандарту освіти, Державного стандарту початкової освіти та Професійного стандарту учителя початкових класів, передбачає оновлення діяльності та організаційних функцій учителя на принципово нових методологічних, науково-методичних та інформаційно-технологічних засадах.

З цією метою, в основу освітнього процесу в ЗВО закладаються об'єктивно існуючі положення і принципи сучасного співіснування далеко не однорідної спільноти, яка проживає на території України. Серед них виділяють такі:

- духовний принцип, в основі якого закладено поняття про гармонійне співіснування людини, суспільства і розумно збудованого світу;
- гуманістичні і демократичні засади, які передбачають розвиток здібностей, творчих задатків, загальних і фахових компетенцій учителя;
- комунікативний принцип, що спрямований на сучасне науково-обґрунтоване розуміння себе в соціумі та існуючому природному середовищі;
- особистісно-діяльнісні мотиви, спрямовані на мотивоване фахове зростання та реалізацію себе як особистості в освітньому процесі.

Саме тому, сучасний учитель початкової школи, крім загальних і фахових компетенцій, наукового світогляду, має досконало володіти організаційно-педагогічними (організованість та послідовність в діях, педагогічний такт, об'єктивність в оцінюванні тощо), моральними (чесність, справедливість, повага до учнів тощо) та комунікативними (вміння встановлювати контакт та слухати, педагогічний та психологічний такт тощо) компетенціями [2].

Література

1. Eurydice portal. URL: http://acea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php. (дата звернення: 10.02.2021 р.).
2. Химинець В.В. Оновлення початкової ланки освіти в контексті євроінтеграційної політики України // Учитель початкової школи. – 2018. № 9. – С. 3-5.

УДК [37.013:37-042.4:001]:019.912(091)(043.2)

ПАВКО А.І.,
Національна академія управління, м. Київ

ВИПЕРЕДЖАЛЬНА ПЕДАГОГІКА: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Випереджальна педагогіка як одна із провідних тенденцій розвитку вітчизняної педагогічної думки в сучасних умовах має своє історичне підґрунтя та інтелектуальне минуле. З нашої точки зору, теоретичні засади випереджальної педагогіки, її методологічні та світоглядні орієнтири було закладено ще у модерну добу (XIX ст.) в дидактичних працях відомого німецького педагога Ф.Дістервега. Майже сорок років він редагував науково-популярний журнал «Рейнські листки для виховання і навчання» і помістив у ньому понад 400 оригінальних статей, наукових розвідок та дискурсів з актуальних проблем навчально-виховного процесу у середніх та вищих навчальних закладах. Здійснюючи керівництво з 1832 року Берлінською учительською семінарією, яка згодом стала центром педагогічної освіти Німеччини, він підготував 20 підручників для народної школи і декілька методичних настанов. Слід сказати й про те, що у 1835 році була опублікована двотомна праця Ф.Дістервега «Керівництво до освіти німецьких вчителів», яка

була присвячена як загальним питанням дидактики, так і методиці викладання окремих предметів. Не випадково, що завдяки своїй невтомній праці він отримав поважний статус «учителя німецьких учителів». У своїх наукових статтях та літературно-педагогічних публікаціях Ф.Дістервег чітко сформулював, а також всебічно обґрунтував цілком інноваційну для того часу думку про те, що найголовніша мета виховання полягає в тому, щоб на основі врахування природних здібностей учнів розвинути у підростаючого покоління «самодіяльність в служінні істині, красоті і добру». Зауважимо, що під самодіяльністю німецький педагог розумів активність і творчу ініціативу учнів та студентів, вважаючи їх важливими рисами особистості, необхідною передумовою якісної освіти.

Методологічним підґрунтям для випереджальної педагогіки цілком може слугувати також глибинна, креативна думка Ф.Дістервега про те, що «розум наповнити нічим не можна. Він повинен самодіяльно все охопити, засвоїти і переробити». Зазначений концептуальний підхід авторитетного німецького дослідника є камертоном сучасної дидактичної системи розвиваючого навчання. Доречно звернути увагу й на те, що головне завдання навчання Ф.Дістервег вбачав у збудженні пізнавальних нахилів виховання, їх розвиток у напрямку засвоєння та пошуку ним істини. Аналізуючи методи навчання у загальноосвітній школі, німецький вчений надавав перевагу тим методам, які ферментизують та активізують роботу продуктивної думки учнів, їх розумову самодіяльність, евристичний спосіб викладання. За Ф.Дістервегом, успішне навчання значною мірою пов'язане з тим, що слухачі середньої та вищої школи мають опанувати наукові положення та творчі здобутки не в прикінцевих результатах, а як «живий процес мислення». Високоєфективний навчальний процес, основними суб'єктами якого є творчий викладач та здібна учнівська молодь, має імперативно виховуючий характер. В сучасних умовах для підготовки креативного вчителя, поглиблення якісних параметрів навчального процесу, забезпечення плідності пошуку та підтримки обдарованої молоді активно застосовується така прикладна інноваційна технологія як «Випереджальна педагогіка». Ініціатором її розробки та практичного впровадження в навчальний процес закладів освіти різних рівнів акредитації є Лабораторія «Теорії розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ) – педагогіка України». Її керівники – М.Меєрович та Л.Шрагіна протягом більш ніж 20-річного досвіду наукової діяльності створили унікальну технологію формування системного мислення в процесі навчальної діяльності з допомогою комплексів практичних вправ, які виконуються на основі системного підходу і ТРВЗ. Необхідно підкреслити, що ця технологія розрахована на працівників системи вітчизняної освіти, які прагнуть підвищити ефективність своєї професійної діяльності, учнів та студентів середніх та вищих навчальних закладів. Як вважають розробники зазначеної технології, основна її мета полягає в забезпеченні інтелектуального розвитку учнівської молоді шляхом формування системного мислення безпосередньо у навчальному процесі.

Методологічним інструментарієм такої педагогіки є дві цілісні системи вправ для тренування навичок, які знаходять своє втілення в особливостях мислення творчої особистості. При цьому, вектор першої системи спрямований на розвиток системного мислення. Натомість, в основу іншої системи покладено формування творчої уяви викладача та студента. Варто звернути увагу й на те, що більшість усіх вправ, які визначають функціональну структуру вказаних інтелектуальних систем, виконується відповідно до спеціальних алгоритмів, які розроблені згідно з вимогами системного аналізу.

УДК 373.3(477.87) «1900-1944»

ПАПП К.Л.,
Мукачівський державний університет

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Ідея розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації є ключовою для сучасної системи національно-патріотичного виховання. З цією метою в Україні затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015), Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (2015) та Заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015). Ці документи покликані забезпечити комплексну, системну та цілеспрямовану організаційну діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [1].

Проблема національно-патріотичного виховання підростаючого покоління піднімалася в працях І. Беха, О. Вишневецького, Г. Ващенко, В. Омеляненка, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, М. Стельмаховича, К. Ушинського, І. Франка та ін.

Метою нашої публікації є вивчення особливостей здійснення національно-патріотичного виховання в школах Закарпаття першої половини ХХ століття в умовах залежності системи освіти від політики держав, до складу яких входило Закарпаття в цей період, а саме: до 1919 р. – до складу Австро-Угорщини, 1919-1938 рр. – Чехословацької республіки, 1939-1944 рр. – Угорщини.

Отже, до 1919 р. впродовж багатьох століть закарпатські землі належали Угорському королівству й входили до складу Габсбурзької, Австрійської

монархій та Австро-Угорської імперії. Відповідно, освітня система на закарпатських землях у цей період вибудовувалася за угорським зразком. Прийнятий у 1868 р. Закон «Про народну освіту» сприяв відкриттю шкіл з національними мовами навчання, що для багатонаціональних закарпатських земель означало для населення можливість здобувати освіту рідною мовою, вивчати історію та культуру свого краю. Національно-патріотичне виховання в школах реалізувалося через зміст освіти. Зокрема, в навчальних планах було передбачено вивчення як державної (угорської), так і національних (русинської, німецької, румунської, словацької, єврейської та ін.) мов. Також передбачалося вивчення таких предметів, як «Рідна мова», «Угорська мова (для неугорськомовних шкіл)», «Географія та історія (загальна та вітчизняна)», «Вітчизняна конституція». У Закарпатті в цей період активізує свою просвітницьку діяльність видатний педагог, укладач посібників та підручників для шкіл Закарпаття – О. Духнович, з яким пов'язаний будительський рух, який, насамперед, був спрямований на утвердження русинського духу в усіх сферах громадського, політичного, релігійного, культурно-освітнього життя краю. Шкільні підручники О. Духновича наскрізь пройняті національною ідеєю. Наприклад, у своєму букварі «Книжиця читальная для начинающих» (1847, 1850, 1852) О. Духнович «закликає молодших школярів до готовності до творчої праці на благо людей, героїчного подвигу в ім'я процвітання держави, до виконання прямого громадянського обов'язку – захистити свою країну: *Бо наша красна Краина, Любезная Отчизнина Пожадаєть то оть насъ, Храньме ю на каждый часъ*» [2, с. 26.]. Зазначимо, що вже на початку ХХ століття таке ліберальне ставлення з боку угорської влади до місцевого населення Закарпаття кардинально змінилося, адже після прийняття в 1907 р. Закону Аппоні в школах з національними мовами навчання було переведено виключно на державну – угорську мову. Слід зазначити, що з початком I Світової війни актуалізувалося національно-патріотичне виховання учнівської молоді шляхом залучення її до суспільно-корисних робіт (вирощування сільськогосподарських культур, висадка алеї бойової слави), благодійництва (підтримка вдів та осиротілих дітей) тощо.

Після приєднання закарпатських земель до Чехословаччини національно-патріотичне виховання набуває нового змісту. Зокрема, просвітницька політика чехословацького уряду сприяла розвитку національної культури Підкарпатської Русі, що відобразилося на змісті освіти, адже осередком національно-патріотичного виховання, насамперед, виступала школа. До навчальних планів було введено навчальні предмети, вивчення яких забезпечувало національно-патріотичне виховання школярів (табл. 1).

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ
(1919-1938 РР.)**

Назва предмету	Мета вивчення
Мова викладання	оволодіння учнями усною та писемною руською мовою, вмінням висловлювати думку, чітко й зрозуміло читати, а також гармонійне та всебічне виховання дитини
Наука про рідний край	залучати школярів до самостійного вивчення життя свого села, міста та рідного краю (батьківщини).
Землепис (географія)	пізнання рідного краю та інших земель, роз'яснення суті польового господарства, торгівлі, промислу та впорядкованого державного життя
Історія	вивчати історію свого народу, виховувати любов до свого народу та інших народів, ознайомити учнів з їх громадянськими правами та обов'язками

Джерело: [3, с. 122-123].

Національно-патріотичному вихованню дітей у цей період сприяють також журнали та газети, які призначені для читання школярами, серед яких «Наш рідний край» (1922 – 1939), «Пчілка» (1922-1932), «Віночок для підкарпатських діточок» (1919 – 1924).

Повернення закарпатських земель до Угорщини напередодні II Світової війни знову призвело до актуалізації національно-патріотичного виховання, але вже в новому руслі: «школи забезпечували виховання школярів у дусі патріотизму, відданості ідеям святостефанської угорської корони, релігійних норм, формування високої духовної та моральної культури, поваги до історії, культури та національних традицій угорського народу. Особливо відчутними ці ідеї стали на початку 1940 р., коли почався наступ фашизму та комунізму. Щоб уберегти Угорщину від їх впливу, угорський уряд всіма можливими шляхами намагався, перш за все через школу та церкву, зберегти ідею національної самобутності угорського народу та цілісності Угорщини» [3, с. 178]. Великий вплив на національно-патріотичне виховання учнівської молоді здійснює в цей дитячо-юнацька організація «Левенте».

Література

1. Про затвердження концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ МОН України від 16 травня 2015 р. № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> Дата звернення: 05.04.2021 р.

2. Фізеші О.Й. Виховна спрямованість змісту букварів в українських школах Закарпаття (друга половина XIX – кінець XX століття) : Монографія. Херсон: Айлант, 2008. 208 с.

3. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX – початок XXI ст.) : монографія. Ужгород, 2015. 528 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема готовності в контексті професійного становлення особистості професіонала – одна з найважливіших для загальної та професійної педагогіки в останні десятиліття. Вагомість дослідження цієї проблеми насамперед пов'язана з викликами постіндустріального суспільства сучасній системі професійної підготовки, як-от: потребою в підготовці професіонала, який би не лише системно й систематично пізнавав сферу фахової діяльності, а й спрямовував дії на надання якісної послуги, активно освоював нові види діяльності в процесі життєтворчості та формував власну траєкторію неперервного професійного зростання.

Окремі аспекти формування готовності й підготовки до педагогічної діяльності досліджували науковці: С. Будає, К. Волинець, Н. Грама, Н. Ємельянова, Н. Ковальова, О. Кучерявий, Л. Машкіна, Т. Танько, І. Мардарова. Сучасні дослідження, що розкривають окремі сторони підготовки фахівців дошкільного профілю, висвітлено в роботах Г. Беленької, А. Харківської (формування фахової компетентності); Н. Лисенко, З. Плохій (підготовка вихователів до організації еколого-дослідницької діяльності дітей у природі); Н. Грама (теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей); І. Жалденко (формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів) та інші.

Дослідження загального поняття «готовність» та часткового поняття «готовність до професійної діяльності» має свою історію. Учені виокремлюють різну кількість етапів дослідження означених понять, що вказує на складність і неоднозначність розв'язання проблеми на теоретичному та практичному рівнях.

У «Тлумачному словнику» В. Даля поняття «готовність» трактується так: «готова (про людину), та, що приготувалась, така, що зібралася зовсім, що пристосувалася до чогось; яка може та бажає виконувати. Готуватися, збиратися, споряджатися, налаштовуватися на щось; ...готовність – стан чи властивість готового» [1].

Таким чином, у мовному значенні загальне поняття «готовність» – це стан та бажання людини виконувати якусь дію. Саме це й визначає в понятті «готовність» його особливі пізнавальні функції, що аналізуються в спеціально-науковій літературі. У контексті нашого наукового пошуку важливо з'ясувати специфіку дослідження загального поняття «готовність» у психолого-педагогічних джерелах.

Проаналізувавши все вищевикладене, ми дійшли висновку, що особливе поняття «готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності» – це

інтегроване особистісне утворення, яке завдяки сформованій системі професійних знань, умінь, навичок та особистісних якостей забезпечує компетентне виконання професійної діяльності.

За твердженням І. Гавриша, «готовність до професійної діяльності» – це інтегративна якість особистості педагога, що є регулятором та умовою успішної професійної діяльності, спрямованої на створення, запровадження і розповсюдження освітніх новацій [2]. Відтак, процес готовності в психолого-педагогічних дослідженнях висвітлюється по-різному, проте спільним є те, що він розглядається як частина професійної підготовки майбутнього педагога, інтегральне, багатоаспектне утворення, яке включає в себе низку компонентів, адекватних вимогам, умовам і змісту діяльності. Вітчизняні та зарубіжні вчені виокремлюють у структурі готовності до педагогічної діяльності різні компоненти, оскільки ця структура вирізняється складністю та багатоаспектністю.

Варто відмітити, що удосконалення підготовки педагогічних кадрів безпосередньо залежить від орієнтації здобувачів вищої освіти на професію педагога, тож питання професійної підготовки фахівців сучасної системи дошкільної освіти виходить на перший план як надзвичайно значуще для прогресивного розвитку суспільства.

Література

1. Даль В. Толковый словарь живого великоруського языка : Т.1-4. 2М. : Рус.яз., 1981. – Т.1. – 699 с.

2. Гавриш І.В. Деякі аспекти реалізації технологічного підходу в професійній підготовці майбутнього вчителя. *Розвиток інноваційних процесів у навчально-виховних закладах* : зб. наук. праць. Харків : Стиль-Іздат, 2003. С. 19-29.

УДК 373.3.091.3:004]:37.016:745/749(043.2)

ПЕТЬОВКА А. В., ТЯГУР В.М.,
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна педагогічна спільнота веде активний пошук дієвих і ефективних педагогічних технологій. Існування нині багатьох роз'яснень щодо поняття «педагогічна технологія» говорить про те, що педагогіка знаходиться на шляху переосмислення і розвитку всього освітнього процесу, понятійної і методичної бази та ролей учасників педагогічної взаємодії, що дає підставу застосувати ідеї технологічності в освітньому середовищі початкової школи.

Аналіз сучасної науково-педагогічної і методичної літератури з питань класифікації, систематизації та використання в освітньому процесі новітніх педагогічних технологій показує, що проблема є актуальною і широко досліджуваною. Дидактичні основи досвіду, що розкривають технологію розвитку критичного мислення та педагогіку співробітництва, знаходимо у

працях Ш. Амонашвілі, Н. Вукіна, Н. Демештьєвської, В. Сухомлинського, О. Тарасова. Теоретичні та практичні аспекти інтерактивної технології навчання висвітлені у наукових доробках Л. Калініна, О. Пометун. Цікавими та ефективними в освітньому середовищі початкової школи є ігрові технології (В. Вундт), технологія проблемного навчання (Дж. Дьюї), кейс-технологія (Е. Монтер) тощо.

Якщо виходити з сучасної парадигми освітнього процесу, то згідно з нею найважливіше – це те, що роль сучасного вчителя полягає не в тому, щоб ясніше, зрозуміліше, ніж в підручнику, повідомити молодшому школяреві інформацію, а в тому, щоб стати постановником певної навчальної проблеми, в процесі розв'язання якої діти самостійно отримують ту чи іншу інформацію, зокрема, і на уроках технологічної освітньої галузі. Щоб досягти дане завдання створено низку сучасних технологій, за допомогою яких процес навчання в умовах нової української школи став більш доступним та зрозумілішим для школярів [4].

Як показує практика, на уроках трудового навчання доцільно використовувати технологію розвивального навчання, яка передбачає формування активного, самостійного творчого мислення учнів і на цій основі відбувається поступовий перехід до самостійного навчання. Здобувачі початкової освіти вчать аналізувати, систематизувати, знаходити компроміси, виділяти головне, критично ставитися до будь-яких аргументів, відстоювати свою позицію. Елементи розвивального навчання можна використовувати під час проведення практичних та дослідницьких робіт, виконання творчих завдань при виготовленні виробів. До прикладу, при вивченні тем: «Виготовлення моделі літачка методом оригамі», «Виготовлення «ажурної витинанки» за зразком», «Ліплення із глини пташки та її оздоблення» та ін.

Ефективними на уроках трудового навчання є йінтерактивні технології, де всі учасники є рівноправними суб'єктами освітнього процесу. Вчитель може використовувати різні форми та методи інтерактивного навчання – це кооперативна форма, колективно-групова, ситуативне моделювання та опрацювання дискусійних питань. Інтерактивна модель навчання є поширеною у сучасній школі на уроках трудового навчання, оскільки дає змогу як самостійно висловитися кожному учневі, так попрацювати в парах, групах та перейти до спільного обговорення виконання виробу, або ж виконання кожним учасником якоїсь частинки без якої не може обійтися виріб. Інтерактивні технології на уроках трудового навчання дозволяють забезпечити глибину вивчення матеріалу. Учні опановують усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка). Змінюється й роль учнів: вони стають активними, приймають важливі рішення. Проте кожна інтерактивна вправа потребує попереднього розгляду й навчання учнів для її проведення. У практиці доречно використовувати такі інтерактивні вправи, як «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Метод ПРЕС» [5].

З метою організації самостійної пошукової діяльності школярів із розв'язання навчальних проблем, педагоги-практики використовують технологію проблемного навчання, у ході якої формуються нові знання, уміння, навички та розвиваються здібності дитини, активність, зацікавленість, ерудиція, творче мислення та інші особисто значущі якості. Під час проблемного навчання вчитель може використовувати проблемні ситуації двох видів: перша – проблема «зі здивуванням», коли учням пропонуються суперечливі факти, точки зору, вона може виникати при виборі матеріалів для виборів; друга – проблема «з інтелектуальним утрудненням» може бути запропоноване завдання, яке учнями на поточному етапі не може бути виконане, так як воно є нових для них, і без розповіді чи послідовного пояснення вони не зможуть виконати його [1].

Ігрові технології навчання відрізняються від інших технологій тим, що гра добре відома, звична й улюблена форма діяльності для дітей, особливо молодших школярів. Наприклад, кожен учень виготовляє одного казкового героя з казки «Колобок» (кожен іншого), а після виготовлення – діти можуть зіграти цю казку [1]. На уроках трудового навчання варто використовувати ігрові технології при вивченні наступних тем: «Кленові листочки. Виготовлення кленових листочків з кольорового паперу за зразком», «Осінній букет. Виготовлення барвистого букету за зразком», «Подорож дощової краплинки. Виготовлення книжечки-хмаринки» тощо.

Таким чином, використання різноманітних освітніх технологій є результатом творчого підходу вчителя до справи. Варто пам'ятати, що педагогам треба розвивати дитину як неповторну індивідуальність, формувати в неї творчий потенціал, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності. Проблема використання сучасних технологій навчання на уроках трудового навчання полягає в тому, що сучасні досягнення науки та техніки вимагають сучасних уроків, які враховують ці досягнення.

Література

1. Андреева В.М. Настільна книга педагога / В.М. Андреева, В.В. Григораш. – Х. : Основа, 2006. – 352 с.
2. Кравченко Т.Г. Проблемне навчання – основа розвитку здібностей учнів / Т.Г. Кравченко // Упр. шк. – 2004. – № 14. – С. 2–5.
3. Кравченко Т., Кобернік О. Використання інтерактивних методик на уроках трудового навчання / Т. Кравченко, О. Кобернік // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №2. – С.28- 31. – 2003. – № 3. – С.9-12.
4. Федорчук Е.І. Сучасні педагогічні технології: [навчально-методичний посібник] / Укладач Е.І. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2006. – 212 с.
5. Швардак М.В. Педагогічні технології в початковій школі : опорні конспекти / М.В. Швардак. – Частина 1. – Мукачево : МДУ, 2013. – 73 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОСВІТИ

Одним із сучасних ефективних напрямків організації освітнього процесу у закладах освіти є використання інтерактивних педагогічних технологій, які ґрунтуються на інтенсивному підході, мають практичну спрямованість, виховують у майбутніх фахівців спрямованість на самопізнання. Серед інноваційних технологій викладання можна назвати впровадження тренінгових форм навчання в реальний процес навчального закладу.

Останнім часом у працях науковців значна увага приділяється впровадженню активних методів навчання в педагогічний процес професійної підготовки майбутніх фахівців (В. Беспалько, С. Сисоева та інші), серед яких пріоритетним є тренінг. Сам науковий термін «тренінг» (train) слово англійського походження, що має ряд значень, а саме: тренування, навчання, виховання, підготовка. У педагогічному словнику наукова дефініція «тренінг» розглядається як форма інтерактивного навчання, метою якого є розвиток міжособистісної та професійної поведінки.

Аналіз наукової літератури дає нам можливість стверджувати, що нині немає в науці єдиного підходу до визначення поняття «тренінг». Науковці виділяють декілька парадигм тлумачення означеного поняття: тренінг як своєрідна форма дресури; тренінг як тренування, у результаті якого відбувається формування і умінь і навичок ефективної поведінки; тренінг як форма активного навчання, метою якого є перш за все передача психологічних знань, а також розвиток деяких умінь і навичок; тренінг як метод створення умов для саморозкриття учасників і самостійного пошуку ними способів вирішення власних психологічних проблем.

У педагогіці зустрічаються поняття «навчальний тренінг», «педагогічний тренінг». Навчальний тренінг як активна навчальна діяльність студентів під час здійснення якої майбутні фахівці виконують тренінгові вправи адаптовані до майбутньої професійної діяльності під керівництвом викладача-тренера на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів відповідних сучасним вимогам до професійної діяльності [2]. Навчальний тренінг дослідники розуміють як запланований процес модифікації знань, поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду, з тим, щоб досягти ефективного виконання в певному виді діяльності [3].

Науковець Л. Бондарєва [1] визначає наступні різновиди навчального тренінгу: соціально-психологічний, тренінг особистісного зростання, корпоративний тренінг, відеотренінг. У процесі тренінгу застосовується система методів активного навчання, а саме: ігрові методи, кейси, групові дискусії, мозковий штурм, відеоаналіз та ін.

Дослідники навчальний тренінг у професійній підготовці майбутніх фахівців розглядають як: тренінговий метод навчання; спосіб спільної діяльності вчителя і учнів, що передбачає оволодіння учнями соціальним досвідом людства та керівництво навчально-пізнавальною діяльністю учнів з боку вчителя; засіб й шлях (впорядкована дія) з метою одержання певного результату в процесі навчально-виховної роботи; спосіб навчання; системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти .

Отже, дослідження даної педагогічної проблеми спонукає до висновку, що тренінг є одним з методів ігрового моделювання різних ситуацій (життєвих, педагогічних, технологічних). Ґрунтуючись на цьому підході тренінг можна розглядати як засіб включення студентів у різні педагогічні ситуації, що характерні для їх майбутньої професійної діяльності. Це дозволить не лише зруйнувати певні стереотипи, а й сформуванати певну модель поведінки студентів в цих ситуаціях, одночасно проаналізувати рівень своєї підготовки та визначити напрямки для подальшої роботи щодо самовдосконалення.

Література

1. Бондарєва Л. І. Методичні аспекти розробки та проведення навчального тренінгу студентів у вищій професійній школі / Л.І.Бондарєва // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 6. – С. 48–58.

2. Зірка В. В. Тренінг як засіб формування конкурентоздатності майбутнього фахівця / В. В.Зірка, В. О. Бикова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2015. – № 2. – С. 284-289.

3. Мельничук І. М. Цільові аспекти використання тренінгів / І. М. Мельничук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини.– Умань: УДПУ ім. П. Тичини, 2007. – Вип. 19. – С. 185–192

УДК 378.091.12:796.071.4

ПЛОТНІКОВА К. Р.,
ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ТРЕНЕР-ВИКЛАДАЧ»

Розвиток системи освітніх України здійснюється в умовах інтеграції України у світовий простір. Вагоме значення в оновленні зазначеної галузі належить закладам вищої освіти, оскільки саме в них розробляються методологічні, змістові та технологічні основи навчання на всіх його рівнях, формується педагогічне мислення і професіоналізм майбутнього спеціаліста. Особливою мірою це стосується професії тренера-викладача. Погоджуємося з дослідниками відносно того, що нові підходи до забезпечення фахової підготовки тренера відображають необхідність якісного зростання рівня знань, професійних і особистісних якостей студента, вимагають перегляду пріоритетів

у процесі їх навчання та уточнення й переосмислення основних понять взагалі, та безпосередньо в галузі фізичної культури [1, с. 18; 2, с. 2].

І. Медведева висвітлює сутність поняття «тренер-викладач» через призму педагогічних знань, умінь та навичок, необхідних тренеру з обраного виду спорту. В процесі наукового пошуку дослідницею зазначено, що пріоритетними тенденціями професійної спрямованості процесу навчання майбутніх тренерів-викладачів є розробка та впровадження в їх навчальний процес специфічних педагогічних знань, умінь та навичок. І. Медведевою визначено пріоритетні тенденції професійної спрямованості процесу навчання майбутніх тренерів-викладачів, які передбачають необхідність розробки та впровадження в навчальний процес програми «Спортивно-педагогічне вдосконалення». Остання в свою чергу повинна забезпечити формування професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, необхідних тренеру з обраного виду спорту [2, с. 32].

Погоджуємося з тим, що пріоритетними тенденціями професійної спрямованості процесу навчання майбутніх тренерів-викладачів є розробка та впровадження в їх навчальний процес специфічних педагогічних знань, умінь та навичок. Вони повинні сформуватися в майбутніх тренерів-викладачів перш за все в ході обов'язкового опанування програми «Спортивно-педагогічне вдосконалення».

В. Мазінпри здійсненні аналізу характеристики поняття «тренер-викладач» віддає перевагу чиннику організації виховного процесу, а саме ідеї про сутність і структуру виховної компетентності спеціаліста досліджуваної галузі. Так, науковець, досліджуючи теоретико-методичні засади організації виховного процесу у дитячо-юнацьких спортивних школах зазначив, що цільові орієнтири організації виховного процесу є недостатньо розробленими. До характеристики поняття «тренер-викладач» дослідник підходить вказуючи на необхідність наукового обґрунтування форм, методів та прийомів виховної роботи тренера-викладача в окремій навчально-тренувальній групі на засадах ситуативного підходу до організації виховного процесу, сутність якого забезпечується адекватним реагуванням педагога в ситуації сумісної діяльності, з проявом суб'єктної позиції стосовно вихованця, колективу, подій спортивного та позаспортивного життя. Результати експериментального наукового дослідження В. Мазіна підтверджують, що організованість виховної системи на рівні навчально-тренувальних груп безпосередньо залежить від цілеспрямованої діяльності адміністрації з упорядкування взаємодії тренерів-викладачів, інструкторів-методистів, вихованців і батьків та виховним середовищем [3, с.33].

К. Царенко представила характеристику феномена тренер-викладач в контексті висвітлення питання розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів дитячо-юнацьких спортивних шкіл у процесі підвищення кваліфікації. Дослідниця здійснила аналіз досліджуваного поняття через особистісний, когнітивний та операційний компоненти, кожен з

яких інтегрує низку компетентностей. До головних компетентностей в особистісній сфері дослідницею віднесено гуманність; суб'єктність; цілеспрямованість. До компетентностей у когнітивній сфері – знання методик розвитку рухових якостей, виховних методів і цільових орієнтирів спортивного виховання, методик навчання рухових дій. До головних компетентностей у поведінковій сфері віднесено вміння розвивати рухові якості спортсмена, виховні та спортивно-дидактичні вміння [4, с.14].

Отже, проведене дослідження щодо підходів стосовно визначення поняття «тренер-викладач» дозволяє стверджувати, що їх існує декілька. Так дослідники підходять до визначення досліджуваного феномену через призму впровадження в навчальний процес програми «Спортивно-педагогічне вдосконалення», розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів та висвітлення ідей сутності і структури виховної компетентності спеціаліста досліджуваної галузі.

У подальших наукових дослідженнях спробуємо розширити матеріали відносно вищезазначеної проблеми. В майбутньому на їх основі здійснимо уточнення щодо основного поняття наукового пошуку.

Література

1. Башавець Н. А. Проблеми підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності. Наука і освіта. 2014. № 4. С. 17–21. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/NiO_2014_4_5.pdf. (дата звернення: 01.04.21.)

2. Медведєва І. М. Теоретико-методичні засади технології навчання майбутніх фахівців зі складнокоординаційних видів спорту : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 39 с.

3. Мазин В. Н. Соотношение целей и методов воспитательной работы тренера-преподавателя групп предварительной базовой подготовки ДЮСШ. *Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи* : зб. наук. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 65–68.

4. Царенко К. В. Розвиток професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 20 с.

UDC: 37.014.242

PALLAY KATALIN,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

A HALLGATÓI MOBILITÁS FORMÁI ÉS KIMENETELE

A hallgatói mobilitást több szempontból is lehet kategorizálni. Az utazás iránya szerint megkülönböztetünk kiutazó, azaz export valamint beutazó, import tevékenységű mobilitást. A tanulmányi idő alapján lehet teljes diplomát nyújtó képzés, illetve részképzés [1]. Az előbbi globálisan a leggyakrabban előforduló határokon átnyúló hallgatói mozgás, míg az utóbbi az Európában leggyakoribb

tanulmányi mobilitási forma. A két mobilitási forma közötti különbség abban nyilvánul meg, hogy a kreditmobilitásban résztvevő hallgatók külföldi tartózkodásuk idején az otthoni felsőfokú intézményükben is rendelkeznek hallgatói jogviszonnal. Mivel ezek a diákok egy nemzetközi csereprogramban vesznek részt, nincsenek tandíjfizetésre kötelezve a befogadó intézményben. A két mobilitási program között azonban nem mindig lehet éles határt húzni. Például a diplomaszerzési célú tanulmányi mobilitásban résztvevő hallgatók kreditmobilitási programban is részt vehetnek, amikor egy másik európai országban tanulnak Erasmus program keretében [2]. Teichler különbséget tesz horizontális és vertikális mobilitás között [3]. A horizontális mobilitás azon felsőoktatási intézmények között megvalósuló mobilitási formára utal, amelyek hasonló eredményességi szinten vannak. Ezzel szemben a vertikális mobilitás olyan forma, ahol a felsőoktatási intézmények eredményessége jelentős mértékben eltér. A tanulmányi célú mobilitás a végleges letelepedés szempontjából különböző kimenetelű lehet: a célországban való letelepedés, szülőföldre való hazatérés, vagy egy újabb célország választása [4]. A végleges letelepedés szempontjából az egyén életét meghatározó fajsúlyos döntésről van szó [5]. Teperics szerint a migrációra bekövetkezett esemény, a mobilitás pedig nem utal végleges letelepedési szándéokra [6]. A migrációkutatók többsége egyetért abban, hogy a mobilitással ellentétben a migráció egy hosszabb időtartamú folyamat. Leggyakrabban az egy évet meghaladó lakóhely-változtatást nevezik migrációnak [7]. A tanulmányi célú mobilitás megkezdésekor általában a felvételiző, vagy a már felvételt nyert hallgató nem hoz a végleges döntést a letelepedést illetően. A rövidtávú célok között szerepel, hogy a tanulás befejeztével a képzett egyén visszatér szülőföldjére, ezzel gyarapítva annak szellemi tőkéjét [8]. A tanulmányi mozgásokat mobilitásnak célszerű nevezni, azonban a mobilitás átalakulhat végleges letelepedéssé. A külföldre érkezés irányulhat ideiglenes tartózkodást jelentő tanulásra vagy munkavállalásra, idővel azonban, különböző befolyásoló tényezők hatására, a célország állandó lakhellyé válhat [5]. A küldő és a fogadó ország célja eltérő a tanulmányi célú mobilitást illetően. A küldő ország arra törekszik, hogy minél kevesebb művelt ember hagyja el az ország területét. Ezzel szemben a fogadó ország célja, hogy az eredményes, kiművelt ember a végleges letelepedés mellett döntsön [8].

Hivatkozott irodalom

1. Berács József (2011): Diák mobilitás és Magyarország vonzereje. In: Berács József – Hrubos Ildikó – Temesi József (szerk.): „*Magyar Felsőoktatás 2010*” Konferencia dokumentumok. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja. 44–54.
2. Van Mol, Christof (2014): *Intra-European Student Mobility in International Higher Education Circuits. Europe on the Move*. Basingstoke–New York, Palgrave Macmillan.
3. Teichler, Ulrich (2009): Internationalisation of Higher Education: European Experiences. In: *Asia Pacific Education Review* 10. 93–106.
4. Szentannai Ágota (2001): A Magyarországon tanult fiatalok karrierkövetése. In: *Regio* 4. 113–131.
5. Gödri Irén (2005): A bevándorlók migrációs céljai, motivációi és ezek makro- és mikrostrukturális háttere. In: Gödri Irén – Tóth Pál Péter (szerk.): *Bevándorlás és beilleszkedés a*

szomszédos országokból. Magyarországra irányuló bevándorlás az ezredfordulón. Budapest, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet. 69–129.

6. Teperics Károly (2012): A tanulmányi célú nemzetközi migráció Magyarországon – esettanulmány. In: Nyári Diána (szerk.): *Kockázat – Konfliktus – Kihívás. A VI. Magyar Földrajzi Konferencia, a MERIEXWA nyitókonferencia és a Geográfus Doktoranduszok Országos Konferenciájának Tanulmánykötete.* Szeged, Szegedi Tudományegyetem Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék. 845–858.

7. King, Russel – Raghuram, Parvati (2013): International Student Migration: Mapping the Field and New Research Agendas. In: *Population, Space and Place* 19. 127– 137.

8. Langerné Rédei Márta (2009): A tanulói migráció és a munkapiac. In: Illés Sándor (szerk.): *Magyarország vonzásában.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézet. 67–129.

УДК 378:373.2.011.3-051:[37.015.31:57.081.1-053.4]

ПОПОВИЧ О.М., ГРАБ О.В.,
Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сучасному етапі Україна зазнає значних соціально-економічних, духовних і культурних перетворень, що вимагають від вищої школи виховання нового покоління фахівців, які відповідатимуть запитам суспільства в галузі професійної підготовки кадрів із її сучасними підвищеними стандартами, з урахуванням потреб та особливостей студентської молоді.

Наявні значні ґрунтовні напрацювання з проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до еколого-педагогічної діяльності, проте різні її аспекти наразі залишаються актуальними, адже аналіз стану сучасної практики свідчить, що педагог із нерозвиненою екологічною свідомістю, несформованою системою екологічних цінностей та пріоритетів, недостатнім рівнем екологічної культури не може повноцінно розвивати нове екологічне мислення дітей, впливати на їхню поведінку.

У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року, Концепції розвитку екологічної освіти в Україні відображено тенденції оновлення змісту, форм і методів екологічної освіти дітей і молоді. Завдання формування екологічного світогляду, тобто перебудови людської свідомості, потребує зміни сформованої життєвої концепції, зміни мислення, реформування старих і становлення нових духовних інститутів суспільства, культурної революції в людських якостях. Зміна життєвої концепції – дуже складний процес, проте вона необхідна для виживання цивілізації. Свідоме розуміння майбутніми педагогами свого місця та ролі в природному довіллі сприятиме досягненню глобальності екологічних проблем людства та можливості їх розв'язання спільними зусиллями. Поряд із цим загострення екологічних проблем і необхідність їх вирішення породили новий напрям в

освіті – екологічний.

У різні роки в науковій літературі набули поширення такі напрямки еколого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів: організація та педагогічне керівництво процесом формування професійної еколого-педагогічної компетентності в умовах ступеневої системи підготовки (Г. Беленька), застосування природно-територіального комплексу в процесі фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільного закладу (Л. Завгородня), проектні технології в еколого-педагогічній підготовці (Л. Крайнова), теорія й методика еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу (Н. Лисенко), підготовка вихователів-екологів (С. Ніколаєва), особистісно орієнтований підхід у навчанні природознавства майбутніх вихователів у педагогічному коледжі (Л. Козак, С. Сисоєва).

Сучасні дослідники (Н. Гавриш, О. Гончарова, Е. Карпова, О. Кучерявий, С. Совгіра, О. Сорока) визначають професійну підготовку педагогів як ієрархічну систему, пов'язану з розвитком особистості дітей. Еколого-педагогічна пропедевтика при цьому є підсистемою загальної фахової підготовки в тій її частині, що стосується формування підвалин екологічної культури вихованців. Фахівець дошкільної освіти як носій культури має бути обізнаним у сучасних проблемах природного довкілля та ерудованим у галузі природознавства, мати розвинену потребнісно-мотиваційну сферу спілкування з природою, сповідувати еколого-гуманістичну модель виховання, володіти методикою екологічного виховання дошкільників [1].

Екологічна освіта має здійснюватися з дошкільного дитинства, коли закладаються перші підвалини світогляду та практичної взаємодії з природним довкіллям. Різні аспекти екологічного виховання і знайомство з природним довкіллям дошкільників висвітлено в доробках Г. Беленької, Н. Горопахи, Л. Іщенко, Н. Лисенко, С. Ніколаєвої, З. Плохій, Г. Тарасенко, Н. Яришевої та ін. Науковці стверджують, що успішність формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку безпосередньо залежить від доброякісності еколого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів [2; 4].

Поняття «довкілля» постає в різноманітних значеннях: як ділянка землі разом із її мешканцями, яку дитина любить і знає (географічне поняття); як частина біосфери, яка здається дитині близькою і зрозумілою (біологічне поняття); як життєвий простір, в якому жили пращури і творили його для прийдешніх поколінь (етнографічне й соціальне поняття); як нерозривна система організмів, яку необхідно берегти (екологічне поняття); як простір, від стану якого залежить власне здоров'я і здоров'я оточуючих (валеологічне поняття); як Всесвіт, що творить людину і нерозривно зв'язаний з нею (філософське поняття). Довкілля – поле мислинневої діяльності, зона актуального розвитку, із якої дитина завдяки науковим поняттям, відповідно доступним віку, переходить на інший рівень свідомості – у зону найближчого розвитку. Отже, довкілля, як інтегративне явище, є ґрунтовним джерелом збагачення життєвого досвіду дитини-дошкільника [3].

Отже, готовність до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей має бути результатом еколого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів, а становлення цієї готовності означає утворення системи таких мотивів, інтересів, установок, рис особистості, знань, досвіду практичної діяльності, які, активізуючись, забезпечать можливість ефективно виконувати свої професійні функції.

Література

1. Гавриш Н. Осердечення змісту професійної підготовки як чинник особистісно-професійного зростання майбутніх педагогів дошкільної освіти / Гавриш Н., Барна Х., Половіна О. // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – Budapest, 2016. – IV (45). – С. 42–46.

2. Лисенко Н.В. Практична екологія для дітей: навч.-метод. посіб. для батьків, вихователів, вчителів / Н.В. Лисенко. - Івано-Франківськ: Фірма «Сіверсія» ЛТД, 1999. – 156 с.

3. Поддьяков А.Н. Особенности наглядно-действенного мышления дошкольников // Вестник Моск. ун-та. Сер. 14. Психология, 1986(6). - № 1. – С. 69-71.

4. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників : посібник для вихователів. / Н.Ф. Яришева. - К., 2001. - 55 с. - (Серія «Екологія і здоров'я»).

УДК 373.2.091.313:37.064.2(043.2)

ПРОДАН М. В., ПИНЗЕНИК О. М.,
Мукачівський державний університет

ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

Аналіз сучасних досліджень свідчить про стійкий науковий інтерес до проблеми інтеграції в освіті (І. Бех, М. Вашуленко, Н. Гавриш, І. Зязюн, В. Ільченко, І. Кіндрат, О. Савченко та інші). Суттєвими в дослідженні проблеми інтегрованого підходу в системі освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є праці таких вчених: К. Белая, І. Кіндрат, М. Лазарева та ін.

Поняття «інтеграція» ввів у науку Г. Спенсер у 1857 році, зв'язавши його з поняттям «диференціація». Інтеграцію діалектично пов'язано з протилежною тенденцією – розчленованістю і спеціалізацією частин цілого. Якщо інтеграція прагне об'єднати всі елементи, щоб система функціонувала з максимальним ефектом, то диференціація прагне послабити взаємозв'язок між елементами, щоб максимізувати ефективність функціонування кожного з них[1].

Інтеграція (від лат *integratio* – з'єднання, відновлення) є об'єднанням будь-яких елементів (частин) у ціле і процес взаємного зближення; об'єднання і структурування невпорядкованих явищ, підвищення інтенсивності взаємодії між елементами системи, впорядковане функціонування частин цілого. У філософському енциклопедичному словнику «інтеграція» визначається як «сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням у ціле різнорідних частин і елементів» [2, с. 210].

Прийнятним для трактування сутності інтеграції в педагогіці вважаємо таке визначення: «Інтеграція – це процес взаємодії, ущільнення, уніфікації знань, ... процес, який об'єктивно детермінований взаємопроникненням різних видів матеріально-виробничої та громадсько-політичної діяльності людей, а у своїх більш глибоких засадах – матеріальною єдністю світу, загальним зв'язком, ізоморфізмом структур у якісно різноманітних об'єктах» [3, с. 32].

Психологічним обґрунтуванням інтеграції змісту дошкільної освіти виступають: концепція розвивального навчання як стратегія сучасної освіти, що розроблена на основі положень Л. Виготського (В. Давидов, Д. Ельконін); теорія ампліфікації (збагачення) розвитку особистості дитини, розроблена на основі досліджень О. Запорожця; положення про дві тенденції в розумовому розвитку дошкільників М. Подд'якова. Повніше поняття інтеграції в педагогіці дає В. Безрукова. На її думку, педагогічна інтеграція – вища форма взаємозв'язку (розділів освіти, етапів освіти), якій притаманна нерозривність компонентів, нова об'єктивність, монооб'єкт, нова структура, нова функція, що вступають у зв'язок об'єктів [4]. Педагогічна інтеграція реалізується посиленням взаємозв'язків усіх компонентів освітнього процесу: цілей, завдань, форм організації, змісту тощо.

Під принципом інтеграції розуміється стан пов'язаності, взаємопроникнення і взаємодії окремих освітніх галузей, що забезпечують цілісність освітнього процесу. Потрібно також підкреслити важливість не тільки інтеграції змісту дошкільної освіти, а й організаційних форм (занять, освітніх ситуацій та подорожей, гри), у яких тією чи іншою мірою будуть інтегруватись і різні види дитячої діяльності.

Інтеграція, будучи дидактичним принципом, вимагає навмисного та послідовного включення взаємозв'язків освітніх напрямів (ліній) в освітній процес ЗДО. У практиці дошкільної освіти принцип інтеграції реалізується шляхом:

- інтеграції в змісті пропонованого дітям матеріалу з метою розкриття сутності понять (освітні напрями, лінії, специфічні види дитячої діяльності з освоєння освітніх галузей тощо);
- інтеграції методів навчання з метою всебічного розгляду понять і явищ;
- інтеграції теорії та практики з метою практичного використання набутих знань, умінь і навичок;
- розвитку інтегративних якостей особистості дитини як результату дошкільної освіти, а також основи базової культури дитини дошкільного віку;
- інтеграції різних типів організацій (дошкільної, додаткової освіти, соціокультурних центрів, бібліотек, клубів, гуртків та секцій тощо) і центрів для дітей дошкільного віку, які надають різні можливості для розвитку та забезпечують позитивну соціалізацію дошкільників.

Таким чином, інтегрований освітній процес у ЗДО – це цілеспрямований і систематичний процес об'єднання освітніх напрямів під час спеціально

організованої взаємодії педагогів і вихованців, спрямований на вирішення освітніх завдань на основі інтеграції змісту освіти та видів дитячої діяльності.

Література

1. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зимабіло- сніжка / К. Л. Крутій, І.Б. Стеценко. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2017. – 124 с. : вкл. + DVD-диск. –Бібліогр.: в кінці розділів. – С. 18-21.

2. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.

3.Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь / Г. М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2000. – 176 с.

4. Безрукова В. С. Інтеграційні процеси в педагогічній теорії та практиці : монографія. – К, 1994. – С. 15–33.

УДК 37.018.593(477+100)

ПРШЕСМИЦЬКА Н. О., ЛАЛАК Н. В.,
Мукачівський державний університет

ПРИВАТНІ ШКОЛИ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Багатоваріативність, різноманітність типів та видів навчальних закладів і форм здобуття освіти, як відомо, є обов'язковою передумовою для динамічного розвитку будь-якої освітньої системи. В Україні у процесі встановлення демократичного суспільства важливим чинником є існування альтернативної приватної освіти, постійна її підтримка з боку держави, органів місцевого самоврядування і суспільних організацій.

Число приватних закладів, що постійно збільшується, веде до необхідності фундаментальних та прикладних методологічних досліджень у сфері недержавної освіти. Цінними для нас є наукові доробки вчених (В. Андрущенко, В. Биков, Г. Дмитренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Майборода, В. Пікельна, Н. Протасова, О. Савченко та ін.), в яких висвітлюються різні теоретичні і практичні аспекти управління освітою. Науковці виокремлюють кілька видів приватних шкіл: релігійні школи з власними програмами, але державним фінансуванням; школи, створені благодійними організаціями на грантовій основі; приватні школи з прямою державною фінансовою підтримкою; маленькі приватні школи, ціни яких регулює ринок освітніх послуг тощо.

Вітчизняні приватні заклади освіти є ровесниками незалежної України. Закон «Про освіту» від 4 червня 1991 року зафіксував рівноправне функціонування державних, муніципальних і недержавних навчальних закладів. Вони почали активно виникати в 1991 році саме як альтернатива масовій школі. На першому етапі це були вальдорфські школи, школи Монтесорі, школи, які відповідали особистим запитам батьків, до прикладу, школи з духовною складовою, культурологічні, фінансові, економічні. Приватні школи тоді творили люди творчі, які хотіли розкрити свій, незадіяний

у державних школах, потенціал. Насамперед, це був такий освітній прорив, який давав можливість впроваджувати новітні технології і форми навчальної діяльності. І зараз приватні школи йдуть в авангарді прогресу, адже саме за їхньої ініціативи виносяться на широке обговорення та проходять експериментальну апробацію питання трансформації освітнього середовища сучасного ЗЗСО з урахуванням світових тенденцій і української практики, йде пошук шляхів удосконалення нормативно-правової бази[1].

ЗЗСО приватної форми власності являє собою майданчик найсучасніших педагогічних досліджень та інновацій: педагогічні колективи приватних шкіл є органічними послідовниками діяльності педагогів-новаторів радянських часів, а практично всі інновації сучасної системи освіти України попередньо протягом багатьох років були або придумані, або запозичені з найкращих світових освітніх систем і відпрацьовувалися в середовищі освітньої громади приватних шкіл. Саме приватна школа перша впровадила і запропонувала відповідний досвід для всієї системи освіти України принцип особистісно-орієнтованого навчання, зробила мовний, інформаційний, технологічний прориви в освіті.

Будь-які приватні школи функціонують за принципами реального інституту громадянського суспільства: автономності, відповідальності, високого ступеня свободи вибору освітніх програм і засобів їх реалізації. Основними показниками функціонування приватного навчального закладу, як автономної освітньої організації, є: концептуальна обґрунтованість освітньої діяльності; цілісність і синергетичність педагогічної системи; здатність мобільно відображати актуальні соціальні запити; ефективність і оптимальність способів управління.

В Україні приватних шкіл близько 2%, натомість у світі вони є дуже популярними. До прикладу, у Нідерландах дві третини шкіл – приватні. Існує досить чітке розмежування за цінами та за метою навчання. Батьки добре розуміють, якою хочуть бачити дитину, коли віддають її до певного виду школи. Цікаво, що там більшість дітей навчаються у школі вже з 4 років. Дітей привчають сприймати школу не як місце, де вчать чи «відсиджують уроки», а як єдину команду, центр спілкування. А в Іспанії приватна освіта недешева – від 3 тис. доларів на місяць. Проте ці школи гарантують вступ до університетів як своєї країни, так і за кордон. В Іспанії, Ірландії, Бразилії, Колумбії, Аргентині у приватній школі навчається кожна третя дитина, а у Франції, Британії – кожна п'ята. У цих країнах загалом вважається, що гарне майбутнє забезпечити може лише приватна школа. Проте якщо дитині доводиться йти у державну школу, то там єдина вимога до навчального закладу: «зберігати» школяра у безпеці. У деяких країнах (скажімо, Німеччині, Франції) безкоштовна державна освіта – не пільга, а обов'язок. Тож якщо учень не ходить на уроки, а батьки не повідомляють з якої причини його нема, вже за тиждень додому може приїхати поліція та відправити учня в школу. Натомість у Бразилії вивчитися у приватній школі дешевше, ніж у державній, якщо хочеш отримати вищу освіту. Проте навіть після приватних шкіл не всі вступають до університетів, де конкурс 200

абітурієнтів на одне місце, а після державних практично немає шансів. Тому батьки винаймають репетиторів.

За словами експертів, приватні школи зазвичай мають певні переваги: більше свободи, більшу мобільність і швидкість реакції на запити батьків та тенденції сучасної освіти, там великий вибір додаткових занять і факультативів, які дозволяють дитині додатково вивчати певний предмет, більші можливості для створення матеріально-технічної бази та для найму вчителів. Проте перед прийняттям рішення, в яку школу віддавати дитину, батькам варто пам'ятати, що найбільше на якість освіти впливає професійна компетентність педагогів та психологічна атмосфера в класі і школі загалом [4].

На нашу думку, приватна школа – це гідна освіта для тих дітей, хто має інтелектуальні особливості, тобто дитина обдарована із швидким способом засвоєння навчального матеріалу, яка не може навчатися успішно в класі, де є понад 30 осіб. Приватний заклад освіти є альтернативою, коли у дитини є особливі потреби, пов'язані з її фізичним чи психологічним станом. Також приватні школи підходять родинам, які мають свої духовні орієнтири (конфесійні та національні школи).

Варто зазначити, що у Мукачеві працюють вже три приватні освітні заклади. Це ліцей ім. Св. Іштвана з профільним навчанням інформатики та іноземних мов, приватний навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I-III ступенів «Еммануїл», приватна гімназія «Індіго».

Література

1. Астахова В.І. Аналітична записка про стан приватного сектору освіти в Україні / В.І. Астахова // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х., 2011. – Т. 17. – С. 555–561.
2. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1390288033/1414672797>
3. Мельник Я. Шляхи удосконалення системи фінансування закладів освіти: регіональний аспект / Я.Мельник // Ефективність державного управління. – 2018. – Вип. 33. – С. 202-208.
4. Тарасюк І.В. Особливості попиту та пропозиції освітніх послуг // Науковий журнал «Економіка і управління». – К. : Вид-во Європ. ун-ту. – 2010. - №2(30). – С.35-40.

УДК 373.3(477.87) «1944/1946»

РАЙЧИНЕЦЬ В.М.,
Мукачівський державний університет

«РАДЯНІЗАЦІЯ» ОСВІТИ ТА ШКІЛЬНИЦТВА ЗАКАРПАТТЯ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Суперечливою сторінкою в становленні освіти та шкільництва Закарпаття середини ХХ століття є перше десятиліття після завершення II Світової війни, коли після приєднання закарпатських земель до складу Радянської України вся система освіти була переведена за радянським взірцем. Для

багатонаціонального середовища Закарпаття це стало своєрідним випробуванням в контексті реалізації права на одержання освіти рідною мовою. Об'єктивна історико-педагогічна реконструкція становлення та розвитку освіти та шкільництва в Закарпатті повоєнного періоду сприятиме уникненню помилок у майбутньому.

Розвиток освіти Закарпаття став предметом історичних та історико-педагогічних досліджень І. Гранчака, Д. Данилюка, В. Задорожного, В. Керечанина П.-Р. Магочія, Д. Худанича (історичні передумови формування освітніх процесів); А. Бондаря, В. Гомонная, А. Ігната, Ч. Фединець, П. Ходанича (шкільництво в окремі хронологічні періоди). Історію розвитку початкової школи Закарпаття досліджувала О. Фізеші.

Насамперед розглянемо історичні події, які передували впровадженню радянської освітньої моделі в школах Закарпаття. По завершенню воєнних дій на території Закарпаття виникло перехідне державне утворення під назвою Закарпатська Україна. Воно проіснувало до 22 січня 1946 р., коли Указом Президії Верховної Ради СРСР було утворено Закарпатську область у складі Радянської України з центром у м. Ужгород. Розвиток освіти та шкільництва відбувався «в умовах тоталітарного контролю державою соціально-економічного (колективізація, планова економіка, соціальна рівність, «інтернаціоналізм»), демографічного (трудова міграція, етнічні чистки, русифікація, мовна асиміляція), суспільно-політичного (однопартійність, формування ідейної людини), культурного («масовість» культури, контроль за формуванням комуністичної свідомості) життя Закарпатською краю» [1, с. 173].

Ще в грудні 1944 року делегати I Педагогічного конгресу вчителів та професорів Закарпатської України одноставно висловили підтримку щодо злуки Закарпаття з Радянською Україною: «Коли народ Закарпатської України одночасно висловив бажання воз'єднатися з Радянською Україною», що призвело також і до зміни «навчання в школах за принципами радянської педагогіки» [2, с. 33]. Наступним кроком стала заборона атрибутів «старої» школи, а саме: вивіски портрети, державна символіка, форми вітання та звертання до вчителів. Вчителі, які працювали за угорської влади (тут: у період з 1939 р. по 1944 р. закарпатські землі входили до складу Угорщини під назвою «Підкарпаття» – Р.В.), були звільнені зі своїх посад. У 1945 р. був прийнятий «Декрет Народної Ради Закарпатської України про перехід шкільного виховання у відання держави», за яким відбулася передача шкільної справи у відання держави, оскільки в першій половині ХХ століття засновниками закладів освіти, окрім держави, могли виступати громади, церковні організації, приватні особи тощо. Як зазначають дослідники історії Закарпаття радянського періоду: «Зміни, які відбулися в освіті Радянського Закарпаття стали своєрідним символом нового життя, адже порівняно з етнічними репресіями, колективізацією та іншими процесами, відбувалися безболісно й не зустрічали опору серед місцевого населення. Але «шкільний проект» у Закарпатті, як і

будь-де у Радянському Союзі, перетворився на дуже зручну іграшку в асиміляційних та ідеологічних маніпуляціях» [3, с. 346].

У липні 1945 р. Уповноважений НРЗУ в справах освіти І.Ю. Керча видав наказ «Про реформу системи освіти в Закарпатській Україні», відповідно до якого з 1945–1946 навчального року запроваджувалася обов'язкова семирічна освіта для всіх дітей; «навчальні заклади були реорганізовані таким чином: народні школи у початковій, горожанські школи у неповній середній школі з семирічним навчанням, гімназії у повній середній школі десятирічним курсом навчання. Згідно з цим наказом, у селах, де до теперішнього часу не було школи, дозволялося відкривати початкові школи, за умови наявності не менше 20 дітей шкільного віку. Початкова школа має чотири класи (I-IV), які дорівнюють I-IV класам семирічної та середньої школи» [1, с. 174].

Наступний крок – мовне питання, адже, як зазначає О.Фізеші після аналізу нормативних документів з питань освіти, які видавалися центральними органами влади на Закарпатті того часу, «навіть високі чини – уповноважені з питань освіти – не володіли державною мовою, що теж є важливою ознакою державності» [1, с. 173]. Відтак, офіційною мовою Радянського Закарпаття було визнано українську мову, яка була впроваджена і в освітній сфері. Звичайно, що мовна політика радянської влади відобразилася на шкільництві Закарпаття, яке в першій половині ХХ століття з різними коливаннями, проте демонструвало відносно ліберальну політику в плані діяльності національних шкіл. А в нових умовах «дозвіл на здійснення освітньої діяльності угорськими та румунськими школами з боку Радянської влади можна було отримати тільки за умови наявності контингенту школярів, письмового прохання громади, а також за умови, якщо громада бере на себе зобов'язання утримувати школу та шкільний інвентар власним коштом, держава ж тільки бере на себе відповідальність виплачувати зарплату вчителю» [1, с. 174-175].

Зазначимо також, що радянською владою здійснювався постійний моніторинг діяльності національних шкіл і, відповідно, було виокремлено ряд проблемних питань: значна частина вчителів румунських та угорських шкіл не мали педагогічної освіти та не володіли державною мовою. Щодо румунської мови, то вона «в школах штучно була замінена молдавською мовою з переходом з латиниці на кирилицю аж до 1990 р.» [4, с. 51].

Важливим кроком у «радянській» освіті та шкільництві Закарпаття стала ідеологізація змісту освіти, зокрема введення навчальних предметів, вивчення яких сприяло формуванню світогляду радянської людини, «прищеплення дітям і молоді любові до знань і праці, виховання в них поваги до старших, учителів, батьків, до принципів соціалістичного співжиття, колективізму, чесності, правдивості, скромності, непримиренності до буржуазної ідеології, дармоїдів і порушників громадського порядку, виховання молодого покоління на революційних, бойових і трудових традиціях Комуністичної партії і народу, в дусі інтернаціоналізму і дружби народів, в дусі безмежної відданості Комуністичній партії і Радянській Батьківщині» [2, с.50-51].

Таким чином, процес «радянзації» освіти та шкільництва в Закарпатті повоєнного періоду відбувався в контексті зміни зовнішніх атрибутів школи, утвердження виключного права держави в організації шкіл, упровадження навчальних планів радянського взірця, а також у тоталітарному контролі за школами національних меншин.

Література

1. Фізеші О.Й. Організаційно-педагогічне реформування початкової школи в процесі приєднання Закарпаття до Радянської України. *Наука і освіта*. Одеса, 2017. №4. 188 с. С.172-180.
2. Гомоннай В.В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX – XX ст.). Ужгород : Закарпаття, 1992. 286 с.
3. Закарпаття 1919 – 2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720 с.
4. Фізеші О.Й. Ідеологізація змісту початкової освіти в школах Закарпаття радянського періоду (1945 – 1950 рр.). *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2017. Випуск 75. Т.1. 164 с. С.47–53.

УДК [78:159.937]:373.3.011.3-057.874(043.2)

РІЗАК Е.В.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ МУЗИКИ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Музичне сприймання є видом естетичного сприймання. На відміну від літератури, музика не може розповісти про події; а на відміну від живопису – показати зоровий образ, але вона може звуками передати радість і смуток, розкрити почуття, дає змогу проникнути в духовний світ людини.

Сприймання будь-якого музичного твору здійснюється в трьох тимчасових аспектах: дійсного, минулого й майбутнього. Польська дослідниця Я. Врубльова пропонує такі типи сприйняття: полісенсорний; фантазуючий; інтерпретаційний; аналітично-формальний; аверсивний [1, с.5].

Музикознавець, В. Цуккерман пропонує таку класифікацію слухачів музики: особи, які взагалі не цікавляться музикою і сприймають її як певний звуковий фон; особи з обмеженим інтонаційним запасом, які полубляють лише розважальну музику; особи, які орієнтовані на народну музику, у яких інтонаційний запас ширший, ніж у перших двох груп; особи, що зберігають інтерес до легкої музики, але поєднують його з любов'ю до «складніших» музичних форм і мають чималий досвід слухання музики; особи музично освічені, мають «певну теоретичну підготовку», яка поєднується з великим слухацьким досвідом та інтонаційним запасом [2, с.36-38].

М. Тараканов, в залежності від певного досвіду слухача, підготовленості до сприймання музичного образу, виділяє три основні типи слухацької реакції: 1) повне нерозуміння; 2) узагальнене сприйняття з «безпосередньою» емоційною реакцією; 3) істинне розуміння музики.

Уміння сприймати, розуміти й чути музику не є вродженою рисою, його слід формувати й розвивати. Як зауважував Д. Кабалевський: «Справжнє, пережите й продумане сприймання – основа всіх форм залучення до музики, бо при цьому активізується внутрішній, духовний світ учнів – їх почуття і думки» [2, с. 55]. Ефективність формування музичного сприймання, на думку О. Ростовського, багато в чому залежить від особливостей самих слухачів і педагогічних умов, що передбачають формування музичного сприймання, за яких здійснюється осягнення естетичного змісту музичних творів і посилюється вплив на особистість [3, с. 55].

Особливості сприймання музики молодшими школярами визначаються обмеженістю життєвого і музичного досвіду дітей. Специфікою мислення: невмінням узагальнювати, переважанням цілісного сприймання. Зокрема молодшим школярам, властивий сенсомоторний характер музичного сприймання. Вони віддають перевагу музиці веселій, моторній, особливо реагують на масивність, динаміку звучання, темп і регістр, тембровий окрас музики, стверджувальний і запитальний характер, музичні висловлювання, ніжність і різкість, м'якість і жорсткість, дзвінкість і ліричну наспівність звучання. Молодші школярі на перших порах ще не здатні відчуті специфічну виразність музики. Сприймання музики учнями тісно пов'язане з руховими переживаннями. Для них ближча ритмізована музика, яка відповідає їхнім потребам в активності, рухах. Школярам 1-4 класів властиві інтерес до почуттєво забарвлених музично-слухових вражень, прагнення до новизни, незвичайності.

У роботі вчитель повинен звертати увагу саме на асоціації учнів, а не акцентувати увагу на зображальній здатності музики і вже від зображальності вести дітей до усвідомлення виразності музики [4, с. 40]. Знаючи, що увага молодших школярів нестійка і розпорошується подразником потрібно, враховуючи специфіку музичного сприймання, спрямувати увагу на музичний образ. Тому, на початковому етапі формування здібностей сприймання музики, варто, до деякої міри, нейтралізувати зоровий аналізатор ілюстративним унаочненням. Як відомо, у молодших школярів переважає конкретний, наочно-образний характер мислення, тісно пов'язаний з їхнім життєвим досвідом. Тому Е. Бальчитіс вважає, що мета створення попередніх зорових уявлень – допомогти вірному сприйманню музики.

Отже, невірне тлумачення музичного твору, непродуманий аналіз, призводять до того, що забувається основне призначення музики – її емоційний вплив. Поряд з емоційністю, велике значення має свідомість сприйняття. Свідомість і емоційність у процесі сприймання музики знаходяться у тісному взаємозв'язку. Формування музичного сприймання у молодших школярів є важливим завданням вчителя ЗЗСО, яке потребує часу, наполегливості і, погоджуючись з Л. Гавриловою, врахування вікових та психологічних особливостей дітей даного віку в процесі вибору творів для слухання музики:

- спрямованість на аудиторію учнів 1-4 класів (музика має втілювати дитяче світосприймання, бути наближеною до емоційного світу та психологічного стану молодших школярів);

- доступність, лаконізм висловлювання, простота музичної форми, яскрава образність;

- наявність виразної мелодії, простої та доступної для запам'ятовування, рельєфного ритму; опора на конкретні жанрові ознаки; загальна яскравість музичної мови.

Література

1.Музика в школі. – Вип. 3. – К. : Муз. Україна, 1976. – С. 5

2.Хрестоматія по методике музыкального воспитания в школе / Под ред. О.А. Апраксиной. – М. : Просвещение, 1987. – С. 36 – 38.

3.Методичні рекомендації по удосконаленню форм, змісту і методів естетичного виховання в школі. – К., 1980. – С. 55.

4.Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі / О.Я. Ростовський. – Тернопіль, 2001. – С. 40.

УДК 159.923-053.4/5:37.018.1(043.2)

РУСИН Н.М., КОСТИЧ М.,
Мукачівський державний університет

СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОЇ СІМЕЙНОЇ АТМОСФЕРИ ЯК УМОВА ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Сім'я - найважливіший з феноменів, який супроводжує людину протягом усього її життя. Значимість її впливу на особистість, її складність, багатогранність і проблематичність обумовлюють велику кількість різних підходів до вивчення сім'ї, а також визначень, які зустрічаються в науковій літературі. Саме в родині і через сім'ю можна впливати на духовний клімат людства безпосередньо.

Що потрібно подолати батькам, щоб створити сприятливу сімейну атмосферу .

- Недоліки власного характеру і поведінки, які б ви не хотіли побачити у своєї дитини.

- Підвищений інтерес до себе, своєї роботи, своєї зовнішності.

- Небажання і невміння заради своєї дитини піти на жертви, пов'язані з витратами сил, часу або грошей.

- Емоційну байдужість, невміння бачити, чути, відчувати радість і засмучення дитини.

- Надмірну опіку, вимогливість, контроль і диктат, які перетворилися у вашій родині в стереотип поведінки.

- Конфліктні, недружні, непримиренні взаємовідносини з чоловіком.

- Свою підвищену чутливість до стресів і відсутність психологічного захисту від негативних впливів [1]

Подбайте про підтримку сприятливої емоційної сімейної атмосфери. Вона важлива і для вас, і для малюка. Малюк засвоює той чи інший стиль життя сім'ї.

Добре, коли всі члени сім'ї беруть участь в вихованні, користуються своїм правом на любов до малюка. Добре, коли кожен любить малюка по-своєму, саме це створює необхідну різноманітність в житті дитини. Важко встановити тверді закони, але все-таки найчастіше від матері виходить ласка і ніжність, батько, скоріше, втілює у собі певний раціональний початок, бабусі і дідусі є носіями деяких стійких традицій, так сказати, здорового консерватизму в поєднанні з м'якістю. Слід пам'ятати ще й про те, що своїм ставленням до власних батьків батько і мати дитини часто непомітно для себе дають зразок для наслідування.

Дуже важливим є єдність у вихованні. Зрозуміло, що вироблення однієї лінії у вихованні - справа непроста. У людей, що створюють нову родину, часто різні погляди на те, як ростити дитину (нехай навіть не тверді переконання, а загальні уявлення, засновані на тому, як виховували їх самих). Часом ці різні підходи зближуються по мірі того, як сім'я починає жити як єдиний організм, але інколи без свідомих зусиль не обійтись. Ось тут і зіграє свою роль свідомий підхід до виховання. Там, де є знання і розуміння дитини, набагато більше підстав для єдності дій та набагато менше можливостей робити невиправдані суб'єктивні висновки. Необхідна в ряді випадків і взаємна терпимість. Тут кожному, хто залишається в меншості (і все-таки вважає себе правим), краще пам'ятати що куди шкідливіше для дитини відсутність у дорослих єдиної лінії виховання. Тоді як неправильна тактика, яка, припустимо, вибрана всупереч вашої точки зору, все одно виявить свою помилку, і тоді її можна буде дружно виправити [2]

Таким чином, дитині необхідний сприятливий мікроклімат в сім'ї, почуття захищеності, любов рідних людей.

Поради батькам:

- Спілкування з дітьми має бути не менше 3-4 годин на добу.
- Шановні батьки, не кричіть на дітей і Ви переконаєтеся, що дитина навчилася вас чути.
- Пам'ятайте, що якщо Ви – людина добра, Вас будуть оточувати добрі люди, якщо Ви злий – злі.
- Виховання – це передача дітям Вашого життєвого досвіду, будьте милосердні.
- Якщо у Вас виникли труднощі в справі виховання, зверніться за допомогою в дитячий садок – тут завжди зрозуміють і Вас, і Вашу дитину.
- Дорогі батьки, пам'ятайте від того, як батьки розбудять дитину, залежить і психологічний настрій на весь день.
- Час для нічного відпочинку кожному потрібно суто індивідуальний. Показник один – щоб дитина виспалася і легко прокинулася, коли її будять батьки.

- Якщо у батьків є можливість дійти до дитячого садка разом з дитиною, не втрачайте її. Спільна дорога – це спільне спілкування, ненав'язливі поради.

- Навчіться зустрічати дітей після дитячого садка. Не варто першим питати. Які зауваження ти сьогодні дістав, а краще задати нейтральні питання - Що було цікавого в дитячому садку, - Чим сьогодні займалися?

- Радійте успіхам дитини, або не драгуйтеся в момент її невдач.

- Терпляче, з інтересом слухайте розповіді дитини про подію в її житті.

- Дитина повинна відчувати, що вона любима. Необхідно виключити зі спілкування окрики, грубі інтонації. Створіть в родині атмосферу радості, любові і поваги.

Література

1. Акерман Н. Психодіагностика сімейного життя / Н.Акерман. – М. : Владос, 2003 – 248 с.

2. Басалаєва Н.В., Сиричева Т.А. До проблеми впливу сімейного виховання на особистість дитини / Н.В.Басалаєва, Т.А.Сиричева // Журнал практичного психолога. - 2005. - № 5. – С.99-106

УДК796.412]:004:796+613.71:373.24(043.2)

РУСИН Н.М., МЕТЕНЬКО Д.,
Мукачівський державний університет

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА РИТМІЧНА ГІМНАСТИКА ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В ЗДО

Фізична культура займає важливе місце в загальнолюдській культурі. Велика цінність кожної людини – здоров'я. Дослідження свідчать про те, що сучасні діти в більшості своїй відчувають «руховий дефіцит», тобто кількість рухів, протягом дня, нижче вікової норми. Не секрет, що і в дитячому садку, і вдома діти більшу частину часу проводять в статичному положенні (за столом, біля телевізора і т.п.). Це збільшує статичне навантаження на певні групи м'язів і викликає їх стомлюваність. Зменшується сила і працездатність скелетної мускулатури, що тягне за собою порушення постави, викривлення хребта, плоскостопість, затримку вікового розвитку швидкості, спритності, координації рухів, витривалості, гнучкості і сили, тобто посилює несприятливий вплив гіпокінезії, яка викликає розвиток обмінних порушень і надмірне відкладення жиру. У зв'язку з цим актуальним є пошук найбільш ефективних засобів і методів, шляхів фізичного і духовного здоров'я дошкільнят, розвитку рухової сфери дитини, підвищення інтересу до занять фізичними вправами. Найбільш популярною є ритмічна гімнастика, витоки якої бере свій початок в далекій давнині – античній Греції і Стародавній Індії.

Зміст освітньої діяльності із застосуванням ритмічної гімнастики сюжетно-рольової спрямованості забезпечує вирішення таких взаємопов'язаних завдань :

- зміцнювати здоров'я і підвищувати працездатність дошкільнят;

- підвищувати інтерес дітей до занять фізичними вправами через ігрову діяльність;
- вчити і вдосконалювати основні види рухів;
- створювати різнобічну базу рухів і жестів;
- ефективно розвивати рухові здібності;
- створювати сприятливі умови для розвитку розумових здібностей дітей через сюжетно-рольову спрямованість освітньої діяльності;
- розкривати творчий потенціал дитини;
- сприяти емоційному розвитку дитини через рухово-ігрову діяльність;
- формувати виразність рухів;
- розвивати рухову уяву і творчу фантазію;
- сприяти формуванню правильної постави;
- розвивати музичний слух і почуття ритму дитини;
- сприяти набуттю музичних знань.

Особливістю сюжетно-рольової ритмічної гімнастики є вправи спрямовані на роботу, значить і розвиток всіх м'язів і суглобів. Поряд з цим ритмічна музика, яскравий одяг, танцювальні рухи створюють позитивні емоції, знижують психологічне стомлення, підвищуючи працездатність організму, стимулюючи у дитини бажання займатися фізичними вправами. Заняття сюжетно-рольової ритмічною гімнастикою з дошкільниками краще організовувати в рамках основних занять, спеціальних або додаткових гурткових занять, а також як самостійну музично-рухову діяльність дітей у вільний час в групі, спортивному залі або домашніх умовах.

На першому етапі (8-10 занять) послідовно вивчається руховий матеріал (комплекс вправ). Вправи виконуються дітьми після показу вихователя. На другому етапі (6-8 занять) йде закріплення і уточнення окремих вправ і комплексу в цілому. Більше уваги приділяється виразному виконанню, створенню рухових образів. Діти можуть виконувати фрагменти «казки» самостійно. І на третьому (4 заняття) етапі удосконалення, коли добре вивчені комплекси вправ, їх необхідно ускладнювати (за рахунок збільшення дозування і ускладнення техніки основних рухів). Якщо на першому етапі музичну фонограму можна переривати для уточнення окремих рухів і зв'язок, то в міру освоєння комплексу заняття проходять під безперервну музику. Це значно збільшує їх моторну щільність. На останньому етапі більше уваги необхідно приділяти розвитку творчої фантазії дітей, та давати їм можливість придумати свої вправи, характерні для героїв казки. На цьому етапі в роботу включається хореограф. Досвід, отриманий дітьми на повсякденних заняттях, реалізується згодом в танцювальних постановках, йде індивідуальна робота з дітьми по виразності руху конкретного героя, розучуються характерні етюди.

«Подорожі по казкам» починаються в групі. Разом з вихователем діти читають і детально розбирають зміст казок, аналізують поведінку героїв і антигероїв, дають їм характеристики, оцінюють вчинки. На заняттях з образотворчого мистецтва педагог-естет створює разом з дітьми ілюстрації на

дану тему. На музичних заняттях ще і ще раз прослуховується музична інтерпретація казки. Таким чином, спільна діяльність всього педагогічного колективу дає позитивні результати по засвоєнню дітьми матеріалу.

У підсумку, кожна програма завершується казковим театром фізичної культури - проведенням фізкультурно-спортивного музично - театралізованого свята (середня група – програма «Вовк і семеро козенят на новий лад», старша група – «Буратіно»).

Ми прийшли до висновку, що ритмічна гімнастика для дошкільнят вирішує загальні (оздоровчі, освітні, виховні), і часткові завдання (залучення дітей до систематичної діяльності з фізичного виховання, зміцнення здоров'я, розвиток основних фізичних якостей, удосконалення відчуття ритму і т.п.). Все це сприяє вихованню гармонійно розвиненої особистості.

Література

1. Фоміна Н.А. Сюжетно-рольова ритмічна гімнастика / Н.А.Фоміна. – М., 2005.
- 2 Фоміна Н.А., Зайцева Г.А., Ігнат'єва Е.Н., Чернякіна С.М. Казковий театр фізичної культури / Н.А.Фоміна, Г.А.Зайцева, Е.Н.Ігнат'єва. – Волгоград :Учитель, 2003.

УДК373.2.091:165.742]:159.923(043.2)

РУСИН Н.М., ПАРЕНКО Д.,
Мукачівський державний університет

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДО ЯК ОСНОВА ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ГРОМАДЯНИНА

У системі дошкільної освіти надзвичайно актуальною стає проблема гуманізації освітнього середовища, що забезпечує умови цілісного розвитку кожної дитини на основі гуманно – особистісного підходу до дітей в освітньому процесі

Однією з ключових позицій педагогічної роботи в сучасному закладі дошкільної освіти є її гуманізація, пов'язана з визнанням самоцінності дитинства, унікальності особистості дитини реалізації її інтересів. У житті дітей, як і дорослих, багато складних проблем – і вони змушують дітей страждати, долати труднощі, боротися, радуватися. Виникають складні взаємини між самими дітьми і дорослими Те, що може здатися дрібницею, - навіщо дитина б'ється, над чим плаче, чому радується - для дитини зовсім не дрібниця, а скоріше сенс життя.

Бути благородним - значить бути добрим по відношенню до інших, а почуття доброти, за словами Шалви Амонашвілі, - є корінь всіх благородних якостей [2, с. 85], основа всіх добрих справ.

Дитина повинна творити добро, адже тільки вона зможе відчути, що поруч є інші люди, яким потрібна допомога, турбота, увага.

У зв'язку з цим головним завданням педагогів стає створення умов, які сприяють особистісному, духовному зростанню вихованця. Ш.А. Амонашвілі визначив головним завданням педагога – створити освітнє середовище так, щоб

воно забезпечувало атмосферу комфорту і психологічної безпеки для самореалізації особистості дитини, розкриття всіх закладених в ній природних задатків. Гуманістичне освітнє середовище має бути пронизане повагою до особистості кожної дитини повинно вирощувати у дітей почуття турботи про товаришів, близьких, людей взагалі.

Безперечно, могутнім засобом у вихованні благородних почуттів у дітей є казка.

Казки передають моральні поняття і почуття не у вигляді голої моралі або нудної проповіді, а в прозорій, ясній за змістом, захоплюючій і забавній формі. Казка, перш за все, діє на почуття, а лише потім - на розум. Слухаючи казку, дитина несвідомо, в своїй уяві, зливається з героями казки, якщо вони їй подобаються тоді разом з ними вона проявляє доброту і благородство, ризикує собою заради інших, любить, сумує, стає сміливою і спритною, здійснює подвиги. За допомогою казок діти отримують можливість засвоєння моральних цінностей, вчать розрізняти добро і зло, цінувати доброту, працелюбність, вірність і наполегливість, отримують перші уявлення про справедливість, завзятість.

Отже, народні казки несуть дуже важливі для дітей ідеї:

- навколишній світ – живий. У будь-який момент все може заговорити з нами. Ця ідея важлива для формування дбайливого та осмисленого ставлення до того, що нас оточує;

- ожилі об'єкти навколишнього світу здатні діяти самостійно, вони мають право на своє власне життя. Ця ідея важлива для формування почуття прийняття іншого;

- поділ добра і зла, перемога добра. Ця ідея важлива для підтримки бадьорості духу і розвитку прагнення до кращого;

- найцінніше досягається через випробування, а те, що далось легко, може швидко піти. Ця ідея важлива для формування механізму терпіння;

- навколо нас багато помічників, але вони приходять на допомогу тільки в тому випадку, якщо ми не можемо впоратися з ситуацією або завданням самі. Ця ідея важлива для формування почуття самостійності і довіри до навколишнього світу.

Проблема заключається в тому, що дітям розповідають мало казок. Батьки надто зайняті кар'єрою або просто зневажливо ставляться до казок.

Велика кількість молодих бабусь ще працюють або відмовляються присвячувати своє дозвілля внукам. Часто оповідачів замінює телевізор, але він не може в повній мірі відшкодувати спілкування.

Тому вихователі дошкільних установ повинні привчати дітей роздумувати над казками. Це не складно хоча б тому, що діти люблять, коли їм знову і знову повторюють улюблені казки, і вони самі програють їх в своїй уяві.

Казка невіддільна від краси, вона сприяє розвитку естетичних почуттів, а значить, сприяє розвитку благородства душі, її краси і доброти. «Завдяки казці, - пише В.О. Сухомлинський, дитина пізнає світ не тільки розумом, але й

серцем. І не тільки пізнає, але і відгукується на події і явища навколишнього світу, висловлює своє ставлення до добра і зла [3, с. 181]

Казки розвивають у дітей доброту серця, чуйність душі, творчу уяву, виховує дбайливе ставлення і любов до всього прекрасного, вчать знаходити відповіді в житті.

Таким чином, самі елементарні і в той же час, найважливіші уявлення - про добро і зло, про розум і дурість, про хитрість і відвертість, про героїзм і боягузтво, про щедрість і жадібність – відкладаються в свідомості дитини і визначають для неї норми поведінки. Прочитане надовго залишається в пам'яті дитини, інколи на все життя. З роками казки не втрачають своєї чарівності, а найголовніше - своєї аж ніяк не казкової суті. І через казки дитина з малих років починає усвідомлювати своє призначення в житті.

Література

1. Вачков И.В. Сказкотерапия: Развитие самосознания через психологическую сказку / И.В. Вачков. М., 2007. 144 с.

2. Амонашвили Ш.А. Школа жизни. Трактат о начальной ступени образования, основанного на принципах гуманно-личностной педагогики / Ш.А. Амонашвили. Издательский дом Шалвы Амонашвили. М., 2000. 65 с.

3. Сухомлинський В.О. Антологія гуманної педагогіки. / В.О. Сухомлинський. М. 2002. 181с.

УДК37.015.31-053.4/.5:745/749:373.24-044.332(043.2)

РУСИН Н.М., ЧЕХ Н.,
Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ В ДИТЯЧОМУ САДКУ

Відрив від дому і близьких, особливо від мами дуже важко сприймається багатьма дітьми. Малюки сильно прив'язані до своїх батьків і сприймають це, як відчуження, позбавлення батьківської любові і ласки, уваги і захисту. Не дарма свого часу Сухомлинський В.О. говорив «Я твердо впевнений що є якість душі, без яких людина не може стати справжнім вихователем, і серед цих якостей на першому місці – вміння проникнути в духовний світ дитини».

Дуже складний і важливий період в молодшому віці - це адаптація. Адаптація, це пристосування організму до нових обставин, а для дитини цього віку дитячий садок дійсно є новим невідомим простором, з новим оточенням і новими відношеннями. Адаптація включає в себе широкий аспект індивідуальних реакцій, характер яких залежить від психофізичних та особистісних особливостей дитини, від складних сімейних відносин, від умов перебування в дошкільному закладі. Тобто кожна дитина звикає по своєму, однак можна відзначити деякі закономірності.

Діти 2-3 року не відчувають потреби в спілкуванні з однолітками, вона поки що не сформована. У цьому віці спілкування з дорослими - це зразок для

наслідування і воно задовольняє потребу малюка. Однолітки цього дати не можуть, оскільки самі мають потребу в цьому.

У цей час всім важко і батькам, і дітям, і вихователям. Дуже рідко можна зустріти батьків, які з наближенням цього моменту не відчують хвилювання і переживання за свою дитину. Як прийме її дитячий колектив? Які відносини складуться з педагогами? Але найбільше батьків турбує питання, чи швидко звикне маля до нової обстановки. Педагоги повинні докласти максимум зусиль, так як малюк вперше переходить із замкнутого сімейного середовища в світ, широких соціальних контактів.

Діти в 2-3 року часто відчують страх перед незнайомими людьми і новими ситуаціями спілкування. Це сильно ускладнює адаптацію малюків. Спочатку їм здається все незвично і страшно - велика групова кімната, незнайомі діти навколо, чужі дорослі - педагоги і няні. А також - інший режим дня, їжа відрізняється від домашньої. Необхідність дотримання правил встановлених в групі.

На зміни діти реагують по різному – занепокоєнням, впертістю, боязкістю, замкнутістю, капризуванням. Завзято притискаючись до мами або до бабусі. Тому цей період лихоліття не тільки для малюків, але і для батьків, а так само для співробітників групи. Тривалість адаптації часто стала доходити до чотирьох тижнів. Раніше діти спокійніше розставалися з батьками, так як прихильність була не такою сильною.

Зараз у дітей сильний взаємозв'язок з батьками, психологи вказують на те, що чим раніше дитину віддадуть в садок, тим спокійніше пройде адаптація у малюка, тоді звичний контакт відбудеться ні з мамою, а з однолітками.

Хочеться так само відзначити, що погано пристосовуються до колективного життя ті діти, якими надмірно опікуються в сім'ї. Вони не знають батьківське – не можна. Дитина, у якого вдома не тренується спосіб здібність гальмувати свої бажання, погано засвоює і виконує правила поведінки. А до них починають привчати з першого дня перебування в дитячому садку. Щоб допомогти дітям в період адаптації велася спільна робота зі старшим вихователем, з медсестрами, з психологом.

Ще В.О. Сухомлинський говорив «Витоки здібностей дітей перебувають на кінчиках їхніх пальців». Тому під час адаптації треба проводити велику кількість ігор з дрібною моторики рук. Вони допомагають заспокоїти малюка, відвернути від сумних думок. Навчити грати не тільки з дорослим, а й з однолітками, і самим з собою. Під час гри у дитини формуються і гармонійно розвиваються тіло і розум, психіка і мова. Так для формування рухових навичок пальців і кистей рук використовуються вправи з камінчиками, масажними кульками і волоськими горіхами. Наприклад «Веселий м'ячик», «Сніжки»

Пальчикові ігри та вправи – це універсальний засіб для розвитку дрібною моторики й мови, вони дуже захоплюючі. Сприяють розвитку творчої активності, мислення, мовлення і дрібних м'язів рук.

Вірші привертають увагу малюків і легко запам'ятовуються. Діти 2-3 років добре сприймають пальчикові ігри, що виконується однією рукою, для них важливі спокійний, ласкавий настрій і обережні, дбайливі доторкування.

Малюкам подобається пальчикові ігри з роздатковим підручним матеріалом – олівцями, намистинами, папером і природним матеріалом (Горохом, квасолею) Всі пальчикові ігри треба починати з веселої розминки - згинаючи і розгинаючи пальчики. Можна розширити використання пальчикових форм в повсякденній роботі з малюками на безпосередній освітній діяльності з ліплення, малювання, конструювання. Вони можуть розігріти ручки перед роботою і ввести дитину в ігрову ситуацію. Наприклад «Пальчики – забіяки» .

Перш ніж показати забави малюкам, їх потрібно програти самим. Перед грою треба обговорити її зміст, відпрацювати певні жести. Це підготує малюка до правильного виконання рухів і налаштує на сприятливу емоційну атмосферу. Слід повільно показати рухи, якщо у малюка не виходить, виконайте вправи разом з ним.

Не слід ставити кілька завдань одночасно, так як обсяг уваги у дітей ще обмежений і складні завдання можуть відбити інтерес до гри. Стимулюйте бажання розповідати і показувати самостійно. Не звертайте увагу, якщо щось не виходить, хваліть їх.

Проводячи, з дітьми пальчикові ігри в період адаптації ми зробили, для себе висновок, що звикати до садка слід, граючи разом. Для цього потрібно було виконати певні завдання. Вивчити психологічні особливості дітей в період адаптації. Розробити індивідуальні карти дітей в період адаптації відповідно до сучасних умов дитячого садка, і залучити батьків до реалізації цього плану роботи.

Література

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: Навч. посіб. / Е.С. Вільчковський. – 2-ге вид. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2005. – 428 с.

2. Денисенко Н. Оздоровчі технології в освітньому процесі / Н. Денисенко // Дошкільне виховання. – 2005. - №9. – С. 7-10.

3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : В 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк. 1976 - С.192.

УДК 001.891:781.1:[378:37.011.3-051:784](043.2)

СИМОНЯН В. В.,
Мукачівський державний університет

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ

На сучасному етапі підготовка фахівців за певним напрямком підготовки викладача-вокаліста є не лише високопрофесійних виконавців, а й кваліфікованих педагогів, що входить до комплексу актуальних завдань

музичних навчальних закладів, зокрема музичних академій, і широко обговорюється у вокально-педагогічній науці.

Проблемою підготовки вокально-педагогічної діяльності займалися багато науковців, зокрема, М. Агіяна, Н. Гребенюк, В. Левко, О. Михайличенко, Т. Сидоренко, О. Стахевич та інші. Формуються цілі збірки статей, присвячених питанням виховання професійних кадрів викладачів вокалу, зокрема: «Методика викладання вокалу: навч. – мет. посіб. для магістратури» спец. «Музична педагогіка і виховання» / Г.М. Мурзай/ Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 178с.; «Культура – мистецтво – освіта» (К., 2005); «Естетика і практика мистецької освіти» (К., 2008) тощо.

Досліджуючи специфіку фахової підготовки, слід зазначити, що внаслідок внутрішнього розділення праці в рамках професії виникло поняття «фах», яке тлумачиться як «вид заняття, трудової діяльності, що вимагає певної підготовки і є основним засобом до існування» енциклопедії професійної освіти під фахом (спеціальністю) розуміється «сукупність знань, навичок та умінь, набутих у результаті освіти, що забезпечують постановку та рішення певного роду професійних завдань», а також «основним елементом структури змісту професійного навчання». Слід зазначити, що в системі вищої освіти спеціальністю прийнято називати напрямки та організаційні форми підготовки фахівців.

Відтак, якщо поняття «професія» тлумачиться як вид трудової діяльності, що потребує набуття відповідних знань та практичних навичок, то терміном «фах» можна визначати необхідну для суспільства обмежену галузь прикладання фізичних та духовних сил людини. Якщо професійна підготовка включає те загальне, що характерно для діяльності всіх учителів, то фахова відображує особливості профілю, предмету. Тому цілком логічним є розрізнення випускників вищих навчальних закладів на фахівців, які володіють методами, засобами своєї справи, і професіоналів, які володіють, крім того, цінностями, ідеалами і взагалі цілісною професійною культурою. Сучасне ж розуміння професіонала найчастіше пов'язується з ідеалом фахівця, який досягає найвищого рівня фахово- професійного розвитку.

Основою етнокультури є творча діяльність людини, пов'язана з мистецтвом взагалі, а в нашому випадку – із вокальною підготовкою майбутніх викладачів музичного мистецтва. Адже пріоритетним завданням вокальної підготовки майбутнього фахівця є формування нового культурно-освітнього ідеалу, що спирається на етнокультурологічні засади.

Аналіз наукових досліджень показує наявність труднощів втілення накопиченого потенціалу закладів вищої освіти в практику професійної підготовки майбутніх педагогів, покликаних працювати в поліетнічному середовищі (Н.Арзамасцева, Н.Алімжанова, Г.Філіпчук та інші).

Існують окремі роботи (З.Ігушкіна, В.Присакар, С.Федорова та інші), що розглядають підготовку спеціалістів у тісному взаємозв'язку з гуманізацією

середовища, де педагог не лише формується як професіонал, але й реалізує себе як активний діяч у відповідному поліетнічному соціумі.

Успішність фахової підготовки підготовки майбутнього викладача вокалу залежить від гармонійного поєднання вокально-теоретичних знань з педагогічними. Формування певних педагогічних здібностей та вмінь передавати свої знання і досвід учням сприяє підвищенню професійної майстерності педагога, яка формується в таких педагогічних умовах: володіння основами мистецької педагогіки; посилення світоглядної, методологічної і загальнонаукової підготовки; уміння аналізувати педагогічний досвід, на основі чого виокремлюються ефективні форми і методи роботи; достатнього рівня особистісної культури і професійної компетентності, володіння навичками спілкування [2].

Вокальне мистецтво є провідною музичною діяльністю студентів. Про важливість вокально-співацького виховання учнів-студентів наголошують у своїх наукових працях Л. Абелян, Н. Добровольська, А. Луканін, О. Малініна, Д. Огороднов, В. Шацька.

Серед основних характеристик голосоутворення майбутнього викладача який готує фахівців з вищезазначених професійних кваліфікаційного мистецтва є: а) акустичні – висота звуку, чистота інтонації, сила звуку, висока співацька форманта, вібрато, імпеданс; б) фізіологічні – співацьке дихання, атака та опора звуку, вокальна моторика; в) орфоепічні – чіткість дикції, округлість та прикритість звуку, навички з вокальної орфоєпії; г) психологічні – усвідомлене керування процесом власного голосоутворення і звуковедення [1].

Засвоєння проблем змісту формування вокальної компетентності майбутніх фахівця веде до кінцевого результату спільної роботи студента та викладача над твором і знаходить своє вирішення у «народженні» узагальненого вокально-виконавського образу, тому спільні пошуки викладача і студента (кожного на рівні власного професійного зростання) ведуть до збагачення вокально-педагогічним досвідом, підкріпленого набутими виконавськими та педагогічними уміннями, які виступають надважливою ланкою у всьому навчально-виховному процесі.

Література

1. Колос М. Методичні аспекти вокальної підготовки майбутнього вчителя музики. Гуманітарний вісник. 2015. № 36.
2. Гуренко О. Етнокультурна компетентність та її формування у студентів педагогічного університету: технологічний аспект : Монографія. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2008. 240 с.

ГІГІЄНИЧНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УСТАНОВАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Освітній процес – це навчання і виховання, організовані установою освіти з метою засвоєння учнями змісту освітніх програм. Провідним в сучасній школі є принцип розвиваючого навчання, що стимулює розумовий розвиток дітей. При цьому одним з основних завдань педагогічного процесу повинна стати така його організація, яка дозволить зберегти працездатність і здоров'я учнів. У шкільну практику повинні впроваджуватися науково обґрунтовані стратегії планування та організації освітнього процесу, що передбачають не тільки спрямовані на інтенсифікацію та підвищення ефективності засвоєння навчальних програм методи навчання та методики викладання, а й такі їх види, які відповідають функціональним можливостям організму учня на кожному віковому етапі.

Освіта є сферою діяльності, яка швидко і бурхливо змінюється, яка постійно реформується під впливом як політики держави, так і розвитку педагогічних, інноваційних технологій, бажань і можливості педагогів. Нерідко діти стають учасниками широкомасштабних експериментів без належного обґрунтування і науково-методичного супроводу. Все це змушує гігієністів дитячого і підліткового віку ретельно стежити за всіма процесами, що відбуваються в системі освіти, давати їм фізіолого-гігієнічну оцінку, формулювати медико-профілактичні вимоги і розробляти науково-обґрунтовані заходи з охорони здоров'я, профілактики захворювань як в дитячому, так і в підлітковому віці в умовах різного виду сучасних освітніх установ [1].

У зв'язку з цим вкрай актуальним є не тільки вивчення стану здоров'я дітей та чинників, які чинять найбільш несприятливий вплив на нього, а й можливість прогнозувати основні тенденції в стані здоров'я дітей в сучасних соціально-економічних і еколого-гігієнічних умовах, ґрунтуючись на знаннях загальних закономірностей росту і розвитку дітей, формування здоров'я дитячої та підліткової популяції.

Проблема збереження і поліпшення здоров'я дітей, в тому числі учнів загальноосвітніх установ, є найважливішим державним завданням та завданням створення освітнього середовища як системи впливів і умов формування особистості за певним заданим зразком, а також система можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [2, с.205].

З огляду на те, що період шкільного навчання - це період фізіологічного росту, розвитку, формування дитини, то найбільш доцільним є поліпшення умов, які формують здоров'я дітей, тобто самих освітніх установ, перетворення школи в головне місце управління здоров'ям учнів - школу здоров'я.

У сучасних соціально-економічних умовах, набуває важливості зменшення несприятливого впливу негативних зовнішніх чинників життя школярів шляхом використання керованих чинників, які не потребують додаткових фінансових витрат [1], таких як:

- доведення ряду показників внутрішньшкільного середовища до оптимальних;

- вдосконалення навчальних програм;

- дотримання гігієнічного режиму в школі та вдома;

- проведення оздоровчих та загартовуючих заходів;

- виховання здорового способу і стилю життя серед дітей і молоді.

Через споживацьке ставлення до свого здоров'я членів суспільства і неправильне виховання дітей, відсутність стереотипу самозбережувальної поведінки найбільш важливим стає створення позитивних мотивацій в ставленні до здоров'я, вироблення умінь і навичок здорового способу життя та попередження захворювань, перш за все у підростаючого покоління. Оскільки здоров'я дитини – це фундамент здоров'я дорослої людини. При цьому, слід використовувати не тільки зусилля медичних працівників, а й педагогів, і батьків.

Гігієнічними принципами організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти можна визначити наступні [1; 2]:

- наукова організація освітнього процесу;

- правильна організація праці та відпочинку;

- складання шкільного розкладу з урахуванням гігієнічних вимог;

- дотримання графіка проведення контрольних робіт;

- дотримання гігієнічних вимог до організації загальноосвітнього уроку;

- забезпечення необхідної рухової активності учнів;

- забезпечення оптимальних умов навчання – дотримання санітарних норм, правил і гігієнічних нормативів;

- охорона здоров'я учнів через забезпечення оптимального стану організму дітей і медичний контроль.

Ефективність освітньої діяльності учнів залежить від кількох основних взаємопов'язаних складників: ресурсів, мотивації і задоволення від отриманих результатів. Але важливо врахувати і гігієнічні умови забезпечення освітнього процесу.

Література

1. Про затвердження Примірного переліку медичних виробів, лікарських засобів та інших матеріалів, які повинні бути у складі медичної укладки для надання медичної допомоги у медичному пункті закладу освіти. Наказ МОЗ № 637 від 06.04.2021 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/82194/>

2. Трубачева С. Е. Психолого-педагогічні особливості проектування освітнього середовища гімназії. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2019. Випуск 2 (45). С. 205- 208.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ У НІМЕЧЧИНІ

Історія правничої освіти в Європі бере свій початок з XI-XII століття, а саме з юридичного факультету Болонського університету, де вперше юриспруденцію почали викладати як навчальну дисципліну. У Німеччині правознавство як окремий фах почали викладати в кінці XIV століття, проте до цього була можливість отримати юридичну освіту за фахом «канонічне право» в Гейдельберзькому і Кельнському університетах.

Перша серйозна реформа юридичної освіти в Німеччині розпочалася 1750 року, коли було введено систему тріступеневого навчання. За наслідками реформи, з'явився новий термін – «підготовча юридична діяльність», а на всіх юридичних факультетах країни було введено три підсумкові іспити: успішне складання першого іспиту дозволяло працювати чиновником в державних інституціях різного рівня, складання другого іспиту надавало студенту статус «референдарія», а за результатами складання третього іспиту студент-правник отримував статус «асесора»[1].

У 1869 році відбулася реформа правничої освіти в Пруссії, за підсумками якої передумовою отримання кваліфікації правника стало складання двох державних іспитів: перший державний іспит був допуском для вступу на посаду юридичного клерка, другий державний іспит – допуском до отримання кваліфікації судді [2].

З утворенням Федеративної Республіки Німеччини в 1949 році, питання організації правничої освіти були віднесені до компетенції федеральних земель, тому правила вступу та навчання в окремих федеральних землях відрізняються. Відправною точкою еволюції сучасної правничої підготовки в Німеччині є прийняття Закону ФРН «Про статус суддів» 1961 року, згідно якого обов'язковим етапом професійної підготовки юристів в Німеччині стала так звана «навчально-виробнича практика», яка поєднує навчання і підготовчу юридичну діяльність, тривалістю не менше п'яти з половиною років. Таким чином, наріжним каменем німецької правничої освіти стало поєднання академічної підготовки з практичною роботою в судах, прокуратурі та державних корпораціях [3].

Не менш важливу роль в реформуванні правничої освіти в Німеччині зіграло підписання Німеччиною Болонської декларації 1999 року. Даний нормативно-правовий акт запровадив систему двоступеневого навчання з можливістю отримання ступеня бакалавра (з тривалістю першого циклу навчання близько 3,5 років) та ступеня магістра (в середньому, другий цикл навчання триває близько 2-ох років). Ще одним нововведенням Болонської декларації стало запровадження кредитно-модульної системи, що для

німецьких студентів означало зменшення навчального навантаження за умови відсутності обов'язкових семестрових екзаменів.

Слід пам'ятати, що особливістю професійної підготовки правників в Німеччині є відсутність уніфікованої навчальної програми студентів-правників, єдиних правил вступу до юридичних навчальних закладів, у зв'язку з чим, локальне реформування освітнього законодавства на рівні окремої федеральної землі відіграє не менш вагому роль, аніж загальнодержавні освітні реформи.

Література

1. Frank L. Schäfer. Grundlegung der Juristenausbildung im 19. Jahrhundert. URL: [<http://docplayer.org/80475485-Grundlegung-der-juristenausbildung-im-19-jahrhundert.html>] (дата звернення 05.05.2021)

2. Gerhard Köbler. Zur Geschichte der juristischen Ausbildung in Deutschland. URL: [<https://www.jstor.org/stable/20812489?seq=1>] (дата звернення 05.05.2021)

3. Deutsches Richtergesetz. URL: [<https://www.gesetze-im-internet.de/drig/>] (дата звернення 05.05.2021)

УДК 373.014

СУХОДОЛЬСЬКА Ю. М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВИХОВАННЯ У ЕСТЕТИЧНОМУ РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Естетичне виховання – це важлива складова всебічного гармонійного розвитку особистості. У процесі естетичного виховання головну роль відіграє формування естетичної свідомості та поведінки школяра.

При визначенні поняття естетичної свідомості вчені акцентують увагу на таких значеннях, як структура суспільної свідомості, що впливає на художній та емоційний розвиток дійсності через естетичні почуття, переживання, оцінки, смаки, ідеали тощо, зосереджуючись на художній творчості та естетиці. Естетика поведінки – це особливості у вчинках людини (ставленні до праці й суспільства, манерах, формах спілкування з іншими). Зокрема, у своїх роботах звертали увагу на естетичне виховання такі науковці, як С. Лисенкова, С. Русова, В.Сухомлинський, К.Ушинський. У наукових працях В.Сухомлинського зосереджувалася увага на тому, що естетичне виховання охоплює мистецтво, соціальну реальність, науку, роботу, а також природу. Він вважав, що естетичне виховання має тісний зв'язок з сферами життя особистості і колективу [3].

У процесі естетичного виховання важливо навчити учнів розуміти і сприймати красу. Спостерігаючи за красою, дитина не може залишатися байдужою, вона переживає і відчуває любов або ненависть до спостережуваного явища. Тому необхідно навчити дітей розрізняти справжню красу та потворність.

Естетичний розвиток може здійснюватись, якщо учні беруть участь у різних формах та видах позакласної виховної роботи в художньо-творчій, навчальній діяльності, загальноосвітній та позашкільній освіті.

У молодших школярів можуть простежуватись зміни в мотиваційній сфері. Це виявляється в тому, що деякі школярі відносяться до творчості та реальності «естетично». Їм подобається читати книги, слухати музику, малювати, дивитись фільми. Інші ж діти підходять до цих аспектів раціоналістично: отримавши рекомендацію прочитати книжку або подивитися фільм, вони читають і дивляться їх без глибокого розуміння суті, тільки тому, щоб мати про них загальне уявлення. Знання мотивів вчителем справжнього ставлення дітей до мистецтва допомагає зосередити увагу на створенні естетичної культури. Наприклад, музика допомагає розвинути уяву дитини, дає свої творчі крила, породжує натхнення та бажання творити.

Наведений вище матеріал дає підстави стверджувати, що естетичне виховання учнів може здійснюватися на основі залучення до художньої та творчої діяльності у загальних навчальних закладах, культурних установах, навчальних закладах, а також різних позашкільних форм освіти.

У процесі організації естетичного виховання вчителі повинні враховувати вікові особливості мислення, сприйняття, пам'яті та розвитку уяви дітей і на основі цих характеристик налагоджувати освітній процес.

Саме вчитель допомагає учням розвивати їх естетичні смаки та здібності. Вчитель, надаючи допомогу дитині та застосовуючи комплекс методів, повинен підтримувати її інтерес та заохочувати до необхідних дій.

До традиційних (класичних) методів естетичного виховання належать дві групи методів, що розділяються [2; 4]: 1) за способом отримання естетичної інформації: наочні (слухання музики, розглядання репродукцій і т.п.); словесні (бесіда, розповідь учителя про художника, композитора і т.п.); практичні; 2) за характером естетичного впливу: метод переконання (спрямований на розвиток естетичного сприйняття, оцінки, початкових проявів смаку); метод привчання, вправи в практичних діях; метод проблемних ситуацій, що спонукають до творчих і практичних дій; метод спонукування до співпереживання, емоційно позитивної чуйності до прекрасного і негативного відношення до потворного в навколишньому світі. Поряд з традиційними методами естетичного виховання в науковій літературі досліджується питання побудови специфічних для даного процесу методів. Найбільш загальний підхід до класифікації специфічних методів естетичного виховання, виокремлений у процесі аналізу наукових праць [1; 2; 4], дозволяє виділити імпресивні, які створюють враження (їх дієвість обумовлена підбором високохудожнього матеріалу, на основі якого вдається викликати в учнів глибокі переживання, потребу в спілкуванні на основі прослуханого, побаченого і відчутого) і експресивні, тобто такі, які дозволяють виразити себе (засновані на ситуаціях, в ході проживання яких навчаються створювати або відтворювати художні цінності, висловлюючи свої переживання і одночасно переживаючи їх). Експресивні методи засновані на активній художньої діяльності в ролі акторів, музикантів-виконавців, учасників хору, «режисерів», авторів тощо. Обидві групи методів досить численні, так як пов'язані з великою кількістю різноманітних засобів естетичного виховання (образотворча діяльність, музика, природа,

декоративно-прикладне мистецтво, дизайн, фольклор, театральне та екранне мистецтво і багато іншого).

Виділимо ті групи методів естетичного виховання, які можуть бути найбільш затребувані в процесі особистісно орієнтованого естетичного виховання молодших школярів. Так, в групі імпресивних методів найбільший інтерес представляють поліхудожні методи, які спрямовані на забезпечення більш повного емоційно та інтелектуально насиченого процесу естетичного виховання за допомогою занурення в багату палітру модальностей художнього образу, що дозволяє простежити зв'язки слова, звуку, кольору, простору, руху, форми, жесту тощо. В основі даних методів лежить структурування спостережень і емоцій за допомогою контрасту, тотожності, зіставлення, знаходження символів, проведення аналогій, установки зв'язків між образом і значенням.

До таких методів можна віднести: методи моделювання звукових картин; метод художніх асоціацій; метод художнього переживання; метод евристичної роботи з сюжетом; метод полімодальних кроків; метод семантичного диференціала; метод жанрово-стильової аналогії; метод рефлексивного аналізу. У групі експресивних методів виділимо метод соціоігрового образного моделювання, метод живого виконання, метод імпровізації

Розгляд теоретико-педагогічних аспектів проблеми особистісно орієнтованого естетичного виховання молодших школярів, що відображають різні точки зору на його сутність, підходи, закономірності, принципи, систему, методи, засоби і результат, дозволяє виявити особливості, відмінні риси особистісно орієнтованого естетичного виховання молодших школярів та ідентифікувати його як процес полісуб'єктної взаємодії, що враховує індивідуальні та вікові особливості молодших школярів, спрямований на інтеріоризацію естетичних цінностей з метою формування естетичної вихованості молодшого школяра.

Література

1. Ганжа М.В. Мистецтво дизайну в освітньому середовищі Нової української школи / М. Ганжа // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Випуск 13. Т. 2. 2. – С. 77-81.
2. Калініна Л. Естетичне виховання молодших школярів як соціально-педагогічна проблема / Л. Калініна // Рідна школа. – 2006. – № 3. – С. 24 – 26.
3. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину (Поради вихователям) / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1975. – 253 с.
4. Тищенко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості: монографія / В.П. Тищенко. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 381 с.

УДК 784.071:792.73-029:7]:005.966

СУХОЛОВА М.А.,
Мукачівський державний університет

АРТИСТИЗМ ВОКАЛІСТА-ЕСТРАДНИКА ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Сучасні тенденції розвитку шоу-бізнесу та зокрема вокального мистецтва дають підстави констатувати факт активного долучення драматургії та

театралізації до постановки й репрезентації вокальних номерів. Виконавська майстерність почала тісно переплітатися з акторською, а видовищність стала запорукою успішного представлення естрадно-вокального номеру глядацькій аудиторії. Акторсько-режисерська робота в репрезентації майстерності вокаліста має великий вплив в сучасного вокального мистецтва і це стосується не лише підготовки відеокліпів до пісень, це стає обов'язковою умовою живого концерту.

Сучасне вокальне мистецтво як складова шоу-бізнесу має широкий спектр у науково-мистецькій проблематиці досліджень. Так, О.С. Хлистун досліджує режисерські стратегії української пісенної естради. Вокальне мистецтво естради в культурологічному поступі досліджує Т.В. Самая. На складові пісенної творчості естрадного співака та зокрема на проблему артистизму у своїх роботах звертає увагу В.М. Откидач. Методичні підходи щодо викладання естрадного співу досліджували В.А. Бокоч, Л.І. Кузьменко-Присяжна. Необхідно також звернути увагу на роботи теоретиків і практиків із проблем режисури сучасної естради й шоу-бізнесу, а саме: на науковий доробок В.П. Зайцева, В.В. Вовкуна та ін.

Сутність «артистизм» і «вокальне мистецтво» у «великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «артистизм» тлумачиться як «висока майстерність, віртуозність» [3, с. 50].

Перспективи артистичної підготовки майбутніх вокалістів залежатимуть від їх особистісно-професійної програми розвитку, проте наявність відповідних мистецько-педагогічних умов професійного розвитку вокалістів у ЗВО, що здатні забезпечити свободу вибору освітньої траєкторії (курси за вибором і факультативи), суттєво збільшать шанси фахівців мистецького профілю у форматі осмислення основ артистизму, акторства та створення унікального образу на сцені. перспективи подальших досліджень пов'язуємо з детальним вивченням зарубіжного досвіду щодо практичної складової функціонування спецкурсів у закладах мистецького профілю.

Література

1. Бокоч В.А. До проблеми методики навчання естрадного вокалу / В.А. Бокоч, Л.І. Кузьменко-Присяжна, Л.В. Остапенко // Молодий вчений. – 2017. - № 8(48). – С. 31–34.
2. Откидач В.М. Складові творчості естрадного співака (частина перша) / В.М. Откидач // Вісник ХДАДМ «Дизайн-освіта в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку та євроінтеграція». – 2011. - № 4. – С. 204–208.
3. Самая Т.В. Вокальне мистецтво в мистецтвознавчій науці: перспективи дослідження / Т.В. Самая // Культура України. – 2016. - Вип. 53. – С. 50–59.
4. Хлистун О.С. Режисура української пісенної естради: стратегії творчості / Олена Сергіївна Хлистун // Вісник КНУКІМ. Серія "Мистецтвознавство" . – 2015. – Вип. 33. – С. 160–165.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА

В умовах глобальної інформатизації сучасного соціуму і професійної сфери особлива роль в підготовці фахівців приділяється навчання соціально-комунікативної діяльності. Актуально це і для системи професійної підготовки педагогів, в рамках якої на сьогоднішній момент проблема формування професійної компетентності в сфері соціально-комунікативної діяльності не є розробленою в достатній мірі.

Основними причинами цього факту, згідно з рядом наукових досліджень С.Архипова, І. Беха, А. Бойко, А. Бодальова, М. Голованя, С. Гончаренка, І.Зязюна, В. Кан-Калика, Г. Майбороди, Г. Почепцова, В. Сухомлинського, О.Тютюнника, О. Федій та інших, є:

- по-перше, відсутність загальновизнаного розуміння соціально-комунікативної компетентності як комплексного феномену, що вимагає спеціально організованих заходів з формування і має значний потенціал у вирішенні проблеми вдосконалення професійної компетентності педагогів;

- по-друге, недостатня розробленість теоретико-методологічних основ формування і розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців різного профілю у ЗВО;

- недостатня увага до проблеми формування соціально-комунікативної компетентності майбутнього педагога як найважливішої умови його особистісно-професійного становлення і розвитку;

- переважання формального підходу до формування у студентів соціально-комунікативної компетентності, що складається в заміні системних впливів на їх професійне становлення використанням окремих процедур, що дають лише загальне уявлення про роль і сутність соціально-комунікативної діяльності педагога;

- невідповідність рівня розвитку технології вимірювання та оцінювання результатів підготовки студентів до соціально-комунікативної діяльності сучасним вимогам до оцінки якості в освітній сфері.

У даному контексті слід зазначити і той факт, що найчастіше соціально-комунікативна діяльність формується стихійно, мимоволі, як супутня, другорядна складова професійної підготовки майбутнього педагога. Крім цього, на сьогоднішній момент ще однозначно не визначені і її структурні компоненти, не створені технології і не виявлено умови її формування та розвитку, що негативно впливає на рівень професійної підготовки майбутнього педагога в цілому і не дозволяє в повній мірі підготувати випускників до реальної професійної діяльності і сформувати у них на належному рівні професійну компетентність і педагогічну культуру.

Основними цілями соціально-комунікативної підготовки педагога є [2]:

– формування розуміння ролі і значення соціально-комунікативної діяльності як однієї з провідних складових усієї професійної діяльності педагога;

– оволодіння базовими поняттями, принципами здійснення соціально-комунікативної діяльності в контексті завдань професійної сфери, а також методами, технологіями і прийомами соціальної комунікації на професійному рівні;

– формування знань, умінь і навичок в сфері здійснення професійної соціально-комунікативної діяльності на основі сучасних засобів ІКТ, мовних засобів (рідною й іноземною мовами), а також психологічних засобів, що сприяють ефективному здійсненню професійного спілкування і прийомів психологічного впливу в контексті завдань освітньої діяльності..

Змістове наповнення професійної соціально-комунікативної підготовки педагога на нашу думку, можуть забезпечити наступні модулі [1; 2; 3]:

1. Модуль лінгвістичний – «Практичне володіння індивідуальним запасом вербальних і невербальних засобів рідної мови».

2. Модуль комунікативний – «Прийоми і технології ефективного здійснення комунікації, нормативні та етичні аспекти комунікативної культури».

3. Модуль іншомовний – «Володіння теоретичними та практичними знаннями і вміннями в сфері фонетики, граматики, лексики і стилістики іноземної мови».

4. Модуль міжкультурний – «Соціокультурні та країнознавчі аспекти іноземної мови».

5. Модуль професійний – «Специфіка мови службової документації. Правила оформлення особистої документації. Правила оформлення документації в освітній діяльності».

6. Модуль ділового спілкування – «Ділове (усне і письмове) спілкування в педагогічній сфері. Ділове спілкування з використанням технічних засобів комунікації. Діловий етикет і протокол організації прийомів, презентацій, конференцій».

7. Модуль інформаційно-комп'ютерного забезпечення – «Мережеві технології в практиці роботи закладу загальної середньої освіти. Дистанційна освіта. Засоби комунікації і зв'язку».

Таким чином, на основі сукупності визначених модулів зміст соціально-комунікативної підготовки педагога буде забезпечувати розвиток мовленнєвих, дискурсивних, соціокультурних та соціолінгвістичних компетенцій.

Література

1. Головань М.С. Розвиток інформатичної компетентності студентів як педагогічної системи / М.С. Головань // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. – С.88-96.

2. Методи та технології роботи соціального педагога : навчальний посібник / автори-укладачі : С.П. Архипова, Г. Я. Майборода, О. В. Тютюнник. – К. : Видавничий дім «Слово», 2011. – 496 с.

КОМУНІКАТИВНИЙ САМОКОНТРОЛЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Комунікативна компетенція – це демонстрована сфера успішної комунікативної діяльності на основі засвоєних цінностей і стратегій мовного спілкування, що підкріплюються мовними навичками і мовними вміннями. На відміну від комунікативної компетенції, комунікативна компетентність визначається в сучасній науці як інтегративний особистісний ресурс, що забезпечує успішність комунікативної діяльності. Цей ресурс включає не тільки компоненти, вимірювані за допомогою мовного тестування, а й інші складові, які не входять до конструкту мовного тестування і не можуть вимірюватися за допомогою мовних тестів [2; 3]. На наш погляд, вони виявляються на більш високому особистісному рівні і включають в себе інтелект, загальний кругозір, систему міжособистісних відносин, спеціальні професійні знання, а також потенціал особистісного розвитку і зростання в оволодінні мовою і комунікативною діяльністю. Якщо комунікативна компетенція є сферою успішної комунікативної діяльності, то комунікативна компетентність є більш глобальна освіта, що включає і особистісний ресурс.

Важливим компонентом як професійної компетентності в цілому, так і комунікативної компетентності майбутнього фахівця зокрема є *комунікативний самоконтроль*. Згідно з проведеним нами опитуванням 14 % респондентів характеризується низьким комунікативним самоконтролем, їх поведінка стійка, вони не вважають за потрібне змінюватися в залежності від ситуацій, однак здатні до щирого саморозкриття в спілкуванні, їх також відрізняє надмірна прямолінійність. Більш ніж половина опитаних (61%) має середній рівень комунікативного самоконтролю. Вони щирі, але не стримані в емоційних проявах і здатності враховувати інтереси оточуючих. 25 % респондентів відрізняються високим комунікативним контролем, вони гнучко реагують на зміну ситуації, добре відчують оточуючих і навіть здатні передбачати враження (рис. 1).

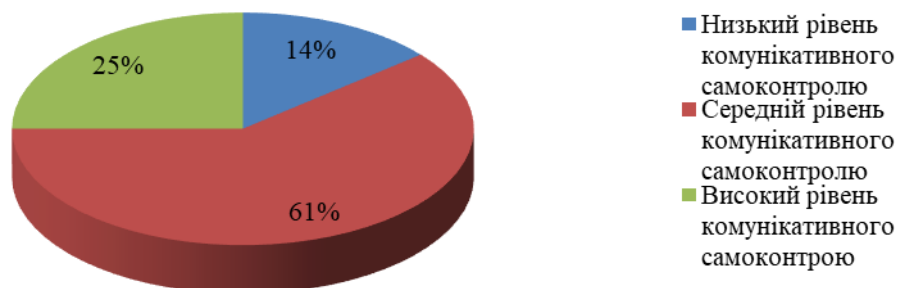

Рис. 1. - Розподіл за рівнем виявлення комунікативного самоконтролю майбутніми вчителями початкової школи

Щодо *емпатійних здібностей*, які теж мають неабиякий вплив на формування комунікативної компетентності, то для виявлення рівня їх прояву нами використана методика, за якою аналізуються показники окремих шкал і виводиться загальна сумарна оцінка рівня емпатії [1]. Акцентується увага на наступних компонентах емпатії: раціональний канал; емоційний канал; інтуїтивний канал; установки, що сприяють або перешкоджають емпатії; проникаюча здатність; ідентифікація тощо.

Діагностування комунікативних компетенцій базується на принципі відображення і оцінки деяких особливостей поведінки в різних ситуаціях, знайомих з досвіду [4, с. 119]. Наприклад, у методиці КОС [1] представлені питання для вивчення комунікативних здібностей і виявлення таких особливостей поведінки: чи проявляє особистість прагнення до спілкування; чи швидко звикає до нових людей, до нового колективу; чи легко встановлює контакти з незнайомими людьми; чи легко виступає перед аудиторією; наскільки швидко реагує на прохання; проявляє інтерес до громадської роботи. Методика виявлення організаторських здібностей включає також 20 питань, які допомагають оцінити такі якості, як швидкість орієнтації в складних ситуаціях, винахідливість, ініціативність, наполегливість, вимогливість, схильність до організаторської діяльності, самостійність, самокритичність; витримка, ставлення до громадської роботи, товарицькість тощо.

Методичний інструментарій дослідження комунікативної компетентності студентів є досить різноманітним, але вимагає ретельного підходу до вибору і обробки результатів. При цьому необхідно враховувати, що вікові психологічні особливості, зайва емоційність, юнацький максималізм роблять значний вплив на поведінку молодих людей і на прояв ними комунікативних здібностей. Діагностика самоконтролю в спілкуванні підтвердила наявність у них потенціалу розвитку комунікативних здібностей.

Література

1. Методика «КОС-2» (адаптовано Б.Федоришиним). URL: <http://ininv.vntu.edu.ua/ukr/index.php?option=com.content&view=article&id=736:test-otsinka-komunikabelnosti>.
2. Товканець Г., Товканець О., Лендел Л. Підготовка майбутніх учителів до реалізації педагогічної комунікації як умова ефективної професійної діяльності. Renáta Bernátová, Tetyana Nestorenko (ed.) Vzdelávanie a spoločnosť IV. Medzinárodný nekonferenčný zborník, Prešovskej univerzity v Prešove, 2020. S. 258–264.
3. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. URL: <http://eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
4. Шевенко А. М. Методичне забезпечення відбору учнівської молоді до вищих навчальних закладів педагогічного профілю. Методичні рекомендації. Київ, 2016. 157 с.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ І ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КРАЄЗНАВЧИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Шкільне краєзнавство – одне з найбільш ефективних можливостей зв'язку школи з життям. Воно представляє велику значимість у вихованні підростаючого покоління, в становленні громадянської позиції. У дитячому віці поняття «Батьківщина», «Вітчизна» частіше асоціюються з конкретним селом, селом, містом, в якому живуть учні. Глибина їх патріотичного почуття часто залежить від того, наскільки добре люблять і знають учні свій край і його історію.

Початкова школа є початковим етапом розвитку когнітивного, діяльного й емоційного ставлення учнів до навколишнього світу. Молодші школярі за своєю натурою допитливі, їм все цікаво, в зв'язку з цим необхідно прищеплювати учням свідоме, бережливе ставлення до рідного краю з першого класу за допомогою вивчення краєзнавчого матеріалу не тільки на уроках, а й у позаурочний час.

На сьогоднішній день обов'язковою умовою морального, творчого та інтелектуального розвитку учнів є застосування сучасних інноваційних технологій у позаурочній діяльності. Сьогодні важливо зацікавити дітей заняттями після уроків, це дає можливість перетворити позаурочну діяльність в повноцінне простір для освіти і виховання. В даний час учитель отримав можливість по-новому побудувати позаурочну діяльність для учнів, застосовуючи інноваційні технології: ігрову, проблемну, ІКТ, проектно-дослідницьку.

Технологія проблемного навчання – це технологія створення проблемних ситуацій у навчальній діяльності, які допомагають організувати активну самостійну діяльність учнів, в результаті якої розвиваються розумові здібності і відбувається творче оволодіння знаннями, вміннями, навичками. Навчити учнів йти шляхом самостійних знахідок і відкриттів – головна мета проблемного навчання. Завданнями є: використання інтегрованих і диференційованих підходів в навчальному та виховному процесі, створення учителем умов для придбання учнями засобів пізнання і дослідження, в процесі оволодіння знаннями підвищити пізнавальну активність учнів [2].

Застосовуючи цю технологію на заняттях, учитель повинен пропрацювати два основних елементи: постановка навчальної проблеми і пошук її вирішення. Постановка проблеми – це етап формулювання певної теми або питання для дослідження. Пошук рішення – це етап формулювання нових знань. Учитель вибудовує діалог, в ході якого учні здійснюють постановку проблеми і пошук її вирішення. Використовуючи проблемні ситуації у позаурочній діяльності, учитель дає можливість школярам включатися в

самостійну пошукову діяльність під керівництвом вчителя, допомагає їм оволодіти прийомами самостійної роботи. Головна роль даної технології полягає в тому, що учні отримують можливість спостерігати, порівнювати, робити висновки, приходити до висновку, що не на всі питання, є готова відповідь, що кожен має право шукати і знаходити свою відповідь, відстоювати свою думку, діти вчаться взаємодіяти один з одним, слухають і чують одне одного. Залучаючи дітей в проблемні ситуації, вчитель дає можливість самостійного пошуку додаткової інформації з проблеми. Учні приходять до висновку, що джерелами можуть бути не тільки книги, енциклопедії та довідники, а й журнали, ілюстрації і фотографії, телепередачі, розповіді дорослих і т.д. Дитина вчиться збирати інформацію самостійно, систематизує її і ділиться нею з однокласниками. Побувши в ролі дослідника, дитина усвідомлює значущість даної діяльності.

Ігрові технології становлять найбільший інтерес для молодшого шкільного віку, оскільки їм характерні безпосередність і яскравість сприйняття, легкість входження в образи. Найвільнішою формою занурення дітей в реальну дійсність з метою її вивчення, прояви самостійності, активності, вираження власного «Я», самореалізації і творчості є гра. Організація ігрових прийомів або ситуацій здійснюється за наступними напрямками: 1) навчальна діяльність підкоряється основним правилам гри, 2) в якості її засобів використовується навчальний матеріал, 3) в формі ігрової задачі ставиться дидактична мета, 4) щоб перевести дидактичну задачу в ігрову в навчальну діяльність вводяться елементи змагання. У грі існує певна свобода для дітей. Тут вони можуть самостійно розподілити ролі, контролювати один одного, стежити за точністю виконання певних завдань. В даному випадку дитина, самостійно з огляду на свій досвід, виконує роль, яку вона взяла на себе [1].

Використовуючи ігрові технології [1] при вивченні краєзнавчого матеріалу, вчитель розвиває у дітей розвиваються вміння і навички: орієнтування в просторі, комбінування, пошук самостійних рішень. Наприклад, познайомити дітей з визначними пам'ятками свого села (міста) можна за допомогою використання дидактичних і розвиваючих ігор («Моє село», «Моє місто», «На дорогах села (міста)», «Мій дім», «Дізнайся за описом» і т. д.). Знайомство краще почати з ігор-подорожей, в які слід включити бесіди про село (місто), показ презентацій, ілюстрацій; разом з дітьми можна розучити вірші, підібрати різні загадки, лічилки, розглянути предмети народного декоративно-прикладного мистецтва. Результатом гри може бути: створення карти села (міста), із зазначенням того чи іншого об'єкта, альбом з предметами народного прикладного мистецтва рідного села, виставка картин з пам'ятками села (міста), створення фотоальбому з творами, розповідями і ілюстраціями дітей і багато іншого. Ігри подібного роду формують у дітей уявлення про рідне село (місто) і його визначні пам'ятки, розвивають у учнів інтерес, повагу і гордість за своє село, допомагають прищеплювати дбайливе ставлення до рідних місць. Набуті під час гри знання засвоюються дитиною набагато краще,

стають його власними знаннями і підвищують рівень його особистісної компетенції [2].

Ігрові технології і проблемні ситуації при вивченні краєзнавчого матеріалу допомагають досягти наступних результатів: включення абсолютно всіх учнів в активну пізнавальну діяльність; формування спостережливості, розуміння необхідності в пошуку додаткової інформації з досліджуваного питання. Окрім цього допомагають формувати уявлення про історичне минуле та сьогодення рідного краю, формувати розуміння власного зв'язку з навколишнім світом, здійснювати вплив розвиток громадянськості.

Література

1. Освітні технології : [навчально-методичний посібник]. О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001.–256 с

2. Форми роботи з вивчення рідного краю юними краєзнавцями / Упорядник збірника: Мархалюк Н.П. Харків, 2020. 60 с.

УДК 37.031

ТОВКАНЕЦЬ Г.В., ЯНИК М.М.,
Мукачівський державний університет

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Екологічну компетентність можна визначити як осмислену здатність, потенціал і досвід особистості в здійсненні складних екологодоцільних видів діяльності, яка може формуватися в різних сферах життєдіяльності:

– в пізнавальній сфері – засвоєння способів вивчення навколишнього середовища з застосуванням різних джерел, проведення екологічних досліджень, методів вирішення екологічних проблем, прийняття рішень в екологічних ситуаціях;

– в суспільно-громадській сфері – участь в реалізації громадянських прав і обов'язків у сфері охорони навколишнього середовища і споживання природних ресурсів, участь у житті місцевої громади, в проведенні екологічних акцій, в роботі громадських природоохоронних організацій;

– в соціально-трудова сфері – орієнтація на отримання професій, роботу на посадах екологічного профілю;

– в побутовій сфері - здоровий спосіб життя, відмова від шкідливих звичок, скорочення споживання природних ресурсів, дотримання вимог екологічної безпеки в побуті;

– в культурно-дозвільній сфері – вибір способів проведення дозвілля, які культурно і духовно збагачують особистість, в тому числі на природі.

Екологічна компетентність – усвідомлене, осмислене оволодіння теоретичними знаннями, вміннями, способами прийняття рішень, моральними нормами, цінностями, традиціями, необхідними для практичної реалізації екологічно доцільною діяльності.

Мотиваційний компонент екологічної компетентності повинен включати як особистісно, так і соціально значущі мотиви. Він передбачає поєднання інтересів і потреб учнів, які спонукають до здійснення екологічної діяльності, а також наявність екологічно значущих якостей особистості (гуманність, емпатійність, ошадливість, відповідальність та ін.).

Формування екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи спирається на основні принципи екологічної освіти і виховання:

- безперервність, послідовність, зв'язок з практикою;
- єдність загальної і екологічної освіти;
- врахування національних інтересів, регіональних особливостей, використання традиційної культури природокористування і охорони природи;
- гуманізація, розвиток соціально-активної особистості, екологічної свідомості, мислення, культури.

Значимо важливі компоненти екологічної компетентності:

- здоров'язбережувальна – дотримання норм здорового способу життя;
- ціннісно-сміслові орієнтації – цінності життя, екологічні цінності;
- інтеграція – екологічний підхід як основа цілісного світогляду сучасної людини;
- громадянськість – дотримання прав і обов'язків в сфері охорони навколишнього середовища; відповідальність, борг;
- самовдосконалення, саморозвиток, рефлексія – пошук сенсу життя, розвиток професійних екологічних орієнтацій, оволодіння екологічною культурою;
- соціальні взаємодії – соціальне партнерство, співробітництво в процесі вирішення екологічних проблем;
- діяльність – виявлення і вирішення екологічних проблем, екологічні дослідження, розробка і реалізація екологічних проектів (планування, проектування, моделювання, прогнозування, застосування нових інформаційних технологій).

Виділені компоненти екологічної компетентності є основою в плануванні і організації екологічного виховання учнів.

Головна мета курсу освітньої діяльності – сприяти формуванню екологічного світогляду учнів, екологічної компетентності.

Але без діяльного підходу один тільки психолого-педагогічний компонент не може привести до переконання і формувати світогляд. Перехід на нові рівні розвитку вимагає якісних змін в практичній педагогіці. Провідне місце при цьому належить навчання умінням самостійно здобувати знання, мислити, творити. Екологічні знання лише тоді стають основою екологічної свідомості, коли вони приводять до екологічно правильних дій.

Формуванню екологічної компетентності, підвищенню мотивації до досліджуваного матеріалу сприяє застосування сучасних освітніх технологій:

метод проектів, ділових ігор, технології розвитку критичного мислення, інформаційні технології, міжпредметна інтеграція навчальних дисциплін тощо.

Література

1. Ермаков Д.С. Формирование экологической компетентности учащихся: теория и практика / Д.С. Ермаков. – М. : МИОО, 2009. – 180 с.

2. Турок О.С. Екологічне виховання в концепції сталого розвитку: освітні завдання і технології європейського виміру / О. С. Турок // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»: збірник наукових праць. – Мукачево : МДУ, 2017. – Випуск 1(5). – С.189 – 191.

УДК 378.016:81-028.31-028.42]:378:37.011.3-057.876(043.2)

ФЕНЦИК О.М.,
Мукачівський державний університет

АКАДЕМІЧНА ГРАМОТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ

У контексті удосконалення національної вищої освіти важливим його вектором є створення академічно добросчесного освітнього середовища, яке б забезпечувало якісну фахову підготовку. А це потребує, насамперед, визначення шляхів формування академічної грамотності здобувачів вищої освіти.

Не вдалось визначити, коли саме в національному науковому просторі з'явився такий феномен як «академічна грамотність». Проте у контексті формування академічної добросчесності в освітньому національному просторі все більше з'являються дискусійні публікації щодо формування академічної грамотності здобувачів. Різні аспекти проблеми академічної грамотності порушували у своїх дослідженнях вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: О. Асадчих Т. Лавриненко Е. Бакіна, І. Короткіна, О. Семенов, Н. Смирнова, І. Щемелева та ін. Слід відзначити, що у дискурсивному полі вітчизняного наукового простору проблема формування академічної грамотності ще не знайшла остаточного вирішення. Більшість досліджень присвячено розгляду такого аспекту, як формування академічної грамотності в контексті іншомовної підготовки.

Системно-структурний аналіз сутності феномена «академічна грамотність» свідчить про те, що у зарубіжних країнах паралельно з поняттям академічної грамотності вживають «грамотність в університеті» (literacy in the university), «практики академічної грамотності» (academic literacy practices); «академічна грамотність» також вживають як синонім академічного дискурсу. На думку зарубіжної дослідниці Н. Смирнової, академічна грамотність – це розуміння того, як саме здійснювати комунікації в академічному дискурсі [3, с.143]. О. Асадчих, концепт «академічна грамотність» тлумачить як систему знань про академічний дискурс і рецептивно-продуктивне мовлення в академічних жанрах, уміння та навички використання цих знань у сприйманні і

створенні текстів академічного дискурсу. Вчена пропонує його розглядати у двох аспектах: навчально-цільовому, як головну мету і результат процесу навчання та як якість мовної особистості, яка повинна бути сформована у студента [1, с.15]. Вартими уваги видаються міркування вітчизняної дослідниці О. Семеног, яка вказує, що «академічна грамотність передбачає оволодіння знаннями про жанрову природу висловлювання, формування й удосконалення вмінь сприймати й будувати висловлювання певної жанрової форми, дотримання етичних правил академічного спілкування в науково-освітньому співтоваристві» [2, с. 91-92]. Отже, аналіз наукових розвідок дозволяє констатувати різноманітність поглядів учених на досліджуване поняття.

Академічну грамотність будемо розглядати як рівень засвоєння системи знань, сформованих вмінь, навичок і способів діяльності, що визначають здатність особи до продуктивного академічного дискурсу. На нашу думку, формування академічної грамотності – це цілеспрямований, системний процес набуття компетенцій, який починається під час навчання у закладах загальної середньої освіти та продовжується під час фахової підготовки у закладах вищої освіти. Так, необхідно сформувати у здобувачів комплекс умінь: уміння абстрактного мислення, аналізу та синтезу; уміння розрізняти факти та думки, твердження та аргументи; причину та наслідки, класифікувати, порівнювати; робити умовиводи, спостерігати, моделювати; уміння критично осмислити, інтерпретувати навчальну та наукову інформацію; уміння знаходити ключові слова та визначати ідею наукового тексту; здатність генерувати чи змінювати свою позицію на основі фактів й аргументів; здатність висувати гіпотези, проводити дослідження, обробляти результати та ін. Отже, зрозуміло, що академічна грамотність, як інтегральна компетентність, є складним багатокомпонентним особистісним утворенням, що інтегрує знання і світогляд, інтелектуальні та комунікативні уміння особистості.

Важливим компонентом академічної грамотності є академічна письмо, яке розглядаємо як процес написання академічних текстів та формування здатності обґрунтовувати власні ідеї за допомогою переконливого і правильно структурованого академічного тексту. У нашому розумінні навчання академічному письму як ключового компонента академічної грамотності здобувачів закладів вищої освіти повинно здійснюватися в системі формування науково-дослідницької компетентності. Так, формування здатності критично оцінювати, відбирати та впорядковувати інформацію з різних джерел, висувати та обґрунтовувати власні ідеї у структурованому, логічно впорядкованому науковому тексті, використовувати різні моделі та технології академічного письма в роботі над текстом необхідно у процесі вивчення комплексу дисциплін на різних рівнях вищої освіти (бакалаврському, магістерському, освітньо-науковому). Адже за самооцінюванням здобувачів, їм бракує умінь грамотно, логічно, змістовно конструювати науковий текст, здійснювати умовиводи, добирати аргументи, мовностилістичні засоби наукового стилю для викладу професійно-наукової інформації [4].

На нашу думку, концепція формування академічної грамотності повинна стати ключовою ідеєю сучасного закладу вищої освіти. Важливо створити комплексну систему розвитку академічної грамотності, яка охопить бакалаврський, магістерський, освітньо-науковий рівні вищої освіти.

Таким чином, формування академічної грамотності вимагає продуманого системного, комплексного підходу на всіх етапах освіти. Необхідно визначити поетапність упровадження дисциплін на різних рівнях закладу вищої освіти, виокремити оптимальні дидактичні умови, ефективні стратегії навчання як українському, так англійському академічному письму як важливому компоненту формування академічної грамотності здобувачів.

Література

1. Асадчих О.В. Навчання студентів японської мови з академічною метою: формування академічної грамотності. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V (52), Issue: 113. Budapest, 2017. С. 15–19.

2. Семенов О. М. Курс "Академічна культура дослідника: європейський та національний досвід" у докторській підготовці. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Суми 23–24 квітня 2020 року). Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. С.89–93.

3. Смирнова Н. В. Академическая грамотность и письмо в вузе: от теории к практике. *Высшее образование в России*, 2015. № 6, С. 58-62.

4. Фенцик О.М. Формування академічної грамотності здобувачів вищої освіти у процесі фахової підготовки. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 73. Т. 2. С.226-231.

УДК 378.016:81-028.31-028.42]:378:37.011.3-057.876(043.2)

ФЕНЦИК О.М., ДИЯНИЧ М.М.,
Мукачівський державний університет

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Реформування національної освіти зумовлює здійснення наукової дискусії щодо пошуку інноваційних способів формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів закладу загальної середньої освіти, на яких покладена важлива місія - закласти фундамент особистісного розвитку дитини, виховати всебічно і гармонійно розвинену особистість.

Зрозуміло, що успішність навчання здобувачів здебільшого залежить від здатності педагога якісно організувати освітній процес, його здатності добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання та розвитку учнів. Проте не менш важливою для вчителя є сформована здатність аналізувати результати навчання учнів, застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі: спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати та

інтерпретувати результати, створювати моделі та визначати їхню дієвість. Саме тому важливою у структурі професійної компетентності є науково-дослідницька.

Аналіз інформаційних джерел свідчить, що чимало наукових розвідок порушують проблему професійної підготовки майбутніх учителів до дослідницької діяльності, зокрема: О.Артеменко, С. Балашова, Р. Вернидуб, Н. Кічук, Г. Кловак, Л. Коржова, С. Мартиненко, О.Норкіна, О.Шквир та ін. Проте, як свідчить аналіз опитування учителів, і досі виникає суперечність між потребою сформованої готовності учителів початкових класів до активної науково-дослідницької діяльності, застосовування наукових методів пізнання в освітньому процесі та недостатнім врахуванням цієї специфіки у змісті фахової підготовки.

У контексті означеного дослідження, насамперед, з'ясуємо сутність поняття «науково-дослідницька компетентність».

Цікавими, вартими уваги щодо осмислення суті науково-дослідницької компетентності майбутніх педагогів видаються міркування Я. Никорака, який означену компетентність розуміє «як якість особистості, яке включає знання, вміння і навички проведення дослідницької діяльності, що дозволяє їй проводити наукову роботу для вирішення освітніх проблем, відповідно до визначених мети та завдань професійної підготовки» [1, с.201]. Особливу наукову цінність для нашого дослідження є погляди О. Норкіної, яка поняття «дослідницька компетентність педагога» трактує як цілісну, інтегративну якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності педагога, ціннісні ставлення та особистісні якості, виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів науково-педагогічного пізнання, застосування творчого підходу у плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності [2]. Отже, узагальнивши погляди вчених на сутність професійно-дослідницької компетентності та зважаючи на визначення поняття компетентності у Законі України «Про вищу освіту», дефініцію «науково-дослідницька компетентність майбутніх учителів початкової школи» розглядаємо як комбінацію знань, умінь і практичних навичок, інтелектуальних здібностей та професійних якостей, що визначають їх здатність успішно здійснювати науково-дослідницьку діяльність у галузі освіти і є результатом професійної підготовки до науково-дослідницької діяльності під час навчання у ЗВО. Проте, слід додати, що науково-дослідницька компетентність є водночас і результатом навчання у закладі вищої освіти, і засобом саморозвитку особистості.

Цілком зрозуміло, що формування науково-дослідницької компетентності потребує якісної підготовки майбутніх педагогів до їх професійної та науково-дослідницької діяльності в галузі освіти.

Сучасна система вищої педагогічної освіти повинна сприяти формуванню майбутніх педагогів нового типу інтелекту, мислення, здатності швидко

адаптуватись до нових професійних викликів в умовах швидкоплинних інформаційних змін. Погоджуємось із дослідниками, які вказують на створення інноваційного освітнього процесу педагогічного вишу, інтеграцію науково-дослідної і навчальної діяльності, наближення освітнього процесу до творчої діяльності, формування таких якостей особистості, які б забезпечували студентам успішну реалізацію у професії вчителя [3]. Натомість хочемо додати, що фахова підготовка здобувачів спеціальності 013 «Початкова освіта» потребує надання їй саме дослідницько-пошукового характеру, аби в майбутньому забезпечити успішну як професійну так і науково-дослідницьку діяльність в освітньому процесі НУШ.

Підсумовуючи, доцільно зазначити, що Новій українській школі потрібний педагог, який володіє науково-дослідницькою компетентністю, вміє аналізувати, порівнювати, узагальнювати та створювати самостійно найбільш ефективні методики і технології навчання відповідно до індивідуальних особливостей дітей класу. Означену компетентність розглядаємо як сформовану здатність і готовність педагога застосовувати комплекс науково-професійні знання, вміння і досвід науково-дослідницького пошуку в галузі освіти з метою вирішення професійних завдань та створення інноваційного освітнього середовища для всебічного гармонійного розвитку здобувачів.

Література

1. Никоряк Я. Науково-дослідницька компетентність майбутніх педагогів гуманітарного профілю: функціонально-змістовий аспект. Гірська школа Українських Карпат. Наукове фахове видання з педагогічних наук. № 17. 2017. с.199-204.
2. Норкіна О. В. Розвиток дослідницької компетентності педагогів як умова підвищення ефективності дослідно-експериментальної роботи. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти*. Матеріали Всеукр.науково-практичної інтернет-конференції. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/idpurso/paper/view/92>
3. Фенцик О.М., Пинзеник О.М. Дослідницька компетентність як складова фахової підготовки здобувачів вищої освіти. Збірник наук. Праць. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький ЛА НАУ, 2020. Вип.8. С.130-137.

УДК 378:373.3.011.3-051]:005.5(043.2)

ФЕНЧАК Л. М.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасний педагог – це діагностик, аналітик, прогнозист, розробник проєктів, координатор і управлінець, організатор власного саморозвитку, який повинен мати лідерські якості, здібності, навички для того щоб планувати, організувати й управляти різноманітними видами власної та учнівської діяльності; коригувати її за результатами контролю та аналізу. Тому сьогодні гостро постає питання про професійну готовність майбутніх вчителів початкових класів до здійснення організації та управління навчально-виховним

процесом у загальноосвітніх навчальних закладах та формування у них управлінської компетентності.

Готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічного управління освітньою діяльністю здобувачів початкової освіти розглядаємо у єдності та взаємодії відповідних педагогічних умов:

1) педагогічні умови мотиваційно-ціннісного змісту, які характеризують особистісне ставлення майбутнього вчителя початкових класів до формування власної готовності до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів;

2) педагогічні умови змістово-пізнавального змісту, які характеризуються рівнем предметних і загальноосвітніх знань та умінь, що є засобами ефективного здійснення професійної організаційно-управлінської діяльності вчителя.

3) здійснення міжпредметної координації навчальних дисциплін із циклів професійно-фахової підготовки;

4) впровадження особистісно-орієнтованого, ціннісного та компетентнісного підходів.

У підготовці майбутнього фахівця початкової освіти виділяють два аспекти: професійний та особистісний, які настільки взаємообумовлені та взаємопов'язані, що утворюють єдине професійно-особистісне проектування та становлення функціональної особистості спеціаліста.

Для реалізації педагогічних умов готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів, під час його підготовки необхідно передбачити такі складові компоненти:

– зміст підготовки відповідно до цілей, конкретних завдань та специфіки професійної кваліфікації цієї підготовки (зміст підготовки розглядається як мета та результат фахової підготовки у відповідності до освітньо-кваліфікаційного рівня);

– педагог як конструктор та організатор процесу навчання, розвитку і виховання майбутнього фахівця;

– педагогічний інструментарій – методи, прийоми, засоби навчальної взаємодії, організаційні форми навчання;

– суб'єкт навчання як активний учасник навчальної діяльності, результатом якої є особистісне оволодіння професійним досвідом та вміння його творчо застосовувати у майбутній діяльності.

Важливу роль у формуванні організаційно-професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи відіграє навчальна дисципліна «Організація та управління у початковій освіті». За нашими дослідженнями, здобувачі вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності «Початкова освіта», мають ґрунтовно володіти, уміннями і навичками розв'язання таких освітніх завдань: проектувати освітнє середовище для досягнення гарантованих високих результатів навчання, виховання і розвитку особистості учнів; брати участь в управлінні навчальним закладом, класом,

іншими об'єднаннями учнів, батьків, учителів тощо; організувати взаємодію з державними установами, громадськими об'єднаннями, батьками учнів; вивчати потреби, можливості і досягнення учнів у навчальному процесі, моделювати їх освітні індивідуальні маршрути, а також власну професійну кар'єру.

Таким чином, сучасний випускник педагогічного факультету має бути не просто вчителем, а педагогом-менеджером, здатним успішно планувати і організувати як власну професійну діяльність, так і діяльність здобувачів початкової освіти та володіти організаційно-управлінською компетентністю.

Література

1. Сергеева Л. М. Управлінські навички молодшого спеціаліста: теорія та методика формування : монографія / Сергеева Л. М.; [за ред. С. О. Сисоевої]. – К. : Кадри, 2001. – 202 с.

2. Серняк О. М. Управлінський аспект професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя дисциплін гуманітарного циклу / О.М. Серняк // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Сер. Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 13-17.

3. Фенчак Л.М. Проектувальні уміння майбутніх фахівців початкової освіти - важливий складник їх організаційно-управлінської компетентності // Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м.Ніжин, 20-21 жовтня 2016 р./ за заг.ред.Є.І.Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. - С.146-148.

УДК 373.3(477.87)

ФІЛЕ Г.Ф.,
Мукачівський державний університет

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ РЕЛІГІЙНОГО ВИХОВАННЯ

Релігія у XXI столітті все ще залишається вагомим фактором у формуванні світогляду людини, вона регламентує норми суспільної поведінки, відіграє важливу роль у житті окремої людини, держави та людської цивілізації загалом. Зважаючи на ряд негативних соціально-економічних явищ, пандемію, локальні війни тощо, релігія залишається тим осередком, де кожен може віднайти спокій та мудрість буття. В сучасних умовах релігійне виховання актуалізується як джерело формування духовної культури особистості. Сучасне освітнє законодавство взаємовідносини освіти та релігії трактує наступним чином: «Державні та комунальні заклади освіти відокремлені від церкви (релігійних організацій), мають світський характер» [1]. Разом з тим, якщо приватні заклади освіти засновані релігійними організаціями, то вони мають право визначати релігійну спрямованість власної освітньої діяльності.

Питання релігійного компонента в освіті досліджувалися в працях вітчизняних педагогів, зокрема: Г. Ващенко, М. Костомаров, К. Ушинський (місце та значення релігії в духовно-моральному вихованні молоді); О. Сухомлинська, М. Прищак (поняття духовності та особливості її формування); І. Бех, М. Євтух, В. Жуковський, Т. Тхоржевська (проблеми виховання духовних цінностей підростаючого покоління); М. Бабій, І. Булига,

М. Закович, О. Романова, З. Таратайцева (місце та роль релігійної освіти в державній школі); І. Петренко, В. Філіпов, І. Чупілко (роль церкви у становленні освіти в Україні); О. Вишневський (значення традиційного християнського виховання молоді). Наукові дослідження вітчизняних фахівців створюють теоретичну основу для вивчення різноманітних аспектів релігійної освіти. Також цікавим в контексті досліджуваної нами проблеми є дослідження Ю. Тарабана щодо характеристики моделей релігійної освіти України та країн Європи, особливо, коли мова йде про питання наступності релігійного виховання та ролі релігії в організації освітнього процесу впродовж всієї генези європейського шкільництва, адже там «штучно не переривалася традиція релігійної освіти (на відміну від України, в якій тривалий час реалізовувалася політика атеїзму)» [2, с. 27].

Мета нашої публікації полягає у характеристиці ключових понять, які пов'язані з релігійним вихованням особистості, зокрема: «релігійна освіта» та «релігійне виховання».

Релігійна освіта як освітній феномен є предметом розгляду таких галузей знання, як філософія, соціологія, загальна й компаративна педагогіка, історія педагогіки, правознавство, психологія, політологія, етнографія, теологія, релігієзнавство, історія релігії тощо.

У «Релігієзнавчому словнику» релігійна освіта трактується як «...навчальний процес, що зорієнтований на передачу особі певного обсягу релігійної інформації з метою підвищення рівня її релігійної освіченості, усвідомленого сприйняття змісту повного релігійного віровчення» [3].

Велика Українська Енциклопедія термін «релігійна освіта» розглядає в трьох значеннях:

1) система навчання на основі певного релігійного світогляду на будь-якій з ланок освіти (дошкільна, шкільна (зокрема, недільні школи), професійна (зокрема, семінарії), вища (зокрема, духовні академії);

2) викладання предметів релігієзнавчо-етичного спрямування з позицій певного релігійного світогляду (наприклад, «Християнської етики») в системі загальної освіти;

3) катехітичний складник в системі духовної освіти [4].

Невід'ємною складовою релігійної освіти є релігійне виховання, під яким слід розуміти «форму виховного впливу на особистість, покликанням якої є формування поглядів на релігію як найвищу духовну цінність, що є єдиним визначальним фактором не лише суспільного і культурного процесу, а й життєдіяльності особи. Релігійне виховання завжди характеризує певна конфесійна зорієнтованість, світоглядна упередженість щодо арелігійних форм свідомості, вплив переважно на емоційну сферу духовності людини, догматичність» [5]. Релігійне виховання можуть здійснювати як окремі представники певних релігійних конфесій, зокрема служителі культу, так і спеціально створені для його проведення інституції: місіонерські товариства, чернечі ордени, братства тощо. Засобами релігійного виховання можуть

виступати різні релігійні видання, преса, радіо- та телепередачі релігійного змісту. Так, багато конфесій мають чітко розроблену систему виховного впливу на своїх послідовників. Проте, важливим фактором релігійного виховання має бути толерантне ставлення до представників різних релігійних конфесій, адже на сьогодні в нашій державі проживають послідовники різних релігій. Відтак, релігійне виховання не повинно призвести до загострення міжконфесійних суперечностей, суспільної нестабільності на конфесійній чи світоглядній основі, не порушувати громадянський спокій нашого суспільства.

В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка відсутнє трактування змісту понять «релігійна освіта» та «релігійне виховання». Є тільки стаття, присвячена поняттю «безрелігійне виховання», під яким слід розуміти «виховання, яке нічим прямо не сприяє виникненню чи зміцненню в учнів релігійних уявлень і настроїв, однак нічим прямо й не протидіє їм, навіть коли вони відкрито проявляються в дітей. При цьому вважається, що ставлення до релігії є приватна справа вихованців, в яку вихователь і виховна установа не повинні втручатися» [6].

Разом з тим, релігійна освіта та виховання в незалежній Україні актуалізувалися з 2005 р., коли Президент України В. Ющенко оголосив про необхідність упровадження в державних загальноосвітніх школах навчального предмету «Етика віри» та світського навчального предмету «Етика» у 5-6 класах. Поряд з цими предметами в сучасних українських школах за рахунок варіативної складової також читаються предмети християнсько-світоглядного, культурологічного та освітньо-виховного спрямування, серед яких: «Основи християнської етики», «Етика: духовні засади», «Християнська етика в українській культурі», «Біблійна історія і християнська етика», що спрямовані на формування системи духовно-моральних цінностей особистості, зважаючи на світський характер освіти в Україні.

Перспективним напрямом наших подальших розвідок ми визначаємо дослідження впливу релігії та церкви на становлення та розвиток освіти в історичній ретроспективі Закарпаття як полікультурного та поліконфесійного регіону, а також з'ясування змісту релігійної освіти та виховання в дорадянський період, коли в закарпатських школах упроваджувалися європейські освітні моделі, в тому числі й з організації релігійного виховання в закладах освіти.

Література

1. Закон України про освіту (2017 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA#w1_1. Дата звернення: 06.04.2021 р.
2. Ю.Тарабан. Характеристика моделей релігійної освіти України та країн Європи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 6 (70). С. 25-37.
3. Колодний А.М., Лобовик Б.О. Релігієзнавчий словник. К.: Четверта хвиля, 1996. Стаття: Релігійна освіта.

4. Велика Українська Енциклопедія. Стаття: Релігійна освіта URL: <https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B3%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0>. Дата звернення: 06.04.2021р.

5. Українська релігієзнавча енциклопедія. Стаття: Релігійне виховання. URL: <https://ure-online.info/encyclopedia/religijne-vyhovannya/>. Дата звернення: 06.04.2021р.

6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 366 с. Стаття: безрелігійне виховання.

УДК 37.035

ФІЛЬО В. В., МОЧАН Т. М.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ В СІМ'Ї

Незаперечним є той факт, що процес соціального розвитку дитини починається з раннього дитинства і проходить у певному соціальному середовищі. Дитина розвивається у межах своєї сім'ї, соціального й національного оточення. На дитину впливають батьки, родичі й інші дорослі, однолітки, з якими вона спілкується, а також навчальний заклад як соціальна інституція, в якій вона соціалізується. Також помітний вплив на соціалізацію дитини мають засоби масової інформації, соціокультурне середовище, у якому вона росте, події, що відбуваються у доквітлі.

Виховна місія сім'ї особлива, тому що саме тут формується характер людини, її ставлення до життя. Діти – майбутнє народу, його найбільший скарб. Отже, і головний сенс сімейного життя полягає у тому, щоб мати й доглядати дітей, вирощувати й виховувати їх. За твердженням народної педагогіки, подружжя може досягти повного духовного, фізичного й емоційного розвитку тільки через дітей, а особливу роль відводить батькам насамперед як вихователям. На високий п'єдестал вона поставила жінку-матір. «Усе найкраще на землі, – кажуть у народі, – йде від сонця та від молока матері». Мати – хранителька домашнього вогнища, перша вихователька дітей. Високими виховними обов'язками наділений батько. За вимогою народної педагогіки, дітей повинні виховувати спільно батько і мати. Чоловік, який перекладає виховання дітей на свою дружину, збіднює їх духовно, самопринижує себе як батько, як людина, прирікає своїх дітей на те, що вони перестають бути дітьми батьковими, а стають дітьми лише маминими, дитсадівськими, шкільними. У таких умовах найчастіше виникають різні непорозуміння між батьками й дітьми [1, с. 223].

Досліджуючи проблеми родинної педагогіки, М. Стельмахович відзначає: «Провідна роль у родинному вихованні належить, звичайно, батькам та рідній (материнській) мові. На формування світогляду й поведінки дітей великий вплив мають також дідусі і бабусі, брати і сестри як взаємовихователі, няні з народу, родичі, свояки, куми, ровесники, церква» [2, с. 14-17].

Власне, сім'я – «невтомна охоронниця наших предків, родоvodu, совісті й честі минулих, сучасних і прийдешніх поколінь. Таким чином свідомо українська сім'я – це духовний храм України-матері» [3, с. 4]. Тому й виховний вплив родини на формування особистості дитини, на щоденне наше буття переоцінити неможливо. «Сім'я – найперша вихователька підростаючих поколінь за всіх часів і у всіх народів, невтомна піклувальниця про формування у дітей високої духовності та гуманізму, національного духу, характеру, свідомості» [3, с. 4].

Вихованням дітей у сім'ї опікувалася в основному мати. Вона є на сторожі доброї, лагідної, світлої атмосфери в домі. Тому ідеал людини, характер моралі, спосіб життя українців підпорядковані нормам, що є типовими для жінки. Звідси й генетичні риси національного характеру: сердечність, доброта, щирість, гостинність, працьовитість тощо. «Успадкування справ батьків – у дітях. Продовження роду, народу, нації – в дітях. Увічнення зв'язків між поколіннями, збереження історичних традицій, духовної і матеріальної культури, примноження корисних винаходів попередніх поколінь – у дітях!» [4].

Власне «материнська і батьківська любов не повинна бути сліпою, а має виховувати в дитині Людину, бути підтримкою, утверджувати віру в себе, у свої сили, захищати і водночас рухати вперед, а не бути своєрідним ковпаком, ізолятором. Духовна серцевина такої любові у тому, щоб син чи донька відчували повагу до себе, прагнули бути хорошими людьми» [5, с. 26].

Сімейний вплив відзначається високою емоційністю – відносини у здоровій, гармонійній сім'ї будуються на почуттях любові і прихильності один до одного. Чутливість дитини, її довірливе ставлення до людей, сприйнятливність до їхніх оцінних суджень – усе це формується, або ж не формується у дошкільні роки сімейним оточенням дитини. Доводимо, що сім'я має більші можливості для виховання, ніж будь-який інший інститут соціалізації; цей вплив характеризується тривалістю і постійністю. Сім'я створює підґрунтя, на якому відбувається становлення особистості, її моральний, розумовий, емоційний, вольовий, фізичний і соціальний розвиток.

Аналіз наукових праць, присвячених вивченню широкого спектру проблем сімейного виховання, дав нам підставу для формулювання висновків щодо особливостей соціалізаційного впливу сім'ї як соціальної інституції на дітей дошкільного віку в порівнянні з впливом на них інших соціальних інституцій. Представники різних наукових шкіл одностайно схиляються до тези, що соціалізація та виховання дитини у сім'ї – лише одна з форм соціального виховання у суспільстві, натомість сім'я як перший інститут соціалізації виконує важливі соціалізаційні функції.

Література

1. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1995. – 232 с.
2. Стельмахович М. Г. Українська родина. Сім'я і родинне виховання в Україні з початку ХХ ст. і донині / М. Г. Стельмахович // Рідна школа. – № 3. – 1993. – С. 14–17.

3. Луцик Д. Идеали сім'ї у творчості класиків педагогічної думки в Україні і сучасна українська сім'я : монографія / Д. Луцик. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. – 134 с.

4. Стельмахович М. Г. Педагогіка життя / М. Г. Стельмахович. – К. : Т-во «Знання» Української РСР, 1980. – 48 с. – (Серія VII «Педагогічна»).

5. Сухомлинська О. В. Материнська любов як основа виховання / О. В. Сухомлинська // Початкова школа. – 1993. – № 10. – С. 26–28.

УДК 373.2.091.313 (043.2)

ФУЛЕЙ А.Ю., МАРКО М.М.,
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ПАЛЬЧИКОВОГО ІГРОТРЕНІНГУ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Інтеграція України в європейське освітнє співтовариство зумовила глибоке реформування системи освіти у напрямі індивідуалізації освітнього процесу, неперервності освіти та варіантності навчальних планів і освітніх програм, їх переорієнтації на пріоритетний розвиток особистості та створення для цього відповідних умов з боку суспільства. Відтак, актуалізується проблема впровадження інноваційних методик навчання, зокрема навчально-ігрових технологій, які дозволяють докорінно змінити методологію, надати нової якості організації та здійсненню освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Зупинимось детальніше на інноваційній технології «Пальчиковий ігротренінг». Суть методики полягає в тісному зв'язку розвитку м'язів руки дитини з розвитком її мовлення та мислення. Технологія «Пальчиковий ігротренінг» знайомить дітей з різноманітними пальчиковими іграми та вправами, пальчиковою гімнастикою, логоритмікою, кінезіологічними вправами, іграми з сипучими, шнурівками, прищіпками, гудзиками, дрібними предметами та ін. [1, с.134].

Ігри з пальчиками розвивають мозок дитини, мову, творчі здібності, уяву. Прості рухи допомагають прибрати напруження не тільки з самих рук, але й розслабити м'язи всього тіла. Вони здатні покращити вимову багатьох звуків. Загалом, чим краще працюють пальці і вся кисть, тим краще дитина розмовляє. Пальчикові ігри – не єдиний засіб розвитку дрібної моторики рук дитини, але пальчикові ігри мають значну перевагу: дитина засвоює їх в процесі живого і емоційно-насиченого спілкування з дорослим. Пальчикові ігри та вправи – унікальний засіб для розвитку дрібної моторики і мови дитини в їх єдності і взаємозв'язку.

Пальчиковий ігротренінг з використанням підручного матеріалу є ефективним засобом розвитку таких функцій:

– корекції мовлення дітей (в головному мозку людини центри, відповідальні за мову і рухи пальців рук, розташовані дуже близько;

стимулюючи дрібну моторику і активізуючи тим самим відповідні відділи мозку, ми активізуємо і сусідні зони, що відповідають за мову);

- тактильної чутливості і складнокоординованих рухів пальців і кистей рук (вправи з перекочуванням олівця, викладання візерунка з намистин);

- просторово-образне мислення і творчі здібності (мова і мислення тісно пов'язані між собою, словесно-логічне мислення дітей з мовним недорозвиненням трохи нижче вікової норми).

На сьогоднішній день відомо, що на початковому етапі життя саме дрібна моторика відображає те, як розвивається дитина, свідчить про його інтелектуальні здібності. Діти з погано розвинутою ручною моторикою незграбно тримають ложку, олівець, ручку, не можуть застібати гудзики, шнурувати черевики. Їм буває важко зібрати деталі конструктора, що розсипалися, працювати з пазлами, паличками для рахування, мозаїкою. Вони відмовляються від улюблених іншими дітьми ліплення і аплікації, не встигають за дітьми на заняттях. Руки – як тонкий інструмент, «настроюються» вони протягом тривалого часу. Тому починати роботу з розвитку рухів рук дитини потрібно з раннього віку. Адже дитина у ранньому віці, має величезний потенціал для формування майбутньої особистості, зокрема її інтелектуального розвитку.

Упровадження технології «Пальчиковий ігротренінг», як одної з форм інтегрованого підходу у навчанні дітей раннього та дошкільного віку сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду дітей, інтенсивному розвитку когнітивних процесів; формуванню допитливості, активного мовлення та фізичного розвитку, сприяє становленню особистості в суспільних відносинах і в цілому забезпечує дошкільну зрілість [2, с.129].

Робота з розвитку дрібної моторики повинна проводитись регулярно, адже саме тоді буде досягнутий вагомий ефект від цих спеціальних вправ. Завдання з розвитку рухів пальців рук повинні приносити дитині радість, не повинні викликати перевтомлення. Велике значення в цих іграх-вправах має текст. Він має бути веселим, доступним для дітей даного віку. Необхідно пояснювати значення тих чи інших рухів чи положень пальців, зацікавлювати дітей у виконанні цих рухів, створювати сприятливий емоційний настрій [3].

Рівень розвитку дрібної моторики – один із показників готовності до шкільного навчання. Дитина, яка має високий рівень розвитку дрібної моторики, уміє логічно мислити, у неї достатньо розвиненні пам'ять, увага, зв'язне мовлення. Недостатній розвиток дрібної моторики призводить до негативного ставлення до навчання. Саме тому робота з розвитку дрібної моторики повинна починатися задовго до вступу до школи [4].

Тільки за допомогою всебічної, регулярної, методично грамотної роботи педагога дошкільного закладу можна досягти найбільшого ефекту від пальчикового ігротренінгу.

Література

1. Богуш А. М. Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. 230 с.
2. Яловська О.О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 228 с.
3. Тітаренко С., Іванюта Л. Засоби розвитку дрібної моторики у дітей раннього віку. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2014. Вип. 18(1). С. 302-307.
4. Биковець Л. Л. Вплив рухів пальців рук на розумовий та мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2012. №2. С. 124–131.

УДК:373.3.091.33:003:81-028.31

ФУРДЕЛА А. Т., ХОМА О. М.,
Мукачівський державний університет

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ В ПЕРШОМУ КЛАСІ

Перший клас працює за Концепцією Нової української школи, що передбачає формування ключових компетентностей. Державний стандарт початкової освіти мовно-літературної галузі (2018) спрямований саме на вирішення цього завдання. «Здобувач освіти: взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення власного досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови; досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх» [2]. Ці вимоги потребують зміну підходів до організації освітнього процесу. В першу чергу, мова йде про методи навчання. Означене питання в центрі дослідження низки науковців (М. Вашуленко, М. Захарійчук, К. Пономарьова та інші).

Адаптаційно-ігровий період, що визначений для першокласників, вимагає інновацій. Однією із них є інтегроване навчання. «Інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи» [3, с.72]. Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни [там же, с.73]. Відповідно змінюються й методи навчання. Вони повинні відповідати інтегративному підходу, формувати ключові компетентності на основі нових Типових освітніх програм, підручників «Українська мова та читання».

Навчання грамоти в 1 класі відбувається за трьома періодами: добукарним, букварним, післябукварним. Методи навчання добираються відповідно до них. За словами М. Вашуленка, «метод, за яким сучасні

шестирічні першокласники опановують грамоту, – є звуковий аналітико-синтетичний, який опрацював К. Д. Ушинський. Провідний принцип цього методу можна сформулювати так: «від звука до букви». Це означає, що перед тим, як ознайомити дитину з певною буквою, треба навчити її виконувати різноманітні вимовно-слухові, аналітичні й синтетичні дії з тим звуком (або звуками), який ця буква позначає: правильно вимовляти його, упізнавати в різних позиціях слів (на початку, у середині або в кінці), виокремлювати зі слів, складів і синтезувати з іншими звуками» [1, с.5]. Далі вчений пояснює: «...переваги звукового аналітико-синтетичного методу полягають не тільки в його раціональній системі навчання читання й письма, а в тому, що діти з перших кроків вивчення рідної мови, як і на інших уроках, мають змогу оволодіти всіма відомими розумовими операціями: аналізом, синтезом, абстрагуванням, класифікацією, узагальненням» [там же, с.6].

Пояснення, бесіда, евристична бесіда залишаються в системі методів початкового навчання. У Пораднику для вчителя [3] пропонуються інноваційні методи з алгоритмами їх застосування, серед них: «мозкова атака», «асоціативний куц», «кубування», «знаємо – хочемо знати – дізналися» (таблиця «ЗХД»), «щоденні 5» та інші. Наприклад, пояснення застосування методу «щоденні 5» [3, с. 92]:

1. Читання для себе.
2. Письмо для себе.
3. Читання для когось.
4. Робота зі словами.
5. Слухання.

Ротаційна модель «щоденні 5» розроблена з метою навчити учнів розвивати власну витривалість та самостійність під час виконання кожного з її компонентів, що забезпечує їх активну участь у читанні та письмі протягом певного часу.

У процесі дослідження методів навчання української мови в 1 класі нами зацентровано увагу й на таких: ігрових, піктограм, «криголам», «вузлик», «сенкан» та інших. Звичайно, пріоритетність надається дидактичним іграм. Конструктор Лего, з яким працюють першокласники, дає можливість не тільки розвивати креативне мислення, а й сприяти розвиткові зв'язного мовлення. Слід зауважити, що методи розвитку зв'язного мовлення, як імітаційні, конструктивні, творчі, повинні бути спрямовані на формування комунікативної компетентності, мовленнєвої особистості.

Таким чином, нами розкрито окремі методи навчання в 1 класі.

Література

1. Вашуленко М. С. Концептуальні засади конструювання сучасного підручника з навчання грамоти / М. С. Вашуленко // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2018. Випуск. 33. – С. 3–14.
2. Державний стандарт початкової освіти . Електронний варіант. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>. З екрану.

3. Нова українська школа: poradnik dla vchytela / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

УДК 376-042.4:004(043.2)

ХИМИНЕЦЬ К.І., ЧЕКАН О.І.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ

Бурхливий розвиток програмно-технічних засобів створення, збереження й обробки інформації у світі дедалі швидше змінює орієнтації сучасного суспільства. Входження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у різні сфери діяльності людини не оминула й галузь освіти. Зазначимо, що у зв'язку з цим особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного педагога на усвідомлення принципово нових вимог до його педагогічної діяльності, готовність використовувати ІКТ як допоміжний навчальний ресурс.

Необхідність застосування ІКТ в освітньому процесі ЗДО регламентовано вітчизняною нормативно-правовою базою. Так, у «Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року» зазначено, що «пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві», а також наголошується на необхідності повного забезпечення дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів навчальними комп'ютерними комплексами [2]. На сьогодні використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО – це одна з найактуальніших проблем у педагогіці, зокрема і в логокорекційному процесі.

Система сучасної логопедичної допомоги потребує постійного впровадження інноваційних технологій у корекційний процес. Інформаційні технології є важливим інструментом поліпшення якості освіти, оскільки дозволяють необмежено розширити доступ до інформації. Освіта ХХІ століття спрямована на формування людини нового типу, готової жити в інформаційному суспільстві, розв'язувати нестандартні ситуації, реагувати на стрімкий технічний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використанню комп'ютерних програм у дошкільній освіті присвячені дослідження Ю. Горвиця, Т. Денисової, А. Іванова, О. Кореганової, Г. Лаврентьевої, Л. Марголіса та ін. У роботах вчених висвітлюються різноматні аспекти інноватики освітньої системи та діяльності педагогів. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, дидактичні та методичні аспекти висвітлюються в працях О. Вітюка, М. Жалдака, О. Жильцова, О. Кукушкіної, В. Кухаренка, Н. Морзе, Т. Олійник, Ю. Рамського, О. Співаковського та ін. Проблеми впровадження

інформаційно-комунікативних технологій у корекційній освіті досліджуються вченими Б. Айзенберг, О. Качуровською, О. Кукушкіною, О. Легким, С. Мироною, І. Холковською, М. Шеремет, А. Юдилевич та ін., питання формування професійної компетентності вчителя-логопеда розкриваються в роботах науковців І. Жадленко, М. Орешкіної, Ю. Пінчук, С. Шаховської, М. Шеремет та ін. Таким чином, аналіз літератури доводить думку про те, що комп'ютерні засоби представляють для фахівця не частину змісту корекційного навчання, а додатковий набір можливостей щодо корекції відхилень у розвитку дитини.

Процес навчання і виховання дитини з порушеннями мовлення є досить тривалим і важким. Свідоме відношення дитини до дефектів власного мовлення, а, відповідно, і бажання їх виправити, тобто мотивація – одне з центральних завдань логопедичної роботи. Часто одного досвіду, володіння методикою корекції мовлення і бажання логопеда не достатньо для успішного здійснення логопедичного впливу. Діти просто не хочуть займатися, їм набридає щоденне промовляння складів та слів, називання картинок з метою автоматизації звука. І ось саме в таких випадках на допомогу приходить комп'ютер. Комп'ютер у життя дитини може увійти лише через гру, тому в дошкільних навчальних закладах розвивальне середовище функціонує як комп'ютерноігровий комплекс [1].

Упровадження ІКТ у логодіагностичну та логокорекційну роботу допомагає розв'язувати завдання як на рівні дитини – здійснювати диференційований підхід до навчання, сприяти активізації мимовільної уваги, формувати позитивну мотивацію до корекційно-педагогічної діяльності, – так і на рівні учителя-логопеда – оптимізувати, індивідуалізувати процес навчання, створити надійну систему моніторингу корекційної роботи, підвищувати педагогічну кваліфікацію і професійну майстерність. Застосування ІКТ на логопедичних заняттях розширює можливості роботи з наочним матеріалом, допомагає успішно досягти поставленої мети диференційованої логокорекції. За комп'ютером дитина почуває себе більш дорослою, впевненою, компетентною в інформаційному суспільстві. Ці ігри стимулюють інтерес дитини до навчання. А чим більше дитина прагне займатися, тим ефективніше є заняття і логокорекційна робота.

Комп'ютерні технології здатні оживити важкий і тривалий корекційний процес за рахунок новизни, реалістичності і динамічності зображення, використання анімованих зображень, відеоматеріалів, аудіозаписів [4, с. 39]. Використання комп'ютерних програм робить заняття привабливими, стимулює зацікавленість, налаштовує на позитивний результат.

Використовуючи ІКТ на логопедичних заняттях потрібно намагатися дотримуватися наступних принципів: принцип полісенсорного підходу до корекції мовленнєвих порушень, при якому слухове сприйняття інформації поєднується з опорою на зоровий контроль, що дозволяє задіяти збережені аналізатори і сприяє активізації компенсаторних механізмів. Візуалізація

інформації відбувається на екрані монітора у вигляді доступних для дітей мультиплікаційних образів і символів. Елементи комп'ютерного навчання допомагають формувати в дітей знакову функцію свідомості, що є вкрай важливим для їх мовленнєвого та інтелектуального розвитку. Таким чином, у дітей формується поняття того, що є декілька рівнів оточуючого нас світу – це і реальні речі, і картинки, і слова, і схеми; принцип розвиваючого і диференційованого навчання дітей-логопатів. Комп'ютерні технології передбачають можливість об'єктивного визначення зон актуального й найближчого розвитку дітей із порушеннями мовлення; принцип системності і наступності навчання. Комп'ютерні технології дозволяють використовувати отримані раніше знання в процесі оволодіння новими, переходячи від простого до складного; принцип доступності навчання. Комп'ютерні технології і методи їх подачі дітям відповідають віковим особливостям дошкільнят. Завдання пропонуються дітям в ігровій формі; принцип індивідуального навчання. Комп'ютерні технології призначені для індивідуальних і підгрупових занять, і дозволяють побудувати корекційну роботу з урахування індивідуальних навчальних потреб та можливостей дітей; принцип об'єктивної оцінки результатів діяльності дитини. Результати діяльності представляються візуально на екрані у вигляді мультиплікаційних образів і символів, що автоматично виключає суб'єктивну оцінку; принцип ігрової стратегії і введення дитини в проблемну ситуацію.

Ігровий принцип навчання з пред'явленням користувачу конкретного завдання, яке варіюється в залежності від індивідуальних можливостей і корекційно-навчальних потреб, дозволяє ефективно вирішувати поставлені корекційні завдання і реалізувати на практиці дидактичні вимоги доступності комп'ютерних засобів навчання; — принцип виховуючого навчання. Використання комп'ютерних технологій дозволяє виховувати в дітей волю та моральні якості. Цьому сприяє і діяльність дитини, спрямована на вирішення проблемної ситуації, бажання досягнути необхідного результату, підвищена мотивація діяльності [3].

Отже, використовуючи на своїх заняттях комп'ютер, логопед повинен пам'ятати, що головна мета його роботи – це корекція мовлення для реалізації повноцінного спілкування дитини з іншими людьми. Використання ІКТ на логопедичних заняттях потребує ретельної організації, адже в дітей збільшується емоційна напруга, підвищується навантаження на зорові аналізатори та центральну нервову систему, збільшується ступінь зорової і розумової втоми. Тому особлива увага приділяється дотриманню санітарно-гігієнічних вимог до проведення занять із використанням ІКТ.

Література

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній професійній освіті [Електронний ресурс] / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Режим доступу : <http://www.tmpe.gb7.ru/docs/1/Gurevich.pdf>
2. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» / Верховна Рада України, 2007. – №12. – С.102.

3. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: Навчальний посібник / Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. – Вінниця : ТОВ «Планер». – 2011.
4. Легкий О. Корекційні можливості застосування комп'ютера у спеціальній школі / О. Легкий // Дефектологія. – 2002. – № 1. – С. 36-39.
5. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, МОЗ України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z056-3-16>

УДК: 373.3.091.31:003-028.31

ХОМА О. М., МАКАРА Ж. М.,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Концепція Нової української школи, Державний стандарт початкової освіти ставлять нові вимоги до уроку української мови та читання, літературного читання. Мова йде про формування ключових компетентностей. «Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [1, с.3].

У Методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України про викладання у початковій школі у 2020/2021 навчальному році підкреслюється: «Пріоритетними залишаються завдання створення освітнього середовища для реалізації інтегративного підходу до компетентісно орієнтованого навчання, забезпечення умов для взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства та в умовах психологічної комфортності» [4].

Важливого значення надається формуванню читацької компетентності, оскільки читання – не тільки предмет початкової школи, а й засіб навчання, що забезпечує всебічний розвиток дитини, формує світогляд, національну свідомість та морально-етичні цінності. У нашому дослідженні акцентується увага на формах читання.

Методика проведення уроків, форм класного читання у центрі вивчення низки науковців (О. Вашуленко, Г. Волошина, Т. Білявська, С. Дорошенко, Л. Іванова, Т. Котик, О. Савченко та інші). Відтак, Т. Котик [3] наголошує на урізноманітненні видів читання:

- пошепки – тихо – голосно;
- «гудіння» (напівголосно у різному темпі);
- «буксиром» (діти читають за вчителем, темп поступово пришвидшується);
- групове чи парне (фрагменту);
- учитель – діти – учитель.

Л. Іванова пише про необхідність урахування двох основних напрямів уроків літературного читання:

1. Розвиток техніки і правильного способу читання та його навичок.

2. Залучення дітей до мистецтва: розвиток художнього смаку, вміння цінувати красу навколишнього світу і творів мистецтва, виховання інтересу до читання літератури, формування потреби в читанні та перечитуванні художніх творів на основі літературознавчої роботи над їх змістом [2].

У практиці роботи початкової школи відомі як традиційні (ланцюжкове, пошепкове, хорове, вибіркове, партитурне та інші), так й нестандартні форми читання, що є в тісному взаємозв'язку. Окреслимо окремі нестандартні.

Читання «півник п'є водичку» (різновид хорового читання). На слово «півник» учні читають художній текст, «п'є водичку» – піднімають голови уверх.

Читання «дощиком». Школярі читають текст у різному темпі і силою голосу.

Читання « блискавка». Учні починають читати мовчки текст у звичайному для себе темпі. За командою «блискавка» вони прискорюють темп читання.

Читання «їжачок». Школярі читають текст повільно, зупиняючись для пояснення окремих висловів, образних слів.

Читання скоромовкою. Окремі абзаци тексту зачитуються повільно, швидко й дуже швидко.

Читання «диктор телебачення». Учні сідають перед умовним екраном телевізора й читають текст так, як диктор телебачення з відповідними звертаннями до глядачів.

Читання «незакінчена думка» (як різновид вибіркового читання). За завданням учителя школярі читають тільки окремі слова, словосполучення, речення.

Зазначимо, що на уроках форми читання повинні поступово ускладнюватися. Вважаємо, що починати роботу над текстом слід із ланцюжкового читання з метою ознайомлення із змістом, новими словами, окремими висловами.

Отже, одним із найголовніших завдань учителя початкової школи є урізноманітнення уроків читання сучасними методами і прийомами роботи, в тому числі й формами читання.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти / Учитель початкової школи. – 2018. – №4 (вкладка). – С.1-16.

2. Іванова Л. І. Сучасні підходи до проведення уроків літературного читання / Л. І. Іванова // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. – 2013. – Вип. 2. – С. 64 -70.

3. Котик Т. М. Методика навчання української мови в початковій школі : Навчально-методичний посібник для студентів дистанційної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» / Т. М. Котик. – Івано-Франківськ, 2015. – 295 с.

4. Методичні рекомендації про викладання у початковій школі у 2020/2021 навчальному році. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 11.08.2020 № 1/9-430. [Електронний варіант]. Режим доступу : <https://schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-pro-vykladannya-u-pochatkovij-shkoli-u-2020-2021-navchalnomu-rotsi>.

УДК 37.064.2:316.47(045)

ХРИПТА А. М., ТОМАШЕВСЬКА М. О.,
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ФОРМА МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ

Говорячи про педагогічне спілкування як комунікативний процес, не можливо оминати власне процес спілкування. Відтак спілкування є одним із виявів людської сутності, особистісною формою існування і функціонування суспільних відносин. Воно є невід'ємною і дуже важливою частиною людського існування, необхідною передумовою формування людини як соціальної істоти, здатної до співіснування [1].

Що стосується педагогічного спілкування, то це професійне спілкування педагога з усіма учасниками освітнього процесу, яке спрямоване на створення оптимальних умов для здійснення мети, завдань виховання та навчання. Сутність і особливості педагогічного спілкування розкриваються в працях педагогів і психологів А.А. Бодалева, А.А. Леонт'єва, Н.В. Кузьміної, В.А. Кан-Калика, Я.Л. Коломинського, І.А. Зимової, А.А. Реана та ін.

Основна мета педагогічного спілкування полягає як у передачі громадського і професійного досвіду (знань, умінь, навичок) від педагога учням, так і в обміні особистісним змістом. У спілкуванні відбувається становлення індивідуальності як учнів, так і педагогів.

Вчений В. А. Кан-Калик також зазначає, що педагогічне спілкування виконує практично всі основні функції спілкування, що реалізуються в повсякденному житті людини, але крім звичайних функцій, специфіка педагогічного спілкування породжує ще функцію соціально-психологічного забезпечення виховного процесу [2].

У контексті нашого дослідження потрібно зазначити, що дослідники виокремлюють різні типи міжособистісної педагогічної взаємодії : позитивні та негативні. Позитивний тип – учитель відчуває позитивне емоційне ставлення до дітей, на поведінковому рівні адекватно спілкується з ними. При негативному типі педагогічної взаємодії вчитель проявляє своє «холодне» ставлення в своїй вербальній та невербальній поведінці (такі типи зустрічаються не часто). З опорою на дослідження цих вчених і будується зміст даного дослідження.

Розглядаючи педагогічне спілкування необхідно відзначити наступне:

1. Взаємодія вчителя та учня складається, перш за все, в обміні інформацією пізнавального характеру. І передача цієї інформації здійснюється як вербальним шляхом, так і за допомогою різних засобів невербальної

комунікації. Відтак здійснюється інформаційна функція педагогічного спілкування.

2. Спілкування як діалог розгортається в умовах когнітивного відображення людьми один одного. Психологічно грамотне сприйняття вчителем учня допомагає встановити на цій основі взаєморозуміння й ефективну взаємодію.

3. Взаємодіючи з дітьми, учитель є партнером в спілкуванні. Це передбачає певну активність вчителя.

4. У спілкуванні завжди відбувається взаємодія інтелектів особистостей, їх емоційних сфер і їх волі, а це означає, що і в педагогічному спілкуванні постійно розгортається взаємодія характерів і, зрозуміло, взаємодія особистостей, вчителя і учня, взаємодія учнів, а також професійні відносини вчителів. Все це знаходить своє відображення в інтерактивній функції педагогічного спілкування. Інтерактивна функція педагогічного спілкування полягає, перш за все, в організації взаємодії між учителем і учнем, учителем і класом, викладачем і студентом, викладачем і студентською групою, тобто. в обміні не тільки знаннями і ідеями, а й діями.

5. Афективна функція спілкування полягає в емоційній стимуляції, психологічному комфорті. Позитивно емоційне, комфортне спілкування створює умови для творчої спільної діяльності. У стані комфортного спілкування два суб'єкта освітнього процесу створюють загальний емоційно-психологічний простір.

Специфіка педагогічного спілкування, перш за все, проявляється в його спрямованості. Воно спрямоване не тільки на взаємодію з метою їх особистісного розвитку, а й на організацію освоєння навчальних знань і формування на цій основі умінь. Педагогічне спілкування органічно поєднує в собі елементи особистісно-орієнтованого, соціально орієнтованого і предметно орієнтованого спілкування.

Отже, саме завдяки ефективному педагогічному спілкуванню створюється сприятлива атмосфера для позитивних змін особистості педагога; розвитку особистості учня.

Література

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні : підручник / Н. Ю. Бутенко – К. : КНЕУ, 2004. – 383 с.

2. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении. – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.

СТРУКТУРА МЕТОДОЛОГІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У різні історичні періоди розвитку цивілізації мали місце різні типи основних форм організації діяльності, які в сучасній літературі отримали назву організаційної культури.

В.А. Нікітін [1] наводить такі історичні типи організаційної культури: традиційний; корпоративно-ремісничий; професійний; проектно-технологічний. Проектна діяльність все частіше застосовується в навчальній діяльності, оскільки її сутність – від теорії до практики, поєднання академічних знань з прагматичними та дотримання відповідного балансу на кожному етапі навчання.

Розглянемо кілька прикладів. У процесі вивчення дисциплін «Математика», «Методика навчання математичної освітньої галузі» здобувачам вищої освіти педагогічного факультету пропонується навчальні проекти «Математична логіка в початкових класах», «Дроби в нашому житті», «Яка користь від математики» мета яких узагальнити знання здобувачів з відповідних предметів, сформувати навички самостійного опрацювання навчального матеріалу, розширення їх кругозору. Міжпредметні навчальні проекти варто пропонувати у процесі вивчення інших навчальних дисциплін початкової школи (наприклад, проект «Домашні тварини. Наші улюбленці»; «Удосконалення читацьких навичок. Опрацювання вірша «Великодні писанки», «Улюблені свята українського народу. Новий рік», «Охорона тварин. Червона книга».

Діяльність – це специфічний вид активності людини, спрямований на пізнання і творче перетворення навколишнього світу, включаючи самого себе й умови свого існування. Аналіз літератури показує, що існують різні підходи до встановлення основних характеристик діяльності. Так, психологи виділяють такі основні характеристики: мотив, мету, предмет, структуру і засоби. У структурі виділяють об'єкт та предмет.

Враховуючи, що методологія вивчає організацію людської продуктивної діяльності, виділяють таку структуру методології:

- характеристики діяльності: особливості, принципи, умови, норми діяльності;
 - логічна структура діяльності: суб'єкт, об'єкт, предмет, форми, засоби, методи, результат діяльності;
 - часова структура діяльності: фази, стадії, етапи діяльності
- [2].

Проілюструємо викладений матеріал на прикладі освітньої діяльності здобувачів вищої освіти. Навчальна діяльність – це процес, у результаті якого

людина набуває або змінює існуючі в неї знання, вміння та навички, вдосконалює і розвиває свої здібності [7, с. 285].

Вчені виокремлюють в освітній діяльності дві підсистеми: діяльність учіння та діяльність навчання. Перша діяльність є «чистим» актом пізнання, а друга – спрямована на забезпечення умов успішного здійснення діяльності учіння.

Виокремлюють такі найважливіші особливості освітньої діяльності здобувачів освіти:

- навчальна діяльність є «діяльністю із «самозміни», її продуктом є ті зміни, котрі відбулися в процесі її виконання в самому суб'єкті;

- навчальна діяльність є суб'єктивно цілеспрямованою на засвоєння певних відомостей (певні зміни в суб'єкті є не тільки результатом діяльності, але й відповідають її цілям);

- навчальна діяльність здобувача для викладача є об'єктом управління, яке передбачає рефлексивний характер;

- навчальна діяльність є діяльністю продуктивною, творчою, в процесі якої здобувач засвоює професійні знання і способи їх здобуття.

Принципи навчальної діяльності можна поділити на дві групи: загальнодидактичні та специфічні. До загальнодидактичних принципів належать: принцип науковості, принцип системності і послідовності навчання, принцип доступності навчання, принцип зв'язку навчання з життям, принцип свідомості і активності у навчанні, принцип наочності у навчанні, принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок, принцип індивідуального підходу, принцип емоційності навчання. Особливості освітньої діяльності у ЗВО передбачають дотримання специфічних принципів навчання: принцип єдності наукової і навчальної діяльності кафедр і викладачів, принцип участі здобувачів у науково-дослідній роботі, принцип органічної єдності теоретичної і практичної підготовки здобувачів, принцип урахування особистих можливостей кожного здобувача. Крім того, варто виділити принципи контролю та оцінювання освітньої діяльності здобувачів освіти: принцип об'єктивності, принцип систематичності та регулярності проведення контролю, принцип гласності, індивідуальний характер контролю.

Умови навчальної діяльності поділяють на зовнішні та внутрішні. До перших (іноді їх називають «середовищем» діяльності) відносять температуру, склад повітря, освітленість тощо, тобто речовий аспект поняття. До внутрішніх умов – соціальний аспект – належить психологічний мікроклімат, у якому відбувається діяльність, характер взаємин індивідів у діяльності. Суб'єктом навчальної діяльності як діяльності учіння є студент. Якщо розглядати другу підсистему навчальної діяльності – діяльність навчання, то студент виступає в такій діяльності об'єктом. Предметом навчальної діяльності є досвід суб'єкта, який перетворюється в процесі учіння шляхом засвоєння елементів соціального досвіду, або оволодіння певними способами дій. До основних форм діяльності учіння відносять: слухання, читання, конспектування, виконання вправ,

розв'язування задач, проведення дослідів, навчальні дослідження, професійне моделювання. Крім того, виокремлюють такі основні форми організації навчальної діяльності, що пов'язані з кількісною характеристикою студентів: індивідуальна, фронтальна, групова, парна [3].

Засоби навчальної діяльності – сукупність предметів і явищ, використання яких веде до досягнення поставленої мети. Діяльність учіння здійснюється за допомогою таких засобів: інтелектуальні дії (операції мислення), що лежать в основі пізнавальної та дослідницької функцій навчальної діяльності (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація та ін.); це знакові та мовні засоби, у формі яких засвоюється досвід, відрефлексовується та відтворюється індивідуальний досвід; так звані фонові знання, включення до яких нових знань структурує індивідуальний досвід суб'єкта. До засобів навчання відносять допоміжні матеріально-технічні засоби: візуальні (предмети, пристрої, моделі, схеми, графіки, таблиці, фотографії, символи); мультимедійні (телевізійні апарати, кінопроектори, проектори, мультимедійна дошка тощо); засоби, які частково автоматизують процес навчання (програмовані підручники, дидактичні машини, автоматизовані аудиторії тощо).

Проведений аналіз структури діяльності показує, що уточнення складових продуктивної діяльності та методології такої діяльності – напрями подальших досліджень з даної проблеми.

Література

1. Никитин В.А. Организационные типы современной культуры : автореф. дис. д-ра культурологии / В.А. Никитин. – Тольяти; М., 1998. – 49 с.
2. Новиков А.М. Методология / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – М. : СИНТЕГ, 2007. – 668 с.
3. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / А.І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
4. Кугай Н.В. Методологія математики: її види, основи та рівні / Н.В. Кугай // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 3. Фізика і математика у вищій і середній школі : Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – № 13. – С. 66-73.

УДК 376.015.31:159.93]:373.2-056.264(043.2)

ЧЕКАН О.І.,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОЦЕСІВ СПІЛКУВАННЯ В РАКУРСІ ЛІНГВІСТИКИ, ПСИХОЛОГІЇ, ПСИХОЛІНГВІСТИКИ, ПЕДАГОГІКИ З ПОЗИЦІЙ РІЗНИХ НАУКОВИХ НАПРЯМКІВ

Лінгвістичні доктрини, у яких висловлювались прогресивні ідеї: мови як вияву духовної сили людини В. фон Гумбольта, зв'язку мови і думки О. А. Потєбні, мови як психосоціального знаряддя І. О. Бодуена де Куртене, системності мови й протиставлення мови і мовлення Ф. де Соссюра, хоч і

присвячувались цілком аналізу мови, у неявному вигляді все ж опиралися на певні уявлення про мовлення і спілкування, тому мали суттєвий вплив на розвиток теорії мовленнєвого спілкування.

Суттєвою, з точки зору лінгвопрагматики, є теорія мовленнєвих актів (В. В. Богданов, Д. Вундерліх, Д. Остін, Г. Г. Почепцов, А. А. Романов, Д. Серль, І. П. Сусов, та ін.). Ставлення того, хто говорить до комунікативного факту є одночасно його оцінкою, або активною діяльністю, спрямованою на адресата. Смысл висловлювання розпадається в мовленнєвоактовій моделі на три складові: 1) що говориться (локуція); 2) який поведінковий смысл виражається (іллокуція), що є центральним моментом висловлювання; 3) який отримано ефект або результат мовлення (перлокуція). Мовленнєві акти: висловлення впевненості, вдячності, накази, запитання, спонування, обіцянки, прохання, попередження – це мовленнєве вираження правил, що регулюють соціальні стосунки між учасниками комунікації.

У рамках прагмалінгвістичного підходу до аналізу спілкування виступає й концепція комунікативної ситуації Д. Вундерліха, у якій розмежовуються мовленнєві акти за їх функціями. Особливо інтенсивно вчений досліджує метакомунікативні мовні засоби, функція яких полягає в установленні, підтриманні, розмиканні контакту; дейктичні (вказівні) висловлювання для рекомендування, визначення в просторі, часі; контактоустановлюючі засоби прямого та непрямого передання мовлення, означення окремих аспектів інтенції того, хто говорить [1].

В аспекті етнографії мовлення проведені дослідження залежності мовленнєвої поведінки від етнічних особливостей співбесідників, а також мовленнєвих стратегій, комунікативної форми та функції мовленнєвих засобів у динаміці та структурі комунікативних подій (В. С. Ващенко, В. В. Жайворонок, В. І. Карасик, В. В. Красних, Й. А. Стернін, Д. Хаймз та ін.). Цей напрямок вивчає проблему спілкування у такому ракурсі: які знання повинна мати людина, щоб доречно спілкуватися, знаходячись у певному культурному оточенні певного народу.

Дослідження спілкування в галузі лінгвістичної прагматики мають інтернаціональний характер, винятково багатоаспектні та перспективні, суттєвим внеском у розвиток яких є праці вітчизняних та російських вчених Н. Д. Арутюнової, Ф. С. Бацевича, В. В. Богданова, В. З. Дем'янкова, Г. Г. Почепцова, О. Г. Почепцова, А. А. Романова, Ю. С. Степанова, І. П. Сусова, Н. І. Формановської.

Теоретичні джерела психологічної науки в аналізі проблеми спілкування спираються на категорію діяльності як пояснюючий принцип.

Специфіка педагогічного спілкування виявляється в його спрямованості, яке проявляється не лише у напрямку взаємодії з метою особистісного розвитку учнів, але, що і є основним для педагогічної системи, – на організацію засвоєння навчальних знань і формування на цій основі умінь. На думку І. О. Зимньої, нова якість педагогічного спілкування визначається, насамперед,

тим, що воно реалізує специфічну навчальну функцію, характеризується потрійною направленістю: на саму навчальну взаємодію, на актуальний стан та перспективи розвитку учнів і на предмет засвоєння [1].

Характеризуючи одиниці педагогічного спілкування, І. О. Зимня розмежовує поняття педагогічної одиниці спілкування та комунікативної одиниці й підкреслює, що педагогічні завдання пояснення, систематизації, організації способів дій є пов'язаними із засвоєнням учнями навчального матеріалу, а комунікативні завдання пов'язані з вибором найбільш ефективних засобів здійснення впливу на учнів, із чим постає питання реалізації обох завдань через мовленнєві дії [1].

За визначенням М. І. Лісіної, комунікативне завдання є тією метою, на досягнення якої в певних умовах спрямовані різноманітні дії, здійснювані в процесі спілкування. Також автор виділяє групи комунікативних завдань, з позицій того, хто говорить: 1) передача повідомлення; 2) запит інформації; 3) спонукання до дії; 4) вираження ставлення до вербальної чи невербальної дії партнера комунікації. Кожна з груп комунікативних завдань здійснюється численними мовленнєвими діями, які становлять собою реалізацію більш конкретних завдань [2].

У дослідженні А. К. Маркової, що розглядає спілкування як засіб та мету навчання, особлива увага звертається на необхідність через поетапні дії реалізації комунікативних завдань у ході педагогічного спілкування навчити учня на першому етапі оволодіння спілкуванням ясно, точно висловлювати свою думку, на другому етапі – впливати на партнера спілкування, доводити та аргументувати [3].

Отже, педагогічне спілкування, з представленістю в ньому одночасно трьох аспектів – комунікативного, інтерактивного, перцептивного, це форма навчальної взаємодії, співробітництва педагога та учнів із широкою представленістю вербальних, зображувальних, кінетичних, символічних засобів.

Література

1. Зимня И. А. Смысловое восприятие речевого сообщения / И. А. Зимня // Смысловое восприятие речевого сообщения / под ред. Т. М. Дридзе, А. А. Леонтьева. – М., 1976. – С. 5–33.
2. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребенка / М. И. Лисина ; под ред. А. Г. Рузской. – 2-е изд. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т ; Воронеж : НПО “МОДЭК”, 2001. – 384 с.
3. Маркова А. К. Психология усвоения языка как средства общения / А. К. Маркова. – М. : Педагогика, 1974. – 240 с.

РЕФОРМИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ЗАКАРПАТТЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

В умовах сьогодення ми маємо можливість спостерігати за стійкою тенденцією посилення уваги до проблем дошкільної освіти та виховання, що відображено в численних наукових дослідженнях, присвячених дошкільно, проблемам наступності дошкільної та початкової освіти, питанням підготовки фахівців з дошкільної освіти тощо. Ціла когорта науковців та педагогів практиків – А. Богуш, Г. Беленька, О. Богініч, Н. Гавриш, О. Долинна, Т. Ільченко, О. Коваленко, О. Кононко, Н. Лисенко, М. Машовець, Т. Панасюк, Т. Піроженко та ін. – вважають, що повноцінний розвиток суспільства неможливий без уваги до всієї системи дошкільної освіти. Відтак, прийнято ряд важливих концепцій та програм, які визначають пріоритені напрями розвитку дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти України (2012), Закон України «Про дошкільну освіту» (за ред. від 01.01.2021 р.) та ін.

Метою нашої публікації є аналіз реформ, які відбулися в дошкільній освіті Закарпаття в другій половині ХХ століття, та їх вплив на розвиток дошкільля краю.

Зауважимо, що друга половина ХХ століття характеризувалася системними змінами, що мали місце в освітній сфері Закарпаття після його приєднання до Радянської України в 1945 р. Зокрема, мова йде про прийняття документу «Декрет Народної Ради Закарпатської України про перехід шкільного виховання у відання держави» (1945 р.), відповідно до якого «освітньо-виховна діяльність усіх шкіл переходить під державне керівництво, тобто держава визначає ідеологічні цілі та завдання виховання, зміст освіти та ін.» [1, с. 174]. Також у документі зазначено, що «навчання та виховання в школах і дитячих садках на території Закарпатської України не сміє противитися результатам наукового дослідництва» [2, арк. 1]. Відтак, усі реформи, що відбувалися в дошкільній освіті Радянського Союзу впродовж другої половини ХХ століття, безпосередньо впливали й на дошкільля Закарпаття.

Як зазначає І. Улюкаєва: «Імпульс динамічного розвитку системи суспільного дошкільного виховання даний прийнятою 19 червня 1959 року Постановою ЦК КП і Ради Міністрів України «Про заходи по подальшому розвитку дитячих установ, покращенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку» [3, с. 330]. Зокрема, цим документом визначалась необхідність подальшого розвитку мережі дошкільних закладів і покращення їх матеріально-технічного забезпечення. Одним із кроків до оптимізації закладів дошкільної освіти цього періоду стало об'єднання дитячих ясел та дитячих садочків у один заклад, який підпорядковувався Міністерству народної освіти.

Зауважимо, що до виходу постанови дитячі ясла підпорядковувалися Міністерству охорони здоров'я. Відповідно, забезпечення наступності переддошкільної та дошкільної освіти вимагало не тільки розробки єдиної програми виховання, але й створення відповідних умов для її реалізації. Тому було розроблено типові проекти об'єднаних закладів дошкільної освіти (рис.1) та зосереджено увагу на створенні умов для додаткового будівництва таких закладів. Щодо Закарпатської області, то на виконання вимог Постанови 1959 р. спостерігається стрімке кількісне зростання закладів дошкільної освіти. Так, у 1960 р. у Закарпатській області налічувалося 334 заклади дошкільної освіти, в яких виховувалося 12,8 тис. вихованців; у 1970 р. – 532 заклади дошкільної освіти на 26,7 тис. вихованців; у 1980 р. – 646 дошкільних закладів на 47,9 тис. дітей, а у 1990 р. кількість закладів дошкільної освіти зросла до 700, в яких виховувалося 52 тис. вихованців [4, с. 181].

Наступним кроком у реформуванні дошкільної освіти стало введення в дію у 1960 р. «Положення про об'єднану дошкільну дитячу установу (ясла-садок)». Положення передбачало, що «новостворений тип дошкільного закладу ясла-садок є державною установою громадського виховання дітей віком від двох місяців до семи років, яка здійснює завдання з усебічного розвитку дітей в єдиній системі комуністичного виховання, відповідає завданням подальшого виховання дітей у школі, сприяє участі жінок-матерів у виробничому та громадсько-політичному житті країни» [3, с. 331]. Положення розрізняло такі типи дошкільних закладів: загального типу, цілодобові, ясла-садки для дітей з фізичними вадами, ясла-садки санаторного типу.

Рис. 1. - Дитячий ясла-садок №8 м. Ужгород, 1973 р. [4, с.180].

У 1973 р. вийшла Постанова Ради Міністрів «Про заходи по дальшому розвитку мережі дитячих дошкільних закладів у колгоспах», яка зобов'язувала розширити мережу колгоспних дитячих дошкільних установ, поліпшити їх

роботу, зміцнювати матеріально-технічну базу та покращити забезпечення необхідним обладнанням, інвентарем, іграшками та навчальними посібниками. Міністерству освіти СРСР та місцевим органам народної освіти доручалося забезпечити покращення рівня методичного керівництва виховною роботою, а також кадровий склад дитячих дошкільних закладів колгоспів. Цією Постановою «були введені положення, які значно покращили соціальне забезпечення педагогічного і медичного персоналу дитячих садків» [3, с. 334].

Таким чином, можемо констатувати, що реформування дошкільної освіти в другій половині ХХ століття в Закарпатті першочергово було пов'язане з реорганізацією дошкільних закладів, збільшенням їх кількості з одночасним покращенням матеріально-технічної бази, методичного та кадрового забезпечення.

Література

1. Фізеші О.Й. Організаційно-педагогічне реформування початкової школи в процесі приєднання Закарпаття до Радянської України. *Наука і освіта*. Одеса, 2017. №4. 188 с. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2017/4_2017/29.pdf Дата відвідання: 26.03.2021 р.
2. Державний архів Закарпатської області, Ф. Р-177 (Уполномоченный Народной Рады Закарпатской Украины по делам просвещения г. Ужгород Закарпатской Украины, 30 марта 1945 г. – 11 сентября 1945 г.), оп. 1, спр. 44 (Распоряжения уполномоченного НРЗУ по делам образования о переводе церковных и частных школ в ведение государства). 20 арк.
3. Улюкаєва І. Г. Розвиток дошкільної освіти в Україні в 1960 – 1990 рр. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 3. С. 330-339.
4. Химинець В.В., Стрічик П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: монографія. Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2009. 464 с.

УДК 37.018.3 (477.87) «1944-1991»

ЧЕРЕПАНЯ М.Т., КОБАЛЬ К.І.,
Мукачівський державний університет

ІНТЕРНАТНІ ЗАКЛАДИ ЗАКАРПАТТЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

Сучасні деінституалізаційні процеси, що відбуваються в нашій державі щодо інтернатних закладів освіти, сягають своїм корінням початку ХХ століття, коли на теренах європейських держав розпочали діяльність дитячі притулки сімейного типу. Власне європейська гуманістична педагогіка визначила пріоритетність сімейних форм виховання. У Закарпатті до 1945 р., перебуваючи в складі різних європейських держав (Австро-Угорщині (до 1919 р.), Чехословаччині (1919-1938 рр.), Угорщині (1939-1944 рр.) апробувалися європейські освітні моделі інституційного виховання та сімейних форм суспільного виховання: «В умовах глобалізації та включення української освітньої системи до єдиного європейського освітнього простору, а також з метою збереження її національної самобутності важливим є педагогічний досвід, реалізований освітньою та соціальною політикою європейських держав, до складу яких входило Закарпаття першої половини ХХ століття» [1, с.47]. Проте, після його приєднання у 1945 р. до Радянської України всі напрацьовані

до того часу моделі організації суспільного виховання та догляду за дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківської опіки, були замінені радянською системою інституційного догляду.

Процес становлення та розвитку інтернатної освіти в Закарпатті представлений у наукових дослідженнях М. Черепані (процес становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття), А. Машкаринець-Бутко, М. Маринкевича, М. Попадича та Б. Качура, П. Стрічика, М. Талапканича, В. Химинця (розвиток закладів інтернатного типу радянського періоду).

Мета нашої публікації полягає в з'ясуванні особливостей функціонування закладів інтернатної освіти в Закарпатті в другій половині ХХ століття.

Отже, радянська інституційна система виховання та догляду за дітьми-сиротами та дітьми, позбавлених батьківської опіки, представлена такими типами закладів:

1) будинок дитини – установа в системі Міністерства охорони здоров'я, яка здійснює громадське виховання дітей у віці до трьох років. У Будинку дитини приймаються діти-сироти, а також діти одиноких матерів [2, с. 46].

2) дитячий будинок – державний заклад для дітей-сиріт і дітей, батьки яких не забезпечують догляду за ними. Діє 2 основних типи дитячих будинків: дошкільні – для дітей 3 – 7 років і шкільні – для дітей 7 – 18 років [2, с. 94].

3) школа-інтернат – в Україні з 1956 р. загальноосвітня школа, в якій діти навчаються й живуть. До школи-інтернату приймають дітей за бажанням батьків або осіб, що їх заступають. Навчання проводиться за планами й програмами середньої школи. Крім учителів, у школі-інтернаті працює штат вихователів. Поряд з навчальною проводиться клубно-гурткова, суспільно корисна й трудова, ігрова й спортивна робота [2, с. 366].

4) спеціальні школи для аномальних дітей – навчально-виховні заклади системи Міністерства освіти України для дітей з вадами психофізичного й фізичного розвитку. В Україні проводиться диференційоване навчання аномальних дітей у спеціальних школах 9 типів: спеціальних загальноосвітніх школах для розумово відсталих дітей; для слабочуючих і пізньоглухих дітей; для глухих дітей; для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; для слабозорих дітей; для сліпих дітей; для дітей з наслідками поліомієліту й церебральними паралічами та інших [2, с. 316].

5) спеціальна загальноосвітня школа для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, – державний заклад освіти, на навчання до якого дітей і підлітків направляють суди у встановленому законом порядку. Спеціальна школа покликана здійснювати соціальну реабілітацію учня, виховувати в нього розуміння загальнолюдських цінностей, громадянську позицію, готувати до активної трудової діяльності, забезпечувати правове виховання [2, с. 316].

6) допоміжна школа – спеціальний навчально-виховний заклад для розумово відсталих дітей. В допоміжних школах застосовують спеціальні

корекційно-виховні заходи, спрямовані на подолання або ослаблення негативної дії дефекту [2, с. 102] та ін.

А. Машкаринець-Бутко у своїх наукових дослідженнях визначає кілька етапів у розвитку інтернатної освіти радянського періоду в Закарпатті:

✓ перший етап (45-60 рр. ХХ ст.) – створення шкіл-інтернатів перебуває в центрі уваги управлінських органів освіти, зокрема впродовж 1946-1947 рр. обласним відділом освіти спільно з Інститутом удосконалення вчителів було вивчено стан роботи, умови проживання та навчання дітей у цих закладах. Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР «Про поліпшення стану опіки і патронування дітей-сиріт УРСР» (1946 р.), у Закарпатській області було відкрито 3 дитячі будинки. в яких станом на грудень 1946 р. на вихованні перебувало 557 дітей-сиріт. У 1956 р. в м. Хуст, а в 1957 р. в м. Мукачеві були відкриті перші дві школи-інтернати на 660 учнівських місць [3, с. 99];

✓ другий етап (60-80 рр. ХХ ст) – розвиток закладів інтернатного типу з урахуванням вимог Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в УРСР» (1959 р.) та Постанови Ради Міністрів УРСР «Про заходи дальшого покращення роботи середньої загальноосвітньої школи в Українській РСР» (1966 р.), що зобов'язували громадські організації сприяти шефству промислових підприємств, кооперативних організацій над закладами інтернатної освіти , а також розширення мережі шкіл-інтернатів, дитячих будинків, пришкільних інтернатів. У цей період уже функціонувало 15 загальноосвітніх шкіл-інтернатів. Створюються умови для навчання дітей з різними фізичними вадами, зокрема в М.Березному, Вілоку, Імстичеві, Липовому, Часлівцях та селищі Солотвино. Зміцнено матеріальну базу Ужгородської школи-інтернату для глухонімих та Мукачівської – для сліпих дітей [3, с. 99];

✓ третій етап (80-90 рр. ХХ ст) – період розквіту шкіл-інтернатів: продовжувався процес покращення діяльності шкіл-інтернатів, удосконалювалися форми і методи роботи, здійснювалось трудове навчання і професійна орієнтація учнів, зростав і міцнів кадровий потенціал, поліпшувались умови для навчання учнів та праці вчителів. Станом на 1986 р. в Закарпатській області при 94 школах функціонували інтернати для учнів на 3,5 тис. місць, а також 14 масових загальноосвітніх шкіл-інтернатів та 11 допоміжних шкіл-інтернатів для дітей з різними формами захворювань [3, с.100].

Таким чином, з боку радянської влади після приєднання Закарпаття до Радянської України була проведена широкомасштабна робота щодо розбудови закладів інтернатної освіти як загального призначення, так і за спеціалізаціями, тобто в залежності від особливостей фізичного та психічного розвитку дітей. Зважаючи на це, ми можемо констатувати, що досвід застосування альтернативних форм суспільного виховання, накопичений у дорадянський період, фактично, був знівельований та замінений на колективне виховання.

Література

1. Черепаня М.Т. Перспективи використання ретродосвіду інтернатних закладів Закарпаття (1091-1944 рр.) в умовах інтеграції України в світовий освітній простір. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія: збірник наукових праць. Мукачево, 2019. Випуск 1(9). С. 47-51.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Машкаринець-Бутко А. І. Теоретичні засади становлення та розвитку інтернатних закладів на Закарпатті у повоєнні роки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2012. Вип. 24. С. 98-101.

УДК 373.2 (477) (09):001.8

ЧЕРЕПАНЯ М.Т., ЛОКЕС Б.М.,
Мукачівський державний університет

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА ЗАКАРПАТТЯ (1919-1938 рр.)

Сьогодні вагомого значення набуває вивчення ретроспективи національної освіти, адже об'єктивний історико-системний аналіз цього досвіду розширить можливості визначення перспектив реформування української дошкільної освіти в контексті єдиного освітнього простору. Українська історико-педагогічна наука має в своєму доробку чимало наукових досліджень процесу становлення та розвитку дошкільної освіти та виховання, зокрема дослідження Т. Головань, С. Дітковської, З. Нагачевської, Т. Пантюк, Л. Пісоцької, Г. Реґо, О. Сухомлинської та ін. Сучасний розвиток ідей вдосконалення змісту дошкільної освіти відображений у наукових працях Л. Артемової, І. Беґа, А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Кочубей, Н. Лисенко, Т. Поніманської та ін. Політичні, соціальні, економічні та культурні передумови розвитку дошкільної освіти в Закарпатті в хронологічних межах нашої публікації відображені в наукових розвідках закарпатських істориків педагогіки В. Гомонная, М. Кляп, М. Кухти, Г. Розлуцької, Г. Реґо, О. Фізеші та ін.

Метою нашої публікації є вивчення досвіду організації дошкільної освіти в Закарпатті в період його перебування в складі Чехословацької республіки (1919-1938 рр.), який за твердженням багатьох дослідників історії Закарпаття вважається одним із найефективніших у контексті розвитку освіти, шкільництва та педагогіки (М. Вегеш, І. Гранчак, П. Худанич, М. Зимомря, П.-Р. Маґочій та ін.).

У 1919 р. була заключена Сен-Жерменська угода, за якою Закарпаття було включене до складу Чехословаччини під назвою Підкарпатська Русь. «Важливим з боку реформаторської політики Чехословацького уряду, – як зазначає О. Фізеші, – було розуміння ним школи як частини суспільно-народного, державного і людського організму, через що вона повинна виховувати для культурних та моральних цінностей, за якими стоїть народ, держава, людство. Школа зобов'язана вести учнів до дружнього суспільного

життя, заснованого на засадах справедливості, терпимості, солідарності, має прищеплювати підростаючому поколінню розуміння того, що від успіху і від добробуту громадян залежить успіх і добробут держави загалом [1, с. 70-71]. Далі, для підтвердження цієї думки, авторка наводить міркування Президента Чехословацької Республіки, чеського педагога-гуманіста – Т.Г.Масарика щодо важливості освіти та виховання: «Учіть всіх дітей, чтобы не ганьбилися языком, якому научила їх рідна мамка. Учіть їх, абы всі любилися, як братя. Учіть їх, абы нікому неправды не сказали. Учіть їх, абы были працьовитими людьми, бо лінухи дармо живуть на світі. Учіть їх, абы ніколи не опилися вином, пивом, або зорілкою, абы сокотили своє здоровля» [Цит. за: 1, с. 71].

Згідно статистичних даних, представлених у монографії «Освіта Закарпаття» (2009), то в 1919 р. на території Підкарпатської Русі «діяло 115 дошкільних закладів (материнських шкіл), з них у 92-х мовою навчання була руська (українська), в 19-ти – угорська, у 2-х – словацька, в одному – німецька, в одному – румунська» [2, с. 290]. Разом з тим, прогресивна освітня політика Чехословацького уряду, сприяла не тільки розвитку шкільництва та ліквідації неписьменності серед дорослого населення, але й всіляко підтримувала розвиток дошкільної освіти. Таким чином, вже в 1938 р. число материнських шкіл в краї зросло до 252 (табл. 1). «Їх збільшення відбулося в основному, – як зазначено у вищезгаданій монографії, - за рахунок відкриття дитячих дошкільних закладів з чеською мовою навчання» [2, с. 290].

Таблиця 1

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ В ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ

Закладів дошкільної освіти, з них за мовою виховання:	1919р.	1938 р.	Приріст
		115	252
руських	92	132	+40
угорських	19	16	-3
чеських/словацьких	2	101	+99
німецьких	1	1	-
румунських	1	2	+1

Джерело: [2, с. 290-291].

Як видно з табл. 1, за двадцять років перебування Підкарпатської Русі під юрисдикцією Чехословацької республіки загальна кількість закладів дошкільної освіти зросла у більш, ніж удвічі – на 137 дитячих закладів. Найбільш відчутним було відкриття дитячих садків за державний кошт, де виховання та навчання найменших громадян Чехословацької республіки відбувалося державною – чеською мовою. Зокрема, їх кількість зросла у 50 разів. Тобто, в 1919 р. у краї було всього два дошкільні заклади зі словацькою мовою виховання, а вже 1938 р. їх кількість зросла до 101 закладу. Це засвідчує, що освітня політика Чехословацького уряду була спрямована, насамперед, на виховання громадян своєї держави, які б з дитинства добре володіли державною мовою. Також одним із факторів відкриття великої кількості

чеськомовних закладів дошкільної освіти був той, що до Підкарпатської Русі для розбудови інфраструктури міст і містечок, розвитку промисловості, лісового та сільського господарства були направлені висококваліфіковані кадри з Чехії, які переїжджали сюди з сім'ями, відтак саме для їхніх дітей відкривали не тільки дитячі садочки, але й початкові школи. Щодо закладів дошкільної освіти з угорською мовою виховання, то їх кількість за двадцятиріччя перебування закарпатських земель у складі Чехословаччини зменшилася на три заклади.

Великого значення для розвитку материнських шкіл, захоронок та дитячих садків надавали також і численні громадські організації (Ліга захисту дитинства, Масарикова Ліга проти туберкульозу, Крайове товариство Червоного Хреста, організація «Нашим дітям» та ін.). Наприклад, товариство Червоного Хреста в Підкарпатській Русі, яке організувало діяльність консультативних центрів «Охорона матері і дитинства» та «Нашим дітям» у Мукачеві (1920 р.), Ужгороді (1921 р.), Ясіня (1921 р.), Великому Березному (1922 р.), Сваляві (1922 р.). Такі центри мали на меті надавати молодим матерям і вихователям «соціальну та педагогічну допомогу матерям з питань догляду за дитиною, її здоров'я, розумового, психічного та фізичного розвитку. Важливим напрямом роботи цих консультаційних центрів була й профілактична робота, а також поширення просвітницької інформації щодо санітарії та гігієни» [3, с. 49].

Таким чином, можемо констатувати, що в Підкарпатській Русі зусиллями державної, місцевої влади, а також за сприяння благодійних організацій спостерігається позитивна динаміка в розвитку закладів дошкільної освіти. Перспективним напрямом подальших досліджень може бути вивчення змісту виховання в закладах дошкільної освіти, особливості кадрового забезпечення тощо.

Література

1. Фізеші О.Й. Освітні здобутки системи початкової освіти Закарпаття в Чехословацький період (1919 – 1938 рр.). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 20 (231), жовтень, 2011. Частина IV. С. 69–78.
2. Химинець В.В., Стрічик П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: монографія. Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2009. 464 с.
3. Черепаня М.Т. Перспективи використання ретродосвіду інтернатних закладів Закарпаття (1091-1944 рр.) в умовах інтеграції України в світовий освітній простір. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія* : збірник наукових праць. Мукачево, 2019. Випуск 2(10). С. 47-51.

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНЯТ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Розвиток діалогічного мовлення відіграє провідну роль в процесі мовного розвитку дитини і займає центральне місце в загальній системі роботи по формуванню соціально-комунікативної компетентності дошкільників. Навчання діалогу можна розглядати і як мету, і як засіб практичного оволодіння мовою. Освоєння різних сторін мови є необхідною умовою розвитку діалогічного мовлення, і в той же час розвиток діалогічного мовлення сприяє самостійному використанню дитиною окремих слів і синтаксичних конструкцій.

Зв'язне мовлення вбирає в себе всі досягнення дитини в оволодінні рідною мовою, її звуковим складом, словниковим складом, граматичним складом.

Змістовність мовлення залежить від змістовності життя дітей. Запас цікавих спостережень, вражень, переживань, думок при вихованні потреби в мовному вираженні збагачує дитячу мову, тому ми намагаємося створити дітям такі умови. Діти дуже люблять гратися словами і звуками. Робота над змістовністю і зрозумілістю дитячої мови - це в той же час робота над формуванням мислення дитини і розширенням його кругозору.

За нашими спостереженнями, на п'ятому-шостому році вже зростає активність і самостійність в діяльності, що полегшує дітям освоєння функцій мови: спілкування з дорослими і один з одним, вміння зрозуміло висловити судження, супроводжувати промовою свої дії. У дітей велика потреба пояснити один одному те, що вони бачать і знають.

Діалог – складна форма соціальної взаємодії. Брати участь в діалозі іноді буває важче, ніж будувати монологічне висловлювання. Обдумування своїх реплік, питань відбувається одночасно зі сприйняттям чужої мови. Участь в діалозі вимагає складних умінь: слухати і правильно розуміти думку, що виражається співрозмовником; формулювати у відповідь власне судження, правильно висловлювати його засобами мови; змінювати слідом за думками співрозмовника тему мовної взаємодії; підтримувати певний емоційний тон; стежити за правильністю мовної форми, в яку втілюються думки; слухати свою промову, щоб контролювати її нормативність і, якщо потрібно, вносити відповідні зміни і поправки [1].

Ми велику увагу приділяємо якості відповідей дітей: вчимо відповідати як в короткій, так і в розширеній формі, не відхиляючись від змісту питання. Поступово залучаємо дітей до участі в колективних бесідах, де потрібно відповідати тільки тоді, коли запитує дорослий, слухати висловлювання товаришів, не перебивати їх, не відволікатися. Особливу увагу приділяємо

розвитку вміння у дітей формулювати і задавати питання, відповідно до почутого, будувати відповідь, доповнювати, виправляти співрозмовника, зіставляти свою точку зору з точкою зору інших людей.

Заохочуємо розмови з приводу явищ і подій, які не перебувають в полі зору дитини, змістовне мовне спілкування дітей з приводу ігор, прочитаних книг, переглянутих кінофільмів.

Так як основний вид діяльності дошкільників – це гра, ми намагаємося вирішувати ці завдання, максимально наближаючись до інтересів дітей.

На прогулянках використовуємо рухливі ігри з найпростішими діалогами: «Фарби», «Садівник», «Гуси-гуси», «Два Мороза», «Кіт», «Жмурки». А також більш складні - «Коршун», «Кішка і мишка», «Дідусь швець», «Баранчик», «Ліски». Такі ігри вчать дітей звертатися до співрозмовника, ставити запитання, відповідати на них і це дуже їм подобається.

На початкових етапах навчання діалогу використовуємо народні потішки і примовки, а також пісеньки і невеликі вірші. В силу того, що вони забавні, діти їх легко запам'ятовують і згодом із задоволенням розігрують у вигляді діалогу.

Закріплення в дітей з віком вміння по черзі задавати питання і відповідати на них, допомагають ігри: «Пошта», «На один звук», «Фанти».

Для навчання дітей вмінню конструювати діалоги ми використовуємо гру «Чудовий мішечок» з використанням карток-символів. Для активізації мовної пошукової активності часто граємо в гру «Так-ні». У підготовчій до школи групі більше уваги приділяється розвитку пізнавального інтересу у дітей, вмінню добувати інформацію.

Для активізації мовленнєвої пошукової активності використовуємо проблемні ситуації. Дітям дуже подобаються ігри «Інтерв'ю» і «Розмова по телефону». Такі ігри вимагають виконання правил ведення діалогу: 1) дотримуватися черговості в розмові; 2) вислуховувати співрозмовника, не перебиваючи; 3) підтримувати загальну тему розмови; 4) виявляти увагу і повагу до співрозмовника, слухавши, дивитися йому в очі або в обличчя («Інтерв'ю»); 5) говорити спокійно, помірною гучністю, доброзичливим тоном; 6) використовувати тільки літературну лексику; 7) будувати своє висловлювання так, щоб не образити свого співрозмовника і щоб воно було зрозуміло йому; 8) в разі необхідності вміти ввічливо відмовити.

Використовуємо такий прийом: дітям роздаються індивідуальні завдання по темі, відповіді на які вони самостійно або за допомогою батьків добувають з різних джерел. Потім влаштовуємо «Прес-конференції» або «Засідання круглого столу», де дитина підносить інформацію, беручи на себе роль героя свого репортажу. Знайомлячи дітей з такими темами як «Тварини», «Зимуючі птахи», «Птахи навесні», «Всі ми діти на одній планеті», «Динозаври», діти, що представляли інформацію, брали на себе ролі тварин чи птахів, жителів інших країн.

Уміння спілкуватися з оточуючими - важлива сторона соціального, особистісного розвитку дитини, джерело розвитку її мови, становлення комунікативної компетенції, важлива сфера самодіяльної активності, саморозвитку. Тому так важливо приділяти увагу розвитку діалогічної мови в дошкільнят. Ми прагнемо до того, щоб мова дітей була змістовною і зрозумілою для оточуючих і саме мовне спілкування проходило в формах, що відповідають вимогам, що пред'являються до поведінки людини в суспільстві [2].

Література

1. Арушанова А.Г. Розвиток діалогічного спілкування / А.Г. Арушанова – М. : Мозаїка-Синтез, 2005.

2. Крилова О.Ю. Вчимо дітей спілкуватися / О.Ю. Крилов // Вихователь дошкільного навчального закладу. 2008. № 4.

УДК 37.013.82:78:613/614- 053.4/.5 (043.2)

ЧЕРЕПАНЯ Н.І., КОЗАК Л.,
Мукачівський державний університет

МУЗИКОТЕРАПІЯ В ОЗДОРОВЛЕННІ ДІТЕЙ

Музикотерапія є метод використання музики в якості засобу корекції різних емоційних відхилень у дітей, страхів, рухових і мовних розладів і т.д.

Головне, навчити дитину бачити і сприймати світ, показати дитині, що кожне її переживання, будь то радість або смуток, можна і потрібно висловлювати в вокальних і танцювальних імпровізаціях, тобто в творчості.

Творчі завдання, які спонукають дітей до вокального самовираження: «Заспівай, як тебе звати»; «Заспівай своїй ляльці, як ти її любиш» (або колискову); «Заспівай, який у тебе зараз настрій»; «Привітайся пісенькою».

Можна запропонувати дитині на питання-пісеньку придумати і заспівати відповідь-пісеньку, наприклад:

Що ти хочеш, ведмедик?

Медовий пряник.

Що ти хочеш, кішечка?

Молочка трішечки.

Всі вокальні творчі завдання виконуються індивідуально. В результаті знижується і усувається емоційна скутість і напругу.

Танцювальна творчість, до того ж, ще й допомагає дітям швидко і легко встановлювати дружні зв'язки з іншими дітьми, що також дає певний терапевтичний ефект.

Творчі завдання, які спонукають дітей до танцювального самовираження.

Можна запропонувати дітям під музику відправитися на прогулянку в казковий ліс.

Запропонувати по марширувати по площі святковим маршем.

Помилуватися красивою квіткою.

Показати, як рухається вкрадлива кішка, пурхає метелик, біжить мишка, йде крокодил і т.д.

Працюючи з дітьми над розвитком музичного ритму, ми також сприяємо гармонізації духовного життя дитини. Ще К. Станіславський вказував на те, що кожне людське почуття має свій темп і ритм, пропонував вправи на відтворення ритму. Наприклад, такі, як: «Ладушки». Ця всім відома і дуже популярна пісенька-гра, добре розвиває не тільки почуття ритму, а й довільну увагу, і координацію рухів [1].

Після виконання ритмічних вправ долоні стають теплими, і діти готові для проведення контактного масажу. Масаж буде ефективнішим, якщо його проводити під веселу музику. Це викличе сильний приплив енергії та ентузіазму у дітей.

Спів з відтворенням звуку з закритим ротом також корисно з точки зору медицини. Тут важливо відчувати хвилі вібрації в області горла і грудей. Ця вправа знімає м'язові затиски на рівні горла і шиї, в практиці йогів вона вважається відповідальною за емоційний стан організму.

Тепер трохи про так звані формули музичного самонавіювання. Якщо сказати простіше - це пісні, текст яких складено у формі навіювання. Націлені ці формули на те, щоб пробудити в людині стійкість до невдач, вміння радіти життю, підтримувати оптимістичний настрій. Якщо у дитини занижена самооцінка, якщо вона не впевнена в собі і боязка, їй допоможе формула музичного самонавіювання «Я - хороший, ти - хороший». А ось якщо у дитини з якоїсь при-чини поганий настрій, значить, прийшла пора вивчити з нею формулу радості «Я в хорошому настрої» або «Ох, як мені весело!».

До речі, колискові пісні також є формулами музичного самонавіювання і орієнтують дітей на розслаблення і заспокоєння.

Любіть, слухайте музику разом з Вашими дітьми! Вона може все! Все вищесказане відноситься до активного варіанту музикотерапії, коли діти активно виражають себе в музиці. Але існує і сама проста, пасивна форма музикотерапії, коли дітям пропонується тільки слухати музику. Але таку музику, яка в даний момент найбільш підходить до їх душевного стану, яка може переключити дитину з негативних емоцій на позитивні. Слухання музики розряджає накопичені негативні емоції.

Наприклад, якщо у дитини пригнічений настрій, ефективна тиха, мелодійна музика. А ось при збудженні цілющу дію на психіку мають мелодії з підкресленим ритмом. Для того, щоб музика подіяла на дитину найбільшим чином, її необхідно для цього спеціально підготувати і налаштувати. Ця установка полягає в тому, що треба сісти або лягти в зручній позі, заплющити очі, розслабитися і зосередитися на звуках музики. По суті, таке слухання музики є різновидом медитації.

Сенс музичних медитацій полягає в з'єднанні звучавшої музики, образів, спеціальної формули навіювання. В процесі музикальних медитацій відбувається розрядка пригнічених переживань. Ще з практики вправ йогів

музику рекомендувалося слухати так, щоб сприймати її не тільки вухами, а й як би «вдихати при цьому аромат звуку, відчувати його на своїй мові, відчувати шкірою, самому ставити звуком, щоб музика пронизувала від кінчиків пальців ніг до коренів волосся». Також для зняття внутрішньої напруженості і заспокоєння дітей потрібно навчити їх подумки «літати» під музику.

На думку вчених, вміння «літати» під музику допомагає дитині повністю позбавитися від алергій. Чому? Алергія - це підвищена чутливість організму до дії алергенів. А політ під музику як би вириває людину з навколишнього середовища, омиває його, очищає дихальні шляхи. Навіть в лікарських зборах для лікування

Алергії дуже ефективним виявляється кульбаба («літаюча квітка») [2].

Музика завжди допоможе розкрити необмежені сили людини, треба лише намагатися завжди і в усьому чути музику. Нехай це буде жива музика дощових крапель, урочиста пісня океану, тихий шелест трави, гул могутніх сосен. І нехай ця музика природи зіллється з музикою, створеною людиною.

Література

1.Домогацький І.Є. Програма з предмету «Розвиток музичних здібностей дітей та здоров'язберігаючих технологій кожен день» / І.С.Домогацький. – М., 2007.

2.Основи здорового способу життя. Навчальний посібник / За ред. А.А. Мурашова. – М. : Педагогічне товариство, 2004.

УДК 004: 373.2.015.31:796.011.1-053 (043.2)

ЧЕРЕПАНЯ Н.І., ШУБЕРТ М.,
Мукачівський державний університет

ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

Основою всебічного розвитку дитини в перші роки життя являється фізичне виховання. В даний час істотно зростає роль фізичної культури і спорту як фактора вдосконалення людини і суспільства. Здоровий спосіб життя в цілому, фізична культура і спорт зокрема є соціальним феноменом, об'єднуючою силою і національною ідеєю, що сприяє розвитку сильної держави і здорового образу життя.

Дошкільне виховання відіграє значну роль в житті суспільства, створюючи умови для подальшого розвитку людини, а гармонійний розвиток неможливо без фізичного. Робота з освоєння освітньої області «Фізична культура» вимагає від педагога вибрати такі методи навчання, які дозволили б активізувати рухову і

пізнавальну діяльність дошкільника і можливість кожній дитині проявити свою активність, свою творчість.

Використання інформаційно-комунікативних технологій в освітній області «Фізична культура» дозволяє істотно підвищити ефективність фізкультурно-оздоровчої діяльності кожної дитини в зміцненні свого здоров'я.

Нові інформаційні технології дозволяють будувати пізнавальний процес більш високого рівня на основі сприйняття зорового (графіка, анімація, текст), слухового (звук, відео), дотикового (клавіатура, інтерактивна дошка і т.д.), сприяють розвитку мислення дошкільника, також всі сучасні засоби відеотехніки - дозволяють відтворити реальну обстановку діяльності (наприклад, поставити дитину в положення учасника змагань). Комп'ютерні технології здатні зробити виховно-освітній процес цікавим, ефективним і якісним, підвищують мотивацію дітей на пошукову діяльність, диференціюють навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей. Комп'ютерні засоби формують ідеальне (або близьке до ідеального) уявлення про дії, застосовуються для навчання там, де вони мають конкретну методичну функцію.

Використання електронних презентацій роблять заняття фізичної культури більш цікавими, наочними і динамічними. Багато пояснень техніки виконання розучуваних рухів, історичні відомості, біографії спортсменів, висвітлення теоретичних питань різних напрямків не можуть бути показані дітям безпосередньо, ось у вирішенні цих завдань на допомогу педагогу і приходять нові інформаційні технології. З зовнішньої мотивації «виростає» інтерес до фізичної культури і спорту [1].

Прагнучи до розвитку інтересу у дітей дошкільного віку до фізичної культури і спорту в закладах дошкільної освіти активно використовуються засоби ІКТ. З цією метою розроблені інтерактивні кросворди «Спортивний», «Олімпійський кросворд» з різних видів спорту, презентації, спрямовані на розучування техніки вправ і елементів спортивних ігор (настільний теніс, футбол, хокей і т.д.).

Торкаючись дошки рукою, можна керувати слайдами, рухаючи їх вперед або повертаючи назад, якщо у дошкільника виникало непорозуміння або необхідно ще раз акцентувати увагу на тому чи іншому епізоді. Зручно аналізувати помилки. При проведенні таких занять у дітей розвиваються комунікативні здібності, формуються вміння вибирати оптимальні рішення. З огляду на те, що гра займає найважливіше місце в житті дошкільнят розроблена гра-подорож «У країні Олімпії». Діти відправляються в далеку країну Олімпію, а на шляху виконують попереднє тренування по запропонованим на екрані «станціям». Така візуальна інформація викликає у дітей позитивні емоції, зростає мотивація, все це несе пізнавальне навантаження [2].

Використання інформаційних технологій в освітній області «Фізична культура» стає все більш актуальним, так як дозволяє засобами мультимедіа, в найбільш доступній і привабливій, ігровій формі, досягти нової якості знань, дозволяє осягнути більший обсяг матеріалу, зробити більш доступним і зрозумілим пояснення будь-якої рухової дії, підвищити інтерес і мотивацію у дітей дошкільного віку до занять фізичною культурою і спорту.

Література

1. Мелехина Н.А., Колмикова Л.А. Нетрадиційні підходи до фізичного виховання дітей в ДНЗ / Н.А. Мелехина, Л.А. Колмикова. - СПб. : «ДИТИНСТВО-ПРЕС», 2012.
2. Система фізичного виховання в ДНЗ: планування, інформаційно-методичні матеріали, розробки занять і вправ, спортивні ігри / авт. - упоряд. О.М. Литвинова. Волгоград : Учитель, 2007.

УДК 376-056.264:001(043.2)

ЧУБИРКО К. Я., ЧЕКАН О.І.,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛОГОПЕДІЇ ЯК НАУКИ

Будь-яка система освіти своєю головною функцією має створення всіх умов для адекватної адаптації людини до тих соціокультурних реалій, які панують у тому чи іншому суспільстві. Зміст освіти залежить від уявлень, потреб, ідеалів, які існують в даному соціокультурному просторі і спрямовуються на створення конкретного образу людини. У змісті освіти виражається те, що є значущим на даний момент, що сприяє формуванню особистості людини, здатної виразити глибинні інтереси та прагнення суспільства.

На сучасному етапі розвитку інтеграційних процесів в освіті проблема формування мовленнєвої діяльності, розвиток навичок мовленнєвого спілкування у дітей із порушеннями мовлення, адаптація їх до умов загальноосвітньої школи набула пріоритетного значення.

Численні різноаспектні наукові доробки з проблем корекції мовлення дітей із різними мовленнєвими вадами свідчать про потужний потенціал української логопедії як науки та можливі перспективи її подальшого розвитку. У сучасних наукових дослідженнях українських учених (Є.Соботович, В.Тарасун, М.Шеремет та ін.) представлено важливі для теорії та практики логопедії питання структури мовленнєвої діяльності в нормі та патології, психологічних механізмів мовлення, особливостей формування мовленнєвої діяльності дитини в онтогенезі.

В.Тарасун розроблено систему превентивного навчання дітей із порушеннями мовленнєвого озвучування. С.Коноплястою представлено комплексну систему психолого-медико-педагогічної допомоги дітям із ринолаліями.

Сучасний період розвитку логопедії характеризується новими підходами до диференціації осіб з порушеннями мовлення, визначенням нових освітніх та корекційно-розвивальних ресурсів для їх повної соціалізації.

Обов'язковою умовою функціонування будь-якої науки, зокрема логопедії, є наявність у неї власного понятійно-категоріального апарату. Кожна наукова термінологія обов'язково становить собою упорядковану систему, в якій місце кожного терміну визначається співвідносностю означеного ним поняття з іншими поняттями даної галузі науки. Проблеми розгалуженої

синонімії, багатозначності, складні випадки перекладу з інших мов, зокрема з російської, відсутність уніфікованості на рівні українськомовного логопедичного термінологічного словника викликають певні ускладнення у розумінні різноманітних тлумачень логопедичних термінів, а тим більше правильне їх використання.

Сучасний стан української логопедичної термінології потребує ретельного дослідження з метою системного упорядкування, що відповідатиме сучасним вимогам логопедичної науки, а також унеможливить непорозуміння між фахівцями при використанні окремих логопедичних понять, серед яких особливе місце займає термінолексема «тяжкі порушення мовлення».

На нашу думку, *тяжкі порушення мовлення* – це різні види (ринолалія, дизартрія, алалія, афазія, заїкання тощо) виражених порушень мовленнєвої діяльності різноманітного органічного походження, прояву, ступеня, локалізації ураженої функції, часу ураження, при яких спостерігається повний або частковий розлад мовної та комунікативної здібностей людини, що унеможливорює справжнє оволодіння мовою, яке передбачає вміння використовувати мову в різних комунікативних ситуаціях з різними комунікативними цілями.

При цьому, як нам здається, обґрунтованим є незавершеність видового ряду виражених порушень мовленнєвої діяльності, що пояснюється варіативністю, комплексністю дефектів розвитку, різноманістю механізмів порушень мовленнєвої діяльності, ускладнених різноваріантною комбінацією патологій психіки та сенсомоторної сфери.

Сьогодні є очевидною необхідність синтеза фундаментальних теоретичних основ логопедії як гуманітарної науки інтегративного типу. Комплексний підхід до вивчення та корекції порушень мовленнєвої діяльності передбачає необхідність занурення, вивчення та осмислення фундаментальних та прикладних досліджень у галузі психології мислення, сприйняття, пам'яті, уяви. Суттєва роль належить психолінгвістичним дослідженням мовленнєвої діяльності останніх років. При цьому увага спрямовується не на мовні одиниці як такі, а на їх використання в актах породження та розуміння висловлювання, а також на процес засвоєння мови.

Для здійснення мовленнєвого впливу педагог повинен мати сформовану професійну майстерність, спрямовану на досягнення результатів, яка характеризується наявністю необхідних спеціальних умінь та навичок. Реалізація мети мовленнєвого впливу відслідковується в діях дитини з тяжкими порушеннями мовлення, яка виступає об'єктом впливу. Для досягнення позитивної динаміки навчально-корекційної роботи суб'єкт взаємодії (вчитель-логопед) намагається моделювати поведінку та результат мовленнєвої діяльності об'єкта (логопата). Диференційований логопедичний вплив передбачає змотивовану мовленнєву активність реципієнта.

Організація подібної діяльності вимагає від особистості сформованої системи умінь і навичок щодо безпосередньої вербальної взаємодії зі

співрозмовником. Подібні навички повністю або частково є відсутніми у дітей із тяжкими порушеннями мовлення, проте вони можуть бути недостатньо сформованими й у педагогів.

Успіх мовленнєвої діяльності залежить від урахування реакції слухача, яку партнер по взаємодії отримує по каналам зворотного зв'язку. Це вимагає від педагога коригування запланованої схеми мовленнєвого впливу.

Якщо логопед не бере до уваги реакцію партнера по спілкуванню, якою виступає дитина з ТПМ, не відступає від хибних, віртуально накреслених схем комунікації з нею без урахувань її потенційних мовленнєвих можливостей, то його мовлення втрачає свою дієвість, а увага та зацікавленість дитини з ПТМ як слухача згасає.

На думку української вченої Л.Калмикової, формування мовленнєвої діяльності старших дошкільників відбувається з урахуванням таких її аспектів: генетичного, структурно-функціонального й динамічного [1, с. 404].

Так, згідно з генетичним аспектом, вихідною формою мовленнєвої діяльності дітей учена вважає спільну соціальну діяльність дитини з дорослим. Механізмом розвитку мовленнєвої діяльності в неї стає інтеріоризація, яка забезпечує засвоєння соціально-мовленнєвого досвіду шляхом перетворення спільної соціально-мовленнєвої (навчально-мовленнєвої) діяльності в індивідуальну мовленнєву діяльність. Під час інтеріоризації відбувається також перехід зовнішнього за формою перебігу мовлення у внутрішнє.

Успішність здійснення логопедичної корекції мовленнєвої діяльності залежить від рівня оволодіння дитиною з ТПМ фонетичною системою мови, що залежить від взаємодії мовленнєво слухового та мовленнєво рухового аналізаторів, які забезпечують полімодальну єдність мовленнєвої функціональної системи.

Актуальним для сучасного логопеда-практика є розуміння, що мовленнєва діяльність забезпечується роботою складних мовленнєвих механізмів, серед яких: механізм програмування мовленнєвого висловлювання; механізми, пов'язані з переходом від плану програми до граматичної структури речення; механізми, які забезпечують пошук необхідного слова за семантичними та звуковими ознаками; механізми відбору фонем; механізми, які забезпечують реальне здійснення звучання мовлення, проте по-різному розвиваються у дітей у нормі та при патології мовленнєвого розвитку. Крім того, одним із основних механізмів мовленнєвої діяльності виступає осмислення, завдяки якому здійснюється смислова організація сприйняття та породження мовлення.

Вочевидь, урахування специфічної структурної та функціональної особливостей мовленнєвої діяльності є необхідною умовою здійснення ефективної диференційованої логопедичної корекції.

Неоднорідність популяції дітей із ТПМ за етіологією та патогенезом мовленнєвого порушення вимагає при проведенні диференційованої логопедичної корекції урахування результатів наукових досліджень щодо

ефективності роботи мозкових структур, тобто з позиції нейрофізіологічних та нейропсихологічних механізмів.

Розвиток і становлення функції мозку пов'язується з певними віковими просторово-часовими обмеженнями, що зумовлюють формування специфічних структурних особливостей різних його відділів, а також взаємозв'язків між ними. Несформована у певний момент раннього розвитку дитини функція мозку (зокрема, мовлення) часто не розвивається нормально, або взагалі не розвивається пізніше, оскільки мозок знаходиться вже на другому етапі розвитку й відтворення попередніх стадій у структурно-функціональних відносинах є неможливим [3].

Симптоми нейродефіциту, що виникають при ураженні мозку, відображають не прояви ушкодженої ділянки, а функцію всього мозку, точніше – пластичні зміни, які залишилися у частині, що функціонує. Серед них можуть бути й такі, що блокують відновлення функцій. Тому в неврології найважливішою проблемою при вивченні пластичності мозку є її регуляція й надання бажаної спрямованості. Негативними проявами пластичності мозку є порушення й затримка мовленнєвого розвитку. Незалежно від патогенезу порушення мовленнєвої функції (ушкодження мозку, або затримка й порушення його розвитку) – одне з найгірших із усіх можливих ускладнень у ранньому віці, яке полягає в тому, що мозок за допомогою механізмів пластичності реорганізується, залучаючи бездіяльні мовленнєві області для обслуговування інших функцій [3].

Недостатній обсяг знань про причини, механізми й основні синдроми несформованості вищих психічних функцій знижує ефективність корекційної роботи через спрямованість та орієнтацію, головним чином, на усунення мовленнєвої симптоматики при загальному недорозвитку мовлення без урахування системного характеру проявів.

Від чіткого розуміння нейрофізіологічних, нейропсихологічних, нейробіологічних процесів у кожному конкретному випадку мовленнєвої патології залежить не тільки ефективність проведення корекційної логопедичної роботи, але й прогнозування динаміки розвитку мовленнєвої функції у дітей із тяжкими порушеннями мовлення, визначення освітнього маршруту, адаптація до шкільного навчання в подальшому.

Література

1. Калмикова Л.О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку [монографія] / Л. О. Калмикова. – К. : Фенікс, 2008. – 497 с.
2. Судаков К. В. Общая теория функциональных систем / К. В. Судаков. – М. : Медицина, 1984. – 224 с.
3. Харченко Е. П., Клименко М. Н. Пластичность и регенерация мозга / Е. П. Харченко, М. Н. Клименко // Неврологический журнал. – 2006. – № 6. – С. 37-45.
4. Харченко Е. П., Клименко М. Н. Ранние этапы развития и нарушения языка / Е.П. Харченко, М. Н. Клименко // Дошкольная педагогика. – 2007. – № 2. – С. 4-7.

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕХНОЛОГІЇ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Враховуючи те, що заклади освіти в умовах сьогодення функціонують у складному середовищі, що характеризується високим рівнем невизначеності, механізми управління повинні базуватися на принципах адаптації.

У свою чергу під адаптацією ми розуміємо здатність системи здійснювати цілеспрямоване пристосування до зміни умов зовнішнього середовища. У процесі адаптації можуть змінюватися кількісні та якісні характеристики системи, а також її структура. Чим істотніше зміни зовнішнього середовища, тим більше значною є трансформація системи, що відбувається в результаті її адаптації. Різноманітність і рівень мінливості умов, до яких адаптується система, характеризує міру її адаптивності [1].

Сьогодні технологізація управлінської діяльності є відмітною рисою управління закладом освіти. Вона зумовлює пошук тих управлінських інструментів, які можуть бути результативно використані в управлінні освітньою установою. Технологізація управління сприяє її раціоналізації, виключає ті роботи та дії керівників та фахівців, які є необов'язковими для досягнення очікуваного результату управлінської діяльності, формалізує реалізацію функцій управління.

Поняття «технологія управління» завдяки використанню методу наукової експансії сьогодні впевнено увійшло до понятійного апарату науки та практики управління закладом освіти. Розглядаємо його як сукупність управлінських засобів впливу і методів досягнення поставлених цілей організації, які включають: принципи, закони та закономірності організації та управління; методи та засоби збору і обробки інформації; прийоми ефективного впливу на працівників; системи контролю та моніторингу [2, с.1352].

Що ж стосується адаптивного управління, то Т.Борова визначає його як системне, багатовимірне та багаторівневе управління, яке охоплює всі елементи педагогічної системи, узгоджує процеси управління й самоуправління, зовнішні вимоги та внутрішні мотиви учасників освітнього процесу, створює простір для творчої конкретизації педагогічної діяльності відповідно до реальної ситуації при збереженні стратегічних напрямів, сприяє саморозвитку та самореалізації адміністрації, педагогічного та учнівського колективів [3, с.11].

Метою адаптивного управління є перманентне підвищення якості знань, умінь та навичок, загальної та професійної компетентності працівників за допомогою своєчасної адаптивної реакції на зміну параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища та внесення корективів в роботу підрозділів, що забезпечують процес навчання.

Технологія адаптивного управління складається з алгоритму дій,

методики, способів і засобів їх реалізації.

Л. Фесік пропонує диференціювати адаптивне управління на: вертикальне та горизонтальне, субординаційне та розподілене, адміністративне та партисипативне, зовнішнє та внутрішнє (самоуправління) [4].

В умовах сьогодення адаптація сучасних закладів освіти є об'єктивною реальністю. Вона полягає у цілеспрямованих і послідовних діях з боку керівництва і педагогічних працівників на основі адаптивних компетенцій для досягнення і збереження оптимального стану, забезпечення продуктивності, стійкості і розвитку через трансформацію діяльності закладу загальної середньої освіти, підвищення його гнучкості і пристосовності до змінних зовнішніх умов, передбачає зміну алгоритмів функціонування закладу в умовах непередбачених змін.

Література

1. Мілаш І.В. Зміст поняття «адаптивне управління» в сучасних реаліях функціонування вітчизняних підприємств. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/>

2. Швардак М. В. Сучасні технології управління педагогічними кадрами в закладах загальної середньої освіти. *Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. Pp. 1352-1359.*

3. Борова Т. А. Концепція адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу. Теорія та методика навчання та виховання. 2012. Вип. 31. С. 11-24.

4. Фесік Л.І. Адаптивне управління: еволюція поняття та сутнісна характеристика [Електронний ресурс] / Електронне наукове фахове видання «Теорія та методика управління освітою». 2010. №5. Режим доступу: URL: <http://tme.uo.edu.ua/docs/5/11fescec.pdf>.

УДК 159.98: 338,24

ШВАРДАК М.В., ЗАВАДСЬКА В.В.,
Мукачівський державний університет

АЛГОРИТМ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ АНТИМОБІНГУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Переконані, що освітня установа, яка працює в динамічному пошуковому режимі, якісно відрізняється від тих, що функціонують традиційно. Це накладає певний відбиток на цілісну систему педагогічного менеджменту, що потребує технологізації. Технологізація на сьогоднішній день є запорукою ефективного управління закладом освіти. Вона зумовлює пошук тих управлінських інструментів, які можуть бути результативно використані в педагогічному процесі [1].

Однією із технологій налагодження позитивного мікроклімату в педагогічному колективі є технологія антимобінгу (технологія протидії мобінгу), яку ми розглядаємо як систему заходів керівника та педагогічних працівників щодо попередження, виявлення та боротьби із цькуванням, моральним пресингом, психологічним терором на робочому місці, зокрема в

закладі освіти.

Мобінг в закладі освіти зумовлює стагнацію особистісних ресурсів, є ознакою негативного впливу робочої атмосфери на особистість, зумовлює регрес виконання професійної діяльності і здоров'ї педагогічного працівника.

Попередження та подолання мобінгу серед педагогічних працівників закладу освіти є прямим обов'язком керівника. Проте, незнання керівником суті цього питання, а також шляхів його вирішення, потребує вести мову про проблему психологічної готовності керівника до попередження та подолання мобінгу серед підлеглих.

У роботі керівника закладу освіти щодо попередження і подолання мобінгу рекомендуємо дотримуватися алгоритму:

1. Створення умов недопущення явища.
2. Діагностика наявності мобінгу та його реальних і потенційних жертв.
3. Профілактична робота з колективами й особами, в яких є висока ймовірність стати об'єктом явища.
4. Швидке і грамотне роз'єднання жертви з відповідними стресовими впливами.
5. Індивідуальна та групова психологічно-корекційна робота з жертвами мобінгу і педагогічним колективом, в якому зародилось дане явище [2].

Попередження та подолання мобінгу серед педагогічних працівників закладу освіти є прямим обов'язком керівника. Проте, незнання керівником суті цього питання, а також шляхів його вирішення, потребує вести мову про проблему психологічної готовності керівника до попередження та подолання мобінгу серед підлеглих.

На сьогодні, з метою створення комфортних умов реалізації освітнього процесу в закладах освіти, значна увага приділяється впровадженню сучасних методів та інструментів ефективного управління педагогічними працівниками, проведенню професійних навчань, тренінгів тощо.

Література

1. Швардак М. В. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «технології педагогічного менеджменту». Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2020. №2. С.158-164. DOI: [10.25128/2415-3605.20.2.21](https://doi.org/10.25128/2415-3605.20.2.21).
2. Адамчук О. В. Поради керівнику щодо попередження та подолання мобінгу серед підлеглих. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2014. Вип. 2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_2_15.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОУЧИНГ-ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В умовах безперервного реформування освітньої галузі у державному масштабі, осучаснення поглядів щодо ролі, місця й функцій управління як закладу загальної середньої освіти в цілому, так і організаційної культури ЗЗСО зокрема, виникає нагальна потреба в доцільних і результативних методах модернізації освітнього процесу засобами сучасних управлінських технологій. У той же час сучасні дослідники активно продукують ідею переорієнтації управління людськими ресурсами на гуманістичні засади, людиноцентричні, особистісно зорієнтовані, компетентнісні підходи до управлінської діяльності, особливо в освітній галузі [1, с.140].

Інноваційним педагогічним менеджментом для вдосконалення діяльності керівника і працівників пропонується використовувати коучинг-технологію.

Окреслимо основні особливості коуч-технології.

1. Коуч-керівник по відношенню до педагогічного працівника ніколи не займає позицію експерта, не дає оцінку, не аналізує, не наводить паралелі, не натякає, не висловлює своєї думки, не переносить свій досвід на працівника. Це – найскладніший і ключовий принцип, який відрізняє коучинг від консультування, менторства, наставництва чи психотерапії. Працівник сам приймає рішення про наступний крок, який він зробить на шляху до своєї мети і сам несе відповідальність за його наслідки.

2. Віра коуч-керівника в підлеглих може суттєво підвищити їх мотивацію. Основне завдання коуча – допомогти працівникові усвідомити, сформулювати ці відповіді, знайти шляхи вирішення проблеми, яка виникла [2, с. 181-182].

3. Коуч-керівник не пропонує своєму підопічному готових рішень, не дає безапеляційних порад. Вся суть у тому, що працівник сам повинен до всього дійти, коуч лише допомагає, стимулює активність працівника. Коуч-керівник не дає жорстких регламентів, інструктажів підлеглим щодо виконання завдань, не пояснює докладно, як вони повинні виконувати дане їм доручення, не дає готових алгоритмів дій, а якщо підлеглим щось не зрозуміло, ставить запитання.

4. Коучинг спрямований на формування партнерських відносин між керівником і педагогічними працівниками. Він не має на меті повчати працівника чи «направляти його на шлях істинний». Партнерство, в свою чергу, створює сприятливу основу для співробітництва. Саме такий підхід до іншої людини, як до рівної собі, підвищує рівень культури і продуктивність взаємодії.

5. Кожен крок педагогічного працівника на шляху досягнення поставленої мети повинен знаходитися в «зоні найближчого розвитку». Кожне наступне завдання ускладнюється. Так працівник буде відчувати, що

професійно розвивається. Коуч повинен ставити працівнику здійсненні, реальні на даному етапі розвитку завдання [2, с. 181].

6. Коуч-керіник, співпрацюючи з працівником, уважно вивчає ціннісні орієнтири особистості, допомагає усвідомити головні цілі. Проте неможливо уявити ефективну роботу, якщо рівень розвитку коуча-керівника нижчий, ніж рівень розвитку підопічного (педагогічного працівника).

7. Коучинг не займається «розвитком особистості» зокрема або «поліпшенням ефективності» в цілому. Коучинг не працює з проблемами працівника або його минулим. Сфера інтересу коуча – конкретна мета в вашому майбутньому, кроки по її досягненню в сьогодні, які допоможуть ефективно рухатися до неї зараз. Сесії коучингу керівника з підлеглим передують чітка постановка мети коуч-консультування. В ході консультування коуч постійно тримає увагу працівника в рамках цієї мети, перевіряє її важливість і актуальність, не дозволяє перемикає або розпорошувати увагу на що-небудь інше [3, с.206-207].

Важко передбачити розвиток коучинг-технології, як інструменту управління, але можна стверджувати із впевненістю, що впровадження принципів коучингу у діяльність закладу освіти дасть змогу користуватися його перевагами.

Література

1. Усатенко В. М. Концептуальні підходи до технологізації управління розвитком організаційної культури закладу загальної середньої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка*. 2018. №150. С. 140-145.

2. Котовська І., Оксентюк Р., Вовк Ю. Коучинг як новий метод управління персоналом. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2016. Вип. 1 (14). С. 178-184.

3. Shvardak M. Coaching Technology to Prepare Candidates for Leadership Roles in a Variety of Educational Settings. *Postmodern Openings*. 2021. №12(1), P.201-222. DOI: 10.18662/po/12.1/255.

УДК 378.011.3-051:005.322:17.022.1(045)

ШЕСТАК А. Ю., ТОМАШЕВСЬКА М.О.,
Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Питання щодо якостей педагога, рівень його професіоналізму, мабуть, один з найбільш актуальних питань педагогіки. Сучасні соціально-економічні умови трансформували запит на педагога «нової епохи», загостривши нашу увагу не тільки на його професійних, а й особистісних якостях і характеристиках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій виявив, що проблема формування професійних та особистісних якостей вчителів хвилювала класиків-педагогів: Коменського Я.А., Макаренка А.С., Ушинського К.Д., Сухомлинського В.А., Бабанського Ю.К., та ін.

Прогресивний педагог повинен володіти рядом специфічних (в окремих випадках – унікальних) професійно-особистісних якостей. При цьому навичками і здібностями володіє далеко не кожен випускник закладів освіти педагогічного профілю. Отже, від сучасного педагога потрібно значну кількість зусиль в напрямку систематичного підвищення свого компетентнісного рівня, самовдосконалення, саморозвитку, що в умовах трансформації освітніх стандартів представляється особливо актуальним.

З позиції вищезазначеного, вважаємо за доцільне розглядати особистість сучасного педагога в комплексі всіх його характеристик, найважливішими з яких ми, поділяючи позиції Є.Г. Балбасовой і В.А. Крутецкого, вважаємо ідейно-моральне обличчя і педагогічну спрямованість, педагогічні здібності (загальні та спеціальні), педагогічні вміння та навички [1]. Трансформуючи цю еталонну модель вчителя відповідно до сучасних реалій, ми могли б доповнити її поняттями «професійна компетентність» і «професійні компетенції», об'єднавши тим самим здібності, навички та вміння.

Якщо дискутувати про суто особистісні якості сучасного педагога, мають особливу професійну значущість, не можна не згадати про такі характеристики, як педагогічне цілепокладання, педагогічне мислення, педагогічна спрямованість, педагогічна рефлексія і педагогічний такт. Відтак, зазначені якості є поєднання більш елементарних і приватних особистісних властивостей, які зумовлюють в результаті рівень успішності педагогічної діяльності в цілому і рівень педагога як професіонала, його авторитетність.

Слід зауважити, що основні професійно-значимі якості педагога для високопродуктивної діяльності можна об'єднати в такі групи [2]: - якості, які визначають спрямованість особистості: соціальні потреби, ідейні переконання, усвідомлення соціального, суспільного обов'язку, моральна орієнтація, суспільна активність, громадська відповідальність. - якості, які визначають педагогічну спрямованість особистості вчителя: любов до дітей, педагогічний такт, спостережливість, вимогливість, організаційні можливості, справедливість, цілеспрямованість, реальна самооцінка, стриманість, професійна працездатність; - якості, які визначають пізнавальну активність: інтереси, інтелектуальна активність, готовність до самоосвіти, відчуття нового.

У сучасній педагогічній практиці все більше уваги приділяється такому поняттю, як імідж педагога. Довгий час поняття «імідж» асоціювалося більше з політичної і бізнес-сферами, областю мистецтва і т.д. На сьогоднішній день поняття іміджу міцно входить в усі соціальні сфери суспільства, зумовлюючи не тільки відповідний зовнішній вигляд людини або групи осіб, але і модель поведінки, спілкування, репутацію. На формування іміджу педагога нової епохи, на наш погляд, надають найбільш істотний вплив такі чинники, класифіковані нами за принципом дуалізму:

- чинник співпереживання (емпатія, дружелюбність, компромісність) / егоцентричності (байдужість, концентрація на власному «я» і домінування особистих інтересів);

- чинник діяльності (системність, організованість, уміння планувати, високий рівень самоконтролю) / недбалості (безсистемність, відсутність планування, невідповідальне ставлення до роботи);

- чинник креативності виконання професійних обов'язків (інноваційність у виборі підходів і методик організації занять і проведення виховних заходів, прагнення до постійного самовдосконалення) / формальності у виконанні своїх професійних обов'язків (однотипність в підходах до побудови занять, небажання інновіровать, професійно-творча стагнація);

- чинник позитивного ставлення до учнівського колективу (доброзичливість, емпатійність, співчутливість, щирість) / недоброзичливого ставлення (агресивність, невиправданий натиск, завищення вимог);

- чинник продуктивної взаємодії з адміністрацією закладу освіти (взаємоповага) / неефективного взаємодії (споживче ставлення до керівного складу організації, порушення норм ієрархії і підпорядкування, низький рівень лояльності до організації);

- чинник групової згуртованості (вміння працювати в групі і з групою, на загальний результат, вміння слухати і чути, вибудовувати ефективну комунікацію з колегами і в умовах робочої групи) / розрізненості (демонстрація індивідуалізму, недооцінювання плюсів колективної роботи, небажання розділяти з робочим колективом свій успіх, невміння комунікувати з групою і нести розділену відповідальність);

- чинник емоційної стабільності (стресостійкість, саморегуляція).

Отже, показником зрілості педагога і як результату - його професійної діяльності буде виступати сформованість всіх особистісно-професійних характеристик, що забезпечують сучасному педагогу високу результативність і сприятливий імідж.

Література

1. Крутецкий В.А., Балбасова Е.Г. Педагогические особенности, их структура, диагностика, условия формирования и развития: учебно-методическое пособие. М.: Прометей, 1991.

2. АндрущенкоВ., Табачук І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. Політичний менеджмент. – 2005. – № 1 (10). – С. 58-59.

УДК 378:37.091.212:37.015.31:17.022.1

ЩЕРБАН Г.В.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Проблема планування свого майбутнього є особливо актуальною для особистості саме у студентські роки. Це пов'язано з тим, що саме у цей період на людині лежить відповідальність не тільки за формування власного смислового визначення, але і за його реалізацію. Процес компетентнісного

професійного навчання у вищих закладах освіти повинен формувати у студентів не тільки «hard skills», але саме і «soft skills». Причому, саме цінності активізують пізнавальну, професійну та особистісну активність індивіда, яка є основою «soft skills». Отже, вирішальним у процесі розвитку особистості спеціаліста, який здобуває свій фах, є процес формування його системи цінностей.

Проблема формування ціннісних орієнтацій як змістовної основи життєвої перспективи в юності розглядалася багатьма дослідниками в різних аспектах [1-5]. Про те, сьогодні у педагогічній літературі недостатньо даних про те, який вплив здійснює навчально-професійний процес вузу на формування системи цінностей. Мета дослідження полягає в емпіричному дослідженні особливостей розвитку цінностей студентів протягом навчання у закладі вищої освіти. Для вирішення поставлених завдань дослідження використано: психодіагностичні методи; методи математичної статистики.

Успіх навчання учня залежить від вчителя. В першу чергу, педагог повинен бути вмотивованим до професії. Тобто вчитель повинен мати сформовану систему цінностей до педагогічної діяльності. Процес формування професійних цінностей проходить своє становлення протягом навчання у закладі вищої освіти. Проблему формування системи цінностей у майбутніх педагогів потрібно вивчати через дослідження суперечностей етапу адаптації до професії. Бо адаптація до педагогічної професії супроводжується корекцією професійно-ціннісних орієнтацій індивіда.

Протиріччя процесу адаптації до педагогічної професії проявляється на особистісному рівні як суперечність між цінностями, які сформувалися у процесі навчання у закладі вищої освіти та реальним виконанням професійних обов'язків. Бо основним видом діяльності студента була навчальна, і навіть педагогічна практика мала для нього передусім зміст навчальної діяльності. Все відбувається зовсім по-іншому, коли йдеться про роботу в системі «суб'єкт - суб'єкт», тобто про компетенцію вчителя. Він уже сам має організувати і регулювати діяльність учнів, тобто стає суб'єктом нової для нього, педагогічної, діяльності - навчання учня.

Зрозуміло, що потрібний деякий час для того, щоб учитель зміг практично освоїти свої нові функції, налагодити стосунки з учнями, з колегами, з керівництвом школи тощо. При цьому принциповим є те, що вчитель не має права бути початківцем: будучи суб'єктом діяльності, він має бути компетентним. Все це впливає на систему професійних цінностей вчителя.

Проведений статистичний аналіз отриманих емпіричних даних виокремив взаємозв'язки, тенденції та психологічні особливості цінностей студентів. Кореляційний аналіз дав змогу виокремити та проаналізувати компоненти цінностей студентів та їх детермінацію певними особистісними характеристиками: тривожністю, рефлексивністю, самоствавленням. Доведено взаємозалежність тривожності, рефлексивності, самоствавлення та ціннісних орієнтацій в юнацькому віці, що мають певний вплив на узгодження життєвих

перспектив юнаків. Виокремлено ряд важливих кореляційних зв'язків. Діагностовано негативний зв'язок між шкалами: життєвого досвіду і любові; матеріального забезпечення і творчості.

За факторним аналізом виділено, названо та інтерпретовано фактори розвитку ціннісної системи студентів. Статистичний аналіз підтверджує, що дані фактори є найбільш стабільними і рівнозначними. Отримано наступний розподіл факторів: «соціальність», який характеризує вміння соціалізуватися, комунікувати; «Я-концепція» - характеризує особистісні якості; «саморозвиток» - характеризує прагнення до власного розвитку і здатності до самоуправління; «ауторефлексія» - характеризує здатність до переживання себе, як особистості, до самосприйняття та аналізу власних вчинків та дій; «екстернальність» характеризує дії в оточуючому формально-реальному середовищі.

Перспективою подальших досліджень є розробка та апробація корекційної програми, яка буде спрямована саме виокремлені фактори, що детермінує розвиток всієї системи цінностей студентів щодо їх життєвих перспектив.

Література

1. Издебська В. Ціннісні орієнтації особистості в контексті духовного світу студентства / В. Издебська // Рідна школа. – 2002. – № 4. – С. 17-19.
2. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию / В. А. Слостенин, Г.И. Чижакова. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
3. Цветкова Г. Г. Креативність як здатність викладачів вищої школи до створення нової педагогічної реальності / Г. Г. Цветкова // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. – 2016. – № 25. – С. 107-113. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2016_25_20
4. Абдрафикова А.Р., Кавиева А.Р. Система профессиональных педагогических ценностей в представлениях студентов – будущих педагогов. Электронный архив. 2015. С. 3-7. URL: <http://dspace.kpfu.ru/xmlui/bitstream/handle/net/29923/modern-2015-3-7.pdf?sequence=1> (дата звернення: 26.04.2018).
5. Чумак М.О. Професійні цінності майбутнього вчителя початкової школи як чинник його особистісного становлення / М. О. Чумак // Освіта та розвиток обдарованої особистості. - 2014. - № 6. - С. 27-30. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2014_6_7 (дата звернення: 26.04.2018).

РОЗДІЛ 2
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

УДК 378.01:378.011.3-057.4:378.4/.6(477)(043.2)

АГАПЧУК Б.Ф., КОРОЛОВИЧ О.О.,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Найбільш технологічною сферою, яка безпосередньо пов'язана зі становленням особистості людини та формуванням інтелектуальних, духовних і моральних цінностей людської спільноти є освіта, яка є процесом і результатом засвоєння нею певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок і пов'язаного з цим визначеного рівня розвитку розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, що у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості.

Освіта є однією з найширших педагогічних категорій, яка має цілісну, поліфункціональну та полісміслову структуру. Вона виконує три важливі функції: людино-творчу – забезпечення певного рівня знань, грамотності, стану емоційно-вольової сфери, поведінкових орієнтацій, готовності до виконання різних соціальних ролей, видів діяльності тощо; технологічну – забезпечення «бази життя», формування навичок і вмінь трудової, громадської, господарської, професійної діяльності, розвиток комунікативності в різних видах діяльності тощо; гуманістичну – виховання людей в дусі миру, високої моральності, культури, розуміння пріоритетів загальнолюдських цінностей (життя, праці, самої людини, природи тощо).

Як підкреслюють деякі науковці, поняття «освіта» розкривається сукупністю дефініцій, що сприяють усвідомленню означеного феномену в таких площинах як: освіта для розвитку цивілізацій; освіта для людства; освіта для держави і нації; освіта для суспільства; освіта для особистості. Зазначаючи, що економічний розвиток в основному забезпечується людиною, необхідно підкреслити, що освіта являється ще однією сферою, котра має точні показники діяльності та численні відмінності щодо її ефективності, використання й оцінки. Можна визначити рівень грамотності, середню тривалість навчання та набір до шкіл дітей різних вікових груп, значно складніше оцінити якість і корисність навчання, коли швидкість оволодіння новими знаннями перевищує темпи змін.

У документі «Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини», прийнятому в рамках Рекомендації CM/Rec (2010) 7 Комітету Міністрів пропонується таке визначення поняття формальної освіти – це структурована система освіти та навчання, яка охоплює

усі ланки освіти – від дошкільної до вищої. Здобуття її відбувається, як правило, у загальних або професійних закладах освіти, які забезпечують сертифікацію. А от неформальна освіта означає довічний процес, у якому кожна людина набуває цінностей, навичок і знань внаслідок виховних впливів від взаємодії зі своїм власним оточенням, ресурсами середовища й повсякденного досвіду (сім'я, однолітки, сусіди, зустрічі, бібліотеки, ЗМІ, робота, ігри і т.д.).

Професійна освіта означає підготовку в закладах освіти спеціалістів різних рівнів кваліфікації для трудової діяльності в одній із галузей народного господарства, науки, культури. Її зміст спрямовано на поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці, прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь, формування психологічних і моральних якостей особистості, важливих для роботи в певній сфері людської діяльності. Водночас, це і сукупність знань, навичок і умінь, оволодіння, якими дає змогу працювати спеціалістом вищої, середньої кваліфікації або кваліфікованим робітником. Поняття «професійна освіта» ототожнюється з фаховою. Вона пов'язана зі здобуттям певних знань і навичок із конкретної професії та спеціальності.

Неперервна освіта охоплює всі види навчання – від початкового навчання до вищого. Адже, вона є тим процесом, який стимулює людей і дає змогу оволодівати необхідними знаннями, цінностями, навичками, які сприяють особистісній і професійній реалізації й самореалізації людини, підвищенню її кваліфікації протягом усього життя. Неперервна професійна освіта сприяє утвердженню особистості як найвищої цінності суспільства, виступає своєрідним гарантом проти знеособлення в умовах ринкової економіки, надає можливість самореалізації у професійній діяльності.

Література

1. Ажажа М. А. Інтелектуалізація економіки: інноваційний і людський потенціал в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / М. А. Ажажа. —Режим–доступу:–http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Ekonomika/2008_628/02.pdf (дата звернення: 09.01.2016). – Назва з екрана.

2. Нечипорук В.П. Высшее образование в ближайшие два десятилетия: взгляд из страны развивающегося мира / Паван Агарвал // Международное высшее образование. – 2015. – №80. – С. 8–9.

УДК 378:373.2.011.3-051:17.022.1

АТРОЩЕНКО Т.О., БОРА З.М.,
Мукачівський державний університет

ДУХОВНО-МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ

Одним із пріоритетних завдань сучасного глобалізованого суспільства є створення умов для духовно-морального виховання підростаючого покоління. Відповідно, ставляться вимоги до рівня духовно-моральної культури майбутніх

вихователів ЗДО, які покликані закласти в душі своїх вихованців високі духовні та моральні принципи.

Досліджуючи духовно-моральну культуру майбутніх вихователів ЗДО вважаємо за необхідне розкрити зміст поняття «духовна культура». З.Становських визначає духовну культуру як результат специфічного виду діяльності, яку можна назвати особистісно-культурологічною. Психологічний смисл цієї діяльності, на думку науковця, - певний духовно-творчий саморозвиток людини, а предметом і об'єктом виступають і явища культури, і соціальні стосунки особистості, і вона сама для себе як суб'єкт, і як об'єкт духовного самопізнання, самоактуалізації, самореалізації, самовдосконалення [3].

Духовність, як вважає К.Євсюкова, виступає основою та результатом духовної душі, загостреному сприйнятті всього, що оточує людину, в здатності до високих духовних станів і встановленню тонких духовних зв'язків між людьми, в основі яких чуйне ставлення до людини, турбота про його духовному зростання та благополуччя. При цьому автор зауважує, що «духовність» і «духовне буття» - взаємопроникні, але не синонімічні поняття. Це визначається не стільки освіченістю, широтою і глибиною культурних запитів та інтересів, скільки передбачає постійну та безперервну працю душі, осмислення світу та себе в цьому світі, прагнення до вдосконалення себе, перетворення простору власного внутрішнього світу, розширення своєї свідомості. Це і особливий емоційний лад особистості, що виявляється в тонких рухах душі, загостреному сприйнятті всього, що оточує людину, у здатності до високих духовних станів і встановленню тонких духовних зв'язків між людьми, в основі яких – чуйне ставлення до людини, турбота про його духовне зростання та благополуччя [1, с.125].

Цілком погоджуємося з Т.Танько, що проблема виховання духовності - це проблема формування гуманістичних цінностей та гуманістичної свідомості. Духовна культура несе загальнолюдські цінності, національні моральні ідеали, які відбивають рівень розвитку суспільства. Цілком погоджуємося з дослідницею, що виховання духовної особистості вихователя дітей дошкільного віку стає центральним педагогічним завданням. Це передусім пов'язано з тим, що головною умовою гармонійного становлення ціннісно-сміслової сфери дитини в дошкільному віці є наявність сформованої системи ціннісних орієнтацій у вихователя, розвиток особистості дитини відбувається під впливом особистості вихователя. Стрижнем духовності особистості є ціннісна система індивіда, оскільки в ній сфокусовані та віддзеркалюються усі соціальні набутки й багатства людського буття [4, с.128].

Розглянемо також моральний аспект досліджуваного поняття. Так, «мораль» трактується А.Кузьмінським як система цінностей, принципів, норм і правил поведінки та діяльності людей, які регулюють відносини між ними на гуманній основі [2, с.131]. Результатом морального становлення особистості є

засвоєння нею системи морально-етичних норм, основ загальної культури, виявлення гуманних взаємин з оточуючими тощо. Зазначимо, що культура моральної свідомості та поведінки мають першочергове значення у професійній діяльності вихователів ЗДО.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає змогу представити власне розуміння духовно-моральної культури майбутніх вихователів ЗДО – це цілісне інтегральне новоутворення особистості, яке включає ціннісні орієнтації, систему духовно-моральних знань, умінь і моральної поведінки, що відображають рівень їх загальної професійної культури і здатність здійснювати ефективну педагогічну діяльність на основі стандарту дошкільної освіти та концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку. Духовно-моральна культура майбутніх вихователів, на нашу думку є своєрідною внутрішньою культурою, яка забезпечує особистісний та професійний саморозвиток.

Література

1. Євсюкова К. І. Духовно-моральне виховання в контексті християнських цінностей. Нова парадигма. 2014. Вип. 119. С. 122-130.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка : навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
3. Становських З.Л. Духовна культура сучасного вчителя як основа його педагогічної майстерності. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/5784/1/1.pdf>
4. Танько Т. Духовно-моральні цінності як ознака професіоналізму вихователя сучасного закладу дошкільної освіти. Освітній простір України. 2018. Вип. 13. С. 126-132.

УДК [373.2.091.113:005.42-024.61]:37.013.42

АТРОЩЕНКО Т.О., БУРИШИН О.І.,
Мукачівський державний університет

КУЛЬТУРА КОМАНДНОЇ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОЄКЦІЇ

Колектив закладу дошкільної освіти - це перша ланка педагогів, які зустрічають дитину на шляху її виховання і розвитку, дають освітні знання і уміння, які сприяють становленню її особистості. Для досягнення ефективних результатів своєї діяльності колектив ЗДО повинен працювати як злагоджений механізм, бути єдиним цілим, бути справжньою командою, зусилля якої спрямовані на виконання основних завдань вітчизняної дошкільної освіти.

Л. Галавська та С.Боброва вважають, що команда – це соціальна група, в якій неформальні стосунки між її членами можуть мати більше значення, ніж формальні, а дійсна роль і вплив конкретної особи не збігається з її офіційним статусом і вагою. Трудовий колектив з високим рівнем згуртованості, прихильності всіх працівників спільним цілям і цінностям організації має ознаки команди. Тільки колектив однодумців, згуртованих навколо свого лідера, який одночасно є і вищою посадовою особою в даній організації, на думку авторів, спроможний перетворитися у команду [1, с.403]. Спільна діяльність дозволяє підтримувати один одного, розробляти ідеї, зіставляти різні

точки зору, формувати чітке бачення проблем, використовувати з користю наявні відмінності у здібностях, темпераменті, життєвому і професійному досвіді учасників команди.

Цілковито погоджуємося з думкою науковців [2], що успіх керівника пов'язаний з роботою його команди і професіоналів в його підпорядкуванні. Менеджер важливий для успіху роботи команди, так само як і вона для нього. Це важливо розуміти, в першу чергу, самому менеджеру, а також, непогано, коли його підопічні завжди пам'ятають, який він значимий і важливий. Менеджер повинен бути професіоналом у своїй справі точно так само, як кожен член його команди - у своїй. Так, менеджер – це обличчя команди. Він презентує зусилля і результати всієї команди іншим людям, він представляє команду, стоїть в ієрархії вище. Менеджер, на думку авторів, має завжди дбати, щоб його команда відчувала, що він гідно представляє її для всіх. Підлеглі повинні бути впевнені, що їх керівник якісно і правильно презентує результати їх праці. Це є великою відповідальністю і великою працею. Менеджеру важливо зрозуміти, що для зовнішнього світу він є інтерфейсом, який з'єднує цей світ з командою [2, с.12].

Реформування дошкільної освіти передбачає радикальну перебудову управлінської ланки, що вимагає, на думку Л.Паращенко, істотного підвищення професіоналізму керівних кадрів, формування нового бачення освітніх проблем усіма його учасниками. Автор вважає, що задоволення зазначеної потреби потребує пошуку нових і більш ефективних шляхів підготовки управлінського персоналу, здатного здійснювати ефективне керівництво з опорою на досвід і сучасні досягнення психолого-педагогічних дисциплін, взяти на себе ініціативу щодо перебудови освітнього процесу, трансформуючи його в межах нової моделі закладу дошкільної освіти. Поділяємо думку Л.Паращенко, що від керівника та його професійної компетентності залежить якісне розв'язання фінансово-економічних, господарських справ, результат освітнього процесу, стосунки в колективі, результат роботи та імідж закладу взагалі [3, с.49]. Вважаємо, що на ефективність командної роботи суттєвий вплив мають методи та стиль керівництва.

Аналізуючи наукові праці з проблеми дослідження приходимо до висновку, що однією із складових професійної компетентності менеджера дошкільної освіти є культура командної роботи, метою якої є правильна організація командної роботи у колективі ЗДО та забезпечення ефективної діяльності цієї команди

Література

1. Галавська Л. Є. Організація командної роботи у колективі у розрізі розробки освітніх програм. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2016. Спецвипуск: Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України. С. 401-409.

2. Кізян С. М., Небава М. І., Адлер О. О. Вступ до фаху. Менеджер і команда: теоретичні та практичні аспекти : Навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2014. 125 с.
3. Парашенко Л. І. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти : наук.-метод. Посібник. Інститут педагогіки АПН України; Асоціація керівників шкіл України. Київ : ПП Компанія “Актуальна освіта”, 2002. 312 с.

УДК 378:373.2.011.3-051]:37.015.31:316.46

АТРОЩЕНКО Т.О., ДИНИС І.М.,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

Реалізувати на практиці цілі модернізованої дошкільної освіти, на нашу думку, здатний фахівець нового формату – вихователь з розвиненими лідерськими якостями. Майбутній вихователь сучасного ЗДО – це лідер, організатор, керівник дитячого і батьківського колективів, який вільно володіє набутими вміннями і навичками, прагне до професійного зростання, соціальної і фахової мобільності.

Лідерство - сукупність якостей і характеристик поведінки особистості, яка оцінюється як здатність впливати на інших для досягнення поставлених цілей. Для нашого дослідження актуальними є визначені Р. Стогділом такі лідерські риси, як комунікабельність, ініціативність, наполегливість, усвідомлення шляхів досягнення мети, упевненість у собі, відчуття ситуацій (пильність), кооперативність (готовність до співробітництва), популярність, адаптивність, вербальні здібності. Рисами, які мали досить високу кореляцію з лідерським статусом, автор вважає оригінальність, популярність, пильність, комунікабельність, агресивність, бажання виділитися, гумор, кооперативність, жвавість, енергійність, спортивні здібності [1, с.48]. Н. Мараховська трактує лідерські якості як сукупність характеристик особистості, що допомагають їй займати позицію лідера в групі, виявляються в організаторських здібностях, умінні суттєво впливати на поведінку й настрій людей, бути прикладом для наслідування [2, с.20].

Цілком погоджуємося з думкою О.Запорожця, що для вихователя закладу дошкільної освіти важливо володіти загальнолюдськими, професійними й особистісними цінностями, бути наділеним високими морально-духовними чеснотами, по-справжньому любити обраний фах, постійно самовдосконалювався й саморозвивався. Найвищою вартістю у ціннісно-смысловій ієрархії фахівця дошкільної освіти, на думку науковця, повинна бути дитина [3, с. 17-20]. Саме ці якості сприяють ефективному керівництву дитячим колективом у ЗДО та тісній систематичній співпраці з колективом батьків дошкільнят. Як слушно зауважують науковці, майбутній вихователь ЗДО повинен глибоко оволодіти не тільки професійними знаннями, вміннями та навичками, а й певним набором лідерських якостей, які дозволять йому

успішно реалізувати свій творчий потенціал у практичній діяльності та стати основною рушійною силою створення нової ефективної національної системи освіти [4, с.14].

Підсумовуючи, зазначимо, що розвиток лідерських якостей майбутнього вихователя – важлива складова його готовності до професійної діяльності у ЗДО. Основу розвитку лідерських якостей майбутнього вихователя ЗДО, на нашу думку, повинні становити наступні положення: формування лідерських якостей повинно здійснюватись у процесі підготовки здобувачів до майбутньої професійної діяльності упродовж усього періоду їх навчання; необхідною передумовою особистісного та професійного розвитку є гуманістична спрямованість процесу підготовки здобувачів до майбутньої професійної діяльності; використання інноваційних форм і методів, технологій навчання, що є передумовою розвитку творчості, ініціативності та їх самостійності; характерною тенденцією підготовки до майбутньої професійної діяльності є інтеграція науково-теоретичної, практичної та ціннісної сфер діяльності здобувачів.

Література

1. Stogdill R. Handbook of Leadership: a survey of theory and research. New York : Free Press, 1974. 613 p.
2. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». Х., 2009. 155 с.
3. Запорожец А. В. Глубокое знание ребенка – необходимое условие его правильного воспитания. Дошкольное воспитание. 2009. № 3. С. 17-20.
4. Волинець К.І., Волинець Ю.О., Стаднік Н.В. Формування лідерських якостей майбутнього дошкільного педагога в умовах євроінтеграції: теоретичний аспект. Молодий вчений. № 10.2 (50.2). 2017. С.14-17.

УДК 159.952.2

БАРЧІ Б. В., КУПЕЦЬ І. Ю.,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ

*«Найкращий спосіб запам'ятати
що-небудь - спробувати забути це»
Мішель де Монтень.*

Пам'ять – це психічний процес, який полягає у запам'ятовуванні, збереженні, відтворенні людиною її досвіду.

Пам'ять лежить в основі здібностей людини, є умовою наuczіння, набуття знань, формування умінь та навичок. Без пам'яті неможливе нормальне функціонування ні особистості, ні суспільства. Завдяки своїй пам'яті, її удосконаленню людина виділилася з тваринного царства і досягла тих висот, на

яких вона зараз знаходиться. Так і подальший прогрес людства без постійного покращення цієї функції є неможливим.

І.М.Сеченов вказував, що без пам'яті наші відчуття і сприймання, зникаючи по мірі їх виникнення, залишали б людину постійно в стані новонародженого.

Образи предметів і явищ дійсності, що виникли в процесі сприймання, і які людина зараз може відтворити (коли предмети і явища не діють на органи чуття) називаються уявленнями. Уявлення бувають зорові, слухові, дотикові, нюхові, смакові.

Перші спроби науково пояснити феномен пам'яті на психологічному рівні були зроблені асоціативним напрямом психології. Центральним в асоціативній психології є поняття асоціації, що означає зв'язок, з'єднання.

Асоціація – обов'язковий принцип усіх психічних утворень. Механізм асоціації полягає в установленні зв'язку між враженнями, що одночасно виникають у свідомості. Залежно від умов, необхідних для їх утворення, асоціації поділяють на три типи: за суміжністю, схожістю та контрастом.

Рішучої критики асоціативна теорія зазнала від гештальт-психології. Центральним поняттям нової теорії був «гештальт» – образ як цілісна організація структури, яка не зводиться до суми її окремих частин. Тому утворення зв'язків ґрунтується на організації матеріалу, що визначає й аналогічну структуру слідів у мозку за принципом подібності за формою.

Фізіологічна теорія пам'яті тісно пов'язана з важливими положеннями вчення І. Павлова про вищу нервову діяльність. Згідно з вченням І. Павлова, матеріальним підґрунтям пам'яті є пластичність кори великих півкуль головного мозку, її здатність утворювати нові тимчасові нервові зв'язки, умовні рефлекси. Утворення, зміцнення та згасання тимчасових нервових зв'язків є фізіологічним підґрунтям пам'яті. Запам'ятоване зберігається не як образ, а як «слід», як тимчасові нервові зв'язки, що утворились у відповідь на дію подразника. Фізіологічне підґрунтя пам'яті тісно пов'язане із закономірностями вищої нервової діяльності. Вчення про утворення тимчасових нервових зв'язків – це теорія запам'ятовування на фізіологічному рівні. Умовний рефлекс – це акт утворення зв'язку між новим і раніше закріпленим змістом, що становить підґрунтя акту запам'ятовування.

Індивідуальні відмінності пам'яті можуть бути зумовлені типом вищої нервової діяльності. Швидкість утворення тимчасових нервових зв'язків пов'язана з силою процесів забування та гальмування, що зумовлює точність і міцність запам'ятовування.

Індивідуальні відмінності пам'яті виявляються також у тому, який матеріал краще запам'ятовується, – образний, словесний чи однаковою мірою продуктивно той та інший. Ці відмінності пов'язані з властивостями нервової системи. Відповідно до цього розрізняють типи пам'яті: наочно-образний; словесно-абстрактний; проміжний.

Одні люди краще запам'ятовують предмети, картини, обличчя, кольори, звуки і тому подібне (наочно-образний тип пам'яті); інші – словесний матеріал: словесні формулювання, поняття числа і тому подібне (словесно-абстрактний тип пам'яті); треті – і те і інше однаковою мірою (проміжний або середній тип пам'яті).

Наочно-образний тип пам'яті диференціюється залежно від того, який аналізатор виявляється найбільш продуктивним при запам'ятовуванні різних вражень. Відповідно до цього розрізняють наступні типи пам'яті: зоровий, слуховий, руховий і комбінований, або змішаний (зорово-слуховий, зорово-руховий і слухо-руховий). Одні люди краще запам'ятовують те, що сприйняте зором, інші – при слуховому сприйнятті, треті – за участю рухових відчуттів, четверті – при змішаному способі запам'ятовування.

Література

1. Загальна психологія: Підручник / [О.В.Скрипченко, Л.В. Волинська, З.В. Огороднійчук та ін.]. – К.: Либідь, 2005. – 464 с. – С. 198 – 210.
2. Немов Р.С. Психологія. В 3 кн. – 4-е видання – / Немов Р.С – М.: Гуманіт.

УДК 159.952.2

БАРЧІ Б. В., МАХЛИНЕЦЬ С. І.,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

*«Будь-яка особистість починається тоді,
коли відчуваєш потребу вийти з натовпу»
Григорій Померан*

Насамперед, людина біологічна істота, яка наділена, на відміну від інших представників біологічних видів, свідомістю й мовою, здатністю Людина працювати, оцінювати навколишній світ і активно його перетворювати.

Індивід - представник людського роду з усіма її психологічними, морально-етичними та психічними характеристиками. Індивід це завжди один з багатьох, і він завжди знеособлений. У понятті «індивід» не фіксуються які-небудь особливі або одиничні властивості (біологічні, соціальні) людини, хоча вони, звичайно, присутні.

Індивідуальність – сукупність неповторно своєрідних рис та особливостей людини, що відрізняє її від інших.

Особистість – соціальна істота, суб'єкт пізнання, активний діяч суспільного розвитку. Характерними ознаками особистості є наявність у неї свідомості, виконувани нею суспільні ролі, суспільно корисна спрямованість її діяльності.

Однією з найяскравіших характеристик особистості є її індивідуальність, під якою розуміють своєрідне, неповторне поєднання таких психологічних особливостей людини, як характер, темперамент, особливості перебігу

психічних процесів (сприймання, пам'яті, мислення, мовлення, почуттів, волі), особливості її мотиваційної сфери, спрямованості. Важливе місце у формуванні індивідуальності належить креативності [2].

Особистість завжди конкретно-історична, вона є продуктом тієї доби і тих суспільно- економічних відносин, сучасницею та учасницею яких вона є. Вивчення особистості за суттю це історичне дослідження процесу становлення особистості за певних соціальних умов доби, певного суспільного ладу.

У дільнісному підході А. Н. Леонтьєва вважається, що формування особистості відбувається через її подвійне народження.

У першому народженні безпосередні спонукання починають підкорятися соціальним нормам, у другому – людина підліток починає сам усвідомлювати і підкоряти собі свої мотиви. Вже не тільки мотиви керують їм, а і він може керувати своїми мотивами.

Особистість народжується двічі: перше народження збігається з кризою трьох років. Друге народження – з підлітковою кризою, коли виникає оволодіння власною поведінкою через усвідомлення, опосередкування. Можна сказати, що ці два «народження особистості» являють собою критичні точки прогресуючої емансипації особистості від симбіотичних зв'язків. «Перше народження особистості» це операціональна емансипація особистості, коли дитина відчуває себе як деяку автономну одиницю; «друге народження» це смислова емансипація, усвідомлення себе як смислової одиниці, коли світогляд підлітка стає індивідуальним, перестає збігатися зі смисловим полем, в якому він сформувався.

«Індивідом людина народжуються, особистістю стає, а індивідуальність відстоює», - вважає вчений А.Г. Асмолов [4].

Структуру особистості розглядають по-різному. Одні вважають, що в ній доцільно розглядати лише психологічні компоненти (пізнавальні, емоційно-вольові, спрямованість), інші виокремлюють у ній ще й біологічні аспекти (типологічні особливості нервової системи, вікові зміни в організмі, стать), які не можна ігнорувати у процесі виховання особистості. Однак протиставляти біологічне соціальному в особистості не можна. Природні аспекти та риси існують у структурі особистості як соціально зумовлені її елементи. Біологічне та соціальне у структурі особистості утворюють єдність і взаємодіють. Людина істота природна, але біологічне у процесі історичного розвитку під впливом соціальних умов змінилося, набуло своєрідних специфічно людських особливостей. Соціальні мережі, являючи собою потужний фактор розвитку суспільства, чинять істотний вплив на стиль мислення, на особливості світосприйняття [1, 3].

У структурі особистості розрізняють типове та індивідуальне. Типове з тим найзагальнішим, що властиве кожній людині і характеризує особистість узагалі: її свідомість, активність, розумові та емоційно-вольові прояви, тобто те, чим одна людина схожа на інших людей. Індивідуальне – це те що характеризує окрему людину: її фізичні та психологічні особливості,

спрямованість, здібності, це те, що характеризує риси характеру, тобто те, чим одна людина відрізняється від інших людей.

Психолог К. Платонов у структурі особистості виокремлює чотири підструктури. Перша – підструктура особистості: моральні якості, установки, спрямованість стосунки з іншими. Визначається суспільним буттям людини. Друга – підструктура досвіду (знання, вміння, навички, звички). Набувається досвід у процесі навчання й виховання. Провідним у набутті досвіду є соціальний чинник. Третя – підструктура форм відображення. Вона охоплює індивідуальні особливості психічних процесів, що формуються протягом соціального життя і специфічно виявляються в пізнавальній та емоційно-вольовій діяльності людини. Четверта підструктура біологічно зумовлені психічні функції особистості. Об'єднує типологічні властивості особистості, статеві й вікові особливості та їх патологічні зміни, що великою мірою залежать від фізіологічних і морфологічних особливостей мозку [5].

Психологічна структура особистості дуже складна і багатогранна. Пізнавальна, емоційно-вольова діяльність особистості, її потреби, інтереси, ідеали та переконання, самосвідомість – складові духовного життя особистості, які перебувають у складній взаємодії і в своїй єдності становлять її "Я", яке керує всіма аспектами внутрішнього життя та проявами його в діяльності і стосунках з іншими.

Основу особистості становить стійка система суспільно-вагомих рис, що знаходять свій вияв в активній участі в суспільно-економічному і культурному житті суспільства і можливості певного впливу на події, які відбуваються в суспільстві, а іноді й у світі.

Особистість – це найвищий ступінь духовного розвитку людини, що являє собою стійку сукупність соціально-вагомих якостей, які характеризують індивіда як унікальну суб'єктивність, здатну освоювати і змінювати світ. Інакше кажучи, кожна особистість – людина, але не кожна людина є особистістю. Людським індивідом народжуються, а особистістю стають. Поняття "особистість" містить сукупність усіх соціальних ролей даної людини, усіх суспільних відносин, найважливішими серед яких є ставлення до громадського обов'язку, а також до установок суспільної моралі. Особистість, таким чином, являє собою системну якість.

Література

1. Барчі Б. В. Вплив ЗМІ на розвиток особистості / Б. В. Барчі, Ю. О. Стретович // Наука майбутнього : збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. В.В. Гоблик. – Мукачево : РВВ МДУ, 2019. – Випуск 2(4). – С.13-18.

2. Барчі Б. В. Креативність як елемент становлення особистості в освітньому просторі / Б. В. Барчі, Г. М. Шелемба // Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (17-18 травня 2017 р.) / Гол. редкол. Т.Д.Щербан. – Мукачево : РВВ МДУ, 2017. – С.146-148.

3. Барчі Б. В. Вплив соціальних мереж на формування та розвиток особистості / Б. В. Барчі, З. В. Лакатош // Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому

просторі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (17-18 травня 2017 р.) / Гол. редкол. Т.Д.Щербан. – Мукачево : РВВ МДУ, 2017. – С.144-146.

4. Варій М. Й. Загальна психологія: Навч. посібник / Для студ. психол. і педагог. спеціальностей. - Львів: Край, 2005.

5. Загальна психологія : Підручн. для студ. вищ. навч. закладів / За заг. ред. акад. С. Д. Максименка. - К.: Форум, 2000.

УДК 373.047

БАРЧІ Б. В., РОЗМАН А. М.,
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА УЧБОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА

Старший школяр стоїть на порозі виходу у самостійне життя. Тому – цей вік безпосередньої підготовки підростаючої особистості до життя як дорослої людини. Важливі завдання підліткового віку – вибір професії, підготовка до трудової діяльності та підготовка до вступу у шлюб та створення власної сім'ї. Л.Божович підкреслює, що саме це створює нову соціальну ситуацію розвитку.

Е.Еріксон, розглядаючи розвиток самості в цьому віці, розкриває взаємозв'язок біологічного дозрівання із соціальними ролями та очікуваннями індивіда. На думку вченого, психосоціальна ідентифікація відбудеться в тому випадку, коли молода людина зможе об'єднати все, що вона знає про себе, в єдине ціле, осмислити, пов'язати з минулим та спроектувати в майбутнє. В тому випадку, коли індивід виявився неспроможним вирішити завдання ідентифікації, він не може визначити своє Я, що спричиняє кризові явища в розвитку ідентичності [4].

Є категорія молодих людей, у яких становлення ідентичності про ходить зі значними труднощами. Часто ідентичність досягається ними тільки після тривалого періоду вагань, пробних ціннісних виборів. Індивіви входять в смугу так званого психосоціального мораторію, який продовжує в часі перехідний період від дитинства до зрілості. У такій ситуації молода людина втрачає цілеспрямованість та пасивно очікує того часу, коли їй буде надана можливість «знайти себе» [5].

Учбово-професійна а діяльність є основним видом діяльності старшого школяра. Нова соціальна позиція старшокласника змінює для нього і значущість учіння, його завдань та цілей. Старші школярі оцінюють навчальний процес з точки зору того, що він дає для їх майбутнього. У них, в порівнянні з підлітками, зростає інтерес до учіння. Це пов'язано з тим, що утворюється нова мотиваційна структура учіння, відбуваються зрушення у мотиваційній сфері їх діяльності [1].

Старшокласники добре розуміють значення навчання для майбутньої трудової діяльності, для продовження навчання у вищих навчальних закладах, здобуття спеціальності, для життя.

Така пізнавальна мотивація може поширюватись на усі предмети, на цикл певних предметів чи на окремих предмет. Вибірковість пізнавальних інтересів старших школярів часто пов'язана з життєвими планами, які сприяють формуванню учбових інтересів. Характерне взаємопроникнення широких соціальних і пізнавальних мотивів [3].

Особливості мотивації учбової діяльності старшокласників виявляються і в їхньому ставленні до шкільних оцінок. Старшокласники глибоко оцінюють ерудицію та глибокі знання, які виходять за межі шкільної програми, підручників.

Мотивами навчання старшокласники можуть виступати: інтерес до загальної позитивної успішності, який пов'язаний з бажанням успішно закінчити школу чи розширити свою обізнаність і виявляється в однаковому інтересі до всіх дисциплін, які викладаються в школі; поєднання загального інтересу з вибірковою інтересом до того чи іншого навчального предмета, що стосується обраної спеціальності або з яких доведеться скласти вступний іспит до вузу [2].

У старшому шкільному віці встановлюється тісний взаємозв'язок між професійними і учбовими інтересами. Вибір професії сприяє формуванню учбових інтересів, старші школярі починають цікавитися тими предметами, які їм потрібні у зв'язку з вибраною професією.

Література

1. Барчі Б. В. Професійне становлення особистості / Б. В. Барчі // Міжнародний науковий журнал "Освіта і наука" / гол.ред. Т.Д. Щербан, заст. гол. ред. J. Piwowarski, В.В. Гоблик. – Мукачєво-Чєнстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2018. – №Вип. 24(1). – С.75-78.

2. Barchi Beata Вплив мотивації на успішну навчальну діяльність учня сучасної школи / Beata Barchi // Problemy nowoczesnej edukacji / pod red. E. Sadowskiej, M. Dasala. – Czestochowa, 2017. – Tom VII. – P.143-148.

3. Барчі Б. В. Кризи професійного становлення особистості / Б. В. Барчі // Науковий вісник Мукачєвського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія" : збірник наукових праць / гол.ред. Г.В. Товканець. – Мукачєво : МДУ, 2018. – Випуск 1(7). – С.258-260.

4. Вікова та педагогічна психологія: навч. Посіб. /О.В.Скрипченко., Л.В.Волинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.

5. Кон И. С. Психология юношеского возраста. – М., 1999

УДК 378.011.3-051:[316.485.6:005.336.2]

БАРЧІЙ М.С., МУЧИЧКА К.В.,
Мукачєвський державний університет

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Актуальність розвитку конфліктологічної компетентності фахівців педагогів обумовлюється високим рівнем конфліктогенності освітнього середовища. Наявність великої кількості об'єктивних протиріч у педагогічному

процесі робить конфлікти неминучим явищем, а конфліктологічну компетентність необхідною складовою професіоналізму педагога. компетентність

Однією зі складових професійно-педагогічної компетентності вчителя є конфліктологічна компетенція, що передбачає здатність учителя ефективно взаємодіяти в системах «людина-людина», «людина-колектив», досягати консенсусу, передбачати, запобігати та конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації, що виникають в освітньому процесі, на засадах гуманності, толерантності, відповідальності.

Конфліктологічна компетентність вимагає наявності не лише ґрунтовних конфліктологічних знань, а й конструктивного вирішення професійних конфліктологічних ситуацій, попередження конфліктів, вчасної діагностики. Сформована конфліктологічна компетентність є складовою професійної компетентності вчителя та визначається як інтегративна здатність використовувати спеціальні психологічні знання, уміння та навички поведіння у конфліктних ситуаціях та здатність до попередження цих ситуацій.

Поділяємо точку зору Л.М.Мухіної, що конфліктологічна компетентність складається з наступних компонентів: когнітивний, особистісний, емоційно-вольовий, регулятивно-поведінковий.

Когнітивний компонент конфліктологічної компетентності учителя є сукупністю психолого-педагогічних та конфліктологічних знань, які забезпечують теоретичну готовність педагога до антиконфліктної діяльності.

Особистісний компонент конфліктологічної компетентності учителя відображає його спрямованість на здійснення антиконфліктної діяльності. Даний компонент складається зі: світогляду, ціннісних орієнтацій особистості, її особистісних властивостей та якостей, життєвої позиції.

Емоційно-вольовий компонент конфліктологічної компетентності учителя поєднує у собі: здатність до розуміння власних емоційних станів та емоційних станів інших учасників взаємодії, а також відповідне на них реагування; педагогічний такт; потребу у самопізнання та саморозвитку; установки особистості.

Регулятивно-поведінковий компонент конфліктологічної компетентності учителя – це сукупність дій, спрямованих на управління конфліктами та їх попередження, мінливість поведінки у конфліктних ситуаціях [1].

Оскільки однією із важливих функцій вчителя початкової школи є організація безконфліктної продуктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя і учнів, вчителя й інших учителів, учителя й батьків, дітей між собою, то однією із необхідних складових частин професійної компетентності, яка передбачає таку взаємодію й можливість попередження та конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, а також реалізацію індивідуальної особистісно орієнтованої навчально-виховної діяльності, є конфліктологічна компетентність.

Аналізуючи конфліктологічну компетентність учителя початкової школи, зосереджуємося на його особистісних якостях, зокрема його людяності, принциповості, об'єктивності та ін. У цьому контексті важливим, на нашу думку, є розвиток комунікативності особистості вчителя початкової школи. Особистісними якостями викладача є: рефлексія власної поведінки (аналіз діяльності, до початку конфлікту, під час його перебігу та аналіз поведінки у постконфліктній ситуації), емпатія (прояв розуміння та співчуття до свого опонента), емоційна гнучкість (здатність до швидкого відновлення емоційного стану у постконфліктній ситуації та контроль над проявом емоцій у конфліктній ситуації), педагогічний такт (дотримання норм поведінки викладача), креативність (пошук нових варіантів розв'язання конфліктних ситуацій, прояв творчості у конфлікті), саморозвиток (здатність до навчання, самовдосконалення, пізнання нового), самоаналіз (переосмислення власної поведінки та почуттів у конфлікті та постконфліктній ситуації), відкритість (ширий прояв почуттів та думок), етичність (відповідність до етичних та моральних норм суспільства), духовність (прояв високого рівня самоорганізації особистості). До професійних характеристик відносяться: теоретичні знання стосовно конфлікту, знання корпоративних правил, нормативних документів закладу освіти, знання новітніх методів організації навчальної діяльності; практичні уміння конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, уміння організувати роботу групи; навички конструктивної бесіди та навички попередження конфліктних ситуацій[2].

Особливостями конфліктологічної компетентності майбутнього учителя виділено: гнучкість спілкування, розвинений емоційний інтелект, позитивна активна життєва позиція, комунікативна толерантність, ініціативність у переосмисленні попереднього досвіду та здатність до засвоєння нових знань, мотивація до досягнення конструктивних рішень.

Література

1. Мухіна Л. М. Механізми й засоби формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. Вип. 1. Том 2. 2017. С. 92-97.
2. Катасанов О.М. Особливості конфліктологічної компетентності особистості та підходи до її формування / О.М. Катасанов // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. – К. ; Ніжин : ПП Лисенко, 2017. – Т. ІХ., Вип. 10. – С. 88 – 94.

УДК 159.964.21-053.6

БАРЧІЙ М.С., ФАНТА Н.М.,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Складна соціально-економічна та політична ситуація в країні створює умови для посилення негативних тенденцій у становленні особистості

підростаючого покоління. Конфлікти є невід'ємною частиною життя кожної людини, але той вплив, який вони матимуть, залежить від того, якою мірою у підлітковому віці будуть сформовані навички ведення конструктивного діалогу та засвоєні шляхи виходу з конфліктних ситуацій.

Проблеми особистості підліткового віку спричинені тим, що в цей віковий період руйнуються міжособистісні стосунки підлітків з дорослими (батьками, вчителями), з'являються тенденції до випробування себе як дорослої особистості в ситуаціях ризикованого характеру, зростають показники асоціальної (девіантної, деліквентної, адиктивної) поведінки, ускладнюється навчально-виховний процес та знижується навчальна успішність підлітків.

Між підлітками можуть виникати такі типи конфліктів: міжособистісні, конфлікт між особистістю і групою, міжгрупові: протиборство учасників відбувається безпосередньо, тут і тепер, на основі зіткнення їх особистих мотивів. У міжособистісних конфліктах підлітків виявляється весь спектр причин: загальних і часткових, об'єктивних і суб'єктивних. Міжособистісні конфлікти підлітків є своєрідним «полігоном» перевірки характерів, темпераментів, прояву здібностей, інтелекту, волі та інших індивідуально-психологічних особливостей. Такі конфлікти відрізняються високою емоційністю і охопленням майже всіх сторін стосунків між конфліктуючими суб'єктами [1].

Суперечливість прагнень підліткового віку належати до референтної групи однолітків і бути як усі, а також виділитися, самоствердитися, призводить до виникнення конфліктів між підлітком і групою. Такі конфлікти мають такі особливості: конфліктна взаємодія відбувається на основі зіткнення особистих і групових мотивів; причини конфлікту безпосередньо пов'язані з положенням підлітка у групі, яке характеризується такими поняттями як позиція, статус, роль. За даними сучасних досліджень поведінкові стратегії особистості формуються упродовж життя і є результатом взаємодії вимірів соціокультурного середовища, особистісних чинників та активності самої людини.

Міжособистісна взаємодія в конфліктних ситуаціях у підлітків є важкою, у їхніх стосунках домінують деструктивні тенденції. Часто замість аналізу проблеми та пошуку кращих способів вирішення підліток намагається в інтенсивний спосіб вплинути на об'єкт протиріччя і здійснює дії, що призводять до ескалації конфлікту. Це пов'язано в першу чергу з недостатньо сформованими комунікативною і соціальною компетентністю. Конфліктність підлітка призводить до недовіри до нього, ворожості, а згодом і до закріплення в його свідомості стереотипів конфліктної поведінки. Набутий підлітком досвід успішного або невдалого спілкування служить основою для засвоєння різних за конструктивністю способів вирішення конфліктних ситуацій. Конструктивне вирішення конфлікту можливе, якщо між сторонами відбувається діалог, в ході якого вони висловлюють один одному свої претензії та приймають спільне рішення про врегулювання ситуації, і як зробити так, щоб вона не

повторювалася. На стиль поведінки в конфліктній ситуації впливають особливості самосвідомості підлітків. Підлітки із домінуючим типом міжособистісних відносин та високою самооцінкою в конфлікті обирають стиль суперництва, а підлітки з дружнім типом та середньою самооцінкою обирають стиль пристосування. Дослідники стверджують, що підлітки з низьким рівнем конфліктності обирають такі стратегії реагування у конфлікті як уникнення та поступливість, тобто вони або намагаються уникати вирішення конфліктних ситуацій, що склалась, або ж прагнуть вийти з конфлікту шляхом ігнорування власних інтересів та поступок іншій стороні. Підлітки з середнім рівнем конфліктності демонструють різні способи поведінки у конфліктних ситуаціях від уникнення до суперництва, від співробітництва до пристосування. Але найбільш типовим для них є стиль компромісу, тобто намагання частково задовольнити як свої інтереси, так і інтереси іншого. Для підлітків з високим рівнем конфліктності притаманним є стиль суперництва у конфлікті, тобто вони здійснюють активні дії для задоволення власних потреб і досягнення перемоги у ситуації, що склалася[2].

Багато підлітків у процесі міжособистісного спілкування виявляють імпульсивність, нестриманість в емоціях, низький рівень самоконтролю й поведінкової культури. Найбільш значущими особистісними характеристиками конфліктності підлітків є безкомпромісність, запальність, наступальність і непоступливість, що спричиняє деструктивні моделі поведінки. Для підлітків система міжособистісних стосунків виступає полем постійного зіткнення, пов'язаного зі з'ясуванням особистісних проблем і самоствердженням. Підлітки вдаються до конфліктної поведінки й бунтарства як до основного способу досягнення автономії від дорослих [3].

Підліткова схильність до конфліктності може пояснюватися не тільки емоційними і фізіологічними віковими змінами, недостатньою сформованістю його соціальних навичок, які сприяють успішній соціалізації. Недостатньо сформовані соціальні навички, посилені соціально-економічною незахищеністю, часто є причиною, яка впливає на підвищену агресивність, конфліктність підлітка, на його бажання будь-якими засобами компенсувати своє незадоволення життям. Тому важливого значення набуває проведення спеціальних групових занять для підлітків, з метою навчання їх ефективним прийомам міжособистісного спілкування, самостійного попередження та вирішення конфліктів у різних сферах спілкування.

Література

1. Резнікова О. А., Солодка О. В. Психологічні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. Теорія і практика сучасної психології. 2018. № 2. С. 168–172.
2. Ульянова Т. Ю. Індивідуально-психологічні особливості конфліктності як властивості особистості: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01.Одеса, 2017. 256 с.
3. Шамне А. В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці: монографія. Київ : ТОВ ВНП «Інтерсервіс», 2015. 488 с.

FEATURES OF TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TO USE LEARNING SITUATIONS

Ukraine's integration into the world and European community, accession of the domestic higher education system to the Bologna Declaration, orientation to the European recommendations on language education make special demands on the professional activity of specialists, which requires scientific rethinking of values for professional competence of modern teachers. This approach involves intensifying the search for optimal forms of education in higher education and helps to ensure the quality of program requirements and personal development of students [1, p. 124].

Areas of state policy in the field of education, specifying trends in the development of professional training of future teachers, defined by the Law of Ukraine "On Higher Education", the state program "Teacher", which states the importance of improving cultural, linguistic, psychological, pedagogical, computer, methodological, practical training of specialists in the field of education [3, p. 38].

Areas of state policy in the field of education, specifying trends in the development of professional training of future teachers, defined by the Law of Ukraine "On Higher Education", the state program "Teacher", which states the importance of improving cultural, linguistic, psychological, pedagogical, computer, methodological, practical training of specialists in the field of education [2, p. 172].

An analysis of recent research and publications shows that English-language competence is constantly in the focus of many researchers. However, it should be noted that this problem is studied in some fragments.

In recent years, scientific research has been carried out, the subject of which has been: the formation of readiness of students of higher pedagogical institutions for foreign language communication (L.P. Gaponenko); preparation of future teachers for dialogical training (V.V. Morozov); formation of professional competence of future teachers of foreign languages (V.V. Barkasi); formation of readiness of the future teacher for pedagogical creativity in the conditions of pedagogical college (O.V. Voloshenko); formation of communicative competence in future foreign language teachers (O.M. Volchenko, T.V. Zubenko); theoretical bases of formation of methodical competence of the future teacher of a foreign language of elementary school (O.B. Bigich).

At the same time, the problem of using learning situations during the work of a primary school IM teacher remains insufficiently studied, and, as a rule, is limited to the study of the role of speech situations (S.V. Roman, A.S. Seredintseva). The presence of these gaps, insufficient coverage of the problem in modern theory and methods of vocational education have led to the following tasks:

1. To analyze the state of research of the chosen problem in pedagogical theory and practice.

2. To substantiate the classification of educational situations, typical for the activity of a teacher with primary school students during the teaching of their IM.

3. To develop a model of training a foreign language teacher in primary school to use and solve educational situations.

Within the defined problem we have allocated three types of educational situations: pedagogical, speech and psychological.

At the same time, the problem of using learning situations during the work of a primary school IM teacher remains insufficiently studied, and, as a rule, is limited to the study of the role of speech situations (S.V. Roman, A.S. Seredintseva). The presence of these gaps, insufficient coverage of the problem in modern theory and methods of vocational education have led to the following tasks:

1. To analyze the state of research of the chosen problem in pedagogical theory and practice.

2. To substantiate the classification of educational situations, typical for the activity of a teacher with primary school students during the teaching of their IM.

3. To develop a model of training a foreign language teacher in primary school to use and solve educational situations.

Within the defined problem we have allocated three types of educational situations: pedagogical, speech and psychological.

Література

1. European Profile for Language teacher education. – A frame of reference. Final Report. 2004. 124 p.

2. Oser F. K., Achtenhagen F., Renold U. Competence oriented teacher training. Old research demands and new pathways. Rotterdam, the Netherlands: Sense. 2006. 510 p.

3. Telichko T. Organization and analysis of results of research and experimental work on formation of professional competence of future educators of educators. Pedagogy and Education Management Review (PEMR). 2020. Issue 2. C. 117–123.

УДК 802.0:37-5

БОПКО І.З.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у вітчизняній педагогічній науці та практиці має на сьогодні вагомое соціальне значення у зв'язку з інтеграцією України до світового співтовариства, соціокультурними змінами в українському суспільстві, дедалі більшою відкритістю вітчизняної культури та можливістю комунікативного взаємопроникнення й взаємодії різноманітних культур як на території нашої країни, так і поза її межами.

Проблеми мовнокультурної компетентності особистості розглядаються в наукових розвідках: В. Андрієвської, В. Бірюкової (розвиток мовної компетентності особистості); В. Біблера, М. Бахтіна, Ф. Ебнера, Ф.

Розенцвейга, О. Розеншток-Хюссі (діалогова культура комунікацій); Н. Бориско, В. Калініна (розвиток іншомовної мовленнєвої компетентності); Н. Ботвіної, С. Шандрук (засвоєння стилістики рідної та іноземної мови); Ю. Габермаса (теорія комунікативної діяльності); О. Дубасенюк, Н. Сидорчук, Л. Хомич (аксіологічні засади розвитку професійної компетентності фахівця); К. Климової, Ю. Лотмана, О. Петрова (розвиток лінгвосоціокультурної компетентності фахівців) та інших вітчизняних і зарубіжних учених.

Проблема окреслення кола фахових дисциплін, що впливають на формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов, полягає у встановленні сутності самого поняття “фахові дисципліни”, а також у відокремленні фахових дисциплін від переліку нефахових; при цьому ми цілком усвідомлюємо, що повного переліку фахових дисциплін цілком об’єктивно нам встановити не вдасться, оскільки нинішні ВНЗ мають достатній рівень автономії, визначений останнім Законом України “Про вищу освіту”, і тому можуть формувати перелік фахових дисциплін для кожного напрямку підготовки фахівців самостійно, беручи до уваги лише освітній стандарт з цього напрямку, якщо такий існує і затверджений відповідними рішеннями МОН України [2, с. 72].

Проаналізуємо концептуальні засади змісту окремих фахових дисциплін, що впливають на формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Сучасна лінгвістика як предмет вивчення за напрямом підготовки “Середня освіта”, спеціальність “вчитель іноземної мови” має на меті розвиток навичок практичної професійної діяльності вчителів іноземних мов на засадах реалізації вміння використати здобутки сучасної лінгвістики у безпосередній практичній педагогічній діяльності у школі.

Основи мовної комунікації. Цей розділ курсу сучасної лінгвістики покликаний забезпечити комплексну реалізацію розвитку основ теорії мовної комунікації, що передбачає: формування навичок науково-дослідної роботи майбутніх учителів іноземних мов, вивчення новітніх здобутків комунікативної лінгвістики (вітчизняної та зарубіжної); засвоєння базових понять мовленнєвої комунікації, мовленнєвої діяльності, засобів комунікації; визначення провідних засад міжкультурної комунікації[1, с. 102].

“Практика усного та писемного мовлення” є базовою навчальною дисципліною, присвяченою формуванню у студентів комунікативної, лінгвістичної та соціокультурної компетентності, розвитку вміння ефективно використовувати іноземну мову як у ситуаціях професійної діяльності, так і особистісного спілкування. Навчальна дисципліна переслідує, крім загальної професійної, ще й когнітивну мету (формувати у майбутніх учителів іноземних мов когнітивну компетенцію), а також емоційно-розвиваючу (розвивати позитивне ставлення до оволодіння мовою і культурою англо-, німецько-, іспано-, франкомовного світу тощо) та освітню (формувати здатність до

самооцінки і самовдосконалення на базі оволодіння іноземними мовами з метою наступного професійного зростання).

Практична граматики. Ця навчальна дисципліна покликана узагальнити функціональні характеристики граматичних форм, розширити, поглибити й систематизувати знання студентів у галузі практичної граматики (тобто морфології й синтаксису).

Теоретичний курс англійської мови, що вміщує засвоєння студентами таких навчальних дисциплін, як “Країнознавство”, “Теоретична фонетика”, “Лексикологія”, “Історія мови”, “Стилістика”, “Теоретична граматики” та деякі інші предмети.

Світова література. Цей навчальний курс має на меті засвоєння студентами сукупності знань про світову літературу різних періодів її формування й розвитку.

Методика навчання іноземної мови. Ця навчальна дисципліна найбільш наближена до формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов як представників педагогічної професії, дозволяє спроектувати отримані професійні знання і галузі іноземної мови на практичну площину педагогічної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах [3, с. 72].

Література

1. Кецик У.В. Когнітивно-комунікативний підхід до викладання іноземної мови у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. Зб. наук. Праць, 2011. Вип. 575. С. 83–89.

2. Лук'янчук С. Ф. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи нового покоління. Вісник Черкаського університету. 2017. Вип. № 15. С. 63–67.

3. Микитюк С. О. Освітнє середовище як ресурс якості підготовки педагогів у ВНЗ. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Редакційна колегія №6 (24), 2012. С. 308–315.

УДК 15.923:378.011.3-057.87

БРЕЦКО І. І., ВАРГА В. С., РИЖИКОВ А. В.,
Мукачівський державний університет

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СТРЕСУ

Проблема стійкості, надійності діяльності людини в умовах впливу екстремальних чинників і розвитку психологічного (інформаційного) стресу привернула до себе підвищену увагу і набула певних рис як самостійна галузь дослідження в зв'язку з розвитком техніки і, особливо, комп'ютеризацією всіх сфер діяльності.

Відомо, що кодування інформації на засобах її відображення, використання систем автоматизації позбавляє людину цілого ряду суттєвих натуральних ознак об'єктів управління, утруднює формування адекватного психічного образу об'єкту і ситуації. Передача ряду функцій інформаційної підготовки автоматичним

пристроєм підвищує значимість контролю за їх роботою, що обумовлює необхідність збереження високої пильності і готовності втручання в управління [1].

Аналіз розвитку стану психічної напруженості та інформаційного стресу людини свідчить про те, що в генезисі цього стану ведучу роль відіграють інформаційні процеси, які визначають специфіку всієї системної організації психічної діяльності і в той же ж час регулюються нею. Психічні особливості діяльності людини в умовах інформаційного напруження, як і будь-якої іншої діяльності, обумовлюються регулюючим впливом не окремих психічних функцій і якостей, а їх сукупністю, що визначають характерні риси функціонального взаємозв'язку, взаємодії цих якостей в контексті конкретної діяльності, досягнення певної цілі-результату, в тому числі до впливу стрес-факторів [2].

Будь-який різновид стресу (особистісного, міжособистісного, сімейного, професійного тощо) є в своїй основі інформаційним, тобто джерелом його розвитку стають зовнішні повідомлення, інформація про реальний чи очікуваний імовірний вплив несприятливих подій, їх загрозу чи "внутрішня" інформація у формі минулих уявлень, що виходять з пам'яті про події, ситуації чи їх наслідки, що травмували психіку. Ці реакції, як правило, пов'язані з продукуванням негативних емоцій, розвитком почуття тривоги протягом існування конфліктної ситуації (реальної чи уявної) аж до її вирішення або суб'єктивного подолання цього стану. Тобто в стресі інформація про несприятливе, небезпечне є пусковим механізмом. [3].

Огляд досліджень впливу роботи з використанням комп'ютерів на розвиток стресу і стан здоров'я свідчить, як правило, про негативні наслідки цього процесу.

Відмічається погіршення соціальних контактів і співробітництва, зниження задоволеності роботою в силу її одноманітності, поява психосоматичних скарг, розвиток швидкої втомлюваності та психічної напруженості. Психосоматичні симптоми пов'язувались з труднощами вирішення завдань, великою завантаженістю, слабким контролем за результатами праці, відсутністю різноманітності у змісті роботи [4,5].

За своєю роллю у формуванні інформаційного стресу всі причини можна розділити на:

1) безпосередні, які є об'єктивно несприятливим фактором інформаційної взаємодії людини і техніки, джерелом екстремального робочого навантаження і «пусковим моментом», тобто початковим етапом розвитку стресу;

2) головні, які відображають індивідуальні особливості суб'єкта діяльності, котрі визначають можливості виникнення стану стресу у конкретного індивіда, механізми його регуляції і засоби подолання;

3) супутні, які сприяють появі і проникненню безпосередніх і головних причин стресу, а також налаштовують суб'єкта діяльності на розвиток у нього даного стану.

Отже, інформаційний стрес можна визначити як стан надмірної психічної напруженості з явищами функціональної вегето-соматичної і психічної дезінтеграції, негативними емоційними переживаннями і порушеннями

професійної працездатності в результаті несприятливого впливу екстремальних чинників інформаційного взаємовпливу людини і техніки

Література

1. Аракелов Г. Г. Стресс и его механизмы / Г.Г. Аракелов // Вестник Московского университета. – Сер. 14. – 1995. – № 4. – С. 14-16.
2. Корольчук М. С. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я/ М.С. Корольчук// Навчальний посібник. / Заг. ред. М. С. Корольчука. – К.: «ІНКОС», 2002. – 272 с.
3. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти / Г.П. Левківська, В.Є. Сорочинська та ін.: Навчальний посібник. – К., 2001. – 128 с.
4. Старцева О. Що таке стрес і як з ним боротися? / О.Старцева // Психолог. – 2007. – №2. – С. 22-24.
5. Шеремет О. Вийдемо зі стресу разом. Соціально-психологічний тренінг / Шеремет О. // Психолог. – 2007. - № 23-24. – С. 17-24.

УДК 159.952.13:373.5.011.3-052

БРЕЦКО І. І., ВАРГА В. С., ФАЛЬЧ А. Я.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Навчальна діяльність школярів старшого шкільного віку тісно пов'язана з обиранням майбутньої професії, становленням професійних інтересів. Як стверджує Є.П. Ільїн [2], половина випускників вже має сформований основний та резервний професійні плани. Щоправда, обирання професії може мати не чітко визначене розуміння свого майбутнього місця в житті, а відбуватися або під примусом батьків, або з прикладу товаришів, або під впливом тимчасового інтересу. До того ж, в складних економічних умовах сьогодення обирання професії може відбуватися або під впливом ситуативних економічних факторів (підліток обирає професію задля скорішого заробітку), або під впливом "матеріального престижу" конкретної професії.

Відповідно до цього змінюється і мотивація навчальної діяльності. Якщо підлітки обирають професію відповідно до своїх уподобань та інтересів до окремих навчальних предметів, то молодші юнаки вже обирають предмети відповідно до майбутньої професії. Таким чином простежується велика вибірковість пізнавальних мотивів, що може призвести до суттєвого зниження інтересу до окремих предметів на користь майбутніх спеціалізованих знань.

Навчально-пізнавальний мотив (інтерес до способів добування знання) удосконалюється як інтерес до методів теоретичного й творчого мислення. Старшокласників цікавить участь у шкільних наукових суспільствах, застосування дослідницьких методів на уроках [3]. Разом з тим їх залучають і шляхи підвищення продуктивності (результативності) пізнавальної діяльності, про що свідчить їхній інтерес до посібників про культуру й раціональну організацію розумової праці. Вже у цьому віці можна говорити про появу єдності процесуальної й результативної мотивації навчання.

Істотно розвиваються мотиви й способи самоосвітньої діяльності. На цьому етапі самоосвіти домінують далекі цілі, пов'язані з життєвими перспективами, вибором професії й самовихованням [1]. Ці мотиви й мети самоосвіти викликають принципово нові способи самоосвітньої діяльності, а саме пошук і вироблення нових способів пізнавальної діяльності, вироблення нових особистісних позицій, усвідомлення самоосвіти як особливої діяльності, співвідношення завдань і способів самоосвіти, розгорнуті самоконтроль і самооцінка, що виражаються в самоплануванні й розумному самообмеженні своєї діяльності.

Соціальні позиційні мотиви, що складаються у відносинах з оточуючими, також змінюються. Відносини з однолітками продовжують грати для учнів велику роль, неприйняття старшокласника в класному колективі викликає незадоволеність, занепокоєння, негативні емоції.

Мотиви отримання позитивних оцінок змінюються, стають адекватними. Молодші юнаки сприймають оцінку як критерій своїх знань, оцінка заради оцінки втрачає свою спонукальну роль, замість неї основним мотивом навчання стає прагнення до знань.

У процесі формування світогляду старшокласника особливо важливою є проблема сенсу життя, яка фігурує в роздумах учнів про себе і своє призначення. Пошук сенсу життя допомагає молодій людині інтегрувати численні вимоги, що виникають у різних сферах її життєдіяльності, вибудовувати життя не як послідовність розрізнених подій, учинків, а як цілісний процес, а також максимально інтегрувати, мобілізувати всі здібності і можливості для розв'язання життєвих проблем та досягнення значущих цілей [4].

У ранній юності вже сформовані важливі внутрішні умови для пошуку сенсу життя (потреба в сенсі життя, інтелектуальні можливості, світогляд, стійкість переживань тощо), однак ще відсутні засоби для його здійснення. Вони знаходяться поза людиною — у соціальному оточенні, де вона виконує різні види діяльності, розкриває свої здібності та нахили, відчуває й усвідомлює соціальну відповідальність [5]. Отже, пошук сенсу життя в ранній юності є передумовою майбутнього включення у соціальні відносини. Однак проблема сенсу життя переживається на цьому віковому етапі далеко не всіма.

Отже, у сукупності всі ці мотиви відіграють надзвичайне значення у формуванні особистості старшокласника - спонукають її активність, визначають її спрямованість, і завдяки цьому, особистість утворює певний життєвий план діяльності. Він може мати різну ступінь конкретизації у складній та різноплановій діяльності особистості.

Література

1. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навчальний посібник. / С.С. Занюк. - К.: Либідь, 2002. - 304
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. / Е.П. Ильин - С.-Пб.: Питер, 2002.-С.45-62

3. Мельниченко О. Виховання стійкої позитивної мотивації до навчання: психологічний практикум для молодих учителів / О. Мельниченко // Психолог (Шкільний світ). – 2010. - №7. – С. 6-10.

4. Троянова Г. М. Формування мотивацій досягнень і розвиток творчих здібностей / Г. М. Троянова // Обдарована дитина. – 2010. - №5. – С. 39- 44.

5. Туріщева Л. В. Формування мотивації навчання / Л. В. Туріщева // Управління школою. - 2007. - №2. - С. 16- 26.

УДК 159.922

ВОРОНОВА О.Ю., ЯМЧУК Т.Ю.,
Мукачівський державний університет

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Суспільство двадцятого першого століття чекає на вихователя, який володіє системою професійних знань і умінь, вміє підтримувати рівень психолого-педагогічної та фахової підготовки, знайомий з новітніми досягненнями і науково-педагогічними дискусіями на національному та світовому рівнях, прагне до постійного саморозвитку та самовдосконалення, тобто є готовим до педагогічної діяльності.

Проблемі самовдосконалення завжди приділялася велика увага філософами, психологами, педагогами. При цьому філософи (Ю. Злотников, Л. Ігнатовський, В. Донцов, В. Кисельов) розглядають питання про місце самовдосконалення в розвитку суспільства й особистості. У дослідженнях психологів (А. Бодалєв, К. Рувинський, В. Селіванов) висвітлена природа, джерела та механізми самовдосконалення.

Про готовність до педагогічної діяльності писали у своїх дослідженнях такі психологи: Г. Костюк, Н. Левітов, С. Рубінштейн, Л. Уманський та інші. В літературі феномен готовності розглядають у різних контекстах: по-перше, як психологічну установку (Д. Узнадзе); по-друге, як підготовленість до певної діяльності (М. Д'яченко, Л. Кандибович, В. Крутецький); по-третє, як інтегративну характеристику особистості (К. Безукладніков, А. Саннікова, В. Сластьонін).

Автори досліджень, присвячених вивченню готовності до професійного самовдосконалення, єдині в думці, що окреслене поняття відповідає всім ознакам готовності як синтезу властивостей особистості, що формує особливий стан до професійної діяльності та володіє всіма ознаками самого процесу самовдосконалення особистості. Так, наприклад, Є. Скворцова під готовністю до професійного самовдосконалення розуміє «особливий особистісний стан, який передбачає наявність у студента мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійно-педагогічної діяльності, з одного боку, і з іншого – діяльності із самовдосконалення в ній як необхідної умови просування в професії» [3]. Структуру готовності вона розглядає через три взаємопов'язаних

компоненти: мотиваційний, когнітивний і вольовий.

М. Вієвська, зазначає, «Важливу роль у змісті готовності відіграє оцінний компонент. Він допомагає вихователю коригувати своє професійне ставлення, самооцінка допомагає вибрати оптимальні методи вдосконалення своєї професійної підготовки». А щодо емоційного компоненту, то дослідниця переконана, що часто молоді вихователі страждають від емоційної невідповідності, не вміють управляти своїми емоціями. Тому необхідно розвивати емоційну сферу, навчати вмінню керувати нею.

Л. Кондрашова готовність до педагогічної діяльності подає як «складне особистісне утворення, що містить ідейно-моральні та професійно-педагогічні погляди й переконання, професійну спрямованість психічних процесів, самовладання, педагогічний оптимізм, налаштованість на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, до самооцінки результатів даної праці, потребу в професійному самовихованні, що забезпечить високі результати педагогічної праці» [2].

На її переконання, головним у готовності вихователя є морально-психологічний аспект, який сам по собі є «складним особистісним утворенням, що зумовлює стійке бажання займатися педагогічною працею, готовністю діяти в педагогічних ситуаціях відповідно до ідейно-моральних та професійних принципів, ініціативно, самостійно й наполегливо підходити до вирішення виховних завдань, творчо використовувати професійні знання, уміння, установки як регулятор професійної поведінки».

Підхід, представлений дослідженнями Б. Ананьєва, К. Дурай-Новакової, розкриває готовність до професійної діяльності вчителя як особливий стан особистості, що виражається у внутрішній налаштованості на певну поведінку з дітьми, установкою на активні і доцільні дії у роботі з ними. Наприклад, на думку Б. Ананьєва, при оцінці готовності важливе значення набуває визначення внутрішньої сили особистості, її потенціалу та резерву, необхідних для підвищення професійної діяльності в майбутньому [1]. Це доповнення суттєво розширює межі нашого розуміння готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності і безпосередньо виводить нас на процес професійного самовдосконалення. Складовими даного стану вчені виділяють: мотиваційний; пізнавальний; емоційний; вольовий; операційний компоненти

Вважаємо за необхідне зазначити, що більшість науковців мотиваційний компонент визначають як системоутворюючий у структурі готовності. Ми підтримуємо таку точку зору, оскільки без зацікавленості певним видом діяльності, без бажання ним займатися, неможливо набути необхідного рівня професіоналізму.

Підсумовуючи вищевказане, можна зробити висновок, що змістовий і структурний аспекти проблеми, яку ми розглядаємо, вивчало багато науковців. Усі вони одностайні в тому, що готовність до професійної педагогічної діяльності – це цілісне утворення, яке містить взаємопов'язані й взаємозалежні компоненти, що водночас можуть виступати і як самостійні частини із власною

структурою.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: / І.Д. Бех. – У 2 кн. – Кн.1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Кондрашова Л.В. Моральна психологічна готовність студента до вчительської діяльності. / Л.В. Кондрашова. – Київ, "Вища школа", 1987. – 218 с.
3. Скворцова, Е.Г. Формирование у студентов педагогического вуза готовности к профессиональному самосовершенствованию Текст.: дис. . канд. пед. наук /Е.Г. Скворцова. Ярославль, 1996. - 188 с.

УДК 159.923.2:316.273

ВОРОНОВА О.Ю., ФУЛЕЙ А.Ю.,
Мукачівський державний університет

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ

Інтерес до проблем етнічної свідомості викликаний її особливим місцем серед основних компонентів етносу, що визначають характер етнічного розвитку. Явища етнічної психології стали невід'ємними компонентами у трактуванні сучасних етнополітичних процесів, які набувають актуальності й загострення в різноетнічному середовищі українського суспільства.

Дослідження етнічної свідомості необхідне для вибору оптимального шляху розвитку сучасних культурних та мовних процесів в українському суспільстві. Тому науково-теоретичне вивчення проблеми етнічної свідомості сьогодні детермінується, передусім, її громадсько-політичним значенням і розкриттям механізму практичної дії етнічної свідомості. Аналіз її історичної динаміки в процесі розвитку українського етносу необхідний для вирішення проблем сучасності.

Проблема визначення понять «етнічна свідомість» та «національна свідомість» має давню та складну історію, адже вони є одними з головних у етнопсихології. Проте досі не існує чітких однозначних визначень щодо них, часто їх ототожнюють одне з одним, а інколи трактують як синоніми.

Базуючись на загальних положеннях Л. Виготського, О. Лурії, Б. Поршнева про суспільно-історичну природу етнічної психіки та на дослідженнях закономірностей виникнення і розвитку етнічної свідомості, проведених К. Абульхановою-Славською, В. Агеєвим, О. Асмоловим, дослідники дедалі більше зосереджують свою увагу на вивченні психологічних особливостей формування етнічної свідомості.

Проблему етнічної свідомості досліджували такі вчені, як І. Кант, І. Фіхте, Г. Гегель. Зокрема, І. Кант та І. Фіхте етнічну свідомість розглядали як певну ідеальну субстанцію – «дух, душа». У Г. Гегеля одним з етапів розвитку «самосвідомості абсолютного духу» як притаманної людині від початку «самосвідомості самого себе» є ніщо інше як «дух народу». Цей «дух» він

розуміє як початок нації, її історичної долі та місії, його сутність є визначальною навіть для «думок народу» [1].

Трактували етнічну свідомість засновники напряму «психології народів» М. Лацарус та Х. Штейнталь, які визначили предмет і завдання етнічної психології. На їхню думку, її завданнями є вивчення особливих форм духовної діяльності різних народів – міфів, звичаїв, традицій, мистецтв та історії, в яких виявляється «народний дух». Саме «народний дух» визначає, що робить народ саме цим народом, і полягає в суб'єктивному баченні представників народу, які ідентифікують себе як одне ціле, тобто як один народ.

На думку М. Пірен, етнічна свідомість – це феномен, що зароджується на основі згуртованості групи людей, яка переростає в окремі народи на основі спільних цінностей, та який виражається в розумінні (усвідомленості) кожним індивідом окремо своєї належності до цієї групи (народу), його неповторності та відмінності від усіх інших [2].

За М. Степико: «етнічна свідомість – це суб'єктивне відображення наявної єдності інтересів у різних сферах життєдіяльності» [3]. Більш конкретно з цього приводу висловлюється Ю. Семенов: «етнічна свідомість – це усвідомлення людьми своєї приналежності саме до цієї, а не до якої-небудь іншої спільності» [4].

Аналізуючи проблему етнічної свідомості, Й. Вирост виділяє такі її структурні компоненти: образ національної (етнічної) спільноти; образ типових рис представника національної спільноти; самообраз індивіда як члена національної спільноти. До змісту її компонентів науковець відносить такі: знання про національну проблематику взагалі та емоційно ціннісне ставлення до неї; знання про свою національну спільноту й емоційно ціннісне ставлення до неї; уявлення про типові риси члена своєї національної спільноти та емоційно-ціннісне ставлення до них, уявлення про типові риси членів інших національних спільнот та емоційно-ціннісне ставлення до них; ступінь ідентифікації себе з національною спільнотою, переживання належності до національної спільноти.

Відтак, за критерієм форм пізнання етнічна свідомість є свідомістю великої соціальної групи, тобто з точки зору структури суспільних відносин – окремим видом суспільної свідомості, який виокремлюється за типом людської діяльності (життєдіяльності).

Як теоретичний постулат нами приймається ідея комплексної детермінації етнічної свідомості: біологічної, психологічної, соціальної та культурно-духовної. Згідно з діяльнісною парадигмою, етнічна свідомість має одночасно відображувати світ, тобто реалізувати інформаційну, орієнтувальну, регулятивно-керуючу, оцінювальну функції в забезпеченні людської життєдіяльності. Крім цього, етнічна свідомість має породжувати світ (образ світу), реалізуючи при цьому пізнавальну, оцінювальну, рефлексивну, духовну свої функції.

Отже, етнічна свідомість – складне етнопсихологічне поняття. Етнічна свідомість постає історично першою (зародковою) формою національної свідомості. Для більшості етнопсихологічних понять етнічна свідомість – це підґрунтя, основа для їх зародження. Тому етнічна свідомість є одним із центральних понять в етнопсихології, без якого не може існувати та формуватися суспільство як окремих етнос чи, навіть, як окрема велика нація.

Література

1. Романенко О. В. Внутрішня форма слова як інструмент опису етнічної свідомості [Електронний ресурс] / О. В. Романенко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Романогерманська філологія. Методика викладання іноземних мов. - 2014. - № 1103, вип. 78. - С. 65-70.
2. Пірен М. І. Основи етнопсихології / Пірен М. І. – К. : Наука, 1996. – 360 с
3. Степико М. Т. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз) / М. Т. Степико; НАН України. Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. – К. : Знання, 1998. – 250 с.
4. Семенів Н. М. Етнопсихологічні аспекти міжособистісної взаємодії в структурі розвитку соціальних установок / Н. М. Семенів // Пробл. заг. та пед. психології : зб. наук. пр. – 2011. – 13, ч. 7. – С. 204–211.

УДК 159.942:159.944:373.5.011.3-053.6

ВОРОНОВА О.Ю., ПУШКАРОВИЧ О. О.,
Мукачівський державний університет

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Емоційне вигорання є однією з серйозних проблем, з якою стикаються сучасні старшокласники. Соціальне та особисте життя людини безпосередньо залежить від її психоемоційного стану, на який безпосередньо впливає, в тому числі, синдром емоційного вигорання. У старшому шкільному віці особистість піддається таким стресогенним факторам, як соціальна оцінка, невизначеність у майбутній професії, повсякденна монотонія. Тому збереження психологічного здоров'я молодого покоління є надзвичайно актуальним завданням на сучасному етапі розвитку суспільства.

Вивченням поняття «синдрому емоційного вигорання» займалися такі вітчизняні вчені, як В.В. Бойко, Н.Є. Водоп'янова, Л.М. Карамушка, В.Є. Орел, Л. Малець, О.Я. Марковець, Т. Зайчикова, Є. Старченкова, В.В. Павленко, Л.О. Китаєв-Смик, М.М. Скугаревська, Д.Г. Трунов, Т.В. Форманюк та ін. До зарубіжних дослідників, які вивчали емоційне вигорання можемо віднести К. Маслач, Д. Спаньол, Р. Кепьюто, В. Шафуелі, М. Лейтер, С. Джексон та інші.

Згідно досліджень В.В. Шевченко та І.П. Моспаненко, синдром емоційного вигорання – це процес поступової втрати емоційної, розумової та фізичної енергії, який проявляється у симптомах емоційного і розумового виснаження, особистісної відстороненості та зниження задоволення при виконанні роботи [4].

На сьогодні немає єдиного погляду на структуру й динаміку синдрому вигорання. Однокомпонентні моделі розглядають його як комбінацію фізичного, емоційного та когнітивного виснаження. Інші автори головним чинником вважають емоційне виснаження, а решту компонентів розглядають як наслідок неконструктивної поведінки подолання (деперсоналізація) або мотиваційної деформації (редукція досягнень).

Після того як феномен став загально визнаним, закономірно виникло питання про фактори, що сприяють розвитку або, навпаки гальмують його. Традиційно вони групувалися в два великих блоки, особливості професійної діяльності та індивідуальні характеристики самих професіоналів. Найчастіше ці фактори називають зовнішніми і внутрішніми, або особистісними і організаційними [3].

Розглянемо як приклад класифікацію В.В. Бойко, який виділяє ряд зовнішніх і внутрішніх факторів передумов, що провокують емоційне вигорання.

Група організаційних (зовнішніх) факторів:

- хронічна напружена психоемоційна діяльність: така діяльність пов'язана з інтенсивним спілкуванням, точніше, із цілеспрямованим сприйняттям партнерів і впливом на них;

- дестабілізуюча організація діяльності: основні її ознаки загально відомі – нечітка організація і планування праці, погано структурована і розпливчата інформація. Неблагополучна психологічна атмосфера навчальної діяльності [1].

До внутрішніх факторів, що зумовлюють емоційне вигорання, у своїй статті «Енергія емоцій у спілкуванні: погляд на себе і на інших», В.В. Бойко відносить наступні фактори:

- схильність до емоційної ригідності: природно, емоційне вигорання як засіб психологічного захисту виникає швидше у тих, хто менш реактивний і сприйнятливий, більш емоційно стриманий;

- інтенсивна інтеріоризація (сприйняття і переживання) обставин навчальної діяльності: дане психологічне явище виникає в учнів з підвищеною відповідальністю за доручену справу, виконувану роль;

- слабка мотивація емоційної віддачі в діяльності;

- моральні дефекти і дезорієнтація особистості: моральний дефект обумовлений нездатністю включати у взаємодію з партнерами такі моральні категорії, як совість, чеснота, добropорядність, чесність, повага прав і достоїнств іншої особистості. Моральна дезорієнтація викликається іншими причинами – невмінням відрізнити добре від поганого, благо від шкоди [2].

Ризик емоційного вигорання учнів у старшому шкільному віці в навчальній діяльності може виникати через невідповідність особистості вимогам до неї. Це може бути через занадто високе навантаження, недостатню підтримку з боку педагогів, неможливість впливати на прийняття рішень, монотонність навчання, обмаль часу для відпочинку, брак інтересів поза навчанням.

Отже, здійснюючи пошук шляхів запобігання явища «емоційного вигорання» слід, насамперед, врахувати та з'ясувати, що саме стало причиною його виникнення. Профілактика емоційного вигорання вимагає системного підходу, використання різноманітних методів та прийомів. У зв'язку з тим, що темп життєдіяльності людства стрімко прискорюється, збільшуючи рівень емоційного навантаження на особистість, дана проблема потребує подальшого вивчення та пошуку ефективніших шляхів запобігання явища «емоційного вигорання».

Література

1. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В.В. Бойко. – М.: Наука, 1996. – 154 с
2. Бойко В. В. Синдром “эмоционального выгорания” в профессиональном общении / В. В. Бойко. – СПб. : Сударыня, 1999. – 434 с
3. Орел В. Е. Феномен “выгорания” как проявление воздействия профессиональной деятельности на личность / В. Орел, А. Рукавишников // Психология субъекта профессиональной деятельности: Сборник научных трудов. – Ярославль: Сфера, 2001. – С. 78- 85.
4. Шевченко В. В. Синдром емоційного вигорання працівників освіти / В. В. Шевченко, І. П. Моспаненко // Збірник наукових праць. Психологічні науки. – Вип. 2.13 (109). – С. 252–257.].

UDC 378:373.3.091.12.011.3-051]:004(410) (043.2)

HARAPKO V.,
Mukachevo State University

THE IMPORTANCE OF ENGLISH LANGUAGE COMPETENCE IN AN ACADEMIC ENVIRONMENT FOR PhD-STUDENTS

The high level of personal involvement required by the foreign language learning process is even more difficult for our universities, where the demands of the academic environment are so high that not all graduate students acquire the necessary competencies to meet these requirements. The current state of educational services indicates a significant increase in the need for high-quality post-graduate education, providing applicants with relevant competencies relevant to the academic environment. In light of this, teachers and PhD students should spend much more time talking about why and how they teach and learn languages. It would also expand the scope of teaching beyond, as a rule, results-oriented, utilitarian orientation. This means paying attention to the teaching process and foreign language competence. More attention should be paid to subjectivity and PhD student experience, an important component of language acquisition. Post-graduate education established the imperative of the competence-based approach, while communicative competencies aren't directed to the process of inclusion of PhD students in professional culture and remain underestimated.

According to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 23, 2016 №261 «On approval of the Procedure for training applicants for higher

education degree of Doctor of Philosophy and Doctor of Science in higher educational institutions (scientific institutions)» entrance examinations for the degree of Doctor of Philosophy consist of exam: in the specialty (in the amount of the standard of higher education master's degree in the relevant specialty); in a foreign language (at the choice of the Academic Council of a higher education institution (scientific institution) in the amount corresponding to level B2 of the European Recommendations on Language Education).

An entrant who has confirmed the level of knowledge, in particular English, with a valid Test of English as a Foreign Language (TOEFL) test, or the International English Language Testing System (IELTS), or a Cambridge English (FCE, CAE, CPE) certificate at the level of below B2, is exempt from taking the entrance exam in a foreign language. In determining the results of the competition, these certificates are equated to the results of the entrance examination in a foreign language with the highest score. Entrants are to submit to the examination commission literature in the relevant foreign language in their specialty in the amount of 300 pages (monographs, journals, collections of articles, materials on the Internet, etc.). These materials are presented directly to the audience where exam is held. Entrance examinations for PhD students are conducted in accordance with the following requirements: lexical and grammar test (60 minutes); written translation from a foreign language into the native language with the help of a dictionary of text from the specialty of 1500 printed signs in 45 minutes; oral interview in a foreign language related to the entrant's biography, research interests and plans, as well as current socio-political events in Ukraine and abroad [1].

The main form of PhD students training at the third (educational and scientific) level of higher education is a training at higher educational institutions and research institutions, where there are highly qualified scientific and pedagogical and scientific staff, modern research, experimental and material base. During the study PhD students are obliged to fulfill all the requirements of the educational and scientific programme, in particular to gain in-depth knowledge of the specialty (groups of specialties), for which PhD students conduct research, master general scientific (philosophical) competencies, to acquire universal skills of a researcher, to acquire language competencies that are necessary to present and discuss the results his scientific work in a foreign language orally and in writing, as well as for a full understanding of foreign scientific texts from the relevant specialties [3]. Thus, the training can not be implemented without due attention to language issues education and training for intercultural communication.

Analysis of scientific literature and study of the experience of foreign language training of PhD students [2] indicate that there is a need for further development of theoretical and practical aspects of foreign language education, promoting effective mastery of a foreign language as a means of intercultural, professional communication in various fields scientific activity

Today the aim of post-graduate education is not only the growth of usage of lexical and grammar materials in the training of a competent specialist. In theory,

post-graduate education established the imperative of the competence-based approach, while at practice communicative competencies aren't directed to the process of inclusion of PhD students in the professional culture and remain underestimated. The prospects for further scientific research could be presented in the study and analysis of training and competencies development of PhD students.

Література

1. Вступні іспити до аспірантури. Постанова кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року «про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)». URL: http://langcenter.kiev.ua/navch_vstup.html (дата звернення 12.09.2020)

2. Духаніна Н.М. Особливості навчання іноземних мов здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD). *Young Scientist*. 2018. № 4 (56) С.489-492. URL: https://www.google.com/search?q=1C1OKWM_ruUA913UA913&o.

3. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/2019-06-24-proekt-konts-angl-movi-1.docx> (дата звернення 12.09.2020)

УДК [37.015.31:316.77:005.336.2]:378:37.011.3-057.4

ДІДИК Я. В., БАРЧІЙ М.С.,
Мукачівський державний університет

УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Комунікативна компетентність являє собою складну інтегральну характеристику особистості майбутнього фахівця. Комунікативна компетентність - це не лише наявність знань, умінь та навичок, а й готовність їх адекватного та ефективного використання у безпосередній професійній діяльності. Комунікативна компетентність носить нормативний характер, включає в себе норми та правила комунікативної поведінки у суспільстві, є особистісною характеристикою майбутнього фахівця, у якій відображається і спрямованість студента на виконання майбутніх професійних задач і його ставлення до обраної професії, до самого себе і типу взаємодії з іншими людьми.

Розвиток комунікативної компетентності передбачає певні умови її формування: знання філософських, соціальних, лінгвістичних, особистісних підходів до професійної діяльності майбутніх фахівців; розробку педагогічних основ професійної майстерності з урахуванням лінгводидактичних та управлінських напрямків. При цьому провідними у навчанні мають стати проблемно-комунікативний метод та інтерактивні методи навчання як гуманітарних так і фахово спрямованих дисциплін [1, с. 503].

Однак, як показують дослідження багатьох науковців з питань формування комунікативної компетентності, на сьогодні у навчальних планах підготовки фахівців відсутня достатня кількість комунікативних дисциплін; недостатнє використання активних, тренінгових методів навчання; слабка

теоретична поінформованість майбутніх спеціалістів про проблеми спілкування, комунікативної компетентності; недостатньо уваги до здобуття практичних навичок ділового та міжособистісного спілкування тощо.

Аби уникнути такої ситуації необхідно змінити підходи до організації освітнього процесу, зокрема, будувати процес навчання на основі інтеграції загальнопрофесійних та спеціальних дисциплін. При цьому у процесі навчально-професійної діяльності мають активно використовуватися такі технології як техніка постановки запитань та відповідей на них, робота у великих та малих групах; презентація та захист проєктів, рольові та ділові ігри, дискусії, кейс-технології тощо.

Тим часом дослідниця М. П. Тимофєєва вважає, що умовами становлення комунікативної компетентності студента як майбутнього фахівця є:

1) певний рівень соціально-психологічної готовності загалом і готовності до компетентного спілкування, зокрема;

2) наявність у студентів настановлень на відкрите партнерське спілкування;

3) високий рівень володіння засобами комунікації.

Дослідниця виділяє також показники розвитку комунікативної компетентності, до яких відносить такі:

- здатність уважно вислуховувати партнера у ході спілкування;
- здатність робити уточнюючі зауваження, які допомагають партнерам краще усвідомлювати свої думки;
- здатність виділяти головне у почутому і підсумовувати сказане;
- здатність приділяти належну увагу невербальним проявам;
- здатність встановлювати і підтримувати психологічний контакт з партнером;
- здатність надавати підтримку партнерам в потрібний момент таким чином, щоб вона створювала ефект полегшення;
- здатність розуміти внутрішній світ іншої людини і передавати це, щоб вони відчували, що їх розуміють [2, с. 104].

Міжособистісні контакти і спілкування в цілому належать до провідних цілей навчання, це можна однією з психологічних умов, які сприяють розв'язанню завдань розвитку комунікативної компетентності, яка включає настановлення особистості на партнерські відносини з людьми, використання ефективних форм спілкування.

На думку Л. В. Пляки, головною умовою розвитку комунікативної компетентності є здатність студента чітко визначати мету і стратегію своєї майбутньої професійної комунікативної діяльності. У зв'язку з цим важливо здобути професійні знання, вміння і навички, професійно саморозвиватися, пізнавати себе. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця передбачає його самоосвіту, розвиток професійних комунікативних якостей, бажання під час навчальної діяльності активно нагромаджувати професійно-комунікативні знання, вміння та навички. А головне тут – мати потребу у професійному

спілкуванні, що й є умовою активності особистості студента в процесі навчально-професійної діяльності [3, с. 115].

Головними умовами розвитку комунікативної компетентності є: створення певного освітнього середовища і професійна самосвідомість майбутнього фахівця, а також певний рівень соціально-психологічної готовності загалом і готовності до компетентного спілкування, наявність у майбутнього фахівця настановлень на відкрите партнерське спілкування та високий рівень володіння засобами комунікації.

Література

1. Раєвнева О. В., Аксьонова І. В., Гриневич Л. В., Муромцева Ю. І., Серова І. А. Статистика: навч. посіб. Для ВНЗ. Х.: ІНЖЕК, 2011. 503 с.

2. Назаренко В. С. Підходи до процесу розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей учителів у закладах післядипломної освіти. *Таврійський вісник*. 2011. №1 (33). 102-109 с.

3. Філь Г.В. Комунікативна компетентність керівника та її значення в управлінській діяльності. *Екзистенційні та комунікативні питання управління: матеріали міжнар. наук.-теор. конф.* Суми: Сумський держ. ун-т, 2014. Ч. 2. 115 с.

УДК 802.0:37-5

ДЯДЧЕНКО О. В.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У професійній підготовці майбутніх учителів найвагомим є вироблення стилю педагогічного спілкування, який пронизує весь освітній процес, є найвищою здатністю фахівця й потребує його постійного вдосконалення. Саме тому проблема формування індивідуального стилю педагогічного спілкування набуває особливої актуальності як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що Підґрунтям для визначення сутності поняття «індивідуальний стиль педагогічного спілкування» слугують філософські засади спілкування, які висвітлено в працях В. Андрущенка, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, В. Табачковського.

Вагомий внесок у розроблення концептуальних засад комунікативної педагогіки зробили О. Бодальов, В. Кан-Калік, Т. Яценко та ін. Науковці-психологи різнобічно досліджують проблематику спілкування крізь призму педагогічної діяльності (О. Леонт'єв), як соціальне явище (С. Максименко), комунікативну діяльність (Д. Ельконін), сторону однієї єдності людського буття (Б. Ломов), елемент педагогічної майстерності (І. Зязюн), особистісно-зорієнтований підхід до спілкування (І. Бех).

Витоками досліджуваної характеристики особистості є поняття «стиль», «індивідуальність», «педагогічне спілкування». Більшість науковців зазначає,

що стиль спілкування – це типологічна характеристика соціально-психологічної взаємодії, а індивідуальність надає цьому процесу своєрідності, неповторності, оригінальності. Аналіз деяких складників поняття, класифікацій, структури індивідуального стилю педагогічного спілкування дав змогу визначити певну систему формування індивідуального стилю педагогічного спілкування в майбутніх учителів: вивчення індивідуально-типологічних особливостей студента; визначення позитивних доміант у проявах індивідуального стилю спілкування й подолання негативних; оволодіння елементами педагогічного спілкування на основі індивідуально-типологічних особливостей і творчого потенціалу; організація педагогічного спілкування відповідно до індивідуального стилю в практичній діяльності; оцінка ефективності індивідуального стилю педагогічного спілкування та його корекція [3, с. 87].

в процесі педагогічної практики буде ефективним. До педагогічних умов формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови належать: забезпечення реалізації особистісного потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови в процесі педагогічної практики; врахування особливостей педагогічного спілкування в процесі вивчення іноземної мови; забезпечення психолого-педагогічної підтримки студентів у процесі педагогічної практики; розвиток у майбутніх учителів іноземної мови здатності до рефлексії індивідуального стилю педагогічного спілкування [1, с. 112].

Визначено роль педагогічної практики у формуванні індивідуального стилю педагогічного спілкування, що простежуємо крізь призму її сутності, змісту, завдань і функцій. Саме під час педагогічної практики в процесі включення в систему реальних комунікацій студент усвідомлює, як проявити свою індивідуальність і своєрідність; може самостійно оцінити ефективність свого стилю у взаємодії з учнями. Майбутні вчителі іноземної мови вчать задіювати компенсаторний механізм у процесі формування індивідуального стилю педагогічного спілкування. Під час практики виявлено суперечність між наявними й необхідними комунікативними знаннями, уміннями, навичками, особистісними характеристиками, що є чинником стимулювання для самовдосконалення індивідуального стилю спілкування майбутнього фахівця.

Розвиток у майбутніх учителів іноземної мови здатності до рефлексії забезпечить результативність процесу формування досліджуваної характеристики майбутнього фахівця [2, с. 62].

З огляду на те, що рефлексія спрямована на фіксацію суб'єктом проміжних і підсумкових змін, а також прогнозування перебігу формування індивідуального стилю педагогічного спілкування, можна стверджувати, що цей процес забезпечить зворотний зв'язок щодо адекватності, доцільності, і це сприятиме ефективності формування індивідуального стилю педагогічного спілкування. Ми трактуємо рефлексивну здатність як механізм, що дає змогу суб'єкту зафіксувати наявний рівень індивідуального стилю педагогічного

спілкування, оцінити рівень його сформованості, визначити перспективи подальшого його вдосконалення.

Література

1. Зубкова І. Ю. Психологічні особливості Я-образу вчителя-професіонала за структурними компонентами цілісної моделі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. №5. с.4-11

2. Козаченко І. В. Підготовка вчителів іноземних мову Великій Британії. Позитивний досвід для України. *Молодий вчений*. 2016. № 4. С. 379-383.

3. Котенко О. В. Формування світогляду майбутнього вчителя іноземної мови засобами навчальних дисциплін. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 9 (128). С. 52-55.

УДК 802.0:37-5

ЗІНЧЕНКО В.О.,
Мукачівський державний університет

REALIZATION OF THE VARIETIES OF NON-VERBAL COMMUNICATION IN MODERN ENGLISH

Nonverbal communication is a powerful form of human expression. It is everywhere. Nonverbal messages are often the primary means of signaling our emotions, our attitudes, and the nature of our relationships with others. Many nonverbal experts estimate that in every encounter, about 65 percent is inferred through nonverbal channels. Nonverbal messages signify who we are, based on what we wear, how we speak, and how we present ourselves.

Nonverbal messages can be used without words, can provide the backdrop to interpret the verbal message, and can create miscommunication. But most of the time, nonverbal messages can create intercultural confusion. There are no set nonverbal rules to follow. There is not one universal nonverbal language that we can speak. Instead, nonverbal communication is ambiguous, but at the same time, it is more believable than words [3, с. 72].

Problems of the Nonverbal communication became the object of research of such scientists as Berelson B., Ekman P., Ruesch J., A. Maslow's, Thayer L .

Communication is understood as the mechanism through which human relations can exist and develop, i.e. any symbols of mentality, along with the means of transmission in space and time. This mechanism includes facial expressions, posture and gestures, tone of voice, words, writing, printing, the railroad, the telegraph, telephone or anything else that may conquer space and time. It is a meaningful and ideal-semantic aspect of social interaction: the exchange of information in the various processes of communication. In modern linguistics, communication is viewed as conversation, exchange of thoughts, information, ideas, etc., that is, as a specific form of human interaction in the context of their cognitive work.

Communication is not merely a matter of exchanging verbal messages. People also use a large number of cues or signs to send messages to one another. Even if

they are not obvious, our interactions with others are affected by the meanings we give to a multitude of nonverbal cues [1, c. 59].

Nonverbal communication includes sounds, gestures, body movements, eye contacts, facial expressions, pitch or tone of a voice, spatial distance, apparent behaviour, postures, and dress of an individual. More often nonverbal communication occurs unconsciously. People are not aware of the fact that besides their verbal communication the nonverbal gestures also transmit a potent message. The body language, eye contact, physical appearance, and tone of voice provide meaningful information to the audience. Nonverbal communication is deemed much more reliable and effective in comparison to verbal communication as it gives additional support to the verbal communication.

Kinesics is the interpretation of body language such as facial expressions and gestures - or, more formally, non-verbal behavior related to movement, either of any part of the body or the body as a whole.

Facial expressions correspond to distinct universal emotions of disgust, sadness, happiness, fear, anger, surprise. Linguistic means denoting facial expressions include: verbs: *to smile; to frown; to sneer; to smirk; to snarl; to grimace; to pout; to wink*; nouns: *a smile; a frown; a sneer; a smirk; a snarl; a grimace; a pout; a wink*; word combinations of V + N type: *to raise one's eyebrows; roll one's eyes*; word combinations of N + V type: *lip curl*. The analysis of the data shows that smile is the most frequent facial expression which is verbally expressed in the novels under study.

Locomotion includes the following components rendering a certain meaning: walking, jumping, swaying, and moving with a wheelchair, staggering, limping. Haptic communication is a form of nonverbal communication and the way by which people and other animals communicate via touching. Linguistic means expressing haptics include: verbs: *to hug; to kiss; to touch; to tickle; to massage; to embrace*; phrasal verbs: *to grope for*; nouns: *a kiss; a hug; a handshake*; word combinations of V + N type: *to shake hands; to hold hands; to slap face; to give a hug*; word combinations of P + prep + N type: *to tap on the shoulder*.

Oculistics is a form of nonverbal communication, which is the transmission and reception of meaning between communicators without the use of words. It can include the environment around the communicators, the physical attributes or characteristics of the communicators, and the behavior of the communicators. Proxemics is the interrelated observations and theories of man's use of space as a specialized elaboration of culture. The linguistic means expressing proxemics include: the verbs: *to approach*; phrasal verbs: *to tower over; to hover around/over*; word combinations: *to come closer; to move closer; to step closer; to go away; to move away; to trail away; to step away; to tiptoe away*; nouns: *distance*; adjectives: *near; close; remote; far*; set expressions: *close at hand; near at hand; within stone's throw*.

Communication is also affected by a variety of other variables, such as clothes, makeup, and accessories. The ways people carry cigarettes, pipes, canes, or relate to

their belts, suspenders, or glasses also suggests different semiotic meanings [2, с. 124].

Література

1. Berelson B. Human behavior: An inventory of scientific findings/B. Berelson, G.A. Steiner. - New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1964. – pp. 441-445.
2. Ekman P. Facial Expressions /P. Ekman// Dalglish T., Power M. Handbook of Cognition and Emotion. - Sussex: John Wiley and sons, 1999. 843p. - pp. 301 - 320.
3. Ruesch J. Technology and social communication/J. Ruesch//Communication Theory and Research, L. Thayer [Ed.]. Springfield, IL: Charles C. Thomas, 1957. - pp. 452-481.

УДК 802.0:37-5

КАЗІСТА Н.,
Мукачівський державний університет

USE OF EDUCATIONAL INTERNET RESOURCES IN THE PROCESS OF FORMATION OF PHONETIC COMPETENCE OF FUTURE ENGLISH TEACHERS

In determining the nature and structure of intercultural competence must be based on a culturological approach. Its characteristic feature is the focus on learning the norms and rules of communication in the context of intercultural communication.

Traditionally, in the field of education, a foreign language is seen as a means of joining the culture of the country whose language is being studied. As a result, students have difficulties in transmitting information about factors and phenomena related to native (regional) culture by means of a foreign language, namely, in the process of real communication they are not able to reveal and convey its originality, to acquire world culture for mutual cultural enrichment in situations of intercultural communication.

At present, we can observe the following pattern: in modern educational and methodological complexes contains a large number of materials of a local history nature, while information about our country in them is quite small. The inclusion of the local history component in the content of teaching English and culture not only improves the quality of education, but also affects the motivation of students.

The study of English culture becomes possible only when the students have formed a national - cultural base of the native language. Any knowledge acquired through the study of English will be perceived only through the prism of knowledge formed in the process of mastering the native culture.

When using the regional component in foreign language teaching, as a rule, the following groups of local lore data are distinguished: geographical, historical, social, economic.

English language teaching mainly uses geographical material (nature, cultural monuments, appearance of the settlement). Materials related to historical and social facts are much less likely to be adapted and mostly at the senior level.

A very important issue for the selection of training materials is the issue of selection units. Cultural and regional information can be considered as a concept of linguistic and extralinguistic [1, p. 35].

The concepts and ideas that are the basis of socio-cultural knowledge and the associations caused by them should be selected for the teaching of KKK, and both the first and the second can be linguistic / explicit / and background / implicit /.

The text is rightly considered to be the unit of selection of cultural and regional information. After all, the basic unit of speech is not a word, not a sentence, but a text [2, p. 86].

Taking into account the requirements for educational materials of cultural and regional nature, we have identified the following criteria:

- the criterion of general knowledge of the realities included in them among native speakers;
- criterion of cultural and regional value;
- criterion of authenticity;
- criterion of consideration of the addressee of selection;
- criterion of informativeness and content;
- criterion of subjectivity.

Of course, along with national knowledge, the native speaker has a large amount of knowledge of regional and socio-professional nature.

The interests, motives and ideals of students play an important role in the selection of material. There are different classifications of interests. Thus, in terms of content and direction, they can be material, socio-political, professional, labor, cognitive, aesthetic, reader, sports and others [3, p. 70]. There are direct and indirect interest. Interests can be educational or extracurricular. In the context of the researched problem we are interested in a group of interests which reflects various spheres of a real reality of the countries of the studied language, and also the most significant historical phenomena of English-speaking cultures expressed by means of IM. An important criterion in the selection of educational materials of cultural and regional nature is their informativeness and content, and so on.

The selection of the criterion of subjectivity is due to the need to limit the selection of material within the subject, firstly, the most important for students of primary school and, secondly, defined by the current foreign language program for secondary schools [1, p. 54].

Література

1. Fink D. L. Evaluating Your Own Teaching / D.L.Fink // Developing New and Junior Faculty / [Ed. P.Selding]. – Bolton Mass. : Anker, 1995. – P.191-203
2. Multicultural education: issues and perspectives. edited by J. A. Banks, C. A. McGee Banks. Hoboken: Wiley, 2007. 491 p.
3. Smith A., Rawley L.A. Using TV Commercials to Teach Listening and Critical Thinking. The Journal of the Imagination in Language Learning and Teaching. 1997. Vol. 4. P. 34-39.

THE ROLE OF SPEAKING ACTIVITIES IN DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE

Many language learners regard speaking ability as the measure of knowing a language. These learners define fluency as the ability to converse with others, much more than the ability to read, write, or comprehend oral language. They regard speaking as the most important skill they can acquire, and they assess their progress in terms of their accomplishments in spoken communication.

Many language learners regard speaking ability as the measure of knowing a language. These learners define fluency as the ability to converse with others, much more than the ability to read, write, or comprehend oral language. They regard speaking as the most important skill they can acquire, and they assess their progress in terms of their accomplishments in spoken communication.

The contemporary methodology pays much attention to the problems of the development of speech skills. The problems of teaching dialogical speech, its features and types, typologies of exercises for the development of dialogical speech of schoolchildren, and the selection of tasks have been investigated Z.V.Malylyk, S.Yu. Nikolaeva, R.P.Milroyuda, G. V. Rogovoy, V. L. Skalkin, N. K. Sklyarenko, V. L. Starkov, M. Lifts and other methodologists.

In the communicative model of language teaching, instructors help their students develop this body of knowledge by providing authentic practice that prepares students for real-life communication situations. They help their students develop the ability to produce grammatically correct, logically connected sentences that are appropriate to specific contexts, and to do so using acceptable (that is, comprehensible) pronunciation [3, p.37].

The goal of teaching speaking skills is communicative efficiency. Learners should be able to make themselves understood, using their current proficiency to the fullest. They should try to avoid confusion in the message due to faulty pronunciation, grammar, or vocabulary, and to observe the social and cultural rules that apply in each communication situation [3].

To help students develop communicative efficiency in speaking, instructors can use a balanced activities approach that combines language input, structured output, and communicative output.

Language input comes in the form of teacher talk, listening activities, reading passages, and the language heard and read outside of class. It gives learners the material they need to begin producing language themselves [1, p.82].

Language input may be content oriented or form oriented. Content-oriented input focuses on information, whether it is a simple weather report or an extended lecture on an academic topic. Form-oriented input focuses on ways of using the language: guidance from the teacher or another source on vocabulary, pronunciation,

and grammar (linguistic competence); appropriate things to say in specific contexts (discourse competence); expectations for rate of speech, pause length, turn-taking, and other social aspects of language use (sociolinguistic competence); and explicit instruction in phrases to use to ask for clarification and repair miscommunication (strategic competence).

Traditional classroom speaking practice often takes the form of drills in which one person asks a question and another gives an answer. The question and the answer are structured and predictable, and often there is only one correct, predetermined answer. The purpose of asking and answering the question is to demonstrate the ability to ask and answer the question [2, p.40].

In *communicative output*, the learners' main purpose is to complete a task, such as obtaining information, developing a travel plan, or creating a video. To complete the task, they may use the language that the instructor has just presented, but they also may draw on any other vocabulary, grammar, and communication strategies that they know. In communicative output activities, the criterion of success is whether the learner gets the message across. Accuracy is not a consideration unless the lack of it interferes with the message.

In everyday communication, spoken exchanges take place because there is some sort of information gap between the participants. Communicative output activities involve a similar real information gap. Language learners who lack confidence in their ability to participate successfully in oral interaction often listen in silence while others do the talking. One way to encourage such learners to begin to participate is to help them build up a stock of minimal responses that they can use in different types of exchanges. Such responses can be especially useful for beginners.

Some communication situations are associated with a predictable set of spoken exchanges a script. Greetings, apologies, compliments, invitations, and other functions that are influenced by social and cultural norms often follow patterns or scripts. Instructors can help students develop speaking ability by making them aware of the scripts for different situations so that they can predict what they will hear and what they will need to say in response. Through interactive activities, instructors can give students practice in managing and varying the language that different scripts contain.

Література

1. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник / О. І. Січкарук ; Університет економіки та права «КРОК». – К.: Таксон, 2016. – 88 с.

2) Bondar T., Telychko N., Tovkanets H., Shcherban T., Kobal V. Trends in Higher Education in EU Countries and non-EU Countries: Comparative Analysis. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Vol.12, Issue 2. (Suppl.1). P. 77–92

3) Slay H., Smith D. A. Professional identity construction: Using narrative to understand the negotiation of professional and stigmatized cultural identities. *Human Relations*. 2011. № 64. P. 85–107.

FEATURES OF STUDYING FOREIGN LANGUAGES IN EU SCHOOLS

Effective foreign language teaching requires from the teacher professional skills in the organization of students' learning activities, which consists in the ability to select and organize educational material, methods, techniques, teaching aids, which largely depends on the final result of the quality of knowledge acquisition.

The success of learning a foreign language largely depends on the teacher's approach to learning. The term "approach" means a general initial conceptual position, ie a learning strategy [2, p. 148].

At the present stage, the following main approaches to teaching foreign languages are distinguished: behaviorist; intuitively conscious; communicative; culturological or intercultural; communicative-activity; situational; thematic; competence-activity; pragmatic; informative; innovative; cognitive; individual [1, p. 32].

Already traditional among modern technologies of teaching inoz. steel languages:

- technologies of explanatory - illustrative learning;
- personal-oriented learning;
- developmental learning;
- professionally-oriented training;
- gaming technologies;
- design technologies;
- technologies of cooperation and learning in cooperation;
- case cases;
- technologies of problem-based and project-based learning;
- modular technologies;
- technologies of intensive training.

However, an important role today is given to such innovative technologies as:

- interactive learning technologies;
- training technologies;
- information and telecommunication technologies or multimedia,
- work with educational computer programs, creation of presentations in the software environment Open Office Impress, Microsoft PowerPoint, use of Internet-resources,
- the latest test technologies (creation of a bank of diagnostic materials from the course of the subject "Foreign language" for computer testing), -podcasting,
- sensor training programs for sound simulation,
- electronic libraries,
- multimedia textbooks, encyclopedias,
- learning a foreign language on forums, blogs, platforms,

conducting on-line interaction, webinars, via e-mail, Skype, etc. [3, p. 72].

Analyzing theoretically and implementing in practice different approaches, technologies, methods, the teacher must realize that all of them are not simple "algorithms", and their rational and motivated use requires a creative approach and they have, first of all:

- create an atmosphere in which the student feels free and comfortable, stimulate his interests, develop a desire to use a foreign language in practice;
- encourage the student as a whole, affecting his emotions, feelings, etc .;
- stimulate his language, cognitive and creative abilities;
- activate the student, making him the main actor in the learning process, actively interacting with other participants in this process;
- create situations in which the teacher is not a central figure, ie, the student must realize that learning a foreign language is related to his personality and interests, and not to the techniques and teaching aids used by the teacher;
- teach the student to work on the language independently at the level of his physical, intellectual and emotional capabilities - while ensuring the differentiation and individualization of the educational process;
- provide different works in the audience: individual, group, collective, to some extent, stimulating the activity of students, their independence, creativity [2, p. 142].

Література

1. Ammi C. Innovative Technology and Globalization / Chantal Ammi, Cambridge Scholars Publishing, 2017. – 314 p.
2. Blommaert, J. Discourse: A critical introduction / J.Blommaert. – Cambridge University Press, 2005. – 253 p.
3. European Profile for Language teacher education. – A frame of reference. *Final Report*. 2014. 124 p.

УДК 378; 371.134

КРАВЧЕНКО Т.,
Мукачівський державний університет

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З МАРКЕТИНГУ У ПРАЦІ БРИТАНСЬКИХ НАУКОВЦІВ

Сучасне суспільство в Україні і світі знаходиться в стані активних змін, які є характерними для всіх сфер життя. Соціальна та економічна глобалізація, інтенсифікація технологій часто випереджає осмислення нових можливостей, економічні та політичні кризи дають підстави стверджувати про стадію розвитку суспільства, на якій зміни є звичним фоном повсякденності і вимагають негайного, випереджаючого реагування на суспільні і духовні трансформації.

Науковці, дослідники наголошують на необхідності, але недостатності традиційних знань, умінь і навичок для досягнення успішності і затребуваності особистості в сучасному суспільстві. Необхідним є комплекс якостей, що включає в себе окрім професійних знань, умінь і навичок досвід практичної діяльності, адекватну соціальну поведінку, здатність і готовність до самоосвіти тощо.

Особливо актуальною така проблема є для сфери професійної підготовки. Насамперед зазначимо, що у підготовці фахівців у Великобританії компетентнісний підхід є визначальним. Аналіз наукових джерел [7; 8] засвідчує, що фахівців з маркетингу повинні володіти управлінськими та лідерськими компетенціями поряд з професійними знаннями та навичками, щоб бути ефективним та конкурентоспроможним на ринку праці.

А. Пейн, М. Крістофер, М.Кларк, Х.Пек видали наукову працю «Маркетинг відносин для отримання конкурентних переваг завоювання і утримання клієнтів» (1999), у якій практично сформулювали основні позиції щодо компетенцій успішного і конкурентоспроможного на європейському і міжнародному ринку маркетингових послуг маркетолога та яка надає широке, багатогранне уявлення про маркетинг відносин, який швидко розвивається сьогодні.

Зосередимо увагу на тих компетенціях, які автори (А. Пейн, Х. Пек, М. Крістофер, М. Кларк) виокремлюють як визначальні для майбутнього фахівця з маркетингу.

Автори виокремили компетенції, які і визначають, на їх думку, конкурентоспроможність фахівця з маркетингу. Такими вони визначили *діагностичні, аналітичні та прогностичні компетенції, компетенцію соціальної комунікації, компетенції моделювання, проектування, прогнозування, комунікативну і перцептивну компетентність.*

Акцент зроблено на *діагностичних компетенціях*, які для маркетолога дають можливість розробляти успішні маркетингові стратегії взаємовідносин, здійснювати висвітлення потенційних слабких місць на одному або декількох ринках доменів та бар'єрів, які можуть виникнути в результаті таких нехтувань. [8, с. 409].

В науковій праці підкреслюється, що для маркетолога вкрай важливими є аналітичні компетенції, тобто він повинен уміти аналізувати динаміку продажів і управляти прогнозом продажів, управляти рекламним бюджетом і розраховувати ефективність вкладень, порівнювати кілька варіантів рішень і вибрати кращий варіант, встановлювати пріоритети для проектів, завжди шукати причинно-наслідковий зв'язок в поведінці клієнтів [8, с. 408].

Для забезпечення функціональної діяльності в рамках «Домену ринку постачальників та альянсів», які автор виокремлює як стратегічний аутсорсинг, розвиток мережі постачальників, управління ланцюгами поставок, створення взаємовідносин «виграш-виграш» у ланцюгу поставок та створення успішних союзів, визначається компетентність *соціальної комунікації, суть якої полягає у створенні високоінтенсивних відносин між постачальником та споживачем.* [8, с. 411].

Для маркетолога важливою є компетенція моделювання, проектування, прогнозування. Наприклад, для створення брендингу А. Пейн пропонує такий алгоритм: «Обслуговування клієнтів тут визначається як сукупність усіх контактів між постачальником та замовником, які разом поєднуються для підвищення цінності «пропозиції» для цього клієнта. Іншими словами, обслуговування

споживачів є результатом спільного впливу всіх точок контакту між фірмою та її клієнтами.» [8, с. 410]. Окрім цього він наголошує, що «концепція активного та індивідуального обслуговування є настільки ж актуальною як для ринків бізнесу, так і для споживчих ринків; таким чином, компанії прагнуть використовувати різні канали та пакети послуг для задоволення потреб споживачів із дуже різними потребами» [8, с. 412].

Водночас, надзвичайно цінними для фахівця з маркетингу є *прогностичні компетенції*, здатність вибудовувати стратегію. «Стратегія – це мистецтво створення цінності. Вона формує інтелектуальні рамки, концептуальні моделі та керівні ідеї, що дозволяють маркетологам компанії виявляти можливості підвищення цінності продукту чи послуги для споживачів та отримання цієї вартості з прибутком.» [8].

Створення та впровадження маркетингу відносин, тобто підготовка маркетолога до комунікативної і перцептивної компетентності. А.Пейн визначає, що такі компетентності необхідні маркетологу при проактивному / персоналізованому обслуговуванні, визначенні цінності поданої пропозиції постачальником, визначенні відповідних сегментів споживчої цінності, управління та підтримки доставленого задоволення. [8, с. 410].

Отже, компетентнісний підхід має значний потенціал і є платформою, що дозволяє об'єднати і комплексно реалізувати різні напрацювання в сфері активного, розвиваючого, діяльнісного навчання. Такі компетентності як діагностична, аналітична, соціальна комунікація, компетенція моделювання і проектування, комунікативна і перцептивна є важливими для фахівців з маркетингу.

Література

1. Байбардина Т.Н., Гришкова Н.С., Мищенко Л.В., Процко Т.Л. Формирование инновационного потенциала специалистов по маркетингу в условиях интеграции Европейского образовательного пространства. Вестник Белгородского университета кооперации, экономики и права. 2016. № 1 (57). С. 197-206. URL: <http://lib.i-bteu.by/bitstream/handle/22092014/2844> (дата звернення: 30.03.2021)
2. Загашвили Э. С. Международный маркетинг английских компаний и внешнеэкономическая политика правительства Великобритании. URL: <http://economy-lib.com/mezhdunarodnyy-marketing-angliyskih-kompaniy-i-vneshneekonomicheskaya-politika-pravitelstva-velikobritanii#ixzz6pj6KmSU5> (дата звернення: 01.04.2021)
3. Сергеева О. В. Особенности профессиональной освіти у Великій Британії / О. В. Сергеева. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2010. - Вип. 5. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_5_15. (дата звернення: 15.03.2021)
4. Толстяков Р. Р. Концепция опережающего маркетинга в системе социально-экономических отношений профессионального образования в экономике знаний. Социально-экономические явления и процессы. 2009. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-operezhayuschego-marketinga-v-sisteme-sotsialno-ekonomicheskikh-otnosheniy-professionalnogo-obrazovaniya-v-ekonomike> (дата звернення: 15.03.2021)
5. Kemp G. A., Eagle L., Verne J. Massmedia barriers to social marketing interventions: the example of sun protection in the UK // Health promotion international. 2010. Т. 26. №. 1. С. 37-45. URL: <https://academic.oup.com/heapro/article/26/1/37/677802> (дата звернення: 15.03.2021)
6. Liu G., Eng T. Y., Takeda S. An investigation of marketing capabilities and social enterprise performance in the UK and Japan. Entrepreneurship Theory and Practice. 2015. Т. 39. №. 2. С. 267-298.

URL:[http://perpustakaan.unitomo.ac.id/repository/An%20Investigation%20of%20Marketing%20Capabilities%20and%20Social%20Enterprise%20Performance%20in%20the%20UK%20and%20Japan%20\(pages%20267%E2%80%93298\).pdf](http://perpustakaan.unitomo.ac.id/repository/An%20Investigation%20of%20Marketing%20Capabilities%20and%20Social%20Enterprise%20Performance%20in%20the%20UK%20and%20Japan%20(pages%20267%E2%80%93298).pdf) (дата звернення: 15.02.2021)

7. Normann, R. Ramirez, R., From value chain to value constellation: Designin ginteractive strategy. Harvard Business Review, July–August, 1993, pp. 65–77

8. Relationship Marketing for Competitive Advantage: Winning and Keeping Customers by Adrian Payne (Author, Editor), Christopher Martin (Author), Moira Clark (Author), Helen Peck (Author), Chartered Institute of Marketing (Corporate Author). Published in association with The Chartered Institute of Marketing, 1999. 510 с. URL: https://www.academia.edu/32677694/Relationship_Marketing_for_Competitive_Advantage (дата звернення: 15.02.2021)

УДК 378:005.6:316.663-057.85(043.2)

КСЕНОФОНТОВ С.С.,
Мукачівський державний університет

ОСОБИСТІСНЕ МОТИВАЦІЙНО-УСВІДОМЛЕНЕ СПРИЙНЯТТЯ ІНТЕЛІГЕНТНОСТІ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Актуальність звернення до проблем професійної освіти молоді в цілому і формування компетенції інтелігентної відповідальної поведінки майбутніх фахівців зокрема, обумовлена безліччю причин. Як у окремих представників педагогічної професії, так і в сучасному суспільстві в цілому спостерігається дефіцит культури, духовності, інтелігентності, а постійно зростаючий інтерес до проблематики відповідально-інтелігентної поведінки в освіті можна пояснити суспільною затребуваністю у формуванні соціально-духовної, освіченої та творчої, культурно-розвиненої особистості.

Метою роботи є дослідження можливостей супровідно-відновлювальних педагогічних технологій для формування відповідально-інтелігентної поведінки молодих людей, майбутніх фахівців освітньої сфери, в ході отримання ними гуманітарної університетської освіти. Проблема формування компетенції не тільки відповідальної, а також інтелігентної поведінки вихователя розглядається в контексті вдосконалення компетентнісного підходу в професійній освіті. Аналізуються принципи і зміст процесу формування відповідально-інтелігентної поведінки у молоді в ході навчання на педагогічному факультеті вузу. Розглядаються можливості застосування педагогічних супровідно-відновлювальних технологій для придбання компетенцій відповідального інтелігентного поводження, як одного з істотних передумов становлення якостей інтелігента у майбутнього педагога в рамках університетського освітнього простору [1]. На нашу думку, становлення якостей інтелігента у майбутнього педагога - це виключно особистісно затребуваний процес формування соціально значущих гуманістичних переконань, ідеалів, установок і високоморальних принципів в цілісну якість людини, тобто - інтелігентність. Не пряме нав'язливе «впливання» на особистість шляхом будь-яких «виховних», «ламаючих» індивідуальність

особистості заходів, а цілеспрямоване формування того специфічного освітньо-просторового середовища, цілеспрямовано творить в людині систему потрібних якостей. Представляється можливим виділити основні якості інтелігента в вигляді наступних комплексів-компонентів: особистісно-мотиваційного (включає такі якості, як прагнення до досконалості, творчості), когнітивного (переконаність, ерудованість), емоційно-комунікативного (співпереживання, емпатіо-співчуття), рефлексивного (цілеспрямованість, професійна рефлексивність, саморегуляція), діяльнісного (справедливість, тактовність, доцільність). Перераховані компоненти і якості, як очевидно, адекватно відображають сутність педагога-інтелігента в реаліях сучасного життя. На думку більшості вчених, вектор планованого результату гуманітарної освіти складається з декількох складових, що характеризують рівень освіти, професійної та соціальної компетентності, актуалізованих в умовах конкретного освітнього закладу. Звідси стає зрозумілим, що модель педагога-інтелігента є лише планований результат, а студент стає «інтелігентом, таким що формується» або, іншими словами, не тільки освіченою людиною, але і «людиною, що містить потенціал розгортання, світоглядного втілення» в процесі системи педагогічного супроводу. У цих випадках мова йде про педагогічний супровід як різноманітні форми взаємодій «вихователів і вихованців, котрі в тій чи іншій ситуації обмінюються ролями і місцями, що передбачає опору на вільний вибір студентом свого індивідуального освітнього маршруту, базованого на його професійних перевагах і особистих інтересах» [2].

Позиція більшості сучасних вчених, згідно з якою провідною підставою супроводу виступає визнання безумовної цінності внутрішнього світу кожної людини в пріоритеті потреб, цілей, цінностей його індивідуального розвитку, піддається особистісним етапним трансформаціям відповідно до заданої професійної характеристики. На всіх етапах відбувається самовизначення в виборі індивідуальної траєкторії здобуття освіти, підвищується власна продуктивність по її освоєнню, формуванню власного образу. При цьому вибираються конкретні способи реалізації, формулюються очікувані результати по становленню якостей інтелігентного педагога через самоосвіту, самовиховання, взаємодію з викладачами й іншими студентами в ході навчально-професійної, позанавчальної та соціально-побутової діяльності. Тобто, перманентно формується особистісне мотиваційно-усвідомлене сприйняття інтелігентності майбутніми фахівцями. Тому педагогічний супровід направлено на створення базових умов задля прояви готовності студента-випускника до професійної діяльності та реалізації значущих якісних характеристик як педагога-інтелігента в майбутньому. Реалізація на практиці виділених напрямків дозволяє говорити про ефективність педагогічного супроводу, як безумовну педагогічну складову якісної освіти та необхідної умови становлення якостей інтелігента у майбутніх освітян.

Література

1. Липский И. А. Педагогическое сопровождение развития личности: теоретические основания // Воспитание как социальный институт. Теоретико-методологические проблемы современного воспитания : сб. науч. тр. - Волгоград: Перемена, 2004. - С. 280-287.
2. Смирнов Г. С. Мировая интеллигенция и ноосфера: пространство философского дискурса // Интеллигенция и мир. - 2001. - № 1. - С. 69-80.

УДК 378:373.3.011.3-051:37.015.31:7

КУРИЛО О.Й., ГОЛЯНИЧ А.І.,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Актуальність формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів обумовлена процесами інтеграції, що відбуваються в сучасному світі, пріоритетністю гуманізації освіти та посилення у зв'язку з цим важливості естетичного виховання підростаючого покоління. Саме тому погоджуємося з Н.Пилипенко, що особливого значення набуває естетична підготовка майбутнього вчителя, здатного розвинути педагогічне мислення, забезпечити цілісність і системність світосприйняття й світорозуміння, розширити світоглядні позиції, укріпити моральні ідеали. Відповідно, до змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти необхідним є включення практичних завдань з формування естетичної культури [3].

Естетична культура - системне утворення, що має складну структуру. Як слушно зауважує Т.Іванова, системоутворюючим елементом естетичної культури являються естетичні відносини і відповідна до них система естетичних цінностей. До структурно-функціональних елементів естетичної культури, на думку автора, належать: сукупність функціонуючих в суспільстві художніх цінностей, в яких об'єктивовані естетичні відносини і цінності; професійно-спеціалізована група діячів культури, що забезпечує їх функціонування; технічні засоби виробництва, тиражування і комунікації художніх цінностей; інститути, що знаходяться під контролем суспільства (музеї, театри, бібліотеки, клуби), що забезпечують функціонування естетичної культури й управління нею [2, с.169].

Структуру естетичної культури, на переконання В. Денисенко, складає естетична свідомість і естетичні здібності до творчості. Розвинена естетична свідомість особистості включає в себе перш за все розвинену естетичну чуттєвість (естетичне сприйняття, емоції, переживання, почуття і чуттєва частина естетичного смаку) і естетично розвинений розум, або інтелект (раціональна частина естетичного смаку, естетичний ідеал, естетичні потреби, погляди, переконання) [1].

Естетична культура вчителя початкових класів визначається Н.Пилипенко як системне утворення, що складається з елементів естетичної свідомості (ідеї, погляди, смаки, ідеали, естетичне сприйняття, поцінування, судження); естетичних почуттів, досвіду естетичної діяльності, які в сукупності забезпечують розвиток естетичних здібностей, потреб і мотивів у сприйнятті та створенні естетичних цінностей вчителя. Розгляд естетичної культури як універсальної наукової категорії дозволив автору стверджувати, що становлення естетичної культури є одним із значущих чинників усебічного розвитку особистості [3, с.7].

Актуальними для нашого дослідження є визначені Н.Черніковою умови, що забезпечують ефективність процесу формування естетичної культури здобувачів у креативному середовищі ЗВО: врахування індивідуальних та особистісних особливостей здобувачів: мотиваційної сфери особистості, особливостей рівня домагань, діяльності; поетапне формування естетичної активності молоді через систему знань, умінь, навичок на основі поєднання різних форм аудиторної та позааудиторної роботи; спрямованість освітнього процесу ЗВО на розвиток культурного і творчого потенціалу здобувачів; посилення теоретичної складової естетичної освіти у ЗВО, що забезпечує формування системи естетичних знань і готовності до засвоєння цінностей естетичної культури суспільства; створення у ЗВО естетичного середовища, що включає інтегративне засвоєння здобувачами сукупності цінностей загальнолюдської і професійної педагогічної культури; педагогічно доцільне поєднання естетичної освіти з розширенням досвіду художньо-естетичної та творчої діяльності здобувачів; науково-методичне забезпечення процесу формування естетичної культури здобувачів у ЗВО; наявність підготовлених фахівців, здатних розвивати художньо-естетичні погляди, вміння і навички активної участі здобувачів у художньо-естетичній діяльності, включення їх у різні види соціально-культурної діяльності [4, с.38].

На основі вищезазначеного вважаємо, що естетична культура майбутнього педагога - це динамічне інтегративне особистісне утворення, що виявляється у сформованості системи естетичних знань, умінь і навичок, здатності застосовувати їх у майбутній професійній діяльності.

Література

1. Денисенко В.В. Мистецтво як засіб формування естетичної культури майбутніх педагогів початкової школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx?id=cc8bb53d-624b-4afe9ccf-f6f0b15cd995>.
2. Иванова Т.В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монография. Киев: ЦВП, 2005. 282 с.
3. Пилипенко Н. В. Педагогічні умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. Хмельницький, 2017. 23 с.
4. Черникова Н.В. Формирование эстетической культуры будущих учителей в процессе изучения педагогических дисциплин. Психолого-педагогический журнал Гаудеамус, Т. 15. № 4, 2016. С.37-41.

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

На сучасному етапі розвитку освіти у напрямі інноваційності актуальним є питання підготовки інноваційно компетентного вчителя початкової школи, який буде націлений не лише на навчання дітей читати і писати, а й спроможний виховувати творчу, ініціативну, неординарну особистість, відповідального фахівця, громадянина, патріота, якого потребує сьогодні держава і суспільство.

Інноваційність освіти, на думку Н.Носовець та О.Терещенко, передбачає формування майбутнього фахівця, який готовий до сприймання нового в науці, техніці, суспільстві, до зміни власного «я», його постійного розвитку відповідно до тенденції розвитку суспільства. Особливо значимим є формування його компетентності, особистісно-професійних якостей, здатності жити і працювати в інноваційному режимі: прийняти і зрозуміти нове, володіти інноваційною ситуацією [4, с.243].

Професійна компетентність є предметом дослідження С.Вітвицької, О.Дубасенюк, І. Зязюна, Н. Кузьміної, О. Пометун, Л. Пуховської, О. Савченко та ін.; наукові основи підготовки педагогів до інноваційної діяльності вивчали І.Бех, Л.Даниленко, Н.Клокар, К. Макогон, Ю.Максимів та ін. Науковці одноставні в тому, що сучасний педагог повинен бути новатором, модернізувати власну професійну педагогічну діяльність відповідно до швидкоплинних змін сьогодення.

Дослідження поняття «інноваційна компетентність майбутніх учителів початкових класів» передбачає обґрунтування його складових - «компетентність» та «інноваційна компетентність». Так, В.Калінін визначає «компетентність» стосовно характеристики рівня професіоналізму особистості як здатність розв'язувати проблеми, що виникають, яка ґрунтується на знаннях, уміннях, навичках, досвіді та цінностях, отриманих особистим шляхом освіти та практичної діяльності [3, с.154]. Здатність до інноваційної діяльності, на думку Г.Халаж, є однією із ключових компетенцій. Науковець вважає, що саме ця компетентність повинна бути сформована у сучасних європейців як відповідь на виклики, що стоять перед Європою [5].

За визначенням О. Бартків інноваційна компетентність педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми [1, с.53]. І. Дичківська виділяє інноваційну компетентність педагога як систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечують ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі [2, с.59].

Отже, сучасне модернізоване суспільство ставить високі вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Заклади вищої освіти покликані готувати вчителя початкових класів, здатного засвоювати й реалізовувати інновації в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти, тобто фахівця із сформованою інноваційною компетентністю. На основі аналізу наукових праць з проблеми дослідження інноваційну компетентність вчителя початкових класів визначаємо як інтегративну властивість особистості, яка є результатом поєднання базової фахової підготовки у закладі вищої освіти й практичного професійного та особистісного досвіду.

Література:

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2010. № 1. С. 52-58.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ, Академвидав, 2012. 352 с.
3. Калінін В.О. Особливості формування соціокультурної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови у процесі професійно-педагогічної підготовки. Вісник Житомирського педагогічного університету. Житомир, 2003. Вип. 12. С. 154-157.
4. Носовець Н. М., Терещенко О. В. Готовність майбутнього вчителя технологій до інноваційної педагогічної діяльності як складова професійної компетентності. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 2 (158) / Нац. ун-т «Черн. колегіум» ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2019. С. 241-247.
5. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe. Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March, 1996. Council for Cultural Co-operation (CDCC). Secondary Education for Europe Strasbourg, 1997. 25.

УДК 81(07)

ЛИПЧАНКО-КОВАЧИК О.В., ПАЙЯППІЛЛІ ЛІДЖІ,
Мукачівський державний університет

RELIGIOUS ASPECTS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING

It is generally accepted that religion has a positive effect on mental health of a human, it is a manifestation of maturity, and carries significant educational potential, the source of which is God. The way language learners think about foreign language, affects the degree they learn. Cultural, ethnic or group identities are among driving forces which shape the way language learners think.

Among the markers of ethnonational identity, language and religion have figured with equal prominence. In many cases, religion has been the bedrock of nation-building; and even today, it is difficult to separate a number of national identities from their religious matrices. Religious identity is based on, and perpetuated in, narratives expressed in a specific language. Language and religion are related; in our secular age, however, that relationship is no longer consistent. The two may feed upon one another; language may substitute for religion; or religion may trump language.

The whole educational process in a foreign language, the content of the lesson is close intertwined with the religious component, which is expressed implicitly, but is a component of educational function of the lesson and needs its own external expression in the lesson of foreign language.

Thus, in the lesson, students summarize their own spiritual experience, learn the categories of good and evil, love and hate, respect for the world around, cultivate a sense of love for man. These are educational functions are contained in the commandments of love, of God Commandments, moral virtues, the main good deeds, deeds of mercy for soul and body, church commandments.

All these points indicate that knowledge of the language helps to conduct a dialogue of different cultures, promotes the exchange of experiences, cultural values, cultivates feelings internationalism. Human spirituality is enriched spirituality of other people. Language learning allows students to open their minds to other cultures, promoting tolerance and understanding, ready for them to take up their place in our multi-lingual, multi-cultural global society. The language is intimately involved in an understanding of the religion, with word stems allowing a whole philosophy to be found in a single term. For many, developing an understanding of a religion extends to learning its associated language.

In this context, foreign language teaching is one of the elements, or maybe one of the links, of a special form of «spiritual relation» between an educationalist and a pupil, the relation in which both sides feel mutual love and respect and – what is most important – they have their common world of values and ideals. It is an act that aims at fulfilling your own predispositions and helping in acquisition of new skills. So upbringing in a personal vision is the meeting of people which allows to open a circle of values, thanks to which a man becomes a human.

Referring to the deepest layer of our «inner I», to the essence of human existence, it helps to shape some attitudes and life ideals, it delivers some personal virtues, driving development of two personal subjects. The pedagogical vision, depicted in this way, must aim at discovering in a child the things that are best and probably present in every sphere of his/her functioning – physical, psychological and social ones, but also in the spiritual sphere which is an especially important element of personal nature of a man.

The peculiarity of religious educational institutions (kindergartens and schools) founded in later years are the latest educational approaches used in them: open and friendly attitude to children and their parents, respect, attention to them, Christian solidarity and quality educational models. After all, Christian education involves the equal nurturing of all components of personality: body, mind, emotions, will and spirit. In addition, every child has a desire for the supernatural, eternal, and not to take this into account is a manifestation of injustice to her. On the other hand, Soviet education and the still unchanged post-Soviet education and school in Ukraine do not take into account the factor of integrity of all the listed components of the child's personality, and, worst of all, ignore the spiritual component.

Література

1. Вишневецький О.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк., 1989. – 224 с.
2. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос – наша Пасха. – Львів, 2011.– 336 с.
3. Мазяр О.В. Релігійний досвід як чинник ціннісної регуляції поведінки // Актуальні проблеми психології творчості. Збірник наукових праць / За ред. В.О. Моляко. – Т. 12. Вип. 4. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 143 – 151.

УДК 802.0:37-5

ЛУКАЧИНА М.Ф.,
Мукачівський державний університет

USE OF EDUCATIONAL INTERNET RESOURCES IN THE PROCESS OF FORMATION OF PHONETIC COMPETENCE OF FUTURE ENGLISH TEACHERS

The use of new technical and technological means and methods allows to effectively solve educational problems in the field of foreign language teaching. Therefore, research into the use of information and computer technology in the training of future foreign language teachers is becoming an urgent problem. In particular, this applies to the formation of foreign language communicative competence of the future foreign language teacher, as the leading goal of professional training.

Communicative competence includes linguistic, sociolinguistic and pragmatic competence. Lexical, grammatical and phonetic / phonological competences are considered as components of linguistic competence.

Analysis of works in the field of theoretical and practical phonetics (L. Borisova, O. Buroya, V. Vasilieva, S. Leontieva, M. Sokolova, V. Paraschuk, A. Khomutova, etc.) allows us to determine the important role of the formation of phonetic competence, rightly considering that it contributes to the effective formation of foreign language communicative competence. The sound aspect is the basis of communication.

Phonological competence includes the ability to perceive and reproduce sound units of speech (phonemes) and their variants (allophones), knowledge of articulatory-acoustic characteristics of phonemes (eg, sonority, deafness, labialization, nasalization, etc.) and their modification in coherent speech (consonants, reduction of vowels, strong and weak forms, loss of vowel or consonant sound), phonetic organization of words (component structure and verbal stress), intonation (melody, phrasal stress, tempo, rhythm, pause, timbre of voice, etc.) [2, p. 71].

Teaching practical and theoretical phonetics of future foreign language teachers takes place in junior courses. This leads to a sharp decrease in the level of pronunciation in senior courses. Unfortunately, textbooks and manuals do not provide the necessary efficiency in teaching phonetics, so improving the methodology of formation of this competence requires recourse to new technologies, namely to educational Internet resources.

By educational Internet resources (portals, websites, electronic libraries) we mean such educational developments that contain video, audio-multimedia, quest materials, prepared directly for educational activities and posted on the Internet [3, p.82].

However, traditional forms of teaching and insufficient time allocated for the formation of phonetic competence in language faculties do not provide the appropriate level of its formation in future foreign language teachers. The situation is complicated by the lack of an authentic language environment. To solve the tasks it is necessary to use educational Internet resources during the organization and conduct of both classroom and extracurricular activities [2, c. 124].

It should be noted that when students use Internet resources along with phonetic, information competence is also formed, which means the possession of new information technologies, understanding the range of their application, a critical attitude to information.

The need to improve the quality of training of future foreign language teachers necessitates the search for modern forms, methods and teaching aids. In these conditions, the formation of phonetic competence is not so much a result as a process that ensures the continuity of educational activities. Involvement of students in the teaching of the discipline "Theoretical / Practical Phonetics" to solve problems based on modern information technology allows to form information competence, as well as competence in information and communication technologies, which is key for a modern graduate [1, p.45].

Thus, in modern society, phonetic culture of speech is important for oral communication. The use of educational Internet resources in the process of teaching phonetics gives the teacher the opportunity to intensify the independent work of students, promote the development of their intellectual and creative potential, motivates students to learn a foreign language, allows a differentiated approach to language acquisition. As the experience of teaching the discipline "Theoretical / Practical Phonetics" shows, the materials presented on educational Internet resources are suitable for use both in the classroom and in independent work, homework preparation. They are primarily used as reference and support resources. Some resources are intended for personal use by students, as they are more entertaining, but at the same time expand the linguistic and information horizons of students. In the process of teaching the teacher offers only certain elements, tasks, exercises, which are presented on the sites. The use of educational Internet resources makes the process of learning phonetics more visual, interesting, lively, diverse and effective, helps to prepare future teachers of English for professional activities.

Література

1. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник / О. І. Січкарук ; Університет економіки та права «КРОК». – К.: Таксон, 2016. – 88 с.
2. Ammi C. Innovative Technology and Globalization / Chantal Ammi, Cambridge Scholars Publishing, 2017. – 314 p.
3. Ruesch J. Technology and social communication/J. Ruesch//Communication Theory and Research, L. Thayer [Ed.]. Springfield, IL: Charles C. Thomas, 1957. - pp. 452-481.

ОСОБЛИВОСТІ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасній дидактиці накопичилось чимало термінів, понять і категорій, які виражають суть педагогічного явища процесу оцінювання якості знань учнів: "контроль знань", "самоконтроль", "система оцінювання", "функції перевірки знань", "методи контролю", "форми контролю" тощо. Для визначення дидактичних можливостей контролю знань в сучасних умовах необхідне таке розуміння перевірки, яке потребує принципової зміни підходів до оцінювання якості навчальної успішності. Серед них: розробка теоретичного обґрунтованого підходу до визначення змісту контролю – того, що об'єктивно можна й потрібно контролювати; обґрунтування об'єктивних показників визначення відповідності реально досягнутих учнями результатів навчання поставленій меті; розробка засобів контролю, адекватних результатам, що перевіряються.

Під поняттям "контроль" (від фр. – contrerole) більшість науковців розуміють виявлення, вимірювання і оцінку знань, умінь тих, хто навчається. Процедуру виявлення і виміру називають перевіркою. Перевірка є складовим компонентом контролю. Контроль містить у собі оцінювання (як процес) і оцінку (як результат перевірки).

В той час як самоконтроль - це розумове вміння, яке забезпечує навчальну дію порівняння результатів власного виконання навчального завдання (програми) зі змістом і зовнішнім оформленням відповідного (заданого) іншомовного матеріалу. Порівняння здійснюється учнем з опорою на навчальний матеріал і власний досвід з метою подальшого самостійного виправлення зробленої ним самої помилки, яка, в певній мірі, була самостійно усвідомлена. Природно, що при здійсненні самоконтролю відбувається самокорекція, яка логічно завершує увесь цикл іншомовної діяльності.

Успішна реалізація функцій контролю впливає на ефективність як контролю, так і всього процесу навчання. Виділяють такі функції контролю: функції зворотного зв'язку, оціночну, навчальну і розвиваючу.

Розрізняють також контроль з боку вчителя і контроль з боку учня. Контроль з боку вчителя здійснюється під час проведення уроку і передбачає передусім корекцію помилок учня. Контроль з боку учня може реалізуватись у формі взаємоконтролю, самоконтролю і самокорекції. Взаємоконтроль передбачає здійснення контролю володіння іншомовною мовленнєвою діяльністю самими учнями. Взаємоконтроль може бути організований, наприклад, під час роботи в парах з індивідуальними картками, підстановчими

таблицями тощо, коли один учень перевіряє за допомогою ключа виконання контрольного завдання іншим учнем.

Самоконтроль - це розумове вміння, яке забезпечує навчальну дію порівняння результатів власного виконання навчального завдання (програми) зі змістом і зовнішнім оформленням відповідного (заданого) іншомовного матеріалу. Порівняння здійснюється учнем з опорою на навчальний матеріал і власний досвід з метою подальшого самостійного виправлення зробленої ним самим помилки, яка, в певній мірі, була самостійно усвідомлена. Природно, що при здійсненні самоконтролю відбувається самокорекція, яка логічно завершує увесь цикл іншомовної діяльності. Під самокорекцією розуміють інтелектуальне вміння, котре забезпечує безпосереднє виправлення самим учнем усвідомленої помилки з метою підвищення рівня реалізації навчально-контрольної діяльності в цілому. Самоконтроль формується на основі зовнішнього контролю з боку викладача одночасно з формуванням механізму іншомовного висловлювання і виявляється в якості та швидкості виправлення помилок. Основним завданням контролю та самоконтролю в процесі навчання іноземних мов є визначення ступеню засвоєння мовного матеріалу та рівня розвитку іншомовної компетенції. В якості формальних показників рівня володіння мовними навичками та вміннями можуть бути:

1. час вербальної реакції;
2. кількість, тривалість пауз;
3. темп мовного висловлювання;

4. характер (швидкість та якість) виправлення допущених в мові помилок.

Повне формування внутрішнього контролю – важкий та довготривалий процес. Як правило, в умовах школи та вищої школи відбувається тільки формування його елементів. Задля досягнення цієї мети викладачу слід формувати не тільки мовний самоконтроль, а й самоконтроль всієї учбової діяльності стосовно оволодіння іноземною мовою в цілому.

Отже, контроль входить складовою частиною до системи навчання іноземних мов. На відміну від власне навчання іноземної мови, метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь, завданням контролю передусім є визначення та оцінювання рівня їх сформованості. Головна мета контролю у процесі навчання іноземної мови - управління цим процесом.

Як складник системи навчання контроль має свої функції, види, форми, засоби та об'єкти.

Література

1. Брейгина, М. Е. О самоконтроле в обучении ИЯ [Текст] / М. Е. Брейгина // Иностранные языки в школе. - 2000. - № 1. - С. 23-28.

2. Есипович, К. Б. Управление познавательной деятельностью учащихся при изучении иностранного языка в средней школе: учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. институтов по спец. 2103 «Иностранный язык» [Текст] / К. Б. Есипович. - М.: Просвещение, 1988. - 191 с.

УДК 159.922:37-056.34

МАРЦЕНЮК М.О.,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ООП

Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість всім дітям брати участь у всіх програмах.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Одним із головних завдань інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами.

Інклюзія розглядається як процес визнання і реагування на різноманітність потреб всіх тих, хто навчається. Вона припускає їх активну участь в процесі отримання знань, в культурному і суспільному житті. Інклюзія приводить до зменшення сегрегації в системі освіти. Вона вимагає змін і модифікацій змісту, підходів, структури і стратегії освіти з урахуванням потреб усіх дітей, керуючись переконаністю, що системи загальної освіти зобов'язані навчати усіх дітей [1].

Одним з шляхів впровадження роботи з дітьми з ООП є інноваційні технології. Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі можна розподілити на групи:

- технології індивідуалізації освітнього процесу;
- технології спільного викладання в інклюзивному класі;
- технології подолання навчальних і поведінкових труднощів;
- технології адаптації до освітнього середовища [2].

У процесі викладання та організації навчальної діяльності учнів в т.ч. з ООП береться до уваги те, що кожна людина має *свій власний тип інтелекту, психологічний тип, стиль навчання, стиль мислення, суто індивідуальні фізичні та біологічні потреби*, що впливають на навчання. Ці аспекти слугують підґрунтям для індивідуалізації (усвідомлення цінності, унікальності, важливості ідентифікації особистості учня та його прихованих потенціалів), а відтак, визначення важливих орієнтирів для диференціації викладання. Залежно від того, якому способу сприйняття інформації людина віддає перевагу, який з них є для неї найбільш комфортним, прийнятним та ефективним; як вона впорядковує та обробляє інформацію (аналітично, систематично обмірковує ситуацію чи підходить до неї з приблизним розрахунком); які умови необхідні

для засвоєння та зберігання інформації (фізичні, соціальні, емоційні), виокремлюють певний домінуючий стиль навчання.

Стиль навчання	Візуальний (зоровий) 29% учнів	Аудіальний (слуховий) 34% учнів	Кінестетично-тактильний 37% учнів
Загальні ознаки	Краще навчаються через малюнки, схеми, діаграми, що стосуються теми вивчення; менший відсоток серед них віддає перевагу друкованому тексту (тобто вчать через читання).	Краще навчаються, сприймаючи інформацію на слух, через бесіду, лекцію, часто з фоновим музичним супроводом.	Краще навчаються, коли рухаються, залучаються до практичної діяльності, досліджують нове, експериментують, тобто вивчають предмети через дотик.
Можна визначити за рухом очей	Учень, засвоюючи інформацію, сидить спокійно і дивиться вперед, або ж періодично піднімає очі вгору. Зазвичай такі діти швидко говорять.	Учень, засвоюючи інформацію, водить очима в горизонтальній площині (той, хто має активну праву руку — вліво, а хто має активну ліву руку — вправо). Періодично ці діти дивляться вниз. Ці діти говорять ритмічно.	Рухливий учень, засвоюючи інформацію, дивиться праворуч і вниз, повільно говорить. Коли такий учень ставить запитання, його погляд ковзає вгору.
Можна визначити за мовою тіла	Учень сидить дуже прямо і стежить очима за тим, хто повідомляє інформацію.	Учень іноді пошепки повторює слова, що їх говорить учитель, киває головою, його погляд спрямований удалечінь.	Сприймаючи інформацію, учень вільно сидить за партою. Слухаючи, може бавитися ручкою, пересувати предмети на парті, крутити в руках якийсь дрібний предмет.

Залежно від типу інформації, що її потрібно засвоїти, людина може поєднувати домінуючий *стиль навчання зі ще одним (вторинним)*. Якщо метод викладання не відповідає основному способу сприйняття учня, матеріал не засвоїться належною мірою, у кращому випадку — сприйматиметься поверхнево.

Окрім цього, люди по-різному реагують на нову навчальну інформацію, по-різному сприймають, а потім використовують її. Під час спостережень за учнями у процесі навчання педагог та психолог можуть зробити висновки про те як вони:

- реагують на інформацію (емоційна мережа);
- розпізнають інформацію (розпізнавальна мережа);
- використовують інформацію (стратегічна мережа).

Залежно від цього педагогом обираються ті методи викладання, способи взаємодії з навчальними матеріалами/інформацією, способи

демонстрації вивченого, яким учні віддають перевагу. Найчастішою причиною виникнення труднощів у навчанні є неналежне пристосування до індивідуальних особливостей і потреб учня навчального середовища, методів викладання та навчання, що є особливо актуальним при організації навчання дітей з ООП [3].

Література:

1. Інклюзивна освіта – вимога часу. Режим доступу: <https://chop-osvita.gov.ua/inkluzivna-osvita-09-39-30-01-03-2019/>
2. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. –Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. – 300 с.
3. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 304 с.

УДК 378:373.2.011.3-051:005.336.2

MISHAK V.M.,
Mukachevo state university

FEATURES OF STUDYING FOREIGN LANGUAGES IN EU SCHOOLS

In the context of globalization, the need to learn foreign languages has grown significantly. As a result of globalization processes, a large number of world organizations and state associations are emerging, whose activities are aimed at regulating and improving world-class interethnic relations. This necessitates the possession of foreign language skills.

The relevance of the study is due to the need to reveal the content of educational integration and general trends in the field of language learning in EU countries, whose role is constantly growing under the influence of globalization.

The purpose of the research is to analyze the role, content and trends in the study of foreign languages in the European Union and Ukraine in the context of globalization.

We have highlighted and defined the concept of globalization, as well as clarified the general patterns of development of the educational system in accordance with the new requirements of an integrated society. It is proved that the strategy to create a single economic and political space has become one of the main reasons for the emergence of the European Union. The result of this unification is an increase in the living standards of the population through the formation of a common market for labor, services, capital and material goods, as well as the introduction of a single citizenship. Educational integration is taking place, the purpose of which is to train highly qualified specialists in various fields of activity. Single citizenship guarantees the right to move freely within the EU, thus increasing the internal motivation of citizens to learn languages [2, p. 48].

The study found that the priority of the European Union's language policy was to focus on bilingualism and multilingualism. Today, there are 23 official languages

in the EU, the most common of which are English, French and German. Under the influence of the consequences of the historical past and "Westernization", it was the English language that acquired the status of lingua franca of the European Community.

It is theoretically substantiated that there has been a widespread tendency to encourage Europeans to learn languages throughout their lives. There is a need to overcome interethnic barriers through language acquisition, as language fosters a sense of internationalism and respect for the culture of another people [1].

Prospects for the development of ways to improve and enhance the process of learning a foreign language in the EU and Ukraine are considered, progressive methods related to this educational aspect are considered, the role of the European language portfolio as an effective innovative method of teaching foreign languages is studied.

It is worth noting that educational integration strengthens relations between the states of the European Community, motivating the creation of various exchange programs for teachers, students and pupils. Adopted in 1999, the Bologna Declaration guarantees the right of European citizens to receive or continue their education in any university and to obtain a certificate that is recognized by all participating countries. Common requirements, criteria and standards of national education systems are agreed. Prospects for continuing education abroad are becoming a factor in improving the quality of language education at the school level.

The task of most European schools is to increase students' skills, motivate them to learn the language and ensure the socio-cultural development of the individual, which is often achieved through the use of personality-oriented pedagogical techniques.

The study analyzed the main aspects of the use of the European language portfolio as an innovative pedagogical technology aimed at rapid and high-quality foreign language acquisition. The portfolio in its content is based on factors of self-esteem and self-awareness of the student in the learning process, which helps to increase internal motivation to learn foreign languages [3, p. 83].

As a result of the research, the peculiarities of learning a foreign language in Ukrainian schools in the context of European integration were revealed. The main tasks and principles for learning languages in educational institutions were identified, and a review of innovative methods and strategies for improving the educational process was conducted. It can be argued that Ukraine in its educational policy quite naturally focuses on European standards and requirements, ensuring the competitiveness of this area in the international arena.

It can be argued that Ukraine in its educational policy quite naturally focuses on European standards and requirements, ensuring the competitiveness of this area in the international arena.

Література

1. Baron N. C. Always on: language in an online and mobile world / N. C. Baron // Oxford: Oxford University Press. – 2018. – P. 19 – 22

2. European Profile for Language teacher education. – A frame of reference. *Final Report*. 2014. 124 p.

3. Achtenhagen F., Renold U. Competence oriented teacher training. Old research demands and new pathways. Rotterdam, the Netherlands: Sense. 2016. 510 p.

УДК [027.021:378.4]:004(043.2)

МОВЧАН К.М., БУДЯНЕНКО Н-Є. В.,
Мукачівський державний університет

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УНІВЕРСИТЕТУ – ПОТУЖНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР

В умовах переходу до інформаційного суспільства перед бібліотеками ще з більшою гостротою постає проблема трансформації книгозбірень із пасивних автономних сховищ документованих знань на паперових носіях в активних розповсюджувачів їх засобами електронних комунікацій та навігаторів у безмежному світі інформації. Колектив Наукової бібліотеки МДУ постійно працює над створенням інформаційного ресурсного середовища для підтримки навчального та наукового процесів, інноваційної діяльності університету, надаючи користувачам різноманітні бібліотечно-інформаційні послуги, притримуючись відкритості та доступності.

Наукова бібліотека МДУ не стоїть на місці, оскільки сучасний стан її розвитку характеризується змінами головних пріоритетів діяльності об'єднуючи традиційність бібліотечної роботи з мобільністю і гнучкістю сучасних електронних ресурсів, надає користувачу можливість по-новому підійти до забезпечення студентів і науково-педагогічних працівників інформаційними ресурсами.

В запровадженні новітніх методів обслуговування бібліотечними працівниками зроблений акцент на створенні віртуальних сервісів і служб. Важливим інформаційним ресурсом є веб-сайт бібліотеки, який є інструментом для просування бібліотечної діяльності, представляє й оперативно рекламує всі її аспекти та різноманіття інформаційних ресурсів, підвищує престиж бібліотеки. Сайт є віртуальним входом у бібліотеку, яка надає доступ до дистанційних послуг таких як: «Електронний каталог», «Віртуальні виставки», «Дистанційне замовлення електронних документів», «Віртуальна довідка»[1].

Електронний каталог забезпечує багатоаспектний оперативний пошук як за всіма елементами бібліографічного опису так і за тематикою документів. Каталог доступний до користувача цілодобово у віртуальному просторі що значно спрощує пошук необхідних джерел.

Для повного задоволення науково-інформаційних потреб користувачів бібліотека розширила свій читальний зал, запровадивши послугу «Електронний читальний зал», яка надає доступ до читальних залів провідних світових електронних бібліотек, що значно покращило якість підготовки до занять.

З метою забезпечення навчального та наукового процесу в університеті бібліотека використовує ресурси глобальних мереж та створює власні інформаційні ресурси і розміщує їх в репозитарії. Інституційний репозитарій МДУ(MSU Repository) сприяє зростанню популярності університету шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі; збільшення цитованості наукових публікацій вчених університету; забезпечення вільного та безкоштовного доступу до них через мережу Інтернет; систематизації, зберігання в електронному вигляді повних текстів творів[1].

Значна увага приділяється формуванню інформаційної культури студентів шляхом проведення бібліотечних занять, семінарів-практикумів з науково-педагогічними працівниками МДУ, днів інформації, на яких працівники бібліотеки інформують про нові надходження, навчають студентів самостійному пошуку інформації, оволодінню методами їх обробки. У рамках навчально-виховної роботи науковою бібліотекою проходять літературні вечори, тематичні вечори, презентації, екскурсії, благодійні акції.

Працівники бібліотеки для ефективного використання наукометричних баз даних, електронних бібліотек приймають участь у вебінарах, проводять семінари для співробітників, студентів.

Література

1. Бібліотека сьогодні.– Режим доступу: <https://msu.edu.ua/library/biblioteka-sohodni/>

УДК 378:373.2.011.3-051:005.336.

MORHUN I.V.,
Mukachevo state university

ACTIVITIES TO ACTIVATE AND MAINTAIN A COMMUNICATIVE CLASSROOM

Student-centered instruction is a shared goal in English settings that embrace communicative language teaching (CLT) principles. Student-centered classrooms create opportunities for learners to have consistent and meaningful interactions—two-way exchanges of ideas. As the popularity of student-centered classrooms has grown, knowledge-based objectives (testing for grammar and vocabulary knowledge) have been overtaken by more-communicative learning objectives. Beyond memorizing grammar or vocabulary for drills or exams, students must show that they can use real-life language to perform speaking and writing activities, often in small groups.

Task-based national curricula typically ask students to communicate by “sharing answers” at each stage of a lesson, including the beginning (pre-), middle (during-), and end (post-) stages [5]. While in-service teachers understand the need for interactive pair work, many report that they do not have time to include more meaningful interactions beyond just sharing answers. Furthermore, some teachers still use traditional methods that involve a sequence known as *present, practice, produce* (also known as “PPP”), in which they present new grammar or vocabulary before students are expected to produce it. These practices may hinder more-meaningful

student communication. If we acknowledge the importance of performance tasks for L2 development and the need for more than just sharing answers, how might communication become a regular and meaningful part of classroom practice?

A classroom informed by CLT principles can include the use of communicative activities at each lesson stage (pre-, during-, and post-lesson). If an activity is a short warm-up to introduce a lesson (five to ten minutes in do the task to prepare for learning, use language they already know, and/or review previously learned content [5]. During a lesson, a communicative activity mainly involves the practice of new language. Textbook practice and answer sharing can be part of the during-task. Finally, in a CLT-informed post-task activity, students are expected to perform (communicate by speaking or writing) with greater self-confidence and accuracy. Accuracy may also be given less focus [1].

The first two stages of lessons (pre-task and during-task) can be strengthened to empower students for better speaking and writing performance. To implement activities with more meaningful communication earlier in lessons, the literature calls for a “balance of the four strands of meaning-focused input, language-focused learning, meaning-focused output and fluency activities” [4]. Non-language factors are also important, such as students’ motivation, anxiety, need for autonomy, beliefs, and prior experience of education.

The literature describes four criteria that can be used to design, implement, and evaluate more-communicative activities. Each criterion is connected to the balance of L2 development, student autonomy, and motivation.

Fun activities reduce stress and may help students remember content[2]. Fun activities may also increase students’ integrative (internally derived) motivation and include topics that they know and care about [4].

Meaningful activities give students a chance to be experts and solve problems. Here, sharing ideas is more important than listening for perfect grammar. Repeated meaningful interactions also promote fluency, as students speak with greater efficiency over time

Interactive activities require students to use their L2 to complete a shared task. Related to Nation and Macalister’s language-focused strand, interaction may also lead to improved accuracy and explicit attention to language learning during each interaction.

Routine (frequent) activities help students better understand the directions for each task, which may lead to easier implementation and improved on-task behavior [3]. Furthermore, if students repeat a task later in a course, they may be able to take on a more demanding language focus because the task is already familiar [5]. Finally, fun activities repeated periodically over time may deepen students’ memories of each activity.

Four activities. The four activities described here can be shortened (to review a previous lesson) or lengthened (to develop that day’s lesson topic). Each activity requires minimal materials (usually just pens and paper).

Activity 1: Draw a Dream House my students' favorite activity encourages group work and builds rapport.

Activity 2: I'm Not Just a Number focuses on accurate question word order and learning about classmates' lives.

Activity 3: Paragraph Pass is a collaborative writing task in which students add sentences to signal words in order to focus on both grammar and the meaning of ideas.

Activity 4: Marketplace facilitates the sharing (and valuing) of students' ideas in their L2.

Each activity's description contains enough detail so that teachers can use it as is or adapt it for their setting. In addition, the communicative merit of each activity is evaluated according to the four criteria.

As a communicative activity, Draw a Dream House has the potential to meet the needs of both elementary and advanced students. All levels will experience collaboration. For language-related needs, beginners may benefit from vocabulary cards (for pre-task), or a checklist of household vocabulary can be distributed, and students mark with a check (✓) if the item is present in another group's house (post-task). Advanced students can use the activity as a guide to prepare for projects by answering how they were successful and then listing "how to work together" for a project. This list can be used to solve any disagreements that come up during the project.

Activities can be fun, meaningful, interactive, and routinely used to build and maintain a communicative culture in the classroom. While these four criteria are supported by the literature, it is always important for teachers to select activities that they can adapt and use in their specific settings. An innovation in one setting may not work in another without modifications to that activity [4]. Therefore, teachers should plan in advance.

For example, with Draw a Dream House, it is logical for students to draw something that is relevant to the theme, unit, or lesson for that day. For I'm Not Just a Number, the easiest language-focused strand may be numbers, but teachers can adapt the activity for other kinds of information that students find important. Meanwhile, Paragraph Pass is adaptable for different levels and objectives; while it is focused on discourse skills, it need not be for strictly academic purposes. Finally, Marketplace can be adapted and used at the beginning, middle, or end of lessons.

All innovations require careful monitoring by the teacher, and any attempt requires respect for learners' experience and beliefs. Yet, as students become familiar with the expectation that they must create, evaluate, and share their ideas, they are likely to do so with greater enthusiasm. Fun, meaningful, interactive, and routine activities help students build stronger habits for communication that go beyond simply "sharing answers" to more fully reflect CLT-based outcomes.

References

1. East, M. 2015. Taking communication to task—again: What difference does a decade make? *The Language Learning Journal* 43 (1): 6–19.

2. Helgesen, M., and C. Kelly. 2016. Do-it-yourself NeuroELT: Ways to make your textbook more brain-friendly. *SPELT Quarterly* 30 (3): 32–37.
3. Kagan, S., and M. Kagan. 2009. *Kagan cooperative learning*. San Clemente, CA: Kagan.
4. Nation, I. S. P., and J. Macalister. 2010. *Language curriculum design*. New York: Routledge.
5. Nunan, D. 2014. Task-based teaching and learning. In *Teaching English as a second or foreign language*. 4th ed. Ed. M. Celce-Murcia, D. M. Brinton, and M. A. Snow, 455–470. Boston: National Geographic Learning.

УДК 001.8:378:373.2.011.3-051]:378.4

НИКУЛЯК О. Г. ,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ У ЗВО

Сучасна дошкільна освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних особливостей, на формування життєвої компетентності. Вирішення цих завдань забезпечує вихователь, який є основною фігурою освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, і який, як зазначає В. Кузь, має бути педагогом-дослідником, оратором, повинен майстерно володіти словом та найновішими виховними інформаційними технологіями [3, с. 13].

Сучасний вихователь дітей дошкільного віку, як зазначає Н. Трофаїла – це професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях, інноваціях; володіє різними технологіями розвитку, навчання та виховання дітей; здатний до саморозвитку, самовдосконалення, самомоделювання та самопроектування в різних сферах життєдіяльності, у тому числі і професійній [5, с. 90]. Саме тому професійна підготовка майбутніх вихователів ЗДО є надзвичайно актуальною і є предметом дослідження багатьох науковців (Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Ємчик, Л. Зданевич, Л. Пісоцька, Н. Трофаїла та ін.).

Професійна підготовка, як зазначає О. Ємчик, постає як процес та результат засвоєння під час навчання та практичної діяльності у відповідній сфері суспільного життя науково-обґрунтованих знань, умінь, навичок у певній галузі науки, професійно важливих якостей особистості, пов'язаних у систему, яка забезпечує успішність та ефективність майбутньої професійної діяльності. Із цих позицій авторка визначає закономірності та взаємозв'язки між поняттям професійної підготовки та розвитком особистості фахівця: процес професійної підготовки у закладі вищої освіти обумовлюється потребами суспільства та його вимогами до розвитку особистості; зміст, форми та методи професійної підготовки повинні відповідати сучасному рівню розвитку психолого-педагогічної науки; якість науково-обґрунтованих знань, умінь, навичок у певній галузі науки, якостей особистості, пов'язаних у систему, залежить від способів організації навчально-пізнавальної, навчально-практичної та

самостійної діяльності здобувачів; вибір методів та форм здійснення професійної підготовки у закладі вищої освіти залежить від індивідуальних якостей та здібностей кожного здобувача [1, с. 71].

Професійна підготовка за визначенням Л. Зданевич – це спеціально організований освітній процес, спрямований на формування в майбутніх фахівців високого рівня готовності до ефективного здійснення професійної діяльності в галузі дошкільної освіти [3]. Дослідниця визначає такі умови підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності: організаційно-педагогічні умови; психолого-педагогічні умови; дидактичні умови та різноманітні організаторські форми навчання для досягнення дидактичних цілей через розроблення й упровадження навчально-методичного забезпечення з розвитку професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО [3, с. 16].

Актуальними для нашого дослідження є визначені Г. Беленькою особливості формування професійної компетентності вихователів у період їхнього навчання у закладі вищої освіти, а саме: залежність ставлення до навчання, якості засвоєння предметних знань та сформованості професійних умінь від мотивації навчальної діяльності; залежність типу взаємин майбутнього фахівця із суб'єктами професійної діяльності від реальних взаємин, що склалися у нього з усіма учасниками освітнього процесу у ЗВО; залежність процесу управління розвитком особистості під час навчання, що здійснюється у напрямі від зовнішньої форми до внутрішньої, від якості взаємодії з учасниками освітнього процесу; залежність ефективності навчання від домінуючих психічних станів. Цілком погоджуємося з дослідницею, що у процесі професійної освіти фахівців дошкільного профілю важливого значення набуває формування професійної компетентності як здатності вирішувати задачі професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатією та комунікативністю [1, с. 92–98].

Отже, проблема професійної підготовки майбутнього вихователя у закладі вищої освіти є надзвичайно актуальною, оскільки від її рівня залежить освіта, виховання і розвиток підрастаючого покоління. Науковці одностайні в думці, що ефективність професійної підготовки майбутнього вихователя знаходиться в прямій залежності від засвоєних здобувачами системи теоретичних знань та практичних умінь, сутності та особливостей організації освітньої діяльності у ЗДО й орієнтації усіх компонентів професійної педагогічної підготовки у закладі вищої освіти на формування конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти.

Література

1. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки: дис. докт. пед. наук: 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Київ, 2012. 493 с.

2. Ємчик О. Г. Розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: спец: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Луцьк, 2018. 318 с.

3. Зданевич Л. В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2014. 44 с.

4. Кузь В. Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології. Педагогіка і психологія, 2011. № 2. С. 28–35.

5. Трофаїла Н.Д. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, 2019. Вип. 65. Т. 1. С. 89–92.

УДК 81. 008 :378.12

ОСТРОВСЬКИЙ О.О.,
Мукачівський державний університет
Закарпатський угорський інститут ім. Ф.Ракоці ІІ

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Посилений інтерес до мовної освіти, як важливого інструменту творчої життєдіяльності людини в полікультурній і мультилінгвальній спільноті, виник після Другої світової війни. Мовна освіта в наш час стала не тільки важливою для формування творчих задатків та свідомості особистості, але й почала сприяти веденню діалогу культур у світі для розв'язання різноманітних політичних та соціально-економічних проблем [1,с.6-8].

Міжкультурна освіта, як альтернатива до традиційної монокультурної, еволюціонувала в європейських країнах від первинних механізмів асиміляції та сегрегації мігрантів (перші десятиліття після Другої світової війни) до концепцій освіти для осіб з культурними цінностями й потребами, відмінними від домінуючого етносу нової батьківщини (70-80-ті рр. ХХ ст.). Наприкінці ХХ ст. в Європі повністю сформувалася політика міжкультурної освіти: створено Міжнародну асоціацію міжкультурної освіти, почав видаватися журнал «Міжкультурна освіта», який систематично подавав освітянську інформацію, методичні поради та нові інноваційні технології для вчителів з організації відповідних навчальних та виховних заходів.

На початку ХХІ ст. міжкультурну освіту стали сприймати як освіту для всіх, тобто як інноваційно-педагогічний підхід, націлений на виховання толерантного та емпатійного ставлення до етнічних, культурних і релігійних відмінностей між індивідуумами та активного їх залучення до діалогу культур. Для здійснення такого, фундаментального за призначенням і нового за змістом, освітнього процесу сьогодні в багатьох країнах, зокрема і в поліетнічних

регіонах України, стало не вистачати спеціально підготовлених педагогічних кадрів, насамперед мовних спеціалістів.

Американський вчений Дж. Бенкс, обґрунтовуючи доцільність міжкультурної освіти в США, першим розпочав відповідну підготовку майбутніх учителів у ЗВО. Вчений запропонував алгоритм підготовки майбутнього педагога до міжкультурної діяльності, який включав: професійну підготовку, інтеграцію змісту професійно-педагогічної освіти, активізацію процесу конструювання знання, подолання упереджень, розвиток полікультурного середовища [2,с.52-54].

Одним із завдань, прописаних у Концепції «Нова українська школа» та Законі України «Про повну загальну середню освіту», є виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, рідної мови та мов меншин, національних цінностей українського народу та інших народів і націй. Поставлені завдання освітньої політики, міжкультурних відносин і врахування інтересів як українського народу в цілому, так і національних меншин, етнічних груп, що передбачає їх здатність функціонувати в рамках загальної культури і розуміння та сприйняття інших культур, особливо важливі для існуючого культурного, етнічного, конфесійного розмаїття Закарпаття.

Сучасний учитель, відповідно до Концепції НУШ та нового Професійного стандарту вчителя має бути професіоналом, духовним наставником, активним учасником державотворчих процесів в Україні. Таким він може бути тільки в реформованій школі де створено інноваційне середовище, що дозволяє співпрацювати з учнями, творити разом із ними, передавати їм культурно-національні надбання та кращі досягнення світової культури, формувати в них моральну зрілість і громадянську свідомість, виховувати любов до рідної землі, свого народу, поважати інші народи, які проживають поруч.

Полікультурне суспільство потребує такого вчителя, який реагує на соціальні зміни, здатний до творчого зростання та професійного самовдосконалення, до сприйняття та створення інновацій і, тим самим, до неперервного відновлення й удосконалення своїх знань, умінь і навичок, збагачення педагогічної теорії і практики [3,с.12]. У контексті проблем освіти в міжкультурному середовищі одним з актуальних питань постає підготовка майбутніх вчителів у ЗВО, готових здійснювати ефективну професійно-педагогічну діяльність у ЗЗСО з поліетнічним складом учнів, які функціонують в міжкультурному середовищі. Вчитель української мови і літератури, на нашу думку, має найкращі можливості за допомогою мовного та літературного матеріалу сприяти позитивній етнічній ідентифікації учнів; формувати уявлення про різноманіття культур і їх взаємозв'язки в регіоні; сприяти усвідомленню учнями різних національних груп, виховувати позитивне ставлення, повагу й інтерес до культурних надбань інших народів; розвивати

вміння і навички взаємодії носіїв різних культур на основі толерантності й взаєморозуміння.

Для цього майбутній учитель української мови і літератури, окрім компетенцій перерахованих в новому Професійному стандарті вчителя, має володіти міжкультурною компетенцією, яка трактується, як комплекс знань, умінь та навичок, які дозволяють оцінити особливості міжкультурної ситуації і вибрати адекватні мовні та невербальні засоби для уникнення міжкультурних непорозумінь і досягнення комунікативного наміру в освітньому процесі. Для Закарпаття, як і інших полі етнічних регіонів, надзвичайно важливим є також вміння вчителя організувати освітній процес у педагогічному трикутнику «школа-сім'я-громада». Сформована у ЗВО міжкультурна компетенція дозволить учителю реалізувати себе в міжкультурному освітньому процесі в поліетнічній школі Закарпаття.

Література

1. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика: колективна монографія/ за наук. редакцією Н. Сизоненко. - К.: Ліра, 2020. 256 с.
2. Banks J. A., Banks C. A. Handbook of Research on Multicultural Education.- New York: MacMillan Publishing, 1995. 1125 p.
3. Асанова Ф. Б. Полікультурна компетентність учителя філологічних дисциплін: навч-метод посібник. – Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. 104 с.

УДК [37.015.3:005.336.2]:37.091.12.011.3-051:378.4(043.2)

ПАВКО А.І., КУРИЛО Л. Ф.,
Національна академія управління

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ І ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА УНІВЕРСИТЕТУ

Сьогодні, в епоху стрімких змін у суспільному розвитку країни, трансформаційних процесів і парадигм в системі вищої освіти, значно актуалізуються проблеми професійної компетентності, творчого потенціалу особистості, отримання фундаментальних і прикладних знань, необхідних для самореалізації фахівця у суперечливому глобальному світі. Суттєве значення для формування професійних якостей науково-педагогічного працівника університету, його інтелектуальних здібностей мають психолого-педагогічні чинники навчально-виховного процесу.

У новітній фаховій енциклопедичній літературі акцентується, зокрема, увага на тому, що найширший, антропокультурний контекст навчання визначається універсальним соціальним механізмом трансляції норм культури та формування людини як суб'єкта діяльності [1, с. 756]. Доречно вказати на те, що у психолого-педагогічному аспекті навчання розглядається як взаємодія у системі «вчитель-учень», що опосередкована навчальним змістом. Як зазначають визнані фахівці у царині психологічної думки, провідною проблемою психології навчання є діалектичне співвідношення навчання та

розвитку особистості [1, с. 757]. Домінантною рисою сучасного університету є виразно окреслена тенденція до «психологізації навчання». Варто нагадати, що концептуальні ідеї такого підходу до навчального процесу в закладах освіти було закладено в працях відомого швейцарського педагога Й.Г. Песталоцці. На думку академіка НАПН України С. Максименка, саме тенденції «психологізації освіти» є визначальним чинником розвитку освітньої галузі в добу її інтенсивного реформування [2, с. 45]. У своїх наукових працях відомий вчений переконливо проводить методологічно окреслену думку про те, що принципи й цінності людиноцентризму потрібно сприймати через призму психологізації освіти.

Важливим елементом сучасної моделі науково-педагогічного працівника в психолого-педагогічному вимірі є його перцептивно-рефлексивні здібності. Зазначимо, що з точки зору сучасної психологічної науки, перцептивні здібності викладача уособлюють здатність проникати у внутрішній світ людини. Вони пов'язані з тонким розумінням особистості, її тимчасових психічних станів [3, с. 214]. Найвищим ступенем прояву професійної майстерності, творчих сил викладача як загалом і перцептивних здібностей, є їх рефлексивний характер. Ця цілком аргументована наукова позиція обумовлена тим, що саме рефлексія означає спрямованість пізнання людини на саму себе, на діяльність та поведінку, свій внутрішній світ, психічні якості і стани [3, с. 214]. Слід зробити акцент на тому, що перцептивно-рефлексивні здібності науково-педагогічного працівника вищої школи містять такі структурні компоненти: 1) психологічна чутливість викладача до об'єкта реальної педагогічної дійсності; 2) почуття міри і такту щодо застосування різних засобів психолого-педагогічного впливу на студента з боку вихователя; 3) психологічна причетність, чутливість викладача до недоліків власної діяльності, дотримання ним самокритичного та відповідального підходу до організації науково-педагогічного процесу у вищій школі [4, с. 287]. Важливим критерієм аксіологічного потенціалу особистості викладача університету є його емоційний інтелект. На думку дослідників, досить перспективним є, зокрема, психолого-герменевтичний підхід до змісту та структури емоційного інтелекту, який характеризується єдністю психологічного чуття організму людини та її емоційної компетентності. Якщо перше здійснює ідентифікацію і розуміння закладеного в емоціях смислу, то друге – пов'язане з інтерпретацією наявних у просторі міжособистісної взаємодії смислів [5, с. 365].

До пріоритетних чинників формування професійної майстерності викладача ВНЗ, творчого потенціалу особистості слід віднести також готовність до психологічної мобілізації. Зауважимо, що психологічна мобілізація – це вид психологічної підготовки, мета якої полягає в тимчасовій активізації можливостей людини (насамперед, інтелектуальних, вольових і моральних) та спрямування їх на ефективне виконання певного виду діяльності [5, с. 197]. Невід'ємною рисою особистості педагога вищої школи є досконале володіння ним психологічної культури, яка поєднує в собі такі імперативні

елементи пізнання: пізнання себе; пізнання іншої людини; вміння спілкуватися з різними за темпераментом і характером людьми; здатність регулювати свою поведінку [5, с. 197].

Отже, серед перспективних об'єктів і напрямків психологічних досліджень проблем формування професійної компетентності та інтелектуального потенціалу науково-педагогічного працівника університету доцільно вказати на поглиблене з позицій новітньої методології вивчення феномену «психологізації навчання», системний аналіз і застосування у теорії та практиці психологічної науки перцептивно-рефлексивного підходу, а також таких універсальних понять як емоційний інтелект, психологічна мобілізація, психологічна культура.

Література

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Максименко С. Д. Принципи й цінності людиноцентризму крізь призму психологізації освіти. Трибуна. 2018. № 1–2. С. 43–44.
3. Українська психологічна термінологія: словник–довідник/ [авт. –уклад: С.І. Болтівець, Н.В. Слободяник, М.-Л. А. Чепи, Н.В. Чепелева; за ред. М.-Л.А. Чепи]. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2010. 302 с.
4. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: монографія/ за заг. ред. Ф.Г. Ващука. Ужгород: ЗДУ, 2011. 560 с.
5. Карпенко Є. Емоційний інтелект у дискурсі життєздійснення особистості: монографія. Дрогобич: Посвіт, 2020. 436 с.

УДК 159.922.6/.62-053.67(043.2)

РОЗМАН Є. В., БАРЧІ Б.В.,
Мукачівський державний університет

ЮНАЦЬКИЙ ВІК: ЯК КРОК ДО ЗРІЛОСТІ

Головною характеристикою юнацького віку слугує той факт, що саме в цей віковий період здійснюється остаточний перехід до зрілості особистості, адже відбувається завершення формування стійких її рис. Якщо в підлітковому віці, в якому починається перехід від дитинства до дорослості, переважають, як правило, дитячі риси і виникають лише перші дорослі прояви, то в юнацькому віці дитячих рис вже доволі мало, і за період протікання юнацького періоду ці риси в нормі зникають повністю. Протягом юнацького віку людина досягає повної особистісної та соціальної зрілості.

Досягнення зрілості, як такої, відбувається у всіх сферах і структурних компонентах особистості – мотиваційній, вольовій, емоційній, досягають максимального розвитку інтелектуальних здібностей та творчих домагань і т.д.

В юнацькому віці психологічні особливості та закономірності слугують так званими «кроками» юнака, на шляху до його зрілості, формування та становлення повноцінної особистості. Однією з таких закономірностей є психологічна тенденція до індивідуалізації та соціального відокремлення, яка

проявляє себе безпосередньо в спілкуванні. Про цю тенденцію свідчать суворе розмежування юнацтвом характеру взаємин з оточуючими, висока вибірковість в дружніх уподобаннях, часом максимальна вимогливість до спілкування в діаді. Як стверджує І.С. Кон, в цьому віці, долається властива попереднім етапам психоонтогенезна психологічна залежність від дорослих, відбувається затвердження соціально-психологічної самостійності особистості, чому сприяє насичена комунікація з однолітками [2]. У відносинах з однолітками, поряд із збереженням колективно-групових форм спілкування, наростає значення індивідуальних контактів і уподобань. У юнацькому віці стає актуальним пошук супутників життя і однодумців, зростає потреба у співпраці з людьми, зміцнюються зв'язки з своєї соціальної групою, виникає почуття інтимності у взаємодії з деякими людьми.

Велике значення для розвитку особистості в юнацькому віці має й спілкування з однолітками. Адже для юнацтва - це специфічний канал інформації, особливий вид міжособистісних відносин, а також один з видів емоційного контакту. Високий рівень потреби в спілкуванні, виявляється в розширенні його сфери та загальних інтересів, пояснюється активним фізичним, розумовим і соціальним розвитком юнаків і дівчат і в зв'язку з цим розширенням кола їх пізнавальних інтересів по відношенню до оточуючих людей і до навколишнього світу в цілому. Важливою обставиною в цьому питанні є і збільшена в юнацькому віці потреба у спільній діяльності (взаємодії): вона у цьому і знаходить, на думку І.Ю. Кулагіної, своє задоволення в спілкуванні. В юності особливо зростає необхідність, з одного боку, в новому досвіді, а з іншого - у визнанні, захищеності, емоційній інтимності [3]. Це також визначає зростання потреби юнацтва в спілкуванні з оточуючими людьми, потреби бути прийнятими ними, потреби бути визнаними суспільством.

Загалом, психічні новоутворення в юнацькому віці мають яскраво виражену вікову психофізіогенетичну специфіку і схильні до індивідуальних особливостей. На думку В.І. Слободчикова, юність – це завершальна стадія психологічного етапу «персоналізації», періоду перебування самоідентичності [1]. До головних психічних новоутворень юнацького віку прийнято відносити: глибоку рефлексію; розвинене усвідомлення власної індивідуальності; формування конкретних життєвих планів; готовність до самовизначення в професії; установка на свідому побудову власного життя; поступове входження в різні сфери життя і діяльності; розвиток самосвідомості; активне формування світогляду. Юність - вирішальний етап формування світогляду особистості. В юнацький віковий період досить напружено відбувається формування моральної свідомості, здійснюється вироблення і формування ціннісних орієнтацій і ідеалів, стійкого світогляду, громадянських якостей особистості.

Що стосується інтелектуальної сфери та мислення, то в юності вони набувають особистісного емоційного характеру, активно розвиваються інтелектуальні почуття. Емоційність проявляється в особливостях переживань з

приводу власних можливостей, здібностей і особистісних якостей. Інтелектуальний розвиток виражається в тязі до узагальнень, пошуку закономірностей і принципів, що стоять за приватними фактами. В юності зростають концентрація уваги, обсяг пам'яті, виробляється «логізація» засвоєної інформації. Активно формується і абстрактно-логічне мислення та виражено проявляється пізнавальне вміння самостійно розбиратися в складних питаннях. Як вказує П.М. Якобсон, у осіб юнацького віку мислення стає більш систематичним і критичним. При цьому когнітивні процеси юнаків і дівчат дуже схильні до емоцій і почуттів. Молоді люди вимагають доказів і обґрунтування тих тверджень, які вони чують людей, які їх оточують. Вони люблять посперечатися, нерідко захоплюються дотепними виразами, красивими фразами, оригінальною формою вираження своїх думок [4].

Юнацький вік – один з найважливіших в житті людини. Багато якостей особистості, сформованих в юнацькому віці, і прийнятих в цей період рішення впливають на всю подальшу долю людини. Протягом цього періоду здійснюється формування особистості як системи відносин: юність прагне сформувати внутрішню позицію по відношенню до себе, по відношенню до інших людей, а також до моральних цінностей.

Узагальнюючи, можна сказати, що юність — це перехід від фізіологічної зрілості до зрілості соціальної, змістом якої є включення юнака до дорослого життя, засвоєння тих норм та правил, які існують у суспільстві.

Література

1. В. І. Слободчиков // Психологія і особистість. - 2014. - № 2. - С. 5-45
2. Кон И.С. Психология ранней юности. М., Просвещение, 1989. 256с.
3. Кулагина И.Ю., Колюцкий В.Н. Психология развития и возрастная психология. Учебное пособие для вузов. – М.: Академический Проект, Трикста, 2011, 2013. 420 с
4. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. - М., 1969. - Гл. 5., Ч. 2.

УДК 37.091.3-057.874:821(100)(043.2)

РОЗМАН І.І.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Методика викладання зарубіжної літератури як педагогічна наука є предметом, який спрямовує суспільний процес виховного навчання школярів на уроках. Суспільне значення методики викладання літератури обумовлено тим, що вважаться складовою частиною освітньо-виховного процесу в школі в цілому, тому методика тісно пов'язана з дидактикою, яка розробляє загальну теорію і загальні принципи навчання.

Компетентнісний підхід, який покладений в основу Концепції Нової української школи, полягає у підготовці учнів до сучасного життя та

майбутньої діяльності, у цілеспрямованому формуванні в них ключових і предметних компетентностей [3].

Методика викладання літератури тісно пов'язана з літературознавством, методологією, теорією та історією літератури. Цей зв'язок виявляється в визначенні мети, змісту, структури курсу літератури.

Методологія літератури впливає і на методи навчання. Методика пов'язана і з естетикою. В процесі вивчення літератури піднімаються і філософські, етичні, історичні, мовознавчі питання. У вирішенні ряду проблем методика викладання літератури стикається і з психологією. Цей зв'язок виявляється двояко: це психологія морального розвитку учнів, їх виховання.

Психологія і методика не суміжні науки у площині вивчення: педагогічна психологія вивчає психічне життя дітей; методика – педагогічний процес навчання як суспільне явище, засвоєння учнями кола знань, загальний і літературний розвиток, формування умінь і навичок [2].

Педагогічний процес в школі – явище дуже складне, в якому взаємопов'язана навчальна робота вчителів і навчальна робота учнів з різних предметів. Тому методика кожного предмета повинна вивчати взаємозв'язки різних, особливо близьких предметів: мови, літератури, історії, музики, образотворче мистецтво. Структура кожної науки відображає структуру предмета її вивчення. Структура методики літератури відображає процес навчання літературі в школі. Основні елементи цього процесу: цілі навчання, навчальний процес, вчитель, учень. Цілі навчання впливають на відбір матеріалу і систему його організації в навчальному процесі; навчальний предмет диктує систему і методи його викладання вчителем; діяльність вчителя формує знання, вміння, навички учнів.

Мета вивчення зарубіжної літератури в старшій школі – розвиток ключових і предметних компетентностей учнів у процесі читацької діяльності, заохочення школярів до розширення кола читання, осягнення духовної цінності та осмислення поетики літературних творів різних епох і країн, поглиблення культурно-пізнавальних інтересів учнів, усвідомлення ними виняткової ролі художньої літератури в сучасному світі, виховання в учнів поваги до культурних надбань свого та інших народів, формування творчої особистості громадянина України з високим рівнем загальної культури, гуманістичним світоглядом, активною життєвою позицією, національною свідомістю [3].

Методика викладання зарубіжної літератури розробляє проблеми, цілі та завдання курсу літератури які повинні відповідати виховним та освітнім завданням школи, вимогам науковості та віковим особливостям учнів. Методика керує створенням типових програм, в якій вказані твори, що підлягають вивченню; визначено коло класного та позакласного читання на різних щаблях навчання; розроблена система знань і умінь з теорії та історії літератури та система розвитку усної та письмової зв'язкової мови, намічені міжпредметні зв'язки.

Програма для 10–11 класів побудована на поєднанні таких підходів:

- хронологічного (історико-літературного);
- концентричного (розширення й поглиблення відомого раніше матеріалу);
- жанрово-тематичного (актуальні для молоді теми, жанри);
- мультикультурного (презентація найяскравіших літературних явищ різних часів і народів у контексті культури, діалог культур у часі [3]).

Методика розробляє також проблему підручника та навчальних посібників, проблему наочності та використання технічних засобів навчання. Методика, як і дидактика, розрізняє такі форми організації навчального процесу: урок, факультативні заняття, позакласні та позашкільні заняття (гуртки, екскурсії, літературні вечори, виставки тощо).

Найважливіше значення має і питання про професійну підготовку вчителя літератури, його творчої лабораторії, його профілю як фахівця [1].

Слід розрізняти практичне вивчення процесу навчання вчителем для вдосконалення особистої майстерності, вивчення з метою розвитку теорії методики, вдосконалення практики навчання в цілому. Факти доказові в тому випадку, якщо вони можуть бути відтворені в тих чи аналогічних умовах, якщо з достатньою переконливістю дослідник може довести реальні зв'язки цих фактів з даними умовами, якщо встановлюються причинно-наслідкові зв'язки. Найбільш поширеними є такі методи дослідження: метод зрізів, або метод масового одночасного опитування; метод цілеспрямованого спостереження сприяє детальному вивченню ходу педагогічного процесу, відповідно до поставленої дослідниками проблемою і гіпотезою, метод природного експерименту (близький до методу спостережень); лабораторний експеримент. Методи спостережень і експерименту вимагають попередньої і подальшої теоретичної роботи.

Література

1. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник для студентів-філологів.– К.:Ленвіт, 2000. - 240 с.
2. Шаповалова Є. Початок уроку при вивченні біографії письменника // УМЛШ. – 1982. – №6. – С. 36-39.
3. Навчальні програми для 10-11 класів | Міністерство освіти і ...[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua> > osvita > navchalni-programi > nav...

УДК[37.07:001.895:373]:005.1(043.2)

РОЗМАН І.І., ГРИГА О.М.,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Заклад освіти – це система, яка залежить від інтенсивності та спрямованості соціально-економічних процесів, які відбуваються в суспільстві а також від адаптації вузу до відповідних змін. Якщо керівник прийняв пасивну позицію щодо взаємодії із середовищем то не вносяться зміни в діяльність

навчального закладу. У структурі фахової компетентності керівника закладу освіти переплелися два важливі складники: особистісний і процесуально-операційний.

Особистісний компонент дає змогу діяти ефективно та досягати мети професійної діяльності, передбачає творче застосування знань і вмінь, досвіду керівника в управлінні закладом, міжособистісних відносин і комунікацій.

Проблема принципів управління закладу освіти тісно пов'язана з проблемою закономірностей, саме тому, що соціальні закони реалізуються через свідому діяльність людей. Ланкою, яка поєднує закономірності та практичну діяльність є принципи управління, які відображають закономірності управління навчальним закладом. Система закономірностей і принципів управління закладом освіти включає низку положень:

1) обґрунтування системи закономірностей і принципів можна тільки на основі детального дослідження сутності управління навчальним закладом, створення його концепцій;

2) управління – цілісна система де можуть бути розроблені закономірні зв'язки і принципи;

3) управління є однією з підсистем закладу освіти і тому можуть бути виділені закономірні зв'язки і принципи управління з іншими підсистемами закладу освіти;

4) система закономірностей і принципів управління закладом освіти буде більш цілісною, повною, якщо аналізувати наявні в управлінні суперечності та недоліки, оскільки вони частіше за все зумовлені тим, що враховувалися ті чи інші закономірні зв'язки [1].

Управління закладом освіти орієнтується на нормативну документацію, на наказ, педагог в такому закладі стає лише простим виконавцем.

Майбутнє і теперішнє навчального закладу залежить від здійснення кардинальних базових перетворень, досягнення нової якості навчально-виховного процесу, інноваційного потенціалу навчального закладу; компетентності керівника, від рівня взаємовизначення керуючої і керованої підсистем, від єдності і цілісності усіх груп і умов, необхідних для реалізації мети навчального закладу.

Педагог відноситься до своєї роботи творчо, запроваджує інноваційні методи, якщо керівник:

1) орієнтує педагога на завдання, надає йому самостійність у реалізації завдання, створює в закладі освіти систему роботи, яка стимулює самоаналіз педагогічної діяльності;

2) створює в закладі освіти умови для самоосвіти, підвищення кваліфікації;

3) спрямовує роботу педагогічного колективу на вирішення актуальних для закладу освіти педагогічних завдань;

4) формує у колективі умови для творчого пошуку педагогів.

Отже, ефективність управління закладом освіти залежить від творчого потенціалу колективу.

Література

1. Орлов А.А. Управление учебно-воспитательной работой в общеобразовательной школе общества развитого социализма: автореферат дис... докт. Пед. н.– М., 1985.– 32с.

УДК [004-042.3:352.07:37]:373(043.2)

РОЗМАН І.І., МАЛАКОВСЬКА Г-К. Я.,
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ЄДИНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Орієнтація освіти на європейський вектор розвитку оптимізує інституційні перетворення в освіті, що вимагає розроблення й упровадження нестандартних моделей управління нею. Традиційна освітня парадигма, що не враховує зміну цінностей і мотивацій суб'єкта, наразі підлягає переосмисленню. Так, у змісті Державної національної програми «Освіта(Україна ХХІ століття)» зазначається, що найвищою цінністю нації є її інтелектуальний і культурний потенціал, а один із принципів розвитку освіти визначається її відкритістю й усвідомлення пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими і класовими[1].

Характер освіти зумовлює те, що держава не лише регулює цю сферу, підтримує й забезпечує її розвиток, але й цілеспрямовано формує структуру останньої, визначає стратегії розвитку і функціонування[2].

В Україні на початку ХХІ століття стрімко формується концепція розвитку креативного мислення людини, яка спрямована на вміння оперувати такими технологіями і знаннями, що задовольнить потреби інформаційного суспільства.

Актуальним є завдання забезпечення та організації якісного навчання у системі освіти, що трансформується, формуючи нову інформаційну ментальність всіх зацікавлених сторін. Розв'язання цього завдання вимагає постійного моніторингу та оцінювання стану системи освіти, в основі яких лежить збір, опрацювання інформації, аналіз освітніх даних, необхідних для забезпечення ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Інформаційне забезпечення процесу освітньої трансформації має передусім на меті сприяння забезпеченню рівного доступу до якісної освіти, підвищення ефективності та якості освітніх послуг за допомогою ефективної системи моніторингу й аналізу даних. Таке інформаційне забезпечення дають змогу здійснювати сучасні інформаційні системи управління освітою (Education Management Information System (EMIS)). Функції EMIS включають збір, зберігання, інтеграцію, обробку освітніх даних та статистики із використанням сучасного програмно-апаратного забезпечення. Освітня управлінська інформаційна система – це не тільки набір формалізованих та інтегрованих

операційних процесів, процедур та організаційно-правових заходів, але й повноцінна інституційна культура, яка забезпечує суспільство актуальними та достовірними даними про стан розвитку освіти[3].

В Україні запроваджено ряд інформаційних освітніх систем, серед яких найбільш ефективним є програмний комплекс – система управління освітою. Призначення комплексу: збір, консолідація даних, які надходять від закладів освіти, формує статистичну звітність. Програма підвищує ефективність прийняття управлінських рішень МОН України, підвищує ефективність роботи закладу освіти, створює комфортні умови для плідної роботи працівників закладу.

Література

1. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики.– К.:К.І.С., 2003.– 296с.
2. Калініна Л.М. Стратегічний менеджмент як науковий феномен і змістова компонента підручника для менеджера освіти/ Л.М. Калініна, Л.Д. Грицяк//Проблеми сучасного підручника: зб. наук.праць/[ред. кол., головн. ред. В.М. Мадзігон; наук. ред. О.М. Топузов].– К.: Пед. думка, 2011.– Вип. 11.– 800с.
3. Розвиток інформаційних систем управління освітою як інструмент реалізації державної освітньої політики : монографія / за ред. С. Л. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2020. 258 с.

УДК 373.2.09:376-056.2/3

РОЗМАН І.І., КРИВАНИЧ Л.Ю.,
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

З упровадженням Закону України «Про дошкільну освіту» система дошкільної освіти зазнала істотних змін, виникла необхідність оновлення методичного забезпечення дошкільної галузі.

Роботу дошкільних закладів освіти регламентують нормативні документи «Про дошкільний навчальний заклад», «Про навчально-виховні комплекси «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» та інструктивно-методичні матеріали щодо організації роботи з дітьми з особливими потребами. Головним завданням організації роботи в дошкільних закладах є створення сприятливих умов для особистісного становлення дошкільнят, забезпечення збалансованого розвитку, здатності до самореалізації, саморозвитку та самозбереження

Кожна дитина повинна мати підґрунтя знань, умінь, навиків перед вступом до школи. В закладі дошкільної освіти необхідно створити дитині умови для легкої адаптації до нового соціального середовища. Необхідно приділяти більше уваги не обсягу набутих дитиною знань, а поєднанню їх з особистісними якостями, вмінням застосувати свої знання в житті.

Особистість це не тільки наслідок, а і причина соціально-етичних дій, що відбуваються в соціумі. Соціалізація дитини починається від самого народження і головним в цьому процесі є мама, яка допомагає дитині адаптуватися, потім вихователь становиться посередником між дитиною і світом[1, с.222].

Не менш важливим є питання формування компетентного ставлення до осіб з особливими потребами, залучення їх до загальноосвітніх навчальних закладів та надання таким дітям корекційного психологічної допомоги. Процес виховання і підготовки таких дітей до школи неможливий без впровадження інклюзії в дошкільних навчальних закладах, забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Досвід європейських країн свідчить про те, що необхідним є стирання меж між звичайною і спеціальною освітою, злиття їх в єдину систему освітніх закладів[2, с.398].

Щоб інклюзивне навчання було успішним, необхідно створювати відповідне освітнє середовище і реалізацію практичних підходів. Насамперед – це розвиток позитивного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами та можливостей їх розвитку. Формування позитивного ставлення до інклюзивної освіти необхідно здійснювати на всіх рівнях – від системи навчання студентів вищих педагогічних закладів освіти до системи підвищення кваліфікації вихователів-практиків [3].

Враховуючи ці фактори, необхідно визначити основні напрями діяльності закладу дошкільної освіти, створити групу педагогічного супроводу дітей з обмеженими можливостями. Створення такої групи дає можливість: визначати завдання роботи з дітьми з обмеженими можливостями; прослідковувати та аналізувати динаміку розвитку дітей; шукати шляхи особливого підходу для створення умов самостійного розвитку, самостійної діяльності; здійснювати індивідуальну роботу з дітьми з урахуванням їхніх особливостей.

Індивідуальний навчальний план – один із найважливіших інструментів у роботі з дітьми з особливими потребами. Індивідуальний навчальний план – це формальний документ, який містить детальну інформацію про дитину, плани індивідуальних і самостійних занять. План розробляється відповідно до особливостей і потреб кожної дитини[4]. Враховуючи особливості дитини, готуючи план роботи, необхідно не забувати, що здібності є в усіх дітей, їх потрібно лише виявити і розвивати, посилювати незалежність дитини, підбадьорювати та заохочувати, щоб виховати у неї самовпевненість, готовність до саморозвитку.

Література

1. Черепаня Н.І. Соціальна поведінка особистості дошкільника/ Н.І. Черепаня, О.В. Півкач//Наука і освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі: збірник тез доповідей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 19-20 травня 2016р.– Мукачево: Вид-во МДУ, 2016.-С.222.

2. Турко Б.Б. Педагогічний аналіз впровадження інклюзивної освіти у Канаді та Україні/ Б.Б. Турко// Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах

євроінтеграції: збірник тез доповідей 25-26 жовтня 2018р.– Мукачєво: Вид-во МДУ, 2018.– С.398.

3. Зузак І.Р. Кас'яненко О.М. Особливості формування інклюзивного середовища у закладі дошкільної освіти// Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 жовтня 2019р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та інші. – Мукачєво: Вид-во МДУ, 2019.– 558с.

4. Колунаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання/ А.А. Колунаєва, Л.О. Савчук.– К., 2011.– 206с.

УДК 373.2.01:[004+001.895]

РОЗМАН І.І., РОПАС Ю.Д.,
Мукачівський державний університет

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Традиційний зміст навчання і виховання на сучасному етапі вступає у протиріччя з новими завданнями, умовами роботи, потребами суспільства. Епоха інформатизації висуває нові вимоги до фахівців які змушені поєднувати професійну діяльність із навчанням, спонукає до використання різних навколишніх ресурсів для освіти і самоосвіти. [1,с. 110].

У зв'язку з цим виникає необхідність перебудови діяльності закладів дошкільної освіти, інформаційна, методична підтримка підготовки, перепідготовки фахівців.

Проблема інформаційної підтримки педагогів розкривалася в дослідженнях І. Смірної, О. Значенко, Н. Волкової, А. Столяревської та ін. Разом із тим, аналіз освітнього процесу в ЗДО свідчить про недостатню обізнаність педагогів із сучасними можливостями, інноваційним розвитком.

Інноваційний освітній процес передбачає запровадження змін в освітній процес. Необхідно модернізувати зміст і форми виховання дітей, спрямувати діяльність на розвиток особистісних якостей, враховувати особливі риси характеру, склад розуму, створити у групі таке середовище щоб діти почували себе комфортно і могли реалізувати свої інтереси, нахили, бажання, із задоволенням відвідувати заклад дошкільної освіти і з кожним днем збагачувати свій поки що невеликий багаж знань.

Лише особистісно зорієнтованій освіті під силу досягнення особистісно розвивальної мети, оскільки вона спрямована на усвідомлення вихованцем себе як особистості, на його вільне і відповідальне самовираження. Здатність вихователя пізнати кожну дитину в єдності її індивідуальних, етнічних, культурних і соціальних особливостей – найважливіше в його роботі. Отож, інноваційне навчання педагогів має ставити в центр уваги дитину та її життєвий простір [2, с.112–123].

Упровадження інноваційних технологій в заклад дошкільної освіти – веління часу. Для ефективного і кваліфікованого впровадження нових

педагогічних методів необхідне методичне забезпечення яке складається з консультацій, лекцій, бесід, аналізу результатів, анкетування.

До інноваційних форм методичної роботи можна віднести:

- колективна творчість (ярмарки педагогічної творчості, фестивалі педагогічних ідей, клуби творчих педагогів, методичні турніри, школи педагогічної майстерності, творчі портрети і лабораторії);
- форми активної діяльності (методичні ринги, методичні аукціони, ділові ігри, педагогічні консилиуми, посиденьки, майстер-класи);
- форми практичної спрямованості (консультації-практикуми, школи педагога-початківця, навчальні семінари) [3].

Отже, створення належного науково-методичного середовища надає можливості вихователю шукати нові засоби педагогічної діяльності, розвивати педагогічну майстерність шляхом постійного критичного осмислення власного досвіду і нових ідей. Організація методичного супроводу інноваційної педагогічної діяльності дошкільного закладу є запорукою підвищення результативності освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах.

Література

1. Дзюба В. Проблеми організації інноваційної діяльності в системі дошкільної освіти/ Валентина Дзюба, Марія Цой// Освіта і управління. – № 1. – т. 6., 2003. – С. 110
2. Куземко Л. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до проектування комп'ютерних дидактичних ігор для дошкільників / Л. В. Куземко, І. В. Кузавка // Молодий вчений: наукове видання. – № 5, 2015. – С. 112–123
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології/І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2012. – 52с.

УДК [001.895:005.2]:373(043.2)

РОЗМАН І.І., СІВАК А.М.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Реформування системи освіти окреслені Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, нерозривно пов'язане з оптимізацією системи управління освіти на загальнодержавному, регіональному й місцевому рівнях. У Національній доктрині розвитку освіти та в Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 р. наголошується на переході до державно-громадського управління, на демократизації, децентралізації керування ЗНЗ, чіткому розмежуванні функції по вертикалі управління, на забезпеченні самоврядування в закладах освіти, відповідній підготовці керівників закладів освіти[1].

Про рівень розвитку навчального закладу свідчить не тільки матеріальна база а й система законів та нормативних документів, що визначають його функціонування. Теорія управління навчальним закладом є порівняно молодого галуззю наукового знання, так як досягла рівня узагальнення і систематизації

теоретичних і емпіричних положень і фактів тільки в середині 80-х років ХХ ст., тому актуальною є увага до законів, закономірностей та принципів як вихідних положень управлінської діяльності[2].

Під закономірностями управлінської діяльності В.І. Бондар розуміє стійку залежність, зв'язок між процесом управління і зовнішніми щодо нього суспільними системами й умовами, а також зв'язок і залежність між компонентами процесу управління і процесами викладання і навчання[3, с.50-53].

Заклад освіти – це система, яка залежить від інтенсивності та спрямованості соціально-економічних процесів, які відбуваються в суспільстві а також від адаптації вузу до відповідних змін. Якщо керівник прийняв пасивну позицію щодо взаємодії із середовищем то не вносяться зміни в діяльність навчального закладу. У структурі фахової компетентності керівника закладу освіти переплелися два важливі складники: особистісний і процесуально-операційний.

Сучасний керівник повинен володіти педагогічними, управлінськими здібностями, управлінськими компетентностями. Основою формування професіоналізму особистості та діяльності керівника навчального закладу є уявлення про результати управлінської діяльності – умови, необхідні для реалізації мети навчального закладу[4].

Відповідальність перед державними органами за роботу навчального закладу несе його керівник. Він може самостійно приймати рішення з питань, які стосуються його компетенції і визначені статутом закладу, зобов'язаний враховувати думку членів колективу, якщо вони не суперечать закону. Керівник закладу своїми наказами реалізує рішення педагогічної ради, органів самоврядування (конференції трудового колективу, ради навчального закладу, учнівського органу самоврядування). Педагогічна рада – постійнодіючий дорадчий орган, діє в рамках Положення про педагогічну раду[5].

Отже, пріоритетність завдань у галузі освіти і виховання в період становлення нової школи визначені в державній Національній програмі «Україна ХХІ ст.», передбачає формування системи і обсягу знань, умінь і навичок, інтеграція навчально-виховного процесу, формування національної свідомості та ін.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України// Освіта України.–2002.–16с.
2. Федулова Л.І. Актуальні проблеми менеджменту в Україні: монографія/ Л.І.Федулова.– К.: Фенікс, 2005.–320с.
3. Конаржевский Ю.Л. О некоторых проблемах управления школой//Советская педагогика.–1985.–№2.–С. 50-53\
4. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника: навчальний посібник.–Х.: Основа, 2007.– 448с.
5. Принципи управління загальноосвітніми навчально-виховними закладами.– Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/4407/85/>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З СТУДЕНТАМИ У ГУРТОЖИТКУ

Сучасний етап перебудови форм і змісту виховної роботи у закладах вищої освіти – це етап її демократизації в умовах студентського самоврядування в академічній групі й гуртожитку, утвердження в середовищі студентів здорового та культурного способу життя. Це формує спеціаліста соціально активного, ініціативного, з якостями вмілого організатора. У зв'язку з цим виховна робота з студентами у гуртожитку набуває особливої актуальності.

Виховна робота з мешканцями гуртожитку є органічною складовою єдиного навчально-виховного процесу коледжу і здійснюється на основі комплексного підходу, принципів самоврядування та самообслуговування та з урахуванням індивідуальних особливостей студентів. Вихователь при цьому повинен проявити вміле педагогічне керівництво. Допомогти молодій людині пізнати себе, відкрити таланти, навчити її постійно займатись самоаналізом, контролювати свої дії і нести відповідальність за свої вчинки, привчити її до щоденної праці над собою – ось пріоритетні завдання вихователя гуртожитку.

Виховний процес у гуртожитку тільки тоді може з успіхом здійснюватись, коли будуть виконуватись основні умови, а саме: здійснення виховної роботи з студентами на основі комплексного підходу до самоорганізації студентів, виховання в них уміння мати та відстоювати власну точку зору, свої права, вміння захищати себе та своїх друзів від прояв насильства та грубості; створення позитивного морально-психологічного мікроклімату; допомога студентам у самопідготовці до занять, оволодінні обраною професією; активна співпраця з батьками, громадськістю; сприяння формуванню в студентів здорового способу життя, організації дозвілля та змістовного відпочинку мешканців, робота щодо наближення умов проживання в гуртожитку до домашніх [1].

У виховній роботі використовують різні напрями для досягнення мети – формування особистості, колективу. План виховної роботи в гуртожитку складають на рік та на місяць. При цьому враховують інтереси студентів, здійснюють комплексний підхід для реалізації виховного процесу в єдності морального, трудового, економічного, правового, фізичного та естетичного виховання.

Відповідно до плану виховної роботи вихователя всю роботу проводять за такими напрямками: організаційна робота; національно-патріотичне виховання; морально-правове виховання; художньо-естетичне виховання; трудове виховання; фізичне виховання; проблеми сімейного життя і сексуальне виховання; екологічне виховання.

Управління студентським колективом здійснюють за допомогою: збору і аналізу інформації про студентський колектив і студентів, які до нього входять; планування і організації роботи; спільної роботи з батьками, класним

керівником. Використовую такі форми виховної роботи, як бесіди, диспути, вечори відпочинку, засідання клубу за інтересами. Організуючи роботу з колективом студентів, орієнтуюся на потреби, здібності, таланти, інтереси студентів. У виховній роботі звертаю увагу на:

- формування національної свідомості, рис громадянина – патріота незалежної України;
- виховання поваги до фізичної та розумової праці, людей праці, готовності працювати в ім'я задоволення особистих та суспільних проблем;
- привиття студентам загальнолюдських та національних духовних, естетичних смаків, профілактику аморальних вчинків;
- поглиблення розуміння змісту етичних норм і правил, формування моральних переконань;
- виховання позитивних рис характеру, обов'язковості, чесності і організованості, доброти, щирості, поваги до старших, співпереживання, вимогливості до себе, діловитості, правдивості, старанності, скромності;
- сприяння розвитку мовленнєвої культури: вміння спілкуватися, висловлювати свою думку, збагачувати словниковий запас;
- розвиток інтересу до навчання, формування потреби постійно активізувати свою пізнавальну діяльність;
- формування вміння бачити прекрасне у природі, творах мистецтва, в людських взаєминах, берегти і примножувати оточуючу красу;
- виховання свідомої дисципліни, бережливого ставлення до державного і власного майна;
- навчання методам підтримки доброго здоров'я, особистої гігієни;
- утвердження здорового способу життя, викорінення шкідливих звичок.

Від того, як організовано колектив і як він функціонує, залежить сила його виховного впливу на особистість, ефективність діяльності всіх його ланок, характер внутрішньокolleктивних відносин, якість суспільно-корисної трудової діяльності і, нарешті, кінцевий результат виховання – сформована особистість. Таким чином, робота вихователя зі студентами у гуртожитку повинна бути спрямована на формування дружнього згуртованого колективу, формування особистості, яка б зайняла своє певне місце в суспільстві, відчула свою причетність до всього, що відбувається у державі, була підготовлена до успішного виконання соціальних ролей як професіоналів, громадян, інтелігентів.

Література

1. Алексеєва Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у ВНЗ / Т. В. Алексеєва ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 20 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
3. Гармаш А. Методика і практика виховної роботи у вищих навчальних закладах / А. Гармаш // Імідж сучасного педагога. – 2003. – № 7/8. – С. 119-122.
4. Дебич М. Гуманізація навчально-виховного процесу у вищій школі / Марія Дебич // Вища школа. – 2011. – № 5-6. – С. 47-52.

5. Руденко Ю.Д. Основи сучасного виховання. – К.: вид-во ім. Олени Теліги, 2003. – 84 с.

6. Сергеева В.Ф., Прокопчук В.Є., Балабуха Н.В. Виховна робота в сучасному вищому закладі освіти. – Луцьк: “Бета”, 2000. – 92 с.

УДК 802.0:37-5

ТЕЛИЧКО Н. В.,
Мукачівський державний університет

ЦІННОСТІ ТА МОТИВАЦІЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ФІЛОСОФСЬКОМУ СЕНСІ

Мотиваційно-ціннісний компонент професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов характеризується позитивним ставленням студентів до майбутньої професії і професійних знань; сформованістю загальнолюдських і професійних цінностей; розвиненим вмінням взаємодіяти зі світом, суспільством, майбутніми колегами й учнями загальноосвітніх шкіл на основі організації соціокультурно толерантної педагогічної комунікації; інтериоризацією студентами цінностей, установок і норм поведінки в майбутній професійній діяльності; вміння нести професійну відповідальність; сформованою потребою МУІМ в набутті професійних знань, умінь, навичок; розвиненою мотивацією до успішної освітньої та професійної діяльності; сформованістю позитивного «Я-образу» УІМ у свідомості здобувачів освіти, професійних інтересів і переконань, а також стійкістю суджень про соціальні, моральні, етичні норми, що лежать в основі педагогічної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що дослідженню проблеми мотивації до успішної навчальної та професійної діяльності завжди приділялася увага. Йдеться, зокрема, про такі аспекти, як: проблема мотивації і мотивів поведінки (Л. Верещагіна), Ю. Гіппенрейтер, Е. Ільїн . Зокрема, мова йде, на думку В. Асеева про інтереси, соціальні установки, переконання, ідеали [1, с. 22-23]. Професійна ж мотивація в контексті освітньої діяльності студентів ЗВО є сукупністю процесів і чинників, які спонукають і скеровують здобувача освіти до опанування майбутньої професії [2, с. 45-46].

Критерієм мотиваційно-ціннісного компоненту ПП майбутніх УІМ визначено усвідомлену мотивацію майбутніх УІМ до самореалізації в рамках обраного фаху та здатність до ціннісно-опосередкованої саморегуляції освітньо-професійної діяльності.

Усвідомлення цінності професійних знань відображає позитивне ставлення студента до обраної професії і впливає на успішність освітньої діяльності МУІМ у ЗВО. Не лише розуміння цінності професійних знань впливає на успішність навчання МУІМ, але й організаційні (форми, методи, засоби організації освітньо-професійної діяльності студентів у процесі фахової підготовки у ЗВО) та психологічні умови (міжособистісні відносини в студентській групі, між студентами і викладачами тощо) безпосередньо

зумовлюють ступінь задоволеності здобувачів освіти обраною професією і усвідомлення цінності професійних знань.

Професійні цінності є певними орієнтирами, за допомогою яких УІМ обирає стратегії виконання професійної діяльності. Стійкі професійні цінності забезпечують особистісне зростання фахівця в будь-якій професійній діяльності. Адже, ціннісна сфера особистості визначає її спрямованість і особливості поведінки, регулює діяльність в цілому. Загальнолюдські і професійні цінності визначають важливість професійної діяльності для особистості і суспільства. До палітри цінностей УІМ належать:

- вічні загальнолюдські (любов, добро, істина, свобода та ін.);

- конкретно-історичні (ідеологічні і політичні пріоритети, орієнтації в моді, етикеті, манерах і штампах поведінки та ін.), усвідомлення МУІМ яких є необхідним з точки зору забезпечення формування цілісної картини світу учнів в її історичному контексті;

- стійкі ментально-етнічні (традиції, звичаї, риси національного характеру, освітні традиції, національне мистецтво, в тому числі і література) цінності допомагають створити уявлення про культуру, національні цінності та самобутність народів країн, мова яких вивчається;

- індивідуально-особистісні (справедливість, мужність, чесність, вірність та ін.);

- педагогічні (любов до професії, учнів, прагнення до постійного самовдосконалення, педагогічна відповідальність, справедливість, самовідданість та ін.) цінності слугують орієнтирами соціальної і професійної активності студента, спрямованої на досягнення індивідуальних гуманістичних і професійних цілей.

У структурі професійної мотивації МУІМ виокремлюємо внутрішні (прагнення особистості до самоствердження в професії УІМ; зміцнення свого соціального статусу на основі опанування перспективним і цікавим фахом; роботи; самовираження; можливість використовувати творчий потенціал під час проектування уроків іноземної мови у закладах загальної середньої освіти; бажання знайомити учнів з соціокультурними цінностями інших народів засобами іноземної мови тощо) і зовнішні (бажання мати високу заробітну плату і гідну винагороду за свою працю; можливість розширити коло спілкування через підвищення свого інтелектуального рівня; можливість отримати визнання оточуючих, певний статус через отримання вищої освіти; кар'єрний ріст тощо) мотиви.

Література

1. Асеев В. Г. Мотивация учебной деятельности и формирование личности. М.: Академия, 2010. 150 с.

2. Верещагина Л. А., Карелина И. М. Психология потребностей и мотивация персонала. Харьков: Гуманитарный центр, 2005. 156 с.

**TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS
FOR PEDAGOGICAL WORK IN THE CONDITIONS OF INTERDISCIPLINARY
APPROACH**

Improving higher professional education in Ukraine involves the creation of a new educational model of professionals with developed professional competence, able to work effectively at the level of world standards, ready for continuous professional growth, innovation [1, p. 124]. Work to improve professional competence is one of the key tools for quality management in preschool education. The professional competence of future educators of preschool education institutions is an integrative professional and personal characteristic that reflects the determining readiness to work with preschool children in accordance with the requirements of the state educational standard of higher education "Preschool education".

In modern conditions, pedagogical education faces the task of active use of pedagogical innovations in the educational process focused on the development of innovative thinking of students [3, p. 38]. Innovative orientation of pedagogical activity is manifested in the involvement of educators in the process of development and use of pedagogical innovations in the process of teaching and educating preschool children, the creation of an innovative educational environment in preschool education institutions. This significantly improves the quality of preschool education. Therefore, in order for all educators in professional activities to be able to realize their own personal and creative potential, it is necessary in the process of professional training to create conditions for their innovative development [2, p. 172].

Of great importance at the initial stage of formation and development of professional and pedagogical orientation, the development of interest in creative activities are disciplines of the pedagogical cycle, which contribute to the understanding of the content of pedagogical activities of future educators preschool education institutions. As practice shows, the foundations of interest in the future profession are laid in the study of disciplines "Introduction to teaching", "Preschool pedagogy", "Pedagogy".

Therefore, it is important in the process of demonstrating the material to use active forms and methods of teaching that have a practice-oriented focus: business games, discussions, project defense, interdisciplinary classes, intellectual marathons, training conferences, round tables and more. For example, to stimulate the interest of first-year students, it is possible to hold a round table on "Modern educator" with invited practitioners and the head of the preschool child development center. Within the round table, students have the opportunity to discuss the features of the professional development of educators, the social significance of the profession, the necessary personal and professional qualities of educators in modern preschool education institutions. Such round tables are characterized by interdisciplinarity,

because within the discussion of the topic, students must rely on materials obtained during the laboratory lesson on the subject "Introduction to teaching", outline interesting methods that provide a favorable atmosphere in the group and subject-development environment .

The discipline "Theory and methods of acquainting preschoolers with social reality" is closely connected with preschool pedagogy and child psychology. Within its study, the emphasis is not only on theoretical and historical knowledge, methods and content of work with preschool children, but also on the problems of social activity of children, the formation of self-regulation of preschool children, the development of their social competencies.

Therefore, in order to strengthen the practice orientation of students, it is necessary to develop special practical tasks that contain interdisciplinary micro-research with their subsequent presentation and defense. It is also effective to write essays based on knowledge in various fields, such as "Planetary education of preschool children", "The influence of macro-factors on the socialization of preschool children."

Another way to improve the training of future educators preschool education institutions is to use in the educational process of modern trends in education informatization, the creation of electronic educational and methodological complexes, electronic textbooks, the use of network, remote and modern multimedia technologies. This significantly expands the opportunities for the development of psychological and pedagogical competence of future educators of preschool education institutions.

Thus, the effectiveness of the formation of psychological and pedagogical competence of future educators preschool education institutions can be achieved by fulfilling the following conditions: the use of personal-activity and competence approaches in teaching; application of practice-oriented tasks and active teaching methods; construction of dialogical forms of learning; introduction of modern information technologies.

Література

1. Карпенко Н. М. Професійно-педагогічна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Київ. ун-т Б. Грінченка. К., 2010. 305 с.
2. Oser F. K., Achtenhagen F., Renold U. Competence oriented teacher training. Old research demands and new pathways. Rotterdam, the Netherlands: Sense. 2006. 510 p.
3. Telichko T. Organization and analysis of results of research and experimental work on formation of professional competence of future educators of educators. *Pedagogy and Education Management Review (PEMR)*. 2020. Issue 2. C. 117–123.

**PSYCHOLINGUISTIC APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF FOREIGN
LANGUAGE TEACHER PROFICIENCY**

Since the times of Early Linguistics (6th century BC), the scholars have been making attempts of investigating the correlation levels between thinking and language (Carroll L., Chomsky N., Halliday M., Herriot P., Searle J. R., Skinner, B.), focusing their attention on functions, pragmatic expectations, speech acts, and even verbal behavior of a person who communicates ideas. At the collision of two disciplines there appeared Psycholinguistics which aimed to understand all aspects of the use of human language, including how language is acquired, produced, and comprehended.

Within years, psycholinguistics has developed rapidly and expanded into several sub-disciplines: theoretical psycholinguistics; developmental psycholinguistics; social psycholinguistics related to the social aspects of language, including social identity; educational psycholinguistics discussed general aspects of formal education at school, including the role of language in teaching reading, and improving language ability to express thoughts and feelings; neuro-psycholinguistics; experimental psycholinguistics; applied psycholinguistics including language learning (Chaer, 2015).

The prerogative of applying psycholinguistic approach in teaching foreign language is that it views learning as a cognitive individual process happening within the individual and then moves to the social dimension; there are some teaching methods which were developed based on psycholinguistics theories such as natural method, total physical response method, and suggestopedia method (Purba, 2018, p. 48).

Another advantage of psycholinguistics is that it may be used to overcome language disorders, the impairment or abnormal development of language, which may affect the understanding and use of written and spoken communication systems. Language disorders can be caused by both internal and external factors, and be anything from dyslexia to speech fluency problems, language difficulties after brain surgery or as a result of a stroke or old age ("*All about linguistics*", University of Sheffield).

As stated by J. Rafael Angel, appreciation of psycholinguistic approach in teaching has many advantages, and will result in a multiple diverse ways of learning; the rapport between teachers and learners will diversify, as teachers will be able to provide differentiated ways of learning according to learning styles; there might occur new scenarios to enhance strategy repertoire and understanding of the teaching/learning process (J. Rafael Angel, 1998).

We strongly agree with Ricardo E. Schütz (2019) who proves that psychological counseling and foreign language tutoring are closely related, and

support a unified concept of a man, the idea that physical, intellectual, psychological and emotional factors can all influence language acquisition.

References

1. Carroll, Lewis *Through the Looking Glass* (1872), London: Macmillan. Google Scholar
2. Chomsky, N. *Aspects of the Theory of Syntax* (1965), Cambridge, Mass.: MIT Press.
3. Purba, N. (2018). The Role of Psycholinguistics in Language Learning and Teaching. *Tell : Teaching of English Language and Literature Journal*. 6. 47. 10.30651 / tell.v6i1.2077.
4. Chaer, A. (2015). *Psikolinguistik: Kajian Teori*. Jakarta: PT Rineka Cipta
5. What is psycholinguistics? (2013). University of Shieffield. Retrieved from <https://sites.google.com/a/sheffield.ac.uk/aal2013/branches/psycholinguistics/atypical-language-development>
6. Angel, R. (1998). Why should language teachers be interested in psycholinguistics: *Applied Linguistics*, University of Guadalajara. Retrieved from: <https://rafangel.wordpress.com/2014/07/09/language-teachers-psycholinguistics-combo>
7. Ricardo E. Schütz (2019). A Psycholinguistic Teaching Approach. *English Made in Brazil*. Retrieved from <https://www.sk.com.br/sk-mthen.html>

УДК: 378:37.091.12:159-051(045)

ШТИХ І.І.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НОРМИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

В процесі професійної підготовки майбутніх фахівців – психологів велике значення має вміння розпізнавати психічну норму і відхилення від неї з метою виявлення ресурсів для підтримання здорової частини психіки в процесі роботи з клієнтом. Результатом засвоєння даного поняття є розуміння відносності поняття норми, прийняття унікальності й різноманітності проявів індивідуальних характеристик кожної особистості, що в широкому сенсі власне є розширенням меж толерантності як однієї з фахових компетентностей практикуючого психолога.

Значущої вагомості набуває аналіз даного поняття для психологів-практиків, особливо під час їх професійної підготовки. Відповідно до освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 053 Психологія освітнього рівня Бакалавр поняття психічної норми формується в процесі засвоєння таких навчальних дисциплін як «Основи патопсихології та психіатрії», «Клінічна психологія», «Психологія особистості», «Диференційна психологія», «Психодіагностика» та ін.

Підкреслимо, що важливу роль відіграє поняття норми в такій галузі психологічного знання як патопсихологія, коло питань якої набуває особливого значення в умовах сучасного українського суспільства через нестабільну соціальну ситуацію в країні. Людська психіка зазнає значного тиску психотравмуючих факторів: зростає напруженість повсякденного життя, збільшується кількість осіб в стані стресу і фрустрації; частіше виникає почуття

тривожності і невпевненості на тлі об'єктивних труднощів і недостатньо широкої пропаганди здорового способу життя. Як наслідок - наростання кількості психічних і поведінкових порушень, помітна загальна невротизація суспільства та збільшення суїцидальних спроб, вживання психоактивних речовин тощо.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає психічне здоров'я як «стан благополуччя, в якому людина може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, може продуктивно і плідно працювати, і мати можливості робити внесок у життя своєї спільноти» і пропонує наступне визначення норми: «норма – етичний стандарт, модель поведінки, що розглядається як бажана, прийнятна та типова для тієї чи іншої культури».[3]

Продовжуючи розробляти проблему психічної норми, ВООЗ виділила й описала наступні рівні психічного здоров'я:

1. Рівень еталонного (ідеального) здоров'я, під яким розуміється повна адаптація індивіда, його гармонійний розвиток, позитивна представленість всіх критеріїв психічного здоров'я. На рівні еталонного здоров'я не проглядається ймовірність виникнення будь-яких психічних розладів.

2. Середньостатистичний рівень, при якому стан показників психіки відповідає популяційним показникам, з урахуванням статі, віку, соціального стану, соціокультурних умов та іншого. На цьому рівні допускається ймовірність можливих розладів поведінки і психіки (наприклад, в рамках криз індивідуального розвитку).

3. Конституційний рівень, пов'язаний з типологіями будови психіки і тіла. На цьому рівні допускається існування груп ризику, які визначаються згідно з особливостями конституції.

4. Рівень акцентуацій як варіантів загострення рис характеру людини, пов'язаний з підвищеною вразливістю до певних життєвих ситуацій.

5. Рівень передхвороби, при якому зазначається наявність окремих симптомів психічного розладу.

Одним із поширених підходів до розуміння норми і патології є психопатологічний підхід, відповідно до якого приймаються негативні критерії норми, норма розуміється як відсутність будь-яких виражених патологічних симптомів [1]. Якщо у людини цих симптомів не виявляється, значить, вона нормальна, значить, вона здорова. Здоров'я визначається через нездоров'я, норма – через аномалію. Так, Н.Л. Белопольська з колегами [2] виділили низку критеріїв, за допомогою яких, на думку авторів, можна ставити питання про відхилення від норми. Це такі критерії як:

- неадекватність, що проявляється у невідповідності проявів психічної діяльності в тій ситуації, в якій знаходиться суб'єкт.
- некритичність, що проявляється у зниженні або повній відсутності критики суб'єкта до своїх вчинків, до свого фізичного і психічного стану, своєї поведінки, висловлювань, результатів своєї діяльності тощо.

- непродуктивність діяльності, що проявляється у відсутності інтересу до результату своєї діяльності. Суб'єкту цікавий тільки сам процес, наприклад, здійснення часом безглуздої рухової активності. Сама діяльність для людини не має сенсу, як і її результат.

Присутність хоча б одного з перерахованих показників може служити основою для звернення до психолога з метою застосування превентивних заходів, покликаних унеможливити розвиток психічного захворювання.

Формуючи у здобувачів вищої освіти поняття норми, ми готуємо їх до здійснення професійної діяльності в сфері практичної психології. Для того, щоб займатися психотерапією, психологічним консультуванням або психологічною корекцією, психологу необхідно мати орієнтири щодо того, що вважати нормальним, а що – патологічним, від яких психологічних характеристик клієнта необхідно рятувати, а які – посилювати, формувати і розвивати. Провідним в процесі формування поняття норми і патології є принцип цілісності та єдності біологічного, психологічного та соціального в людини, згідно з яким психіка і свідомість людини є соціальними явищами, а біологічний аспект являє собою лише умови, в яких вони розвиваються.

Література

1. Братусь Б.С. Аномалии личности / Б.С. Братусь. – М.: Мысль, 1988. -304с.
2. Современные представления о психической норме и патологии : психологический, клинический и социальный аспекты : [сборник статей] / Моск. ин-т психоанализа ; отв. ред. Н. Л. Белопольская. - Москва : Когито-Центр, 2015. - 291с. <https://spbilib.ru/catalog/-/books/11079308-sovremennyye-predstavleniya-o-psikhicheskoy-norme-i-patologii>
3. Соловьева С.Л. Критерии нормы в клинической психологии // Медицинская психология в России: электрон. науч. журн. – 2014. – N 3 (26) [Электронный ресурс]. – URL: <http://mprj.ru>

УДК 159.942:316.613.434-053.6

ЩЕРБАН Т.Д., КАЧАН М.,
Мукачівський державний університет

ЕМОЦІЙНИЙ АСПЕКТ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Різні психологічні умови по-різному впливають на формування поведінки молоді особи. Характер такого впливу обумовлює як зміни, так і взаємодію в певному колі ознак психологічних особливостей, які формують поведінку. Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що молодих особистостей не навчають формувати у себе установку на емоційні контакти з оточуючими, корегувати свої емоційні реакції на зовнішні і внутрішні впливи. Крім того, сьогодні багато юнаків спостерігають зразки асоціальної поведінки у власній родині. Найбільш поширеним проявом дезадаптації дітей є агресивна поведінка, яку вважаємо однією з найгостріших проблем сьогодення. Отже, однією із суттєвих характеристик поведінки дітей старшого шкільного віку є агресивні прояви, які відрізняються різноманітними

формами агресивної активності: думки, фантазії, погрози, сварки, бійки, фізичне та психічне насилля, конфліктність, демонстративне не послухання.

Не дивлячись на багаточисельність наукових робіт з проблеми агресивної поведінки, ще отримано достатніх даних для повної вікової характеристики психології прояву агресії. Це дозволяє вважати актуальним дане дослідження. Мета дослідження полягає у вивченні емоційного аспекту прояву агресивності в старшому шкільному віці

Аналіз досліджень вітчизняних спеціалістів (О.В. Волянська [1], О.С. Дронова [2], О.Є. Мойсеева [3], О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, О.Р. Артюх та Шкарлатюк К.І. та ін.) показує, що проблема агресивної поведінки людини має комплексний характер, який полягає в існуванні тонких за своїми нюансами переходів одного виду поведінки в інший, в їх взаємозалежності і наявності форм. Ця обставина обумовлює багатоаспектний підхід (соціальний, психологічний, медичний, педагогічний тощо) у подальшому вивченні причин прояву агресії у людини, що дозволяє враховувати велику кількість умов, які приймають участь в актуалізації агресивної поведінки.

Вікові психологічні особливості є одним з основних факторів, які надають певного відтінку на агресивну поведінку, так як вони обумовлюють основні, найбільш фундаментальні відмінності в психічній діяльності людей: вони визначають специфіку міжособистісної взаємодії, характер внутрішніх переживань і емоційних реакцій, мотивацію вчинків і діяльності, а також позитивний або негативний фон відношення до себе та іншим, які спонукають особистість до дії.

Проведений теоретичний аналіз проблеми прояву агресивної поведінки в старшому шкільному віці базувався на розгляді проблеми агресії і агресивної поведінки. Агресивність як емоційний стан людини характеризується імпульсивністю поведінки, афективними переживаннями - гнівом, злістю, бажанням заподіяти шкоду або травму іншим. Агресія - це поведінка, яка спрямована на заподіяння шкоди, нанесення збитків живим та неживим предметам, а також конкретній особі чи іншим людям. Агресивна активність може проявлятися по-різному: у формі фантазій, погроз, сварок, в бійках, поведінці, яка провокує конфлікт в соціально-несхвалюваних формах поведінки. Рівні агресивності визначаються як наuczінням в процесі соціалізації, так і орієнтацією на культурно-соціальні норми, основними серед яких виступають - норми соціальної відповідальності та норми відповіді за акти агресії.

У формі агресивної поведінки реалізується прагнення до самореалізації і самоствердження. В розумінні людини, яка проявляє агресію - будь то дитина, підліток чи юнак, і навіть доросла людина - ця форма поведінки, яка об'єктивно чи помилково усвідомлена, має психологічний зміст самозахисту своєї особистості. При цьому, вона тісно пов'язана із життєвим досвідом дитинства. У дитини дуже рано формуються звичні форми поведінки, які можуть пояснити її вчинки та агресивні прояви вже в більш старшому віці.

В агресивно-захисній поведінці значно виражений комплекс афективних, глибоких емоційних переживань. Частота таких афективно-агресивних реакцій у всіх вікових групах дітей і підлітків досить поширена. Різноманітні й форми поведінки, які їх включають. Це й неслухняність, наклепи, брехня, пропуски занять в школі, відмова від їжі, спроби самогубства тощо. Агресія, як правило, є одним із багатьох засобів, які використовують неповнолітні для пізнання своїх можливостей за допомогою спеціально створених ними конфліктних ситуацій [4].

Розгляд емоційного аспекту агресивної поведінки в старшому шкільному віці показав, що вона полягає в особистісному самозахисті та особистісному самоствердженні.

Агресивні прояви, які часто повторюються, мають афективну природу (емоції, почуття, емоційні стани) проявляють тенденцію до фіксації в поведінці людини як своєрідно афективні стереотипи поведінки, а пізніше, в якості її особистісних рис й особливостей, що набувають певний рівень вираженості автономності [5]. Говорячи про емоційні переживання дітей старшого шкільного віку, можна сказати, що супроводжувальні їх дії за своїм особистісним смислом характеризуються самоствердженням і самозахистом, що відображається у агресивній поведінці юнацького віку в дев'ятих широкого діапазону.

Отже, агресивна поведінка як варіант соціально-психологічної неадаптованості можна розглядатися як особливий мотив, спрямований розвиток особистості до несприйнятливих дій. Дане положення може використовуватися шкільними психологами для організації профілактичної роботи щодо агресивності дітей старшого шкільного віку.

Література

1. Волянська О.В. Проблема агресивної поведінки підлітків: фактори та механізми соціалізації. Вісник НУ «Національна академія України ім. Ярослава Мудрого» Серія «Соціологія». Том 3, №30 (2016).
2. Дронова О.С. Теоретико-прикладні засади профілактики та корекції агресивної поведінки неповнолітніх / О.С. Дронова // Практична психологія та соціальна робота. – 2010. – №7
3. Мойсеєва О. Є. Психологія агресії: вікові та генетичні виміри: навч.-метод. посіб. К.: КММ, 2010. 128 с.
4. Стан та чинники здоров'я українських підлітків: моногр. О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, О.Р. Артюх та ін.; наук. ред. О.М. Балакірева. К.: ЮНІСЕФ, Укр. інт соц. дослідж. ім. О. Яременка, 2011. 172 с.
5. Шкарлатюк К.І. Агресія та здатність до прогнозування в підлітковому віці // Психологічні перспективи. Вип. 17. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2010.

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ ПІДЛІТКІВ

Суспільство зацікавлено у вихованні особистості здатної до постійного саморозвитку та самовдосконалення. Основою для формування потреби саморозвитку є самосвідомість. У психологічній науці підкреслюється значення підліткового та юнацького віку в розвитку самосвідомості. Саме у підлітковому віці відбувається становлення особистості, що усвідомлює себе.

Змістовно та розгорнуто описані особливості та проблеми в розвитку самосвідомості у працях таких сучасних дослідників: Г. М. Свіденської [3], яка у своїй науковій статті докладно та грамотно проаналізувала теоретико-методологічні засоби емпіричного дослідження компонентів самосвідомості дітей підліткового віку; І. Г. Андреевої [1], що у своїй праці розкрила значення самоставлення підлітка як фундаменту рефлексії та самооцінки особистості; Р. Зозуляк-Случик [2] та О. Лесюк, які вдало розкрили психологічні особливості формування самооцінки підлітків – одного з стовпів самосвідомості; Яворської-Ветрової І. В. [5], котра зайнялася дослідженням такого важливого компонента самосвідомості як структура уявлень про себе у молодших підлітків, у яких є труднощі в адаптації до шкільного навчання, і, відповідно їх рівень розвитку самосвідомості є також досить низьким; А. Д. Чернової [4], яка, досліджуючи особливості формування самосвідомості підлітків, значну увагу приділила формуванню та трансформації «Я-концепції» молодої людини.

Мета даного дослідження — емпірично вивчити динаміку розвитку особливостей самосвідомості підлітків. Вибірку учасників склали 100 учнів 5-х та 9-х класів (50 учнів з 5-х класів: 2 хлопчики і 27 дівчаток; 50 учнів з 9-х класів: 26 дівчат і 24 хлопців). У дослідженні було використано методику Q-сортування (Q-sort) В. Стефансона.

Можемо зазначити, що результати, отримані на вибірці учнів п'ятих класів, значно відрізняються від показників, отриманих на вибірці учнів дев'ятих класів. Це особливо помітно за наступними шкалами:

1) Шкала І, яка відповідає за самоповагу. Лише 36% досліджених молодших підлітків мають хороше ставлення до себе та вірять у власні сили. У підлітків 9-х класів цей показник значно вищий – 54%, тобто більшість з них позитивно до себе ставляться.

2) Шкала ІІІ, яка відповідає за очікування позитивного чи негативного ставлення до себе та оточуючих. В молодших підлітків лише 30% учасників очікують на позитивне ставлення до себе з боку оточуючих. Це досить поганий показник але, можливо, ці дані пов'язані саме зі шкільною успішністю та відставанням більшої частини учнів від своїх товаришів у навчанні. В старших підлітків ситуація значно краща – 74%, що свідчить про їх більш оптимістичні

думки щодо ставлення з боку оточуючих; або ж деякі з них дали не зовсім щирі відповіді на запитання з методики.

3) Шкала 2 пов'язана зі шкалою III, і в ній результати не настільки сильно відрізняються одне від одного, як у попередній шкалі: 48% у молодших підлітків та 70% у старших підлітків. Можливо деяка частина учасників дослідження була не цілком щирою у своїх відповідях, або ж неправильно внесла їх у бланк відповідей.

4) Шкала 6 пов'язана з самоінтересом, і, в свою чергу, перегукується із шкалою IV, показники якої не дуже відрізняються одне від одного (60% - п'ятикласники, 56% - дев'ятикласники). У 48% учнів 5-х класів виражений інтерес до себе. Це трохи менше, ніж у половини учасників дослідження.

5) Шкала 7 (відповідає за саморозуміння). У 72% респондентів з вибірки 5-х класів переважають значно вищі показники, ніж у 46% респондентів з 9-х класів. Тобто більша частина п'ятикласників досить добре розуміє себе, свої мотиви, інтереси. У них ще немає настільки кризової ситуації як у дев'ятикласників, у яких більшість знаходиться на розпутьті. Це може бути пов'язане як з власними почуттями і переживаннями, так і з вибором між продовженням подальшого навчання у старшій школі, або ж здобуттям середньої спеціальної освіти.

Узагальнюючи, можна відмітити, що позитивні показники результатів як молодших, так і старших підлітків, отримано за шкалами S, II, IV, 1, 3, 4, 5. Причому отримані результати перевищують середні, тобто більшість підлітків, як молодших, так старших вже мають досить добре розвинену самосвідомість. Звичайно, показники старших підлітків у більшості, перевищують показники молодших підлітків, оскільки в них вже набагато вищий рівень самосвідомості та присутнє вже хоч якесь усвідомлення власних бажань та потреб. І до того ж, там уже відбувається поступовий перехід до нового вікового етапу, такого як юнацтво.

Таким чином, за допомогою даної методики виокремлено особливості розвитку самосвідомості індивідів відповідно до вікових рамок. Вчителям та психологам необхідно знати ці особливості для організації психолого-педагогічного супроводу та при необхідності надання їм психологічної допомоги.

Література

1. Андреева И.Г. Исследование особенностей самоотношения подростков // Психолого-педагогический журнал Гаудеамус. 2016. Т. 15. № 2. С. 87–93. 16.
2. Зозуляк-Случик Р. Психологічні особливості формування самооцінки підлітків / Р. Зозуляк-Случик, О. Лесюк // Обрії. - 2015. - № 1. - С. 23–26.
3. Свіденська Г. М. Теоретичні та методологічні засади психологічного дослідження самосвідомості підлітків / Г. М. Свіденська // Проблеми сучасної психології. — 2011. — Вип. 13. — С. 383—394. — Рез. англ. — Бібліогр.: с. 393—394.
4. Чернова, А. Д. Особенности самосознания подростков / А. Д. Чернова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2019. — № 19 (257). — С. 324-325.
5. Яворська-Ветрова І.В. Розвиток самосвідомості підлітків як ресурс їх особистісного становлення (Психологічні реалії становлення особистості підлітка: сучасність та

УДК 159.923.2-053.6

ЩЕРБАН Т. Д., БРЕЦКО І. І., БАБИЧ К.І.,
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА Я-КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО ПІДЛІТКА

Важливою стороною самосвідомості підлітка виступає потреба у самоствердженні. Самоствердження – це закономірно виникаючий атрибут соціалізації підлітка, що виявляється в спрямованості його особистості на виділення і реалізацію своєї самості в системі соціальних зв'язків. Потреба в самоствердженні настільки сильна, що заради визнання себе однолітками, підліток здатний на будь-які вчинки: він може поступитися своїми поглядами і переконаннями, може здійснити дії всупереч своїм моральним установам [20]. Потребою в самоствердженні можна пояснити і трансформації естетичної сторони образу „Я”. Так, характерним є самоствердження за рахунок зовнішності, одягу, стилю.

На процес самоствердження підлітка дуже сильно впливає його самооцінка [1]. Особливості самооцінки впливають на всі сторони життя підлітка: на емоційне самопочуття і взаємини з оточуючими, на розвиток творчих здібностей та успіхи в навчанні і є показником рівня самоприйняття та самоповаги особистості.

На певному етапі самоствердження підліток починає порівнювати себе з оточуючими людьми: однолітками, батьками, дорослими. Таке порівняння надає підліткові знань про інших людей, особливості їхнього характеру та поведінки. Уявлення про інших людей та самого себе не завжди реалістичні. У багатьох підлітків самооцінювання деяких якостей завищене. На цій основі іноді виникає уявлення про несправедливе ставлення до підлітка дорослого, наприклад батьків чи вчителя. Це може привести до виникнення у підлітка афекту чи комплексу специфічних особливостей; з'являється образливість, підозрілість, недовірливість, іноді агресивність і завжди – надмірно підвищена чутливість до оцінок інших на перші невдачі підліток, як правило, реагує афективно, а хронічні невдачі підвищують невпевненість у собі. У деяких підлітків знижується рівень домагань, а у деяких з'являється бажання обов'язково подолати труднощі, довести можливість цього собі та „усім”.

У процесі пошуків свого „Я” (цінностей, ідеалів, поглядів, набуття ідентичності, самоствердження і саморозвитку у підлітків на рівні самоусвідомлення формується система внутрішньо узгоджених уявлень про себе, образів „Я” - Я – концепція [5].

Я-концепція – це „теорія самого себе”, або „установка відносно власної особистості”. При цьому мова йде про динамічну психологічну величину, що

залежить від змін соціального середовища і суспільних відносин [4].

„Я-концепція” розвивається під впливом первинного досвіду соціалізації в сім’ї. З віком в її становленні набувають значення поза сімейні фактори: школа, однолітки, суспільство. „Я-концепція” - це результат взаємодій біологічних, психологічних і психосоціальних факторів в ході особистісного зростання людини [1]. Перш за все це основа почуття самоцінності особистості підлітка, яке є важливим у формуванні його особистого становища у суспільстві [2].

Розрізняють дві форми Я-концепції – реальну і ідеальну. Перша – це уявлення людини про себе. Поняття „реальна” ще зовсім не означає, що ця концепція реалістична. Вирішальну роль тут відіграє власна точка зору і власна оцінка. Ідеальна Я-концепція (ідеальне „Я”) – це самооцінка особистості у відповідності з бажаннями „яким би я хотів бути”

Реальна і ідеальна Я-концепція можуть в більшій чи меншій мірі відрізнитися. Їх дивергенція може перетворитися у важливе джерело конфліктів, коли високі вимоги стикаються з зовсім далекою від них психологічною ситуацією. Оскільки в період дорослішання Я-концепція проходить важливу фазу розвитку, що протікає не плавно, а із змінною швидкістю, то дисонанс між реальною і ідеальною Я-концепціями часто стає особливо помітним в рамках підліткових криз [3].

Самооцінка підлітків залежно від контексту проявляє як мінливість, так і стійкість. Вона в основному мінлива в аспекті можливостей впливу та влади і стійка і ціннісному аспекті. Сформоване те чи інше відчуття власної цінності людина проносить у відносно незмінному вигляді через різні життєві ситуації. А відчуття людиною своїх можливостей впливу на обставини змінюється в залежності від соціального контексту

Література

1. Заброцький М.М. Основи вікової психології / Заброцький М.М. Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2001. – 112с
2. Моляко Р.В. Ставлення підлітків до власної зовнішності / Р.В. Моляко– Обдарована дитина, 2001. - №2. – С.36-41.
3. Максимова Т.М. Состояние здоров’я и ценностные ориентации современной молодежи / Максимова Т.М. // Здоровоохранение Российской Федерации. – 2002. – №2. – С.40-43
4. Самооцінка учня / С. Максименко та інш. – К. : Главник, 2004 – 112 с.

УДК 159.922.6:177.82

ЩЕРБАН Т. Д., БРЕЦКО І. І., ШНІЦЕР А.В.,
Мукачівський державний університет

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ САМОТНОСТІ

Проблема самотності має специфічні риси в кожному віці. Значення, зміст, вплив на особистість самотності суттєво змінюються впродовж розвитку особистості.

У новонароджених і немовлят ми не знайдемо жодного із специфічних проявів почуття самотності. Проте, численні спостереження і дослідження переконливо доводять, що діти цього віку відчують самотність внаслідок ізоляції. Однак дитина потребує не просто фізичної присутності батьків. Ведучою потребою в цьому віці є потреба в емоційному спілкуванні.

Близько 2,5 - 3 років настає новий етап відокремлення особистості. В умовах самостійної діяльності в дитини формується самосвідомість, що забезпечує подальший повноцінний розвиток особистості. Як і дорослі, коли їх не задовільняє коло спілкування, маленькі діти можуть відчувати власну непотрібність, покинутість, тугу, хворобливі нездужання. Отже, до самотності дітей слід ставитись із тим самим розумінням і співчуттям, що й до самотності дорослих.

Якщо дошкільник не рефлексує, навіть ще не намагається з'ясувати, що в його світі не так, то діти молодшого шкільного віку вже частково усвідомлюють причини своєї самотності. Згідно з Х.Салліваном, діти цього віку потребують спілкування з товаришами, схожими на них самих, тобто з однолітками. Справді, молодші школярі висувають як одну з головних причин своєї самотності відсутність дружніх стосунків або невключеність у референтну групу. [1]

Існує багато категорій дітей без друзів, ті, хто живуть в дуже віддалених і усамітнених місцях, де просто немає можливостей завести друзів; є діти, які уникають спілкування через серйозні фізичні, розумові або емоційні недоліки; на певних стадіях деякі просто не відчують великої потреби в дружбі. Нас зацікавила група, найпоширеніша, що включає дітей, які б хотіли розширити або поліпшити свої дружні стосунки. В своєму дослідженні Зік Рубін виділяє три категорії "дітей без друзів" [2;3].

Перша категорія - це діти, яким важко завести друзів або зберігати дружні відносини через відсутність навичок спілкування. Щоб завести друзів, діти повинні вміти включитись у групову діяльність, проявити доброзичливе ставлення до іншого, чутливість, тактовність, вміти зрозуміти і прийняти дружнє ставлення до себе з боку іншої дитини, вміти вирішувати конфліктні ситуації. Опанування цими навичками іноді буває дуже складним для дитини. Здебільшого діти вчать на навичкам спілкування на прикладах своїх однолітків. Але буває необхідна і допомога дорослих: іноді в формі демонстрації подібних навичок, пояснень і відгуків про них, у складніших випадках - у вигляді занять за спеціально розробленими психологами програмами. [4]

Друга категорія - це діти, що втратили друзів через зміну місця проживання або школи. Втрата близьких друзів, звичного кола спілкування викликають почуття самотності, депресію, роздратування. Додаткову складність становить необхідність стати частиною нового соціального оточення. Чим старша дитина, тим важче це здійснити, оскільки компанія, колектив, як правило, вже склалися, і в них досить нелегко увійти новачку.

Третя категорія - це діти, чия дружба переривається внаслідок поступового виникнення психологічної ізоляції. Розрив дружніх стосунків буває дуже рідко, за взаємною згодою. Завжди один кидає, а інший лишається в ролі покинутого. Тактовно владнати цей конфлікт дітям вдається дуже рідко. Тому найчастіше він приводить до виникнення значної кризи в житті дитини.

На сьогодні впевнено можна говорити про вплив стосунків з батьками на виникнення в дорослої людини відчуття самотності. Доведено, що найменш уразливими в зрілому віці є ті, хто мав теплі, довірливі взаємини з батьками і завжди був впевнений в їх підтримці. Конфліктні відносини з батьками пов'язуються з помірною самотністю дорослої людини. Відсутність же одного: батьків - причина глибокої самоти в зрілому віці. При цьому жодним дослідженням не доведено, що смерть батьків вплинула на тривале відчуття самотності. Головним фактором є розлучення батьків. Встановлено, що чим молодший був респондент під час розлучення батьків, тим самотнішим він почуватиме себе в зрілому віці, особливо, якщо розлучення мало місце, коли респонденту не виповнилося 6 років.

Отже, слід пам'ятати, що самотність - відчуття суб'єктивне і на специфіку його переживання суттєво впливатиме життєва позиція людини. Зазвичай, з роками життєва позиція принципово не змінюється, однак у літніх людей вона стає очевиднішою.

Література

1. Заброцький М.М. Основи вікової психології / Заброцький М.М. Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2001. – 112с
2. Долгинова О.Б. Одиночество и отчужденность в подростковом \ юношеском возрасте / Долгинова О.Б. - С. - П., 1996. – С.78-82.
3. Швалб Ю.М. Одиночество: Социально-психологические проблемы / Швалб Ю.М., Данчева О.В.- К.:Украина, 1991. - 270 с.
4. Самооцінка учня / С. Максименко та інш. – К. : Главник, 2004 – 112 с.

УДК 539.3

БАБИЧ С. Ю.,
Інститут механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України
ЛАЗАР В. Ф.,
Мукачівський державний університет
ДЕХТЯР С.В.,
Київський національний економічний університет

**ВПЛИВ ПОЧАТКОВИХ НАПРУЖЕНЬ НА КОНТАКТНИЙ ТИСК ПРИ
ВЗАЄМОДІЇ ПОПЕРЕДНЬО НАПРУЖЕНИХ ПРУЖНИХ КІЛЬЦОВОГО ШТАМПА І
ПІВПРОСТОРУ**

У даній роботі розглядається задача про контактну взаємодію пружних попередньо напружених кільцевого штампа і півпростору. Дослідження виконані у рамках лінеаризованої теорії пружності у загальному вигляді для стисливих і нестисливих тіл при довільній структурі пружного потенціалу. Оскільки практично у всіх елементах конструкцій і деталей машин присутні початкові (залишкові) напруження, то актуальність таких досліджень не повинна викликати сумнівів.

Скінчений пружний кільцевий штамп з плоскою основою, геометрична вісь симетрії якого співпадає з віссю Y_3 циліндричної системи координат, що напрямлена в середину півпростору стискається у півпростір з силою P (після виникнення у штампі та у півпросторі початкового деформаційного стану; R_1, R_2 відповідно внутрішній та зовнішній радіуси штампа). Вважаємо, що зовнішнє навантаження прикладене тільки до вільного торця штампа переміщуються у напрямку осі симетрії Y_3 на одну і ту саму величину ε . Крім цього, припускаємо, що поверхні поза ділянкою контакту залишаються вільними від впливу зовнішніх сил, а в зоні контакту переміщення та напруження – неперервні.

Припускається, що початкові стани пружного кільцевого штампа та пружного півпростору однорідні та рівні. Дослідження проводяться в координатах початкового деформованого стану, які пов'язані з лагранжовими координатами (природного стану) [1].

Крім цього вплив кільцевого штампа викликає невелике збурення відповідних величин основного напружено-деформованого стану. Також передбачається що пружний кільцевий штамп та пружний півпростір виготовлені з різних ізотропних (трансверсально ізотропних) або композиційних матеріалів.

Для конкретних видів пружного потенціалу (потенціал Тревоара для нестисливих тіл) проведені числові розрахунки щодо впливу початкових

напружень на закон розподілу контактних характеристик пружних тіл, які взаємодіють.

Зокрема, при постійному зовнішньому навантаженні вплив початкових напружень на напружено деформований стан пружного півпростору, в який втискується пружний кільцевий штамп з початковими напруженнями досить суттєвий. У випадку відсутності початкових напружень одержані результати співпадають з [2-3].

Отримані результати з врахуванням попередньо напруженого стану при контактній взаємодії можуть бути використані для регулювання контактних напружень і переміщень при розрахунках елементів конструкцій на міцність.

Література

1. Гузь О.М.; Бабич С.Ю.; Рудницький В.Б. Контактна взаємодія пружних тіл з початковими напруженнями.- Київ: Вища школа, 1995, 304с.
2. Гривицкий Д. В.; Кизима Я. М. Осесимметричные контактные задачи теории упругости и термоупругости.- Львов, Вища школа 1981, 136 с.
3. Бабич С.Ю., Глухов Ю.П., Лазар В. Ф. Построение точных решений динамических задач для тел с начальными напряжениями на основе комплексных потенциалов //Материалы VI межн. научно практ. конф. “Актуальные вопросы и перспективы развития транспортного и строительного комплексов”. Белорусский государственный университет транспорта, Гомель.- 2020.-с.162-165.

УДК 371.315.6

БОКША Н. І.,
Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНЕ ШКІЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК МЕТОД СТИМУЛЮВАННЯ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Вагомою педагогічною проблемою сучасного освітнього процесу є підвищення мотивації до навчальної діяльності серед учнів старшої школи – школярів-підлітків. Для старшокласників життя у школі проходить під знаком необхідності вибору подальшого життєвого шляху, майбутньої професії, соціальної самореалізації тощо [1]. У 2018 році Україна взяла участь у Міжнародному дослідженні якості освіти PISA, в результаті якого стало відомо, що українські 15-річні підлітки мають значні труднощі у вирішенні завдань щодо реальних життєвих ситуацій, для розв'язання яких потрібно не репродуктивне відтворення набутих знань і вмінь, а здатність ефективно застосовувати їх у нових, нестандартних ситуаціях [2]. Тому залучення учнів до роботи над проектами, які б сприяли розвитку особистості, життєвих орієнтирів та цінностей, були соціально значимими, є надзвичайно актуальним.

Одним з найбільш успішних методів формування соціальної відповідальності та підготовки до свідомого життя учнівської молоді у школі є розвиток молодіжного підприємництва. Соціальне шкільне підприємництво може стати успішною **навчальною діяльністю учнів із виробництва та реалізації товарів чи послуг** [3]. Модель шкільного підприємництва успішно

працює у США, Європі та Індонезії. Існують успішні ініціативи у країнах Східної Європи.

Соціальне шкільне підприємство може займатися виробництвом будь-яких товарів чи послуг, які не шкодять довкіллю та людям: шити одяг та аксесуари із вторинної сировини, вирощувати зелень, розробляти дизайн та надавати послуги тощо [2]. Таким чином, для продуктивної діяльності в межах шкільного підприємства важливо визначитися з товаром, що буде вироблятися, чи послугою, яка буде надаватися. Банком ідей для об'єктів виробництва в межах шкільного підприємства можуть стати навчальні проекти, які виконуються учнями з дисциплін «Трудове навчання» та «Технології».

На сьогодні в кількох українських та міжнародних організацій є прагнення підтримувати та розвивати шкільне підприємництво в Україні [3]. Основними заходами розвитку та забезпечення сталості даного концепту є: створення інформаційних та консультаційних матеріалів для учнів та шкіл; створення шкільних фірм та національної мережі шкільного підприємництва; організація конкурсів на найкращі шкільні підприємства та їхні продукти; створення екосистеми та фонду для підтримки шкільного підприємництва в Україні; розробка пропозицій для уряду щодо розвитку та імплементації концепту у сфері не- та формальної освіти [3].

Таким чином, соціальне шкільне підприємництво може стати ефективним методом формування в учнівської молоді соціальної відповідальності, розвитку практичних навичок до певної професійної діяльності, а також значно підвищити рівень вмотивованості до навчальної діяльності.

Література

1. Особливості мотивації навчання відповідно до вікових особливостей учнів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://snvk.org.ua/osoblivosti-motivacii-navchannya-vidpovidno-do-vikovih-osoblivostej-uchniv-19-28-17-29-07-2020/>

2. Навчальна програма курсу за вибором «Соціальне шкільне підприємництво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://SSE.eef.org.ua/>

3. Шкільне підприємництво: як запустити бізнес до 18-ти років. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/view/shkilne-pidpryyemnytstvo-yak-zapustyty-biznes-do-18-ty-rokiv/>

УДК 005.334

БРАТЮК В.П.,
Мукачівський державний університет

РОЛЬ РИЗИК – МЕНЕДЖМЕНТУВ СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах, завдяки розвитку високих технологій та зростанню рівня населення, запровадження карантинних заходів, локдауну, відбувся перехід від економіки масового виробництва до економіки індивідуальних послуг. Підприємства мають справу з постійними ринками, де ваги набуває пошук альтернативних каналів продажу та пропозиція різних підходів та інновацій. Але, нажаль, все це супроводжується значним ризиком, який

виникає внаслідок існування невизначеності зовнішніх умов і внутрішньої реалізації процесів діяльності організацій.

Хочеться відмітити, що своєчасне виявлення та оцінка факторів інноваційного ризику виступає головним завданням ризик-менеджменту організації, фахівця.

Вцілому, формулюванню ефективної інноваційної політики має бути приділено, на нашу думку, особливу увагу, позаяк можливий економічний розвиток майбутнього визначатиметься рівнем інноваційної активності та впровадженням нових підходів, миттєвості реагування на ризикові обставини. Всилу вищевказаного, особливої актуальності набувають питання побудови цілісної системи забезпечення інноваційного розвитку, інноваційного підходу, включаючи ідентифікацію, діагностику, локалізацію ризиків та вибір найбільш “безболісних” варіантів їх оцінки та мінімізації.

Отже, для нас є важливим визначення основних інноваційних ризиків та виявлення спеціальних методів ідентифікації і оцінка рівня ризиків, які мають негативний вплив на досягнення основних цілей і результатів інноваційної діяльності на підприємстві.

В фінансовому секторі ризик-менеджментом вважають процес ідентифікації, аналізу, обліку чи пом'якшення факторів невизначеності у прийнятті інвестиційних рішень. Власне, ризик-менеджмент виникає, коли інвестор і фондовий менеджер аналізують потенційні втрати в інвестуванні, будують прогнози і вдаються до певних дій – або відмовляються від дій – для реалізації інвестиційних цілей і дотримання припустимих меж ризику.

Основна ціль закладена при управлінні ризиками - це мінімізація втрат, пов'язаних з виникаючими невідповідностями. Для всіх проектів процес ризик – менеджменту складається з наступних етапів: ідентифікація, діагностика та оцінка ризику, розробка заходів для зменшення рівня ризику.

Метою ризик-менеджменту є отримання максимального прибутку за оптимального співвідношення коштів, що було вкладено, доходу і ризику.

До ризик-менеджменту входять стратегія і тактика управління.

Стратегія ризик-менеджменту передбачає оцінку негативних і позитивних факторів і складання плану дій з їх урахуванням. **Тактика** ризик-менеджменту передбачає: реєстрацію підприємства з урахуванням майбутнього податкового навантаження, виставлення пріоритетів у фінансуванні, визначення меж можливих фінансових ризиків – «червона лінія» для бізнесу, податковий консалтинг, аудит, контроль прибутку і витрат, укладання надійних угод.

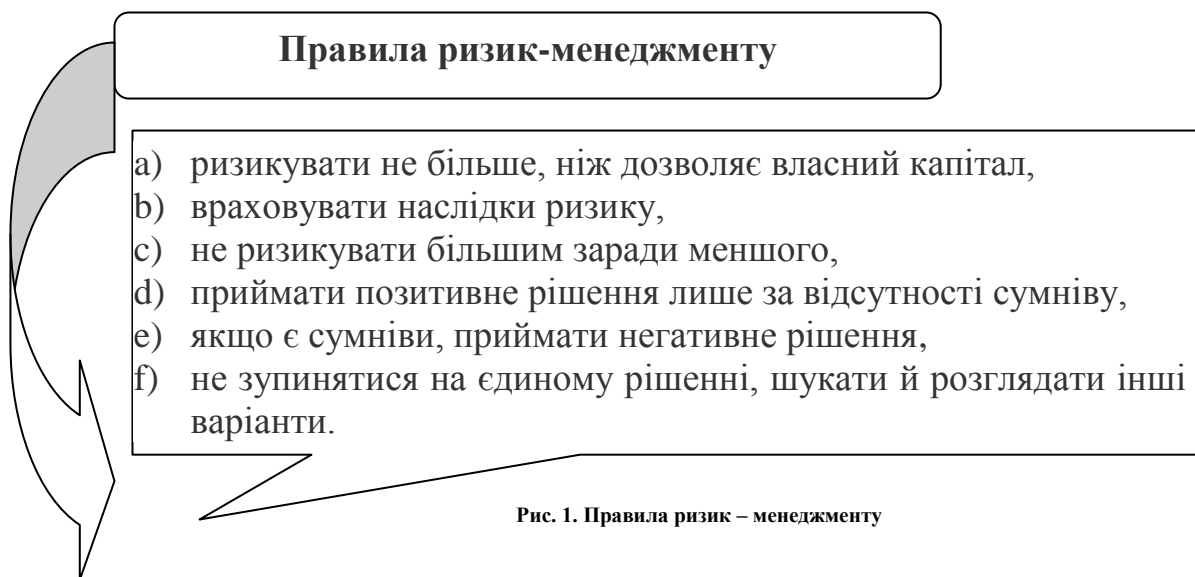
Ризик-менеджмент складається із підсистем, що керують і що є керованими, або з суб'єкту та об'єкту управління.

Суб'єкт управління – група осіб, наприклад, фінансовий менеджер, фахівець зі страхування, аквізітор, актуарій, андеррайтер, що відповідає за оцінку і мінімізацію ризиків.

Об'єктами управління у ризик-менеджменті є: різні чинники ризику, інвестиції, економічні відносини між різними організаціями.

Головну роль у прийнятті рішень у ризик-менеджменті відіграє інформація – статистична, економічна, комерційна, фінансова й інша, залежно від специфіки й цілей бізнесу.

Приклади інформації у ризик-менеджменті: вірогідність появи страхового випадку/події, наявність і величина попиту на продукт чи сервіс, фінансова стабільність і платоспроможність клієнтів, ціни, курси і тарифи, умови страхування, дивіденди і проценти. Правила ризик – менеджменту наведено на рис.1.

Отже, ідентифікація та визначення основних методів аналізу ризиків є невід'ємною складовою успішної інноваційної діяльності на підприємстві. А вчасна і вдала реалізація шляхів мінімізації ризиків сприятиме його успішній інноваційній діяльності, що призведе до збільшення його ефективності та закріпить його конкурентні позиції на ринку.

Література

1. Демкин И. В. Управление инновационным риском на основе имитационного моделирования/ И. В. Демкин// Проблемы анализа риска. – 2011. – Том 2, №3, С. 2-51.

2. Руководство к своду знаний по управлению проектами (Руководство РМВОК), 4-е изд. – Project Management Institute. Inc., 2010. – 241 с.

3. Загальний табель форм державних статистичних спостережень на 2020 рік [Електронний ресурс] – стаття – режим доступу. <http://www.ukrstat.gov.ua/table/zmist.htm>

ІНФОРМАЦІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ - СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Державна управлінська діяльність на сучасному етапі розвитку суспільства зазнає суттєвих змін як за своїм змістом, так і за технологією. Ці зміни пов'язані не тільки з корінною перебудовою форм і методів державного управління, а й з підвищенням рівня сучасної комп'ютерної техніки і технології збирання та обробки управлінської інформації. Можливість вільного поширення знань в інформаційному просторі створює передумови для зміни концептуальної парадигми системи документальних комунікацій.

Значний вклад в дослідження проблем теорії та методології формування обліково-аналітичної системи внесли: Ф.Ф. Бутинець, Г.Г. Кірейцев, М.А. Вахрушина, С.Ф. Голов, В.Б. Івашкевич, Д.В. Макименко тощо.

Суттєве місце у прийнятті управлінських рішень належить інформаційним передумовам. Можливості вирішення завдання різко зростають коли планові і бухгалтерські дані виявляються зіставними, а інформація про об'єкти обліку достатньо аналітична. Наприклад, інформація про виробничі витрати чітко відображає їх цільове спрямування, планування і облік витрат ведеться за центрами їх виникнення і центрами відповідальності [2].

Інформацію, що використовується в управлінні, класифікують за різними ознаками:

1. за формою відображення - візуальна (графіки, таблиці, табло і т. д.), аудіо інформація (сприймається на слух завдяки звукозапису), аудіовізуальна (поєднує інформацію у формі зображення і звуку);
2. за формою подання - цифрова, буквена і кодована;
3. за порядком виникнення - первинна і похідна;
4. за характером носіїв інформації - документована і не документована;
5. за призначенням - директивна (розпорядча), звітна і довідково-нормативна;
6. за напрямом руху - вхідна і вихідна;
7. за стабільністю - умовно-перемінна та умовно-постійна;
8. за способом відображення - текстова (алфавітна, алфавітно-цифрова) і графічна (креслення, діаграми, схеми, графіки);
9. за способом обробки - що піддається і що не піддається механізованій обробці [1].

Будь-яка за змістом інформація існує у формі різних її матеріальних носіїв (у вигляді електричних імпульсів, усної мови, магнітного запису, показів лічильників, письмових документів, перфокарт і т. ін.) Для управління

найбільше значення має інформація, зафіксована на постійних носіях, перш за все у вигляді різних паперових документів, магнітних стрічок, барабанів, перфокарт і перфострічок [2].

Інформацію передають організовано (формально) і стихійно (неформально). Так, періодичні звіти за визначеною формою становлять організований зворотний зв'язок, а стихійне поширення чуток - неформальні канали зв'язку між людьми.

Теорія інформації, основи якої були сформовані К. Шеноном, застосовується для визначення швидкості, з якою можна передавати інформацію по каналах зв'язку. На швидкість передачі інформації впливають джерело сигналу (дискретний або безперервний сигнал), характеристики каналу зв'язку (його пропускна здатність) і шуму.

Практика свідчить, що в сучасних умовах ефективність управління значною мірою залежить від інформаційного забезпечення, від повноти інформації.

Корисність інформації прийнято оцінювати за тим ефектом, який ця інформація здійснює на результати управління. На практиці інформація може бути зовсім непотрібною (не змінює ймовірності досягнення цілі і розв'язання поставлених завдань) і надзвичайно цінною, дає змогу підвищити імовірність досягнення цілі [3].

Важливою якісною характеристикою інформації є її вірогідність. Вірогідною якісною характеристикою інформації є її вірогідність. Вірогідною вважають інформацію, яка не перевищує припустимий рівень перекручення дійсного явища або процесу і відображає те, що вона повинна відображати. На вірогідність інформації, яка надходить, впливають інформаційні бар'єри, тобто перешкоди, що заважають збереженню кількості і якості інформації і призводять до її неповноти (географічні, відомчі, економічні, технічні, психологічні бар'єри) [1].

Надмірність інформації (повторюваність, дублювання) може бути корисною, якщо вона підвищує надійність системи даних, і непотрібною - якщо вона містить дані, які повторюються і не використовуються для прийняття рішень. Кожний менеджер за будь-яких обставин повинен забезпечувати надійну цінність інформації, що передається. Критерієм в оцінці цієї вимоги є глибина, змістовність і ступінь відповідності інформації поставленим цілям.

В основу системи управлінського обліку покладено інформаційну систему, яка використовує вхідну інформацію та відповідні процеси з метою одержання результатів, що відповідають точно визначеним цілям управління [3].

Його інформаційна база використовується всіма функціями управління, в тому числі функціями планування, контролю та оцінки з метою прийняття управлінських рішень.

Отже, на даному етапі розвитку економіки посилюється увага щодо використання інформаційних ресурсів, які виступають фактором раціонального

господарювання. Інформація дозволяє економно та раціонально витратити ресурси для виробництва продукції (матеріальні, трудові, технічні, енергетичні, організаційні тощо) через впровадження нових технологій, інновацій, досягнень науки і техніки.

Література

1. Бухгалтерський управлінський облік. За ред. Ф.Ф. Бутинця, Житомир ПП «Рута» 2005. - 479с.
2. Левицький С. І. Інформаційні системи на підприємствах: розвиток теорії та практики: монографія / С. І. Левицький, Р. М. Лепа, Ю. О. Коваленко, О. В. Фінагіна, К. В. Харіна / НАН України. Ін-т економіки пром-ті. – Донецьк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2017. – 250 с.
3. Максименко Д. В. Інформаційне забезпечення оперативного управління / Д. В. Максименко // Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Мукачєво, 18 квітня 2018 р. – Мукачєво: Вид-во МДУ, 2018 - С. 249-251.

УДК 62-93

ГАБОВДА О.В.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННО - ПРОМЕНЕВОГО АДИТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ВЕЛИКОГАБАРИТНИХ МЕТАЛЕВИХ ДЕТАЛЕЙ

Очевидно, що при стрімкому розвитку адитивного виробництва, коли вже існують сотні промислових машин, які використовують різноманітні адитивні технології та матеріали, вибрати найкращий варіант для конкретного виробничого проекту достатньо складно. Вибір залежить не тільки від форми і матеріалу деталі, але й від її розмірів.

На даний час у виготовленні великогабаритних металевих деталей лідирує американська компанія Sciaky, Inc, яка розробила свою унікальну адитивну технологію Sciaky (EBAM) за методом DED (Direct Energy Deposition – пряме осадження енергії) на основі дроту. На думку спеціалізованої видавничої компанії Metal Expert, Sciaky пропонує найбільші в світі конструкції металевих деталей.

Переважна більшість виробленої продукції пов'язана з титаном для сертифікованих аерокосмічних і оборонних програм, хоча номенклатура марок металевих дроту, який використовується для виготовлення деталей, достатньо широка: титан і титанові сплави; інконель (718, 625); тантал; вольфрам; ніобій; нержавіюча сталь (серія 300); алюміній (2319, 4043); сталь 4340; ціркаллої; мідь - нікель (70-30); Нікель - мідь (70-30) та ін.

На відміну від традиційного виробництва масштабних поковок і відливок, виготовлення яких триває багато місяців, термін виготовлення таких самих деталей на обладнанні Sciaky за технологією EBAM скорочується до декількох днів. Найбільш ефективний діапазон розмірів за технологією EBAM - (5,79 x

1,22 x 1,22) м - для призматичних деталей та до 2,44м в діаметрі – для циліндричних. Швидкість осадження матеріалу до 11,34 кг/год [1].

Перевагами цього адитивного виробництва, крім швидкості, є економічність, оскільки сировина для дроту більш ніж на 50% дешевше порошку, а також безпечніше та легше у зберіганні (титановому порошку властива легкозаймистість).

Процес EBAM відбувається у глибокому вакуумі (1×10^{-6} МПа), тому він не вимагає використання аргону або інертного газу для захисту деталей.

Ексклюзивний процес подвійної дрової подачі дозволяє подавати два різних металевих сплави в одну ванну розплаву для створення деталей з нестандартних сплавів. Це також дозволяє конструкторам варіювати суміші сплавів для виробництва різних деталей. Деталі також можна виготовляти шляхом переходу з тонкого дроту (тонке наплавлення) на товстий дріт (велике наплавлення).

EBAM працює з IRISS ® (Interlayer Real-time Imaging і Sensing System) – сучасною системою керування процесом. IRISS - це запатентований набір датчиків, програмної логіки та елементів керування з ЧПУ, який контролює ключові параметри осадження металу, миттєво змінює такі параметри, як величина осадження, потужність електронного променя, швидкість подачі дроту та профілі руху з ЧПУ. Ці регулювання проводяться десятки разів у секунду для гарантії того, що кожний грам наплавленого металу буде мати однаковий перехід від дроту до рідини та до твердої речовини. Результатом є стабільне виготовлення високоякісних деталей. На рис. 1 зображена схема процесу за технологією Sciaky EBAM та система Sciaky EBAM 300.

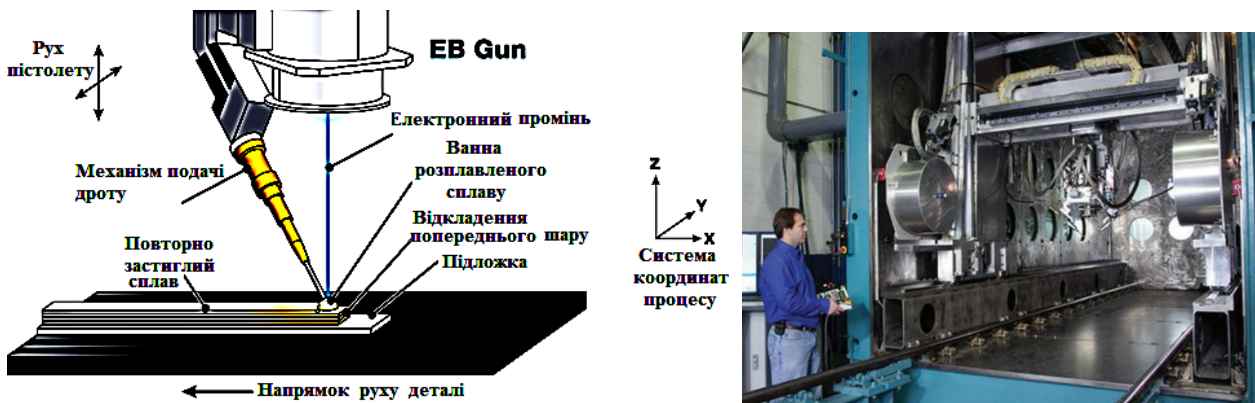

Рис.1. – Схема процесу і система Sciaky EBAM

Щодо технічних характеристик: система Sciaky EBAM 300 має розміри камери 7620 x 3048 мм x 3048 мм; рівень потужності до 42 кВт - 60 кВ; електронно-променевої пістолет має обертовий рух навколо трьох осей (X, Y і Z) [2-3].

Промислове адитивне виробництво продовжує розвиватися завдяки появі нових технологій та зростання конкуренції на ринку адитивних систем. Що стосується процесу виробництва великих, високоякісних металевих деталей, на даний час системи Sciaky EBAM поза конкуренцією, тому що жоден інший

процес адитивного виробництва не працює швидше і не є більш рентабельним, ніж EBAM.

Література

1. EBAM®, Sciaky's large-scale industrial metal 3D printing technology, deposits over 12,000 lbs. (5,443 kg) of Titanium in 2020 [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://www.sciaky.com/news/press-releases/234-ebam-deposits-over-12-000-lbs-of-titanium-in-2020>

2. Metal Additive Manufacturing | 3D Printing Do It All With The EBAM® 300. [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <https://www.sciaky.com/images/pdfs/product-sheets/SCI-19-103-EBAM-300-Product-Sheet.pdf>

3 EBAM Technology Goes to Europe as Sciaky Unveils New Metal 3D Printing Systems and Services. [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <https://wd2dtijpouyxhy3p3uc76dcybmy-adv7ofecxzh2qqi-3dprintingmedia.translate.google.com/sciaky-launches-euro-push-unveils-new-ebam-metal-3d-printing-systems-and-services/>.

УДК 339.33

ГАВРИЛЕЦЬ О. В., ГАВРИЛЕЦЬ О. А.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПТОВОГО ПРОДАЖУ ТОРГОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Споживачі прямо впливають на рівень попиту і опосередковано на ряд інших рішень у галузі маркетингу, на асортиментну політику, на ціни, на методи стимулювання, на місце розміщення підприємств оптової торгівлі.

Для забезпечення максимально ефективного задоволення потреб покупців у товарах оптових підприємств, такі підприємства орендують складські приміщення за межами міста. Таке рішення організації підприємства оптової торгівлі обумовлено наступними факторами:

- коефіцієнт ділової активності в центрі міста значно вище, ніж на окраїні;
- витрати на оренду складських приміщень необхідної площі значно вище, у межах міської межі, ніж витрати по організації складських приміщень за межами міста або на окраїні; більше того, підприємство не завжди зможе відшукати необхідну площу в центрі міста;
- доступ вантажного транспорту в центр обмежений; при організації товаропотоків, організації варто розглянути можливість доставки великих партій товару, дотримуючи при цьому вимоги влади міста.

Суть цієї системи складається в наявності оперативного складу при офісі в межах міста й основного складу за його межами. Така комбінація представляється оптимальною для великих торговельних підприємств. Економічна привабливість цієї схеми в тім, що в підприємства є можливість забезпечити товаром різні категорії покупців. Так, якщо покупцеві потрібні невеликі партії товарів, товар відпускається з оперативного складу, у той же час покупець, якому необхідні більші партії товарів, обслуговується на основному складі. Слід зазначити, що витрати підприємства на придбання складського

приміщення великої потужності в межах міста й за межами нерозмірні. Найчастіше сукупність витрат на придбання складського приміщення необхідно для зберігання невеликих партій товарів і складського приміщення необхідного для зберігання великих партій товарів, значно менше, ніж витрати на встаткування одного складу великої потужності.

Суть оптової торгівлі полягає в купівлі-продажу товарів за договорами поставки. Для подальшого продажу кінцевому споживачеві через роздрібну торгівлю або для виробничого споживання й надання послуг вказуються необхідні відомості: найменування товару, що належить поставити, його кількість, ціна, строки поставки, порядок розрахунків, базисні умови поставки (пакування, маркування, навантаження на транспортні засоби, пункт доставки, страхування вантажу тощо), відповідальність за невиконання умов договору і т. ін., а також додаткові умови, включені до договору за згодою сторін. При разових поставках і коли не вимагається узгодження специфікацій за асортиментом товарів, сторони можуть оформляти замовлення, не укладаючи договір поставки. На торговельному підприємстві повинен здійснюватися оперативний контроль за виконанням договорів. Кожний договір реєструється в журналі, на договір відкривається картка, у якій згідно з документами постачальника відображається хід виконання договору. За даними оперативного обліку складаються відомості про хід виконання договорів поставки, на їх підставі Документальне оформлення.

Документальне оформлення надходження товарів залежить від місця їх приймання та способу доставки:

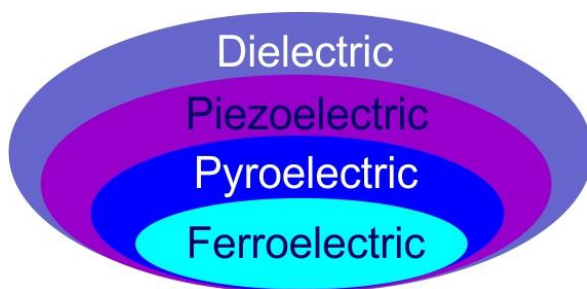
- якщо товар доставлено автотранспортом постачальника або сторонньої організації до складу оптового підприємства — приймання здійснюється за товаротранспортною накладною (ТТН);

- якщо представник покупця отримує товар на складі постачальника або на станції призначення — відпуск товару оформляється видатковою накладною.

Таким чином, враховуючи зазначені вищесобливісті організації оптового продажу торгове підприємство має можливість зайняти чільне місце в системі оптового розподілу продукції споживчого призначення. Хоча більшості підприємствам оптової торгівлі доводиться вирішувати питання стимулювання продажу товарів. Адже, незважаючи на формування ринкових відносин і появу конкурентів, використання ними реклами на сферу торгівлі, стимулювання продажу, пропаганди й методів особистого продажу й досі мають випадковий характер. Однак, практично не використовується техніка особистого продажу, оскільки оптовики розглядають продажу як переговори одного постачальника з одним клієнтом, а не як колективні зусилля із забезпечення продаж основним клієнтам, зміцнення відносин із цими клієнтами й забезпечення їхніх потреб у товарах та послугах.

СИСТЕМА АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ НА ОСНОВІ СЕГНЕТОЕЛЕКТРИКІВ ДЛЯ ЖИВЛЕННЯ МОБІЛЬНИХ ЕЛЕКТРОНИХ ПРИСТРОЇВ

Останнім часом інтерес до медичного, промислового та комерційного мобільного обладнання значно зріс. Для енергозабезпечення такого обладнання доцільно використовувати енергію руху людини, сонячне світло, перепади температури та інші явища, що дозволяють створювати системи з майже необмеженим часом роботи. Це особливо актуально для працівників рятувальних служб, які можуть виконувати свої обов'язки днями, без можливості підзарядки використовуваного обладнання (наприклад, при гасінні лісових пожеж). Сьогодні існує велика кількість приладів, які перетворюють енергію руху (за рахунок п'єзоелектричного ефекту), освітлення (завдяки фотоелектричного ефекту) або перепадів температури (на основі термоелектричного ефекту) в електричний струм. Однак їх використання підлягає певним обмеженням - фотоелектричні перетворювачі не можна використовувати в темряві, перетворювачі руху в статичному положенні є не ефективними, піроелектричні перетворювачі при відсутності перепаду температури не генерують ЕРС. Тому, постає питання щодо розробки комбінованих перетворювачів енергії, які можуть використовувати одночасно декілька фізичних явищ. Причому бажано, щоби така система містила мінімальну кількість елементів. Одним із найбільш перспективних комбінованих перетворювачів енергії являються пристрої на основі сегнетоелектриків, які одночасно володіють п'єзоелектричними, фотовольтаїчними і піроелектричними властивостями, причому за рахунок високого значення діелектричної проникності можуть бути застосовані і як активні матеріали трибоелектричних перетворювачів руху в електричний струм.

Авторами запропонована гнучка система для перетворення руху, деформації, освітлення та перепаду температури в електричний струм на основі композиційного матеріалу на основі сегнетоелектрика $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$. Дане впровадження може бути використано на будь-якій мобільній платформі, наприклад, система одяг-людина, автономна станція моніторингу об'єктів різного типу, які розміщується віддалено від типових джерел енергопостачання, тощо.

УДК 336

ГЛАДИНЕЦЬ Н. Ю.,
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНА

Забезпечення економічної стабільності є ключовою проблемою уряду як розвинутих країн світу, так і країн, що розвиваються. Мінливі ринкові умови зумовлюють необхідність постійного розвитку та вдосконалення механізму економічного регулювання відповідно до кон'юктурних коливань, фаз ділової активності, інфляційних сплесків тощо.

Від того, наскільки виважено уряд підійде до процесу розробки та реалізації загальноекономічної політики, буде залежати в кінцевому підсумку як загальноекономічна рівновага, так і фінансова стабільність країни в цілому. Збалансованість економічного розвитку передбачає застосування комплексу заходів економічної стабілізації, складовими елементами якого є використання монетарних, фіскальних, валютних інструментів. Важливим при цьому є врахування зарубіжного досвіду економічного регулювання, спрямованого на розвиток економічної системи та його узгодження із ключовими макроекономічними індикаторами. Означене зумовлює важливість дослідження загальносвітових тенденцій економічного регулювання та можливості його застосування в Україні.

Фінансова стабільність та розвиток економіки країни, по суті, є взаємозалежними корелюючими показниками, коли зміна стану одного чинить величезний вплив на функціонування іншого. На фінансову стабільність країни впливає сукупність різноманітних чинників: рівень ВВП, рівень інфляції, рівень доходів населення, стабільність національної валюти, політична й економічна ситуація в країні, досконалість законодавства, система фінансового моніторингу в країні, стан платіжного балансу тощо [1].

В якості узагальненого макроекономічного індикатора, який відображає рівень розвитку країни та її економічний добробут, використовують показник обсягу ВВП та обсягу ВВП на одну особу. Порівняння даних показників в різних країнах дозволяє оцінити стан економіки відповідної країни та співставити його з іншими країнами.

Порівняння обсягу ВВП України з іншими країнами дає підстави стверджувати, що за рівнем економічного розвитку наша держава значно відстає від європейських країн, опережуючи лише деякі країни колишнього СРСР (див. рис. 1). Економіка України дуже чутлива та вразлива до зовнішніх шоків, коливань на світових фінансових ринках, а це означає, що більшість позитивних і негативних явищ зовнішнього світу буде «імпортуватися» в нашу країну з відповідними наслідками. А отже, адекватною має бути і економічна політика, спрямована на мінімізацію втрат і максимізацію вигоди від нашої участі в світовому процесі.

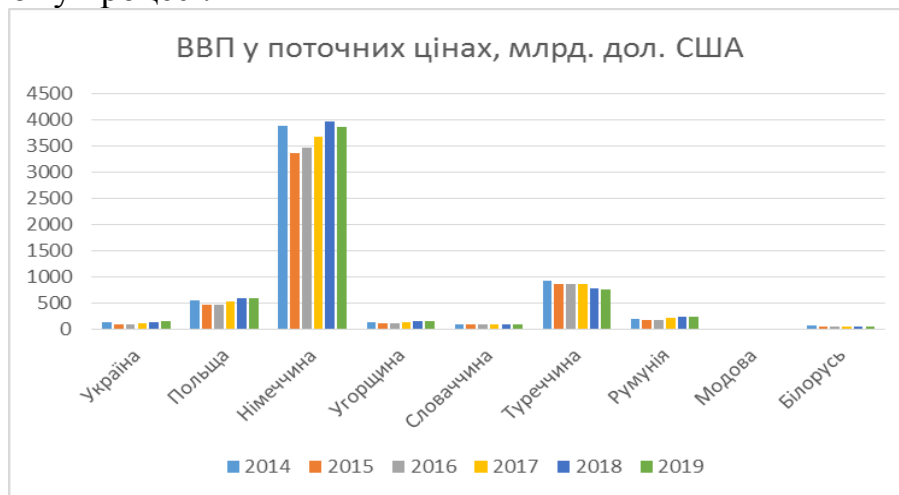

Рис. 1. Динаміка обсягу ВВП у поточних цінах у 2014-2019 рр, млрд. дол. США

* побудовано за даними [2]

Зростання обсягу ВВП забезпечує зростання добробуту населення, створює можливості для розвитку підприємств та виробництва, сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни на світовій арені. Тому політика урядів багатьох країн спрямована на стимулювання темпів економічного зростання. Водночас динаміка обсягу ВВП на одну особу в Україні значно відстає як від європейських країн, так і країн колишнього Радянського Союзу (див. рис. 2).

Рис. 2. Динаміка обсягу ВВП на одну особу у поточних цінах у 2014-2019 рр, млрд. дол. США

* побудовано за даними [2]

Звісно, судити про економічний рівень розвитку країни лише на підставі одного показника некоректно. Проте, порівняння обсягів ВВП різних країн як загалом, так і на одну особу, дозволяє виявляти тенденції та параметри якості

життя, рівень добробуту, а отже, відповідно, формувати орієнтири загально-економічної політики країни на перспективу, визначаючи стратегічні та тактичні цілі соціально-економічного розвитку держави.

Література

1. Гладинець Н.Ю. Монетарні засади забезпечення фінансової стабільності: світовий досвід та Україна / Н. Ю. Гладинець // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»: зб. наук. пр. / Ред. кол.: Черничко Т.В. (гол. ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во «Карпатська вежа», 2016. – Випуск 2 (6). – С.163-168.

2. Дані Міжнародного валютного фонду (МВФ). URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/UKR>

УДК 004.9:794/796]:005.412

ГОБЛИК В. В.,
Мукачівський державний університет

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ ІГРОВОЇ ІНДУСТРІЇ

На даний час активно еволюціонує діяльність, що ґрунтується на цифрових технологіях та пов'язана з електронним бізнесом, електронною комерцією, а також товарами і послугами, що ними виробляються або збуваються (а саме цифрова економіка). При цьому її найновітнішою, над динамічнішою сферою є кіберспорт, розвиток якого інтегрує якісно нові економічні процеси та явища.

Зараз кіберспорт з офіційного виду спорту (яким він був визнаний на засіданні Комісії з визнання виду спорту в Україні) перетворився на сферу цифрової економіки, яка не просто генерує значні кошти, а має унікальну модель розвитку із власним ринком послуг для кіберспорту.

Newzoo прогнозує, що Світові доходи від кіберспорту зростуть до 1084 мільйонів доларів у 2021 році, річний приріст складе + 14,5%, порівняно з 947,1 мільйонами доларів у 2020 році, та це з урахуванням подій, пов'язаних з Covid-19 - скасовані і перенесені івенти. В Україні давно почали з'являтися кіберспортівні команди, і вже з кінця нульових вони виступали на міжнародних турнірах, займаючи призові місця.

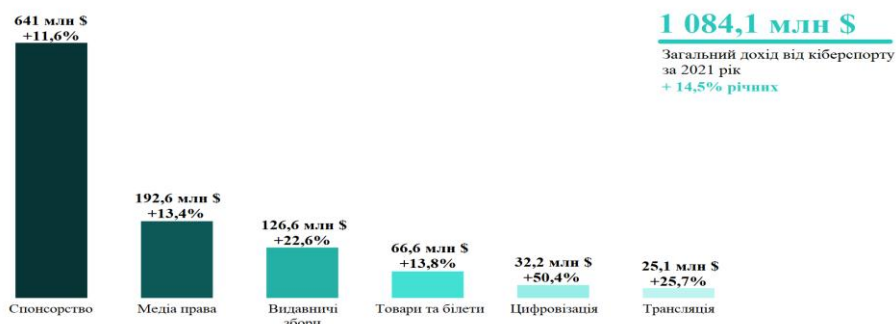

Рис. 1 Світові доходи від кіберспорту [1].

Окремі напрямки, щодо проблематики впливу кіберспорту на розвиток

економіки у цілому, історичного генезису й економічного змісту, поняття кіберспорту (як сфери цифрової економіки) і суміжних до кіберспорту економічних категорій, знайшли відбиття в працях таких закордонних зарубіжних вчених-економістів: О. Дегрик, Д. Шаров, Горова К.О, Горовий Д.А., Кіпоренко О.В., Савчук Т. В.

Аналіз наявних визначень цієї категорії ілюструє різноманіття підходів до її трактування, значна частина яких досить вузька та зачіпає лише ті аспекти кіберспорту, які орієнтовані на його розуміння як віртуального змагання у комп'ютерній грі або як специфічної сфери інвестування (сюди активно інвестують геймери та футбольні клуби. Разом з тим дослідження наукової літератури, аналіз специфіки прояву економічних процесів та явищ виявив, що сформувалася якісно нова сукупність споріднених підприємств, які отримують доходи від змагань, турнірів з цього виду спорту та в якій працюють як великі гравці, невеликі фірми, стартапи, незалежні розробники і спільноти. У зв'язку з цим відсутня чітка конкретизація парадигми (моделі) розвитку кіберспорту, як окремої сфери цифрової економіки. Такою моделлю могло би стати створення кластера ігрової індустрії і кіберспорту. Досвід використання кластерів в економіці підтверджує їх ефективність для розвитку конкурентоспроможних регіонів в Україні. Адже, кластери сприяють розвитку регіональних економік, залученню інвестицій, допомагають встановлювати угоди між урядом та бізнесом, підвищують ефективність взаємодії приватного сектора, держави, торговельних асоціацій, дослідницьких і освітніх установ в інноваційному процесі [2-5]. Кластер покликаний об'єднати провідні організації та експертів з ігрової індустрії і надати їм необхідну платформу для комунікації з цільовими групами, стати посередником між представниками світу геймінга (гравців) і суспільством.

Література

1. Світові доходи від кіберспорту [Електронний ресурс] – Режим доступу: [20https://newzoo.com/key-numbers/https://newzoo.com/key-numbers/](https://newzoo.com/key-numbers/https://newzoo.com/key-numbers/)
2. Гоблик В.В. Перспективи розвитку транскордонних кластерів на кордоні України з Європейським Союзом [Електронний ресурс] / В.В. Гоблик // Ефективна економіка. – 2013. – №3. – Режим доступу: <http://www.ekonomy.nauka.com.ua>
3. Гоблик В.В. Кластерні ініціативи регіонів в умовах інтеграційних процесів України / В.В. Гоблик, Я.Ю. Дем'ян, В.В. Гоблик // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 5. – С. 678-683.
4. Гоблик В.В. Формування транскордонних туристичних кластерів як пріоритетний напрям розвитку прикордонних регіонів України / В.В. Гоблик // Економічний форум. – Луцьк, 2015. – №3. – С. 117-123.
5. Ресурсне забезпечення розвитку кластерів у рекреаційно-туристичному комплексі регіону / В. В. Гоблик, Т. Д. Щербан, С. Ю. Добош // Економіка та суспільство. – 2017. – №9. – С.759-762.

КЛАСИФІКАЦІЯ ОРЕНДНИХ ОПЕРАЦІЙ

Різноманітність класифікацій орендних операцій залежить від різноманітності основних ознак поділу. Враховуючи, що кожен дослідник пропонує свої критерії для поділу того чи іншого економічного явища на певні категорії, важко підрахувати навіть приблизну кількість класифікацій оренди, відображених в економічній літературі.

Незважаючи на те, що в законодавстві України дедалі чіткіше простежується тенденція щодо встановлення особливого регулювання для окремих категорій орендних операцій, встановити належність тих чи інших орендних операцій до певної категорії залишається проблематичним. Це свідчить про відсутність єдиної системи критеріїв поділу орендних операцій.

Тому, розробка класифікації орендних операцій для потреб обліку дозволить не тільки правильно відобразити в обліку всі види оренди, але й розробити єдиний порядок їх відображення в обліку.

Наукові дослідження щодо понять та класифікації орендних операцій зафіксовані в працях Сопка В. В., Бойка О. В., Дроздова С. М., Бондарєва А. К., Пустовіт Л. О., Внукової Н. М., Бутинця Ф. Ф., Соколова Я. В., Бланка І. А., Литвиненко І. Ю. та ін.

Для ефективного здійснення орендних та лізингових операцій необхідно, перш за все, чітко знати їх сутність та особливості. Однак на сьогодні єдиного визначення понять оренди та лізингу у законодавстві і нормативних положеннях не існує.

Слід зазначити, що досі серед фахівців єдиної точки зору на співвідношення оренди й лізингу як форм майнового найму немає. Дехто ототожнює оренду та лізинг, інші вважають останній однією з форм оренди. Підстава для цього, зокрема, та, що багатьох дезорієнтує ототожнення лізингу й оренди в Податковому кодексі України [2].

Класифікація видів оренди дозволить об'єктивно оцінити її сутність та на основі цього визначитись із методикою обліку орендних операцій. Адже наріжним каменем стає потреба в розподілі правил ведення обліку щодо окремого виду оренди та застосування єдиних вимог для чіткого відображення отриманої інформації в звітності підприємств.

Враховуючи те, що класифікація орендних операцій для цілей фінансового обліку повинна переслідувати єдину мету – чітке відображення орендних операцій на рахунках фінансового обліку та складання достовірної звітності, виділяють чотири основні класифікаційні ознаки, які дадуть можливість більш чіткому сприйняттю інформації як на теоретичному, так і на практичному рівнях (рис. 1.).

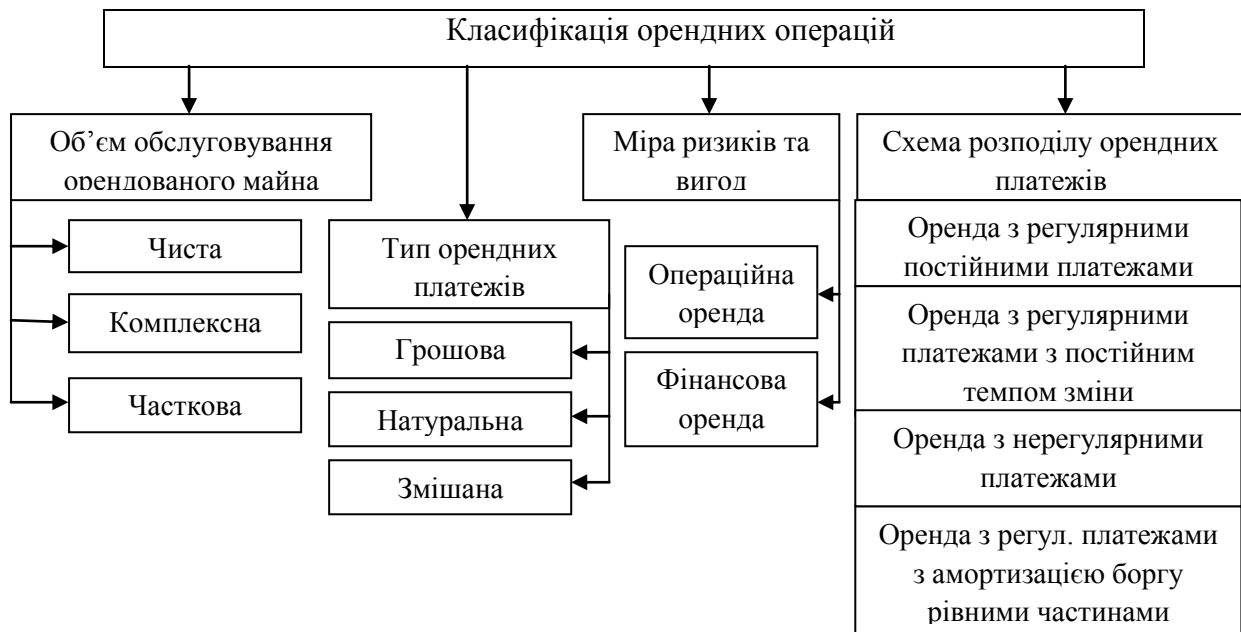

Рис. 1. Класифікація орендних операцій для цілей фінансового обліку [17]

Так, важливою умовою відображення оренди для цілей бухгалтерського обліку є застосування критерію «форма (тип) орендного платежу». Залежно від даної ознаки розрізняють грошову, натуральну та змішану оренди. Натуральна оренда передбачає погашення орендних платежів: у формі надання вироблених товарів, на одержаному в оренду активі (по суті, ця операція набуває особливостей бартеру товарів) або шляхом надання послуг. Грошова форма оренди є простою для розуміння та передбачає погашення орендних платежів грошовими ресурсами. У фінансовому обліку використання зазначених форм оренди призводить до коректування орендних платежів пропорційно темпам інфляції, викупу предмету оренди, розмежування доходів від реалізації орендних послуг і предмету оренди.

Запропонована класифікація орендних операцій за наведеними ознаками розкриває їхню внутрішню сутність у різних аспектах і створює наукову базу для розробки методичних положень з таких актуальних проблем, як формування системи управління орендними ресурсами суб'єкта господарювання, їх оцінка та відображення в обліку. Це дозволить підвищити ефективність структурування інформаційних потоків з метою прийняття оперативних управлінських рішень.

Література

1. Головченко, Н. В. Класифікація оренди для цілей бухгалтерського обліку / Н. В. Головченко // Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. пр. – Вип. 23, т. 2. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2007.
2. Литвиненко І. Ю. Класифікація оренди для потреб бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]: Режим доступу: ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/82780/8609.
3. Пархоменко В. Повернення об'єкта фінансової оренди // Вісник податкової служби України. – 2014. – № 1. – 63 с.

НОРМАТИВНО – ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Потреба у розробці основних напрямів обліку інновацій пов'язана з державним інтересом, який викликаний інноваційним напрямом розвитку економіки країни в цілому, та наданням відповідних пільг і переваг для підприємств, що є інноваційно активними. Облік як основна складова інформаційної системи підприємства повинен відповідати чинному законодавству та забезпечувати управлінський персонал якісною і достовірною інформацією, зокрема і в частині управління інноваційною діяльністю.

Проблеми обліку та звітності інноваційної діяльності розкривали такі вітчизняні вчені, як Ф. Бутинець, З. Гуцайлюк, З. Задорожний, Я. Крупка, М. Кужельний, Ю. Кузьмінський, М. Пушкар, Б. Деревянко, С. Глібко, Н. Ліба, Ж. Ющак, Л. Коваль, Т. Сторожук та інші. У своїх працях науковці обґрунтовують національні інноваційні пріоритети, знаходять дієві механізми залучення та ефективного використання інвестицій в інноваційну сферу; порушують проблеми обліку, аналізу та контролю інноваційно - інвестиційної діяльності. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць щодо теорії та практики інноваційної діяльності підприємств, проблемні питання у цій сфері залишаються актуальними та потребують подальших досліджень.

На сьогодні сфера інноваційної діяльності регулюється низкою нормативно - правових актів, які стосуються науково-технічної діяльності, інноваційно-інвестиційної діяльності, впровадження і застосування інноваційних проектів та програм на вітчизняних підприємствах і які можна об'єднати назвою «інноваційне законодавство». Основні законодавчі акти України про інноваційну діяльність об'єднано в такі групи:

1. Конституція України;
2. Господарський і Цивільний кодекси України;
3. Закони України «Про наукову і науково – технічну діяльність», «Про наукову і науково – технічну експертизу», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про інноваційну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» тощо;
4. Законодавчі нормативно-правові акти - Постанови Верховної Ради України;
5. Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, інші підзаконні нормативно-правові акти;

б. Міжнародні договори, підписані і ратифіковані Україною, а також нормативно-правові акти міжнародних організацій, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1, с.44].

Також варто зазначити, що сучасне законодавство України з питань правового регулювання інноваційної діяльності позбавлене системної єдності - тобто домінування в законодавстві про інноваційну діяльність саме підзаконних нормативно-правових актів [2, с.14].

Слід зауважити, що в разі виконання певних умов щодо забезпечення інформації про інноваційні витрати та суми прибутку від реалізації інноваційних проєктів, положення «інноваційних законів» дають право на отримання економічних пільг для інноваційно-активних підприємств [3, с.26].

Поряд із цим, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], що є основою для здійснення бухгалтерського обліку в Україні, не дає визначення таких об'єктів обліку як інновація, інноваційні витрати, інноваційні доходи, результати інноваційної діяльності тощо. Окрім цього, такі об'єкти не відображаються відповідними показниками у фінансовій звітності. Тому, на думку Я.Д. Крупки, С.В. Питель, І.В. Мельничук, питання забезпечення в бухгалтерському обліку інформації щодо інноваційних проєктів та програм відносяться до компетенції внутрішньогосподарського (управлінського) обліку [3, с.28]. Також вибір методики оцінки та обліку інноваційних процесів значною мірою залежить від характеру реалізації інноваційних програм та проєктів. Склад витрат на інноваційні проєкти та програми залежить від способу надходження та введення у виробництво інновацій. А визначення складу та змісту цих витрат лежить в основі такого способу оцінки, як калькуляція. На вибір методу оцінки та обліку витрат інноваційної діяльності впливають: склад і порядок фінансування інноваційних проєктів; послідовність списання інноваційних витрат на поточні витрати операційної діяльності; інноваційна інфраструктура підприємства [3, с.29].

Отже, з огляду на потребу в інформації про інноваційні програми та проєкти з метою управління виробничо - господарською діяльністю, управлінський облік інновацій є обов'язковим для підприємств, які впроваджують інноваційні процеси. А вся облікова інформація, яка стосується інновацій, повинна методологічно відповідати стандартам бухгалтерського обліку і нормативно-правовим актам у сфері обліку виробничо-господарської діяльності підприємств.

Література

1. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності : навч. посібник / Б.В. Деревянко; МВС України, Донецький юридичний інститут. – Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2012. – 202 с.

2. Інноваційне право: науково-практичний посібник. 2-ге вид., оновл. і доп./ за заг. ред. С.В. Глібка, О.В. Розгон, А.В. Стріжкової. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. 244 с.

3. Крупка Я.Д., Питель С.В., Мельничук І.В. Облік, оподаткування і правове регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності: навчальний посібник. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Крок, 2017. – 264 с.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV (зі змін. і доп. від 02.04.2020 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> [Дата звернення - 23.04.2021р.].
5. Ліба, Н.С. Стратегічний управлінський облік інноваційної діяльності. Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси, 2012, 9 (2): 272-279.
6. Юшак, Ж.М. Особливості обліку витрат інноваційної діяльності. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу, 2014, 3 (30): 449-458.
7. Коваль, Л.В. Облік інноваційної діяльності. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2019, 3: 117-131.
8. Сторожук, Т.М. Облік і звітність інноваційної діяльності підприємств. PhD Thesis. Мін-во освіти і науки України, Ін-т модернізації змісту освіти МОН України [та ін.].– Дніпро, 2019.

УДК 341.123:342.7-056.24(438)(043.2)

ГУТІ К. С.,
Мукачівський державний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ «КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ» В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Ухвалення 13 грудня 2006 року Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» стало одним із кульмінаційних моментів для спільноти людей з особливими потребами у всьому світі і зокрема в Республіці Польща. Ця подія ознаменувала результат багатолітніх зусиль активістів і вчених з особливими потребами, які відстоювали права осіб з інвалідністю. Конвенція є першим міжнародно-правовим документом глобального масштабу, що спрямований на подолання дискримінації. Цей міжнародний документ гарантує особам з особливими освітніми потребами право на навчання протягом усього життя, включаючи спеціалізовані програми, що підвищують рівень професійних компетентностей [1].

Реалізація положень Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» в Республіці Польща розпочалася з 2012 року. Після ратифікації Сеймом і Сенатом Конвенція ООН «Про права осіб з інвалідністю» стала джерелом універсального, обов'язкового права в Республіці Польща. Усі положення Конвенції мають пряму законодавчу силу, за винятком окремих ситуацій, коли реалізація певних її положень потребує від парламенту ухвалення акту.

Наразі задля реалізації права на навчання осіб з інвалідністю в Республіці Польща здійснюються заходи, спрямовані на адаптацію освітнього процесу до потреб конкретної особи з інвалідністю, а саме: усунення архітектурних, комунікаційних, соціальних або інформаційних бар'єрів. Для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату створюють так звані умови «розумного пристосування», завдяки чому долають архітектурні бар'єри: будівництво пандусів, ліфтів, усунення порогів або регулювання туалетів. Для осіб з

порушеннями слуху надаються послуги сурдоперекладача; для осіб з порушеннями зору розумне пристосування полягає в підготовці матеріалів в електронній формі або з використанням шрифту Брайля, ознайомлення з будівлями, в яких проводять заняття, введення світловідбивних знаків.

Необхідно звернути увагу на те, що дослідження в галузі інклюзії у Республіці Польща розпочалися відносно нещодавно. Особливістю цих досліджень є включення людей з інвалідністю в академічні дебати – не лише в якості респондентів, а й в якості дослідників, експертів і професіоналів, що безперечно позитивно впливає на тенденції дослідження в цій галузі. Зокрема у 2016 році в Академії Спеціальної Педагогіки імені Марії Гжегожевської була створена перша магістерська програма навчання в цій області. Поява магістерської програми стала результатом активізації соціального руху осіб з інвалідністю і зростання потреби в дослідниках, які будуть мати міцний фундамент для роботи з людьми з різними видами інвалідності [2].

Таким чином, можемо зробити висновок, що ухвалення Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» поворотним моментом для спільноти людей з інвалідністю. Реалізація Конвенції «Про права осіб з інвалідністю», має здійснюватися в такий спосіб, аби зрівняти або, принаймні, значно поліпшити можливості людей з інвалідністю у процесі навчання. Задля ефективної реалізації положень цієї конвенції польські дослідження спрямовані на залучення в якості дослідників осіб з інвалідністю, тим самим зміцнюючи державну політику й ставлення держави до людей з інвалідністю. Наразі констатовано, що в Республіці Польща активно здійснюють максимально ефективні заходи, що спрямовані на реалізацію права на навчання осіб з інвалідністю.

Література

1. КОНВЕНЦІЯ про права осіб з інвалідністю
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
2. Wróblewska A. Dostępność polskich uczelni: wdrażanie art. 24 Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPO) w obszarze szkolnictwa wyższego, 2018. 21 с.

УДК 657

ДІДРЕНЦ А.О., ГОЛОВАЧКО В.М.,
Мукачівський державний університет

ПОНЯТТЯ ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У нормальному і закономірному процесі ринкової економіки з її непередбачуваністю і певною імпульсивністю підприємства створюються, функціонують і ліквідуються. Проблема ліквідації підприємств є надзвичайно актуальною, оскільки кожен суб'єкт господарювання, незалежно від виду основної діяльності і форми власності повинен реально оцінювати як власний фінансовий стан та фінансові можливості, так і фінансовий стан потенційних партнерів чи конкурентів.

Величезний внесок у вивчення цього питання зробили такі вчені-правники, як М. І. Брагінський, О. М. Вінник, В. К. Джунь, А. В. Коровайко, В. К. Мамутов, С. В. Мартишкін, О. А. Наумов, М. В. Телюкіна, В. С. Щербина та багато інших.

Юридична наука узагальнює поняття ліквідації, як регламентовану законом процедуру, результатом якої є припинення діяльності юридичної особи. Отже, ліквідація – це одна із форм припинення юридичної особи.

Юридична особа ліквідується: за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами; за рішенням суду

Ліквідувати підприємство на практиці набагато складніше, ніж створити його. Ліквідаційна процедура вимагає дуже багато часу, часто триває близько року і навіть більше, а також значних коштів.

Ліквідація юридичних осіб здійснюється без переходу прав і обов'язків підприємства, що ліквідується, до інших осіб, тобто без правонаступництва. При ліквідації підприємства його права й обов'язки припиняються.

Ліквідація суб'єкта господарювання можлива як у добровільному, так і примусовому порядку. Підстави ліквідації можуть бути передбачені законодавством, установчими документами, законодавчими актами погіршення фінансово-економічного стану тощо [1].

За таких підстав у добровільному порядку суб'єкт господарювання ліквідується:

1. За рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів.
2. У зв'язку із закінченням строку, на який він створювався.
3. У разі досягнення мети, заради якої його було створено.

Підставами для примусової ліквідації суб'єкта господарювання можуть бути:

1. Рішення суду про визнання недійсною державної реєстрації через допущенні при його створенні порушення, які не можна усунути.

2. У разі здійснення діяльності, що суперечить закону чи установчим документам на підставі рішення суду за таких підстав: провадження діяльності, що суперечить установчим документам або такої заборонена законом (систематичне та грубе порушення законодавства);

3. Як розмір статутного фонду господарського товариства стає меншим від мінімального визначеного законом.

4. У разі визнання його в установленому порядку банкрутом.

Ліквідація підприємства здійснюється ліквідаційною комісією, що створюється власником або уповноваженим ним органом. Підприємство вважається ліквідованим з моменту виключення його з Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України (ЄДРПОУ) [2].

Ліквідаційний період починається з дати прийняття власником підприємства рішення про ліквідацію і передбачає проходження таких етапів: складання фінансової звітності, проведення інвентаризації, складання

проміжного ліквідаційного балансу, розпродаж майна, отримання оплат від дебіторів, погашення кредиторської заборгованості у визначеній законодавством черговості, якщо залишається майно, здійснюється його розподіл між учасниками і формується передліквідаційний баланс, після проведення всіх розрахунків на балансі підприємства не повинно залишитись жодного майна, капіталу та зобов'язань – складається ліквідаційний баланс (нульовий) [3].

Реорганізація суб'єкта господарювання – юридичної особи є формою його припинення шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення з наступним переходом до новостворених юридичних осіб усіх майнових прав та обов'язків колишнього суб'єкта господарської діяльності.

При реорганізації правонаступник відповідає за боргами реорганізованої особи в повному обсязі, незалежно від обсягу отриманих ним активів.

У разі злиття суб'єктів господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до суб'єкта господарювання, що утворений внаслідок злиття. При злитті створюється новий суб'єкт господарювання з одночасним припиненням двох чи більшої кількості інших. Злиття вважається завершеним з моменту державної реєстрації новоутвореної юридичної особи та державної реєстрації припинення юридичних осіб, що припиняються в результаті злиття.

За умов приєднання одного або кількох суб'єктів господарювання до іншого суб'єкта господарювання до цього останнього переходять усі майнові права та обов'язки приєднаних суб'єктів господарювання. Тобто відбувається «поглинання» слабкого сильнішим. Приєднання вважається завершеним з моменту державної реєстрації відповідних змін до установчих документів та державної реєстрації припинення юридичних осіб, що припиняються в результаті приєднання.

У випадку поділу суб'єкта господарювання всі його майнові права і обов'язки переходять за роздільним актом (балансом) у відповідних частках до кожного з нових суб'єктів господарювання, що утворені внаслідок цього поділу. При цьому «старий» суб'єкт господарювання припиняється. Поділ вважається завершеним з моменту державної реєстрації новоутворених юридичних осіб та державної реєстрації припинення юридичної особи, що припиняється у результаті поділу [1].

Суттєва різниця між ліквідацією та реорганізацією полягає у тому, що в першому випадку має місце остаточне припинення будь-якої діяльності якогось суб'єкта господарювання, у другому – припинення його функціонування в конкретній організаційно-правовій формі із заміною на нову. В обох випадках «припинення суб'єкта господарювання» суб'єкт, що припиняється, більше не існуватиме. У зв'язку з ліквідацією суб'єкта припиниться і його діяльність, у зв'язку ж із реорганізацією вона триватиме, але вже не в колишній (яка існувала до реорганізації), а в новій організаційно-правовій формі суб'єкта господарювання [2].

Отже, прийняття рішення про припинення діяльності підприємства вимагає наявності достатньої, суттєвої та достовірної інформації про фінансовий стан підприємства.

Література

1. Головачко В.М. Поняття ліквідації суб'єкта господарювання [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://msu.edu.ua/konferenciji-seminari/>
2. Ільницький Ю. Реорганізація та ліквідація підприємств/ Ю. Ільницький // Всеукраїнська професійна бухгалтерська газета «Все про бухгалтерський облік». – 2014. – №105. – ст.66-77 с.
3. Кравченко А.В., Зеленкова І.І. Проблемні питання ліквідації підприємств за господарським законодавством України // А.В. Кравченко, І.І. Зеленкова // Адвокат, 2012. – №1 (136). – с.33-37
4. Єдиний державний веб-портал відкритих даних [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/78531b7b-e0b1-489f-9924-64144faa7abd/resource/ac8bc0de-6d40-43d7-a898-c7c7773d6b99>

УДК 332.15:004.738.5-044.92(043.2)

ДАНКАНИЧ А. А., КОРОЛОВИЧ О.О.,
Мукачівський державний університет

ГЕНЕЗА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Концепція сталого розвитку у її первинному вигляді виникла в результаті цифровізації, поступового усвідомлення підприємцями потреби у реалізації господарської діяльності з обмеженнями та її цифрової трансформації [1]. Це обумовлене прагненням підприємців до відповідального бізнесу. При цьому, у межах дослідження, будь-який розвиток розглядається, як незворотний, спрямований на зміну методів і форм господарської діяльності підприємців з метою переходу у новий якісний стан.

Пошук методів і форм переходу у новий якісний стан виник до 1970-х р. На той час цей пошук, як процес, ще не мав єдиної, внутрішньо-взаємозалежної лінії переходу до сталого розвитку, як щодо способів здійснення, так і щодо змісту. Крім того, зміни щодо сталого розвитку господарської діяльності, шляхом впровадження цифрових технологій, мали дрейфувальний, різноспрямований характер. Це було обумовлене високою ціною електронно-обчислювальної апаратури та устаткування. Це визначало різний зміст господарської діяльності підприємців. Наприклад, щодо економічної складової господарської діяльності, що належить до сфери суспільного виробництва – зміни стосувалися обмежень у використанні ресурсів, і лише в окремих випадках – екологічної. Екологізація забезпечувалася шляхом використання природо-, енерго- і матеріалоощадних технологій. Так, 1771 р., англійський підприємець Р. Аркрайт, з метою оптимального використання обмежених ресурсів повністю автоматизував прядильну фабрику. У 1921 р. машинобудівна корпорація А.О. Smith запустила автоматизовану фабрику з виробництва

автомобільних рам. Соціальна складова стійкості розвитку підприємництва, орієнтована на людину, мала місце у 1959 р. (коли Техасо's Port Arthur НПЗ впровадив автоматизацію ряду шкідливих виробництв). Щодо напрямків реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг зміни були практично відсутні. В силу своєї обмеженості рамками дії і результату, методи мають тенденцію застарівати, трансформуватися. При цьому трансформується зміст господарської діяльності підприємців.

На цей час сталий розвиток господарської діяльності відбувається в межах єдиної лінії, хоча процес виробництва, реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг не повною мірою забезпечив перехід до сталого розвитку у господарській діяльності підприємців. З 1980 по 2014 рр. стало очевидно, що екологічні та високотехнологічні виробництва прагнуть функціонувати без участі людини. Вони прагнуть до: усунення внутрішніх витрат на компенсацію заробітної плати працівників; виключення можливості людської помилки. Сталий розвиток господарської діяльності з екологічними обмеженнями, що задовольняються на основі високих технологій та відповідної їм техніки, може нести загрозу збереженню стабільності соціальних і культурних систем. Розвиток нових технологій здатний витіснити зі світового ринку до 85 млн. робочих місць до 2025 р.

Відповідно до специфіки еволюціонування концепції сталого розвитку господарської діяльності підприємців, констатовано, що її зміни у межах єдиної, внутрішньо-взаємозалежної лінії почалися з 1970 р. До 2020 р. господарська діяльність перебувала у процесі зміни її спадкових характеристик у ринковій економіці. Спадкові віхи заковдані у підходах до використання цифрових технологій з метою досягнення її позитивних трансформацій.

Так, еволюція є передусім наслідком випадкових трансформацій господарської діяльності підприємців, від дрейфу цифрових технологій і невідповідного природного добору найбільш ексекютивних цифрових технологій, що є одним з процесів, що керує еволюцією. Природний добір цифрових технологій пройшов шлях від обмеженого використання цифрових технологій до суцільного впровадження в усі сфери виробництва, обміну або перероблювання благ.

У загальному розумінні цифрові технології - це технології генерування, обробки, збереження, передачі даних, що ґрунтуються на передаванні сигналів у вигляді програми.

Еволюція сталого розвитку господарської діяльності підприємництва згідно з синтетичною теорією еволюції може бути охарактеризована базовими лініями її цифрової трансформації, як процесу, що визначається добром та прийняттям цифрових технологій. Процес еволюції сталого розвитку господарської діяльності підприємництва в умовах цифрової трансформації згідно з синтетичною теорією еволюції представлений наступними періодами: 1) з 1970 по 1980 рр. - зародження ідей сталого розвитку в умовах поширення технологій автоматизації. На цьому етапі зміст цифрової трансформації у

господарській діяльності полягає у використанні можливостей машинного виробництва; 2) з 1980 по 2014 рр. - формування системи поглядів на сталий розвиток господарської діяльності в умовах впровадження та поширення високих технологій та відповідної їм техніки. На цьому етапі зміст цифрової трансформації у господарській діяльності полягає у використанні можливостей електроніки, робототехніки, промислових мереж; 3) з 2014-х р. і до сьогодні - формування моделей стійкого росту господарської діяльності в умовах впровадження та поширення цифрових інфраструктур в усі сфери підприємництва. На цьому етапі зміст цифрової трансформації у господарській діяльності полягає у використанні можливостей цифрових інфраструктур, промислових мереж у виробництві, обміні та переробленні благ.

На кожному з цих етапів зміст категорії сталого розвитку господарської діяльності, як базового концепту, трансформувався, розширювався за напрямками цифровізації.

Література

1. Піжук О. І. Цифровізація як зміна парадигми розвитку економічних систем / О.І. Піжук // Науковий вісник Ужгородського Університету, 2018. – Вис. 2(54). – С. 84-91.

УДК 338.1:631/635

ДЕМ'ЯН Я. Ю., БАЙСА В. П.,
Мукачівський державний університет

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Станом на теперішній час процес становлення інституційного механізму розвитку аграрного сектора в Україні практично завершився. Цей процес відбувався в наслідок здійснення аграрної та земельної реформ у кілька етапів починаючи з 1991 року, коли Україна здобула незалежність.

Етапи еволюції інституційного механізму аграрного сектору:

1. I етап охоплює час від 1991 р. до 2000 р. В цей період держава виступала основним ініціатором реформ, а обсяг виробництва сільськогосподарської продукції суттєво зменшився. Економічний спад даного етапу за оцінками експертів Світового банку був одним із найтриваліших та найважчих у Східній Європі;

2. II етап охоплює час від 2000 р. до 2008 р. Після 2000 р. було сформовано нормативно-правове забезпечення ринкового господарювання в аграрному секторі. Були створені умови для адаптації аграрного сектору економіки до функціонування в умовах членства України в СОТ. Окрім цього, було зупинено спад обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, а сільське господарство перетворилося зі збиткового в прибуткове;

3. III етап охоплює час від 2014 р. по теперішній час. Третій етап характеризується процесами вторинної трансформації, що пояснюється набуттям певного досвіду, активізацією процесів міжнародної інтеграції

України, а також значним зовнішнім впливом, який здійснюється як у наслідок військових дій, так і через політико-правові та дипломатичні канали.

Прогнозування подальшого розвитку аграрного сектору економіки ускладняється можливими інституційними змінами, оскільки кожен з можливих варіантів державної аграрної політики та інституційних змін стосується інтересів конкретних груп суб'єктів виробничої діяльності. Відповідно, різні політичні рішення можуть стимулювати або гальмувати їхню ініціативу, залучення інвестицій тощо [5].

Підвалинами потенціалу аграрного комплексу України є: родючі ґрунти, сприятливі кліматичні умови, працююче сільське населення, а також багатовіковий досвід пов'язаний з веденням агровиробництва.

Отже, можемо відзначити, що станом на теперішній час процес становлення інституційного механізму розвитку аграрного сектору в Україні практично завершився. Цей процес був тривалим і відбувався поетапно. Кожен етап відрізняється показниками ефективності аграрного сектору економіки та має певні особливості.

Наразі важко спрогнозувати розвиток аграрного сектору економіки та інституційних змін у зв'язку із фінансовою кризою, військовими діями та погіршенням рівня життя населення, що породжують значну невизначеність щодо майбутнього аграрного сектору України.

Також варто зазначити, що подальше підвищення врожайності та ефективності аграрного сектору економіки України можливе тільки в тому випадку, якщо державою будуть прийняті заходи, які будуть сприяти існуванню всіх галузей агропромислового комплексу.

Література

1. Бондаревська К. В Тенденції розвитку аграрного сектору економіки України / Бондаревська К.В. // Економіка АПК. - 2014. - № 11 - С. 36
2. Волошанюк Н. В. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування / Н. В. Волошанюк, А. К. Сьомка // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 13(1). - С. 45-49.
3. Лопатинський Ю. М. Кифяк В. І. Розвиток аграрного сектору національної економіки на інституційних засадах / Ю. М. Лопатинський, В. І. Кифяк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 113 – 130.
4. Михайлов А. П. Сучасний стан та перспективи розвитку аграрного сектору економіки України / А. П. Михайлов. // Науковий вісник УМО. Серія : Економіка та управління. - 2016. - Вип. 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvumo_2016_1_9
5. Пугачов М. І. Аграрний сектор економіки України в умовах інституційних змін / М. І. Пугачов Економіка АПК. - 2017. - № 5. - С. 12-18.
6. Дем'ян Я.Ю. Аграрна сфера Закарпаття: інвестиційне забезпечення сталого розвитку: монографія / Я.Ю. Дем'ян. – Мукачево: РВВ МДУ, 2017. – 202 с.

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ РАЙОНІВ

Галузь сільського господарства є однією з ключових галузей економіки України. Незважаючи на наявні кризові явища з року в рік її позиції тільки зростають.

Державна політика в галузі сільського господарства та розвитку сільських районів в більшій мірі реалізується за рахунок проекту «Стратегії розвитку аграрного сектору України». В даному проекті визначено основні проблеми, принципи і підходи щодо державного втручання в галузь сільського господарства.

Розглянемо основні пріоритети розвитку сільського господарства і сільських районів згідно проекту «Стратегії розвитку аграрного сектору України»:

1. Розвиток взаємозв'язків з країнами-учасницями ЄС:

- першочергова підтримка національного виробника;
- адаптація чинного українського законодавства до європейських норм, стандартів та правил;
- відкриття доступу до ринків.

2. Підвищення врожайності:

- підвищення економічного потенціалу агроекологічних систем;
- забезпечення ефективного генетичного фонду сортів і гібридів;
- розробка і впровадження систем для більш ефективного використання ресурсів і еко-технологій.

3. Розвиток тваринництва:

- збільшення обсягів виробництва молока;
- підвищення вимог до якості сирого молока;
- збільшення виробництва м'яса великої рогатої худоби;
- збільшення свинарства;
- збільшення інтенсивного птахівництва;
- відродження вівчарства.

4. Зміни стосовного земельного питання:

- поліпшення земельних відносин;
- забезпечення сталого використання землі;
- підтримка, відновлення і підвищення родючості землі;
- перетворення земельних відносин відповідно до вимог ринкової економіки та сталого землекористування.

5. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва

- відновлення матеріально-технічної бази (машини, будівлі, нові технології);

- вдосконалення механізму регулювання цін, що поєднує ринкові принципи і ефективне державне регулювання;
- створення ефективної інфраструктури ринків і забезпечення прямого доступу фермерів до ринків.

Для більш ефективного розвитку галузі сільського господарства Україні варто переймати кращі світові практики і досвід. Згідно з постановою Кабінету Міністрів Україна від 30.11.2011 № 1276, Україна є членом 21 міжнародної організації по сільському, лісовому і рибному господарству. Членство України в цих організаціях дозволяє їй брати участь у формуванні аграрної політики на міжнародних ринках і активно відстоювати свої інтереси національних виробників.

Також Україна є членом ФАО з 2003 року. Це дозволяє Україні обмінюватися передовим досвідом шляхом участі в заходах ФАО, отримання технічної допомоги та участі в розробці та впровадженні міжнародних стандартів якості.

Отже, можемо зробити висновок, що здійснення державної політики в галузі сільського господарства в основній мірі реалізується в межах проекту «Стратегія розвитку аграрного сектору України». В рамках якої визначено основні вектори розвитку та цілі розвитку аграрного сектору, що забезпечать його сталий розвиток.

Література

1. Міхаліна І „ Розвиток аграрної політики України в контексті вступу в ЕС”: Монографія.-К.: В-во НАДУ, 2006.-212с.
2. Ш. фон Крамона-Таубаделя, с. Зоря, Л. Штріве „ Політика і розвиток сільського господарства в Україні”-К.: Альфа-Принт.2001-321 с.;
3. Дем`ян Я.Ю. Аграрна сфера Закарпаття: інвестиційне забезпечення

УДК 621.373.826

ЖИГУЦЬ Ю.Ю.,
Ужгородський національний університет
ЛАЗАР В.Ф., ХОМ'ЯК Б.Я.,
Мукачівський державний університет

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАПИЛЕННЯ ПЛІВОК НАНОСЕКУНДНИМИ ЛАЗЕРНИМИ ІМПУЛЬСАМИ

Вступ. Створення в 1962 році лазера з модульованою добротністю [1, 2], який генерував відтворювані гігантські імпульси тривалістю 10-40 нс, дало поштовх до вивчення процесів, що проходять при взаємодії лазерного випромінювання з різного роду об'єктами.

Застосування таких лазерів викликало низку досліджень параметрів лазерної плазми, які нелінійно залежать від густини потужності лазерного випромінювання. Крім цього ідея розігрівання речовини до термоядерних температур за допомогою лазерного випромінювання [3], стимулювала подальші дослідження плазми, яка утворюється при опроміненні

конденсованих речовин потоками високоінтенсивного випромінювання ($\sim 10^{12}$ Вт/см²) [3-5]. Значна увага великої кількості праць присвячена термоядерним аспектам лазерної плазми.

У зв'язку із цим, питома вага досліджень, присвячених емісійним процесам при цих густинах потужності набагато менша, хоча результати досліджень дії лазерного випромінювання густиною потужності 10^8 - 10^{10} Вт/см² на поверхню вже застосовуються в напівпровідниковій технології, при обробці металів і стекл, в мас-спектрометрії, лазерному напиленні плівок [6].

Мета дослідження. Розробити спосіб формування періодичних структур при опроміненні цугом лазерних імпульсів, що забезпечує отримання якісних гетерогенних та надграткових структур.

Теоретичні і експериментальні дослідження. В роботі [7] відмічалось, що при застосуванні для напилення плівок лазерів з модуляцією добротності суттєво знижується температура епітаксії. При цьому параметри пари біля підкладки досягають екстремальних значень, що характеризується високими густинами, напірними тисками, швидкостями конденсації та імпульсами. Наслідком цього є значний енерговклад осаджуваних компонентів у підкладку, порівняний або навіть переважаючий її початкову енергію. Як вказують експерименти, при певних умовах напилення наносекундними лазерними імпульсами може спостерігатися ревипарування напилених плівок, конденсація через рідку фазу та інше. Характерний час енерговкладу в підкладку при цьому складає $\tau \approx 10^{-5}$ - 10^{-6} с. Ефект енерговкладу в підкладку компонентами лазерної плазми при цьому є еквівалентним її нагріву лазерним імпульсом мікросекундної тривалості. В цьому випадку можна скористатися методикою розрахунку кінетики випарування матеріалу під дією лазерного випромінювання.

Розглянемо процес випарування мішені наносекундними лазерними імпульсами в діапазоні густин потужності $Q=10^6$ - 10^{10} Вт/см² [7]. Характерною особливістю такого випарування є діаграма направленості розльоту компонент з тілесним кутом $\Omega=I$ ср і високий коефіцієнт трансформації (η) енергії лазера (E_0) в кінетичну енергію випарених часток $\eta \approx 0,7$. При $L < L_1$ (відстань від мішеней). Цікавий випадок відповідає умові

$$\frac{\Delta h}{\tau} > \sqrt{\frac{\sigma}{\tau}}, \quad (1)$$

Розглянемо характер зміни β при $L_0 < L < L_1$. Вираз (11) справедливий для значень наближених до $L \leq L_1$. Значення β при $L \approx L_0$ можна наближено оцінити з умови незначного зростання V_2 в діапазоні $L_0 \leq L < L_1$ і зростання швидкості конденсації $v_1 = \frac{\Delta h}{\tau} \sim \frac{1}{L^3}$ за кубічною залежністю.

В результаті:

$$\beta_{L=L_0} = \frac{V_2}{V_1} \sim L^3 = \frac{\beta_{L=L_1}}{L_1^3} L_0^3 = \frac{E_{med}}{m\lambda_2} \left(\frac{m\lambda_2}{E_{med}} \right)^{\frac{6}{5}} = \left(\frac{m\lambda_2}{E_{med}} \right)^{\frac{6}{5}} \approx 1. \quad (2)$$

Як слідує з (1), значення $\beta \approx 1$ при $L=L_0$ відповідає ревіпаровуванню з ефективною теплою випаровування $\lambda_2 = \frac{E_{med}}{m}$, що відповідає відсутності теплообміну між конденсатом та підкладкою і супроводжується відбиттям пари від підкладки. Таким чином, в залежності від L можна виокремити такі зони, що відповідають відбиванню, ефективному ревіпаровуванню, плавленню та пониженню температури епітаксії. Аналітичні розрахунки і експериментальні результати підтверджуються при напиленні шаруватих структур періодичним лазерними імпульсами [7]. Характерні значення L_0 , L_1 , L_2 , наприклад для типових умов розпилення кремнієвої мішені $E_0=3$ Дж, $q=10^9$ Вт/см² ($E_{min}=10$; $E_{max}=200$ еВ) для $L_0=0,24$, $L_1=0,84$, $L_2=2$ см. При всіх режимах напилення для $d < 6-7$ Å/імп. ($L > 7-8$ см) параметри середнього порядку в одержаних плівках осцилюють із зміною кута надходження пари на підкладку. Найбільш оптимальним з точки зору реалізації «вибухового» механізму випаровування і збереження хімічного складу є режим випаровування наносекундними імпульсами з $q=(1-5) \cdot 10^8$ Вт/см², а також режим напилення цугом ~ 10 імпульсів субмікросекундної тривалості.

Висновки. 1 При густинах потоку лазерного випромінювання $q=10^8-10^{10}$ Вт/см² та імпульсному і імпульсно-періодичному опроміненні мішені діє «вибуховий» характер випаровування з діаграмою направленості ~ 1 ср.

2. Енерговклад компонент лазерної плазми може призводити до зниження температури епітаксії, ревіпаровування, відбивання компонент плазми.

3. При опроміненні мішені цугом імпульсів перші 10-15 імпульсів викликають «вибухове» випаровування до якого додається термічний потік, викликаний подальшими імпульсами в цузі.

Література

1. Mc. Clung, F.G. Giant optical pulsations from ruby / F.G. Mc.Clung, R.W. Hellward // J. Appl. Phys. 1962. – V. 33. – P. 828 - 830.
2. Басов, Н.Г. Условия разогрева плазмы излучением оптического генератора / Н.Г. Басов, О.Н. Крохин // ЖЭТФ. 1964. – Т. 46. – С. 171 – 174.
3. Канцырев, В.Л. Имплантация в кремний излучением мощного Кг-F лазера / В.Л. Канцырев, Н.В. Морозов, Б.А. Ольшевангер и др. // Письма в ЖТФ. – 1991. – Т. 17. – Вып. 2. – С. 56 - 61.
4. Земсков, К.И. Усилители яркости изображений в оптических системах / К.И. Земсков, М.А. Казарян, Г.Г. Петраш // Труды ФИАН. – 1991. – Т. 206. – С. 1 - 62.
5. Hutt, K.W. Laser initiated electron avalanches observed in a laser microprobe mass spectrometer / K.W. Hutt, E.R. Wallach // J. Appl. Phys. – 1989. – № 66 (5). – P. 127 - 130.
6. Быковский, Ю.А. Ориентированная кристаллизация тонких пленок, полученных с помощью лазера / Ю.А. Быковский, А.Г. Дудолодов, В.П. Козленков и др. // Письма в ЖЭТФ. – 1974. – № 20. – С. 304 - 306.
7. Жигуц Ю.Ю., Опачко І.І. Особливості ефективного напилення шаруватих структур періодичним лазерними імпульсами // Міжвузівський збірник Луцького національного технічного університету «Наукові нотатки». – 2017. – № 59. – С. 112 - 118.

ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постійний кругообіг коштів як в межах окремого підприємства, так і в масштабах економіки в цілому є об'єктивною умовою їх життєздатності. Складовою цього кругообігу виступають грошові надходження і грошові витрати суб'єктів господарювання. Грошовий обіг відображає відносини між учасниками процесу виробництва, розподілу, споживання, а тому має специфічні можливості впливати на хід та результати виробничо-господарської діяльності підприємства. Вивченням питань грошових потоків та управління ними в теоретичному і практичному аспектах займаються такі відомі зарубіжні західні вчені, як Дж. К. Ван Хорн, Є. Брігхем, Е. Нікбахт, Г. Райс. Поглибленню основ управління грошовими потоками підприємства та їх економічної оцінки присвячені праці вітчизняних та російських вчених: І. Бланка, Г. Кірейцева, В. Ковальова, О. Стоянової, І. Балабанова.

Поняття «грошовий потік підприємства» є агрегованим, тобто таким, що містить у собі різноманітні види цих потоків, які обслуговують господарську діяльність, а саме грошовий потік від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Незбалансованість і нерівномірність надходжень та виплат у розрізі часових інтервалів грошових потоків може призвести як до тимчасового дефіциту, так і до виникнення тимчасово вільних їх обсягів. Грошові потоки, які формуються на підприємстві у процесі його господарської діяльності, є важливим самостійним об'єктом управління [1, с.150].

Управління грошовими потоками це один із найважливіших сегментів фінансової роботи на підприємстві, від ефективності організації якого залежать як поточні результати діяльності, так і майбутні темпи розвитку господарюючого суб'єкта [2, с.237].

Процес управління потоками грошових надходжень являє собою постійний моніторинг впливу різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників, які призводять до виникнення трьох ситуацій:

1) Виплати перевищують надходження підприємства на певний період. У цьому випадку виникає дефіцит коштів, усунення якого вимагає залучення додаткових фінансових активів, що також пов'язано з додатковими витратами. Дефіцит грошових коштів у подальшому призводить до:

- затримок у виплаті заробітної плати;
- зростання частки простроченої заборгованості по кредитних позиках;
- зниження ліквідності активів підприємства;
- зростання тривалості виробничого циклу через несвоєчасні поставки сировини і комплектуючих.

2) Надходження перевищують виплати, що може призвести до надлишкової ліквідності. Вільні гроші – неприбутковий актив, тому вони мають бути задіяні в отриманні додаткового прибутку, що вимагає здійснення фінансових заходів із розміщення таких коштів.

3) Збалансованість потоків платежів забезпечує стан фінансової рівноваги, який дозволяє підтримувати оптимальні умови ефективного та раціонального господарювання[3, с.100-101].

Оптимізація грошових потоків надає змогу підтримувати фінансову рівновагу, яка

досягається за умови, якщо попит підприємства на грошові кошти дорівнює його пропозиції (наявним грошовим коштам) у кожний період [4, с.94].

Оптимізація грошових потоків передбачає вибір найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов та особливостей здійснення господарської діяльності. Збалансування та оптимізація відбуваються завдяки виявленню резервів, що дають змогу зменшити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення грошових коштів, забезпеченню рівномірності витрачання грошових коштів у часі та за обсягами, збільшення суми та якості чистого грошового потоку, а також впливу на фінансовий цикл підприємства [5, с. 149].

Отже, ефективність управління грошовими потоками визначається синхронізацією надходжень та виплат, підтримкою постійної платоспроможності підприємства та раціональним використанням фінансових ресурсів, які формуються із зовнішніх і внутрішніх джерел.

Література

1.Циган Р. М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Р. М. Циган // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4(106). – С. 150-155.

2. Фінанси в трансформаційній економіці України: [навч. Посібник]/ [за ред. М. І. Крупки]. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка.

3.Єрешко Ю.О. Бюджетування – інструмент оптимізації грошових потоків підприємства / Ю.О. Єрешко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2011. – №2. – С. 100 – 105.

4. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання / Л. А. Лахтіонова. - К.: КНЕУ, 2008. - 387 с.

5. Васюк Н. В. Управління, аналіз та оптимізація грошових потоків: теорія і методологія / Н. В. Васюк // Вісник Дніпропетровського університету. – Серія "Економіка". – 2011. № 5(4). – С. 114– 150.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансування інновацій відіграє важливу роль для успішного зростання і конкурентоздатності економіки. За загальними світовими тенденціями державна політика у цій сфері передбачає довгострокові цілі та стабільне і послідовне збільшення інвестицій в інноваційну систему. Порівняти статистичні дані України та Європи доволі складно. Показники фінансування інноваційної сфери в Україні неповні, або ж інколи їх неможливо повноцінно зіставити з відповідними даними держав-членів ЄС. Тому багато питань щодо фінансування інноваційної діяльності, а також порівняння інноваційної ефективності й досі залишаються актуальними.

Розуміння інновацій як важливого чинника економічного розвитку дістало своє відображення у дослідженнях багатьох зарубіжних авторів: Г. Бірмана, В. Говарда, П. Друкера, Б.Р. Жуля, М. Калецькі, Е. Менсфілда, Б. Санто, Б. Твіса, П. Вайта, Р. Вотермена, Г. Фрідмана, К. Фрімена, Д. Хала, М. Хучека, С. Шмідта та ін. В Україні цей напрям продовжили і розвинули такі вчені, як: В.П. Александрова, Ю.М. Бажал, Л.К. Безчасний, С.В. Валдайцев, В.М. Геєць, Н.П. Гончарова, А.В. Гріньов, М.С. Данько, М.І. Діба, Г.М. Добров, І.Ю. Єгоров, П.Н. Завліна, С.Д. Ільєнкова, Н.І. Іванова, В.І. Карпов, О.М. Кондрашов, М.І. Крупка, Н.В. Краснокутська, О.О. Лапко, Л.І. Нейкова, Л.Н. Оголева, С.В. Онишко, О.С. Попович, В.П. Соловійов, Р.А. Фатхутдінов, Д.М. Черваньов, В.А. Яковлев та багато інших.

Дослідження літературних джерел свідчать, що проблематика наукових робіт зарубіжних та вітчизняних вчених включає широкий спектр питань щодо інноваційної діяльності, серед яких часто висвітлюються проблеми фінансового забезпечення інноваційних процесів та фінансових важелів підтримки інноваційної сфери. Отже, актуальність проблем, пов'язаних з формуванням і вдосконаленням системи фінансового забезпечення інноваційної діяльності, зумовлюється важливістю інноваційних процесів в економічному і соціальному розвитку країни.

У працях вчених різних шкіл і напрямів у контексті висвітлення теоретичних проблем фінансування інноваційної діяльності джерела такого фінансування згруповані за різними класифікаційними ознаками. Проте спільною для наукової спільноти є думка про те, що всі фінансові ресурси можна розглядати як на мікрорівні (конкретного підприємства), так і на макрорівні (держави). На рівні підприємств фінансові ресурси поділяються на власні та залучені; кошти, отримані від продажу акцій, додаткова емісія акцій, спонсорські кошти юридичних і фізичних осіб; бюджетні кредити, банківські фінансові ресурси (вітчизняних, іноземних банків) та фінансові ресурси

небанківських фінансових установ [1, с.105]. На рівні держави фінансові ресурси включають державний і місцеві бюджети, позабюджетні фонди; кошти державної банківської та страхової систем; державні облігації, кредити вітчизняних, іноземних банків, облігаційні позики, кредити міжнародних фінансово-кредитних установ тощо [1, с.106].

В.П. Александрова серед джерел формування фінансових ресурсів виокремлює власні кошти інноваційних підприємств, бюджетні кошти, заощадження населення, кошти приватних інвесторів, іноземні інвестиції, банківські кредити, кошти, отримані в результаті міжнародного співробітництва [2, с.329].

До окремої групи джерел П.М. Завлін відносить кредитні ресурси спеціально уповноважених інвестиційних банків [3, с.312]. А економіст Д.М. Черваньов з-поміж джерел пропонує виокремити два основні - кошти держави і кошти промислових фірм, оскільки решта «мають допоміжне значення і номінальний характер» [4, с.316].

Законодавство України про інноваційну діяльність визначає такі джерела її фінансування, як кошти державного та місцевих бюджетів України, власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ, власні чи позичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності, кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб, а також інші джерела, не заборонені законодавством України [5].

Як стверджують автори М.І. Диба, О.М. Юркевич, Т.В. Майорова, І.В. Власова, до чинників, які сприяють залученню фінансових інструментів для поповнення інноваційного капіталу, світова економічна практика відносить: розвиток ринку цінних паперів інноваційних підприємств; стимулювання венчурного капіталу, франчайзингу; залучення іноземних інвестицій в інноваційну сферу; поліпшення режимів оподаткування та регулювання діяльності інноваційних підприємств; створення інноваційних кредитних ліній; створення механізмів гарантування та страхування інноваційних проєктів; розвиток небанківських механізмів непрямого інвестування; розвиток лізингу та оренди державного майна; забезпечення механізмів взаємодіювання та кооперації інноваційних підприємств тощо [1, с.103].

Отже, формування фінансових ресурсів інноваційних підприємств здійснюється з метою фінансування необхідного обсягу інноваційних витрат і забезпечення прибутку. Досягнення поставленої мети можливе лише за умови формування раціональної структури джерел коштів підприємства, що полягає у пошуку таких фінансових джерел, які б сприяли збільшенню обсягів виробництва завдяки залученню державних та недержавних, власних і залучених, внутрішніх та зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Література

1. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України [Електронне видання]: монографія / [М.І. Диба, О.М. Юркевич, Т.В. Майорова, І.В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М.І. Диби і к.е.н., доц. О.М. Юркевич. - К.: КНЕУ, 2013. - 425, [7] с.

2. Финансы: Учебник для вузов / [под ред. Л.А. Дробозиной]. - М.: Финансы; ЮНИТИ, 1999. - С. 329 - 332.
3. Основы инновационного менеджмента: теория и практика. Учеб. пособ. / [под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Э. Минделли]. - М.: Экономика, 2000. - С. 312.
4. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова. - К.: Знання, КОО, 2002. - С. 316.
5. Про інноваційну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [Дата звернення - 23.04.2021].

УДК 631.15/.16

ІГНАТИШИН М.В., ДЕМ'ЯН Я.Ю.,
Мукачівський державний університет

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ НА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ

Функціонування та розвиток підприємств залежать від значної кількості економічних чинників, важелів, методів, інструментів, способів впливу, які формуються на різноманітних рівнях та виконують стимулювальний або дестимулювальний вплив.

Фінансово-економічний механізм підприємства – це частина господарського механізму, що включає сукупність фінансових і економічних методів, способів, інструментів і важелів, через які здійснюється регулювання фінансово-економічних процесів і відносин з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства. Дія економічних важелів на підприємство формує певні зміни, що виникають впродовж відповідного періоду часу та зумовлюють різноформатні перетворення. Застосування економічних важелів спрямоване на стимулювання або гальмування певних процесів, що відбуваються на підприємствах[1].

Економічні важелі можуть впливати на діяльність підприємства із зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Важливу роль у фінансово механізмі підприємства мають важелі впливу такі як фінансово-економічні важелі. До них відносять:

– прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, з відтворення відрахувань до бюджету;

– ціни – це грошовий вираз вартості, кількості грошей, що сплачується або одержується за одиницю товару або послуги. Одночасно ціна відображає споживчі властивості (корисність) товару, купівельну спроможність грошової одиниці, ступінь рідкості товару, силу конкуренції, державного контролю, економічну поведінку ринкових суб'єктів та інші суб'єктивні моменти;

– податок – це встановлений вищим органом законодавчої влади обов'язковий платіж, які сплачується фізичними та юридичними особами до бюджету у розмірах і у терміни, передбачених законодавством.

– амортизація – процес поступового перенесення вартості основних засобів на продукт, що виготовляється з їх допомогою;

- кредит – економічна категорія, що являє собою певний вид суспільних відносин, пов'язаних з рухом вартості на умовах повернення;
- страховий платіж (страховий внесок, страхова премія)
- пільги – це надання переваги, часткове або повне звільнення від виконання встановлених правил, обов'язків або полегшення умов виконання їх;
- фінансові стимули – це рівень заробітної плати, доходів працівників, матеріальні допомоги, премії, пенсії, стипендії, надання різних пільг, зокрема – податкових пільг, податкових канікул, списання податкової заборгованості.

До стимулів належать також заохочувальні фонди, створювані за рахунок прибутку, бюджетне фінансування ефективних напрямів розвитку національної економіки, фінансування підготовки і перепідготовки кадрів тощо;

- санкції – елемент правової норми, в якій зазначаються заходи державного примусу в разі невиконання, порушення її диспозиції.

Використовуючи елементи фінансового механізму, суб'єкти управління спрямовують свою діяльність на досягнення економічної ефективності діяльності підприємства.

Економічна ефективність може визначатися за критерієм сукупного суспільного продукту, зокрема за такими формулами[2]:

$$E = \text{POB} / \text{ПМВ}, \text{ де} \quad (1)$$

(E) якість управління відображає сукупність процесів і ресурсів, структури і процедур, необхідних для реалізації усього процесу; POB – реалізований обсяг виробництва; ПМВ – потенційні можливості підприємства.

$$P_y = \text{POB} / \text{ПОВ}, \text{ де} \quad (2)$$

(P_y) результативність управління ступенем точності управління, який характеризується досягненням очікуваного стану об'єкта управління, можливостей і фактичних результатів їх реалізації; ПОВ – потрібний обсяг виробництва.

$$E_y = T_n / T_p, \text{ де} \quad (3)$$

(E_y) економічна ефективність управління характеризує динаміку зростання;

T_n – темп приросту продуктивності праці; T_p – темп приросту фондоозброєності.

Підсумовуючи можна констатувати, що головною метою фінансово-економічного механізму підприємством є підвищення ефективності результатів діяльності підприємства, забезпечення стійкого фінансового стану підприємства, попередження кризових явищ, виявлення фінансових джерел розвитку виробництва та формування і раціональне використання фінансових ресурсів.

Література

1. Дудукало, Г. О. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2013/iem/buchkovskaya/library/41.pdf>.

2. Слободян, Н. Я. Теоретичні засади організаційно-економічного механізму функціонування підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4484/1/THEORETICAL%20ASPECTS.pdf>.

УДК 535.15, 621.382.2

КАБАЦІЙ В.М., ФОРДЗЮН Ю.І., ПИТЬОВКА О.Ю., МАКСЮТОВА О.В.,
Мукачівський державний університет

НАПІВПРОВІДНИКОВИЙ ОПТИКО-ЕЛЕКТРОННИЙ СЕНСОР ДЛЯ ПОРТАТИВНИХ ГАЗОАНАЛІЗАТОРІВ

Стрімкий розвиток сучасних технологій та систем оптичного зв'язку вимагають принципово нових підходів до розширення елементної бази сучасної оптоелектроніки, розробки нових та удосконалення існуючих елементів, компонентів, приладів.

Для вирішення актуальних задач, пов'язаних з контролем різноманітних газових речовин в екології, біотехнології та побуті необхідна розробка і широке впровадження сучасних портативних газоаналізаторів, а також більш дешевих і зручних систем оптичної реєстрації та обробки інформації про стан досліджуваного об'єкта. Метод інфрачервоної (ІЧ) -спектроскопії широко використовується на практиці для аналізу концентрацій у складі багатокомпонентних газових сумішей і є одними з найбільш точних і надійних. Використання напівпровідникових джерел і детекторів ІЧ-випромінювання на

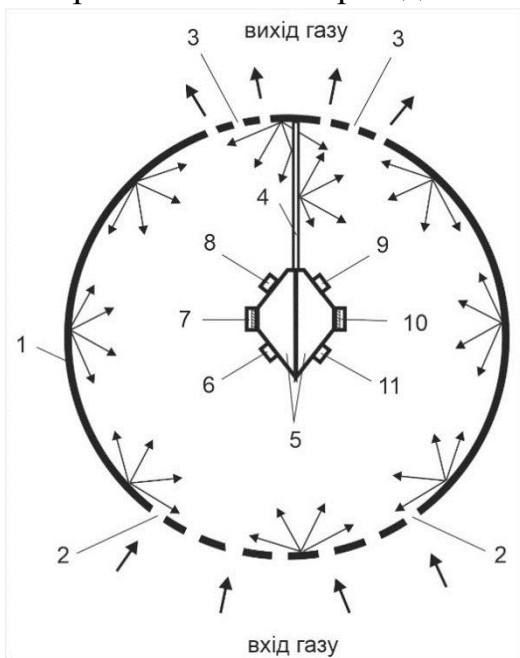

Рис. 1. Конструкція оптико-електронного сенсора
1– корпус, 2– отвори подачі газу, 3– отвори виходу газу, 4– світловідбиваюча планка, 5– тепlopровідна основа, 6–, 8–, 9–, 11– світлодіоди, 7–, 10– фотоприймачі

область спектра 2,5-5,0 мкм, які працюють при кімнатних температурах, дозволяє істотно підвищити чутливість, селективність, швидкість і надійність багатофункціональних приладів газового аналізу та значно зменшити габарити й матеріалоємність.

Мета досліджень – створення напівпровідникового оптико-електронного сенсора для вимірювання концентрації забруднюючих атмосфери газів при використанні портативних газоаналізаторів.

Досліджувались напівпровідникові СД і ФП, активні елементи (АЕ) яких розміщувались на підкладці корпусів ТО-18 або SMD. Активні елементи СД і ФП виготовлені на основі гетероструктур з *p-n*-переходами на базі твердих розчинів InAs/InAsSb /InAsSbP/. Вони працюють при

кімнатній температурі в спектральному діапазоні 2,0-5,0 мкм, де розміщені смуги фундаментального поглинання газів, основних забруднювачів навколишнього середовища [1, 2].

Конструктивні та технічні особливості розроблених СД і ФП [3, 4] дозволили запропонувати конструкцію оптико-електронного сенсора у вигляді інтегруючої сфери для вимірювання концентрації аналізованого газу з врахуванням неселективних втрат випромінювання та температурної стабілізації (рис.1).

Оптико-електронний сенсор працює наступним чином.

В початковий момент часу активуються АЕ випромінювання АЕ 6 і АЕ 8 та фотоприймач 10. Утворений АЕ 6 і АЕ 8 світловий потік потрапляє в порожнину кювети 1 у вигляді інтегруючої сфери, де відбиваючись та розсіюючись від стінок та світлорозсіюючого 5 екрану, що попереджає потрапляння прямих променів від АЕ випромінювання на фотоприймач 10, взаємодіє або з повітрям чи газом, який не поглинає випромінювання від АЕ 6 і АЕ 8 (при калібровці фотоприймача 10), або з газом, що аналізується (при вимірюванні його концентрації). Після цього випромінювання від АЕ 6 і АЕ 8 потрапляє на фотоприймач 10. Сигнал на виході фотоприймача 10 пропорційний величині падаючого на нього світлового потоку, а зміна інтенсивності випромінювання при проходженні через аналізований газ і відповідно зміна сигналу на його виході є мірою концентрації аналізованого газу C_1 .

В наступний момент часу активуються АЕ випромінювання АЕ 9 і АЕ 11 та фотоприймач 7. Сигнал на виході фотоприймача 7 пропорційний величині падаючого на нього світлового потоку, а зміна інтенсивності випромінювання при проходженні через аналізований газ і відповідно зміна сигналу на його виході є мірою концентрації аналізованого газу C_2 . Кінцевий результат вимірної концентрації аналізованого газу визначається за формулою $C=1/2(C_1+C_2)$.

Внутрішня поверхня інтегруючої сфери, яка дифузно розсіює світло, одержана з використанням м'якої алюмінієвої фольги, коефіцієнт дифузного відбивання якої становив 0,90 - 0,92 і визначався за допомогою каліброваного фотоприймача. Модуляція світлового потоку забезпечується активацією АЕ випромінювання змінним струмом величиною 200 мА та частотою до 100 кГц. Мінімальна вимірювана концентрація CH_4 у повітрі була не менше 200–250 ppm, а мінімально зафіксована концентрація CO_2 у повітрі складала 50–100 ppm.

Запропонований оптико-електронний сенсор дозволяє вимірювати концентрації аналізованих газів із заданою точністю і чутливістю в широкому діапазоні температур, підвищити надійність вимірювань та розширити область його використання.

Література

1. Remennyi M.A., Zotova N.V., Karandashev S.A., Matveev B.A., Stus' N.M., Talalakin G.N. Low voltage episcide down bonded mid-IR diode optopairs for gas sensing in the 3,3–4,3 μm spectral range // Sensors & Actuatoators B: Chemical. – 2003. – Vol. 91. № 1–3. – P. 256–261.
2. Астахова А.П., Головин А.С., Ильинская Н.Д., Калинина К.В., Кижаяев С.С., Серебренникова О.Ю., Стоянов Н.Д., Horvath Zs.J., Яковлев Ю.П. Мощные светодиоды на основе гетероструктур InAs/InAsSbP для спектроскопии метана ($\lambda=3,3$ мкм). Физика и техника полупроводников. том 44. вып. 2. (2010). С. 278-284.
3. Пат. №115905 Україна. Оптопара. Кабацій В. М., Блецкан Д. І. (2018). Бюл. № 1.
4. Пат. №122920 Україна. Оптоелектронний сенсор. Кабацій В. М., Питьовка О.Ю., Хомяк Б.Я , (2021). Бюл., №3.

УДК 339.37(043.2)

КЕЛЬМАН В. Д., ПОНЕВИЧ А.І.,
Мукачівський державний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «РИТЕЙЛ»

В умовах глобалізації активізується розвиток роздрібної торгівлі, яка в умовах жорсткого конкурентного середовища еволюціонує у інтегровані моделі розвитку об'єктів торгівлі із властивими ним процесами поєднання систем обслуговування, а також форматів їх адміністрування, що орієнтовані на масовий характер, який вирізняє пропозиція придбати товари широкого або спеціалізованого асортименту на одній локації, значний трафік відвідувачів, відсутність бар'єрів між споживачем і товаром. Початком заснування масової роздрібної торгівлі є заснування Ф. Вулвортом мережі роздрібних магазинів Woolworth, у яких вперше: стали використовуватися цінники; вільна викладка товарів; принцип самообслуговування; знижки на окремі товарні категорії. В 1886 р. мережа магазинної торгівлі Woolworth охоплювала 5 об'єктів, в 1895 р. 28 об'єктів, в 1900 р. - 59 об'єктів, а в 1912 р. вже 596 об'єктів. При цьому саме Woolworth сформували такі форми об'єктів роздрібної торгівлі, які орієнтуються на масові продажі [1].

Вагомий внесок у еволюціонування масової роздрібної торгівлі належить К. Сондерсу, який у 1916 р. трансформував свій магазин United Store під об'єкт самообслуговування Piggly Wiggly в Мемфісі. Зокрема, Сондерс відмовився звичних стільниць, на користь шаф, розташованих вздовж доріжки, яка закінчувалася касою з арифмометром і касовим апаратом. Специфічна торгова зала обмежувалася турнікетами на вході і виході. В результаті Piggly Wiggly еволюціонував у об'єкт, що включав в себе передній вестибюль, середній торговий зал і склад. Завдяки Piggly Wiggly з'явилися об'єкти масової роздрібної торгівлі, що трансформувалися під впливом стрімкого розвитку технологій та уподобань споживачів. Специфічним є те, що Piggly Wiggly не тільки еволюціонувала в мережу магазинів, але ї стала концепцією патенту «Магазин самообслуговування». У цей час почала працювати мережі самообслуговування Humpty Dumpty Stores та мережі аптек Walgreens.

Щодо етимології об'єктів масової роздрібно́ї торгівлі, що еволюціонували за концепцією Woolworth та Piggly Wiggly, наразі вони об'єднуються під категорією «ритейл», що напряду пов'язані із фр. поняттям «ritailleur», що можна схарактеризувати, як похідну від «відрізати, розбивати» або реалізовувати товар «поштучно або невеликими кількостями».

У загальному сенсі ритейл використовується як аналог продажу товару у роздріб, безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам. Також підтвердженням такого ототожнення є те, що саму роздрібну торгівлю узагальнено ідентифікують, як «ритейлінг», «ритейл», це обумовлене тим, що парії товарів в умовах роздробу завжди дробляться. У більш вузькому сенсі сутність категорії «ритейлу» не є сталою. однак безсумнівним є те, що ця категорія за змістовим наповненням: орієнтуються на масові продажі; не вміщує всю сукупність об'єктів, що належать до сфери роздрібно́ї торгівлі. Так, більш точно визначення категорії ритейлу можна окреслити за результатами аналізу її сучасних визначень (табл. 1).

Таблиця 1.1. Результати аналіз сучасних визначень категорії «ритейл»

Джерело	Зміст визначення	Конкретизація та недоліки визначення
Ільченко Н., Кавун О. [16, с. 56]	Вид економічної діяльності у сфері товарообороту, що охоплює купівлю продаж товарів кінцевому споживачеві та надання йому торговельних послуг	Конкретизація ритейлу, як виду економічної діяльності з продажу товарів громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого, некомерційного використання. За логікою визначення гуртова торгівля не є ритейлом.
Антонюк Я. М., Шиндировський І. М. [17, с. 23-24], Сак Т., Грицюк Н. [41, с. 35]	Вид торгівлі, що не має сезонного характеру та орієнтований на розвинену політику роботи з масовим клієнтом кінцевий продаж, орієнтований на масового покупця	Конкретизація ритейлу, як терміну, що ширший від змісту роздрібно́ї торгівлі на сукупність заходів, які приймаються їх керівниками. Робота з клієнтом не має єдиного змісту та може містити різні програми роботи з масовим клієнтом, методи і форми продажу, мерчандайзингу та ін. За логікою визначення об'єкт ритейлу - це об'єкт магазинної торгівлі.
Антонюк Я. М., Шиндировський І. М. [17, с. 23-24].	Об'єкт торгівлі, що постійно залучає велику кількість покупців, що приводить до збільшення прибутку коштом зростання обороту	Конкретизація ритейлу, як терміну, що ідентифікується за відповідним обігом продажу товарів громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого некомерційного використання та за трафіком покупців. За логікою визначення дрібно́роздрібна торгівля не є ритейлом
Сак Т. та Грицюк Н. [18; 19]	Сукупність роздрібних торговців, що орієнтуються на масові продажі	Конкретизація ритейлу, як торгівлі через об'єкти масового роздрібно́го продажу товарів. За логікою визначення тільки об'єкти масової торгівлі є ритейлом..

Відповідно до аналізу визначень ритейлу, можна констатувати, що змістове наповнення категорії є значно вужчим від сукупності елементів, процесів, які становлять предмет роздрібної торгівлі.

Поняття ритейлу обмежується масовими роздрібними продажами через об'єкти магазинної торгівлі із значним трафіком відвідувачів. Закономірно об'єкти ритейлу визначаються за набором таких характеристик, як: 1) наявність спеціально обладнаних приміщень для масової торгівлі; 2) наявність спеціально обладнаних приміщень для обслуговування покупців, приймання, зберігання, підготовки до продажу товарів; 3) наявність приміщень адміністративно-побутового призначення; 4) наявність торгового та інженерного устаткування.

Література

1. Ратников А. Салон среди лавок / А. Ратников // Электронный журнал Экономика URL.: <https://lenta.ru/articles/2013/08/10/hyper/>

УДК 378.147.88

КІШ Л.О., БІЛЕЙ-РУБАН Н.В.,
Мукачівський державний університет

ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

Сьогодні виклики часу, які поставлені перед багатьма державами і перед Україною в тому числі, потребують високої якості підготовки здобувачів вищої освіти. З одного боку, цьому сприяє навчання кадрів через освоєння стратегії, в основі якої закладена підготовка компетентного фахівця із глибокими професійними знаннями з інтегрованих професій. З іншого боку, розвиток міждисциплінарних освітніх програм вищої освіти в країнах Європейського простору та затвердження вимог до них в Україні відкриває нові професійні та академічні права майбутнім фахівцям та сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності в цілому. [1]

Саме з таких позицій, професійні інженери-педагоги, підготовка яких опирається на дві самостійні компоненти - педагогічну та інженерно-технічну, набувають важливості як фахівці так званого «нового типу». [2] Це в свою чергу, ставить перед закладами вищої освіти (ЗВО) нові вимоги щодо рівня підготовки високо професійного і соціально мобільного фахівця, який вирізняється спеціальними знаннями та вміннями зі споріднених спеціальностей, володіє економічними і правовими знаннями, здатен до технічної та соціальної творчості, готовий до самовдосконалення та до роботи при різних формах організації праці і виробництва в умовах конкуренції.

Постановка завдання. Відповідно до професійної діяльності інженера-педагога рівень його підготовки у ЗВО залежить від рівня педагогічної творчості та технічної творчості. Саме розвиток та забезпечення технічної творчості студентів відштовхується від рівня практичної підготовки здобувачів

вищої освіти із тісно пов'язаними при цьому застосуваннями інноваційних освітніх технологій та нових форм навчання.

Метою нашої публікації є розкриття важливості практичної підготовки інженерів-педагогів для розвитку інженерно-технічної компоненти здобувачів вищої освіти.

Беручи до уваги важливість рівня теоретичної підготовки в системі вищої освіти, слід розуміти її спрямованість на комплексний розвиток системи знань та отримання нових знань у галузі гуманітарних, загально-технічних і фахових дисциплін, необхідних для свідомого і ефективного виконання робіт, передбачених для кваліфікацій як інженера, так і педагога. В цьому контексті, саме практична підготовка формує у здобувача вдосконалені вміння, необхідні для виконання роботи в конкретних виробничих умовах з належною продуктивністю праці.

Завдання, які повинен вміти виконувати у своїй професійній діяльності інженер-педагог потребують знань з науково-дослідницької діяльності, що наділяє майбутнього фахівця уміннями та навичками системного дослідження, всебічного аналізу складних організаційно-педагогічних та техніко-економічних систем, з визначенням рівня їх ефективності та підвищення якості як техніко-технологічних процесів так і навчально-виховних.

Тому, саме дослідницька робота здобувачів, що безпосередньо формує педагогічну та інженерно-технічну творчість, опирається в основному на практичні методи навчання, форми забезпечення яких наразі регламентуються освітніми (освітньо-професійними, науковими, творчими) програмами. Практичні методи та їх особливості представлені на рисунку 1.

ВИДИ ПРАКТИЧНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ						
ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ	Лабораторний метод:			Практичний метод:		
	лабораторні групові роботи			практичні групові роботи		
	Виконання роботи групою учнів (студентів, слухачів) з метою узагальнення їх знань, умінь і навичок	фронтальні дослідницькі роботи		Отримання практичних знань та вмінь з однієї цілісної теми (змістового модулю)	практикуми	
			Виконання роботи однією особою (учнем (студентом, дослідником) для розвитку дослідницької самостійної роботи		ілюстративно – демонстраційні роботи	
		Демонстрація ходу роботи однією особою (учнем, студентом) чи вчителем (викладачем, лаборантом) для удосконалення знань, умінь, навичок			- отримання практичних вмінь за «системою навчання по процесах» - отримання практичних вмінь за системою «переміщення по робочих місцях (посадах)»	
Метод проектів (проектні технології) як детальна розробка проблеми (технології)						

Рисунок 1. Види практичних методів навчання та їх особливості

Проектна технологія, як комплексний практичний метод, що може реалізуватися як в індивідуальній, парній та груповій роботі, здатна призвести до конкретного практичного результату, сприяючи можливості самореалізації здобувача. Така технологія передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю.

Отже, цінність практичних методів навчання у системі вищої освіти полягає у тому, що вони поряд із зв'язком теорії з практикою, поглиблюють професійну та науково-практичну підготовку майбутніх фахівців з інтегрованих професій. Важливості практичних методів навчання додає й те, що інженер-педагог крім педагогічної роботи з різними віковими категоріями учнів (студентів) повинен вміти забезпечувати професійний супровід діяльності виробничих підприємств, а також професійно-технічних закладів, які готують робітничі кадри для певної галузі та бути готовим до надання консультативних послуг фізичним особам, установам та організаціям в плані адаптації працівників на робочих місцях.

Література

1. Наказ МОН від 1 лютого 2021 року № 128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм». Реєстрація в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2021 року, № 454/36076

2. Девятьорова Т.А. Взаємозв'язок інженерної та методичної підготовки інженерів-педагогів швейного профілю на основі індивідуалізації навчання // Зб. наук. праць: Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Х.: УПА, 2001. – №1. – С. 95-98.

УДК336.22

КОЛЕСНИК С.-В. П., ГОЛОВАЧКО В.М.,
Мукачівський державний університет

ОПОДАТКУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури. Відповідно до чинного законодавства України у туристичному бізнесі фігурують дві основні особи – туристичний оператор та туристичний агент. Відповідно до Закону України «Про туризм» туристичні оператори – це юридичні особи, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, які створені згідно із законодавством України, і які в установленному порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність.

Туристичні агенти – це юридичні, а також і фізичні особи, створені згідно із законодавством України. Вони є суб'єктами підприємницької діяльності, що здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також здійснюють посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг. [1]

Згідно з чинним законодавством (Закону України «Про туризм», Господарського кодексу України) відповідно до загальних положень про агентський договір визначаються права та обов'язки сторін за договорами на туристичне обслуговування. Згідно з цим договором агент одержує винагороду за операції, які він здійснював в інтересах даного суб'єкта, якого він

представляє. Саме ця винагорода, передбачена договором, є основою для визначення податкових зобов'язань, а саме податку на прибуток та ПДВ.

Сума даної винагороди визначена згідно урахування норм Податкового кодексу України та має свої особливості. У Податковому кодексі України з метою оподаткування туристичний продукт (комплекс туристичних послуг) розглядається як одна послуга.

Винагорода туристичного оператора або туристичного агента, яка надається у разі проведення операцій з постачання туристичного продукту або туристичної послуги є базою оподаткування. Сума даної винагороди залежить та визначається від того, яка надається туристична послуга.

Особливості оподаткування турагентської та туроператорської діяльності обумовлено формуванням туристичного продукту, який формується:

- за межами території України та споживається за її межами;
- в межах території України, але споживається за її межами;
- відбувається та постачається в межах території України.

Особливостями оподаткування ПДВ діяльності туристичних операторів та туристичних агентств обумовлено характерністю туристичного продукту. Механізм оподаткування ПДВ турагентської та туристичної діяльності, яка за своїм змістом є послугою, функціонує згідно особливостей визначення саме місця постачання послуг. Відповідно до цієї особливості обумовлюють і застосування ставки ПДВ – 0% або 20%. Суми податку, сплачені (нараховані) при придбанні товарів або послуг, які включаються у вартість туристичного продукту або туристичної послуги, не відносяться до податкового кредиту та не включаються до бази оподаткування туристичного оператора. Суми податку, сплачені або нараховані при придбанні товарів або послуг, які не включаються у вартість туристичного продукту або туристичної послуги, включаються до податкового кредиту в порядку, визначеному Податковим кодексом України.

Датою виникнення податкових зобов'язань у туристичного оператора при постачанні туристичного продукту або туристичної послуги є дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання туристичного продукту або туристичної послуги. Датою виникнення права на віднесення сум податку до податкового кредиту туристичного оператора при придбанні товарів/послуг, які не включаються у вартість туристичного продукту (туристичної послуги), є дата отримання товарів або послуг, підтверджена податковою накладною. [2]

Можна виділити, певну специфікацію оподаткування в туристичній галузі. Також в оподаткуванні у туристичній галузі можна виділити наступні проблеми, а саме проблема визначення регіону до якого будуть сплачені податки. Так як, місце, де були придбані туристичні послуги такі як наприклад покупка туру, може знаходитись в іншому місці від місця його надання. Також виникає проблема множинності оподаткування. В загальному туристичні послуги надаються в комплексі, включаючи послуги різних секторів економіки, наприклад розміщення або транспорт.

Розрахунки, які задіяні у туризмі, між туристами та суб'єктами господарської діяльності, які безпосередньо надають ці туристичні послуги, здійснюються через посередників, які в цілому створюють комплексний туристичний продукт, що зумовлює складності в оподаткуванні.

Якщо першу проблему вирішити на законодавчому рівні то вирішити дві останні проблеми можливо за допомогою створення туристичного кластеру, який виготовляє готовий туристичний продукт та надає його безпосередньо туристу. Ці проблеми не вирішує існуюча система податків і зборів та спрощена система оподаткування.

Література

1. Закон України «Про туризм» Документ 324/95-ВР, чинний, поточна редакція - Редакція від 16.10.2020 [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
2. Податковий кодекс України Документ 2755-VI, чинний, поточна редакція - Редакція від 28.03.2021 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

УДК 351

КОЛЕСНИК С-В. П., МАКСИМЕНКО Д.В.,
Мукачівський державний університет

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Україна має переваги завдяки природним ресурсам, географічному положенню та якості людського капіталу, що загалом може стати основою для стрімкого економічного зростання держави, але ряд перепон заважають реалізації потенціалу. Україна повинна покращити свої позиції на світовій та регіональній арені, що сприятиме підвищенню рівня добробуту — головній меті державної політики.

Інвестиційна діяльність є однією з найважливіших складових економічної діяльності України. Основною метою інвестування є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії країни на окремих етапах її розвитку. Тому досить актуальним є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Відправною точкою під час прийняття рішень щодо довгострокового розвитку держави та першим кроком у розробленні Стратегії стало проведення комплексного аудиту національної економіки. Результати аудиту дали змогу визначити рівень соціально-економічного розвитку України на сьогодні та можливості для зростання в майбутньому.

Метою стратегії є створення можливостей для українців як громадян, і для підприємців та інвесторів. Стратегічними цілями для забезпечення інвестиційної привабливості держави є створення сприятливих умов для

залучення інвестицій; створення привабливої екосистеми для накопичення та примноження вітчизняного капіталу; забезпечення дохідного характеру державного інвестування [1].

Завдання за стратегічною ціллю «Створити необхідні умови для залучення інвестиції»:

- забезпечення впровадження кампанії із просування інвестиційного потенціалу України та її сильних сторін;
- забезпечення дотримання формальних критеріїв (інфляція, податкове навантаження тощо) суверенних кредитних рейтингів для підвищення в них позиції України;
- забезпечення впровадження механізмів податкових пільг інвесторам (податкові канікули, відшкодування частини капітальних інвестицій, спеціальні податкові режими) у більшості секторів економіки;
- розширення та створення нових індустріальних парків, створення умов для ведення бізнесу в межах індустріального парку;

Завдання за стратегічною ціллю «Створити привабливу екосистему для накопичення та примноження вітчизняного капіталу»:

- активізація тіньового капіталу в інвестиційній діяльності України шляхом введення нульової декларації;
- лібералізація транскордонних платежів для іноземних та локальних компаній, а також вибудування стосунків з європейськими банками з чітким регулюванням процедур запобігання відмивання доходів, вхідних та вихідних платежів;
- надання фінансовим компаніям можливості залучати інвестиції не лише від професійних організацій та фондів, а і від приватних інвесторів;

Завдання за стратегічною ціллю «Забезпечити дохідний характер державного інвестування»:

- впровадження Національної інвестиційної стратегії строком на п'ять років, що міститиме чіткі та вимірювані ключові показники ефективності;
- впровадження інформаційної системи управління державним бюджетом, що включає фіскальні заходи з формування бюджету, виконання та подання звітності;
- забезпечення конкурентного процесу відбору та обґрунтування видатків на державну інвестиційну діяльність — усі інвестиційні проекти повинні проходити конкурсний відбір [1].

Одним з першочергових заходів є досягнення національної згоди між різними рівнями управління владними структурами, соціальними групами, політичними партіями і суспільними організаціями. А також необхідне удосконалення правової і нормативної бази держави, націленої на створення і функціонування стабільної економіки. Тому найважливішою задачею залишається проведення політики, направленої на стійке зниження інфляції і інфляційних очікувань. Без серйозних зусиль по врегулюванню проблеми

державного боргу, а також без введення жорстких обмежень на формування державного боргу неможливо серйозно поліпшити імідж України в очах іноземних інвесторів [2].

Література

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Затверджено постановою КМ України від 3 березня 2021р. № 179.

2. Максименко Д.В. Формування інвестиційного клімату держави//Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (19 листопада 2020 р.). Київ: Алерта, 2020. – с.247-249

УДК 539.620

ЛАЗАР В.Ф.

Мукачівський державний університет

СТАЦУК Н. М.

Технічний коледж національного університету «Львівська політехніка»

ІВАСИК Г.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

СТАЦУК М. Г.

Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України

ЕЛЕКТРОННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВЗДОВЖ ПРЯМОЛІНІЙНОЇ МЕЖІ КОНТАКТУ НАВАНТАЖЕНОГО МЕТАЛУ ІЗ ВОДЕНЬВМІСНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Елементи констукцій та деталі машин, як правило, експлуатуються в умовах їх контакту з воденьвмісними поверхнево – активними середовищами. Деформації, що є присутніми в таких елементах конструкцій, інтенсифікують відповідні їм струми корозії локального типу, особливо - в околі різноманітних концентраторів напружень [1,2]. Тому актуальною на даний час є проблема вивчення електрорушійної сили струмів корозії, залежної від концентрації напружень біля поверхонь деталей машин, а також в околі наявних в них заповнених середовищем концентраторів напружень.

Розглянемо задачу про визначення характеристик і параметрів електричного процесу на межі металу та середовища. Металеве тіло перебуває під навантаженням в умовах плоскої деформації. На межі металу –1 і середовища –3 внаслідок взаємодії фаз виникає подвійний електричний шар –2 завширшки h .

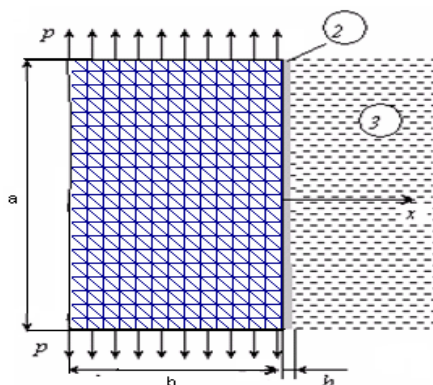

Рис. 1

Рівняння зміни електричного потенціалу у металі [3]

$$\nabla^2 \varphi_m = \chi_m^2 \varphi_m + \beta K \frac{\varepsilon_\sigma}{\varepsilon_0}, \quad \chi_m^2 = \frac{\rho_m C_m}{\varepsilon_0}, \quad (1)$$

де ∇^2 – оператор Лапласа, φ_m – електричний потенціал металу, β – електрострикційний коефіцієнт об'ємного розширення, K – модуль

об'ємного розширення, ε_σ – дилатація (відносне об'ємне розширення) елемента тіла, ε_o – електрична стала для вакууму, ρ_m – усереднена густина металу, C_m – питома теплоємність металу, а

$$\varepsilon_\sigma = \frac{2(1+\nu)}{3K(1+4\nu)}(\sigma_x + \sigma_y). \quad (2)$$

Рівняння зміни електричних потенціалів в подвійному електричному прошарку–2, та середовищі –3 [2]:

$$\nabla^2 \varphi_{mc} = \chi_{mc}^2 \varphi_{mc}, \quad \chi_{mc} = \sqrt{\frac{e^2}{kT\varepsilon_o\varepsilon_{mc}} \sum z_i^2 n_i} \quad (3)$$

$$\nabla^2 \varphi_c = \chi_c^2 \varphi_c, \quad \chi_c = \sqrt{\frac{e^2}{kT\varepsilon_o\varepsilon_c} \sum z_i^2 n_i} \quad (4)$$

Тут φ_{mc}, φ_m – електричні потенціали, $\varepsilon_{mc}, \varepsilon_c$ – відносна діелектрична проникність подвійного електричного шару та середовища; ez_i – заряд i -того сорту іонів, n_i – кількість зарядів, k – стала Больцмана; T – абсолютна температура.

На границях між металом та подвійним електричним шаром, а також між подвійним електричним шаром та середовищем задано умови:

$$\sigma_m \frac{\partial \varphi_m}{\partial x} = \sigma_{mc} \frac{\partial \varphi_{mc}}{\partial x}, \varphi_m = \varphi_{mc}; \sigma_{mc} \frac{\partial \varphi_{mc}}{\partial x} = \sigma_c \frac{\partial \varphi_c}{\partial x}, \varphi_{mc} = \varphi_c. \quad (5)$$

в яких $\sigma_m, \sigma_{mc}, \sigma_c$ – провідності відповідно металу, подвійного електричного шару та середовища.

2. Оцінка електродного потенціалу для прямолінійної межі контакту “метал – середовище”.

Для прямолінійної межі розрахунок дилатації проводився за формулою (2), а відповідні електричні потенціали - за наступними співвідношеннями:

- в металі

$$\varphi_m(x) = \varphi_m^0 - \varepsilon_\sigma \frac{K\beta}{\varepsilon_o \chi_m^2} \left[1 - \frac{e^{\chi_m x}}{1 + \left(\frac{\chi_m}{\chi_c}\right) \left(\frac{\sigma_{mc}}{\sigma_m}\right) \left(\frac{\sigma_{mc}}{\sigma_m} + h\chi_c\right)} \right], -\infty < x < 0 \quad (6)$$

- в середовищі

$$\varphi_c(x) = \varphi_c^0 - \varepsilon_\sigma \frac{K\beta}{\varepsilon_o \chi_m^2} \left[1 - \frac{\frac{\sigma_{mc}^2}{\sigma_m \sigma_c} \chi_m e^{\chi_m (h-x)}}{1 + \left(\frac{\chi_m}{\chi_c}\right) \left(\frac{\sigma_{mc}}{\sigma_m}\right) \left(\frac{\sigma_{mc}}{\sigma_m} + h\chi_c\right)} \right], h < x < 0 \quad (7)$$

де φ_m^0, φ_c^0 - стандартні електричні потенціали

Електродний потенціал на межі розділу середовищ

$$\Delta\varphi = \Delta\varphi^0 - \varepsilon_\sigma \frac{K\beta}{\varepsilon_o \chi_m^2} \left[1 - \frac{h\chi_m}{h\chi_m + \frac{\sigma_{mc}}{\sigma_m} + \left(\frac{\chi_m}{\chi_c}\right) \left(\frac{\sigma_{mc}}{\sigma_m}\right)} \right], \quad (8)$$

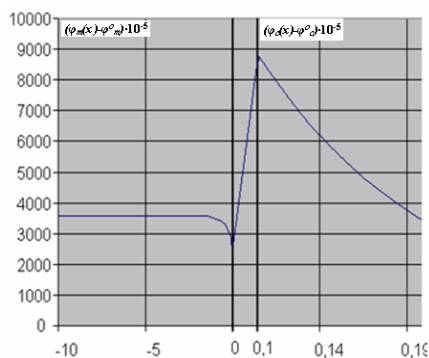

Рис. 2.

та його взаємодією із поверхнево активним воденьвмісним середовищем .

Використання запропонованих результатів уможливорює дослідження впливу напруженого стану циліндричних зразків (взятих з металевих конструкцій) на електродні потенціали при їх зневоднюванні та наводнюванні в деталях конструкцій.

Література

1. Лазар В.Ф., Стащук М.Г., Івасик Г.В., Стащук Н.М. Напруження від водню в металевих конструкціях // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів / Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково – практичної конференції, 14 – 15 травня 2020 року. Мукачево. С. 315 – 317./ Мукачево: Вид. – МДУ, 2020. – 459с.
2. Stashchuk M.H. Microcrack under internal pressure at dislocation defect / M.H. Stashchuk, N.V. Hembara, V.M. Kovalchuk // Procedia Structural Integrity 16(2019), P. 252-259.
3. Бурак Я.Й., Галапац Б.П., Гнідець Б.М. Фізико-механічні процеси в електропровідних тілах. – К: Наук думка, 1978 – 232с.

УДК 330.342.3

ЛАЛАК І. І.,
НУ «Львівська політехніка»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У ринкових умовах розвитку національної економіки будівництво є найважливішим із видів економічної діяльності в Україні. Це пов'язано з тим, що будівельна галузь в нашій державі створює велику кількість робочих місць і використовує продукцію усіх галузей народного господарства. Українська будівельна спільнота поступово опановує досвід міжнародних організацій з удосконалення будівельної діяльності. Обсяги будівництва у світі зростають, лідирують у цій царині США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Туреччина тощо. Варто проаналізувати світові тенденції в даному напрямку та досвід, який запроваджено в провідних країнах для вирішення ключових проблем.

Теоретичні та практичні аспекти розвитку будівельної галузі розкриті в наукових доробках українських дослідників, в тому числі Н. Петрищенко, Ю. Пинди та інших. Тенденції сучасного будівельного комплексу висвітлені у працях таких науковців, як О. Камбур, О. Новак, І. Соха, К. Процак, Л. Сорокіна, С. Щербініна та інші. Великий внесок у розвиток будівельної галузі зробили вчені ЗВО Харкова, Києва, Дніпропетровська, Львова та Одеси, а саме: В. Кірпічов, К. Симинський, Є. Патон, Я. Столяров тощо.

Цінним для нашого дослідження є досвід Великобританії, де існує як державне регулювання галузі, так і саморегульовані структури. Правила і норми будівництва у цій країні встановлюються Національною Радою Домобудівництва. У Португалії, до прикладу, діє обов'язкова система кваліфікації (акредитації) і система сертифікації будівельників будівельних компаній. Підприємство, що акредитується, має надати перелік виконаних за останні три роки робіт з підтвердженням задовільної якості. В якості фінансових критеріїв розглядаються фінансові коефіцієнти, оборот і величина капіталу. Наявність відповідного будівельного обладнання, висока кваліфікація співробітників, успішні реалізовані проєкти за певний період – все це оцінюється при проведенні атестації. Позитивному рішенню щодо атестації сприяє відповідність екологічним стандартам, своєчасна виплата соціальних платежів, відсутність податкових заборгованостей тощо.

Досить цікавим є досвід польських сусідів. Суттєво збільшено в цій країні інвестиції за всіма напрямками будівництва: в житлове, нежитлове і (найбільше) інфраструктурне будівництво. Інфраструктурне будівництво після глибокого спаду у 2017 році відновило позиції (інвестиції збільшилися приблизно на 10%) і демонструє впевнене зростання. Ситуація в Німеччині теж стабільна, будівельна сфера поступово нарощує обсяги. Щоправда, тут переважають інвестиції в реконструкцію наявного житлового фонду, на нове житлове будівництво припадає приблизно 1/3 коштів. Серед рушійних сил – промислове будівництво, інфраструктурне будівництво, що пов'язано з інвестиціями промислових інвесторів у промислові будівлі, уряду – в автомобільні, водні і залізничні дороги. Варто зазначити, що демографічна ситуація є теж одним з важливих факторів, що впливає на житлове будівництво та через нього – на найважливіші будівельні галузі. В контексті сьогодення змінюються і якісні запити по відношенню до житла. У найближчі десятиліття населення істотно постаріє, відповідно зросте потреба в житлових приміщеннях для людей похилого віку (будівлях для літніх людей, об'єктах соціального обслуговування, будинках для людей похилого віку і т.д.) з урахуванням їх розміщення в містах.

Нові технології визначають майбутнє будівництва. Це контроль за будівельними майданчиками за допомогою дронів, 3D друк, технологія інформаційного моделювання. Вони здешевлюють будівельні роботи, зменшують строки будівництва та підвищують екологічність споруд. Зокрема, в Німеччині в м. Беккум побудували перший в країні 3D житловий

будинок. Аналогічні друковані споруди вже існують в ОАЕ, Данії, США, Мексиці та інших країнах. Експерти прогнозують, що технологія буде вдосконалюватись і її сфера застосування розшириться. Важлива та важка роль, що відведена будівництву, вимагає якісного його забезпечення всіма необхідними ресурсами: людськими, фінансовими, енергетичними, інформаційними, технологічними.

Література

1. Коваленко А.Н. Саморегулирование строительной деятельности в странах Евросоюза // От государственного регулирования в строительстве – к саморегулированию // Сборник материалов. – М.: Граница, 2006. – С. 67–72. 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arkosproekt.ru/articles/buduschee-stroitelnoy-promishlennost>

2. Салій І.М. Розвиток галузі будівельних матеріалів України [Електронний ресурс] / І.М. Салій. – Режим доступу: <http://www.avbmv.com.ua/index.php/pro-asotiation/analitika> 6. Hofmann J.L. Productivity and Privatization. – Bureaucrat, Winter, 1988–89. – 264 p.

3. Сафонов В., Ананьев А. Американские принципы создания строительных норм и стандартов // Строительная газета. – 26.05.2005. – С. 3–4.

УДК 339.138

ЛЕНДЕЛ О.Д., ТУРОК Я.М.,
Мукачівський державний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ

Інноваційне мислення, стрімкий технологічний прогрес та бажання максимізувати прибуток від виробництва та реалізації товарів чи послуг докорінно змінили всю традиційну концепцію маркетингу. Сьогодні маркетинг не обмежується зусиллями по забезпеченню процесу обміну, це щось значно більше. Сучасний маркетинг є всеосяжним та не просто орієнтованим на споживача, а орієнтованим на створення довгострокових взаємовигідних відносин зі споживачем заснованих на визнанні взаємної цінності.

Існує глибока різниця між традиційною та сучасною концепцією маркетингу. В традиційній концепції маркетингу основною ідеєю на ринку є те, що перемагає той, хто задовольняє потреби споживача краще, ніж це роблять інші. Основними інструментами маркетингу є сегментування ринку, диференціація товарного пропонування та позиціонування, що здійснюються на основі вивчення переваг споживачів. Традиційні форми маркетингу включають розміщення реклами в засобах масової інформації, телефонні продажі, прямі поштові розсилки та інші засоби. Хоча в минулому ці методи маркетингу були успішними, усі вони мають певні недоліки, особливо завдяки швидкому зростанню інформаційно-телекомунікаційних технологій, глобалізації та змінам у поведінці споживачів.

Сучасний маркетинг також орієнтований на споживача й охоплює всю економічну діяльність від з'ясування попиту, планування та організації і забезпечення виробництва до розподілу продукції та післяпродажної підтримки. Але при цьому сучасний маркетинг є стратегічним і передбачає

розробку та реалізацію інтегрованих й добре скоординованих маркетингових програм, які спрямовані на ефективну взаємодію з клієнтами. Сучасна маркетингова концепція полягає у розширенні взаємовідносин зі споживачами, партнерами, контактними аудиторіями через засоби мережі Інтернет, використання маркетингових інструментів орієнтованих на вузькі сегменти (ніші) ринку. На основі узагальнення ряду досліджень [1-4] та аналізу тенденцій в сфері маркетингової діяльності підприємств, можна виділити п'ять основних тенденцій, що зумовили зміну концепції маркетингу:

- високий динамізм і мінливість споживчого попиту, що призвело до зростання ролі в маркетинговій діяльності інструментів створення та підтримки контактів зі своєю цільовою аудиторією, забезпечення причетності споживачів до бренду та лояльності споживачів;

- глобалізація ринкового середовища, що передбачає застосування в маркетинговій діяльності підприємств єдиного підходу до освоєння світового ринку на якому його регіональні та національні відмінності не відіграють вирішальної ролі;

- індивідуалізація маркетингу, передбачає нішевізацію споживчих ринків на основі мікросегментації споживачів, формуванням відносно вузьких груп споживачів;

- зміни в поведінці споживачів, які зумовлені широким проникненням цифрових технологій у роботу і побут споживача, широке застосування в маркетинговій діяльності інтерактивних інструментів та засобів мережі Інтернет;

- скорочення тривалості життєвого циклу продуктів і послуг, спрямованість маркетингу на вирішення одночасно кількох проблем споживача, а не просто задоволення однієї потреби, що зумовило зростання ролі інновацій.

Вищенаведені тенденції, тою чи іншою мірою вплинули на формування та застосування в практичній діяльності підприємств наступних концептуальних підходів до організації маркетингової діяльності:

- концепція маркетингу взаємодії;
- концепція цілісного (холістичного) маркетингу;
- концепція соціально-етичного маркетингу;
- концепція максимаркетингу.

Сутність концепції маркетингу взаємодії полягає в розумінні того, що споживачі є основою функціонування будь-якого підприємства та від ефективності відносин з ними залежить успіх не тільки самої організації, але й тих, хто співпрацює з нею, хто входить у дану систему маркетингової взаємодії.

Крихівська Н.О. трактує маркетинг взаємодії, як сукупність різних видів відносин на добровільних договірних засадах із приводу здійснення певної діяльності на основі об'єднання чи розподілу ресурсів, відповідальності і ризиків з метою захисту та зміцнення конкурентних позицій на ринку і забезпечення позитивного результату діяльності [5, с. 24].

Сьогодні світ швидко рухається до моделі економічної діяльності, заснованої на довгострокових відносинах та партнерських відносинах між економічними суб'єктами. Щоб вижити в майбутньому, кожен бізнес повинен бути орієнтованим на клієнтів, орієнтованим на ринок, глобальним за масштабом та гнучким у здатності надавати вищу цінність клієнтам, чії уподобання та очікування постійно змінюються, коли вони піддаються новим пропозиціям товарів та повідомлення про них.

Концепція цілісного (холістичного) маркетингу базується на філософії холізму, яку можна узагальнити однією думкою Арістотеля: «Ціле – це більше, ніж сума його частин». Згідно з цією концепцією, бізнес – це не поєднання відділів, які повинні працювати окремо. Натомість усі його частини та підрозділи повинні прагнути до однієї мети, а маркетинг повинен бути включений у всі. Концепція цілісного маркетингу розглядає маркетинг як важливий елемент, з яким слід брати участь кожному, хто працює в компанії.

Холістичний маркетинг використовує усі переваги сучасних концепцій маркетингу, об'єднуючи їх в одну модель, як складові елементи певної інтегрованої структури з врахуванням особливостей ринків, на яких працює підприємство. Зокрема, Н. В. Герасимяк зазначає, що холістичний маркетинг «містить у собі такі складові елементи як маркетинг відносин, інтегрований маркетинг, внутрішній маркетинг і соціально-відповідальний маркетинг» [4].

Концепція соціально-етичного маркетингу надає рівного значення задоволеності споживачів та прибутку компанії й переважного – соціальному добробуту. Ця концепція соціально орієнтована, і тому компанія повинна задовольнити суспільство, виконуючи всі свої соціальні зобов'язання, такі як контроль за забрудненням навколишнього середовища, не завдаючи шкоди екологічному балансу, здійснюючи соціальну діяльність тощо.

Концепція максимаркетингу передбачає широке застосування інновацій та сучасних технологій, які в однаковій мірі спрямовані як на забезпечення потреб споживачів та суспільства, так і на розвиток маркетингової діяльності на основі застосування підходів теорії обмежень (ТОС), теорії ощадливого виробництва (lean production) та ін. [6, с. 110]. Сучасний маркетинг базується на швидкому, гнучкому плануванні нововведень. Маркетингові зусилля мають бути спрямовані на розробку і пропозицію такого продукту, про який споживач ще не знає. В центрі нововведень завжди повинен бути споживач.

Отже, в сучасному світі необхідно встановити відносини з обраними окремими цільовими клієнтами, з якими цінності споживачів розробляються, пропонуються, переосмислюються та реалізуються у тісній співпраці з іншими партнерами в системі маркетингу, такими як постачальники та посередники, але при цьому враховувати інтереси суспільства. Вважаємо що домінантною концепцією маркетингу виступає концепція цілісного маркетингу яка інтегрує в собі принципи та інструменти інших концепцій. Оптимальною буде інтеграція концепцій шляхом управління змінами та розвитку процесів маркетингового управління.

Література

1. Козлова О.А. Методология взаимодействий концепций маркетинга как основа холистического маркетинга / О.А. Козлова // Экономика и управление. – 2011. – № 4 (77). – С. 130-133. – Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/2012/02/20/1269098730/28.pdf>.
2. Савіна С. С. Тенденції розвитку сучасних концепцій маркетингу. Ефективна економіка. – 2018. – № 6. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/37.pdf.
3. Череп А.В. Развитие современного маркетинга та вимоги до нього / А. В. Череп, Т. С. Абліцова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 202-205. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_1/zmist.files/_47.pdf.
4. Герасимьяк Н.В. Холистичний маркетинг як нова парадигма розвитку маркетингу [Електронний ресурс] / Н.В. Герасимьяк // Ефективна економіка. – 2012. – № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1280>.
5. Крихівська Н. О. Аналіз наукових підходів до дефініції поняття "партнерські відносини" / Н. О. Крихівська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2014. – Вип. 1. – С. 19-25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2014_1_4.
6. Барабанова В.В. Сучасний маркетинг: фактори, стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». – Одеса, 2017. – № 27. – С. 108-111. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/27-1-2017/25.pdf>.

УДК 330.47

ЛИЗАНЕЦЬ А.Г., УЛМАН Д.В.,
Мукачівський державний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ЗБУТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИНАМИ З КЛІЄНТАМИ

Збут – це найпростіший і найнадійніший індикатор економічного стану підприємства, тому виявлення напрямків його оптимізації є важливим завданням для суб'єкту господарювання в сучасному конкурентному середовищі. На кожному етапі розвитку суспільства з'являються нові варіанти підвищення ефективності збуту. Традиційно вважалося, що наявність широкого і якісного асортименту - це вже засіб для нарощування обсягів продаж. Пізніше актуалізувалось усвідомлення ролі обслуговування, в результаті чого з'явилися продавці-консультанти, які більш лояльні та ввічливі до клієнтів. Активного розвитку набули різні системи автоматизації торгівлі. В сучасних умовах в центрі уваги спеціалістів зі збуту є саме клієнти, які і забезпечують успішність розвитку підприємства. Для протистояння конкурентному тиску організації вимушені не тільки залучати нових клієнтів, а й не втрачати вже існуючих. Для збереження клієнтів необхідно враховувати їх інтереси. Такий підхід до ведення бізнесу називається клієнто-орієнтованим.

В результаті обстеження діяльності оптово-роздрібних підприємств виявлено, що робота зі значним числом існуючих клієнтів часто не приносить достатнього прибутку через неефективну організацію взаємодії з ними.

Припинення співпраці з конкретним постачальником ресурсів чи товару виникає через незадоволеність клієнтів. Клієнту сьогодні важлива не тільки наявність потрібних йому товарів, а й те, як до нього ставляться, наскільки швидко й ефективно готові задовольняти його потреби та вирішувати поточні проблеми.

Клієнтська база виявляється найважливішим активом суб'єкту господарювання, яким потрібно раціонально управляти. Це означає створення та підтримку у клієнтів почуття прихильності до обраного партнера по бізнесу (постачальника товарів, послуг); персоналізацію взаємин шляхом вивчення переваг клієнта, його поведінки та пристосування до них. Така ситуація вимагає індивідуального підходу до кожного клієнта, виявлення найбільш перспективних клієнтів, з якими слід підтримувати відносини та підвищувати їх лояльність. Ефективним сучасним засобом підвищення стійкості бізнесу вважаємо впровадження концепції CRM (Customer Relationship Management), яка передбачає використання передових управлінських і інформаційних технологій для оптимізації взаємин з клієнтами [1].

CRM – це модель взаємодії в ланцюзі постачань, при якій центром всієї філософії бізнесу ланцюга поставок є клієнт, а основними напрямками діяльності є заходи з підтримки ефективних процесів маркетингу, продажів і логістики при обслуговуванні клієнтів.

З точки зору інформаційних технологій CRM-система являє собою набір додатків, пов'язаних єдиною бізнес-логікою і інтегрованих в корпоративне інформаційне середовище підприємства на основі єдиної бази даних. Програмне забезпечення, що використовується при цьому, дозволяє автоматизувати бізнес-процеси при здійсненні маркетингових акцій, продажів і обслуговування клієнтів.

До основних функцій CRM, згідно Б. Голденберга, належить [2]: – функціональність продажів (управління контактами; робота з клієнтами, створення комерційних пропозицій); функціональність управління продажами (аналіз «каналів продажу», прогнозування циклу продажів, регіональний аналіз); функціональність підтримки та обслуговування клієнтів (реєстрація звернень, управління рішенням проблем); функціональність маркетингу (управління маркетинговими кампаніями, інтеграція з Інтернетом, сегментація клієнтської бази); функціональність для керівництва (розширена і легка у використанні звітність); функціональність синхронізації даних (синхронізація з мобільними телефонами і портативними приладами).

Завдяки застосуванню автоматизованої централізованої обробки даних в ланцюзі постачань з'являється можливість ефективно і з мінімальною участю співробітників враховувати індивідуальні потреби клієнтів, а за рахунок оперативності обробки - здійснювати раннє виявлення ризиків і потенційних можливостей. Впровадження програмних засобів, призначених для автоматизації вирішення завдань управління взаємовідносинами з клієнтами, за даними з різних джерел, дозволить: знизити адміністративні витрати на 10-20%;

збільшити обсяги продажів на 10-30% в рік на одного менеджера; збільшити число укладених угод на 5-15% [1].

В сучасних умовах існує багато різновидів CRM-систем, які диверсифіковані як за функціональним призначенням, так і розраховані на різних користувачів (малі-великі підприємства, фірми, що займаються виробничою, сервісною діяльністю тощо). За рівнем обробки інформації і розв'язання завдань розрізняють операційні, аналітичні, колабораційні CRM-системи. Найбільш популярними на ринку автоматизованих збутових технологій на сьогодні є SAP SRM (розробник SAP SE, Німеччина), Microsoft Dynamics CRM (розробник Microsoft Corporation, США), Bitrix24.CRM (розробник Bitrix Inc., США), Oracle CRM on demand та Oracle Siebel CRM (розробник Oracle Corporation, США) [3]. На вибір відповідної системи впливають характеристики підприємства та специфіка його діяльності. Правильно підібрана CRM-система є запорукою зміцнення фінансового стану та підвищення ефективності бізнесу за рахунок оптимізації взаємин з клієнтами.

Література

1. CRM: клієнти та продажі URL: <https://www.bitrix24.ua/features>.

2. Функции CRM-систем. Независимый CRM-портал. URL: <http://www.crmonline.ru>.

Сьомкіна Т.В., Литвинова О.В., Лобань О.О. Особливості моделей функціонування ІТ-компаній в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19(3). С. 84–87.

УДК 334

ЛІБА Н.С., ТОРІНА В.І.,
Мукачівський державний університет

ДОСВІД СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА КРАЇН СВІТУ

У контексті інтеграції до глобальної економіки для зменшення ризиків та втрат Україні важливо вивчати досвід інших країн, які демонструють позитивні перетворення та займають передові позиції у світовому господарстві, у тому числі досвід активізації розвитку підприємництва. Однією з країн, досвід якої не можна не взяти до уваги, є США. Це країна, де особливе місце в економічній системі також займає мале та середнє підприємництво. Розроблена система підтримки підприємництва, що стимулює її розвиток, підвищує привабливість середовища для ведення бізнесу. Важливо відзначити, що у США політика активізації підприємництва імплементована як до загальної національної економічної політики, зорієнтованої на утримання конкурентоспроможних позицій країни на світовому ринку, так і до політики розвитку штатів, які самостійно обирають важелі необхідні для розвитку суб'єктів господарювання. Заходи підвищення рівня економічного розвитку держави спрямовані на забезпечення підвищення рівня добробуту громадян шляхом створення середовища сприятливого для економічної діяльності, створення робочих місць,

стимулювання інноваційної діяльності та нових підприємств. Окрему увагу зосереджено на підтримці місцевих та регіональних громад, що страждають від високого рівня безробіття та низьких доходів на душу населення, в отриманні можливостей для розвитку приватного бізнесу та залучення більших обсягів приватних капітальних інвестицій [1].

Основною інституцією, на яку покладено функції регулювання, стимулювання та підтримки малого та середнього бізнесу в США, є Адміністрація малого бізнесу (АМБ), створена ще 1953 р., що свідчить про її достатньо тривалу історію становлення та функціонування, доведену ефективність роботи. Ця структура надає консультації суб'єктам господарювання, а підтримка здійснюється у формі сприяння доступу до фінансування. До функцій АМБ не входить надання кредитів, але у той час за посередництва цієї інституції відбувається спрощення самої процедури отримання кредитних ресурсів, зокрема виступаючи гарантом або поручителем за договором кредитування. Сьогодні АМБ має розгалужену організаційну систему, а саме: регіональні представництва, офіси штатів, центри розвитку малого бізнесу, бізнес-центри для жінок та більше 12-ти тисяч офісів та консультаційних центрів по всій території країни, і займається наданням фінансової, управлінської, юридичної допомоги, допомоги при процедурах державних закупівель, у сфері міжнародної торгівлі, а також сприянням підприємницькій активності на території країни, особливо таких категорій населення, як жінки, постраждалі внаслідок дії стихійних лих і соціальні меншини [2].

Важливо акцентувати увагу на державному сприянні та підтримці соціального підприємництва, що є мало дослідженим, проаналізованим в Україні і чому необхідно приділяти особливу увагу. Сьогодні вже час, коли розвиваються міждисциплінарні науки, здійснюється поєднання підходів до економічного розвитку, враховуючи екологічні та соціальні аспекти одночасно, що теж є вимогою сучасності, враховуючи конкурентні умови на світовій арені. Такий підхід, що враховує не тільки економічні, але і соціальні переваги та вигоди, стимулює вчасно реагувати на різносторонні аспекти розвитку підприємництва. Особливістю АМБ є сприяння співпраці приватних підприємств з інституціями різної форми власності та напряму діяльності з метою її активізації та підвищення результативності. Прикладом є інноваційні кластерні структури, які поєднують суб'єктів підприємництва, наукові установи, органи регіональної влади, власників венчурного капіталу.

Цікавим для наукового вивчення є досвід Канади. У Канаді підтримка малого і середнього підприємництва спрямована на освоєння недостатньо розвинених або нових сегментів ринку і досягнення найвищої продуктивності, економічної ефективності та конкурентоспроможності на світовому рівні. У Канаді добре розвиненою є система кредитної підтримки (застосовуються пільгові ставки кредитування, яка є диверсифікованою за термінами, умовами, ставками, цілями). Відмінною від України рисою є те, що у Канаді

пропагується підхід до реструктуризації заборгованості за певних умов та відстрочки платежів, у той час як в Україні система є більш каральною, що знижує довіру до кредиторів та гальмує кредитування. Підхід Канади натомість зменшує ризики та підвищує попит на кредитні ресурси, які спрямовуються на розвиток бізнесу. Канада – це країна активного використання венчурного капіталу, у тому числі для підтримки малого і середнього підприємництва [3].

Політика підтримки малого бізнесу в Європі здійснюється через діяльність держав і через спеціальні програми, які реалізуються під егідою ЄС.

Фінансування заходів із підтримки малого бізнесу здійснюється зі Структурних фондів Євросоюзу, зокрема з Фонду регіонального розвитку, Соціального фонду. На рівні держав фінансова допомога забезпечується значними податковими пільгами в перші роки функціонування, кредитами на пільгових умовах суб'єктам, орієнтованим на інноваційну діяльність, охорону довкілля і екологічні проекти, функціонуючим у відсталих регіонах, підприємствам з високою соціальною значимістю. Слід відзначити значний вклад уряду країн у фінансову підтримку організацій, фондів, що допомагають розвитку малого підприємництва. Ці фонди поділяють на товариства спільного інвестування й товариства спільного гарантування. Активну роль у фінансовому розвитку малих суб'єктів підприємництва також відіграють національні Торгівельно-промислові палати, Асоціації малого бізнесу.

У скандинавських країнах основним «донором» фінансових «ін'єкцій» у мале підприємництво є держава. Уряди цих країн надають субсидії та прямі позики початківцям у малому бізнесі. Перспективні та важливі проекти на 50 – 75% можуть фінансуватися за рахунок державних коштів. Ірландія деяким категоріям підприємців-початківців протягом року виплачує щомісячну допомогу в 50 фунтів-стерлінгів.

На реалізацію нових проектів і модернізацію підприємств малого бізнесу виділяються пільгові кредити, за ставкою майже вдвічі нижчою ніж ринкова.

В Італії розвинута система державної фінансової підтримки малого бізнесу через субсидування та пільгове кредитування діяльності окремих напрямків малого бізнесу та діяльності консорціумів і кооперативів, що об'єднують малі підприємства. Розмір субсидій таких об'єднань не перевищує 300 млн. лір на рік або 800 млн. лір впродовж 3-х річного періоду [1].

При [2] розробці стратегій стимулювання розвитку підприємництва в Україні, варто зосередити увагу на таких напрямках як розбудова інфраструктури підтримки підприємництва, посилення зв'язків між підприємцями, органами місцевої влади та освітніми установами, кредитування і надання гарантій за кредитами, забезпечення їх участі у виконанні урядових контрактів, розвиток проблемних територій, надання консультаційних і наставницьких послуг, особлива підтримка соціально-незахищених категорій населення, підтримка експортної та інноваційної діяльності, комерціалізації інновацій, забезпечення участі малих підприємств у ланцюгах поставок.

Література

1. Гончарук Т. В. Зарубіжний досвід розвитку підприємницьких структур та можливості його використання в Україні. Ефективна економіка. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5772>.
2. Франчук Ю. О. Досвід США щодо стимулювання регіонального розвитку малого підприємництва: перспективи для України. Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. 2014. Вип. 11. С. 254-263
3. Шоля Р.І. Елементи закордонного досвіду стимулювання розвитку підприємництва та перспективи його застосування в Україні. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 230-235. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-33](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-33).

УДК 687-1:687.02(043.2)

МАТВІЙЧУК С.С., УГРИН А.,
Мукачівський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ SMART –МАТЕРІАЛІВ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ОДЯГУ

Авторами ставиться за мету систематизувати інформацію щодо класифікації smart - матеріалів та можливостями їх застосування при виготовленні одягу.

З розвитком науки розширюються можливості урізноманітнення видів матеріалів, технологій їх обробки та застосування. В результаті отримують або покращені за своїми властивостями традиційні матеріали, або абсолютно нові за своїми властивостями, або адаптивні матеріали (що змінюють свої властивості при дії певних чинників з метою покращення ергономіки одягу або взуття). Останні саме і виділені в окрему групу: smart - матеріали. Інші назви, що застосовуються в результаті прямого перекладу – «інтелектуальні», «розумні» матеріали (і одяг з них, відповідно, «розумний» одяг, «інтелектуальний» одяг).

На нашу думку, прикметники «розумний», «інтелектуальний» характеризують зміст значно ширший, ніж проста адаптація властивостей при дії зовнішніх чинників, тож вважаємо за доцільне, рекомендувати застосовувати терміни smart - матеріали, smart - одяг.

Такі матеріали здатні виконувати подвійну, або навіть потрійну функцію: безпосередньо матеріалу з комплексом заданих властивостей та характеристик, датчика на чинники зовнішнього впливу та пристрою, що запрограмований на зміну визначених властивостей при дії певного чинника впливу [1].

За фізичними ефектами, що лежать в основі здатності до адаптації, та їх застосування, smart - матеріали визначені [2] в сім груп:

- 1) зміна кольору;
- 2) світловипромінювання;
- 3) зміна форми і розміру;
- 4) зміна температури;
- 5) рідини зі змінною густиною;
- 6) самоорганізовані матеріали;

7) самовідновлювальні матеріали.

В текстильному матеріалознавстві ще не всі зазначені групи smart-матеріалів задіяні, але модна індустрія – одна з найдинамічніших в розвитку та втілює новинки з усіх галузей науки, адже одяг – не тільки захист від несприятливих зовнішніх умов. Одяг дозволяє споживачу відобразити свій смак, становище у суспільстві, навіть фінансові можливості. Тож, поступово всі групи smart - матеріалів стають задіяні в текстильному матеріалознавстві та в процесі виробництва одягу та взуття.

Література

1. Кокцинская Е.М. «Умные» материалы и их применение (обзор) / Кокцинская Е.М. // Видеонаука. 2016. №1 (1). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/umnye-materialy-i-ih-primenenie-obzor> (дата звернення: 20.04.2021).
2. Розумні матеріали URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Розумні_матеріали (дата звернення: 21.04.2020).

УДК 004.9-049.7:687.01(043.2)

МАТВІЙЧУК С.С., МАТВІЙЧУК А.А.,
Мукачівський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ У FASHION-ІНДУСТРІЇ

Застосування інтерактивних методів просування товару на ринок та мобільних додатків дозволяє розширити зацікавленість та прихильність споживачів до продукції, що проєктуються та продається, дає можливість проводити час в телефоні з користю, навчанням та творчим розвитком.

Є ряд мобільних додатків, що створені саме для сфері індустрії моди. Умовно їх можна поділити на ті, що допомагають оптимізувати гардероб (систематизувати або здійснити закупку) та ті, що працюють із зображенням (графічні редактори).

Перші допомагають підбирати гардероб, здійснювати купівлю товарів, створювати власний стиль, систематизувати гардероб, визначити свій розмір, віртуально приміряти зірковий лук. Другі – дозволяють працювати над модним образом на етапі ескізу, обробки фото та відео, формуванні контенту в соціальних мережах, тобто у більшості є частиною комплексного SMM-просування (графічні редактори).

Авторами систематизовано та охарактеризовано вищезазначені групи мобільних додатків з точки зору їх поширеності серед споживачів, рівня складності їх застосування, вартості та обсягу їх функціональних можливостей.

На рисунку 1 представлено частину найпопулярніших, та, у більшості безкоштовних мобільних додатків першої з вищезазначених груп, що дозволяють працювати з гардеробом та бути у тренді модних тенденцій [1,2].

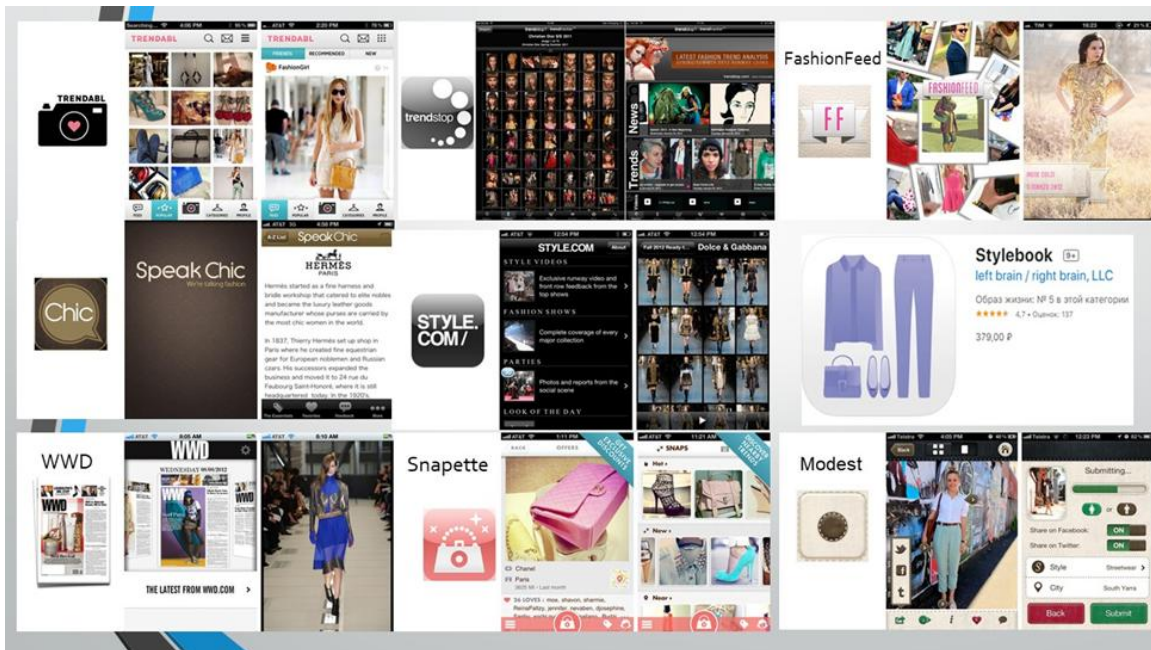

Рис. 1 Мобільні додатки для формування модного гардеробу

Графічні редактори, що характеризують другу, умовно виділену нами групу мобільних додатків, представлені значно ширше і вирізняються більшим різноманіттям щодо платних та безкоштовних версій, в залежності від обсягу наповнення та можливостей додатку. Варто зазначити, що базовим графічним редактором для професіоналів вважається Photoshop, інші є простіші за застосуванням, але обмежені функціональними можливостями. Проте, для створення візуального контенту пересічними споживачами вони достатні та актуальні [3-5] (рис.2).

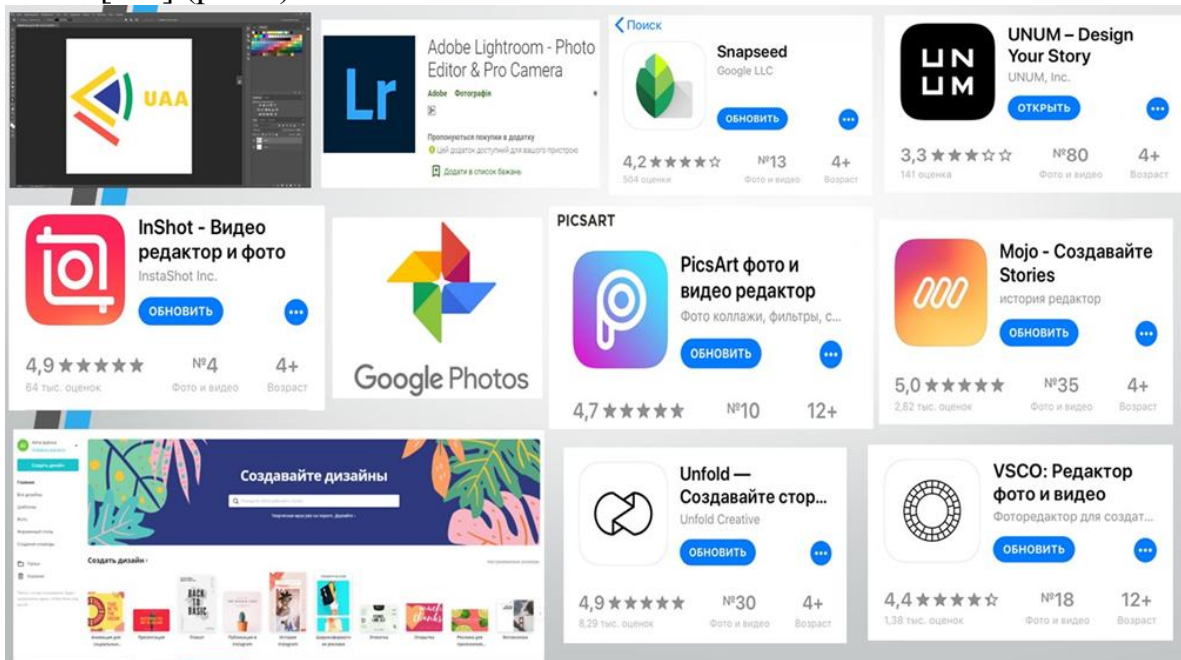

Рис. 2 Мобільні додатки для обробки зображень (графічні редактори)

Авторами в роботі застосовано ряд розглянутих мобільних додатків для візуалізації можливостей їх практичного застосування.

Література

1. Мода под рукой: 5 полезных fashion-приложений для смартфона: URL: <https://beauty.ua/lifestyle/gadgets/6663-moda-pod-rukoy-5-poleznyh-fashion-prilozheniy-dlya-smartfona> (дата звернення: 01.03.2021)
2. 10 мобильных приложений о моде и стиле: URL: <https://www.timeout.ru/msk/feature/422799> (дата звернення: 21.03.2021)
3. Топ 10 інструментів для створення контенту: URL: <https://uk.uaateam.agency/blog/top-10-instrumentiv-dlya-stvorenniya-kontentu/> (дата звернення: 04.03.2021)
4. Графические редакторы: 20 бесплатных приложений: URL: <https://www.motocms.com/blog/ru/luchshiye-prilozheniya-dlya-risovaniya-2017/> (дата звернення: 01.03.2021)
5. My Div – програми, ігри, драйвера : URL: <https://soft.mydiv.net.ua/android/download-PicsArt.html/> (дата звернення: 21.10.2020).

УДК [687.02-042.3]:687.076(043.2)

МАТВІЙЧУК С.С., ЦАП А.,
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ВИДУ ЧЛЕНУВАННЯ ОДЯГУ НА СПРИЙНЯТТЯ ЙОГО ФОРМИ

Якщо первинно одяг виник як засіб захисту від несприятливих зовнішніх умов, то у сучасному світі одяг великою мірою є проявом людської індивідуальності. Мода стає все більш демократичною, нема жорстких правил – кожен відповідно свого стилю, фігури, вподобань може сформувати гардероб.

Різноманітність форм одягу досягається, головним чином, членуваннями. При проектуванні швейних виробів використовують лінії членування, які забезпечують створення необхідної форми одягу, а також прикрашають його. На рисунку 1 представлена загальна характеристика видів членувань одягу [1].

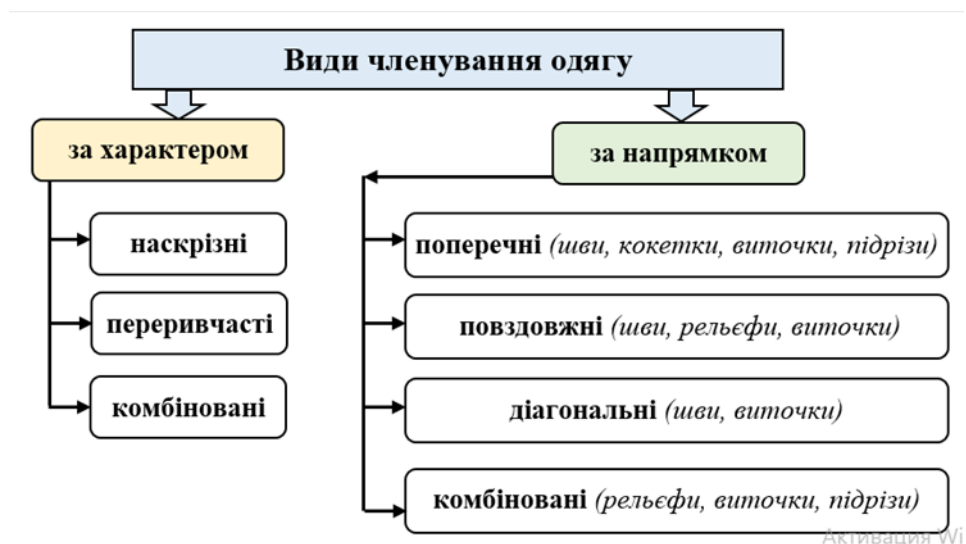

Рис.1 Характеристика видів членувань одягу

Встановлено, що характер членування суттєво впливає на сприйняття форми одягу та фігури споживача. Авторами здійснена систематизація основних визначень та характеристик членувань одягу у вигляді презентації на українській та угорській мовах, що може бути задіяна як при вивченні матеріалу студентами спеціальностей сфери індустрії моди, так і учнями шкіл при вивченні теми «Моделювання одягу» на уроках Трудового навчання в українських та угорськомовних школах.

В якості ілюстрацій одягу в презентації задіяні зображення виробів, виготовлених студентами та випускниками Мукачівського державного університету спеціальності Конструювання та технології швейних виробів, що послугує мотивації зацікавлення продовження опанувати індустрію моди в Мукачівському державному університеті в якості студентів. Зважаючи на кількість угорськомовних шкіл в регіоні, розробка є актуальною та практичною до застосування.

Література

1. Колосніченко М.В., Процик К.Л. Мода і одяг. Основи проектування та виробництва одягу.: Навчальний посібник. - К.: КНУТД, 2011. - 238 с.

УДК [687:658]:687.073(043.2)

МАТВІЙЧУК С.С., МИГОЛИНЕЦЬ Т.,
Мукачівський державний університет

ЗНАЧЕННЯ КОНФЕКЦІОНУВАННЯ НА СУЧАСНИХ ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ГОТОВОГО ШВЕЙНОГО ВИРОБУ

Підприємства, що самі розробляють та реалізують продукцію на ринку, конкурують між собою за споживачів. Підприємства, що працюють на давальницькій сировині, повинні отримати вигідне замовлення на виготовлення партії товарів та виконати його у відповідності до умов договору. В цьому випадку такі підприємства конкурують в першу чергу з іншими підприємствами, що виготовляють аналогічну продукцію за отримання замовлення.

Швейні підприємства України у своїй більшості, працюють на давальницькій сировині і виконують замовлення іноземних фірм на виготовлення партії швейних виробів, тож наявність замовлень забезпечує стабільну роботу підприємства та заробітну плату працівникам. Отримання замовлення на виготовлення швейних виробів у більшості випадків відбувається завдяки перемозі у тендері.

Тендер – конкурентна форма розміщення замовлення на закупівлю продукції, надання послуг чи виконання робіт відповідно до наперед визначених у документації умов в узгоджені терміни на принципах загальної справедливості і ефективності [1-2]. Термін «тендер» часто вживається як аналог термінів «аукціон», «конкурс». Контракт укладається з переможцем

тендеру – учасником, який подав пропозицію, що відповідає документації і в ній надані найкращі умови.

У випадку швейної промисловості, конкурсною пропозицією, що оцінюється, є швейні вироби. Саме вони характеризують рівень якості виготовлення продукції на конкретному підприємстві та технічні можливості виконання конкретного замовлення. До уваги береться все – рівень якості ВТО, пошиву, пакування, конфекціонування.

Конфекціонування [3] – це науково обгрунтований підбір матеріалів для виробу з урахуванням їх властивостей, сучасного напрямку моди і особливостей технологічного процесу виробництва.

Авторами на прикладі конкретних швейних підприємств досліджено фактори впливу етапу конфекціонування на формування позитивного рішення про високий рівень організації виробництва та здатність виконати замовлення в якості переможця тендеру.

В роботі також розглянуті аспекти роботи конфекціонера на сучасній швейній фабриці: його професійні обов'язки, якості, якими повинен володіти конфекціонер та професійні вимоги до нього.

Література

1. 4 типи процедур у комерційних закупівлях: у чому різниця: URL: (ІНФОГРАФІКА) <https://education.zakupki.prom.ua/3-tipi-protsedur-u-komertsiyynih-zakupivlyah-u-chomu-riznitsya-infografika/> (дата звернення: 21.04.2021)

2. Тендер (конкурс): URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 01.03.2021)

3. Конфекціонер: URL: <http://proforientator.info/>(дата звернення: 01.03.2021)

УДК [005.21:005.332.2:658.1]-047.44(043.2)

МИКУЛАНИНЕЦЬ С.І.,
Мукачівський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ PEST, SNW ТА SWOT-АНАЛІЗІВ ПРИ РОЗРОБЦІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємство являє собою цілісну систему, елементи якої тісно взаємодіють між собою. Крім того, така система не здатна функціонувати відокремлено від зовнішнього середовища. Відповідно чинники зовнішнього та внутрішнього середовища суттєво впливають на ресурсне забезпечення підприємства, формують можливості його подальшого розвитку. За останні роки зміна чинників зовнішнього та внутрішнього середовища відбувається досить стрімко. Така ситуація змушує все частіше переглядати та корегувати стратегію розвитку. Дану проблему можна вирішити застосовуючи PEST, SNW та SWOT-аналізи.

SWOT-аналіз - один з найпоширеніших методів, які оцінюють в комплексі внутрішні і зовнішні чинники, що впливають на розвиток організації. Це аналіз сильних і слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз з боку зовнішнього навколишнього середовища.

Найбільш достовірні результати SWOT-аналізу отримують у разі попереднього проведення PEST та SNW-аналізів. PEST аналіз - простий і зручний метод для аналізу макросередовища (зовнішнього середовища) підприємства, а SNW-аналіз - це аналіз його сильних, нейтральних і слабких сторін. Послідовне проведення перерахованих аналізів дасть можливість виявити сильні та слабкі сторони організації, а також намітити стратегії її розвитку.

Дієвим інструментом стратегічного менеджменту, що дозволяє проаналізувати зовнішнє середовище виступає PEST-аналіз. Кінцевою метою такого аналізу є визначення факторів макросередовища (зовнішнього середовища), що загрожують розвитку підприємства, а також факторів, збільшення позитивного впливу яких сприятиме більш ефективному використанню наявних ресурсів.

Оцінка впливу зовнішнього середовища за методологією PEST аналізу передбачає виділення політичних (P), економічних (E), соціокультурних (S) і технологічних факторів (T) та умов, які мають вплив на функціонування і розвиток підприємства. До політичних факторів і обмежень зовнішнього середовища відносять: політичний клімат; адміністративний вплив на суб'єкти господарювання; правове середовище бізнесу; організаційні, та ін.

До економічних факторів зовнішнього середовища належать: фактори, обумовлені циклічним характером економічного розвитку; макроекономічні; чинники формування інвестиційного клімату; ресурсні обмеження т ін.

У числі соціокультурних факторів необхідно виділити:

- 1) рівень розвитку людського капіталу;
- 2) показники рівня життя;
- 3) етологічні (поведінкові) чинники.

Проблемами соціального розвитку країни є низький рівень доходів населення, а також пов'язана з цим низька споживча активність, негативна динаміка чисельності населення і стану здоров'я [2].

Технологічні фактори і обмеження включають рівень екологічної безпеки існуючих та створюваних виробництв, ступінь чутливості економіки до інновацій і рівень розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури.

Фактори зовнішнього середовища суттєво впливають на розвиток організації. Отже, зовнішнє середовище відіграє важливу роль в процесі розвитку підприємства, воно формує загальні умови для функціонування, тому дослідження його основних факторів є необхідним етапом при розробці збалансованої стратегії розвитку.

Для більш повного охоплення всіх сфер функціонування підприємства необхідним є використання і інших методів аналізу, таких як: SNW- та SWOT-аналіз.

Для аналізу внутрішнього середовища застосовується SNW-аналіз який дає можливість оцінити стан внутрішнього середовища підприємства за низкою

позицій. Кожна позиція отримує одну із трьох оцінок: сильна – Strength; нейтральна – Neutral; слабка – Weakness.

Головне завдання SNW- аналізу полягає у виявленні переваг (S) та недоліків (W) внутрішнього середовища організації. При розробці нової стратегії розвитку виявлені переваги будуть використані для нейтралізації і усунення недоліків.

На основі PEST- та SNW- аналізів доцільно провести SWOT-аналіз.

SWOT-аналіз сильних та слабких сторін об'єкта дослідження його можливостей і загроз на сьогоднішній день є одним з найпоширеніших видів аналізу в стратегічному управлінні. Методологія SWOT-аналізу передбачає спочатку виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, після цього встановлення зв'язків між ними, які в подальшому можуть бути використані для формулювання стратегії розвитку.

Використання методології SWOT аналізу дозволить виявити внутрішні сильні і слабкі сторони підприємства, а також загрози і можливості, джерелом яких є зовнішнє середовище.

Література

1. Шапурова О.О. Систематизація методологічних аспектів оцінки внутрішнього та зовнішнього середовища сукупного економічного потенціалу підприємства / О.О. Шапурова // Інвестиції: практика та досвід – Київ : ДКС Центр, 2013. – № 23 – С. 41–47.

2. Носонова Л.В. Застосування SWOT-аналізу для визначення конкурентоспроможності АТ «Сумський завод «Насосенерогомаш» / Л.В. Носонова // Глобальні та національні проблеми економіки

УДК 332.146

МИХАЛЬЧИНЕЦЬ Г.Т.,
Мукачівський державний університет

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Малий бізнес для сучасних економік світу залишається важливим та значимим у створенні валового продукту та забезпеченні зайнятості населення. Тому жорсткі обмеження починаючи з березня 2019р. пов'язані з боротьбою пандемії COVID-19 негативно вплинули на реальний стан самого малого бізнесу та економіки країни загалом.

В Україні малий бізнес також зазнав впливу та серйозно «постраждав» від затяжного та невизначеного періоду карантину. Підприємницькі настрої знизили активність в розвитку та збільшили неефективність в прийнятих рішеннях.

Малий бізнес в Україні мусить переорієнтувати модель господарської діяльності від класичної до «гібридної» та бути гнучким в постійних умовах обмежень та активними засобами впровадження інноваційних методів виробництва та збуту, регіонально орієнтованими подолавши складність та

бюрократичну неузгодженість територіального розширення меж господарської діяльності.

Бути активними та здійснювати господарську діяльність малому бізнесу наразі допомагають прийняті рішення про зонування території, залежно від епідеміологічної ситуації поширення COVID-19, впровадження державою великої кількості програм підтримки розвитку малого бізнесу, створення різних онлайн-порталів від КБУ, федерацій, інститутів, що містять низку навчальних курсів, демонстрацій отримання державної підтримки та унаочнення діючих програм підтримки державної підтримки бізнесу.

Так, наприклад, українська продуктова ІТ-компанія «Ліга закон» створила екосистему хмарних рішень для ефективної роботи бізнесу в умовах кризи – Liga 360, тобто всі продукти компанії Ліга Закон інтегровано в єдиний інформаційний простір для швидкого пошуку роз'яснень щодо діючих законодавчих нормативів для бізнес керівників та пошуку нових можливостей.

Відео платформа 7eminar транслює в онлайн режимі безкоштовно відео заняття та курси щодо кадрової, фінансової роботи, оподаткування та інші питання що стосуються господарської діяльності суб'єктів.

Онлайн-платформа Merezha допомагає українським підприємцям знайти відповіді на нагальні питання та вийти на новий рівень. Merezha має експертизу у сфері маркетингу, фінансів, управління персоналом, експорту[3].

AgriAnalytica об'єднує в єдину команду фермерів та кредиторів в інноваційний спосіб, що дає можливість фермерам залучати необхідне фінансування та ефективно розвиватись, а кредиторам збільшувати агропортфель, зменшувати операційні ризики та витрати при кредитуванні аграріїв[1].

Сервіси електронного документообігу InStaDoc, Document.Onlin, DocuSign Agreement Cloud, DocuSign E-Signature, Wiki Document дозволяють не тільки підписувати документи і перевіряти підписані, а й вести реєстр контрагентів, генерувати автоматично заповнені документи, зберігати та обмінюватися документами, здійснювати миттєвий обмін договорами, актами, листами з контрагентами, та багато інших інструментів та можливостей для малого бізнесу[4].

В умовах різких екологічних та епідеміологічних непередбачуваних обмежень, представники малого бізнесу втратили можливість отримувати стабільний прибуток. Для підтримки та економічної стабілізації урядом запропонована фінансова допомога, зокрема, через програму «Доступні кредити 5-7-9%».

Головною місією даної програми є доступ до джерела дешевих кредитних коштів, які б простимулювали відкриття нових компаній та створення додаткових робочих місць для економіки. Проте аналіз показав, що наразі програма змінилася та замість фінансування проектів підприємців-початківців, кошти використовуються для підтримки діючого бізнесу під час пандемії.

Так, 50% представників малого бізнесу вдалося отримати до 500 тисяч кредиту, 20% - від 500 тисяч до 1 млн грн, 17% - від 1 млн до 3 млн і ще 13% отримали кредит на суму, що перевищує 3 млн грн [2].

Загалом, малий бізнес в Україні перейшов на новий виток розвитку, стає бути діджиталіорієнтованим та мобільним. Сфера офісного прийняття рішень переходить в систему онлайн прийнятих рішень та нового формату їх реалізації.

Література

1. Автоматизовані платформи доступу до фінансів, ринків та бізнес консультантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sme.gov.ua/avtomatyzovani-platformy-dostupu-do-finansiv-rynktiv-ta-biznes-konsultantiv/>

2. Згадати все: яким видався 2020 рік для малого бізнесу в Україні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eba.com.ua/zgadaty-vse-yakym-vydavsya-2020-rik-dlya-malogo-biznesu-v-ukrayini/>

3. Хмарні рішення для управління ризиками та пошуку нових можливостей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sme.gov.ua/hmarni-rishennya-dlya-upravlinnya-ryzykamy-ta-poshuku-novyh-mozhlyvoste/>

4. Цифрова трансформація документообігу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sme.gov.ua/tsyfrova-trasformatsiya-dokumentoobigu/>

УДК 378

МОРОЗ Д. І., ГОЛОВАЧКО В.М.,
Мукачівський державний університет

КОНТРОЛЬ І ОЦІНКА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Необхідність підвищення рівня вищої освіти вимагає вдосконалення розробки науково – обґрунтованих видів контролю, педагогічного оцінювання не тільки навчальної діяльності студентів, а й методичної підготовки викладачів.

Методи контролю і самоконтролю – обов’язкові складові елементи процесу навчання, які надають йому логічної, змістової, організаційної та методичної завершеності і, таким чином, сприяють отриманню реального і достатньо цілісного бачення всього процесу навчання, оскільки є наслідком спільної діяльності педагога та учнів студентів. Важливе також значення має контроль як чинника навчальної мотивації студентів, реалізації ефективних навчально-пізнавальних взаємодій студент-викладач, студент-студент; формування ставлення до навчальної дисципліни та процесу навчання у ВНЗ в цілому.

Різні аспекти контролю навчальних досягнень студентів розкриваються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: А. Алексюк, І. Булах, О. Ляшенко, С. Мартиненко, В. Бондар, О. Савченко, Л. Хомич, В. Лозова, Т. Тализіна та багато інших.

На сьогоднішній день сучасна освіта передбачає процес інноваційних змін у педагогіці таких як входженням України в освітній і науковий простір

Європи та практичним приєднанням до Болонського процесу. Сформовану на сьогоднішній день систему оцінювання якості навчальних досягнень студентів складно поєднати з сучасними вимогами до модернізації освіти, оскільки вона спрямована на зовнішній контроль і оцінює здебільшого репродуктивний рівень засвоєння.

Оновлення системи контролю та оцінки навчальних досягнень студентів є введення нових методів, форм і засобів оцінки динаміки руху студентів у навчальній діяльності. У нашій країні поки немає єдиного інструментарію, що дозволяє виміряти і оцінити результати навчання і рівень сформованості набутих компетенцій, хоча на міжнародному рівні він існує (наприклад, TIMSS, PISA, CIVIC Education Project), якими українські студенти при бажанні можуть скористатися.

У сучасному світі педагог повинен бути цілеспрямованим, досвідченим, компетентним і, звичайно, мобільним.

Компетентність – це вже сформована особиста характеристика студента. Оптимальним шляхом формування систем оцінки якості підготовки студентів при реалізації компетентнісного підходу є поєднання традиційних методів та засобів перевірки знань, умінь і навичок та інноваційних підходів, орієнтованих на комплексну оцінку компетенцій, які формуються. При цьому традиційні засоби контролю слід поступово удосконалювати в руслі компетентнісного підходу, а інноваційні засоби адаптувати для широкого застосування у вузівській практиці.

Одним з основних умов за кордоном прийнято виділяти три основні підходи до визначення і введення в практику освіти компетентнісного трактування якості результатів навчання: поведінковий підхід (США), функціональний підхід (Великобританія) і багатовимірний і цілісний підхід (Франція і Німеччина). Ці підходи з'явилися незалежно один від одного спочатку в США, потім у Великобританії і в останню чергу у Франції та Німеччині.

У сучасних умовах реформування вітчизняного освітнього простору мобільність розглядають як ключове поняття, яке найбільш точно віддзеркалює особливості сучасного етапу розвитку людини і суспільства, що зумовлюються переходом до особистісно-діяльнісної освітньої парадигми, змінами у структурі ринку праці, посиленням особистісної відповідальності щодо професійної інтеграції в суспільство, складністю планування професійної кар'єри на віддалену перспективу. Простішими словами: мобільний педагог – це той, хто здатний пристосовуватись до будь-яких умов праці, до певних змін. Людина вважається мобільною тільки тоді, коли вона хоче вдосконалювати себе і досягати поставленої цілі.

Навчальна мотивація або мотивація навчальної діяльності:

– трактується як частковий вид мотивації, включеної в діяльність учіння, навчальну діяльність;

– визначається цілим рядом специфічних для цієї діяльності чинників, а саме: самою освітньою системою, освітнім закладом, де здійснюється навчальна діяльність; організацією освітнього процесу; суб'єктними особливостями того, хто навчається;

– є системна, вона характеризується спрямованістю, стійкістю і динамічністю;

– потребує не тільки визначити домінуючий стимул (мотив), але і врахувати всю структуру мотиваційної сфери людини.

Мотивація учіння – складна система спонукань, що зумовлюють спрямування активності індивіда на отримання, перетворення і збереження нового досвіду (знань, умінь, способів дій, вражень, уподобань).

Реальна педагогічна практика показує, що особливість контролю навчальних досягнень студентів вимагає широкого використання різних методів та форм контролю, які сприятимуть мотивації учіння. Таким чином, контроль навчальних досягнень є одним із засобів підготовки студентів у ВНЗ, а також об'єктом їх вивчення, аби надалі стати одним із ефективних засобів здійснення педагогічної діяльності. Відповідно викликає зацікавленість оцінювальне ставлення студентів до контролю навчальних досягнень у контексті їх професійної підготовки, оскільки майбутнім учителям важливо фіксувати значущість контролю як засобу зворотного зв'язку у навчально-пізнавальній діяльності.

Отже, більшість досліджень стосуються характеристики процесів оцінювання, які застосовуються саме для навчання. Невирішеними частинами загальної проблеми залишаються пошуки оптимальних шляхів оцінювання навчальних досягнень студентів з урахуванням основних функцій контролю.

Література

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Підручник за модульно-рейтинг. системою навчання. – 2-ге вид. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр учб. літ., 2011.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
3. Оцінювання навчальних досягнень студентів вищих навчальних закладів на основі компетентнісного підходу / Огнівчук Леся Миколаївна / Освітологічний дискурс, 2014, № 3 (7)

УДК: 338.2:330.3

НЕСТЕРОВА С.В., КІШ Д.І.,
Мукачівський державний університет

ІНДЕКС ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Інвестиційна привабливість – це сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних, макроекономічних та мікроекономічних умов функціонування національної економіки, які забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

Інвестиційна привабливість визначається індексом привабливості, який розраховує міжнародна консалтингова мережа BDO.

Україна має динамічний та привабливий ринок для іноземних інвесторів. Багато галузей є перспективними та потребують фінансових вливань – це агросектор, енергетика, металургійна промисловість, машинобудування, інформаційні технології, інфраструктура. Однак на теперішніх умовах глобальної конкуренції за інвестиції держава повинна створити найпривабливіші умови для інвесторів, щоб вони заходили в Україну.

Наразі інвестори негативно налаштовані щодо введення бізнесу на території України, адже індекс інвестиційної привабливості країни є досить поганим. Це показують дослідження Європейської Бізнес Асоціації, які розраховують даний індекс за шкалою Лайкерта, яка має 5 градацій: 1-2 – негативно; 2-4 – нейтрально; 4-5 – позитивно.

Рисунок 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості 2016-2020 рр.
*Розроблено за даними [2]

Як бачимо з рисунку індекс інвестиційної привабливості у 2020 році впав на 0,11 балів і становить у 2-гому півріччі 2,40. Дане значення знаходиться в межах нормального, але досить стрімко наближується до негативного. Аналізуючи дані роки найбільше значення індексу 3,15 балів було в 1-шому півріччі 2017 року і від тоді індекс невпинно зменшується.

В 2-гому півріччі 2020 року ЄБА проводило опитування щодо інвестиційного клімату в Україні. В опитуванні брали участь 101 керівників найбільших міжнародних та українських компаній. Так 78% з них вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим, хоча в попередньому опитуванні 1-шого півріччя 2020 року було 62%. Але 6% вважають інвестиційний клімат України сприятливим хоча в попередньому опитуванні було тільки 4% і 16% вважають нейтральним інвестиційний клімат [3].

Основними факторами які впливають на інвестиційний клімат є:

- слабка судова система;

- високий рівень корупції;
- тіньова економіка;
- нестабільність податкового законодавства.

Для покращення ситуації потрібно виконати ряд завдань, таких як:

- зниження податкового навантаження на бізнес;
- створення вільних економічних зон у проблемних регіонах;
- захист прав та інтересів інвестора;
- зниження відсоткових ставок кредитування;
- зменшення валютних ризиків;
- реформування системи ліцензування, дозволів та інших штучних бар'єрів доступу до ринків;
- проведення повної ревізії інвестиційних проектів по профільним міністерствам та створення єдиного банку даних інвестиційних проектів, в яких зацікавлена держава разом з великим бізнесом [1].

Прогнози керівників щодо 1-шого півріччя 2021 року є досить невтішними. Так 45% вважають інвестиційний клімат залишитися незмінним, 45% очікують погіршення ситуації і тільки 10% очікують незначного покращення у найближчі пів року.

Отже, ефективним напрямком розвитку інвестиційної політики є поступова успішна реалізація масштабних інвестиційних проектів. Безперечно, залучення на український ринок впливових іноземних інвесторів та якісне супроводження таких проектів сприятиме покращенню іміджу України на світовому ринку та залученню довгострокових інвестицій.

Література

1. Грицаєнко Г., Грицаєнко М. /Інвестиційна привабливість України// Agricultural and resource economics – № 1 – 2017 р.
2. Індекс інвестиційної привабливості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finpost.com.ua/news/18308>
3. Очікування на поліпшення інвестклімату у 2021 році – ЄБА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/12/15/669195/>

УДК 357

ОСТАП'ЮК Н.А.,
Заклад вищої освіти «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
РЕСЛЕР М.В.,
Мукачівський державний університет

СКЛАД ТА СТРУКТУРА КОМПЕТЕНЦІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ОСВІТІ

Ми живемо в час практично безмежних можливостей. При цьому кожна особистість є індивідуальністю, якої насправді потребує ринок праці, споживачі відповідних послуг. Перекладаючи вказану тезу на ринок бухгалтерських послуг, можна сміливо відзначити, що нині може бути запитаним будь-який спеціаліст, що отримав освіту за спеціальністю «Облік і оподаткування». Варто

відзначити навіть більше: фахівці інших напрямів підготовки часто проходять перекваліфікацію, щоб працювати саме на посадах, пов'язаних з бухгалтерським обліком. Однак, як відзначалося у попередніх працях, ми постійно стикаємося з висновками, що бухгалтерська професія зникне. І після гучних заяв скромне відзначення – буде автоматизовано ділянки, що потребують механічної рутинної роботи.

Внаслідок протягом останніх десяти років ми можемо спостерігати від абсолютно протилежні тенденції:

- ✓ з одного боку – презентацію роботів, які вправно виконують функції рахівника, й аналіз кризи на ринку праці через вивільнення значної кількості бухгалтерських працівників, пропозиції щодо невизнання бухгалтерського обліку як окремої науки;
- ✓ з другого – проведення конкурсів на звання «Кращий бухгалтер року», організацію конгресів, симпозиумів, Міжнародних конгресів бухгалтерів, формування приватних академій та інститутів сертифікації бухгалтерів, якими опікуються навіть члени королевської родини.

В чому ж причина такої неоднозначності? Дослідження показали, що будь-який бізнес – незалежно від величини та специфіки діяльності – потребує бухгалтера. Однак виключно висококваліфікованого, здатного як забезпечити грамотне управління фінансами фірми, ведення корисного бухгалтерського обліку, так і захистити підприємство чи фізичну особу-підприємця від загроз, пов'язаних із вимогами Податкового кодексу. І таких фахівців дійсно небагато, оскільки вони відповідають рівню менеджера з управління інформацією. Спеціалісти такого рівня є високопрофесійними в бухгалтерському обліку (причому усіх його складових). На додаток, запитані головні бухгалтери, консультанти з бухгалтерського обліку, аутсорсингу, як правило, мають розвинуті до рівня майстерності комунікативні, організаторські навички. Крім того, вони досконало володіють технологічним арсеналом як ведення бухгалтерського обліку, так і ділової комунікації.

В сукупності це забезпечує оптимальний рух інформації, раціональне використання часу на виконання будь-якої операції або прийняття управлінського рішення, успішний розвиток кількох напрямів діяльності. Такий підхід, як правило, диверсифікує як доходи підприємства, так і забезпечує уникнення ризиків.

Одночасно більшість негативних відгуків про бухгалтерський облік та його представників обумовлене, насамперед, відсутністю належної комунікації. Розвиток соціальних мереж та спрощене спілкування в них, відсутність єдиних принципів виховання і високих стандартів професійної спільноти призводить до відсутності порозуміння між бухгалтерами та керівництвом, власниками бізнесу.

Відповідно, якщо у попередніх працях ми наголошували на необхідності вивчення потреб ринку, розвитку відповідних навичок у викладацького складу, то нині хочеться звернути увагу на необхідність перегляду змісту освітньо-

професійних програм та навчальних планів. Нині слід надавати перевагу розвитку софт-скілз, але адаптованих до конкретних умов бухгалтерської процесії та напрямів її застосування. Тобто важливим є моделювання ситуацій, які б забезпечили отримання базових навиків бухгалтерів при спілкуванні з:

- ✓ керівництвом і власниками компанії;
- ✓ працівниками підприємства;
- ✓ працівниками бухгалтерського підрозділу;
- ✓ представниками контролюючих органів;
- ✓ банківських та інших фінансових установ.

Для спеціалістів бухгалтерського обліку важливо розуміти запити кожної з категорій вказаних груп користувачів бухгалтерської інформації. Лише за умови моделювання відповідних ситуацій в навчальному процесі є можливим досягнення адаптивності бухгалтерів до умов реальної праці.

При цьому спеціаліст з обліку та оподаткування повинен розуміти свою роль в кожному з процесів діяльності підприємства і жодним чином не обмежуватися завданням подати достовірну звітність своєчасно та правильно виплатити заробітну плату. Таким чином, основною ціллю будь-якої освітньо-професійної програми є підготовка гнучкого фахівця з навиками високої самоорганізації і ведення переговорів. Іншими словами – менеджер з управління інформацією та процесами, які проходять через нього.

Не менш важливим є формування навиків самопіару та відпрацювання власного стилю як професійного спеціаліста, здатного вирішувати будь-які питання. В даному аспекті слід відпрацьовувати методи і стилі ведення сторінок в соціальних мережах, відпрацювання особистого іміджу, навик спілкування іноземними мовами.

Здається, софтскілз масштабніші. Однак кожен, хто досягає успіху і є запитаним на ринку в своїй ніші відмітить: будь-які професійні навик можуть бути конкурентоспроможними, якщо їх представляє особистість.

Література

1. Soft skills: чому ці навички такі важливі сьогодні?// <https://jobs.innovecs.com/uk/blog/soft-skills-vazhlyvi-syogodni>

УДК 657

ПАВЛЮХ Б.Б., ГОЛОВАЧКО В.М.,
Мукачівський державний університет

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Кожне підприємство прагне домінувати в конкурентному середовищі, мати переваги над конкурентами. Для цього необхідно зменшити витрати підприємства або збільшити якість пропонованого товару, роботи чи послуги. Раціональне використання трудових ресурсів має значний вплив на конкурентоспроможність. Підприємство повинне проводити оцінку та аналіз трудового потенціалу для прийняття стратегічних рішень. З аналізу трудового

потенціалу можна побачити реальний його стан, що дає змогу об'єктивно оцінити ефективність трудових ресурсів, знайти недоліки і виправити їх та виявити невикористанні можливості.

Для визначення трудового потенціалу підприємства необхідно визначити низку показників, що виділяють всі фактори трудового потенціалу. Дослідженням даної тематики займалися такі науковці як Колосова Р.П., яка вбачала, що трудовий потенціал можна виміряти за допомогою витрат живої праці на виготовлення продукції вимірюванням чисельності працюючих, заробітної плати, часу праці, кваліфікації та інше [3]. Також Білик М.С., Кіндрацька Г.І, Загородній А.Г., які казали : «аналіз використання трудових ресурсів та витрат на оплату праці проводять за певними напрямками, а саме аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами, аналіз використання робочого часу на підприємстві, аналіз продуктивності праці, аналіз оплати праці» [1].

Оцінка трудового потенціалу не відноситься до простих завдань, що говорить про те що він не вимірюється одним показником, адже він включає в себе багато факторів, які пов'язані між собою. Звідси впливає, що трудовий потенціал підприємства необхідно виміряти за допомогою системи показників, в яку повинні входити як кількісні так і якісні показники. Особливу увагу необхідно виділяти саме якісним показникам, адже вони можуть виявити корінь проблеми, неефективності роботи, в той час як абсолютні та відносні кількісні показники виявляють проблеми, що мають коріння в якісних. Необхідно виділити те, що в практиці підприємства використовують тільки найважливіші й найдоступніші показники, що дають змогу адекватно бачити дійсний трудовий потенціал підприємства [4].

Для вибору системи показників, що будуть застосовувати в аналізі використовують комплексний, динамічний та кількісний підходи. За першим використовують низку особистісних факторів, що впливають на працівника. До динамічного підходу можна віднести аналіз минулого і наявного стану для подальшого прогнозу майбутнього. Кількісний підхід, являє собою перехід до кількісних показників за допомогою статистичних методів. Також виділяють такі вимоги до показників як аналізованість, коректність, прогностичність та динамічність, ефективність, вимірюваність, достовірність.

Одним із вагомих показників для аналізу трудового потенціалу є трудова активність. Вона являє собою можливість персоналу ефективно працювати на свій максимум. Визначається певними чинниками, до яких можна віднести особистісні (тобто особистий потенціал та економічна свідомість), внутрішньовиробничі (сюди відносять умови праці, оплату праці, наявність новітньої техніки на підприємстві, рівень якості менеджменту та інші), регіональні (всі фактори регіону, які впливають на людину: рівень життя, традиції, культура і т. д.), загальногосподарські (економічний стан країни, інфляція, політичні умови) [2].

Ці показники дають змогу оцінити трудовий потенціал працівників підприємства, але не підприємства загалом. Однак без цього неможливо оцінити трудовий потенціал підприємства. Окрім цього, на трудовий потенціал працівника впливає його вік, стан здоров'я, режим сну, харчування, темперамент, характер, зацікавленість в роботі та кар'єрному рості та його можливість, навички та вміння, досвід роботи, сімейні відносини та стать[3].

Людські ресурси в основі мають переважно якісні характеристики, звідси випливає, що важливим є визначення способів оцінки показників. Для компенсації балансу і повної оцінки трудового потенціалу необхідно проаналізувати і низку кількісних показників. В сучасних умовах, найчастіше, використовують анкетування, тестування та співбесіди.

Для ефективного використання трудового потенціалу необхідно використовувати дані аналізу, але таке база важко піддається прогнозуванню і моделюванню, тому в практиці ефективно використовують теорію ймовірностей і статистику. Під впливом конкуренції управлінці надають нових вимог до працівників, що може негативно вплинути на потенціал підприємства, тому часто застосовують психологічні методи практичної психології.

Часто використовують метод бальних оцінок і метод коефіцієнтів для оцінки якісних показників виявлених характеристик трудового потенціалу. Вони полягають у тому, що керівники, або інший персонал підприємства висказує свою думку відносно проблеми виставляючи бали. Використання даних методів грозить тим, що думка може бути суб'єктивною не в користь підприємства, що може вплинути, в свою чергу, на якість оцінки.

Отже, під час аналізу стану трудового потенціалу підприємства виділяють лише найбільш доцільні й найнеобхідніші показники, що дають оцінку усіх факторів. Трудовий потенціал не можливо виміряти одним показником, тому існує система показників за допомогою якої проводять аналіз. Особливу уваги, необхідно, приділяти якісним характеристикам, адже вони показують найбільш реальний стан трудового потенціалу, адже оцінка трудового потенціалу працівників на пряму впливає на трудовий потенціал підприємства.

Література

1. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика: Підручник / За ред. проф. А.Г. Загороднього. – Львів: «Магнолія Плюс», 2006. – 428 с
2. Лазненко О.В. Сучасні проблеми оцінки трудового потенціалу підприємства / О.В. Лазненко // Управління розвитком. – 2013. – № 22. – С. 33-35.
3. Харун О.А. Оцінка трудового потенціалу промислового підприємства / О.А. Харун // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2014. – Вип. 25. – С. 92-97.
4. Шостак Л.В., Медведчук О.В. Оцінка трудового потенціалу вітчизняних підприємств / Медведчук О.В.// Приазовський економічний вісник. – 2017. - №2(02). – С.56-60

**НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ ТА ПЕРЕШКОДИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ**

На проблематиці забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економіки регіону зосереджена увага як науковців так і органів влади. Конкурентними перевагами для економіки регіону є всі властивості, можливості та умови, якими володіє регіон, що забезпечує формування стійких конкурентних позицій [2]. Вивчаючи питання розвитку та впровадження конкурентних переваг економіки регіону необхідно приділити увагу конкурентним перешкодам. Конкурентні перешкоди здатні знизити ефективність реалізації конкурентних переваг та звести нанівець зусилля органів влади та місцевого самоврядування. До негативних факторів, що перешкоджають формуванню високого рівня конкурентоспроможності економіки регіону відносять:

- низький рівень взаємодії бізнесу та органів влади;
- непрозорість діяльності органів влади та місцевого самоврядування;
- недобросовісна конкуренція між учасниками економічного процесу в регіоні (доведення до банкрутства, рейдерство, розвиток тіньової економіки в регіоні) [2];
- низький рівень промислового та сільськогосподарського виробництва;
- стан виробничих фондів;
- продукція та послуги неналежної якості, їх висока вартість;
- нераціональне використання ресурсів, що призводить до високого рівня матеріало та енергомісткості та, як наслідок, унеможлиблює цінову конкуренцію;
- недостатній розвиток інфраструктури (виробничої, соціальної, транспортної);
- значне екологічне навантаження на навколишнє середовище та низка відповідальність за порушенні норм екологічного законодавства, низька екологічна свідомість населення;
- складність та перешкоди організації та ведення бізнесу;
- інституційні перешкоди;
- криміногенна ситуація в регіоні, рівень корупції.

Всі конкурентні перешкоди можна умовно поділити на дві групи: внутрішні (ті на які можна здійснювати вплив), та зовнішні (які не можна змінити на регіональному рівні).

До першої групи можна віднести ті конкурентні перешкоди, що виникають на регіональному рівні, а саме: рівень якості товарів та послуг, що продукуються регіональною економікою; ефективність використання ресурсів;

стан виробничих фондів; рівень сільськогосподарського та промислового виробництва.

Друга група факторів, зазвичай, виникає на державному рівні та один регіон не в змозі змінити ситуацію, їх ще можна назвати жорсткими. До даної групи перешкод віднесемо економічну ситуацію в країні, правове та законодавче регулювання питань підтримки конкуренції, антикорупційне законодавство та заходи держави, податкова політика, інвестиційна політика держави, політика в сфері регіонального розвитку, військовий конфлікт, високі ставки податків, високі кредитні ставки і т.д [1].

Останнім часом спостерігається тенденція, що зовнішні перешкоди стають більш вагомими в процесі розвитку економіки регіону. Саме зовнішні конкурентні перешкоди здійснюють найбільший вплив на формування стратегічних рішень, що приймаються на регіональному рівні, оскільки, вони характеризуються невизначеністю, неповнотою інформації, мінливістю.

Література

1. Паулик А.Я. Конкурентні переваги та перешкоди сфери гостинності регіону / Паулик А.Я.// Реалії та перспективи розвитку індустрії гостинності в умовах інтеграційних процесів: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Мукачєво: РВВ МДУ, 2020. с. 30-31
2. Романко О.П. Сучасні конкурентні переваги конкурентоспроможності регіону/ Романко О.П. // Глобальні та національні проблеми економіки №10, 2016 с.609-613

УДК 332.1

ПЕТРИЧКО М.М.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

На динаміку соціально-економічного розвитку як країни в цілому, так і регіонів, зокрема, негативно впливає структурна недосконалість національної економіки, основними рисами якої стали витратний характер виробництва, сировинний характер експорту, монопольний імпорту енергоносіїв, високий рівень зовнішньої заборгованості, територіальна диспропорційність, нераціональне використання внутрішнього потенціалу (ресурсного, виробничого, науково-технічного тощо). Впродовж багатьох років структурні перетворення в економіці держави відбувалися при відсутності єдиної та ефективної стратегії структурних змін.

Від ступеня розвиненості та ефективності економічної структури залежить стабільність розвитку економіки. Зміни структурних пропорцій економіки здатні вплинути на економічне зростання країни та рівень життя населення. Проте структура економіки регіонів України і надалі залишається застарілою та малоефективною. І сьогодні її основу складають ресурсо-, енерго- та матеріаломісткі виробництва або галузі, що випускають продукцію з

низьким ступенем обробки для експорту, завантаження потужностей яких залежить від попиту на зовнішньому ринку, а це призводить до надмірного використання природних та людських ресурсів. Існуюча структура не задовольняє потреб регіонів в інвестиційних ресурсах, споживчих товарах і послугах, не сприяє створенню нових робочих місць та знижує потенційні можливості подальшого економічного зростання регіонів, збільшує загрозу виникнення кризових явищ та унеможлиблює ефективну взаємодію між органами влади на різних ієрархічних рівнях.

Повільні структурні зрушення в економіці країни доповнюються комплексом невирішених питань в сфері регіонального розвитку. Проблеми регіонального розвитку, такі як: втрата виробничого потенціалу, низька інтенсивність структурних змін, недостатній рівень підприємницької активності, надмірна диспропорційність та структурна розбалансованість, перерозподіл ресурсів та капіталу на користь одних і тих самих територій посилюють дисбаланс просторово-економічних процесів і надалі залишаються неврегульованими.

Це обумовлює виділення основних чинників структурних зрушень в економіці регіонів України, серед яких можна назвати наступні :

- штучний рух капіталів, спричинений періодичним перерозподілом сфер політичного та економічного впливу українських еліт (як результат чергових виборів в державі);

- низький рівень інвестиційної активності, наявність значної диференціації у розподілі інвестиційних ресурсів за різними галузями промисловості та регіонами, зменшення частки інвестиційних коштів при створенні нових підприємств;

- коливання ринкової кон'юнктури та ситуативна орієнтація споживчого попиту населення;

- зростання рівня безробіття, дефіцит працівників робітничих професій, а також наявність дешевої робочої сили є свідченням кризового стану ринку праці;

- нестабільність кон'юнктури на традиційних для регіонів України ринках експортної продукції металургії, добувної та хімічної промисловості;

- висока собівартість продукції, спричинена зростанням виробничих витрати призвела до втрати деякими галузями конкурентоспроможності на міжнародному ринку;

- орієнтація бізнесу на отримання швидких прибутків при мінімальних капіталовкладеннях у модернізацію виробництва;

- неефективність державної структурної політики щодо реформування економіки, стимулювання розвитку підприємництва та підтримки вітчизняного виробника як регіональними органами влади, так і органами місцевого самоврядування.

Зрушення в структурі регіональної економічної системи – це процеси зміни пропорцій між порівняльними елементами цієї системи, обумовлені

нерівномірною динамікою їх кількісних характеристик. Нерівномірність темпів зростання структурних складових регіональної економічної системи призводить до зміни галузевих, територіальних і мікроекономічних пропорцій і тоді структурні зміни виступають результатом економічного зростання. Необхідність дослідження структурних проблем регіональної економіки полягає у визначенні можливостей цілеспрямованої перебудови її структури з метою підвищення ефективності реалізації поточних та стратегічних завдань соціально-економічного розвитку території.

Література

1. Базилевич В.Д. Імперативи економічного розвитку в контексті відповідальності перед глобальним майбутнім // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015., Т. 1. – С. 7-11.
2. Державне регулювання реалізації економічного потенціалу України в умовах глобалізації: монографія / Л. А. Кравченко, О. Г. Гіндес, В. Г. Безматерних та ін.; Крим. екон. ін-т, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - Сімферополь: Підприємство Фенікс, 2013. - 311 с.
3. Стан та перспективи розвитку економіки України в умовах глобалізації : теорія та практика: кол. моногр. / Уман. нац. ун-т садівництва, Ф-т економіки і підприємництва ; за ред. Непочатенко О. О. - Умань : Видавець «Сочінський», 2014. - Частина 2. - 2014. - 324 с.

УДК 331.1 : 349.2

ПІГОШ В.А.,
Мукачівський державний університет

ДИСТАНЦІЙНА ТА НАДОМНА РОБОТА У КАРАНТИННИХ УМОВАХ: НОВАЦІЇ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

З початком карантину особливо актуальними є питання щодо роботи в домашніх умовах. Регулювання дистанційної роботи з'явилося зовсім нещодавно - з кінця березня 2020 р., однак тільки 25.02.2021 р. Закон України від 04.02.21 р. № 1213-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» (далі - Закон №1213) [1] увів у правове русло віддалену роботу: дистанційну та надомну. Таким чином, до законодавства було внесено важливі зміни щодо регулювання даних трудових відносин.

Законом № 1213 запроваджується два самостійних види роботи - дистанційна та надомна, які закріплено в Кодексі законів про працю.

Надомна робота - робота, що виконується працівником за місцем його проживання або в інших визначених ним приміщеннях, що характеризуються наявністю закріпленої зони, технічних засобів (основних виробничих і невиробничих фондів, інструменту, приладів, інвентарю) або їх сукупності, необхідних для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт або функцій, передбачених установчими документами, але поза виробничими чи

робочими приміщеннями власника підприємства, установи, організації або вповноваженого ним органу (ст. 60¹ КЗпП) [2].

Дистанційна робота - робота, що виконується поза робочими приміщеннями чи територією власника або вповноваженого ним органу, у будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ст. 60² КЗпП) [2].

Зміни торкнулися й застосування гнучкого режиму робочого часу - форми організації праці, якою допускається встановлення режиму роботи, що є відмінним від визначеного правилами внутрішнього трудового розпорядку, за умови дотримання відпрацювання сумарної кількості робочих годин протягом встановленого облікового періоду (ст. 60 КЗпП).

Договір про дистанційну або надомну роботу укладається лише в письмовій формі. Роботодавці мають ознайомлювати працівників із наказами (розпорядженнями), повідомленнями та іншими документами з використанням визначених у трудовому договорі засобів електронного зв'язку. Відповідно підтвердження про ознайомлення допускається шляхом обміну електронними документами.

За письмовим погодженням може встановлюватися гнучкий режим робочого часу, що передбачає саморегулювання працівником часу початку, закінчення роботи та тривалості робочого часу впродовж робочого дня, на визначений строк або безстроково, під час прийняття на роботу або пізніше.

У разі виконання надомної роботи робоче місце працівника є фіксованим і не може бути змінено за ініціативою працівника без погодження з роботодавцем у спосіб, визначений трудовим договором про надомну роботу. Проте слід пам'ятати, що рішення роботодавця відмовити у зміні робочого місця за ініціативою працівника має бути обґрунтованим.

Якщо працівник не може виконувати роботу на фіксованому робочому місці з не залежних від нього причин, він має право змінити робоче місце, повідомивши роботодавця не менш як за 3 робочих дні до такої зміни у спосіб, визначений трудовим договором про надомну працю. Тоді норми ст. 60¹ КЗпП щодо заборони зміни робочого місця працівником без згоди роботодавця не застосовуються.

На працівників, які працюють вдома відповідно до трудового договору, поширюється загальний режим роботи установи, якщо інше не передбачено в трудовому договорі.

Виконання надомної роботи не тягне за собою змін у нормуванні, оплаті праці та не впливає на обсяг трудових прав працівників.

На час загрози поширення епідемії, пандемії, потреби самоізоляції працівника у випадках, встановлених законодавством, та/або на час загрози військового, техногенного, природного чи іншого характеру умова про надомну роботу може встановлюватися в наказі (розпорядженні) власника або вповноваженого ним органу без обов'язкового укладення трудового договору

про надомну роботу в письмовій формі. У такому разі роботодавець не повідомляє працівника за два місяці, як це передбачено в ч. 3 ст. 32 КЗпП [2].

Організація трудових процесів поза виробничими або робочими приміщеннями установи допускається лише для осіб, які мають належні житлово-побутові умови, а також практичні навички або можуть бути навчені цим навичкам для виконання певних робіт.

У разі запровадження в установі дистанційної роботи працівник самостійно визначає робоче місце та несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на ньому.

Крім того, він розподіляє робочий час на власний розсуд, на нього не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку установи, якщо інше не визначено трудовим договором. Проте загальна тривалість робочого часу не може перевищувати 40 год.

Дистанційна робота може поєднуватися з виконанням працівником роботи на робочому місці у приміщенні установи.

Особливості такого поєднання встановлюються трудовим договором про дистанційну роботу.

Забезпечення працівників усім потрібним для виконання ними своїх обов'язків обладнанням, програмно-технічними засобами, порядок і строки подання такими працівниками звітів про виконану роботу, виплати працівникам компенсації за використання належних їм або орендованих ними устаткування тощо визначаються трудовим договором про дистанційну роботу.

Зазначимо, що в разі дистанційної роботи працівникові гарантується вільний час для відпочинку, період якого визначається трудовим договором.

Необхідно зазначити, що на роботодавця покладається обов'язок систематичного проведення інструктажу (навчання) працівників із питань охорони праці та протипожежної охорони, які можуть бути проведені дистанційно з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, на сьогодні українське законодавство віднесло до форм трудових відносин дистанційну та надомну працю. За допомогою електронного документообігу можна ознайомити працівника-надомника з правилами внутрішнього трудового розпорядку, колективним договором, локальними нормативними актами роботодавця, повідомленнями та іншими документами. Одним із нововведень є поєднання дистанційної праці з виконанням роботи у звичайному режимі на робочих місцях у приміщеннях чи на території роботодавця, якщо це є доцільним.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від 04.02.21 р. № 1213-IX. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text>

2. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується не тільки значною диференціацією економічного простору, але і специфікою та особливостями функціонування регіональних ринків праці, рівнем підприємницької активності економічно-активного населення та можливостями забезпечення продуктивної зайнятості. Це означає, що державна регіональна політика зайнятості повинна виходити із нерівномірності розвитку регіонів, а відповідно різних можливостях реалізації політики зайнятості. Зроблений висновок підтверджується аналізом існуючих відмінностей в режимах відтворення населення у тісній ув'язці з тенденціями зайнятості економічно-активного населення, якісними характеристиками трудового потенціалу, який вказує на відсутність універсальних рецептів при формуванні стратегії і тактики реалізації політики забезпечення ефективної зайнятості населення. Принаймні це означає, що в просторовому та секторальному аспекті формуються специфічні ринки праці, оскільки останні є дзеркальним відображенням ситуації в економіці країни та її регіонах. Звідси підвищений інтерес до аналізу проблемних ринків праці, в число яких входить і Закарпатська область [1-4].

Аналіз динамічних змін на регіональному ринку праці опирається на використання рівноважного методу дослідження, тобто пошуку ситуації, яка забезпечує його рівноважний стан. У цій ситуації досягається рівновага між двома ключовими елементами механізму функціонування ринку праці – попитом і пропозицією праці, співвідношення яких характеризує кон'юнктуру ринку праці під впливом якої здійснюється вибір альтернатив політики зайнятості та інструментарію його регулювання. Безумовно, рівновага попиту і пропозиції праці – це теоретична абстракція, оскільки в реальності таке співпадіння буває дуже рідко. Однак саме ця абстракція дозволяє виявити найбільш важливі закономірності функціонування ринкового механізму.

Одним із найважливіших показників, які характеризують ситуацію на регіональному ринку праці є попит на працю, який відображає структуру суспільних потреб у робочій силі, забезпечених фондом оплати праці і життєвих засобів [5], або сумарна чисельність зайнятих і вакантних робочих місць [6], потреба працедавців у працівниках для виробництва товарів і послуг у відповідності із попитом в економіці [7]. Одним з індикаторів, який характеризує попит на працю на регіональному ринку праці є кількість вакантних робочих місць, які пропонуються для заміщення суб'єктами господарювання різних форм власності та навантаження на одну вакансію. Аналіз динаміки попиту на працівників на ринку праці Закарпатської області

за період з 2010 року по 2018 рік вказує на його зростання, яке склало 124,9 %. Зростання попиту на працю відбулося значною мірою за рахунок розвитку сфери докладання праці у містах. Так, наприклад, із 1164 вакантних робочих місць заявлених у 2018 році 37,2% припадає на м. Ужгород та м. Мукачево, включаючи і Мукачівський район [8]. У той же час у шести районах гірської природно-економічної зони було всього 235 вакансій, або 20,2% від загальної кількості. Наведене є свідченням поглиблення диспропорцій у розвитку сфери докладання праці на локальних ринках праці та нерівних можливостей у реалізації трудового потенціалу міського і сільського населення регіону, що відповідно трансформується на мобільності сільського населення, яке складає ядро трудової міграції та рівні безробіття в просторовому зрізі. Наслідком цього є наявність високої частки субрегіональних ринків праці з обмеженим попитом на працю, які за експертними оцінками охоплюють усі гірські райони та значну частину районів передгірної природно-економічної зони Закарпаття

Література

1. Гоблик В.В. Токар Я.І. Регулювання депресивних ринків праці в умовах економічної трансформації: Монографія/В.В Гоблик, Я.І.Токар Мукачево: РВВ МДУ, 2017 – с.176.
2. Мікловда В. П. Економічна безпека регіону: трудоресурсний контекст / В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич, В. В. Гоблик // Регіональна економіка. – 2017. – №2. – С.10-15.*
3. Соціально-економічний розвиток малих сіл Закарпаття: проблеми трансформаційного періоду: колективна монографія / М.І. Пітюлич, В.В. Гоблик, Т.Д. Щербан та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. М.І. Пітюлича. –Мукачево: РВВ МДУ, 2020. –148 с.
4. Labor Market of Zakarpattia Region: Current State and Assessment of Structural Transformation of Employment. / M. Pitiulych, V. Hoblyk, M. Resler [et al.] // International Journal of Advanced Science and Technology. – Australia, 2020. – Vol. 29, №9s. – P. 5940-5948.
5. Пітюлич М.І., Мікловда В.П. Формування економічного механізму регулювання зайнятості в умовах становлення ринкових відносин. – Ужгород – Карпати, 1994 р. – с.103.
6. Кашенов А.В. Рынок труда : Проблемы формирования и перспективы. Общество и Экономика №7 – 8, 1997 р. – с.95.
7. Рынок труда / под ред. проф. В.С. Буланова и проф. Н.А. Волгина – 2 изд. перераб. и дополн. М.: издательство «Экзамен», 2003 – с.49.
8. Праця у Закарпатській області у 2018 році. Статистичний збірник. Ужгород, 2019 – с.35.

УДК 331.5:332.1(477.87)

ПІТЮЛИЧ М.І., ЩЕРБАН Т.Д., ГОБЛИК В.В.,
Мукачівський державний університет

ТИПОЛОГІЯ СУБРЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Існуючі диспропорції між попитом і пропозицією праці на субрегіональних ринках праці регіону дають підставу виділити три основні їх типи.

Незбалансовані ринки праці, для яких характерна диспропорція між попитом та пропозицією праці, а рівень безробіття перевищує середньо-обласний показник, а основною формою безробіття є структурне (Великоберезнянський, Воловецький, Іршавський, Міжгірський, Рахівський, Тячівський райони).

Збалансовані – локальні ринки праці, на яких показники використання робочої сили відповідають або наближені до середньо-обласних показників з домінуванням фрикційної форми безробіття (Берегівський, Виноградівський, Перечинський, Хустський, Свалявський, Мукачівський, Ужгородський райони).

Диверсифіковані – з розвинутою секторальною структурою економіки, яка забезпечує продуктивну зайнятість населення, завдяки динамічному розвитку ринкового сектору економіки з рівнем безробіття, який є значно нижчий від його природного рівня (м. Ужгород, м. Мукачево).

Структурна трансформація економіки регіону супроводжується відповідними змінами в попиті на працю у розрізі професійно-кваліфікаційних груп економічно-активного населення.

Таблиця 1

Попит на робочу силу за окремими категоріями працівників у Закарпатській області, осіб

	2010	2015	2018	
			Усього	% до 2010р.
Потреба працівників, усього. У т.ч.	932	239	1164	124,9
Робітників (кваліфіковані фахівці, професіонали)	595	187	932	156,6
Службовців (керівники, менеджери, управлінці)	257	9	45	17,5
Найпростіші професії (вкл. осіб без професії)	80	13	187	233,8

Розраховано на основі даних: Стат. збірник. Праця у Закарпатській області 2012, с.32, Закарпаття 2018, с.63

Аналіз даних, відображених у таблиці 1, вказує на наявність істотних відмінностей у попиті на працю різних професійно-кваліфікаційних категорій працівників. На ґрунті позитивної тенденції до зростання попиту на кваліфіковану працю за аналізований період, більш ніж у два рази зріс попит на найпростіші професії, включаючи осіб без професії.

Другою складовою кон'юнктури ринку праці є пропозиція праці, яка формується під дією низки чинників, основним із яких є особи які вступають у працездатний вік. Високим залишається навантаження на одну вакансію, особливо у гірських районах області.

Здійснена типологія субрегіональних ринків праці має важливе прикладне значення для формування регіональної стратегії зайнятості, яка

повинна носити адресний характер, оскільки в області сформувалися окремі сільські ареали, де за рахунок власних ресурсів розв'язати проблему зайнятості населення неможливо [1-4]. Це вимагає розробки державних програм зайнятості сільського населення, спрямованих на створення ефективного підприємницького середовища на селі, стимулювання інвестицій у розвиток сфери докладання праці, підтримка кооперативних форм трудової діяльності, організація сімейного фермерства, активне сприяння функціонуванню товарних господарств населення.

Література

1. Labor Market of Zakarpattia Region: Current State and Assessment of Structural Transformation of Employment. / M. Pitiulych, V. Hoblyk, M. Resler [et al.] // International Journal of Advanced Science and Technology. – Australia, 2020. – Vol. 29, №9s. – P. 5940-5948
2. Гоблик В.В. Токар Я.І. Регулювання депресивних ринків праці в умовах економічної трансформації: Монографія/В.В Гоблик, Я.І.Токар Мукачево: РВВ МДУ, 2017 – с.176.
3. Мікловда В. П. Економічна безпека регіону: трудоворесурсний контекст / В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич, В. В. Гоблик // Регіональна економіка. – 2017. – №2. – С.10-15.*
4. Соціально-економічний розвиток малих сіл Закарпаття: проблеми трансформаційного періоду: колективна монографія / М.І. Пітюлич, В.В. Гоблик, Т.Д. Щербан та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. М.І. Пітюлича. –Мукачево: РВВ МДУ, 2020. –148 с.

УДК 338.3

ПРОСКУРА В.Ф.,
Мукачівський державний університет
ПІРЧАК О.І.,
НВК «Еммануїл»

МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Показники прямих іноземних інвестицій залучених в економіку України у минулому 2020 році був найнижчим за останні 5 років. Спостерігався відтік іноземного капіталу в сумі 0,343 млрд.дол.США. [1]

Цілий ряд чинників відлякують потенційних інвесторів від прямих вливань коштів у економіку України, зокрема: військові дії на сході, високий рівень корупції, рейдерство, нестабільність законодавства та ін. Дуже негативний вплив на процес залучення іноземних інвестицій на перспективу буде мати факт «націоналізації» заводу «Моторсіч» у який інвестори із Китаю вклали величезні кошти. У контексті цього потрібно пам'ятати, що економіка КНР має найвищі темпи розвитку (ріст ВВП у цьому році очікується приблизно 13%) і за цим показником випереджає США.

Україна ризикує втратити важливого економічного партнера, найбільшого у світі споживача продовольства та одного з найбільших покупців вітчизняної сільськогосподарської продукції. Як же подолати негативні результати некомпетентного управління внутрішніми та зовнішніми

економічними процесами що призвело до деградації Української економіки та катастрофічного скорочення іноземних інвестицій.

Один із можливих шляхів виходу із даної ситуації ми вбачаємо у налагодженні міжнародного трансферу технологій, який є своєрідним різновидом непрямих інвестицій. Зважаючи на те, що в Україні за роки незалежності майже повністю зруйновано науку як таку та її матеріально-технічну базу, налагодження системи міжнародного трансферу інноваційних технологій може дати певний поштовх запровадженню новітніх технологічних процесів на вітчизняних підприємствах, що у свою чергу дасть поштовх (запустить маховик) інноваційно-інвестиційного процесу у вітчизняній економіці в цілому.

Важливо зауважити, що залучення іноземних інноваційних технологій не повинно перетворитися у систему, яка повністю знищить вітчизняну науково-технічну базу, а стати лише тимчасовим потенційним інструментом для підвищення технологічного рівня вітчизняних підприємств, що дасть змогу реанімувати їх, підвищити прибутковість та покращити фінансування власної науково-дослідної бази.

Англomовний термін «трансфер» у дослівному перекладі означає «...перенесення, переміщення, передача». [2, 248], «технологія» (з грецької) – це «комплекс наукових та технічних знань про прийоми і методи виробництва, його організацію та управління, тобто наукові способи досягнення практичних цілей». [3, с.14]

У економічній літературі існує багато визначень поняття «трансфер технологій», але практично всі автори, хоча і в різній інтерпретації, притримуються того, що це передача технології (новітньої, або ні) від власника (розробника) до іншого підприємства на комерційній основі, або ж безоплатно.

Українська економіка потребує сьогодні міжнародного трансферу технологій. Це міждержавне переміщення на комерційній або некомерційній основі матеріальних прав на об'єкти промислової власності, що проявляється в процесі патентування, ліцензування, франчайзингу [4, с 297] Враховуючи, що на даний момент часу українська економіка потребує структурної перебудови яка якраз і розпочинається із залучення передових технологій. На початковому етапі їх застосовують для виробництва високоліквідних товарів масового попиту, що дає можливість швидко наситити ринок і отримати кошти які доцільно витратити на створення нових виробництв та відновлення і подальше вдосконалення матеріально-технічної бази науково-дослідних установ.

Міжнародний трансфер технологій може проводитися на комерційній, некомерційній та незаконній основі. Комерційна основа передбачає укладання комерційних (на платній основі) угод на передачу технологічно містких товарів та послуг, неуречевлених технологій. При застосуванні некомерційної основи міжнародний трансфер технологій проводиться у вигляді технологічного обміну знаннями і відомостями науково-технічного, рекламного та інформаційного характеру. Як правило, це загальні відомості, які не

представляють собою інноваційну цінність та не можуть бути застосовані для отримання комерційних переваг.

Незаконна основа міжнародного трансферу ґрунтується на застосуванні промислового шпигунства, технічного піратства які є несанкціонованим запозиченням (крадіжкою) винаходів, технологій, ноу-хау та ін. І хоча такий трансфер інноваційних технологій є порушенням міжнародного законодавства все ж є джерелом та потужним інструментом формування конкурентної переваги та забезпеченням інноваційного розвитку національних виробників. Зокрема, високий технологічний рівень економіки Південної Кореї, Японії і Китаю на певному етапі розвитку забезпечувався шляхом масового виробництва і продажу контрафактної продукції, а подекуди і промислового шпигунства.

Доцільно зазначити, що трансфер технологій може відбуватися і шляхом передачі кваліфікованої робочої сили. У 90-ті роки минулого століття Україна виступила своєрідним «добровільним донором» наукових та інженерно-технологічних кадрів для економік різних країн світу, давши поштовх власному науково-технічному занепаду і перетворилася на даний час із космічної держави у імпортера картоплі та огірків.

Тому зараз перед Україною як ніколи гостро стоїть важливе завдання розробки і запровадження єдиної стратегії участі у міжнародному технологічному просторі яка б дала позитивний результат у пошуці та залученні новітніх технологій (не виключено що і на незаконній основі) що певним чином могло б компенсувати відсутність достатнього обсягу прямих іноземних інвестицій.

Для створення умов, які хоча б трішки сприяли активізації наукової, науково-дослідницької та пошукової діяльності в Україні Міністерство освіти і науки України розробило проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Законопроект покликаний: створити сприятливі умови для розширення можливостей наукових та науково-дослідних установ щодо їх спроможності розробки та впровадження результатів пошуково-дослідних робіт; стимулювати зростання кількості інноваційно активних підприємств шляхом надання їм пільг в оподаткуванні; сприяти виробництву конкурентоздатної інноваційної та високотехнологічної продукції. Цей документ схвалений на засіданні Уряду та переданий до Верховної Ради України.

За умови прийняття змін, запропонованих у проекті, значно спроститься процес трансформації прав на володіння результатами інтелектуальної діяльності у прибутковий товар, активізується процес його виходу на ринок, прискориться оборот та отримання прибутку від реалізації, обміну, або використання. Таким чином підвищиться рівень комерціалізації результатів діяльності (досліджень) вітчизняних наукових та науково-дослідницьких підприємств шляхом запровадження системи фінансових і юридичних інструментів.

Одночасно прийняття закону зобов'яже державу посилити підтримку у сфері трансферу технологій; регламентувати процедуру фінансування та закупівлі новітніх технологій для вітчизняних підприємств пріоритетних галузей за бюджетні кошти; спростити доступ наукових та науково-дослідних підприємств, або ж відповідних підрозділів виробничих підприємств до іноземних баз даних що містять економічну та патентну інформацію; спростити умови трансферу технологій та його документальне оформлення.

Документ розроблено відповідно до цілі 13.5 «Розвиток науки та інновацій» Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою КМУ від 12 червня 2020 р. № 471 та Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених COVID-19.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Федоришин М. Англо-український словник з українською транскрипцією / М. Федоришин. – Львів : БаК. – 2009. – С. 248.
3. Дідківський М. І. Міжнародний трансфер технологій : навч. посібник / М. І. Дідківський. – Київ : Знання, 2011. С. 14.
4. Якубівська Ю. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності в контексті міжнародного трансферу технологій / Ю. Якубівська // Економічний простір. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2011. –№ 50. – С. 296–304.

УДК 657

РАДІОНОВ В.В., ГОЛОВАЧКО В.М.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКИХ КОМПАНІЙ

На сьогоднішній день сучасний бізнес просто не може обійтися без такої важливої складової, як транспортно-експедиторська діяльність. Незважаючи на торговельне посередництво, транспортно-експедиторська діяльність являється важливою частиною національної економіки, вона пов'язана безпосередньо з діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності, котрі в свою чергу займаються організацією, а також здійснюють перевезення на комерційній основі.

Транспортно-експедиторська діяльність являє собою вид підприємницької діяльності і спеціалізується на наданні послуг щодо організації та здійснення перевезень вантажів, експортних або імпорتنих, а також транзитних. Для виконання послуг з транспортно-експедиторської діяльності необхідно заключити договір, за умов якого одна сторона зобов'язується надати транспортно-експедиторські послуги за плату з боку іншої сторони.

На даному етапі постає цікавий факт, щодо обліку транспортно-експедиторської діяльності, а саме якщо договір транспортного експедирування

міститиме наступне доручення, в якому вказано, що експедитор має укласти договори з третіми особами і він виконає дане доручення, то в такому випадку витрати на оплату послуг третіх осіб не повинні включатися до плати за експедиторські послуги.

Головний документ, який засвідчує сам факт про надання транспортно-експедиторських послуг, являє собою – «Акт виконаних робіт (послуг)», до якого також додають звіт щодо наданих послуг з документальним підтвердженням вартості їх складових, звісно, якщо це все передбачено за умовами укладеного договору між експедитором та його клієнтом.

Щодо обліку доходів та витрат транспортно-експедиторської діяльності, то тут все дуже просто, адже єдиним доходом експедитора являється тільки плата за послугу транспортного експедирування, яка в свою чергу відображується на субрахунку 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”. Дохід визначається згідно ступеня завершеності операції щодо надання послуг безпосередньо на дату балансу.

Акумулявання всіх витрат, що пов’язані безпосередньо з наданням транспортно-експедиторських послуг, а саме: нарахування соціальних внесків, амортизація, оплата праці менеджерів транспортно-експедиторської діяльності, матеріальні витрати – здійснюється на рахунку 23 «Виробництво».

Щодо податків на прибуток підприємств, котрі здійснюють транспортно-експедиторську діяльність, то об’єктом оподаткування таких підприємств являється прибуток, що визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності відповідно до НП(С)БО або МСФЗ, на різниці, які виникають відповідно до положень Податкового кодексу України.

Не менш важливою особливістю оподаткування транспортно-експедиторських компаній є те, що у разі визначенні об’єкта оподаткування з податку на додану вартість при наданні транспортно-експедиторських послуг багато залежить місця постачання послуг. В свою чергу місцем постачання транспортно-експедиторських послуг згідно з Податковим кодексом України вважається місце, саме в якому отримувач послуг зареєстрований, увага, як суб’єкт господарювання. Тобто, якщо перевізник являється резидентом, то в такому разі послуга з перевезення є оподатковуваною операцією за ставкою 20%, проте якщо він не являється резидентом, то тоді послуга не являється об’єктом оподаткування ПДВ.

Отже, докладніше дослідивши питання щодо особливостей оподаткування транспортно-експедиторських компаній, можна підвести певні підсумки, а саме те, що облік транспортно-експедиторських компаній не являється чимось складним, навпаки, в порівнянні з іншими видами обліку його ведення менш проблематичне. Оподаткування транспортно-експедиторських компаній проводиться згідно з Податковим кодексом України. Також не менш важливим є аспект місця надання послуг.

Література

1. www.me.gov.ua – офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
2. Аспекти обліку транспортно-експедиторської діяльності. Б24 – Інформаційний Бізнес Портал. URL: <https://www.buh24.com.ua/aspekti-obliku-transportno-ekspeditorskoyi-diyalnosti/> (дата звернення: 15.04.2020 р.)
3. Граковський Ю. Міжнародні автоперевезення: організація діяльності, бухгалтерський і податковий облік. URL: <http://cons.parus.ua/d.asp?r=06MDNea3ede875bf627e45879c424c5dd4598> (дата звернення: 02.04.2020 р.)
4. Марценюк Р. А. Облік транспортно-експедиторських послуг: теоретичний аспект. Обліковоаналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства. матеріали IV міжнародної науковопрактичної конференції (м. Львів, НУ «ЛП», 24-26 жовтня 2019 р.), Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 138-139.
5. Транспортно-експедиторські послуги в Україні. Вісник. Офіційно про податки. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6738> (дата звернення: 02.03.2020 р.)

УДК 657

РАДІОНОВ В.В., ЛІБА Н.С.,
Мукачівський державний університет

ДОКУМЕНТУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Обліковий процес розпочинається з документування господарських операцій, які здійснюються підприємством у процесі розробки та реалізації стратегій маркетингу. До таких господарських операцій необхідно відносити дії або події, які призводять до змін в структурі активів, зобов'язань і власного капіталу та пов'язані із здійсненням маркетингової діяльності, зокрема, це господарські операції, що пов'язані з реалізацією товарної (асортиментної), ринкової, збутової, цінової та комунікаційної стратегій. Документування господарських операцій, пов'язаних з управлінням маркетинговою стратегією, передбачає фіксування на первинних або машинних носіях відомостей про понесені витрати підприємства на проведення різних маркетингових заходів, зокрема:

1) на розробку та реалізацію товарної стратегії: витрати на проведення маркетингових досліджень – розробку та покращення дизайну продукції, поліпшення якості та споживчих властивостей продукції, оптимізацію наявного асортименту та створення нових видів продукції, продовження життєвого циклу продукції тощо;

2) на розробку та реалізацію збутової стратегії: витрати на складування продукції, витрати на транспортування готової продукції, витрати пакувальних матеріалів, оплата праці працівникам відділу збуту (менеджерам з продажу, консультантам, торговим агентам, водіям та ін.), витрати на гарантійний ремонт, витрати на утримання основних засобів та інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних із збутом продукції тощо;

3) розробку та реалізацію цінової стратегії: витрати на проведення маркетингових досліджень – аналіз цінової політики конкурентів, споживчих цін, кон'юнктури ринку, ціноутворення, відображення витрат матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на проведення маркетингових досліджень тощо;

4) розробку та реалізацію ринкової стратегії: витрати на проведення маркетингових досліджень – вибір сегменту ринку шляхом аналізу місткості та насиченості ринку, співвідношення попиту та пропозиції, аналіз конкурентного середовища, оплата інформаційно-консультаційних послуг тощо;

5) розробку та реалізацію комунікаційної стратегії: витрати на замовлення рекламних послуг та матеріалів (листівки, брошури та ін.), розміщення реклами у засобах масової інформації, витрати на виготовлення зовнішньої реклами (реклама у транспорті, вивіски, білборди), витрати на створення та обслуговування інтернетсайту підприємства, витрати на участь у виставках, ярмарках і дегустаціях, представницькі витрати тощо.

Усі витрати, що виникають при здійсненні маркетингової діяльності підприємства є різними за своїм економічним змістом (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, витрати на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати), тому для їх документальної фіксації використовують різні форми первинних документів, затверджених законодавством (документи з обліку матеріальних цінностей, документи з обліку грошових та розрахункових операцій, документи з обліку заробітної плати тощо), та документів, що складаються підприємствами самостійно (довідки та розрахунки бухгалтерії) [3].

Облік витрат на маркетинг великою мірою залежить від правильного документування спожитих ресурсів підприємства. Причому складання документів відбувається і під час здійснення господарських операцій, дослідження змін, що відбуваються під час здійснення господарських процесів, і в процесі узагальнення даних про витрачені ресурси для потреб управління [2].

Процеси документування є основою обліково-інформаційної системи суб'єкта господарювання. Лише належним чином організовані процеси документування є запорукою своєчасної та адекватної ідентифікації об'єктів обліку. Тому, погоджуючись з науковцем в цілому, вважаємо за необхідність уточнити послідовність етапів процесу документування операцій маркетингової діяльності з урахуванням особливостей її здійснення та специфіки господарського процесу на торгівельних підприємствах (рис. 1). В запропонованій послідовності набір розпорядчих, первинних та узагальнюючих документів напряду залежить від того надаються маркетингові послуги сторонньою організацією, чи заходи здійснюються внутрішньою маркетинговою службою торговельного підприємства [1].

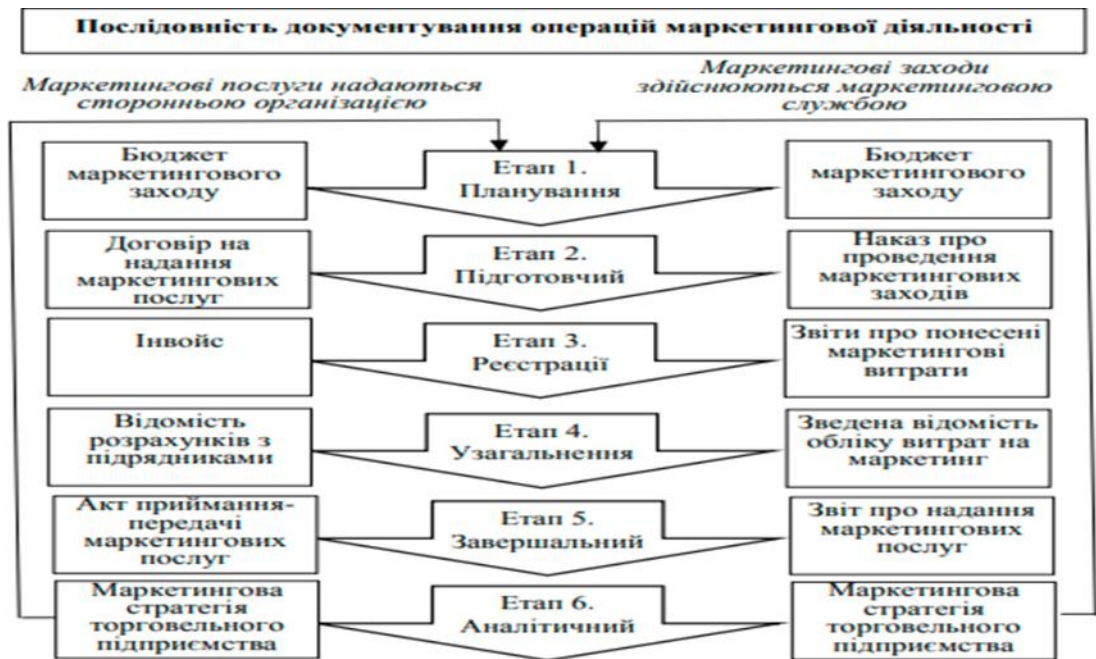

Рис. 1 Послідовність етапів процесу документування операцій маркетингової діяльності [1]

Отже, документування в маркетингу є безперервним циклічним процесом, покликаним забезпечити успішну діяльність торговельного підприємства на обраному ринку. Саме належне документування операцій маркетингової діяльності є основою їх відображення в обліку та звітності підприємства.

Література

1. Верзілова Г. Р. Методичні аспекти документування операцій маркетингової діяльності. Облік і фінанси. 2020. № 1 (87). С. 28–35.
2. Грицай О. І. Удосконалення документування для обліку витрат на маркетинг промислового підприємства. Національний університет «Львівська політехніка». 2017. С. 93-103.
3. Правдюк Н.Л. Облікове забезпечення управління маркетинговою стратегією підприємства. Економіка. фінанси. менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. С. 100-115.

УДК 658.1:005

РОСОЛА У. В., РОСОЛА О. А.,
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Несподіваний спалах пандемії сколихнув світову та вітчизняну економіку, загнавши багатьох підприємців на межу банкрутства. Однак, хоча одні зникають з ринку або ледве руйнуються, інші поволі одужують і навіть фіксують збільшення, про які вони могли мріяти раніше.

Малі підприємства по всьому світі опинилися в умовах сповільнення економічної активності та тотальної невизначеності. Тож щоб допомогти представникам малого бізнесу пройти кризу з мінімальними втратами, уряди

розвинених країн впроваджують програми підтримки. Державні програми підтримки варіюються, однак в їх основу закладені схожі методи щодо надання додаткової фінансової допомоги, запобігання безробіттю, зменшення податкового тиску тощо [1].

Під час пандемії відбулося значне збільшення обсягу продажів продуктів харчування в Інтернеті - між березнем і груднем деякі електронні магазини з цим асортиментом зафіксували до 95% збільшення обсягів онлайн-транзакцій.

Основними характерними рисами впливу пандемії на підприємницьку діяльність є:

- у 2020 році відбулося значне збільшення обсягу закупівель продуктів харчування в Інтернеті;
- серед людей, які почали купувати через Інтернет, з'явився новий тип покупців: електронний споживач (як правило люди за 60 років). Близько 70% споживачів цієї групи вважають купівлі в інтернет-магазинах легкими;
- споживачі очікують на вибір дати доставки і хочуть визначитися з її формою;
- «електронні» споживачі як ніколи цінують екологічно чисті товари та послуги;
- понад 70% споживачів планують дотримуватися нових звичок покупки і після пандемії.

Це розкриває ринкові тенденції та істотно показує смаки та поведінку українців, які купують через Інтернет. Криза громадського здоров'я Covid-19 змінила повсякденне життя та звички мільярдів людей у всьому світі.

За останній рік споживачі звикли купувати більше продуктів в Інтернеті та виявили бажання досліджувати нові бренди та інтернет-магазини. За цей час змінилися і бажані форми доставки. Через закриття деяких пунктів доставки та збору в деяких країнах попит на доставку додому або доставку посилок безпрецедентно зріс. Також було запроваджено безконтактну доставку, яка відразу ж завоювала популярність. Гнучкі варіанти доставки, такі як вибір дня та часу доставки, виявились особливо вдячними. Доставка наступного дня також неухильно зростає в популярності, особливо у випадку зі швидкопсувними товарами. Підвищений інтерес до електронної комерції пов'язаний з необхідністю електронних продавців застосувати багатоканальний підхід.

Чергові локдауни восени збільшили кількість роздрібних операцій в Інтернеті та зміцнили нові звички. За даними різних досліджень, що понад 70% споживачів планують користуватись цими сервісами і після пандемії.

Електронна комерція була одним з небагатьох секторів, який збільшив динаміку зростання в 2020 році в результаті Covid-19. Обмежений доступ до магазинів або повне їх закриття через Covid-19 суттєво прискорив розвиток електронної комерції у світі та перевершило очікування галузі на 3–5 років. Це була свого роду трансформація, яка відбулася всього за кілька місяців. Вподобання щодо категорій товарів також суттєво змінилися. Тоді обізнаність

споживачів та бажання прагнути до сталого розвитку стали особливо помітними.

Отже, пандемія – це величезний досвід, стрес, та боротьба за майбутнє будь-якого підприємства. Ця ситуація стала розширенням можливостей для одних, розчаруванням для інших, але в той же час – важкою для всіх.

Література

1. Бізнес під час коронавірусу: як вижити в умовах карантину. URL: <https://inteltech.com.ua/uk/blogs/biznes-pidchas-koronavirusu-yak-vyzhyty-v-umovah-karantynu> (дата звернення 15.04.2021).

УДК 685; 616.7

ROSUL R., IHNATYSHYN M.,
Mukachevo State University

DETERMINATION OF THE PARAMETERS OF RHEOLOGICAL LEATHER MODELS BY THE INDIRECT METHOD

There are materials, tissues, biological tissues, physical systems that have elastic-viscous properties, i.e. show elastic and viscous properties at the same time. Theoretical and experimental study of such systems is carried out using rheological models.

Researchers use different rheological schemes that transform into differential equations. The solutions of the corresponding differential equations are functions of time and contain the parameters of the rheological scheme:

$$\begin{aligned} \varepsilon(t) &= \varepsilon(t, E_i, \eta_j) \\ \sigma(t) &= \sigma(t, E_i, \eta_j) \end{aligned} \quad (1)$$

where t - the time of the study of the process, ε - the relative deformation, σ - the stress, E_i - the modulus of elasticity i - th element of the model, η_j - the fluidity j - the element of the model.

We formulate the problem of finding the relaxation parameters of the rheological model in general. Let $1 \leq i \leq m$, where m - number of relaxation parameters α_i rheological model, c - parameter determined from the initial conditions. So, all the unknown parameters of the model $q = m + 1$. These unknown, α_i and c , can be found as a solution of a system of nonlinear equations:

$$\begin{cases} \varepsilon(t_1, \alpha_i, c) = \varepsilon(t_1); \\ \dots\dots\dots; \\ \varepsilon(t_k, \alpha_i, c) = \varepsilon(t_k); \\ \dots\dots\dots; \\ \varepsilon(t_q, \alpha_i, c) = \varepsilon(t_q); \end{cases} \quad (2)$$

or

$$\begin{cases} \sigma(t_1, \alpha_i, c) = \sigma(t_1); \\ \dots\dots\dots; \\ \sigma(t_1, \alpha_i, c) = \sigma(t_k); \\ \dots\dots\dots; \\ \sigma(t_1, \alpha_i, c) = \sigma(t_q); \end{cases} \quad (3)$$

where k - equation number $1 \leq k \leq q$.

In what follows we will consider a system of equations (2).

Results and their evaluation

The elastic properties of the leather are described by Hooke's law, fig.1:

$$\sigma = E \cdot \varepsilon, \quad (4)$$

and viscous properties - Newton's law, fig.2:

$$\sigma = \eta \cdot \dot{\varepsilon} \quad (5)$$

where $\dot{\varepsilon}$ - time derivatives of relative deformation ε .

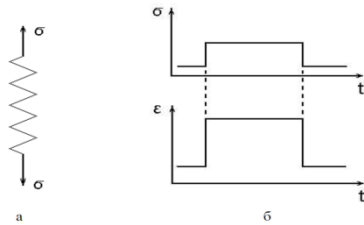

Fig. 1. Rheological model of the elastic element, a - the model of the elastic element, b - deformation of the elastic element by step load.

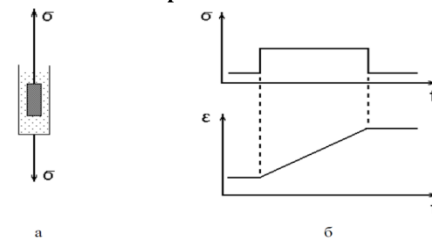

Fig. 2. Rheological model of a viscous element, a - model of a viscous element, b - deformation of the viscous element by step load.

Let's consider the following rheological model, Fig.3.

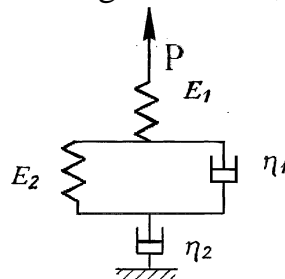

Fig. 3. Rheological model of the leather.

We transform the model, fig. 3., in the differential equation, given that when connected in parallel, Fig. 4, we have the ratio:

$$\begin{cases} \sigma = \sigma_1 + \sigma_2; \\ \sigma_1 = \eta \cdot \dot{\varepsilon}; \\ \sigma_2 = E \cdot \varepsilon; \end{cases} \quad (6)$$

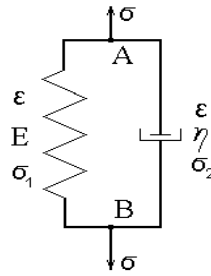

Fig. 4. Voigt's model.

and in series connection, fig. 5, we have the ratio:

$$\begin{cases} \varepsilon = \varepsilon_1 + \varepsilon_2 ; \\ \sigma = E \cdot \varepsilon_1 ; \\ \sigma = \eta \cdot \dot{\varepsilon}_2 ; \end{cases} \quad 7)$$

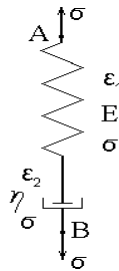

Fig. 5. Maxwell's model.

We introduce the notation describing the rheological model, fig. 3:

- σ - stress arising under the action of force P ,
- ε - relative deformation that occurs under the action of force P ,
- σ_1 - the stress that occurs in the elastic element E_1 ,
- ε_1 - the relative deformation that occurs in the elastic element E_1 ,
- $\sigma_{x\sigma}$ - the stress that occurs in the elastic element E_2 ,
- ε_x - the relative deformation that occurs in the elastic element E_2 ,
- $\sigma_{x\eta}$ - the stress that occurs in the viscous element η_1 ,
- ε_x - the relative deformation that occurs in the viscous element η_1 ,
- σ_2 - the stress that occurs in the viscous element η_2 ,
- ε_2 - the relative deformation that occurs in the viscous element η_2 ,

References

1. Badiora N.P., Kots I.V. Analysis of theoretical and experimental studies of injection fixing of soil massifs. Bulletin of Khmelnytsky National University, №2, 2014 (211), p. 46.
2. Shapovalov O.I. Mathematical model of magnetodynamic flux in the zone of rheological transition of magnetostrictive transducer. Bulletin of Khmelnytsky National University, №2, 2014 (211), p. 240.
3. Stupnytsky V.V., Dolyniak Ya.V. Simulation rheological modeling of the processes of forming the surfaces of parts made of structural steels. Lviv Polytechnic National University, Automation of Production Processes in Mechanical Engineering 98 and Instrument-Making. Vip. 49. 2015, p. 9.
4. Syromyatnikov V.G., Maslennikova L.D., Anufriev V.A. Influence of molecular interactions in mixtures of rubber polymers in latex-polyvinyl acetate in an aqueous medium on the rheological behavior of the studied systems // Chem. industry of Ukraine. - 2002. - № 1. - P. 24-26.

5. Osievska V.V., Fabuliak F.H., Maslennikova L.D. Rheological features of aqueous dispersions using calcium carbonate and aqueous solution of sodium silicate // Scientific Bulletin of the Nikolaev State Pedagogical University. - 2000. - Issue № 1. - P. 215-219.

УДК 330.322:330.1(043.2)

РУСИН І. М., РЕСЛЕР М.В.,
Мукачівський державний університет

СУТЬ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Сутність інвестицій, насамперед як економічної категорії, зумовлює їх роль, вплив і значення на макро - і мікрорівні.

На макрорівні інвестиції, а найбільш капітальні вкладення, є фундаментом та наріжним каменем у подальшому розвитку національної економіки України, метою якого повинно бути, насамперед підвищення ефективності суспільного виробництва за рахунок: оновлення виробничих фондів; створення необхідної сировинної бази; використання новітніх технологій й інновацій з метою зниження витрат виробництва та обігу, поліпшення якості вітчизняної продукції та забезпечення її конкурентоспроможності; вирішення соціальних проблем, у тому числі безробіття та зниження подальшого відтоку фахових працівників.

Результатом цього повинен стати збалансований розвиток усіх галузей економіки з урахуванням регіональних особливостей, нарощування економічного потенціалу країни та регіонів; збільшення і поліпшення структури експорту; забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці.

Капітальні вкладення у придбання сучасного обладнання, модернізацію та будівництво будівель, інженерних споруд, придбання високотехнологічних машин призведе до збільшення реального капіталу суспільства, а внаслідок цього збільшиться національне багатство та виробничий потенціал України.

Стан економіки країни також буде залежати і від ефективного функціонування суб'єктів господарювання, насамперед комерційних структур. Тому інвестиції, і найперше капітальні вкладення, є основою для забезпечення цієї ефективності на підприємстві.

Якщо говорити про інвестиції на макрорівні, то вони необхідні для досягнення наступних цілей, зокрема призвести до підвищення рівня виробництва через впровадження нової техніки і технологій; збільшення і розширення сфер діяльності; зниження собівартості виробництва і реалізації продукції, підвищення техніки безпеки і здійснення природоохоронних заходів. Як наслідок цього поліпшення якості і забезпечення конкурентоспроможності продукції та підприємств на європейському та міжнародному ринках.

У кінцевому підсумку інвестиції потрібні для забезпечення ефективного функціонування підприємств у майбутньому, стабільності фінансового стану і отримання максимального прибутку. Все це визначає роль і значення інвестицій на мікрорівні.

Таким чином, інвестиції є однією з найважливіших економічних категорій і грають важливу роль як на макро-, так і на мікрорівні, і в першу чергу, для простого і розширеного якісного відтворення основних фондів, системних і першочергових структурних перетворень, отримання максимального прибутку, а відповідно на цій основі вирішення багатьох соціальних проблем.

УДК 36:330.342.3 (477) 656.2

СТЕГНЕЙ М.І., ЛІНТУР І.В.,
Мукачівський державний університет

КОНЦЕПТ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ

У сучасному світі, на етапі активного розвитку технологій, науково-технічного та інноваційного прогресу, гострою проблемою є ефективне вкладення капіталу з метою його збільшення, тобто інвестування. Економічна природа інвестицій обумовлена закономірностями процесу відтворення і полягає у використанні частини додаткового суспільного продукту для збільшення кількості і якості всіх елементів системи продуктивних сил суспільства.

Сучасні умови процесу розробки та прийняття інвестиційних рішень вимагають від осіб, що їх приймають постійного усвідомлення того, що прийняте інвестиційне рішення має бути науково обґрунтованим, оптимальним, ефективним та результативним за будь-якого стану економічного середовища в якому вони знаходяться.

Аналіз інвестиційних проектів є складовою процесу управління інвестиціями. Він дає інформаційну базу, у вигляді проекту як спеціально оформленого інвестиційного плану або результатів проведеної експертизи проекту, для ухвалення рішення щодо початку його інвестування [1].

Хоча у світовій практиці основними підходами до аналізу інвестиційних проектів є підходи, засновані на аналізі ризиків, однак за допомогою цих методів можна оцінити проекти лише за можливими оцінками або фінансовою звітністю. Новітній напрямок аналізу інвестиційних проектів дозволяє оцінити інвестиційний проект із погляду еволюції його складових і до кількісного аналізу визначити свідомо збиткові проекти.

Міжнародний досвід оцінки ефективності інвестицій формує розуміння про різноплановість такої оцінки. Тобто, кожна окремо взята країна проводить оцінку ефективності інвестицій з врахування таких факторів, які актуальними,

репрезентативними та потенційно корисними та небезпечними в умовах окремо взятої країни.

На нашу думку, класичні методи не можуть дати таку однозначну оцінку, а використання цих методів дозволяє не тільки реалізовувати нові проекти, але і доводити до логічного завершення і раніше початі проекти. Новітні підходи можуть також дати відповідь на питання про коректування допущених помилок на стадії реалізації проекту.

Отже, вивчення зарубіжного досвіду [2], його узагальнення свідчать про наявність різноманітних підходів, моделей механізмів та інструментів стимулювання інвестиційних проектів в інтересах держави.

Таким чином, визначення економічної ефективності інвестиційних проектів є найважливішим і найскладнішим етапом до інвестиційних досліджень.

Від того наскільки об'єктивно і всесторонньо здійснена ця оцінка, а отже, й правильно визначені подальші дії щодо того чи іншого проекту, залежать терміни повернення інвестованих коштів. В свою чергу об'єктивність і всебічність забезпечують сучасні методи здійснення оцінки ефективності інвестиційних проектів.

Отже, оцінка інвестиційних проектів повинна ґрунтуватися на економічних, соціальних і екологічних умовах, обраних і згрупованих з урахуванням цілей інвестування.

Розглянуті нами методи є досить точними, оскільки базуючись на простих розрахунках, вони дозволяють достатньо швидко здійснити оцінку економічної ефективності інвестиційних проектів, їх можна використовувати при вирішенні таких питань, як прибутковість проекту; визначити переваги різних варіантів розглянутого проекту; з'ясувати наскільки один проект ефективніший за інший.

В підсумку зазначимо, що методам оцінки економічної ефективності інвестицій приділено ще недостатньо уваги, хоча оцінка ефективності інвестиційного проекту є ключовим питанням для інвестора. При оцінці інвестиційних проектів окремими критеріями, дуже важко порівняти проекти та оцінити їх. Тому різні критерії (економічні, фінансові, соціальні, екологічні тощо), і їх слід поєднувати в одне узагальнене значення. Разом з тим, немає єдиної думки стосовно методології такої оцінки, що окреслює чітку перспективу подальших наукових пошуків та знаходження шляхів вирішення окреслених проблем.

Література

1. Гераймович, В. Л. Сучасні проблеми використання потенційних джерел інвестування, Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. К., 2009. Вип. 142, ч. 2. С. 14–19.
2. Доклад о мировых инвестициях, 2019 год. [http:// www.un.org/ ru/development /surveys/ docs/ investments2019.pdf](http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/investments2019.pdf) (дата звернення: 11.04.2021).

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ НІШЕВИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР ДРІБНИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ

Господарства населення відіграють значну роль у виробництві сільськогосподарської продукції, продовольчій безпеці держави, їхня діяльність частково сприяє розв'язанню соціальних проблем села, налагодженню сталого розвитку сільських територій та підтримці доходів сільського населення.

Вирощування нішевих культур виступає привабливим напрямом диверсифікації виробництва господарств населення. Часто такі культури не вимагають значних інвестицій в організацію виробництва, але забезпечують високий рівень рентабельності. Протягом останніх років в Україні змінюються кліматичні умови і дрібні виробники пристосовуючись до даних змін, визначаються з альтернативними для вирощування культурами.

У сільській місцевості одним з відновлюваних джерел енергії є енергетичні культури – швидкозростаючі багаторічні кущі і спеціальні однорічні рослини з високим вмістом сухої маси для використання її як палива. Вирощування нішевих енергетичних рослин може сприяти вирішенню одразу кількох проблем: диверсифікації напрямів сільськогосподарського виробництва; підвищення рівня здатності малих агровиробників до економічного виживання в умовах сьогодення; підвищення рівня екологічності галузі енергетики та навколишнього природного середовища; формування енергетичної незалежності сільських територій [1].

Сьогодні відомо близько 20 видів швидкозростаючих рослин, які можна вирощувати для отримання рослинної біомаси – евкالیпт, тополь, верба, світчграс, міскантус та інші. Зібрана біомаса використовується для виробництва теплової та електричної енергії, може бути сировиною для виробництва твердого біопалива, як паливні гранули і брикети [2]. Основна їх конкурентна перевага перед традиційними сільськогосподарськими культурами полягає в тому, що для їх вирощування не обов'язково використовувати сільськогосподарські угіддя [3].

Однією із популярних швидкозростаючих енергетичних культур є міскантус (слонова трава), яку, як джерело біоенергії, вирощують в Америці та Західній Європі. Одна тонна сухої маси міскантуса еквівалентна 400 кг сирої нафти, 1,7 т деревини, 515 м³ природного газу або 620 кг кам'яного вугілля. За чотири роки рослина здатна накопичувати до 10 т органічної речовини в ґрунті. За підрахунками, 500 тис. га міскантуса відповідають 6,5 млн. т вугілля [4]. Біомасу можна збирати щорічно за допомогою звичайних кормозбиральних комбайнів, а отримана маса може йти безпосередньо на вироблення тепла або перероблятися у паливні брикети чи гранули.

Перспективною енергетичною культурою для України є просо лозоподібне (світчграс), яке належить до багаторічних злакових культур. Світчграс використовується для виробництва твердого біопалива, а також для целюлозної промисловості [5]. За умови хорошого догляду врожай можна збирати протягом 15 років. Порівняно з міскантусом ця культура є менш продуктивною, але її перевага полягає у посухостійкості, тому вона ідеально підійде для вирощування у південних областях України [6].

Верба – енергетична культура, яка не вибаглива до наявності поживних речовин у ґрунті, може рости на малородючих та кислих землях, але потребує багато вологи. Тому плантації енергетичної верби доцільно закладати в зоні достатнього зволоження або у проймах рік чи інших водойм із високим рівнем залягання ґрунтових вод [5]. Ступінь виснаження землі вербою у 3–5 разів нижче, ніж зерновими культурами, до того ж близько 60–80% поживних речовин повертаються у землю разом з опалим листям [7]. Під час згоряння верба не виділяє жодних шкідливих продуктів, а також має високу тепловіддачу: 1 т рослин замінює понад 500 м³ природного газу або 700 кг бурого вугілля [8].

Переваги використання енергетичних культур: дають можливість використовувати низькопродуктивні і непродуктивні землі під вирощування біоенергетичних культур; призупиняють збіднення та ерозію ґрунту; скорочують вирубку лісів; заміщують газ і вугілля [4]; під час згоряння біопалива на основі рослинної біомаси в атмосферу викидається менше вуглекислого газу, ніж поглинається рослинами в процесі фотосинтезу, утворюється в 20–30 разів менше оксиду сірки і в 3–4 рази менше золи порівняно з вугіллям; побічним продуктом у результаті згоряння твердого біопалива є органічна речовина, яку можна використовувати як добриво; вирощування біоенергетичних культур, виробництво та використання біопалива створюють додаткову зайнятість сільського населення та є джерелом доходу, зокрема в сільській місцевості [9].

Для дрібних господарств вирощування нішевих енергетичних культур може стати надійною альтернативою.

Література

1. Черевко І.В. Нішеві енергетичні культури як чинник енергонезалежності сільських територій // Енергоефективність і енергонезалежність сільських територій: передумови формування та функціонування: кол. мон.; за ред. Т. О. Чайки, І.О. Яснолоб, О.О. Горба. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. – С. 49-58.
2. Енергетичні рослини. 2018. URL: [https:// www.salix-energy.com/energetichni-roslini](https://www.salix-energy.com/energetichni-roslini).
3. Кернасюк Ю. Перспективи вирощування енергетичних культур. 2019. URL: <http://agro-business.com.ua>.
4. А у нас замість вугілля, газу і дров – енергетичні культури. URL: <http://agroportal.ua>.
5. Роїк М.В. Які рослинні культури більш придатні для виготовлення твердих видів біопалива? 2020. URL: <http://agro-business.com.ua>.
6. Кравчук В. та ін. На шляху до створення плантацій енергетичних культур. *Техніка і технології АПК*. 2013. № 2(41).

7. Перспективи вирощування та використання енергетичних культур в Україні. Аналітична записка. БАУ. № 10 / Г.Г. Гелетуґа та ін. URL: <http://uabio.org>.

8. Аналітичний звіт та рекомендації щодо вирощування енергетичних культур в Україні. URL: <http://bioenergy.in.ua>.

9. Роїк М.В., Ганженко О.М. Агропромислові енергетичні плантації – шлях до енергонезалежності України. URL: <http://www.agroprofi.com.ua>.

УДК 620.96

ФОРДЗІОН Ю. І., КАБАЦІЙ В.М.,
Мукачівський державний університет

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА КОМФОРТ В КОНТЕКСТІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ «ЛЮДИНА- ДІЯЛЬНІСТЬ-СЕРЕДОВИЩЕ»

Нераціональне та згубне використання людиною природних ресурсів, особливо в енергетичній сфері, призвели до глобальних проблем: парникові гази, забруднення навколишнього середовища, глобальне потепління, зниження різноманітності і якості довкілля, проблематика питної води тощо. Тому енергоефективність та відновлювальна енергетика стали пріоритетними через суттєве порушення рівноваги в системі «безпека життєдіяльності людини – антропогенна діяльність – навколишнє середовище».

Проте з огляду глобалізації метаболічна енергія людини залишається базовою основою енергозбереження людини в контексті комфорту життя, якості та безпеки життєдіяльності людини. Метаболічну енергію людина отримує із хімічної енергії, що міститься в їжі (або поживних речовинах). Ця енергія в основному однакова для всіх клітин; однак спосіб його отримання дуже різноманітний. Їжа складається з ряду біомолекул різного типу, які мають хімічну енергію, що зберігається у своїх зв'язках[1]. Таким чином, організми можуть скористатися енергією, що зберігається в їжі, а потім використовувати цю енергію в інших обмінних процесах.

Метаболізм у біологічних організмах, як і для людини це сукупність хімічних процесів, які відбуваються у всіх живих організмах і забезпечують виробництво як енергії, так й інших речовин, необхідних для підтримки життєдіяльності [2], наприклад, маленькі енергетично багаті молекули, такі як АТФ та НАДН. Зрештою, коли атоми вуглецю в складній органічній молекулі повністю окислюються (в кінці реакційного ланцюга), вони виділяються у вигляді вуглекислого газу.

Людина є найпітнішою істотою на землі та її метаболічна енергія становить 2426 Дж тепла на 1 г потовиділення[3]. Надмірне пітіння людини потребує додаткові енергетичні витрати на вентилування, рекуперацію та кондиціонування приміщень. Волого- температурний дискомфорт всередині закритого приміщення(мікроклімат) знижує швидкість випаровування, зумовлюючи «марнотратну» секрецію поту людини, за рахунок роботи патогенних бактерій. Так як випаровування поту є основним способом втрати

тепла, як під час фізичних навантажень, так і емоційних-вуглекислий газ може бути прорахований на оптимальну метаболічну енергію людини.

Як наслідок, виділений вуглекислий газ також є подразником дискомфорту умов [4] та посилює парникове навантаження на атмосферу. Дана проблематика особливо актуальна в умовах глобального потепління, урбанізації, сидячого виду діяльності та непередбачуваної мобільності в закритих приміщеннях, що мають місце теплої пори року при температурі середовища вище 25 °С.

Термодинамічна і метаболічна точки зору тісно взаємопов'язані між собою тому, що метаболічна система – це типовий приклад нерівноважної термодинамічної системи. Методи та моделі метаболізму системи «людина – діяльність – середовище» можуть мати практичну значимість для вирішення завдань контролю за використанням таких ресурсів як вода, енергія, матеріали, продукти та забезпечити порівнянність ефективності використання ресурсів для їх сталого споживання.

Очевидною є складність та неоднозначність системних зв'язків щодо небезпек, передосторог та наслідків антропогенної діяльності суспільно-виробничої системи «людина - діяльність - середовище». Досліджувана система має всі ознаки технічної системи (ТС) – сукупність елементів та зв'язків між ними, які утворюють цілісну структуру будь якого об'єкту, що має певне призначення, властивості, ціль використання та корисні функції. Тому в енергетичній сфері будь-яку технічну систему ТС слід розглядати у невідповідності поведінки системи з її властивостями: безпекою, ефективністю та комфортністю використання (природокористування). З огляду вимог часу протиріччями ТС є також інтереси виробника та споживача.

Центральним та значущим елементом ієрархічної структури ТС «людина-енергозабезпечення – навколишнє середовище» є людина. Вивчення системних зв'язків людини щодо енергозбереження в міждисциплінарному застосуванні може бути використане в освітній та просвітницькій сферах. Такий підхід сприятиме кращому формуванню культури сталого споживання, як на особистісному рівні, так і в суспільстві. Як наслідок раціональне енергетичне споживання у відповідності з передовими досягненнями науково-технічного прогресу в даній сфері є запорукою енергетичної безпека держави.

Література

1. Караваєва Н.В., Левченко Л.О., Трохіменко Я.М. Аналіз підходів до формування систем індикаторів сталого розвитку / Н.В. Караваєва, Л.О. Левченко, Я.М. Трохіменко // Збірник наукових праць "Управління розвитком складних систем". – К. : КНУБА, 2011. – Випуск 7. – С. 126– 131.

2. Тістол Н.В. Концептуальний підхід до оцінки якості житлового середовища / Н.В. Тістол // Збірник наукових праць "Управління розвитком складних систем". – К. : КНУБА, 2013. – №13. – С. 130–135.

3. Lieberman D. E. Human locomotion and heat loss: an evolutionary perspective // *Comprehensive physiology*. – 2015. – V. 5(1). – p. 99-117.– Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/270908958_Human_Locomotion_and_Heat_Loss_An_Evolutionary_Perspective.

4. Yasuhiro Shimazaki, Toshiki Matsutani, Yayoi Satsumoto Evaluation of thermal formation and air ventilation inside footwear during gait. The role of gait and fitting // Applied Ergonomics. – 2016. – V. 55, July, p. 234-240. Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/284355632>.

УДК 658:338

ХАУСТОВА К.М., МЕЛЬНИК Я.В.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови розвитку підприємств характеризуються значною турбулентністю, яка в силу прискорення науково-технічного прогресу в усіх сферах та нелінійного розвитку політичних, економічних і соціальних процесів буде тільки підвищуватися. В таких умовах ускладнюється процес розробки та реалізації стратегій, що потребує удосконалення системи стратегічного контролю, який забезпечуватиме адаптивність стратегічного розвитку підприємства.

У цьому контексті, актуальним для керівництва є визначення системи ключових індикаторів, що дозволять моніторити процес стратегічного розвитку, завчасно виявляти можливі перешкоди (сприятливі можливості), які не були враховані при розробці стратегій і приймати своєчасні рішення.

Для своєчасного виявлення проблем, відхилень та здійснення заходів щодо коригування процесу чи змісту реалізації стратегій, а іноді і перегляду цілей, використовується стратегічний контроль [1, с.109].

Стратегічний контроль виступає інструментом вищого керівництва організації і призначений для моніторингу ефективності процесу стратегічного розвитку підприємства, актуальності обраної стратегії та її відповідності зовнішнім можливостям і обмеженням. Стратегічний контроль охоплює:

- контроль підготовки стратегії: стратегічне не сфокусоване спостереження (стратегічний моніторинг, безперервне сканування зовнішнього середовища) та контроль передумов для стратегічних планів (перевірка припущень щодо зовнішніх факторів та власного ресурсного потенціалу);
- контроль реалізації стратегії (контроль за відхиленнями від стратегічних планів);
- контроль розвитку кризових явищ – завчасне попередження (забезпечення інформації для вироблення рішень з усунення стратегічних відхилень) [2, с.214].

Узагальнення досліджень, проведених К.І. Редченко на основі опитування 185 підприємств України показало, що більшість вітчизняних підприємств використовує обмежену кількість випереджаючих індикаторів контролю для прийняття рішень. До них можна віднести: частка ринку (використовує 78,9% підприємств), приріст продаж (98,4%), чистий дохід на 1 м² виробничої або

торговельної площі (84,9%), коефіцієнт плинності кадрів (87,0%), оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості (62,2% та 53,0% відповідно) [3, с. 215].

Використання обмеженої системи показників, в цілому, відповідає основним постулатам У Детмера [4.с. 35–38], який порівнюючи менеджерів з пілотами літака, стверджує що, пілотам достатньо проаналізувати швидкість, висоту та напрям руху для того, щоб зробити висновок про ефективність роботи систем літака в умовах турбулентності, а не чекати на отримання розлогої сукупності даних за багатьма критеріями.

З приладовою панеллю також порівнює систему індикаторів контролю Б. Андерсен [5, с. 58]: «на відміну від допотопного «рубильника» фінансового відділ, який з великим запізненням то включає, то вимикає червоне світло, попереджаючи про прибуток або про збитки, нова приладова панель буде містити комплекс вимірювальних приладів, за якими можна оцінити реальний стан справ. Ця приладова панель вкаже на будь-які виникають негативні тренди, покаже розвиток в часі, допоможе визначити передумови для проведення конкретних зусиль щодо вдосконалення».

Формування системи індикаторів стратегічного контролю починається на етапі формування цілей і стратегій підприємства. При цьому, необхідно використовувати одночасно процесний, системний та ситуаційний підходи.

Процесний підхід дає можливість визначити послідовність здійснення окремих тактичних та оперативних заходів обраної стратегії, визначити планову періодичність стратегічного контролю в часі.

Системний підхід дозволить визначити основні сфери стратегічного контролю, та відповідальні посади згідно з діючою або проектною структурою підприємства.

Ситуаційний підхід вимагає якісного інформаційного забезпечення щодо можливих варіантів розвитку подій та включає формулювання стратегічних рішень, як реакції на основні типи відхилень індикаторів. Ситуаційний підхід покликаний забезпечувати гнучкість та адаптивність стратегічних дій.

Отже, стратегічний контроль полягає у визначенні того, чи можливе подальше здійснення стратегій і чи приведе їхня реалізація до досягнення цілей. Він не може існувати без поточного та заключного контролю, так само, як стратегічне управління базується на поточній діяльності підприємства. кожне підприємство формуючи і реалізуючи стратегії проходить свій унікальний шлях розвитку. У зв'язку з цим, система індикаторів стратегічного нагляду повинна враховувати особливості господарської діяльності підприємства, його внутрішній потенціал, ринок та зовнішнє оточення.

Література

1. Калиніченко Ю. Стратегічний розвиток підприємства: теоретичні та практичні аспекти . Галицький економічний вісник. №4(29). 2010. с.106-115
2. Marianna Stehnei, Inna Irtysheva, Ksenya Khaustova and Yevheniia Boiko. Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise. Problems and Perspectives in Management. № 15(3).2017.P. 212-223.

3. Редченко. К.І. Концепція раннього попередження у сучасних системах управлінського контролю. Науковий вісник Мукачівського державного університету.-2015.- № 1(3).-С.212-217

4. Детмер У. Производство с невероятной скоростью: Улучшение финансовых результатов предприятия. Пер. с англ. –М.: Альпина Паблишерз, 2009. — 330 с.

5. Андерсен Б. Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования. Пер. с англ. –М.: РИА «Стандарты и качество», 2003. –272с.

УДК 330.101.1

ЧЕРНИЧКО Т. В., КОЗИК І. М.,
Мукачівський державний університет

ТРЕТЯ ХВИЛЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Однією з систем періодизації історичного розвитку суспільства є хвильова теорія Елвіна Тоффлера. У праці «Третя хвиля» автор порівнює розвиток людської цивілізації з певними циклами, пов'язаними з докорінними змінами суспільних відносин. При цьому Тоффлер застосовує алегорію хвилі: кожний наступний тип розвитку суспільства наче хвиля усуває зі свого шляху попередній.

Перша хвиля, яка почалася приблизно 10 тисяч років назад і була пов'язана з так званою сільськогосподарською або аграрною революцією, призвела до формування нового типу аграрної (доіндустріальної) цивілізації.

Характерними ознаками цієї доіндустріальної цивілізації є:

- основним засобом виробництва була земля, володіння якою визначало можливість отримання необхідних товарів;
- структура соціальних відносин мала ієрархічний характер і визначалась не можливостями, а неекономічними чинниками – силою, владою, походженням, приналежністю до певних класів (верств);
- перший та другий етапи суспільного поділу праці, виділення скотарства, землеробства та ремесла;
- повільне економічне зростання.

Як зазначає Тоффлер «... земля була основою економіки, життя, культури, сімейної структури і політики. У кожній з них життя було організовано навколо сільського поселення. У кожній з них існував простий розподіл праці та невелика кількість чітко визначених каст і класів: знать, священники, воїни, раби чи кріпаки. У всіх таких країнах влада була авторитарною. Всюди становище людини в житті визначалося фактом його народження. І всюди в цих країнах економіка була децентралізованою, так що кожна спільнота виробляло велику частину того, що вона потребувала» [1].

Перша хвиля не в повному обсязі вичерпала свої можливості до кінця XVII сторіччя, коли в окремих країнах світу почала розгортатися промислова (індустріальна) революція і сформувалася друга хвиля суспільних перетворень.

Потрібно зазначити, що часовий лаг розгортання другої хвилі є більш швидким, ніж першої. Це вже не тисячоріччя, а сторіччя. Цей новий процес – індустріалізація – розповсюджувався по світу нерівномірно, в залежності від ступеня розвитку суспільства, його ресурсних можливостей, налаштованості на процес змін. В окремих країнах і на сьогоднішній день переважаючими є галузі сільського господарства, а процес індустріалізації знаходить на етапі становлення.

Основними рисами другої хвилі розвитку суспільства є:

- основним засобом виробництва стає промисловий капітал;
- посилення розподілу і спеціалізації праці;
- основний напрям розвитку – зростання промислового виробництва;
- зростання споживання, рівня та якості життя;
- циклічність економічного розвитку, постійне чергування криз недо- і перевиробництва;
- соціальні відносини перестали бути ієрархічними, а спираються на майнові чинники;
- швидке економічне зростання.

Тоффлер зазначає, що в основі індустріальних змін закладено докорінні зміни у системи соціально-економічних відносин. Відбувся процес побудови нової ієрархії, яка ґрунтувалася на нових відносинах між власниками капіталу та найманими працівниками, зміні підходів до організації праці та оцінюванні її результатів. «Індустріалізм – це щось більше, ніж труби, що димлять і потокові лінії. Це велика багатостороння соціальна система, що стосувалася будь-якого аспекту людського життя і яка нападала на будь-який прояв минулого, пов'язаного з Першою хвилею» [1].

Індустріальне суспільство базується на масовому виробництві, масовому розповсюдженні, масовому споживанні, масовій освіті, засобах масової інформації, масовому відпочинку, масовому дозвіллі. Подібні принципи розвитку суспільства знищують індивідуальність, креативність та новаторство.

Третя хвиля розвитку цивілізації – постіндустріальне суспільство – починає формуватися у розвинутих країнах починаючи з середини 50-х років ХХ сторіччя.

Тоффлер не дає новій цивілізації визначення, але доводить, що вона має принципово новий характер. «Багато чого у цій виникаючій цивілізації суперечить традиційній індустріальній цивілізації. Це водночас і технічно розвинута, і анти індустріальна цивілізація. «Третя хвиля» несе із собою новий образ життя, оснований на відновних джерелах енергії, на методах виробництва, що роблять застарілими більшість фабричних технологій, на радикально перетворених школах та корпораціях майбутнього. Така цивілізація несе з собою новий кодекс поведінки та виводить нас за межі концентрації енергії, грошових коштів і влади» [1].

Розвиток суспільства в умовах третьої хвилі визначається:

- основним засобом виробництва стають наукові знання, інформація;
- знижується рівень спеціалізації, і дедалі більший попит мають спеціалісти «широкого профілю»;
- змінюється соціальна структура суспільства – відбувається перехід від класового поділу до професійного;
- рівень споживання передусім у високорозвинених країнах характеризується переходом від «кількості» до «якості» життя, від «суспільства масового споживання» до пошуку шляхів якісного вдосконалення умов життя людини;
- суттєво знижуються темпи економічного зростання, але воно стає більш рівномірним.

На думку Тоффлера «... третя хвиля несе з собою властивий їй новий лад життя, заснований на різноманітних відновлюваних джерелах енергії; на методах виробництва, що роблять непотрібними більшість фабричних конвеєрів; на нових ненуклеарних родинах; на новій структурі, яку можна назвати «електронним котеджом»; на радикально змінених школах і об'єднаннях майбутнього. Цивілізація, яка виникає пише для нас нові правила поведінки і веде нас за межі стандартизації, синхронізації і централізації, за межі прагнень до накопичення енергії, грошей або влади» [1].

Література

1. Тоффлер, Э. Третья волна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gtmarket.ru/library/basis/4821/4824>

УДК 339.138:332.122(477)(043.2)

ЧУЧКА І.М.,
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ НА УКРАЇНІ

Динаміка внутрішнього розвитку регіонів може мати як позитивний, так і негативний тренд. Перший характеризується розміщенням у регіоні нових галузей економіки, що росте пропозицією робочих місць, привабливим рівнем життя і, як наслідок, припливом інвестицій, жителів та приїжджих. Але надлишок чи нерозмірність цих позитивних явищ може призвести, з іншого боку, до зростаючих цін на нерухомість, перевантаженню інфраструктури, соціальному невдоволенню. Підвищення податків з метою перебороти недоліки, веде до більшої втрати привабливості території. Ознаками негативного розвитку виступають криза чи стагнація економіки, ріст безробіття і дефіциту місцевих бюджетів, жорсткість кредитної політики банків і т.д.

З зовнішньої сторони на територіальний розвиток впливають (як позитивно, так і негативно) такі сили, як глобальна конкуренція, НТП, регіональна політика держави й інші фактори.

У результаті регіони інтегруються у світову економіку і змушені усе більш конкурувати між собою в боротьбі за:

- 1) інвестиції і кваліфіковану робочу силу;
- 2) покриття зростаючого рівня потреб населення, в якості комунальних послуг і якості життя.

Територія з простого місця проведення економічних акцій стає продавцем товарів і послуг, тобто рівноправним учасником ринку. Населений пункт продається як товар, що має свою вартість і корисність. Мова йде, таким чином, про маркетинг регіонів (населених пунктів) як складової частини регіональної (економічної) політики. Як наука маркетинг регіонів є прикордонною дисципліною на стику економіки регіону і маркетингу.

Визначення маркетингу регіону:

- одні бачать в маркетингу регіонів застосування маркетингових інструментів, особливо реклами, просування і спонсорства для підвищення популярності і поліпшення іміджу території;
- інші розуміють регіональний маркетинг як функцію. Для цього призначають відповідального за нього в адміністрації чи навіть створюють спеціальне підприємство, що здійснює регіональний маркетинг;
- вірніше було б розуміти під регіональним маркетингом третє - це передова ідея, філософія, яка вимагає орієнтацію на потреби цільових груп покупців послуг території. Не один відділ адміністрації чи спеціальне підприємство, а всі, хто відповідають за долю регіону повинні орієнтуватися на потреби клієнтів і цільові групи, а також на створення кращих у порівнянні з іншими територіями конкурентних переваг на користь клієнтів. Потім уже впливає розробка маркетингових стратегій і їхня трансляція у внутрішнє і зовнішнє середовище регіону .

Емпіричні дослідження показують наступні головні цілі регіонального маркетингу:

1. Поліпшення та збереження конкурентноздатності розташованих у регіоні підприємств промисловості і сфери послуг.
2. Поліпшення ступеня ідентифікації громадян зі своєю територією проживання.
3. Залучення в регіон нових підприємств.
4. Створення рівня популярності вище регіонального (національного).

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
СФЕРИ ПОСЛУГ**

Не підлягає сумніву той факт, що процес реалізації функцій управління, незважаючи на спільні концептуальні підходи до їх здійснення у підприємницьких структурах, буде суттєво відрізнятися у різних сферах господарювання. У даному аспекті специфічною є сфера обслуговування, яка потребує адаптації функцій, методів, інструментів та підходів до управління у відповідності з особливостями самих продуктів (тобто, послуг) та технологій їх надання, процесів взаємодії із споживачами, параметрами бізнес-середовища діяльності тощо.

Ключовою особливістю сфери обслуговування є те, що на сьогоднішній день вона розвивається надзвичайно динамічно, весь час змінюється її структура, з'являються нові послуги, зростає попит на одні види послуг, на інші – навпаки зменшується. Відповідно, система управління сервісними підприємствами повинна бути максимально гнучкою, адаптивною, здатною до трансформації у максимально короткі терміни.

Ще одною специфічною рисою ведення бізнесу в невиробничій сфері є те, що попит на послуги є досить еластичним, тобто зазнає суттєвих коливань під впливом великої кількості чинників. Також, як відомо, послуги не мають матеріальної основи і не піддаються зберіганню, тому у процесі планування господарської діяльності зростає роль маркетингових досліджень. На відміну від виробничої сфери, в якій можна в період спаду попиту накопичувати запаси продукції для збуту її в періоди максимального попиту і завдяки цьому забезпечувати рівномірне завантаження виробничих потужностей, у сфері послуг, за рідкісним виключенням, необхідно задовольняти попит у момент його виникнення.

Надмірна пропускна спроможність веде до зайвих витрат на її утримання, а недостатня – до втрати клієнтів. У будь-якому сегменті сфери обслуговування (наприклад, в закладах громадського харчування, кінотеатрах, транспорті), споживач не сприймає необхідність очікувати, якщо заклад переповнений, він відмовиться від даної послуги. Тобто, пропускна спроможність сервісного підприємства є важливим об'єктом управління, обґрунтування конкретних значень даного показника у відповідних організаційних та техніко-економічних умовах – одне з ключових завдань менеджменту у сфері послуг.

Як зазначає Моргулець О., «у сфері матеріального виробництва існує безпосередній і фіксований зв'язок між економічними та технологічними факторами, проявом якого можуть бути, наприклад, норми часу, норми витрат сировини та матеріалів, затверджені для конкретного виду виробництва. У сфері послуг такий зв'язок є більш гнучким, невизначеним, а у деяких випадках

– повністю відсутнім. Це пов'язано з тим, що ефективність процесу обслуговування більшою мірою визначається самим споживачем, тобто його смаками, очікуваннями, ніж ступенем відповідності послуги певним стандартам, правилам чи нормативам. [1, ст.130]

Має свої особливості також планування продукту сервісних підприємств. Це пов'язано з тим, що продуктом є не стільки сама послуга, скільки процес її надання, який залежить від кваліфікації та якості роботи обслуговуючого персоналу. Крім того, у процесі оперативного планування діяльності необхідно враховувати, що тривалість надання послуги часто невідома наперед, оскільки визначається не тільки чинниками, які залежать від підприємства, а також і поведінкою споживача, який дану послугу отримує. Тому тривалість часу обслуговування, як правило, підприємство не може встановити самостійно, а може тільки розрахувати його середнє значення на основі аналізу даних про кількість наданих послуг на протязі певного часового діапазону.

Важливим елементом менеджменту підприємства сфери обслуговування є комплекс заходів із організації праці, а також професійного навчання персоналу та формування механізмів мотивації до якісної праці. Персонал в індустрії послуг є одним з основних ресурсів конкурентних переваг підприємства, і, отже, якість обслуговування в сервісних організаціях залежить від майстерності та свідомості їх службовців. Задоволення клієнта в сфері обслуговування досягається також ввічливістю персоналу і його чуйністю. Таким чином, ефективне управління людьми перетворюється в одну з найважливіших функцій підприємства сфери послуг — у функцію управління персоналом [2].

Особливості реалізації організаційної функції управління у сфері послуг пов'язані, насамперед, із тим, що більшість діючих в ній суб'єктів господарювання належать до категорії малих підприємств. В таких організаціях, як правило, невелика кількість працівників, відсутній чіткий функціональний поділ між адміністративним та виробничим персоналом, за співробітниками закріплені не стільки посади, скільки напрями професійної діяльності. На деяких сервісних підприємствах відсутні інструктивні документи (посадові інструкції) щодо регламентації роботи та технологій надання послуг, натомість існує система неофіційних установок.

Організація праці на підприємствах сфери послуг, крім типових складових елементів, таких як розподіл і кооперація праці, обслуговування робочих місць, нормування праці та раціоналізація трудових процесів, передбачає також індивідуалізацію підходів до використання трудових ресурсів та управління ними, розробку внутрішніх стандартів обслуговування, процедур та технологій надання послуг в конкретних організаційно-технічних умовах.

Функція мотивації праці персоналу базується на спільних універсальних принципах та підходах, прийнятних для всіх сфер господарської діяльності. Однак певна специфіка реалізації мотиваційних заходів щодо персоналу сфери обслуговування все-таки є. Зокрема, особливостями преміювання персоналу в невиробничій сфері є більша різноманітність показників, за результатами яких

можна виплачувати премії. Якщо у сфері виробництва в основі преміювання робітничого персоналу є продуктивність праці та рівень виконання норм виробітку, то у сфері послуг якість та ефективність роботи обслуговуючого персоналу не завжди можна адекватно оцінити тільки кількісними показниками. Навіть зростання обсягів наданих послуг у натуральному та грошовому виразі не завжди можна розцінювати як показник більш високої ефективності праці.

Тому в невиробничій сфері особливої актуальності набуває проблема знаходження найбільш підходящого для конкретного виду діяльності критерію нарахування премій працівникам. Такими критеріями, крім зростання обсягів виручки від реалізації послуг, можуть бути : зростання кількості клієнтів, що скористалися послугами підприємства; отримані позитивні відгуки споживачів про роботу конкретної особи з числа обслуговуючого персоналу; успішність запровадження з ініціативи самих працівників нововведень тощо.

Особливостями контролю у сфері послуг є те, що ключовими об'єктами контролю, крім показників виконання планів, даних бухгалтерської та фінансової звітності, є якість обслуговування та дотримання технологій. Дотримання технологій обслуговуючих процесів є необхідною складовою якості послуг, що й обумовлює важливість даного об'єкту контролю на підприємствах невиробничої сфери.

Отже, кожна із функцій менеджменту – планування, організація, мотивація та контроль – має досить суттєві особливості реалізації на підприємствах сфери послуг, що необхідно враховувати при розробці ефективних моделей управління сервісними організаціями.

Література

1. Моргулець О.Б. Менеджмент у сфері послуг: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ О.Б.Моргулець - К. : Центр учб. л-ри, 2012. - 383 с.
2. Луцька Т.В. Фактор персоналу для здійснення конкурентного бізнес-процесу підприємства сфери послуг. *Електронний журнал Ефективна економіка*. 2011. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=534>

УДК 004.04

ШКИРТА І.М.,
Мукачівський державний університет

ВЕЛИКІ ТРЕНДИ BIG DATA

Щодня постійно зростають об'єми інформації. За підрахунками Statista [1], загалом у 2024 році буде генеруватися близько 150 зетабайтів даних і це вражає. Сьогодні людина вже навчилася використовувати новітні технології для аналізу та обробки інформаційних потоків, та отримувати з цього користь. Ефективна обробка великих масивів накопиченої інформації значно полегшує пошук оптимальної стратегії розвитку компанії в сучасних конкурентних умовах.

Великі дані (Big Data) – термін, який почав використовуватися для опису технологій та практики роботи з даними, які не тільки великі за обсягом, але й швидкодоступні і мають різноманітну форму. Вже сьогодні більшість організацій намагаються отримати користь від великої кількості даних, до яких вони мають доступ.

Big Data безпосередньо пов'язані з розвитком цифрової економіки. В умовах цифрової економіки появляються нові правила ведення бізнесу, які значно впливають на ефективність комунікацій. На які зміни можна очікувати в найближчий час?

Існує декілька сфер роботи з великими даними, які можуть приборкати ці велетенські обсяги інформації та стати наступними трендсеттерами: інфономіка, DataOps, взаємозв'язок даних, квантові обчислення, безпека даних, хмарні технології.

Інфономіка. Дуг Лейні, колишній віцепрезидент компанії Gartner, вважає інфономіку одним із головних трендів у роботі з великими даними. За його визначенням, інфономіка – це теорія про економічну значущість інформації. Тобто, якщо раніше ми казали, що знання – це сила, тепер послідовники інфономіки кажуть, що дані – це гроші та ресурс. Володіння інформацією може допомогти проаналізувати ринок та знизити витрати, таргетувати релевантних споживачів та поліпшити сервіс. У сучасному світі, дані, напевно, є не менш важливим ресурсом, ніж паливо чи цінні метали.

DataOps. Цілком логічною є поява операційного фреймворку DataOps, коли щоразу більше бізнес-рішень приймається на основі аналітики великих даних. DataOps поєднує в собі архітектурні підходи, культурні елементи, agile-практики, статистичні процеси, а також DevOps. За допомогою трендсеттера DataOps можна: досягти визначних результатів з мінімальною похибкою; побудувати ефективну співпрацю між командами, бізнес-підрозділами, технологічними стеками; забезпечити безперервне постачання якісних інсайтів користувачам; спростити процес оцінки та моніторингу даних; досягти повної прозорості результатів.

Взаємозв'язок даних. Серед найбільших викликів у роботі з Big Data є узгодження розрізнених джерел надходження цих даних. Так, наприклад, кожна міжнародна організація має ряд департаментів, представництв, підрозділів у різних країнах, які мають унікальні формати збереження даних та інструментів безпеки. Отже, успіх таких організацій залежатиме від здатності централізувати дані та створити універсальні пайплайни всередині компаній.

Для покращення взаємозв'язку даних у майбутньому необхідно розв'язати такі проблеми: створити ефективну стратегію інженерії даних; синхронізувати дані з різних джерел; зробити пайплайни гнучкими й адаптивними щодо подальшого зростання; запровадити заходи безпеки; встановити механізми контролю якості; розробити ефективну хмарну модель зберігання даних; проводити квантові обчислення. Так, згідно з законом Мура, настане час, коли технічне забезпечення не зможе впоратися з обсягами даних,

що зростають за експоненціальним законом. І тоді, доведеться зробити, так званий «квантовий скачок», а саме, використовувати для роботи з великими даними квантові комп'ютери.

Безпека даних. У світі великих даних, кібербезпека є серйозною справою. Працюючи з фінансовими установами, страхуванням, медичними закладами тощо, великі дані часто містять персональну та конфіденційну інформацію. Втрата чи витік цих даних можуть мати катастрофічні наслідки, як для компаній, так і для їхніх клієнтів.

Хмарні технології. Аналізуючи зміни, які відбуваються у роботі з великими даними, стає зрозуміло, що у майбутньому ми працюватимемо з хмарними технологіями. Такі платформи, як Microsoft Azure, Google Cloud та Amazon Web Services надають безпрецедентну кількість протоколів, інструментів та сервісів для дизайну й розробки рішень для великих даних. Хоча використання хмарних технологій може стати викликом для систем безпеки, компанії зможуть суттєво зменшити витрати, стати гнучкішими та впровадити agile-культуру роботи з великими даними. Згідно з дослідженням Forrester [2], у найближчі роки інвестиції компаній у хмарні технології для обробки великих даних зростуть приблизно у 8 разів.

Таким чином, великі дані мають вагоме практичне значення як технологія, призначена для вирішення актуальних повсякденних проблем, але породжує ще більше нових.

Однією з умов успішного розвитку світової економіки на сучасному етапі стає можливість фіксувати й аналізувати величезні масиви і потоки інформації. Є думка, що країни, які оволодіють найефективнішими методами роботи з Великими даними, чекає нова індустріальна революція. Напряму «Big Data» концентрує зусилля в організації зберігання, оброблення, аналізу величезних масивів даних.

Великі дані здатні змінити наш спосіб життя, праці й мислення. новітні тренди у роботі з великими даними обіцяють нам яскраве майбутнє. Вже зараз ми спостерігаємо, як Google та Facebook використовують великі дані, щоб аналізувати поведінку споживачів та пропонувати кращі сервіси. У прийдешніх роках, впроваджуючи хмарні технології, квантові обчислення та інші тренди, все більше компаній зможуть опанувати великі дані на користь свого бізнесу.

Література

1. <https://www.statista.com/statistics/871513/worldwide-data-created/>
2. <https://go.forrester.com/blogs/insight-paas-accelerate-big-data-cloud/>

РОЗДІЛ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ, ТУРИЗМУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

УДК 640.4 (477.8)

АНТОНЕНКО В.С.,
Київський університет культури та мистецтв
ДЕРКАЧ Ю.Ю.,
Мукачівський державний університет

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ ТА СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ

На сучасному етапі суттєво підвищується роль регіону через багатовекторність регіонального розвитку, яка вимагає нових підходів, моделей у її реалізації, що забезпечуватиме зміцнення потенціалу регіону, посилення місцевого самоврядування, формування та ефективного використання місцевою бюджету та належне зростання добробуту населення. Метою регіонального розвитку є оцінка реальної соціально-економічної ситуації в регіоні, аналіз головних тенденцій її розвитку, прогнозування перспективних напрямків соціально-економічної політики, внесення необхідних корективів у практику ринкових перетворень. Актуальною і перспективною є розробка і реалізація регіональної програми соціально-економічного моніторингу, яка дозволяє фіксувати у системі об'єктивних та суб'єктивних показників різноманітні аспекти соціально-економічної ситуації в області, своєчасно відстежувати тенденції її розвитку, передбачити можливі соціальні та екологічні наслідки та вносити необхідні корективи у діяльність місцевих органів управління.

Регіонологія туризму успішно розвивається у нерозривному зв'язку з країнознавством, так як розширення зв'язків з іншими державами вимагає обізнаності з їх економікою, природними, рекреаційно-туристичними ресурсами та соціально- туристичною інфраструктурою тощо. Кожен регіон проводить свою політику відповідно до власних регіональних цілей. Регіональна політика є організаційною складовою загальнодержавної політики і включає структурну перебудову продуктивних сил регіонів, поліпшення територіальних пропорцій, підвищення ролі і відповідальності місцевих органів влади за реалізацію регіональних програм розвитку. *Стратегія розвитку регіону* виступає інструментом управління і представляє концепцію дій, скерованих на зрівноважений і довготривалий розвиток регіону [2].

Перехід до ринкових умов господарювання визначає необхідність розвитку *регіонального підприємництва*. Необхідно створювати в усіх регіонах України мережу малих спеціалізованих підприємств, які здатні швидко реагувати на зміни у попиті на товари народного споживання. Такі підприємства можуть забезпечити досить високу ефективність за рахунок прискореного обороту обігового капіталу, зниження цін на товари народного

споживання, підвищити конкурентоспроможність вітчизняного виробництва. Також мале підприємство, розвинуте до певного рівня, сприятиме створенню міжгалузевих, міжрегіональних і навіть міждержавних корпорацій, здатних ефективно використовувати основний капітал за рахунок об'єднання інвестиційних можливостей, поєднання виробництва з прикладною наукою та використання результатів фундаментальних досліджень. Такі об'єднання можуть виникати також шляхом інтеграції виробничого і банківського капіталу.

Стратегія розвитку туристичного регіону є процесом, що ґрунтується на формуванні та використанні видимих і невидимих переваг регіону стосовно оточення. Стратегія розвитку туристичного регіону повинна охоплювати економічні дії, пов'язані з ринковими процесами, а також позаринкові дії, які здійснюються на різному рівні державні інституції, зокрема місцеві органи самоврядування. З погляду на це, стратегія повинна бути побудована на таких методах, які передбачають можливості внесення необхідних змін і коректив в мінливих і складно передбачуваних умовах функціонування суб'єктів туристичного бізнесу, а при необхідності - внести зміни і у вихідці положення та установки.

При цьому розвиток туристичного регіону повинен здійснюватися двосторонньо: від регіонального рівня до місцевого і в зворотному напрямку. Особливе значення для регіонального розвитку має локальний розвиток, відповідно і роль органів місцевого самоврядування при цьому набуває особливої значимості. Важливим є те, що стратегія розвитку туристичного регіону повинна бути пов'язана з освоєнням потенціалу регіону, у контексті аттрактивності його туристичних ресурсів. Вона має виконувати такі *основні функції*: управлінську, координаційну, інформаційну [2].

Для розвитку *туристичної сфери* регіону необхідно: - визначити регіональні туристичні продукти; - здійснити інвентаризацію та оцінку ресурсного потенціалу територій, визначити об'єкти туристичної інфраструктури; - проаналізувати ринок, а також оцінити характер і масштаби конкуренції зі сторони інших регіонів та країн; - розширювати міжнародні зв'язки для надання необхідної інформації про туристичні об'єкти, традиції, звичаї та культуру місцевого населення; - розробляти рекламні матеріали; - застосовувати тренінгові програми, які збільшують можливості регіональних адміністраторів і малих туристичних підприємств; - поліпшення бізнес-середовища в туризмі через створення прецеденту ліберального управління і організацію реальної служби; - організацію консалтингової служби за системою регулювання туристичної інфраструктури [1].

Вирішення даних завдань є складним процесом, що визначає необхідність проведення масштабного соціально-економічного моніторингу туризму, створення єдиного інформаційного простору цього процесу, скоординованої державної й регіональної політики по розвитку туристичної діяльності, економіко-фінансової системи розвитку регіональної туристичної сфери.

До того ж, у формуванні ресурсів, які забезпечують процес відтворення в регіоні, значну роль відіграють міжрайонні економіко-екологічні й соціальні зв'язки. Обмін екологічно чистою продукцією й технологіями, територіальний перерозподіл матеріальних, природних і фінансових ресурсів, інформаційні потоки, створення єдиної програми з охорони навколишнього природного середовища й раціонального використання природних ресурсів - усе це спричиняє формування й впровадження екологічного маркетингу регіону.

Функціонування системи екологічного маркетингу можливе на основі використання ринкової інфраструктури, покликаної забезпечити умови для організації руху товарів, послуг і природних ресурсів як у регіоні, так і на міжрегіональному рівні. У завдання посередницьких фірм, комерційних центрів, товарних бірж, які діють у межах регіонів, входить організація регіонального ринку, сприяння в знаходженні продавців і покупців екологічно чистої продукції, ресурсів, організація аукціонів, створення систем комерційної інформації. Центри з дослідження попиту й місткості ринку природно-ресурсного потенціалу регіону служать сполучною ланкою між підприємствами й торгівлею і виконують координуючу роль як у самому регіоні, так і за його межами. Ці центри разом з підприємствами, фірмами, компаніями покликані вивчати попит на конкретні екологічно чисті ресурси, вироби, товари, послуги, проводити опитування населення й торговельних підприємств, вивчати можливості виробництва товарів з використанням екологічно чистих технологій у межах регіону. Створення розвинутого ринку пов'язане з формуванням систем інформації про ринки екологічно чистих товарів, про виробників, про якісні характеристики споживаної сировини. Ця інформація повинна узагальнюватися у спеціально створюваних регіональних центрах екологічного маркетингу.

Література

1. Бондаренко М.П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи. Економіка і прогнозування / науковий журнал; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. - 2011. - № 1. - 160 с. - ISSN 1605-7988 - С. 104 - 119.
2. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: Монографія / М. Борушак – Львів: ІРД НАН України, 2006. – 288 с.
3. Колесник О.О. Економічна оцінка туристичної привабливості України / О.О. Колесник // Економіка. Управління. Інновації. - 2010. - №1 (3). - С.23-29.

УДК 640.432:332.1:005.334(043.2)

ГОБЛИК-МАРКОВИЧ Н.М., ІЛЬТЮ Т.І.,
Мукачівський державний університет,

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА М.МУКАЧЕВО ТА РЕГІОНУ

Ресторанний бізнес є важливою складовою сфери послуг, що виконує функції із задоволення громадян харчуванням та різноманітними супровідними послугами. Дана сфера як важлива складова галузі туризму в сучасних умовах є

сектором світової економіки, що динамічно розвивається, і ефективним джерелом грошових надходжень. Особливу роль ресторанне господарство відіграє в розвитку регіону, тому метою нашого наукового дослідження є виявлення основних закономірностей та труднощів і протиріч, з якими стикається цей бізнес при адаптації до сучасних економічних умов.

В останні роки розвиток ресторанного господарства супроводжується виокремленням ряду напрямів та тенденцій. Зокрема, на регіональному ринку найбільш ефективними до застосування у ресторанному бізнесі у 2019 році були наступні тренди:

- формування унікального інтер'єру та дизайну закладу,
- підвищення якісного рівня обслуговування та формування дружньої атмосфери,
- поширення закладів національних кухонь (зокрема популярною стає грузинська кухня),
- наявність попиту на страви з морепродуктів,
- розвиток винної культури та популяризація вітчизняних вин.

Враховуючи думки експертних фахівців галузі, попитом почали користуватися заклади, які пропонують монопродукти. Популярність універсальних закладів типу «суші – піца – кальян – караоке» різко знизилась. Відвідувачі все частіше надають перевагу більш цілеспрямованим та вужче спеціалізованим закладам: кафе-кондитерська, піцерія, бургерна або кальянна – атмосферні, затишні заклади, де улюблені страви готують дійсно смачно. Крафтові напої та страви – це тенденція, що прослідковується у всьому: посуд, келихи, страви і напої. Це не тільки модне явище, але і креативний підхід для скорочення витрат [1].

Досліджуючи регіональний розвиток ресторанного бізнесу, можна відзначити, що досить активно в регіоні користуються популярністю заклади харчування, які розміщені вздовж траси. Серед них, значна кількість функціонує при автозаправних станціях. До прикладу, популярними закладами даного формату в регіоні є такі як: мотель-ресторан Chalet (с.Ганьковиця, Свалявського району), ГРК «Короп» (Ужгородський район), ресторан швидкого харчування Diner&Grill (сmt. Чинадієво, Мукачівський район), ресторан «Леон» (с.Березинка, Мукачівський район), ресторан «Закарпатський КреденС» (м.Мукачево) та багато інших. У 2014 році функціонували 44 заклади харчування на головних автомагістралях Закарпатської області, що становило 4,3% від загальної кількості всіх закладів харчування [2].

Слід відмітити, що початок 2020 року вніс свої корективи у діяльність підприємств галузі, що призвело до ще більшого поширення напряму роботи ресторанних закладів з доставки страв на виніс. Дана послуга вважається однією із найбільш конкурентоспроможних в діяльності закладів галузі в останні два роки. Тому, ресторани під час карантину почали реалізовувати даний вид послуг за двома сценаріями. Одні заклади активно запустили та організували процес власної доставки, а інші, в силу своїх обмежених ресурсів,

почали співпрацювати з компаніями, які надають даний сервіс послуги з доставки. Зрозумілим є те, що другий варіант співпраці є не дуже вигідним закладам харчування, адже приходиться платити високу комісію оплати послуги з доставки, що значно впливає на прибутковість підприємства [3].

Визначаючи загальну ситуацію у сфері гостинності як регіону, так і на національному рівні, простежується встановлення відносно більш сприятливих умов для функціонування сегменту ресторанного бізнесу «Street-Food». Цей вид підприємницької діяльності є більш компактним, і, відповідно, більш гнучким до змін ринкового середовища та швидкого підлаштування під них.

Також важливим фактором виживання закладу ресторанного господарства в умовах пандемії стала наявність відкритих площадок (teras). Для лівової частки ресторанів і кафе тераса стала центральним місцем організації виробничого процесу, тому її намагаються спеціально облаштувати відповідно до санітарних норм, розширити (при можливості) та зробити максимально комфортною і привабливою [4].

Однак, не зважаючи на пандемію, ресторанне господарство регіону невеликими кроками та розвивалось. Доказом цьому є відкриття у 2020 році нових закладів в місті Мукачево. Серед них, зокрема, ресторан «The Safe» (м. Мукачево), що має лаунж-формат та пропонує сучасну особливу атмосферу. Тут можна скуштувати страви кухонь з різних куточків світу у поєднанні з естетичним оформленням та інноваційними формами подачі блюд, - ризотто Неро, сирник із маскарпоне і трюфельним медом, унікальна карта вина, гармонійне поєднання страв і напоїв. На увагу заслуговує європейський рестобар «One More safe» (м. Мукачево), що швидко набрав популярності у молоді. Тут пропонувались рецепти авторської кухні, унікальні коктейлі та напої типу фільтр-кава, матча-латте та інші. Проте, навіть маючи такі інноваційні переваги, заклад не витримав навалних періодів локдауну та припинив свою діяльність на початку 2021 року. Також хороші позиції на ринку займає заклад з інноваційною концепцією кав'ярня «Мілкі Вей», яка в період пандемії зорієнтувала діяльність на розширення пропозиції продуктів харчування натурального, фермерського виробництва.

Досліджуючи ресторанне господарство не з точки зору окремих підприємств, а з огляду ринку загалом, можна підсумувати, що карантин призвів до таких негативних наслідків, як створення безробіття для великої кількості співробітників цієї сфери. Це сталося, насамперед, тому, що не всі ресторани пережили двомісячну кризу і подальші обмеження. Наприклад, маленькі кафетерії, кондитерські найчастіше відкриваються в орендованих приміщеннях, на кредитних умовах. Тому, їм просто було важко впоратися з такою фінансовою ситуацією. Деякі ресторани закрилися або скасували своє заплановане відкриття. Ситуація, у якій опинилися більшість закладів галузі, далека від спокою і безпеки. Коли ресторатори розуміють, що після закінчення карантину не в змозі будуть забезпечити роботою всіх співробітників, приходиться обирати чи звільнити частину персоналу, чи залишати всіх, але

переходити на скорочення кількості робочих годин. В цей період важливою є фінансова підтримка працівників сфери гостинності, і не просто у формі одноразової допомоги.

Отже, за результатами нашого дослідження, можна говорити про встановлення негативних наслідків всесвітньої пандемії для економічного становища підприємств сфери ресторанного бізнесу, що призвели до необхідності введення кардинальних змін у своїй діяльності, адаптації до нових умов підприємництва.

З огляду на ринкову ситуацію починаємо розуміти, що все умовно тимчасове. Тому, на нашу думку, кожному закладу необхідно мати фінансову подушку, яка формується впродовж роботи ресторану. У звітах повинна з'явитися відповідна стаття, до прикладу, «Фінансова підтримка бізнесу» або «Неспалюваний залишок». Кризові явища диктують нові умови до виживання та удосконалення організації ресторанного господарства в регіоні.

Література

1. Силивейстр В. Что ждет ресторанный бизнес в 2020 году / В. Силивейстр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://joinposter.com/post/what-waits-for-cafes-and-restaurants-next-year>.
2. Ресторанне господарство на автошляхах України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=3563>.
3. Как ресторанный бизнес пережил пять месяцев карантина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://delo.ua/business/kak-restorannyj-biznes-perezhil-pjat-mesjacev-ka-37215>.
4. Ресторанный бизнес: рынок в эпоху COVID. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bizrating.com.ua/20/articles/1328/index.html>.

УДК 316.77:316.647.5-047.44 (043.2)

ГОЛОВКО О. М., МУЧИЧКА М.В.,
Мукачівський державний університет

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ

Характерною особливістю сьогодення є те, що кожній людині доводиться бути в середовищі більшої кількості людей, до того ж ширших соціального й етнічного спектрів, ніж це спостерігалось в часи її дідів і прадідів та віддалених предків.

Після здобуття Україною незалежності українці широко спілкуються не тільки з громадянами країн колишнього Радянського Союзу, але й із представниками різних країн світу. Тому важливо знати, як поводитися і як спілкуватися з ними.

Складність процесів культури спілкування, які складає основу для культури і якості обслуговування й ефективність діяльності сфери послуг (туризму, готельно-ресторанної справи) є причиною того, що їх дослідженнями займаються науковці багатьох галузей: економісти, управлінці, екологи, та ін.

Метою дослідження є проведення аналізу особливостей культури спілкування.

Сучасна наука визначає спілкування як обмін інформацією (комунікація, від лат. *communico* – «спілкуюся з кимось»), як взаємодію (інтеракція), від англ. *interaction* – «взаємодія», як сприймання людини людиною (перцепція, від лат. *perception* – «сприймання, пізнання»). Спілкування має два види, які здебільшого реалізуються одночасно: вербальне, тобто словесне, мовне, і невербальне (несловесне) – поглядами, мімікою, жестами, штучними умовними знаками, предметами [1].

Працівники сфери послуг (туризму й готельно-ресторанної справи) мають вивчати запити й побажання гостей, а для цього потрібно спілкуються особисто з ними, знаходити до кожного з них підходи. Враховуються й психологічні особливості, характер, темперамент, звички тощо. Культуру поведінки, культуру спілкування людина не отримує в спадок – її треба навчитися. Вивчення особливостей культури спілкування базуються на знаннях філософії, психології, медицини, етики тощо. Але недостатньо знати – потрібно вміти застосовувати знання на практиці. Суттєве значення мають навички спілкування, але і вони самі по собі не виникають – їх потрібно формувати.

У процесі спілкування комунікант одночасно є і суб'єктом, і об'єктом, тобто воно здійснюється з певною метою. Досягнення мети буває різним – успішним, недостатньо успішним або зовсім невдалим. Тому основу складає ефективність, дієвість спілкування. Але потребою і нормою стає прояв турботи про гостя. Культура спілкування працівників сфери послуг (туризму, готельно-ресторанної справи) містить у собі всі складові зовнішньої і внутрішньої культури, а саме: правила стосунків і звертання, уміння правильно виражати свої думки, дотримуватися мовного етикету. За культурою мови, як і за тоном потрібно стежити постійно.

Працівники сфери послуг (туризму, готельно-ресторанної справи) мають проявляють свою тактовність у взаєминах з гостями. Тактовна поведінка складається з ряду факторів. Головний з них [2] не помічати помилки і недоліки у поведінці гостей, не акцентувати на них увагу, не можна задавати непотрібних запитань, розповідати про свої справи, читати моралі, висловлювати різні претензії, розпитувати про їхнє особисте життя. Спілкування відбувається за певних обставин, а щоб досягти мети потрібно володіти відповідними знаннями. Важливим є сприймання й оцінювання гостей в процесі спілкування.

Особливої уваги сьогодні заслуговує ввічливість – основа етикетного спілкування. В Україні завжди високо цінувалася ввічливість у ставленні до людей, про що свідчать багато слів: ввічливий, вихований, люб'язний, привітний, шанобливий та ін. Етикет це просто правила поведінки, які регулюють взаємовідносини між людьми при різних ситуаціях спілкування.

Одним із типів спілкування є ділове спілкування. Ділове спілкування — це спілкування, яке просуває продукт, послугу або організацію; передає інформацію в межах бізнесу; або функціонує як офіційна заява компанії.

Є декілька методів ділового спілкування, в тому числі:

- веб-комунікація — для кращого і більш досконалого спілкування, в будь-який час та будь-де;
- відео зв'язок, який дозволяє людям в різних місцях проводити інтерактивні наради;
- електронні повідомлення, які забезпечують миттєве письмове спілкування по всьому світі;
- звіти — займають важливе місце в документуванні будь-якого відділу;
- презентації — найпопулярніший спосіб спілкування для всіх типів діяльності, як правило, з участю аудіовізуальних матеріалів, таких як копії доповідей або матеріалів, підготовлених в Microsoft PowerPoint або Adobe Flash;
- телефонні наради, які дозволяють спілкування на відстані;
- форуми, які дозволяють людям миттєво розміщувати інформацію в централізованому місці [3].

Ділове спілкування є специфічною формою контактів і взаємодії людей, які представляють не лише самих себе, а й свою організацію. Воно включає обмін інформацією, пропозицією, вимогами, поглядами, мотивацією з метою розв'язання конкретних проблем як всередині організації, так і за її межами, а також укладення контрактів, договорів, угод чи встановлення інших відносин між підприємствами, фірмами, організаціями.

Під час ділового спілкування з іноземцями, налагодження ділових стосунків з іноземними партнерами, представниками європейських країн потрібно знати і звертати увагу на те, що кожна з країн має свої національні звичаї та традиції ділового спілкування. Українцям, що налагоджують чи підтримують стосунки із закордонними партнерами, потрібно мати на увазі, що деякі незрозумілі вчинки іноземців — це просто вияв іншої ментальності й традицій.

Отже, особливості культури спілкування складають основу ефективного функціонування сфери послуг. Ділове спілкування — це складний багатоплановий процес розвитку контактів між людьми та іноземними партнерами у службовій сфері.

Література

1. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посібн. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2006. — 291 с.- (Вища освіта XXI століття).
2. Головка О.М. Організація готельного господарства. / Головка О.М., Кампов Н.С., Махлинець С.С., Симочко Г.В.; ЗА редакцією О.М.Головка. — К.: Кондор — Видавництво, 201. — 338 с.
3. https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/14prishak_dilove_spilkuvannya/p1.html

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

Сучасний ринок праці в Україні і світі та динамічний розвиток туристичної індустрії вимагають високого рівня професійної підготовки сучасного фахівця з туризму, основними критеріями якого є теоретичні, практичні, комунікативні навички організації туристичної діяльності. Якість й ефективність туристської освіти потрібна для того, аби гарантувати якість та ефективність в індустрії туризму. Саме цей факт зумовлює необхідність впровадження нових підходів, у тому числі й компетентнісного, до організації навчально-виховного процесу, створення актуальних для майбутніх фахівців методичних матеріалів, визначення пріоритетних аспектів в професійній підготовці майбутніх працівників.

Інтерес до проблеми професійної підготовки фахівців з туризму на сьогодні значний. О. Бейдик, О. Дмитрук, Л. Кнодель, Л. Лук'янова, І. Петрова, Л. Поважна, М. Скрипник, Г. Сорокіна, Г. Цехмістрова, В. Федорченко, Н. Фоменко досліджували питання теорії та організації освіти в туризмі.

Професійна підготовка фахівців з туризму, на думку науковців, повинна включати: 1) базове навчання, що відповідає знанням, які отримані упродовж вивчення дисциплін академічних курсів; 2) технічна підготовка (формування умінь і технічних навичок, властивих для будь-якої спеціальності (наприклад, здатність спілкуватися іноземною мовою, знання комп'ютера). 3) особистісні якості (виховання рис характеру, що сприяють налагодженню міжособистісних відносин і які набувають форми типів поведінки).

Сутність концептуальних вимог до професійної компетентності зводиться до розширення знань, умінь і навичок, необхідних безпосередньо для підвищення продуктивності праці, у сфері життєдіяльності в цілому, у таких, які необхідні для охорони і поліпшення здоров'я, демографічного розвитку, розвитку традицій і культури, раціонального використання природних ресурсів, захисту навколишнього середовища, зниження екологічного ризику, виконання активної соціальної ролі і конкуренто-спроможності на ринку праці.

У цілому, сучасність вимагає від фахівця розуміння сутнісних засад туристичної та суміжних галузей, спрямованості на інтегровані, узагальнені знання та уміння. Забезпечувати цей процес мають навчальні обов'язкові та вибіркові, що викладаються у закладах освіти.

Компетентнісний підхід до підготовки фахівців сфери туризму передбачає формування не тільки фахових, але й особистісних і соціальних якостей: гнучкість (здатність задовольняти різноманітні вимоги й приймати нові виклики); мотивація (здатність виконувати професійні обов'язки, щоб задовольнити запити споживачів послуг); винахідливість (здатність знаходити ефективні рішення нових завдань, вміло запроваджувати інновації та

технології, не порушуючи загальної гармонії); універсальність (здатність успішно здійснювати різноманітну діяльність в індустрії туризму); командний дух (здатність ефективно працювати в групі, колективно досягаючи спільної мети); здатність до логічних суджень і чуйність, толерантність; здатність спілкуватися (сприяє діалогу клієнтами, керівництвом і колегами рідною та іноземними мовами) тощо.

Система підготовки фахівців туризму у Мукачівському державному університеті включає цикл гуманітарних дисциплін, які впливають на формування світогляду, цикл природничих дисциплін, спрямованих на формування екологічної і соціальної відповідальної діяльності в сфері туризму, цикл економічних дисциплін, які формують знання, вміння та навички підприємницької та інших видів діяльності, виконання організаційно-управлінських функцій, управління туристичним процесом; цикл іншомовної підготовки з вивчення кількох іноземних мов.

Професійно орієнтовані дисципліни є важливою складовою в системі фахової підготовки майбутніх фахівців туризму, яка забезпечує їх професійне становлення. Зміст і структур навчальних програм та професійно-орієнтованих дисциплін, їх логічна послідовність вивчення, наступність використання знань і умінь зумовлює якість такої підготовки. Основу фахової підготовки становлять обов'язкові дисципліни зі знання ресурсів і території: географія туризму (туристичне краєзнавство, країнознавство), організація туризму (основи туризмознавства, організація туристичних подорожей, організація екскурсійної діяльності, організація анімаційної діяльності, туроперейтинг); організація готельного, ресторанного господарств; організація транспортних послуг.

Процес підготовки фахівців здійснюється з врахуванням уніфікованих вимоги до змісту підготовки фахівців у сфері туризму, їх компетенцій для здійснення туристичної діяльності стандарту вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм», галузі знань 24 «Сфера обслуговування»: розроблено і затверджено освітні програми, які відповідають першому (бакалаврському) рівню національної рамки кваліфікацій вищої освіти: збір, аналіз і використання інформації для ефективного управління програмами та іншою діяльністю; студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання; використання процедур об'єктивного оцінювання знань студентів через використання різноманітних форм та видів моніторингу результатів навчання та сформованих компетентностей; забезпечення якості науково-педагогічних кадрів і розвитку науково-педагогічних кадрів, заохочення їхньої наукової діяльності; використання інноваційних технологій і методів викладання; постійне розширення навчальних ресурсів та підтримка студентів для належної професійної підготовки; відповідне і належне фінансування навчальної та викладацької діяльності); дотримання норм забезпечення якості освіти відповідно до принципу автономії закладу.

Отже, система підготовки кадрів для сфери туризму в Мукачівському державному університеті є багатоплановою, стрункою, гнучкою, мобільною, й

у максимально короткий термін спроможна реагувати на будь-які зміни на туристичному ринку.

УДК 338.49:338.48-52:793(477.87)(043.2)

КАСИНЕЦЬ О.В.,
Мукачівський державний університет

ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ РОЗВАЖАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Для туристів послуги розваг є невід'ємною частиною туристичного продукту. Розважальні послуги формують їх уявлення про сучасність туристичного ринку, впливають на підсумкове враження про якість проведеного відпочинку. На наданні послуг організації дозвілля, спеціалізується ряд підприємств, установ і організацій, що належать до різних галузей соціальної інфраструктури: будинки та палаци культури, клуби, концертні організації, театри, кінотеатри, музеї, бібліотеки, виставкові центри, тематичні парки, зоопарки, казино, фітнес-центри та інші. Активно розвивається інфраструктура ринку розважальних послуг в Закарпатській області.

Серед розважальних закладів поширеними є також дитячі та сімейні розважальні комплекси. Вони розміщуються в окремих приміщеннях (стаціонарних чи тимчасових) або ж функціонують як структурна складова іншого закладу (наприклад, торгово-розважального центру або музею). Зазвичай, дитячі й сімейні розважальні комплекси пропонують стандартний перелік дозвіллевих послуг, що обмежується наявністю ігрових автоматів й симуляторів для дітей, настільним хокеєм або футболом, дартсом, лабіринтами й повітряними гарматами, автодромом, телевізором або кінотеатром, дитячим кафе й піцеріями, комп'ютерами, гойдалками, боулінгом. Прикладами таких закладів в регіоні можуть бути дитячі розважальні центри: «Happy Boom Café», «Ігроландія», «Лего-простір Буксвіль», «Джин», «Morkva», «Peek-a-boo», «Пластилін» в Ужгороді; дитячий простір «Чіга-Біга», «Joj Land», «Play Room» «Happy Kits» у Мукачево.

Розважальні центри у системі торгівельних зон. Розважальна складова притаманна більшості функціонуючих та споруджуваних торговельних об'єктів сучасного суспільства, оскільки значно підвищує конкурентоспроможність і привабливість закладу: наприклад, торговельно-розважальний комплекс «Токіо» в Ужгороді, «Щодня» в Мукачеві.

Невід'ємною складовою дозвілля є організація відпочинку в парках, які пропонують великий асортимент послуг: творчі заходи, гольф, теніс, велосипедні прогулянки, плавання, екскурсії, гральні майданчики для дітей, культурно-мистецькі клуби, групи здоров'я. У парках використовуються

різноманітні форми організації дозвілля: вечори відпочинку для дорослих, ігрові конкурси, спортивні змагання, рекреаційні програми.

На сучасному етапі парки трансформуються у розважальні комплекси, що виконують різноманітні функції (просвітню, рекреаційну, соціальну, виховну, культурну, екологічну). Паркові комплекси пропонують великий асортимент дозвіллевих послуг: творчі заходи, гольф, теніс, велосипедні прогулянки, плавання, екскурсії, гральні майданчики для дітей, культурно-мистецькі клуби, групи здоров'я. У парках використовуються різноманітні форми дозвіллевої роботи: вечори відпочинку для дорослих, ігрові конкурси, спортивні змагання, рекреаційні програми.

Специфіка сучасних парків визначається тим, що вони розвиваються як поліфункціональні заклади комплексу дозвілля, поєднуючи природне середовище з технічними досягненнями, сприяють популяризації культури свого народу та культур народів світу на фестивалях, в ігрових конкурсах, карнавалах, видовищних шоу, національних святах, днях мистецтва, мережі харчування), охороні та збереженню навколишнього середовища, розвитку парків як туристичних центрів.

Парки постійно розвиваються й модернізуються, вдосконалюють перелік послуг і програми дозвілля, з'являються нові парки, використовуються сучасні технології. Зокрема, в Ужгороді на базі популярного парку «Підзамковий» відкрили канатний парк в обласному центрі Закарпаття. Мотузковий парк - це цілий комплекс різноманітних маршрутів з перешкодами, натягнутими над землею канатами, сітками, майданчиками. Кожен відвідувач може підібрати собі маршрут під силу.

Перший повноцінний аквапарк Косино, це комплекс водних басейнів із екстремальними гірками, у селі Косино Закарпатської області, робить відпочинок в Косино та Закарпатті ще цікавішим. Аквапарк Косино 6 водних гірок – довжина спусків становить 3 кілометри, висотою до 15 метрів; 4 басейни (загальною площею 1 100 м.кв.); три найвищих екстра гірки «метелик-монарх», «камікадзе» і «чорна діра»; дитяча аква-зона; 5 поверхів сервісу; ля любителів екстриму та гострих відчуттів – спуск у темряві 120-метрової «Чорної діри», вільне падіння в 71-метровому «Камікадзе», політ на 25-метровому «Метелику-бумерангу» та підкорення переплетеного потрійного «Твістеру»; дитяча аква-зона, це чудовий варіант для сімейного відпочинку; алея авіаторів з фруктових дерев; фудзона з національною кухнею; тераса «5-те небо».

Популярними стають розважально-відпочинкові комплекси. Серед основних принципів дозвіллевого обслуговування у розважально-відпочинкових комплексах Закарпаття можна назвати такі: індивідуальний підхід, комплексність в організації дозвіллевих заходів, систематичність проведення дозвіллевих заходів та їх цілеспрямованість, свобода вибору та добровільність участі, театралізація, синтез усіх видів мистецтв. Наприклад, Хутір «Деренівка», створений на базі санаторію «Деренівська купіль» – це

відпочинок з закарпатським колоритом. Для великих та малих компаній там передбачені альтанки з мангалом та чан – гірська SPA-атракція. Любителі риболовлі мають шанс спіймати в ставках коропа, білого амура, товстолобика та карася, яких самостійно можна приготувати на Хуторі. Фанатам активного відпочинку пропонують фітнес, тренажерний зал, два відкритих тенісних корти з системою покриття «Хард», міні-гольф та інші спортивні атракції.

Отже, враховуючи постійно зростаючі потреби туристів в оздоровленні, відпочинку та позитивних враженнях, в Закарпатській області спостерігається розвиток індустрії дозвілля і розваг.

УДК 640.4 (477.8)

ЛЕПКИЙ М. І.,
Луцький національний технічний університет
ДЕРКАЧ Ю. Ю.,
Мукачівський державний університет

ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ

На сучасному етапі існує необхідність комплексних інфраструктурних змін у регіонах, що приймають туристів, а для проведення таких змін необхідна оцінка існуючого стану основних елементів інфраструктурного забезпечення сфери гостинності. Зростання потужностей туристично-рекреаційної інфраструктури за рахунок залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій має стати одним із пріоритетних напрямків розвитку України.

Проблеми розвитку інфраструктурного забезпечення сфери гостинності представлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів: Боголюбова В.С., Вершицького А.В., Гринів Л.С., Кифяк В.Ф., Копач М.В., Кравців В.С., Кузик С.П., Орловської В.П., Смолій В.А., Школи І.М., Цибух В.І. Чорненької Н.В., Чудновського А.Д., Бойла Р., Інграма Х., Томаса П., Хікла У., Шектера К. та інших.

Розвиток сфери гостинності в Україні стримує недостатньо розвинена інфраструктура, яка повинна забезпечувати необхідні умови для надання послуг та відповідно високу якість обслуговування туристів. Стан інфраструктури ринку сфери гостинності України – один із вагомих факторів, що визначає результати роботи галузі та ступінь досягнення стратегічних цілей її розвитку. За рівнем розвитку інфраструктури сфери гостинності, що характеризує розвиток пропозиції на даному ринку, ступенем її концентрації можна робити опосередкований висновок про цінність даної території для туристів [4].

Інфраструктура сфери гостинності виконує функції забезпечення функціонування та взаємодії суб'єктів даної сфери та регулювання матеріальних, фінансових та інформаційних потоків. Інфраструктура відіграє значну роль у господарстві і в забезпеченні певних умов життєдіяльності населення будь-якого регіону. Вона не визначає спеціалізацію території, хоча

досить суттєво впливає на формування сфери гостинності. На відміну від матеріального виробництва, інфраструктура має досить чітко зумовлений територіальний характер, забезпечує функціонування підприємств, що визначають спеціалізацію галузі регіону.

В основу дослідження туристичної сфери гостинності вчені виділяють три парадигми: *системна*, яка дозволяє встановити порядок вирішення проблеми за допомогою системних понять (схема, компонент, елемент, структура, функція, організація); *процесуальна*, яка відтворює закономірні, послідовні зміни явища та форм його організації; *хорологічна*, яка дозволяє виокремити просторові зв'язки та взаємодії в межах території [3].

Важливим є проведення аналізу та оцінки стану сфери гостинності України, визначивши процеси та тенденції, що відбуваються в ній для реалізації комплексного продукту, стратегічного планування розвитку регіональної інфраструктури сфери гостинності, галузевих інвестицій, розвитку людських ресурсів. Необхідно скласти інформацію про наявність вказівників до основних об'єктів туристичної зацікавленості, санітарно-відпочинкових місць, транспортних вузлів, стоянок для туристичного автотранспорту. Актуальним є сприяння облаштуванню спусків, пандусів та інших засобів, необхідних для туристів з обмеженими можливостями, адже основна кількість туристично-рекреаційних об'єктів є недоступною для туристів з обмеженими можливостями, що суперечить гуманним засадам і нормам міжнародного законодавства.

Курортно-рекреаційні комплекси України мають велике національне та міжнародне значення. Заходи щодо покращення діяльності санаторно-курортних закладів повинні передбачати: удосконалення фінансово-економічних механізмів підтримки; відтворення та раціональне використання природно-рекреаційних ресурсів; можливе проведення роздержавлення та приватизації санаторно-курортних закладів; сприяння залученню інвестицій в розвиток відповідної інфраструктури; вихід на міжнародні туристичні ринки.

Результати дослідження сучасного стану готельно-ресторанної сфери в Україні свідчать, що саме від підвищення її розвитку, інвестування, в значній мірі залежить реальний стан туристичної інфраструктури в державі. Для ефективного функціонування готельно-ресторанної сфери сьогодні необхідно: гнучка система державного стимулювання цієї галузі; збільшення кількості засобів розміщення різних категорій з чіткою диференціацією; на державному рівні максимально підтримувати формування національних готельно-ресторанних ланцюгів, які впроваджують нові стандарти готельно-ресторанного сервісу.

Модернізацію сучасних рекреаційних центрів, відкриття нових курортів необхідно провести, опираючись на створення малих форм у сфері гостинності - сімейних готелів, пансіонатів, спеціалізованих закладів розміщення. У центрах туризму з відомими історико-архітектурними пам'ятками - замками, палацами, садибами та іншими об'єктами, створення мережі готелів, зокрема з

використанням приміщень зазначених об'єктів, сьогодні за відсутності будь-якої туристичної інфраструктури - важлива передумова їхнього туристичного освоєння [3].

Значні перспективи в Карпатському економічному районі має розвиток рекреаційного та готельного господарства. Необхідно провести реконструкцію і ремонт існуючих санаторіїв та пансіонатів, ліквідувати старі, непридатні для використання бази відпочинку, готелі та інші місця короткотермінового проживання і використати вивільнені площі для будівництва сучасних рекреаційних і туристичних комплексів. Зусилля повинні бути зосереджені на розвитку зони відпочинку та оздоровлення населення, де слід розвивати всі елементи інфраструктури, що сприяють охороні та раціональному використанню природно-рекреаційних територій [4].

Для покращання стану туристично-рекреаційного комплексу необхідна розробка заходів щодо створення мережі спеціалізованих об'єктів туристичної інфраструктури, розташованих поблизу національної мережі міжнародних транспортних коридорів, основних транспортних магістралей та туристичних маршрутів. Необхідно проводити роботи із реконструкції та удосконалення будівництва об'єктів туристичної інфраструктури. Вкрай потрібна розбудова перспективних туристично-рекреаційних територій. Необхідний розвиток сільського зеленого туризму, який дасть можливість приймати туристів у місцевостях з наявною туристичною інфраструктурою, але слабо розвинутою базою розміщення. Зробити більш розповсюдженими такі активні види відпочинку як пішохідний туризм, велотуризм, кінний туризм, рафтинг, пара- та дельтапланеризм, спелеотуризм тощо. Розширити мережі туристично-інформаційних центрів в усіх регіонах держави.

Література

1. Концепція створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні. - Затверджено Постановою КМУ від 4 серпня 1997 р. № 821 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /www.zakon.gov.ua3.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2010 р. № 2068-р «Концепція державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2022 роках»/ Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.

3. Андрущенко К. А. Розвиток виробничого інфраструктурного комплексу в національній економіці: науково-теоретичні засади, методологічні основи, механізми економічного регулювання: монографія / К. А. Андрущенко. - К. : ТОВ «ДКС Центр», 2014. - 420с.

4. Виклюк Я.І. Методи побудови густоти потенціального поля рекреаційної привабливості території / Я.І. Виклюк, О.І. Артеменко // Штучний інтелект. - 2009. - №2. - С.151-160.

РОЛЬ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ У ДОСЛІДЖЕННІ РЕГІОНУ

Значення туристсько-краєзнавчої роботи полягає у всебічному вивченні природно-економічних та соціально-історичних умов розвитку рідного краю, дає можливість вивчити інтереси відвідувачів, участь у суспільно-корисній роботі, формує пізнавальний інтерес до краєзнавчих знань, а через них - і до історії та географії краю. Створюються умови для творчого, інтелектуального та фізичного розвитку молоді, впроваджуються нові форми та методи організації дозвілля та задоволення потреб шляхом участі у пошуково-дослідницькій, туристсько-краєзнавчій, художній, декоративно-прикладній та інших видах творчості. До напрямків даної роботи відносять збереження матеріальних пам'яток, збір аудіо - та відео - спогадів, складання родоводів тощо.

Питання залучення молоді до туристсько-краєзнавчої роботи знайшли своє відображення в численних наукових дослідженнях (Є. Балашова, Є. Бойко, А. Вербицького, Г. Пустовіт, Т. Філіпчука та інших). У цьому аспекті заслуговують на подальше вивчення та впровадження в сучасну освітню практику прогресивні ідеї, викладені в педагогічній системі видатного українського педагога В. Сухомлинського. При складанні туристських етнографічних маршрутів, у т.ч. за допомогою он-лайн технологій, надзвичайно корисним є досвід педагога про спілкування в природі, важливість її пізнання, шанобливого ставлення.

З огляду на те, що значна частина території України - Закарпаття - тривалий час була штучно відірвана від решти території України і перебувала у складі Австро-Угорської імперії, неабиякий інтерес становить питання розвитку краєзнавчого руху на її теренах. Закарпатське краєзнавство має славне минуле й традиції. Аналіз доступних архівних матеріалів періодичних видань свідчить про існування численних науково-краєзнавчих праць наших попередників. До наших днів зберігає свою наукову цінність ряд історичних праць з дослідження окремих проблем історії Закарпаття, Галичини і Буковини Якова Головацького. Він подорожував по Галичині, Західному Поділлі, Буковині й Закарпатті. Результати його досліджень, зібрані під час етнографічних екскурсій у 30-40-х роках, відображені в чотирьох книгах збірника «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (1878 р.) [4].

З часу отримання незалежності України створено умови для розвитку краєзнавства, спостерігаються активні процеси з формування національного гуманітарного середовища. Значну роль у реалізації цих завдань відіграло формування української наукової школи, відкриття в інституті історії України відділу проблем регіональної історії, поновлення Всеукраїнської спілки краєзнавців на чолі з академіком Національної академії наук України П.Т.

Тронею. Сприяли активізації краєзнавчої роботи всеукраїнські краєзнавчі проекти – підготовка і видання Книг пам'яті, Книг скорботи, томів «Реабілітовані історією», «Зводу пам'яток історії і культури» [5].

Значну роль в організації краєзнавчого руху відіграють експедиції, конференції, форуми, змагання, конкурси, акції, що запроваджені Міністерством освіти і науки України, Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді та Всеукраїнською спілкою краєзнавців. В контексті їх здійснення спостерігаються процеси національного самопізнання, залучення учнівської та студентської молоді до вивчення витоків власної історії та культури.

Вивчаючи природу, пам'ятки історії чи культури, працюючи з літературними, музейними чи архівними документами, молоддю набуваються знання про свій край, оволодівають певними практичними вміннями і навичками, роблять власні відкриття імен, подій, фактів, процесів і явищ, систематично прилучаються до посиленої суспільно корисної праці, виконують доручення дослідницько-інформаційного характеру від базових господарств, наукових установ, громадських організацій.

Організаційною формою краєзнавчої роботи, став Всеукраїнський рух молоді "Моя земля - земля моїх батьків". Були запропоновані напрями діяльності, такі як "Мій рідний край - моя історія жива", "Рідна мова - пісня солов'їна", "Ой роде наш красний", "Струни серця", "Кришталеві джерела". Орієнтований на пізнання культурно-історичної спадщини українського народу, рух сприяє засвоєнню цілісної картини життя локально малих територій, як генетичної єдності "природи-історії-суспільства". Практична реалізація ідей руху відбувається у формі Всеукраїнських експедицій "Краса і біль України", "Мікротопоніми України", "Сто чудес України" та низки місцевих заходів. Відтепер об'єктом краєзнавчих досліджень стає людина, її матеріальна, духовна культура в єдності з природою і соціально-економічним оточенням. Розвиваючись на якісно новій методології, краєзнавча робота розкриває об'єктивні процеси розвитку суспільства у сфері найближчого спілкування. Рідна мова, історія, природа, мистецтво, символіка, родинно-побутова культура і традиції, що склались у етнокультурному середовищі, близькому для сприймання, сприяють кращому засвоєнню як особистих так і національних цінностей [4].

За Закарпаттям закріпився стійкий імідж одного з найбільш привабливих і престижних туристичних регіонів держави для дослідження туристсько-краєзнавчої роботи. Урізноманітнення механізмів здійснення туристсько-краєзнавчої роботи відбувається шляхом створення інноваційного туристського продукту, розробкою нових туристських маршрутів і залучення нових об'єктів і територій. Пріоритетність розвитку туристсько-краєзнавчої роботи на території Закарпаття зумовлюється такими чинниками: - вражаюча недоторкана природа, значний туристсько-рекреаційний потенціал; - географічна близькість до ринків

Центральної Європи; - міста з історичною спадщиною, значна кількість сіл зі зразками місцевої архітектури; - збережена екокультурна самобутність краю.

Дослідження Закарпаття розпочалося в кінці 18 століття (Й. Базилович). У 19 столітті Лучкай створив 6-томну фундаментальну працю «Усторія карпатських русинів», використав архівні матеріали Мукачівської греко-католицької єпархії, наукової бібліотеки італійського міста Лукка, давньоруські та угорські літописи. Археологічні дослідження у 20 столітті провадили Т. Легоцький, Й. Янкович, Я. Пастернак. Етнографічні та демографічні матеріали збирали і досліджували І. Верхратський, В. Гнатюк, С. Томашівський, а закарпатські говори розробили О. Брех, І. Панькевич, Г. Геровський та інші [3]. У 1920-30-их рр. здобутки студій на Закарпатті друкувалися в Наукових Записках Товариства «Просвіти» в Ужгороді, в журналі «Карпатський Світ». З кінця 19 століття існує в Мукачеві історичний музей ім. Легоцького (переважають археологічні знахідки), а в 1920-их рр. починає діяти краєзнавчий музей в Ужгороді, що містить історичні та етнографічні експонати. Починаючи з 2000 року на базі Центру туризму працює Міжнародна еколого-археологічна експедиція „Замки Закарпаття” на волонтерських засадах. Основне її завдання – реанімація пам’яток замкової архітектури Закарпаття як туристсько-екскурсійних об’єктів.

Звернення до туристсько-краєзнавчої спадщини краю – це об’єктивна потреба часу, яка спонукає по-новому й неупереджено оцінити їхній науковий доробок, що дає можливість ширше досліджувати історико-культурну спадщину краю.

Література

1. Всеукраїнська спілка краєзнавців: від «А» до «Я» / Упоряд.: О.Г. Бажан, А.А. Ситник. – К., 2001. – 91 с.
2. Дем’янчук Г. С., Дем’янчук В. Г., Дем’янчук А. Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. – К., 2006.
3. Енциклопедія українознавства / Гол. ред. проф. В. Кубійович. – Львів: НТШ, 1993, т.2. – С.583-589; т.3. – С.1189.
4. Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи: Науковий збірник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. – 232 с.
5. Тронько П. Т., Прокопчук В.С. Український комітет краєзнавства: історія становлення й наслідки діяльності // Краєзнавство. – 2010. – № 1/2. – С. 76–96.

УДК [338.48-53:338.48-6]:001.895(043.2)

МАКСЮТОВА О.В.,
Мукачівський державний університет

ІННОВАЦІЙНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Інноваційна діяльність є необхідною у багатьох сферах підприємництва, в тому числі і в галузі туризму. Туристично-рекреаційна сфера, яка стрімко розвивається, потребує нових тенденцій для розвитку і зростання, а також у

впровадженні інновацій з метою виявлення власних конкурентоспроможних показників на туристично-рекреаційному ринку.

Необхідність в зацікавленості туристичних груп своєю діяльністю є гарантією доходу і стабільного розвитку туристичного бізнесу. Інновації в туристичній діяльності сприяють появі нових ідей, продуктів і послуг на ринку, що дозволяє сервісу виходити на більш високий ступінь розвитку. Постійно зростаючі потреби туристів, а також висока насиченість туристичного ринку ставлять перед туристичними організаціями необхідність постійного пошуку нової продукції в сфері туризму, відкриття нових туристичних напрямків. Таким чином, можна стверджувати про необхідність впровадження інноваційного шляху розвитку індустрії туризму.

Крім економічного ефекту впровадження інновацій в індустрії туризму має також і соціальну значимість, що сприяє поліпшенню умов праці (організаційні інновації), а також реалізацію комерційного потенціалу (продуктові інновації). Необхідність переходу на інноваційний шлях розвитку індустрії туризму обумовлюють невисокі показники розвитку туристичної галузі, а також низькі темпи розвитку індустрії туризму. До основних причин слід віднести:

- ✓ нестабільність бюджетної, а також податкової політики;
- ✓ слабкий розвиток туристичної інфраструктури;
- ✓ відсутність повної нормативно-правової бази в туризмі;
- ✓ недостатня увага держави по відношенню до туристських об'єктів;
- ✓ неефективність реалізації інноваційних програм розвитку туризму

в регіонах.

В більшості українських регіонів прийняті та реалізуються основні програми з розвитку туристично-рекреаційної сфери. На перший план виходять оцінка ефективності діючих програм розвитку туризму в регіонах і визначення короткострокових завдань по їх коригуванню з метою підвищення ефективності. Варто відзначити, що туристично-рекреаційна індустрія як сфера, що включає в себе інноваційні процеси та підприємницьку діяльність, є найбільш важливим елементом вдосконалення регіонів України, у яких відсутні певні ресурси для активного зростання інших галузей господарства.

Результативність стратегічних програм розвитку туризму проявляється як на рівні держави (створення нових робочих місць, збільшення податків, залучення інвестицій), так і на рівні регіону (зниження соціальної напруженості, вирішення питань екологічної безпеки, поліпшення інфраструктури). Загальна оцінка результативності використання туристичного потенціалу регіону повинна відображати показники, що характеризують виробничу структуру, інвестиційну та інноваційну діяльність, а також економічні показники: балансовий прибуток, виручку від реалізації продукції, рентабельність.

Таким чином, одним з важливих індикаторів оцінки результатів стратегічних програм у сфері туризму є показники прибутковості сфери.

РИНОК СУВЕНІРНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Туризм, як фактор міжкультурної комунікації, сприяє збереженню культурної спадщини та традицій країн і народів, стимулює розвиток і відродження їх промислів, відновленню та збереженню культурно-історичних пам'яток. У своєму розвитку він активно використовує емоційно-візуальний продукт, який формуються під час подорожей до найунікальніших куточків та подовжує відчуття перебування у місцях відпочинку через придбання на згадку сувеніри. Сувенірна продукція є складовою маркетингової промоції території, виступає предметом брендингової діяльності в туризмі. Сувенірна продукція з символікою регіону, дрібнички, дизайнерські вироби, товари масового виробництва, унікальні витвори мистецтва, ідентифікує регіон у спогадах туристів. Тому питання туристичної ідентифікації території через сувенірну продукцію залишається актуальним.

Спеціалізовані предмети на згадку про перебування у тій чи іншій країні, спогад про природні та культурно-історичні об'єкти мають значну популярність. Такими предметами є сувеніри. Їх використовують в різних контекстах: як предмети, які про щось нагадують, як елементи дизайну, тому виділяють досить широкий спектр сувенірної продукції – починаючи від невеликих промо-сувенірів і закінчуючи великими бізнес-подарунками.

Великим попитом у туристів користуються сувеніри, в яких відображаються елементи історичної та культурної спадщини регіону.

Сувенір, привезений на згадку з місця відпочинку, можна розглядати, як: 1) предмет, що вказує на статус того, хто придбав його, 2) специфічний об'єкт, що залишається на згадку про подорож; 3) специфічні об'єкти, що слугують предметом нагадування певних подій чи спогадів.

З розвитком масового туризму сувенір перетворився на обов'язковий атрибут, без якого не повертаються з мандрівок.

Закарпатська область є одним із найбільш перспективних туристичних регіонів країни. Вигідне географічне положення, межування з країнами Європи, етнічна строкатість населення регіону є факторами розвитку виробництва сувенірної продукції та сувенірного бізнесу. Автентичні закарпатські сувеніри користуються чималим попитом у туристів, адже є авторськими, самобутніми, сучасними та «інтернаціональними», вони прив'язані до закарпатської автентики, передають темперамент, дух, колорит і архетип місцевості їх виготовлення.

Сувенірні вироби закарпатських майстрів можна придбати на ринках, у сувенірних крамницях, сувенірних ятках туристичних локацій. Діючими «сувенірними ринками» області, де можна ознайомитися з асортиментом сувенірної продукції регіону, є площа Театральна (м. Ужгород) – тут можна

придбати сувеніри і твори закарпатського мистецтва; центр міста, туристичні локації в замках «Паланок» у м. Мукачеві; і замок «Сент-Мікловш»; палаці графа Шенборна (санаторій «Карпати») у с. Чинадієво Мукачівського району – сувенірна продукція на будь-який смак і вподобання туристів; центр українського лозоплетіння у с. Іза (Хустський район), де можна придбати вироби з лози – декоративні предмети, меблі, предмети побуту, домашню оздобу та пройти майстер-клас з лозоплетіння; с. Вишково (Хустський район) – де можна придбати унікальні сувеніри з обгорток кукурудзяних качанів – кошики, жіночі сумки та взяти участь у їх виготовленні. Крім того, виготовляють, продають сувеніри та проводять майстри-класи з різних видів ремесел на ринках Рахова, Ясіня, Драгобрата, Кобилецької Поляни, Чорної Тиси (Рахівський район). Мобільні сувенірні ринки працюють на територіях майже усіх санаторіїв Закарпатської області. Презентують регіон стаціонарні ринки, ятки та спеціалізовані сувенірні крамниці на Яблуницькому, Верецькому, Ужоцькому перевалах області.

Окрім традиційних закарпатських сувенірів кожний район Закарпатської області пропонує сувеніри, виготовлені народними майстрами за традиціями, які сформувалися під впливом історичних, природних і етнографічних особливостей території. Так, наприклад, у селах Рахівського району (Кваси, Кобилецька Поляна, Великий Бичків, Луг) особливою популярністю користуються ліжникарство, ткацтво, різьбярство, вишивка, килимарство, писанкарство, дерев'яна коренепластика, виробництво кам'яних паціорків (намиста); у селах Іршавського району (Арданово, Дунковиця, Боржавське, Довге, Кушниця) – килимарство, вишивка; селах Хустського району (Іза, Липча, Березово, Липецька Поляна, Олександрівка) – лозоплетіння, бондарство; у селах Міжгірського району (Голятин, Майдан, Келечин, Колочава, Синевир) – вишивка, ткацтво, писанкарство; у селах Тячівського району (Усть-Чорна, Тарасівка, Тересва, Буштино, Ганичі, Угля) – бондарство, карбування на металі, вишивка, в'язання, різьблення); у селах Берегівського району (Яноші, Гать, Варієво, Слобода) – гончарство, різьблення, вишивка. Мукачівщина популярна неповторною угорською вишивкою скатертин і рушників, Ужгородщина славиться добронськими віниками найрізноманітніших розмірів. У цих населених пунктах збереглися автентичні традиції щодо виробництва сувенірів народними майстрами, зокрема, щодо гончарства, ткацтва, художньої обробки дерева.

Ринок сувенірної продукції формує позитивний образ території та є одним із факторів її репрезентування та популяризації Закарпатської області серед вітчизняних та іноземних туристів. Разом з тим, розвинуте виробництво сувенірної продукції є брендом і складовою туристичної привабливості території. Під час подорожей регіоном туристи мають широкі можливості для придбання сувенірної продукції на сувенірних ринках, у сувенірних крамницях, на ятках поблизу основних туристичних локацій, або ж виготовити їх власноруч на майстер-класах.

Для подальшого функціонування ринків сувенірної продукції в області доцільним є залучення у виробництво сувенірної продукції місцевих умільців, її урізноманітнення, проведення комплексної оцінки осередків виробництва сувенірів і формування мережі продажів сувенірів на основних туристичних локаціях регіону.

УДК 332.1-043.86:[338.48+640.412+640.43](043.2)

МОЛНАР-БАБЛЯ Д. І., КОГУТ Д. О.,
Мукачівський державний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Одним з найбільш привабливих і перспективних регіонів з точки зору розвитку туризму в Україні є Закарпаття. Край має унікальне прикордонне географічне розташування та багатий природний й етнокультурно-ресурсний потенціал, що забезпечили області визнання найбільш перспективної рекреаційної зони Європи з можливістю цілорічного (позасезонного) обслуговування туристів. Основною метою маркетингової стратегії розвитку туризму є створення високоефективного конкурентоспроможного туристичного комплексу, що забезпечує широкі можливості для обслуговування українських та іноземних громадян, а також робить значний внесок у розвиток економіки країни. Для того, щоб реалізувати цю стратегію у сфері туризму, необхідно створити організаційну структуру, спроможну здійснювати пошук необхідної інформації, забезпечувати її узгодження між фірмою та оточенням, а також приймати раціональні рішення, пов'язані з функціонуванням підприємств на ринку. [1]

До туристичної інфраструктури належать заклади громадського харчування, проживання, санаторії, курорти, пансіонати, туристичні підприємства, бази відпочинку та інші. Наприклад, станом на 2018 році в регіоні юридичними особами та фізичними особами було створено 228 таких підприємств (у 1,5 рази більше порівняно з попереднім роком), у тому числі 147 готелів, 66 туристичних баз, кемпінги, 12 мотелів, 2 хостели, 1 гуртожиток для приїжджих. За функціональною структурою підприємства, як і раніше, готелі залишалися найпоширенішими. У 2018 р. у готелях та аналогічних засобах розміщення нараховувалося 4828 номерів, найбільшу частину з них (53,5% складала номери першої категорії, а номери вищої категорії 16,0% від загального номерного фонду, темп розбудови був досить хорошим, і таким залишався до пандемії.[5] Однак наявний потенціал реалізований недостатньо насамперед через відсутність повноцінної, адаптованої до ринкових умов державної політики розвитку вітчизняного туризму, через низьку його економічну ефективність, що зумовлює виникнення низки проблемних питань в даній сфері.[1]

Спостерігається також певна активізація процесів розбудови туристичної інфраструктури області. Так, в останні роки було збудовано сучасні санаторні комплекси «Теплиця», «Термал-Стар», «Карпатія», «Квелле Поляна», «Сузір'я», «Боржава», «Гірська Тиса», «Синяк», а також туристично-рекреаційні та готельно-ресторанні комплекси «Reikartz Карпати», «Ренесанс», «Червона рута», «Богольвар», «Воєводино», «Водограй», «Карпатський мисливець», «Континент», «Унгварський», які користуються значним попитом серед відпочиваючих. Поступово розвивається також інфраструктура вздовж основних транспортних магістралей, починаючи з пунктів перетину державного кордону і до кордонів з іншими областями України. Серед об'єктів, які входять до цієї інфраструктури, найкраще вирізняються такі готельні та мотельно-ресторанні комплекси: «Chalet» (Свалявський район), «Наталі» (Воловецький район), «Червона гора» (Мукачівський район), «Європа» (Ужгородський район), «Гелікон» та «Фемелі».[1]

Сьогодні по країні на другому місці за популярністю серед внутрішніх туристів після морів – Західна Україна, на третьому – столичний регіон та, власне, Київ.

Туризм на Закарпатті має усі можливості для розвитку. Не зважаючи на позитивні аспекти, все ж таки є і проблеми.

Аналіз динаміки розвитку туризму досліджуваної території дає можливість виокремити сильні та слабкі сторони, що характеризують туристичну діяльність. До сильних сторін відносимо: вигідність геополітичного розташування Закарпатської області, транскордонні зв'язки; перетин міжнародних транспортних шляхів (автомобільних, залізничних, повітряних); різноманітність природних ресурсів, які забезпечують розвиток різних видів туризму круглорічно; зосередження значної кількості історико-архітектурних і культурних об'єктів на досліджуваній території; організація та проведення різнопланових фестивалів та міроприємств;

До слабких сторін відносимо: низький рівень транспортної інфраструктури; незадовільний стан туристичних об'єктів; робота туристичних фірм на виїзний туризм, а не на розвиток внутрішнього туризму; недостатність інформаційно-маркетингового забезпечення просування туристичних та інвестиційних можливостей у сфері туризму та рекреації Закарпатської області; неналежний рівень підготовки висококваліфікованих кадрів у туристичній діяльності. [2]

Отже, специфіка готельного та ресторанного бізнесу полягає у неможливості його функціонування окремо від інших галузей і тісно є пов'язано з туризмом. Тому важливим питанням розбудови туристичної інфраструктури в області є збільшення кількості закладів розміщення, ресторанного сервісу, торгівлі, послуг зв'язку, транспорту та ін.[4] Також потрібно покращувати суміжну локальну інфраструктуру розбудовувати дороги та різні об'єкти. Взагалом потрібно на рівні влади запроваджувати програми розвитку туризму в регіоні, залучати інвесторів та підтримувати внутрішній

туризм. Приведення якості туристичних послуг до міжнародних стандартів, впровадження нових видів і форм діяльності має стати пріоритетним напрямком розвитку туристської та готельно-ресторанної сфери, що дозволить повніше задовольняти потреби туристів та збільшити їх потік в регіоні.

Література

1. Габчак Н.Ф./ Слабкі та сильні сторони розвитку туристичної галузі Закарпатської області; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/gabchak5.htm
2. Олександр Куницький/ Економіка / Як пандемія вплинула на внутрішній туризм в Україні; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/yak-pandemiia-vplynula-na-vnutrishnii-turyzm-v-ukraini/a-57063848>
3. Сизоненко В.І., Миронов Ю.Б. / Проблеми та перспективи розвитку туризму на Закарпатті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://kerivnyk.info/2016/12/syzonenko.html>
4. Маслиган О.О., Тихомірова І.С./ Готельно-ресторанне обслуговування туристичного Закарпаття; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/maslygan.htm

УДК 338.46:[930.85+338.483.12]-049.34(043.2)

П'ЯТКА Н.С.,
Мукачівський державний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ, ТУРИЗМУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Історико-культурні пам'ятки, зокрема унікальні, створюють чимало переваг для розвитку туризму, передусім - міжнародного. У найвигіднішому становищі перебувають країни, де поєднуються фізико-географічні чинники розвитку та розміщення з наявністю унікальних історико-культурних пам'яток (Італія, Греція, Єгипет, Хорватія, Туреччина, Мексика, Таїланд та ін.). Україна вирізняється наявністю унікальних історичних пам'яток. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО ввійшли Софійський Собор із прилеглими монастирськими спорудами, Києво-Печерська лавра та історичний центр Львова. Ще два об'єкти мають транскордонний статус - це Геодезична дуга Струве та букові праліси Карпат. Такий скромний перелік не відображає повністю значення України у світовій цивілізації. Тому необхідно номінувати до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО десятки історико-культурних об'єктів - від Чернігова до Кам'янця-Подільського, від Криму до Канівського заповідника, від "Кам'яних могил" Запорізької області до резиденції буковинських митрополитів у Чернівцях та ін.

Унікальність історико-культурних пам'яток у розвитку туризму полягає не лише в повсюдному їх розміщенні й доступності для огляду туристами, а насамперед у впливі на морально-естетичний та культурний розвиток людини. Геополітичні чинники суттєво позначаються на прийнятті рішень із організації міжнародних поїздок. Тут необхідно враховувати політичну ситуацію, її стабільність, відсутність конфліктів, ставлення населення до іноземних

туристів, політичну культуру й аж тоді приймати рішення про відвідування цієї чи іншої території, країни, регіону. Результати дослідження підтверджують і те, що в групі соціально-економічних чинників, які формують потребу в туристичних мандрівках, чільне місце посідають реальні доходи (грошові можливості регулюють мету споживання), бюджет вільного часу (необхідна умова реалізації подорожі), рівень освіти, професія і навіть соціальний стан.

Друга група факторів вказує на те, що обсяг туристичних потреб і його динаміка залежать передусім від загальної чисельності населення, тобто демографічної ситуації. І насамперед - від режиму відтворення населення, віку, статі, сімейного стану 3-поміж соціально-психологічних чинників істотно впливають на особистість потенційного туриста спосіб життя, стереотип поведінки у вільний час, традиції населення, його ментальність. На формуванні потреб потенційного туриста можуть суттєво позначатися природно-географічні чинники, а саме - стан навколишнього середовища та місце проживання. За умов інтенсифікації виробничих процесів, екологічної напруги туристичні послуги повинні охопити і міське, і сільське населення. Однак тривалий час відпочинок у громадській думці фіксувався як атрибут переважно міського населення. Наприклад, серед робітників - "маятникових мігрантів", котрі мешкали у сільській місцевості, а працювали в місті, за активний відпочинок на маршруті вихідного дня та в період відпустки висловились відповідно лише 4 % та 6 %. Безперечно, туристична рухливість міського населення значно більша, ніж сільського, та й міські умови життя спричиняють потребу в активному відпочинку на природі. Згадаймо, що на початку ХІХ ст. у містах проживало всього 3 % населення світу, вже через 100 років - 13, а через 200 (початок ХХІ ст.) - приблизно 45 %. Тобто у наші дні в містах сконцентровано майже 3 млрд. міських поселенців Землі, туристичні потреби та їх обсяги в сучасному світі переважно зумовлені: підвищенням добробуту населення, суспільства; збільшенням тривалості вільного часу; зростанням загальної кількості населення; ментальними особливостями населення; природно-кліматичними умовами проживання, екологічним станом навколишнього середовища.

Отже, 3-поміж чинників, що визначають потреби в туризмі й істотно впливають на вибір його видів, вирізняються найперше соціально-економічні, зокрема рівень добробуту суспільства, що пов'язано з можливістю збільшення витрат на туризм та організацією вільного часу. Всі інші чинники хоч і не є другорядними, але й не визначальними у їх формуванні.

Державне регулювання розвитку сфери туризму за допомогою економічного механізму має здійснюватися на всіх рівнях керування – регіональному, міжрегіональному, місцевому. У взаємодії «державне регулювання – ринок» первинною ланкою є ринок, а державне регулювання є інструментом, що забезпечує загальні умови його існування, вирівнює стартові умови його суб'єктів та усуває, по можливості, негативні вияви ринкової стихії. Специфіка регіонів визначає можливість використання у кожному конкретному

випадку для регулювання розвитку сфери туризму певного набору методів, важелів і стимулів, що зумовлені на державному рівні, але відповідальність за формування й ефективно їхнє використання покладається на регіональні органи влади.

УДК 338.48

ПАПІ В.В., КОРДА Ю.В., МАСТЯК А.Ю.,
Мукачівський державний університет

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ КРАЇНИ

Проблема конкурентоспроможності є одним з важливих аспектів розвитку ринкової економіки країни. Безумовно, успіх як регіону, так і країни в цілому, визначається конкурентоспроможністю окремих суб'єктів господарської діяльності. Саме тому вирішення будь-яких національних проблем повинно починатися зі змін на рівні основної ланки економіки – підприємницької сфери.

У сформованих умовах жорстокої конкуренції, для підприємств будь-якої сфери діяльності необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності є використання в господарській практиці маркетингових принципів та інструментів. Особливе місце в управлінні маркетингом займає проблема оцінки конкурентоспроможності підприємства [1].

Конкурентоспроможність туристської дестинації визначається на основі положення про те, що чим більше конкурентоспроможних підприємств індустрії гостинності розташоване на території туристичної дестинації, тим з більшою впевненістю можна говорити про конкурентоспроможність дестинації в цілому.

Метою дослідження є створення методичних основ системи управління чинниками підвищення конкурентоспроможності туристичної дестинації на основі розвитку підприємництва.

Аналіз показав, що на регіональному рівні економіки напрямки державного управління розвитком туризму в основному знаходяться в площині вирішення завдань прискореного розвитку туризму шляхом вдосконалення механізмів державного регулювання даної сфери, а також укладення двосторонніх і багатосторонніх угод про співробітництво в сфері туризму та інвестиційної діяльності. Разом з тим такий підхід до розуміння ролі держави в розвитку туристичної індустрії та виконуваних ним функцій, а також ролі туризму в соціально-економічному розвитку регіону багато в чому спрощений.

Стрімкий розвиток інтернет технологій та впровадження засобів автоматизації обліку роблять туристську індустрію сферою міжнародних інформаційних технологій і процесів. Туризм це підприємницька діяльність і галузь економіки невиробничої сфери, підприємства та організації якої

задовольняють потреби туристів в матеріальних і нематеріальних послугах. Основна мета туризму полягає в забезпеченні повноцінного і раціонального відпочинку, що відповідає всім очікуванням клієнта [2].

Туризм можна класифікувати за різними критеріями: за метою поїздки, способом пересування в залежності від використовуваного виду транспорту, термінів поїздки, сезонності, рівня організації, за демографічним і соціальним складом учасників поїздки, принципом оплати і т. д. Така класифікація туризму має важливе практичне значення, оскільки дозволяє вирішувати проблеми його територіальної організації, планувати розвиток матеріальної бази, виявляти попит і формувати ринок туризму, виробляти і реалізувати туристичний продукт. Для забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу велика увага приділяється вдосконаленню системи показників, необхідної для проведення всебічного аналізу туризму як окремої галузі в сфері послуг, з метою виявлення резервів, поліпшення технології виробництва і організації праці, а також підвищення якості обслуговування.

У зв'язку з цим важливе місце в дослідженні займає аналіз системи показників конкурентоспроможності, оскільки підвищення рівня туристичного бізнесу - найважливіший напрям інтенсивного розвитку економіки, джерело економічного зростання та ефективності суспільного виробництва в цілому [3].

Отже, необхідно детально аналізувати існуючу систему показників конкурентоспроможності та функціонування туристичного ринку в цілому, чітко класифікувати методи визначення показників конкурентоспроможності, а також на базі сформульованих основних принципів побудови розробити систему показників конкурентоспроможності відповідно до основних вимог, що пред'являються до якості туристичного продукту. Слід пам'ятати, що найбільш важливим показником конкурентоспроможності туристичної компанії є відповідність туристичного продукту очікуванням клієнта, гарантія безпеки і надання всіх заздалегідь оплачених послуг.

Література

1. Агафонова Л.Г. Визначення конкурентоспроможності туристичного продукту. Стратегія розвитку туристичної індустрії та громадського харчування. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 25-26 жовтня 2006 р. м. Київ: КТЕУ, 2006. С. 430-434.
2. Економіка туризму: теорія та практика. М.П. Мальська та ін. Київ: Центр учбової літератури. 2014. 544 с.
3. Жовновач Р.І. Про впорядкування факторів формування конкурентоспроможності підприємства. Журнал Класичного приватного університету. 2011. Вип. 3. С. 15-18.

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

В даний час зростає важливість використання математичних методів в аналізі економічних процесів, що пов'язано як з можливістю доведення й обґрунтування теоретичних концепцій, так і кількісної оцінки економічних взаємозв'язків.

В умовах інформаційної революції та сучасного розвитку інформаційних технологій економіко-математичне моделювання отримує додаткові можливості застосування моделей на реальних даних. Інформаційні та економіко-математичні моделі є основою для інформаційної і аналітичної компонент, що виконують різні функції: інформаційна компонента відповідає за інформаційне наповнення, доступність даних, а сукупність економіко-математичних моделей аналітичної компоненти визначає інтелектуальність обробки даних.

Сьогодні доводить необхідність не тільки подальшого розвитку математичного апарату для економічних досліджень, але й обґрунтовує необхідність застосування математичних методів і інструментальних засобів для підвищення ефективності управлінських рішень.

Різноманітні економіко-математичні методи і моделі широко застосовуються в мікро- та макроекономічному аналізі [1-5].

Так, для вирішення задач економічного зростання, котрі призначені для довгострокового аналізу макроекономічної рівноваги, використовуються методи статичної та динамічної оптимізації в безперервній або дискретній постановці.

Розв'язання моделей загальної економічної рівноваги, котрі базуються на теорії реального ділового циклу та широко використовуються для аналізу причин і наслідків циклічних коливань, зокрема центральними банками для дослідження наслідків застосування різних інструментів грошово-кредитної політики, базуються на методі калібрування, що включає імовірнісні підходи і імітаційне моделювання.

Теоретико-ігровий підхід можливо використовувати при моделюванні макроекономічної політики, зокрема бюджетно-податкової політики.

Потребують значної уваги сучасні підходи до вирішення проблеми невизначеності при прийнятті економічних рішень.

Теорія ймовірностей і математична статистика є основою страхової справи. Математичні моделі в страхуванні застосовуються в різних напрямках бізнесу [1; 2]: моделі індивідуального і колективного ризику в особистому

страхуванні, моделі числа страхових подій та моделі розміру страхових претензій в особистому страхуванні, в страхуванні майна та перестраховуванні.

Для кожного типу контракту в перестраховуванні використовуються різноманітні математичні моделі. Так, моделювання функції розподілу сумарного ризику та моделювання сукупності претензій за допомогою генератора випадкових чисел застосовуються для визначення розміру страхового відшкодування, коли існують залежності між змінними або необхідно врахувати такі чинники, як періодичність страхових випадків, інфляцію, декілька напрямків бізнесу. Математичні моделі в страхуванні допомагають спрогнозувати фінансовий потік з урахуванням ризику виникнення страхового випадку [1; 2; 3].

Актуальним напрямком є застосування математичних моделей страхування ризиків природних катастроф. У міжнародній практиці математичні моделі досить давно застосовуються в страхуванні ризиків катастроф. Це пов'язано з тим, що збиток від катастроф природного характеру досить високий, і компенсації здійснюються з державного бюджету. Розробка математичних підходів до страхування цього виду ризиків дозволяє розділити відповідальність між усіма учасниками [1; 2; 3].

Ефективний ризик-менеджмент інвестиційно-інноваційної діяльності також неможливо здійснити без застосування сучасних математичних методів та моделей. До традиційних кількісних модельних інструментів, що застосовуються для оцінки ризиків інвестиційного проекту відносяться аналіз чутливості, сценарний підхід, імітаційне моделювання. Набувають подальшого розвитку нетрадиційні підходи в ризик-аналізі: методи нечіткої математики, концепція ризику як ресурсу, метод планування експерименту, опціонний підхід.

Методологія комплексного сучасного ризик-менеджменту інвестиційно-інноваційних проектів, котра побудована з використанням економіко-математичного інструментарію, дозволяє здійснити визначення небезпек, виконати аналіз та оцінку ризикованості, що є основою для запобігання виникнення та/або розробки заходів щодо зниження ступеня ризику протягом життя проекту та розподілу можливих збитків від ризику між учасниками проекту.

Застосування математичних методів та технологій дозволяє ефективно розв'язувати задачі моніторингу, моделювання, прогнозування, планування, управління та прийняття рішень в умовах невизначеності, ризиків, небезпек, криз і катастроф та на основі отриманих даних розробляти ефективні управлінські рішення щодо розвитку складних соціально-економічних систем.

Література:

1. Бауэрс Н., Гербер Х., Джанс Д., Несбитт С., Хикман Дж. Актуальная математика. Под ред. В.К. Малиновского. - М.: Янус-К, 2001. — 656 с.
2. Мак Т. Математика рискованого страхования. М.: Олимп-Бизнес, 2005. - 432с.

3. Математические и инструментальные методы в современных экономических исследованиях: Монография / Под редакцией М.В. Грачевой и Е.А. Тумановой. М.: Экономический факультет МГУ, 2018. — 232 с.

4. Ризики, безпека, кризи і сталий розвиток в економіці: методології, моделі, методи управління та прийняття рішень : монографія / [Рамазанов С. К. та ін.] ; під заг. ред проф. Рамазанова С. К. ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Луганськ : Ноулідж, 2012. - 947 с.

5. Сучасні проблеми прогнозування соціально-економічних процесів: концепції, моделі, прикладні аспекти: Монографія / За ред. О.І. Черняка, П.В. Захарченка. – Бердянськ: Видавництво Ткачук, 2012. – 542 с.

УДК 338.48:339.94(043.2)

ТОВТ С., МАСЛИГАН О.О.,
Мукачівський державний університет

СФЕРА ТУРИЗМУ ЯК ОБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

Міжнародний туризм – це подорож особи за межі постійного місця проживання, що включає перетин кордону та здійснюється на термін від однієї доби до року з пізнавальною, відпочинковою, оздоровчою чи іншою метою, без здійснення оплачуваної діяльності в місці тимчасового перебування.

Міжнародний туризм на всіх етапах свого розвитку був чинником, що сприяв налагодженню взаєморозуміння між державами та народами, важливим засобом зміцнення миру та дружби, активним стимулятором розвитку зовнішньоекономічних, торговельних і культурних відносин.

Туризм завжди був сприятливим ґрунтом для міжнародної співпраці. Водночас без співпраці країн туризм не зміг би успішно розвиватися, якщо якась країна залишається байдужою до потреб чи бажань іноземних туристів, то навряд чи їхні поїздки в цю країну будуть масовими.

Практикою масового міжнародного туризму вироблені та широко застосовуються різноманітні й досить ефективні форми співпраці, основними завданнями якої є: використання туристичних зв'язків для зміцнення взаєморозуміння і довіри між країнами; використання туризму для розвитку взаємовигідних економічних, торговельних відносин; створення на взаємній основі сприятливих умов для туристичного обміну, організація технічної співпраці шляхом обміну туристичною інформацією, запровадження загальних стандартів і технологій обслуговування туристів, спрощення туристичних формальностей та ін.

Міжнародна співпраця в сфері туризму розвивається в двох формах: співпраця на двосторонній основі; співпраця на багатосторонній основі.

Погоджені країнами умови довготривалої співпраці у розвитку туризму скріплюються особливими договорами, які переважно називаються міждержавними угодами про співпрацю в галузі туризму. Така форма міжнародної співпраці є найдоступнішою та найефективнішою, оскільки для її реалізації не потрібно створювати жодних організаційних структур.

У таких угодах договірні сторони, визнаючи, що взаємодія у галузі туризму має важливе значення для економіки та культури обох країн і є добрим засобом сприяння їх розвитку, а також взаєморозумінню і зміцненню відносин, підтверджують своє прагнення співпрацювати на засадах рівноправності та взаємної вигоди. Конкретні заходи такої співпраці спрямовані на широку підтримку діяльності й співпраці туристичних організацій обох країн; спрощення (по можливості) прикордонних, митних та інших туристичних формальностей; сприяння збільшенню обсягів туристичних поїздок (групових і індивідуальних) між обома країнами; обмін туристичною інформацією; надання допомоги в підготовці професіональних кадрів для сфери туризму; координацію співпраці туристичних адміністрацій у межах UNWTO та інших міжнародних туристичних організацій; дозвіл на відкриття туристичних рекламно-інформаційних бюро на території іншої країни [1].

Контроль за виконанням таких угод, як правило, покладається на національні туристичні адміністрації, делегації яких регулярно зустрічаються для підбиття підсумків та планування роботи на майбутнє.

Багатостороння співпраця передбачає координацію дій із розвитку міжнародного туризму між декількома країнами. Формами багатосторонньої співпраці є міжнародні наради, форуми з питань туризму, а також різноманітні міжнародні туристичні організації. Особлива увага більшості світових туристичних форумів була зосереджена на таких питаннях, як: місце туризму в системі економічного і соціального розвитку суспільства; комплексний розвиток туризму, розвиток туристичної інфраструктури; підготовка кадрів туристичної індустрії, захист навколишнього середовища, підтримка малого бізнесу в сфері туризму і подорожей; необхідність спрощення туристичних формальностей, коло яких з розвитком туризму постійно розширюється; безпека і захист туристів (ці проблеми пов'язані з необхідністю дотримання туристичними та іншими адміністративними органами, насамперед приватним сектором, численних правил і постанов). Так, наприклад, міжнародна Угода про асоціацію, яка була ратифікована Україною відповідним законом 16 вересня 2014 р. гл. 16 р. V («Економічне та галузеве співробітництво») регламентує, наприклад, основні напрямки співробітництва в туристичній галузі. Співробітництво, зокрема, зосереджується на таких напрямках [2]: обміні інформацією, найкращими практиками, досвідом та передачі «ноу-хау», зокрема інноваційних технологій; встановленні стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами з метою забезпечення сталого розвитку туризму; просуванню та розвитку туристичних продуктів і ринків, інфраструктури, людських ресурсів та інституційних структур; розвитку та імплементації ефективних політик і стратегій, зокрема відповідних правових, адміністративних та фінансових аспектів; навчанні спеціалістів з туризму, а також нарощенні потенціалу в галузі туризму з метою підвищення стандартів якості надання туристичних послуг; розвитку і сприянні туризму на основі місцевих громад.

В умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів виникла необхідність включення України в активну міжнародну діяльність. Застосування практики взаємодії партнерів, механізмів, форм і видів співпраці спроможне сприяти нарощуванню зусиль щодо реалізації інтеграційної стратегії України, пошуку нею додаткових важелів, які могли б вплинути на поглиблення стосунків держави у туристичній сфері.

Література

1. Гречаник В. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму: Україна і світ / В. Гречаник, С. Васильченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/grechanyk2.htm.

2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/%20.

УДК 338.48

ТОДЬЄРІШКО Е. В.,
Мукачівський державний університет
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ СУЧАСНИХ ВИЗНАЧЕНЬ «МАРШРУТИЗАЦІЯ В ТУРИЗМІ»

До 2000-х р. маршрутизація використовувалася переважно як спеціалізований, технічний термін, що ідентифікував процес визначення маршруту прямування інформації між мережами [5]. Відтак коли у межах планування масових турів, пропонованих туристичними підприємствами сформувалася потреба їх адаптації під запити туристів, необхідні були набори інформації настільки великих розмірів, що традиційні способи та підходи визначення маршруту тури втратили свою дієвість.

В Україні вперше прокладення маршруту прямування туристів за IP адресами об'єктів інфраструктури, пам'яток, природних об'єктів і важливих місць на дорогах було використано у 2018 р., для розв'язання прикладної задачі по побудові оптимального туристичного маршруту у м. Харкові для потреб підприємств туризму [4]. Така необхідність обумовлена тим, що наразі послугами туроператорів та турагентів, здійснюючи візити у фізичні офіси таких компаній, користуються не більше 30% мандрівників [8]. Більшість туристів планують поїздку самостійно за допомогою Інтернет - сервісів. Відтак, для туристичних підприємств (серед яких туристичні агенції) процес визначення маршруту стає все більш динамічним. Маршрутизація орієнтується на наступні принципи [10; 8; 4]: 1) високий рівень автоматизації процесів проектування туристичних продуктів (оскільки все здійснюється автоматизовано, у великій мережі туристичного простору по мінливих запитах клієнтів); 2) унікальність та прагнення до чіткого орієнтування у просторі за допомогою спеціальних протоколів; 3) операційні метрики (або ціна) маршруту в режимі реального часу. Фактично маршрутизація формує таку модель управління у яку вбудовано маршрутизатор (віддалений пристрій, що керує

процесом визначення маршруту, взаємодії з клієнтом, транзакціями). Як результат у практику сучасного управління підприємств туризму все частіше впроваджується термін «маршрутизація», який ідентифікується як базова категорія. Однак, у зв'язку із первинним технічним змістом наразі немає його усталеного тлумачення у науковій літературі, що проілюстровано за даними табл. 2.

Таблиця 2. - Систематизація сучасних визначень «маршрутизація в туризмі»

Джерело	Визначення	Зміст визначення
Литвин В.В., Угрин Д.І.[6, с. 55]	Формування сукупності всіх маршрутів руху туристичного транспорту на території міста, району, регіону, міжрегіональних сполучень тощо. Завдання маршрутизації – пошук мінімального (за вартістю) замкнутого туристичного маршруту	За логікою визначення термін позначає процес вибору шляху руху транспортного засобу у межах екскурсійного простору, а саме між пунктами зупинок, відповідно до розкладу. Відтак термін має просторовий аспект
Безуглий І. В. [2]	Розробка та впровадження нового туристичного маршруту, що є складовою туристичного продукту, туру та однією з важливих функціональних складових туроперейтингової діяльності	За логікою визначення термін позначає процес розробки та впровадження нового туристичного маршруту, відтак має просторовий аспект
Поморцева О.Є., Герасименко М.Д. [7, с. 38- 40], Барліані І.Я. [1]	Можливість прокладати оптимальний туристичний маршрут у незнайомому місті, обирати тип пересування, надавати довідкову інформацію щодо часу в дорозі та показувати маршрут на наявній карті міста, району та ін. Прокладання оптимального маршруту між точками інтересу. Під час розробки схем маршрутів застосовують графоаналітичні методи	За логікою визначення термін позначає процес розробки туристичного маршруту між точками інтересу, із застосуванням нових геоінформаційних технологій. Визначення має просторовий аспект.
В.М. Шевчук, Х.В. Бурштинська [9, с. 11]	Автоматизація процесу створення туристичного продукту (за допомогою швидкого пошуку інформації, оптимізації маршруту; відпрацювання особливостей орієнтування у просторі відповідно до особливостей туру та ін.).	

* технологій, які призначені для роботи з просторовою інформацією.

Відповідно до наведених положень, термін «маршрутизація в туризмі» окреслено як процес розробки та впровадження нового туристичного маршруту між точками інтересу, із застосуванням геоінформаційних систем. За більшістю визначень така маршрутизація має просторовий аспект та пов'язана з терміном маршрут, що характеризується протяжністю й точками інтересу. Для розвитку моделі управління туристичним підприємством на основі просторової маршрутизації мають формуватися можливості менеджерів до просторового аналізу та розширюватися їх доступ до просторової статистики. Відтак елементами такої моделі мають бути:

1) геоінформаційна, предметно-орієнтована карта, із нанесеними на неї курортами (за умови що з ними контактує фірма), планами таких територій, інформацією про якість обслуговування, фотографічними матеріалами та ін. [7, с. 38-39]). Така карта має містити всю інформацію, що необхідна для адаптації турів під запити туристів;

2) інтерактивні засоби навігації та дані, щодо точок інтересу (POI). Такі POI містять позначені адреси, телефони, час роботи, сайти та електронну пошту [7, с. 39]. Це дозволяє туристам під час екскурсії отримувати додаткову, релевантну інформацію про інші цікаві місця і пам'ятки, які розташовуються у екскурсійному просторі. Така можливість обумовлена тим, що більшість точок інтересу буде мати прив'язку до адреси, і при редагуванні шару адрес розташування POI динамічно оновлюється [4, с. 39].

3) програмне забезпечення з обробки інформації, щодо предметноорієнтованих карт та POI, за допомогою графоаналітичних або інших методів [7; 1; 9].

Термін «маршрутизація в туризмі» окреслено як процес розробки та впровадження нового туристичного маршруту між точками інтересу із застосуванням геоінформаційних систем. За більшістю визначень така маршрутизація має просторовий аспект та пов'язана з терміном маршрут, що характеризується протяжністю й точками інтересу.

Література

1. Барлиани И.Я. Использование геоинформационных систем в туристическом бизнесе [Электронный ресурс] / И. Барлиани // Интерэкспо Гео-Сибирь. – 2015. – С. 103-107. Режим доступа к журн.: <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-geoinformatsionnyh-sistem-turisticheskogo-biznese>
2. Безуглий І.В. Понятійно-терміналогічний словник / з дисципліни «Туризмологія» / укладач І. В. Безуглий. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 14 с.
3. Бойко М.Г. Туристична система: генеза та пріоритети розвитку / М.Г. Бойко, М.В.Босовська, А.Г.Охріменко // Економіка та управління національним господарством, 2017. – Вип. 11. – С. 54-60. https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/9.pdf
4. Герасименко М.Д. Туристична привабливість міста Харкова. Проблеми та рішення / М.Д. Герасименко, О.Є. Поморцева // Науково-практична конференція, присвячена міжнародному дню ГІС. – Харків, 2018. – С. 92-95.
5. Комп'ютерні мережі: [навчальний посібник] / А. Г. Микитишин, М. М. Митник, П. Д. Стухляк, В. В. Пасічник. — Львів: «Магнолія 2006», 2013.— 256 с.
6. Литвин В.В. Методика вирішення завдань пошуку оптимальних туристичних маршрутів: алгоритми наслідування мурашкової колонії / В.В.Литвин, Д.І. Угрин // Вестник НТУ "ХПИ", 2016. - № 21 (1193). – С.47- 55.
7. Поморцева О.Є., Герасименко М.Д. Розробка туристичного маршруту за допомогою геоінформаційних технологій // Системи обробки інформації, 2019. – Вип. 1(156). – С. 37-43. <http://www.hups.mil.gov.ua/periodicapp/journal/soi/2019/1>
8. Ткачук А.І. Становлення і розвиток туризму в Україні від давніх часів до здобуття незалежності / А.І. Ткачук, В.В. Миронов // Глобальні та національні проблеми економіки, 2018. – Вип. 23. – с. 131-136. <http://globalnational.in.ua/archive/23-2018/27.pdf>
9. Шевчук В.М., Бурштинська Х.В. Розроблення туристичного маршруту «Шляхами Князя Лева» засобами ГІС // <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20064/1/20-111-119.pdf>
10. PricewaterhouseCoopers database. Retrieved from: https://www.pwc.com/content/pwc/userReg/login.en_gx.html?redirectUrl=gG0V55Ipsw21J2UMYgbIH5kctcJLK2-lwWPau2GN84=&referrer=gG0V55Ipsw21J2UMYgbIH5kctcJLK2-lwWPau2GN84=&parentPagePath=/content/pwc/gx/en [accessed: 18 September 2020].

РОЗДІЛ 5

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТА КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ПРОСТОРУ

УДК [378:37.011.3-051:7]:316.77(043.2)

БЕГУН-ТРАЧУК Л.О.,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Інтеграційні процеси, динамічний розвиток суспільства, значні наукові, технічні та культурні досягнення вимагають нових стандартів в мистецькій освіті, адже саме освіта - основа розвитку особистості, суспільства, вона перша реагує і відображає всі зміни, які відбуваються в освіті.

Істотною допомогою у оновленні змісту вітчизняної освіти та організації навчально-виховного процесу є досвід європейських держав. Відтак метою багатьох сучасних ЗВО є:

- сформувати максимально широкий кругозір сучасного фахівця, використовуючи теорію, практику та міжпредметні зв'язки;
- студенти можуть обирати сферу професійної діяльності не тільки за оцінку її соціальної значимості, але і за покликанням, що забезпечить самореалізацію особистості, що, в свою чергу, повинно привести до створення основ для розвитку окремих галузей знання;
- будь-яка окрема спеціалізація чи то нова, чи усталена, повинна мати серйозну теоретико-методологічну базу
- брати за основу навчальної дисципліни поєднання теоретичного, прикладного та експериментального напрямку науки, що розвивається.

Сучасна ситуація, що склалася у галузі просвітництва вимагає формування ціннісних орієнтацій, стимулюють інтенсивні пошуки нових, більш ефективних шляхів, технологій, методик.

На сьогодні відчутна гостра потреба цілеспрямованого формування комунікативної компетентності майбутнього викладача мистецьких дисциплін.

Музичне мистецтво за своєю сутністю можна розглядати як найбільш демократичне, інтернаціональне, відкрите для змін і сприйняття нового. Кінцевим результатом мистецько-культурологічної освіти та художньо-естетичного виховання має стати система особистісних художньо-естетичних цінностей, як важливий компонент загальної життєвої соціокультурної компетентності.

В умовах психологічного перевантаження в умовах карантинних обмежень необхідно створювати можливості для резерву емоційної стабільності.

На необхідності накопичування резервних можливостей у митців музичного мистецтва наголошували Ю. Акімов, М. Давидов, Л. Котова,

Г. Нейгауз, В. Самітов, А. Щапов, Т. Юник й інші науковці та визначні педагоги. Ними доведено, що за умови досягнення запасів побіжності, витривалості та потужності звучання значно поліпшується якість відтворення необхідної інформації на естраді. Наявність першого “резерву” зумовлюється умінням виконувати віртуозні твори та пасажі в швидших темпах, ніж цього вимагає характер музики. Такий “запас” необхідний, по-перше, для ліквідації відчуття складності, оскільки інтерпретація матеріалу в “нормальному” темпі здається зовсім легкою за умови уміння виконувати його швидше; по-друге, творче натхнення під час естрадних виступів іноді вимагає не лише швидшого відтворення виконавських навичок, а й більш прискореного мислення. Без такого “резерву” може призупинитись як творча думка, так і процес її реалізації. Запаси витривалості та потужності звучання захищають від передчасного психофізіологічного стомлення і послаблення м’язового тону під час сценічної діяльності.

Отже, модулюючи основну ідею з цієї трактовки сутності поняття “надійність” в теорію та методику музичного навчання, гіпотетично можна зазначити, що означений феномен залежить від резервних можливостей митців музичного мистецтва у забезпеченні безвідмовної роботи виконавського апарату як у звичних, так і в емоціогенних умовах.

Література

1. Марковець О. Л. Психологічні особливості професійного стресу та попередження його виникнення у майбутніх вчителів: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Марковець Олена Леонідівна. – К., 2005. – 246 с.
2. Падалка Г. М. Професійно-цілісний підхід і його реалізація в умовах художньої освіти майбутнього вчителя (на матеріалі музичних дисциплін): метод. рекомендації / Падалка Г. М. – К.: НПУ, 1999. – 33 с.
3. Симаева И. Н. Динамика емоціонально-чувственого состояния личности в процессе адаптации к деятельности: дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Симаева Ирина Николаевна. – Новосибирск, 1996. – 130 с.

УДК 371.134:781.68.071.4

БОТОШ Т.В.,
Мукачівський державний університет

ВИКОНАВСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЗИЧНОГО ТВОРУ

Втілення художнього образу музичного твору відбувається в нерозривному зв'язку з пошуками необхідного для нього звучання. Природньо, що ця робота ніколи не повинна вестися у відриві від поставлених цілей, адже справжня краса звучання – завжди змістовна, що виражає сутність художнього образу. Адже художній образ є однією з найважливіших та найскладніших категорій мистецтва.

Вагомим важелем в музичному інтерпретуванні є взаємне доповнення можливостей різних видів музичної інтерпретації.

Художньо-педагогічна інтерпретація музики – специфічний різновид як виконавської, так і педагогічної діяльності, необхідна складова професійної підготовки музиканта-педагога. Здатність до художньо-педагогічної інтерпретації музики свідчить про вищий ступінь професіоналізму в галузі музичної педагогіки.

На думку О. Ляшенко [3], виконавську інтерпретацію можна трактувати як результат особливої художньої діяльності свідомості, яка визначається як своєрідне переведення продукту первинної творчості не тільки в іншу систему мови (знаково-смыслову), й в іншу систему мислення. Виконання музичного твору є перекладом зі знаково-графічної мови на музичну та вербальну. При цьому відбувається залучення додаткових описово-графічних засобів (образних та емоційних характеристик, літературно-поетичних програм) та інших видів мистецтва.

Отже, результат роботи виконавця – інтерпретація музики. Виконавець не просто відтворює написане, він пропонує власне розуміння твору. Невипадково кажуть, що закладені у нотному тексті композиторські почуття і переживання виконавець повинен відтворити багатством власної уяви. У нотному тексті містяться лише відносні вказівки стосовно темпу, динаміки, педалізації, інших особливостей виконання. Від естетичного смаку виконавця, його мистецьких уявлень, знань, здібностей, художньої культури залежить характер відтворення певного музичного образу.

Література:

1. Давидов М. А. Інтерпретаційні аспекти виконавської майстерності. Музичне виконавство: Науковий вісник. Київ: НМАУ імені П.І. Чайковського, 1999. Вип. 2. С. 88–98.
2. Єременко О. В. Підготовка магістрів музичного мистецтва: теорія і методика навчання : [Монографія]. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 434 с.
3. Ляшенко О.Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичних творів // Мистецтво та освіта. 1998. № 4. С. 54–57.

УДК 781.2:781.5(043.2)

БУРКАЛО С. М.,
Мукачівський державний університет

ТЕОРІЯ ВЗАЄМОДІЇ МУЗИЧНИХ ФОРМ

Теорія взаємодії музичних форм, створена болгарським музикознавцем, педагогом і композитором П. Стояновим, - один із нових кроків в розвитку вчення про музику. Зв'язок цієї теорії з досвідом європейської теорії музики безперечний. П.Стоянов будує концепцію взаємодії музичних форм, спираючись на багаті музикознавчі традиції. Його концепція пов'язана з теорією музичних форм, які розвинуті в дослідженнях та останніх педагогічних працях таких вчених, як В.В. Протопопов, В.П. Бобровський, Ю.Н.Холопов. Автор розвиває ідеї І.В. Способіна, С.С. Скребкова, Ю.Н. Тюліна, Л.А. Мазеля, В.А. Цукермана і багатьох інших музикознавців.

Джерелом теорії Стоянова є невеликий розділ з підручника „Музыкальные формы” Н.В. Способіна, який має назву „Связи между различными формами и смешанные формы”. На цьому фундаменті вибудовується теорія взаємодії музичних форм європейської класичної традиції, яка містить багато цінних і перспективних положень, спостережень, ідей, які в своїй сукупності дозволяють віднести працю П.Соянова до значних досягнень теорії музики.

Новим, насамперед, являється те, що теорія взаємодії охоплює практично всі типи музичних форм, які склались в професіональній композиторській практиці за декілька століть еволюції європейської музики. Ні в одній з музикознавчих праць це завдання не було вирішене, хоча багато праць попередників наблизились до виникнення цієї теорії. Але всі ці уявлення, поперше, не були об’єднані в одну цілісну систему, а по-друге, не охоплювали всі практично відомі випадки взаємодії музичних форм. Праці П. Стоянова усуває ці прогалини. Вона дає повну картину всіх музичних форм і формотворчих принципів, показує закономірності їх взаємодії головним чином в самих музичних творах, а частково також і в музично-історичному еволюційному процесі.

Праця П.Соянова охоплює всі типи форм, починаючи від періоду і простих форм і закінчуючи сонатною і циклічною формами. Дослідження виконано на великому музичному матеріалі. Тут представлена музична класика – твори Генделя і Баха, Гайдна, Моцарта і Бетховена, твори композиторів-романтиків – Вебера, Шуберта, Шумана, Шопена, Мендельсона, Брамса, Вагнера. Розглядаються твори яскравих представників національних музичних культур – Грига, Дворжака, Франка, Шоссона, Бартока. Автор приводить багато прикладів з музики сучасних болгарських композиторів. Серед аналізів є розгляд особливостей форми в музиці Онеггера, Хіндеміта, Стравінського та багатьох інших композиторів ХХ століття. Завдяки широкому обсягу матеріалу дана теорія обґрунтовує нове уявлення про саму систему музичних форм, як системи гнучкої з великою кількістю взаємопереходів від одного типу до іншого. Ця система утворює один із компонентів складної музичної мови. Цим самим усувається небезпека зведення всього різномаяття реально виникаючих композиційних рішень до якоїсь обмеженої кількості типових структур, зафіксованих в підручниках.

Другим цінним моментом дослідження являється його направленість на композиторську практику. В композиторській практиці нівелюються і долаються схеми, але залишаються глибинні закони і принципи. Люба неповторна, оригінальна неповторна форма, яка виникає в композиційному процесі, якщо вона успішно служить художньому задуму, являє собою повноцінний, складний музичний організм, який має самостійні художні можливості і особливості. Однак всі ці індивідуальні рішення діють в результаті прояву в їх рамках основних музичних принципів формотворення, так чи інакше взаємодіючих один з одним в процесі створення музики.

Цінним моментом даного дослідження, являється і третій аспект – власне теоретико-аналітичний. З цієї точки зору теорія, яку пропонує П.Стоянов, може бути розцінена як гнучка система теоретичної інтерпретації. На відміну від старих шкільних правил і канонів, які рекомендували при аналізі твору орієнтуватися на той чи інший тип композиційної схеми, праця П.Стоянова показує яка велика кількість рішень може виникати без порушення основного принципу художності, змістовності, краси. Аналіз форм перетворюється тут в щось нове – стає технікою інтерпретації. Тим самим дана праця дає матеріал і для музикантів-виконавців, і для ведення курсів аналізу на некомпозиторських і немюзикознавчих факультетах.

Література

Стоянов П. Взаимодействие музыкальных форм. Пер. с болгарского Иванова К.Н. – М.: Музыка, 1985. – 270 с, нот.

УДК 7.013.73:37.015.3:159.955(043.2)

ВОВЧОК В.М., ОЛІЙНИК В. В.,
Мукачівський державний університет

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Система освіти України передбачає нові завдання, а саме розвиток освіти і науки. Шляхами їх реалізації є підвищення ролі особистості вчителя як кваліфікованого фахівця та громадянина для покращення умов соціального і культурного життя суспільства. Педагогічна освіта покликана забезпечити формування у вчителі здатність розвивати особистість учня, а не тільки передавати знання і уміння, які є у навчальній програмі.

Повинна бути взаємодія наукових галузей орієнтованих на розвиток творчого, критичного та самостійного мислення учня, на розв'язання ними проблем з багатьма альтернативними відповідями.

Ще в Античності, об'єктом філософії виступала освіта. Але в ХХ ст. у філософії починає відокремлюватися спеціальний напрям у філософії, який називається філософія освіти. Родоначальником вважається Джон Дьюї.

Філософія освіти розглядає розвиток людини і систему освіти в нерозривній єдності, методологію педагогічного знання, створення нових освітніх інструкцій і систем.

Освіта є найважливішим соціальним інститутом, що відбуваються в освіті, виявляються безпосередньо пов'язаними з тими змінами, які відбуваються в суспільстві.

На відміну від філософії, яка спиралася на раціональний і систематизований світогляд про місце людини у світі, педагогіка прагнула до розробки теорій і методів, спрямованих на формування соціальних якостей особистості, що історично склалися (сім'я, школа, університет тощо).

Підхід, розроблений на основі дискурс-аналізу, що включає осягнення дискурсу (discourse analysis) та аналіз дискурсу політики, тобто конкретних практик (policy discourse analysis).

Такий підхід має також значення для формування особливого міждисциплінарного напрямку, як «дослідження та аналіз освітньої політики».

Соціокультурний та соціоісторичний підхід до розуміння освітньої політики представлений, зокрема, в дисертаційному дослідженні В. Гельперіної. Сутність цього підходу визначається через єдність трьох складових:

- ✓ особистості,
- ✓ суспільства та
- ✓ культури.

Освітня політика в цьому дослідженні визначається як «...поле взаємовідносин різних соціальних груп, індивідів з приводу використання владних інституцій задля реалізації своїх інтересів і потреб в одній із найважливіших сфер суспільного буття – освіті».

Філософія освіти має особливе значення для формування педагогічного мислення майбутніх учителів. Вона дозволяє вивчати загальні основи педагогіки (історію, соціологію, теорію складання навчального плану тощо.), дає усвідомити педагогам себе як індивід і громадянин, розширює уяву.

Розвинуті вміння педагогічного мислення полегшує процес засвоєння майбутніми фахівцями професійних знань з дидактики.

Література

1. Кунт Т. Структура наукових революцій.-К.:Port-Royal,2001.-228с.
2. Огнев'юк В.О. Філософія освіти -педагогіка-освітологія//Історія.Філософія. Релігієзнавство.-2010.-С.2-4.
3. Філософія освіти,-навч.посіб.-К.:НПУ імені М.П.Драгоманова,2009.-329с.
4. Бичко А. Національні аспекти філософської освіти в Україні//Філософія освіти.-2005.-С.210-229.
5. Кант І.Про педагогіку//Трактати та листи.-М.,1980.-С.445-504.

УДК 796.412:373.3.011.3-052(043.2)

ГАВРИШКО С.Г., МОТРИЯ М.,
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ РАНКОВОЇ ГІГІЄНИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Для збереження і зміцнення здоров'я дітей виняткову значущість має характер та обсяг рухової активності. Однією із форм фізичного виховання, що сприяє забезпеченню належної рухової активності, є ранкова гігієнічна гімнастика. Це ж підтверджується у роботах інших дослідників (Борисенко А. Ф., Леонов О., Лугова А. О.) [1;2;3].

За твердженням Дутчак М. В., Благій О. Л. [4], початковий шкільний вік посідає особливе місце в системі шкільного навчання, оскільки саме в ньому

відбуваються значні зміни фізичного та психічного розвитку дитини, закладаються основи здоров'я, майбутні звички, формуються інтереси та характер. Однак, за даними «Міжнародної Організації Охорони Здоров'я» наша держава за рівнем захворюваності і тривалості життя на сьогоднішній час займає 54 місце. 60% дітей які приходять у школу мають фізичний розвиток на рівні нижчому за норму. У більше 80% дітей фіксують певні патології у стані здоров'я. Тому, необхідно з'ясувати шляхи покращення рівня здоров'я дітей. І одним із шляхів може стати впровадження в побут життя виконання гімнастичних вправ.

Завдання – вдосконалити процес фізичного виховання учнів початкових класів через впровадження у їх побут вправ ранкової гігієнічної гімнастики.

З метою вивчення думки фахівців галузі початкова освіта щодо змісту і організації проведення ранкової гігієнічної гімнастики нами проведене опитування у вигляді анкетування.

Аналіз результатів опитування вчителів фізичної культури та вчителів початкових класів виявив, що:

- більшість респондентів розуміють значення ранкової гігієнічної гімнастики яку рекомендують виконувати вдома;

- у більшості шкіл де працюють опитані вчителі не проводиться гімнастика до занять;

- ініціатором проведення гімнастики до занять повинен бути вчителі початкової школи і цьому процесі йому повинні допомагати вчителі фізичної культури, вихователі груп продовженого дня і адміністрація школи;

- гімнастика до занять повинна проводитись на свіжому повітрі, як виключення можливе її проведення у коридорі школи і не рекомендується проведення гімнастики до занять у класній кімнаті;

- більшість опитаних дітей та вчителів не виконують ранкової гігієнічної гімнастики, а педагоги не знайомлять батьків своїх учнів з вправами ранкової гігієнічної гімнастики, при цьому переважна більшість опитаних визнала домінуючу роль «зарядки» для збереження і відновлення здоров'я та покращення рівня засвоєння знань учнями протягом навчального дня;

- більшість опитаних володіють належною базою знань і вмінь необхідною для проведення ранкової гігієнічної гімнастики у молодших класах, але певне занепокоєння викликає відсоток вчителів початкових класів, які не мають належної підготовки з даного питання.

- найбільш дієвим засобом покращення стану впровадження в побут учнів початкової школи ранкової гігієнічної гімнастики опитані вважають виконання вправ під музику та підбір цікавих вправ.

Нами досліджувався рівень фізичної підготовленості учнів 4 класу початкової школи. Так, виявлено різний рівень розвитку окремих фізичних якостей. Найбільша кількість оцінок середнього і низького рівнів було отримано учнями за виконання тесту на гнучкість – нахил вперед з положення сидячи (61%) та тесту на силові здібності – згинання і розгинання рук в упорі

лежачи від підлоги (52%). Дещо менша кількість оцінок цих рівнів отримана з тестів на спритність – човниковий біг 4x9 м (43%) та тесту на статичну силу – вис на зігнутих руках (35%).

Загальна кількість оцінок низького рівня отриманих учнями за виконання рухових тестів становить 30%.

Нами використовувались комплекси ранкової гімнастики вибіркової спрямованості, що використовувались наступним чином:

1. Для дітей які мають низький рівень розвитку тієї чи іншої фізичної якості (визначались за результатами тестування показників фізичної підготовленості та оцінювались у відповідності з таблицями оцінки Державних тестів[5]) – розвиваючі комплекси.

2. Для дітей які мають рівень показників фізичної підготовленості середній і вище – підтримуючі загально-розвиваючі комплекси.

Після впровадження в практику щоденних комплексів ранкової гімнастики та врахування розроблених рекомендацій щодо їх застосування, кількість оцінок середнього і низького рівнів зменшилась на 22%. Покращились результати виконання таких тестів: нахил вперед, стрибок в довжину з місця, вис на зігнутих руках та біг на дистанцію 800 м.

Підсумовуючи можна узагальнити, що більшість педагогів розуміють значення ранкової гігієнічної гімнастики для збереження і зміцнення здоров'я, володіють необхідними знаннями і вміннями необхідною для її проведення та рекомендують виконувати її вдома на свіжому повітрі. Разом з тим, переважна більшість дітей та їх батьків не виконують ранкової «зарядки». При цьому слід зауважити, що у більшості загальноосвітніх шкіл не проводить така форма фізичного виховання як гімнастика до занять, яка могла б частково замінити ранкову гігієнічну гімнастику.

Досліджуючи рівень фізичної підготовленості учнів початкової школи виявило, що рівень розвитку гнучкості, спритності та сила знаходиться на низькому рівні. Особливо відстає у розвитку рухова якість гнучкість.

Розроблені нами комплекси ранкової гігієнічної гімнастики вибіркового спрямування та рекомендації щодо їх використання сприяють покращенню рівня показників фізичної підготовленості та заохочують учнів до виконання вправ ранкової «зарядки».

Література

1. Борисенко А. Ф. Система фізичного виховання учнів початкової школи. Фізична культура і здоров'я сім'ї/ А. Ф. Борисенко// Фізичне виховання в школі. – 1997. - №2. – С.15-18.

2. Леонов О. Щоб бути здоровим// Початкова школа. – 2005. –№1. – С. 41-42.

3. Лугова А. О. Оздоровча зарядка як одна з форм самостійних занять фізичними вправами//Молодь та олімпійський рух: тези доп. міжнар. наук.- практ. конф. – Суми, 2013. – С. 13-17.

4. Дутчак М. В., Теоретичні аспекти впливу способу життя на здоров'я молоді / М. В. Дутчак, О. Л. Благій// Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2011. – Вип. 91. – С. 147-149.

УДК 796.012.1-053.5"465*07"(043.2)

ГАВРИШКО С. Г., СИМКАНИЧ В.,
Мукачівський державний університет

ВИЗНАЧЕННЯ СХИЛЬНОСТІ ДІТЕЙ 7 РОКІВ ДО РІЗНИХ ВИДІВ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В основі визначення схильності до певного виду діяльності лежать здібності. Останнім часом теорія здібностей збагатилась значною кількістю досліджень. Їх об'єктом стали музичні, літературні, педагогічні, організаторські, математичні здібності. Не менш важливе значення в сучасних дослідженнях надається руховим здібностям.

У дитячому віці починають формуватись інтереси і схильності до певних видів рухової активності, проявляється специфіка індивідуальних моторних проявів і це створює умови для успішної фізкультурної та спортивної орієнтації дітей, для визначення кожному з них оптимального шляху фізичного вдосконалення. Доцільно орієнтувати дитину на заняття тим видом фізичної активності, який в найбільшій мірі відповідає її здібностям, інтересам і може бути реалізований в конкретних умовах життя даної дитини[1].

Ви рішення проблеми визначення обдарованості повинно йти шляхом не пошуку «зірки», а визначення того, яким видом рухової активності доцільніше займатись дитині[2].

Розв'язати означену проблему можна лише за допомогою комплексної оцінки індивідуальної схильності дітей до рухової діяльності. Бажано виявляти схильних до рухової діяльності дітей на ранньому етапі їхнього вікового розвитку[3].

Завдання – визначення послідовності оцінки схильності дітей 7 років до рухової діяльності.

Розвиток рухової функції проходить гетерохронно і величини річних приростів різних її показників неоднакові в різні вікові періоди. У віці від 7 до 14 років спостерігаються найвищі темпи розвитку функціональних властивостей рухового аналізатора. Тому даний віковий період є найбільш сприятливим для розвитку рухової функції дітей, що реалізуються в руховій діяльності[4]. Досягнення успіху у руховій діяльності залежить від ефективного педагогічного впливу та правильного визначення схильності дитини до певного виду рухової діяльності.

При цьому, процес визначення схильності до рухової діяльності вимагає урахування індивідуальних можливостей дітей, вивчення їх анатомо-фізіологічних та психологічних особливостей.

Визначення рухової схильності вже на ранній стадії вікового розвитку слугуватиме підґрунтям для орієнтації їх до певного виду рухової діяльності, задля досягнення індивідуальних високих результатів кожною дитиною та формування мотивації до занять фізичною культурою.

Визначення інтегральної індивідуальної схильності дітей 7 років до рухової діяльності необхідно проводити в наступній послідовності: комплексне тестування рухових, психофізіологічних та морфофункціональних можливостей дітей, переведення отриманих результатів за оціночними шкалами у бали, множення отриманих балів на відповідні вагові коефіцієнти та додавання оцінок з кожного показника рухової функції(рис.1).

Результатом є отримання двох інтегральних оцінок індивідуальної схильності дітей 7 років, а саме – до роботи короткочасного та тривалого характеру.

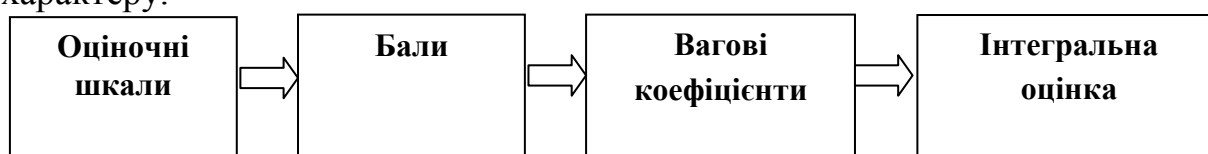

Рис. 1. Алгоритм визначення інтегральної індивідуальної схильності дітей 7 років до рухової діяльності

На підставі індивідуальної схильності дітей 7 років до того чи іншого виду рухової діяльності, формуються індивідуальні рекомендації подальшого розвитку рухової функції. Так, якщо на більш високому рівні буде інтегральна оцінка схильності до роботи переважно короткочасного характеру, то таким дітям можна рекомендувати заняття фізичними вправами анаеробного (спринтерського) чи змішаного характеру. Якщо ж визначена інтегральна оцінка схильності до роботи тривалого характеру буде на вищому рівня, то таким дітям можна рекомендувати заняття тривалими фізичними вправами аеробного характеру.

Таким чином, для формування інтегральної оцінки схильності до рухової діяльності дітей необхідно: провести комплексне тестування, перевести зафіксовані результати в бали, помножити отримані бали на відповідні вагові коефіцієнти для отримання оцінки кожного показника рухової функції та додавати отримані оцінки в інтегральну оцінку рухової схильності дитини до певного виду рухової діяльності.

Література

1. Огієнко Н. Г. Система оцінки рухової обдарованості хлопців 7-10 років: Зб. наук. статей з галузі фізичної культури і спорту «Молода спортивна наука України». – Львів, 2001. – Випуск 5. – Т 2. – С. 76-78.
2. Волков Л. В. Теория спортивного отбора: способности, одаренность, талант/ Л. В. Волков. – К.: Вежа, 1997. – 128 с.
3. Гавришко С. Г. Оцінка індивідуальних можливостей моторної обдарованості дітей 6 років до різних видів рухової діяльності// Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: Зб. наукових праць /Укладач Машовець М. А. – Випуск 8. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – С. 249-253.
- Вовканич Л. С. Фізіологічні основи фізичного виховання і спорту. Ч. 2: Фізіологія рухової активності/ Вовканич Л. С., Бергтраум Д. І. – Львів: ЛДУФК, 2011. – 195 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища освіта формує майбутнє країни і зростаюче розмаїття джерел знань та розширення доступу до них відкриває додаткові можливості для навчання, котрі можуть бути менш формалізованими та більш інноваційними. XXI ст. стає епохою радикальних перетворень. Молоде покоління має своє уявлення про успіх і стратегію досягнення сучасної освіти, професійного становлення, в яких освіта сприймається не як інструмент вибудовування кар'єри, а як елемент своєї унікальної та неповторної долі, засіб реалізації творчого потенціалу особистості.

Дистанційні технології характеризуються зручністю і сьогодні грають основну роль. Одним з головних завдань покращення якості освіти в XXI столітті є вживання нових інформаційних технологій у поширенні знань. Така освіта найдемократичніша, може адаптовуватися до рівня знань і запитів того, що окремо досліджується, якісна освіта стає доступною для кожного, незалежно від місця його мешкання. У зв'язку з цим багато країн звертаються до ідеї безперервної дистанційної освіти, в рамках якої базова освіта розглядається лише як підготовка до професійної кар'єри. В умовах інтенсифікації наукових знань, що становить основу глобальної економіки, навчання впродовж всього життя повинно стати пріоритетним.

Сучасні виклики сприяють трансформації освітнього процесу та формуванню нових освітніх трендів: концепції навчання протягом усього життя; рівні можливості для всіх; персоналізація процесу навчання; межа між навчанням та роботою зникає; з'являються нові освітні простори: впроваджуються форми дистанційної освіти

Актуальним є питання використання дистанційних технологій навчання в системі вищої освіти в Україні. Стрімке зростання у світі кількості університетів, які здійснюють навчання студентів за дистанційною формою, внаслідок бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та популяризації освітніх інновацій, зокрема МВОК (масових відкритих онлайн-курсів, англ. MOOC - Massive Open Online Courses), а також інших електронних систем управління навчальним процесом. Можна виділити чотири основні етапи, що передували та сприяли появі дистанційного навчання, а саме: комунікація за посередництвом поштового сполучення, комунікація через радіо та телебачення, спілкування за допомогою комп'ютерної техніки та засобів, спілкування через масові онлайн-курси. залучено викладачів і студентів до роботи з цією навчальною онлайн-платформою.

Організаційно-педагогічна тенденція розвитку дистанційної освіти в Україні пов'язана як з адаптацією уже існуючих навчальних планів, робочих програм, змісту навчальних дисциплін, систем контролю якості освіти, так і з

розробкою нового дидактичного забезпечення на основі модульного підходу з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій.

Овітня діяльність у ВНЗ ґрунтується на таких основних постулатах:

1) відповідність освіти потребам соціально-економічного розвитку суспільства; 2) забезпечення інтелектуального розвитку особистості, оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності; 3) формування у молодих поколінь високих морально-духовних якостей на засадах загальнолюдських і національних цінностей; 4) розвиток високої екологічної культури й відповідальності за збереження довкілля. Розв'язання цих складних завдань залежить насамперед від цілеспрямованої, науково обґрунтованої діяльності педагогів вищої школи, які володіють науковими знаннями з теорії та методики професійної освіти.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2004. – 384с.

2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали травень-грудень 2004 р.) / За редакцією Кременя В.Г. Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. - Київ-Тернопіль, Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2004. - Частина 2. - 202 с.

3. Яценко Л.А. Трансформации системы высшего (университетского) образования Украины в постсоветский период// http://charko.narod.ru/tekst/an18/П_6.htm

4. Ярошенко Т. Дистанційне навчання в системі вищої освіти : сучасні тенденції. // <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16869>.

5. Провідні тенденції розвитку дистанційної освіти в Україні // https://pidru4niki.com/86571/menedzhment/providni_tendentsiyi_rozvitku_distsantsiynoyi_osviti_ukrayini

УДК 7.071.1Черепанин(043.2)

КАРДАШИНЕЦЬ Т.М., ПОПОВИЧ Н.М.,
Мукачівський державний університет

УНІВЕРСАЛІЗМ ТВОРЧОЇ ПОСТАТІ МИРОНА ЧЕРЕПАНИНА

Якісно осмислити явище творчого універсалізму, що має декілька напрямків прояву мистецької особистості, можна, розглянувши професійні здобутки доктора мистецтвознавства, професора кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, заслуженого артиста України – Мирона Черепанина.

В умовах сучасних культуротворчих процесів творча універсальність Мирона Черепанина проявляється у органічному поєднанні наукової, концертно-виконавської, композиторської, музично-педагогічної, просвітницької та організаторської діяльності.

Зокрема, у 1991 році Мирон Васильович започаткував створення інструментальних ансамблів, першим з яких стало сімейне тріо «Музиченьки». У подальшому творчо-ансамблева діяльність пов'язана з участю у вокально-інструментальних колективах: «Росинка», «Гуцулочки»; естрадному оркестрі музичного факультету, естрадно-джазовому оркестрі шоу-програми «Вар'єте». Спільно з народними артистами України Лідією Кондрашевською та Степаном Гігою брав участь в урочистостях, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади (1991). Організатор щорічного обласного свята «День українського баяна і акордеона» (з 2013 р.).

У 2000 році було створено дует акордеоністів «Концертіно» за участю Мирона Черепанина і Марини Булди. Дует став одним із не багатьох в Україні, виконавський стиль якого відзначався творчою індивідуальністю, вишуканою естрадно-джазовою манерою гри, оригінальністю ансамблевого аранжування. Концертний репертуар колективу відображає різноманітні стилі, малі й великі форми акордеонної музики і нараховує більше 50-ти концертних опрацювань творів популярної класики, народних мелодій, музики в стилях «ретро», «французький мюзет», традиційного і сучасного танго, естрадно-джазових композицій. Географія гастрольних подорожей охоплює міста України, Росії, Польщі, Угорщини, Литви, Словаччини, Франції. Колектив брав участь у різноманітних концертах і фестивалях академічної, народної й естрадно-джазової музики, виступав з відомими музикантами світу (Ян Табачник, Валерій Ковтун, Рішар Гальяно). Учасниками дуету записані авторські компакт-диски сольних концертів (2010, 2012, 2013) та радіопередач, присвячених 90-й річниці з дня народження Астора П'яцолли (2012), 200-й річниці з дня народження Тараса Шевченка (2014) та 150 й річниці з дня народження Дениса Січинського (2015).

УДК 786.2

КЕНТЕШ І.С., ПОПОВИЧ Н.М.,
Мукачівський державний університет

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФОРТЕПІАННИХ СОНАТ Ф.ШОПЕНА: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Традиції піаністичної інтерпретації музики Шопена були закладені тими з його учнів, які найчіткіше усвідомили, що їм належить зіграти роль посередників між Шопеном і наступними поколіннями. Йдеться перш за все про Томаса Теллефсена, якому Шопен довірив завершення своєї фортепіанної «Методи», і про Кароля Мікулі, видатного педагога, чиє виключно глибоке розуміння шопеновських намірів і задумів засвідчене його учнями – Олександром Міхаловським, Раулем Кочальським і Морісом (Мауріці) Розенталем. Значний внесок у формування піаністичної традиції внесли також Марцеліна Чарторийських і Жорж Матіас. Наступність стилю інтерпретації

забезпечувалася безпосередньо в процесі викладання; педагогічна діяльність учнів Шопена доповнювалася редагуванням видань, що відображали особливості цього стилю, і словесними висловлюваннями, котрі коментували ті чи інші його аспекти.

Необхідно зазначити, що перші записи музики Шопена з'явилися через чверть століття після того, як Едісон винайшов фонограф. Спочатку записувались тільки мініатюри; щоб вмістити деякі п'єси на платівці, їх доводилося скорочувати. Історики фонографу повідомляють, що першим твором Ф.Шопена, випущеним на грамофонній (так званій берлінерівській) платівці, стала, як не дивно, не фортепіанна п'єса, а пісня («Бажання»), у виконанні забутої нині співачки (сопрано) Катрін Зенгер-Беттак німецькою мовою.

У виконанні музики Ф.Шопена, як правило, розрізняють два основних типи інтерпретації: романтичний і класицистичний. Ознаки першого – підкреслення експресивної сторони твору, акцентування контрастів; ознаки другого – підкреслення конструктивного аспекту, пом'якшення контрастів. Серед відомих піаністів романтичний стиль представляли І.Падеревський, Р.Кочальський і К.Малцужинський, класичний – Л.Годовський, Е.Гілельс, В.Горовіц, С.Рахманінов і Артур Рубінштейн, класично-віртуозний – К.Соломон і Я.Екер.

Таким чином, специфіка польської школи визначається романтичним розумінням піаністичного мистецтва. Цей романтичний «тон» або аспект піддавався модифікаціям, які могли бути обумовлені як індивідуальною своєрідністю виконавців, так і тенденціями тих чи інших стилістичних епох. Але основна спрямованість незмінно залишалася підкреслено романтичною.

Література

1. Касьяненко Л. Виконавська інтерпретація фактури прелюдій Ф.Шопена /Л.Касьяненко - Автореф.канд.дис.- К., 2001 - 23с.
2. Кожевнікова Л.В. Проблеми інтерпретації фортепіанних творів Ф. Шопена: музично-виконавський аспект. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 16 (21). С. 200-203.
3. Чеботаренко О. Фортепіанна музика Шопена у контексті сучасної виконавської культури [Електронний ресурс]/О.Чеботаренко. Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Staptp 2012.

**ВИКОНАВСЬКИЙ ДОСВІД ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ
ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ ВМІНЬ І НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
ФОРТЕПІАНО**

Практична навчальна діяльність з опанування музичними творами у фортепіанній педагогіці є базовою для процесу професійної підготовки музиканта-педагога в сучасних умовах, що вимагають від творчої особистості активного прагнення до творчого самостійного пошуку та самовираження, перебування у центрі інноваційних процесів творчого перетворення життя засобами музичного мистецтва. Робота над музичним твором є одночасно і змістом, і засобом навчально-виховного процесу, спрямованим на особисто-професійне становлення піаніста-педагога. Актуальність виконавського досвіду для формування комплексу інтерпретаційних вмінь і навичок піаніста набуває особливого значення для реалізації основних завдань професійної підготовки.

Проблеми художньої та педагогічної інтерпретації отримали детальне висвітлення та узагальнення в працях з музичної та фортепіанної педагогіки Л. Баренбойма, О. Гольденвейзера, Г. Когана, Г. Нейгауза, К. Мартінсена, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокова, Т. Сирятської та ін. На думку багатьох науковців-педагогів процес набуття виконавського досвіду передбачає створення навчальних ситуацій для цілеспрямованого формування розуміння теоретичних засад інтерпретаційної діяльності, базових умінь і навичок, здатності поєднувати теорію і практику, розуміння контексту соціального та культурного середовища, в якому здійснюється інтерпретаційна практика, уміння володіти сценічно-вольовими якостями та мистецтвом сценічно-емпатійного перевтілення, вміння уявляти зміни, важливі для

Досвід, отриманий в процесі оволодіння фактурою твору, темпоритмом, фразуванням, динамічною та штриховою палітрою, педалізацією, формою і драматургією музичного твору сприяє творчому перетворенню поглядів особистості на основі порівняння прогнозованих і досягнутих результатів, що уможливорює вибір ціннісно-сміслових орієнтирів, оволодіння новими знаннями і способами дій, уточнення вже сформованих в попередньому досвіді, формування критичного мислення.

Виконавська і педагогічна рефлексія детермінована виконавським досвідом стимулює перетворення внутрішнього світу, створення умов для розкриття й реалізації індивідуальних потенцій у зовнішньому світі. Високий рівень художнього осмислення музичного твору, сформованість психологічної проникливості та інтерпретаційної інтуїції визначають творчий характер діяльності майбутнього піаніста-педагога, котра виявляється в створенні особистісної виконавської та педагогічної інтерпретації змісту твору.

Література

- 1.Ландовска В. О музыке: Пер. с англ.; Послеслов. А.Е.Майкапара. Москва: Радуга, 1991. 402 с.
- 2.Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога. 5-е изд. Москва: Музыка, 1988. 240 с.
- 3.Харнонкорт Николаус. Музыка як мова звуків. Шлях до нового розуміння музики. Суми: Собор, 2002. – 184 с.

УДК 316.722:004:316.472.4(043.2)

КУРИЛО О.Й., МОРГУН А.В., ПРОКОПОВИЧ Л.С.,
Мукачівський державний університет

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБИСТОСТІ

Сучасне суспільство характеризується змінами, що стосуються всіх сфер життєдіяльності людини. До них, зокрема, належать: безперервність, стрімкість, тенденція до прискорення, глобальний характер та ін. Одним із важливих факторів зміни якості життя соціуму є інформатизація, оскільки в нинішніх умовах його рівень та спосіб починає дедалі більше залежати від рівня та якості культури, освіти, організації роботи, послуг тощо.

Нове суспільство – це суспільство розумової праці, засноване на інформаційних технологіях і знаннях. Процес його інформатизації значною мірою зводиться до поширення медіакультури в тому чи іншому соціумі, що, в свою чергу, об'єднує суспільство сталими зв'язками.

Основними чинниками, що вплинули на виникнення феномена інформаційної культури, а також таких понять, як «інформаційна грамотність», «інформаційна компетентність», «медіаграмотність», є: перехід інформації в розряд найважливіших універсальних категорій суспільного розвитку, зростання її обсягів, інформатизація суспільства, розвиток інформаційної техніки і технології, становлення інформаційного соціуму.

Інформаційна культура відіграє значиму роль у суспільстві – як спосіб протистояння інформаційним війнам, інформаційному маніпулюванню, інформаційним стресам. Це досягається шляхом пізнання сутності та наслідків цих явищ, оволодіння практичними навичками пошуку та роботи з інформацією, захисту від непотрібних повідомлень [2, с.5].

Однак науковці, досліджуючи освітні аспекти формування інформаційного суспільства, аналізують деякі його проблеми як суспільства, що постійно навчається, оскільки в цьому випадку зростає потреба в підвищенні кваліфікації, засвоєнні нових видів діяльності тощо. На жаль, на сьогодні інформаційні ресурси України та світу в нашій державі використовуються не належним чином. Однією з причин такої ситуації є відсутність достатнього рівня інформаційної культури суспільства та його членів.

Феномен інформаційної культури, який є складовим елементом загальнолюдської культури, можна розглядати на різних рівнях: суспільному та особистісному [1, с.2].

Так, зокрема, *інформаційна культура суспільства* передбачає певний рівень організації інформаційних процесів, ступінь задоволення потреб людей в інформаційному спілкуванні, ефективність процесу створення, збирання, зберігання, переробки та передавання повідомлень, а в свою чергу, *інформаційна культура особистості* – вміння цілеспрямовано працювати з інформацією та використовувати для її отримання, обробки й передавання сучасні технічні засоби та методи [3, с.42].

Як специфічна частина загальної культури людства, інформаційна культура – це динамічний процес, що постійно змінюється. Саме тому етапи її розвитку дослідники співвідносять з етапами розвитку інформаційних засобів передавання людського досвіду, оскільки культура повідомлень прогресує в міру піднесення нових підходів у роботі з інформацією.

З розвитком інформаційних засобів передавання людського досвіду відбувається становлення інформаційної культури й ускладнення її компонентного складу. З цього випливає, що в розвитку інформаційної культури можна виокремити такі етапи:

1. *Примітивна інформаційна культура* первіснообщинного ладу, яку характеризує наявність лише фрагментів гуманітарного компонента.
2. *Елементарна інформаційна культура*, що виникла з винаходом друкарства, характеризується розширенням компонентного складу.
3. *Базова інформаційна культура XIX століття*. Відбувається подальший розвиток гуманітарної і технічної складової інформаційної культури в міру вдосконалення технічних засобів передавання і збереження інформації.
4. *Комп'ютерна інформаційна культура XX століття*. Подальша історія розвитку нових могутніх носіїв і засобів передавання інформації пов'язана з винаходом електронних обчислювальних машин. Суспільство одержало найбільш могутній і досконалий за свою історію засіб обробки інформації.
5. *Інформаційна культура XXI століття*. В умовах, коли інформація стає стратегічним ресурсом, кожна людина для успішної самореалізації в інформаційному суспільстві повинна мати достатній рівень інформаційної культури [3, с.40].

Таким чином, важливою складовою загальної культури кожної освіченої особистості на сьогодні є інформаційна культура, оволодіння якою – це шлях до універсалізації якостей людини, що сприяє реальному розумінню особистості самої себе, своєї ролі та місця в суспільстві.

Література:

1. Антонченко М.О. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури. URL:https://www.ii.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/Informatsiy-na-kul'tura-yak-skladova-zahal'nolyuds'koyi-kul'tury (дата звернення: 20.04.2021).

2. Бібліотека в суспільстві знань: підвищення інформаційної грамотності громадян: методичні матеріали / Департ. культ. і туризму Харк. облдержадмін. Харк. обл. універс. наук. б-ка / за ред. Г.В.Бакаєва; уклад. М.М.Григор'єва. – Харків : ХОУНБ, 2015. 24 с.

3. Коломієць А.М. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.010102 “Початкова освіта”. Вінниця: ВДПУ, 2010. 200 с.

УДК 39:001.891(477.87)Козьмінова(045)

МАЛЕЦЬ О. О.,
Мукачівський державний університет
МАЛЕЦЬ Н. Б.,
ДВНЗ «Ужгородський державний університет»

ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ У ПРАЦЯХ АМЕЛІЇ КОЗЬМІНОВОЇ

Етнографічні дослідження Підкарпатської Русі другої половини ХІХ століття висвітлені у працях Тиводара Легоцького. З входженням Підкарпатської Русі до складу Чехословацької Республіки з 1919 р. інтерес до нашого краю актуалізувався. Вагомий внесок в етнографічні дослідження сучасного Закарпаття зробила А.Козьмінова у своїй монографії "Підкарпатська Русь. Робота та життя людей у культурній, економічній та етнографічній сферах"

Вона народилася 11 липня 1876 року в Пльзені у родині Томасі Сімханзла, професора місцевої граматичної школи та польки Амалії Мадле. Закінчивши місцеву дівочу школу та після отримання педагогічної освіти в Пршибрамі в 1911 році стала викладати трудове навчання для дівчат у місцевих школах. Отримавши викладацький сертифікат на професійну діяльність із шиття, вона продовжила свою професійну діяльність у школах Пльзені, де пропрацювала до 1918 року. Із цього часу вона займається етнографічною діяльністю. Амалія одружилася з Франтішеком Козьміна, який був сином Джона Козьміна, політично активним селянським діячем у Нечевичах. Вони народили трьох синів Джиржихо, Вакклава та Прокоп. Вона розлучилася з чоловіком у 1911 році [1].

Після створення Чехословацької Республіки в 1918 році Міністерство школи та національної освіти А. Козьмінова була відправлена до Словаччини, щоб навчати вчителів викладати курс шиття та вишивання. У цій діяльності вона була успішна, і тому її направили в Підкарпатську Русь на посаду інспектора з ручної праці. А також їй було доручено опитування етнографічно збережених місцевих місць краю. Потім було запропоновано організувати та провести державні курси народної вишивки у районі Верховини. Діяльність Амалії на цій ниві знову була успішною. Зібрана вишивка під її керівництвом стала основою етнографічної виставки у Підкарпатській Русі, а після перенесення до Праги була виставлена в Музеї прикладного мистецтва. Там вперше вона читала лекції з етнографії Підкарпатської Русі. Під час свого

перебування у Підкарпатській Русі Амалія зацікавилась фольклором її мешканців та культурно-економічним життям краю. Як одна з перших жінок, вона використовувала фотографію, щоб документувати важке побутове життя та святкові обряди, які на той час у значній мірі були екзотичні, але не зовсім безпечні. Результатом її досліджень стала монографія "Підкарпатська Русь. Робота та життя людей у культурній, економічній та етнографічній сферах", що вийшла друком у 1922 році у Празі на 125 сторінках великого формату з рядом креслень та фотографій, а також прикріплених красивих кольорових видів народних костюмів та вишивки. Етнографічні дослідження високо оцінені фахівцями.

Основні тези у вищезгаданій праці А.Козьмінової щодо історії заселення, життя та побуту краю. До важких проблем у соціальному і господарському становищі населення Підкарпатської Русі вона відносить наслідки першої світової війни [2;5].

Найважче життя у всіх Карпатах у лемківських землях є на кордоні з Галичиною. Тут села розташовані високо в горах, часто без всякої ліпшої вигоди (комунікації), точні документи доводять, яка страшна і загальновідома тактика була попереднього часу, направлена до однієї цілі: морального і фізичного знищення, яка приводила до загибелі народу. Такі міри і така мета була направлена на всю Підкарпатську Русь. Якщо ця частина не належала б до нашої держави, то «невідомий материк» - став би загадкою і про нього ніхто б не знав. Відомості про край були завжди уривчастими, найчастіше потрапляли від солдатів, і то лише тоді, коли світова війна досягла (фронт) північної частини Угорщини [3;7].

Саме м. Ужгород сьогодні головне місто Підкарпатської Русі. На Ужгород здавна робив вплив словацький світ, але нам здалося що ми в чужому морі. Такого сильного гноблення і приниження доведено мадярами - скрита від нас найдавніша вітка руського народу. Підкарпатська Русь є споконвіку Батьківщиною слов'янських елементів малоросійської мови, яку за тисячу років не знищила в народі деспотична і шовіністична попередня влада.

Досліджуючи осілість і розселення руського народу під Карпатами, зокрема, стародавніх записок «Літопису Київського», які вчать нас, що всі руські виникли на Дніпрі, де виникли і об'єднались у праслав'ян. Праслав'яни – народ слов'янський, від прадавня були розселені в долинах над Карпатами, від ріки Дніпра і аж до ріки Вісли. На великому просторі вони жили осідло, поділені на різні племена. Від чужих відомі були тоді: Венеди – Вініди чи Вени, як на сьогодні іменують руських. Карпатські гори звали тоді Гори Венедські. Праслав'яни в межах свого розселення з часом так розрослися, що почали заселяти пусті землі на північ, захід і південь. На захід заселяють землі аж до ріки Одри, до Балтійського моря, а далі на Лаби, за нею ж розселилися до Шутави. На північ розселилися праслав'яни до фінських племен, як під їх натиском відступили аж за ріку Оку. На півдні заселили пониззя Чорного моря, поріччя Дунаю та Балкан, і вгору до Румунії, пізніше Угорщину. Рух праслав'ян

відбувся в добу, коли в Європі були переселення та йшов процес боротьби народів за панування (владу) [3;10].

Література

1. Amalie Kožmínová. Podkarpatská Rus: práce a život lidu po stránce kulturní, hospodářské a národopisné – Praha: vlastním nákladem, 1922
2. Amalie Kožmínová. Lidové vyšívání křížkové pro školu a dům: barevné předlohy a užité vzory krojové – sestavila za součinnosti R. Kobosila. Praha: R. Kobosil, 1922
3. Podkarpatská Rus - práce a život lidu * Amalie Kožmínová - Karpatia.cz. www.karpatia.cz [online]. [cit. 2018-03-07]. Dostupné v archivuporižneném dne 2018-03-08. (česky)

УДК 37.091.3-021.4:82-1/-9: I159.964.22:028.02I

МОРГУН А.В., КОЗЛИК Р.М.,
Мукачівський державний університет

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ЖАНРІВ В КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕРАПІЇ

Динамічний розвиток суспільства в аспекті антропоцентричних наукових досліджень актуалізує вивчення теорії та практики світового досвіду бібліотерапії та її проектування у педагогічно-освітнє середовище.

На думку науковців педагогічна бібліотерапія є галуззю психолого-педагогічних знань про цілющий вплив книги на психіку людини. Головна мета педагогічної бібліотерапії - створення психологічного комфортного освітнього середовища, вироблення оптимістичного погляду на життя та зміну особистісних реакцій на ситуацію, що травмує емоційно-почуттєву сферу дитини за рахунок удосконалення власного соціального досвіду.

Питання важливості книги і читання для гармонійного розвитку особистості розглядали у своїх працях багато українських науковців і практиків книжкової справи, зокрема О.Афанасенко, С.Безклубенко, О.Біличенко, Т.Вилегжаніна, І.Дзюба, М.Зубицька, О.Коваль, А.Кобзаренко, В.Маркова, Т.Новальська, Е.Огар, О.Онищенко, М.Сенченко, В.Теремко, І.Тимошенко, В.Шелухін та ін..

Аналіз різноманітності літературних жанрів та їх вплив на особистість з точки зору медичної бібліотерапії здійснив А. Е. Алексейчик. Напрацювання дослідника можуть бути використані у професійній діяльності вчителя відповідно до потреб учнів [1]. Перелік жанрів того чи іншого типу літератури та їх вплив на учнів є наступним:

Медична література впливає на психологічні стимули та мотиви у навчанні, визначає вікові та індивідуальні особливості розвитку дитини. Основні завдання цієї літератури - гігієна дитини, надання інформації про здоровий спосіб життя, анатомічні особливості людини тощо.

Педагогічна література використовується найчастіше в якості елемента корекційної педагогіки.

Основне призначення науково-популярної літератури - розповсюдження знань для учнів, які виявляють інтерес до новинок науки, культури, техніки. Ця література є засобом поглиблення самоосвіти.

Науково-фантастична література сприяє активізації творчого мислення дитини, усвідомлення реальної дійсності та вигадки, яка прихована за незвичайною образністю і є, по суті, віддзеркаленням реальної дійсності, прихованої за фантастичним сюжетом.

Документальна література, яка базується на повному або частковому використанні документальних джерел, дає можливість учневі отримати ґрунтовні знання для формування власного наукового світобачення та світорозуміння.

Філософська література допомагає дитині сформувати свій ціннісний та духовний світ, визнати цінність та унікальність людини як особистості, усвідомити сутність гуманізму у суспільних відносинах.

Біографічна та автобіографічна література дає змогу учневі ознайомитися з життєвим досвідом видатної особи та порівняти його з власними здобутками, знайти спільне та відмінне з думками та долями людей, які залишили по собі помітний слід у житті.

Афористична література надає учневі знання стосовно філософських та психологічних аспектів вивчення людини.

Пригодницька література, детективи займають значне місце у бібліотерапії. Саме завдяки цьому жанру в учнів у невимушеній формі розвивається логічне мислення, спостережливість, уважність, фактично тренується розумова діяльність.

Народознавча література є потужним потенціалом у виховному, пізнавальному та освітньому значенні. Дає змогу учням глибше вивчити життя, звичаї, культуру рідного народу, сформувати ідеали добра, справедливості та милосердя.

Казкова література - один з основних жанрів усної народної творчості, розвиває мовлення, уяву, фантазію, творче мислення, вміння знайти нестандартний вихід із проблемної ситуації.

Нефікційна література дає знання, які формують загальні уявлення щодо епохи, постаті, подій, явищ.

Учитель, який використовує педагогічну бібліотерапію, повинен, по-перше, уважно спостерігати та досліджувати своїх учнів, застосувати відповідну читацьку терапію; по-друге, організовувати бесіди у сприятливих для учня умовах; по-третє, давати можливість висловитися учням, у яких є проблеми з навчанням; по-четверте, контролювати хід дискусій з метою надання можливості учням скористатися як словом, так і літературним текстом; по-п'яте, за допомогою читацького плану з метою підтримки досягнень учнів у навчанні розвивати вміння справлятися з різними проблемами; по-шосте, систематично звертати увагу на способи читання та ставлення до прочитаних книг, що пов'язано з психофізичним станом дитини та

змiнами, якi можуть вiдбуватися у зв'язку з хворобою або емоцiйними порушеннями.

Отже, педагогiчна бiблiотерапiя є ефективним засобом впливу на особистiсть з метою стабiлiзацiї її емоцiйно-почуттєвого стану та надання можливостi творчої самореалiзацiї у навчально-виховному середовищi сучасної школи.

Лiтература

- 1.Алексейчик А. Е. Библиотерапия / А. Е. Алексейчик // Руководство по психотерапии под ред. В. Е. Рожнова. – 3-е изд., доп. и перераб. – Ташкент: Медицина, 1985. – 404 с.
- 2.Баханов К. Що таке технологiя навчання // Шлях освiти. -1999. - №о 3. - С. 23-25.
- 3.Ловка О. Новини в галузi бiблiотечної психологiї / О. Ловка. – К. : Бiблiотечна планета, 1999. – 234 с.

УДК І 159.964.22:028.02І:37. 091.3-052

МОРГУН А.В., ПРОКОПОВИЧ Л.С.,
Мукачiвський державний унiверситет

ПЕДАГОГIЧНА БIБЛIОТЕРАПIЯ У ПРОЦЕСI ФОРМУВАННЯ IНДИВIДУЛЬНОЇ ТРАЄКТОРIЇ ОСОБИСТОСТI ШКОЛЯРА

Система освiти України нинi на перше мiсце висуває питання модернiзацiї сучасного освiтнього процесу, особистiсно-дiяльнiсний аспект якого ґрунтується на впровадженнi педагогiчної бiблiотерапевтичної технiки, яка є основним положенням нової освiтньої парадигми. Саме вiд неї залежать iндивiдуальна освiтня траєкторiя учня та програма його життєдiяльностi у цiлому.

Сьогодні йдеться про необхідність звернення до книги, яка, виконуючи традиційні функції, здатна «лiкувати» душу читача; до бiблiотерапiї, що може сприяти покращенню самопочуття пiсля пережитих травмуючих подiй.

Науковцi таких країн, як Норвегiя, Японiя, Францiя, Швецiя, Данiя, Росiя та iн., якi розробляли понятiйний апарат та теорiю бiблiотерапiї переконують, що хоча вона i не є панацеєю, але вiдiграє велику роль у лiкуваннi та реабiлiтацiї хворого. Бiблiотерапiя як засiб допомiжного лiкування використовується у багатьох краiнах свiту (зокрема США, краiни Європи та Азiї).

Результати роботи вчених з Оксфорду пiдтвердили те, що читання книг – кращий спiсiб позбутися стресового стану. Вчені дiйшли висновку, що саме читання дає найбільш швидший позитивний ефект i випереджає навіть дiю легкої прогулянки, прослуховування улюбленої музики, чаювання тощо.

Терапiя мистецтвом, пов'язана з книгами, у багатьох краiнах (Великобританiї, Францiї, Iспанiї та iн.) є популярним методом зняття стресу у дорослих за допомогою книжок-розмальовок. Книги, якi «запрошують» до занять арт-терапiєю, а саме до зняття стресу за допомогою розмальовування, набувають популярностi i в Україні.

Про вплив книги на людину було відомо з давніх часів, однак тільки на початку нашого століття почали розглядати книгу як засіб для зміни мислення або поведінки людини. І тільки на сьогодні це питання постало перед учителем початкової ланки освіти, як заохотити дитину з раннього віку до читання книжок з метою вирішення її психологічних та побутових проблем, покращення навчальної діяльності, виховання особистісних орієнтирів у просторі соціальних чинників, підготовки життя у соціумі через засоби педагогічної бібліотерапії [3].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники, наукові інтереси яких стосуються проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, К. Баханов, В. Журавльов, Д. Мазоха та ін.), пропонують виділити позитивне з навколишнього світу. Зокрема, В. Загвязинський вважає, що розвиток сучасної педагогіки потребує нових наукових підходів: методів, способів, терапій для ефективного результату навчання та виховання [1].

З точки зору Н. А. Рубакіна людина читає ті художні тексти, які за психологічною наповненістю відповідають йому як особистості. О. Л. Кабачек стверджує, що лікувальний ефект базується на впізнаванні людини своєї проблеми, травмуючої ситуації в художньому творі й спрямуванні заданим в ньому зразком виходу з подібних ситуацій, їх психологічного подолання. Чим більш схожі герой і ситуація, описана в художній книзі, обставини й характер, тим сильніше, на думку прихильників цього підходу, буде терапевтичний ефект [2].

Для використання терапевтичної літератури особливо важливими є, у першу чергу, взаємозв'язок творів зі станом і проблемами дитини, наявність специфічних знань, фактів, що дозволяють знаходити причину явищ та бути незалежним від авторитетів.

Для того щоб організувати оптимальне педагогічне спілкування, потрібно, по-перше, знайти шлях до встановлення довірливих відносин з учнем. По-друге, вчитель має бути цікавим для учня, має дбати про особисту всебічну освіченість, бути обізнаним серед всіх жанрів літератури, нових видів друкованих видань.

Необхідно враховувати, що бібліотерапевтичний вплив книги на учня має відрізнятися від простої дидактичної роботи з текстом. Тому вчителі, які не володіють методом бібліотерапії, повинні пройти відповідну підготовку.

Вчитель-бібліотерапевт повинен мати певні схильності, риси та вміння. Це вчитель, який:

1. Наділений емпатією, легко налагоджує контакт з учнями, вміє делікатно увійти у становище дитини, яка потребує допомоги.
2. Вміє визначати проблеми та потреби учасника педагогічної бібліотерапії.
3. Добре обізнаний з літературою та можливостями її впливу на учня.
4. Володіє різноманітними терапевтичними технологіями.
5. Здатний провести внутрішньо-групову комунікацію в декілька етапів.

6. Усвідомлює, що один із методів не може стати універсальним засобом вирішення усіх проблем.

Отже, важливість бібліотерапії полягає в тому, що для кожного конкретного учня можна підібрати відповідну літературу, яка б скорегувала і вплинула на адаптацію учня до нового способу життя, на його психічне та моральне здоров'я.

Література

1. Баханов К. Що таке технологія навчання // Шлях освіти. - 1999. - № 3. - С. 23-25.
2. Карпова Н. Л. Библиопсихология. Библиопедагогика. Библиотерапия / отв. ред. Н. Л. Карпова, редкол. : Н. С. Лейтес, О. Л. Кабачек, И. И. Тихомирова. – М.: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2014. – 272 с.
3. Ловка О. Новини в галузі бібліотечної психології / О. Ловка. – К. : Бібліотечна планета, 1999. – 234 с.

УДК 373.3.091:796.011.1-057.874(043.2)

МОРОЗ Ф.В.,
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У системі фізичного виховання дітей шкільного віку особливе місце посідає фізична підготовка. Рівень розвитку її компонентів – сили, швидкості, витривалості, гнучкості позитивно впливає на фізичне і психічне здоров'я молоді. У фізичній підготовці дітей на сучасному етапі постають питання, пов'язані з комплексним вихованням фізичних здібностей, які є основою підвищення рівня фізичного та психічного здоров'я дітей молодшого шкільного віку, які висунуті такими державними документами, як Закон України «Про фізичну культуру і спорт», цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», та ін. Показники стану рухових здібностей дають правильніше уявлення про стан розвитку людини, її здоров'я, визначення, яким видом спорту краще займатися, у якому віці відбувається домінуючий розвиток тих чи інших здібностей. Науковими дослідженнями встановлено тісний зв'язок між формуванням рухових здібностей і різноманітними руховими вміннями та навичками [4, с. 56].

З метою визначення загального рівня та їх вікові і статеві особливості рухової підготовленості дітей молодшого шкільного віку. Було проведено тестування прояву рухових здібностей. У ході обстеження дітей був використаний комплекс різноманітних тестів, критеріями відбору яких були надійність і стабільність результатів, диференційованість, практичність. В результаті аналізу були визначені вікові та статеві особливості розвитку фізичних здібностей, функціональні можливості, рівень взаємозв'язків та взаємозалежності показників у структурі фізичної підготовленості; активізація емоційної та функціональної реакції дітей, становлення оптимального

дозування навантажень та відпочинку, в залежності від віку дітей, фізичної підготовки; аналіз результатів педагогічного експерименту [1, с.255].

Мета дослідження – розкрити зміст фізичної підготовки 6-9 – річних школярів; з'ясувати стан дослідження проблеми рухового спрямування фізичної підготовки; виявити вікові особливості формування структури фізичної підготовленості та розробити педагогічні умови комплексної рухової організації фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку [3, с. 93].

Проведений аналіз засвідчує, що від 6-7 років у дівчаток і хлопчиків спостерігається активний розвиток фізичних якостей. Виняток для дівчаток становить розвиток рухливості в суглобах. Де спостерігається погіршення даних можливостей від 6 до 7 років. Співвідношення засобів вибіркового впливу у фізичній підготовці хлопчиків та дівчаток 6-річного віку не відрізняється, але рухова активність – середній показник темпів розвитку фізичних здібностей – значно вищий у хлопчиків. Значення фізичної підготовки дітей у вихованні рухових вмінь, навичок, оволодіння основами їх практичного використання у різних умовах рухової діяльності. У 7-річному віці спостерігається загальна тенденція до зменшення темпів розвитку фізичних якостей, що є відображенням зниження рухової активності у дітей у зв'язку із змінами режиму їх життя. Віковий період від 7-8 років характеризується значним зниженням темпів розвитку всіх фізичних якостей. Темп розвитку окремих фізичних здібностей не перевищує 25,0 %, а його уповільнення відзначається у дівчаток за показниками швидко-силових можливостей і гнучкості. Показник гнучкості погіршується також і у хлопчиків. Результати порівняльного аналізу середніх показників рухової підготовленості хлопчиків з дівчатками 7-10 років показує, що немає значних відмінностей в розвитку рухових здібностей між ними [2, с. 21].

Узагальнення матеріалів дослідження дає підстави стверджувати, що за середньо-статистичними показниками рухова підготовленість дітей молодшого шкільного віку знаходиться на низькому рівні. На мою думку тільки визначивши кожному учневі загальну оцінку рухової підготовленості і слабкі результати окремих тестових вправ можна зорієнтувати особисто кожного на розвиток відстаючих здібностей і визначити шляхи самовдосконалення рухової підготовки молодших школярів. У результаті аналізу було встановлено, що розроблена система педагогічних умов у значній мірі впливає на процес загальної фізичної підготовки.

Література

1. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання: нав. посібник Київ: Олімп. літ., 2008. Ч 2. 367 с.
2. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: нав. книга. Тернопіль: Богдан, 2003 ч. 1. 272 с.
3. Єрмолова В.М., Іванова Л.І., Дерив'янка В.В. Навчасьтесь граючись: метод. посіб. для вчителів фізичної культури ЗНЗ Київ: література ЛТД. 2012. 208 с.
4. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку . Львів: ВНТЛ, 1998. 336 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В останні роки спостерігається значне зниження рівня здоров'я населення України, особливо дитячого, яке пов'язане з дефіцитом рухової активності. Найбільш відчутний її дефіцит у школярів, рухова активність обмежується трьома уроками фізичної культури на тиждень. Однією з характеристик рухової активності є фізична підготовленість – важливий результат фізичного виховання втілений у досягнутому рівні працездатності, сформованих фізичних якостях, які сприяють ефективній життєдіяльності людини, її фізичному здоров'ю та творчій активності. Результати досліджень свідчать, що низький рівень фізичної підготовленості мають понад 50% дітей шкільного віку [2, с. 24].

Проблема тестування рівня фізичної підготовленості школярів різного віку набула нового рівня актуальності після сумнозвісних летальних випадків на уроках з фізичної культури, що мали місце в середніх школах України. Як наслідок, значних змін зазнали програми з фізичного виховання для учнів різного віку, у тому числі, й у частині складання нормативів з фізичної підготовленості [1, с. 19].

Різноманітні фізкультурно-оздоровчі технології, що передбачають використання засобів фізичного виховання в оздоровчих цілях. Запропоновані новації, фактично, повністю змінили систему оцінювання, яка була традиційною для середньої школи протягом десятиліть. Також це зумовило виникнення чисельних дискусій між фахівцями, щодо необхідності реформ. Тому на сьогодні в Україні проблематика оптимізації процесу тестування в існуючій системі фізичного виховання залишається актуальною [3, с. 8].

Мета роботи – дослідити фізичну підготовленість молодших школярів у процесі фізичного виховання та її взаємозв'язки із показниками фізичного стану. Для досягнення мети роботи використовувались наступні методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел, антропометричні методи досліджень; фізіологічні методи дослідження; експрес-оцінка рівня фізичного здоров'я; педагогічні методи досліджень; методи математичної статистики.

У дітей молодшого шкільного віку простежується нерівномірність розвитку фізичних якостей у відповідних вікових періодах. Загалом виявлено закономірність поступового, але не прямолінійного використання результатів тестових обстежень. Найбільш інтенсивні періоди розвитку фізичних якостей дітей 8-10 років простежується за показниками сили, спритності, швидкісно-силовими якостями. Фізичний розвиток дітей та підлітків характеризується процесом росту та розвитку організму, що дозріває, і тісно пов'язаний з рівнем

рухової діяльності дитини. Основою для оцінки результатів педагогічного тестування фізичної підготовленості спостережуваних школярів було порівняння фактичних результатів в контрольних вправах на визначення рівня розвитку кожної фізичної якості з нормативами шкільних програм з фізичної культури для відповідного класу, а також із нормативами «Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України». Аналіз результатів дозволив визначити провідні та відстаючі фізичні якості у дітей досліджуваних статево-вікових груп. Проведений факторний аналіз фізичного стану дітей у віці 7-9 років та окремих його компонентів дозволив виявити пріоритетні показники фізичного розвитку, функціонального стану серцево-судинної та дихальної систем організму, які мають переважаче значення для прояву фізичних якостей у дітей кожної статево-вікової групи [4, с. 36].

За результатами дослідження було визначено, що основна кількість учнів молодшого шкільного віку має низький, нижчий за середній та середній рівень фізичного розвитку. На рівень прояву фізичних якостей дітей впливають рівень та гармонійність їх фізичного розвитку, функціональний стан серцево-судинної та дихальної систем організму, низький рівень фізичної працездатності та фізичного здоров'я. Значний вплив на динаміку результатів в тестах здійснюють індивідуальна схильність та індивідуальні особливості фізичного розвитку, а також цілеспрямовані педагогічні вправи.

Література

1. Белікова Н.О. Сучасний погляд на перспективи модернізації вищої фізкультурної освіти.
2. Цьось А.В., Гац Г.О. Педагогічна діагностика в процесі навчання фізичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Патнік В.В., Навротський М.М. Вплив систематичних занять фізичними вправами на системи організму та рівень соматичного здоров'я людини.
4. Андрійчук О.Я., Григус І.М. Аналіз стану захворюваності та поширеності хвороби кістково-м'язової системи в Україні. Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту

УДК 796.015.4-053.6:796.323.2(043.2)

РІГО М., ГАВРИШКО С. Г.,
Мукачівський державний університет,

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЮНИХ БАСКЕТБОЛІСТІВ

Сучасні заняття фізичними вправами спрямовані не на досягнення високих результатів, а на підвищення їх оздоровчого впливу на широкі маси населення. Для вирішення даної проблеми найбільш ефективним засобом є спортивні ігри. Баскетбол є одним із засобів фізичного розвитку і виховання молоді.

Сучасний баскетбол – це атлетична командна гра, яка характеризується високою руховою активністю і значним напруженням ігрових дій і до того ж перебуває на стадії бурхливого творчого підйому, що характеризується тенденціями активізації різноманітних дій у нападі й захисті[1, с.7].

Розвиток баскетбольних навичок, таких як стартовий ривок, високий стрибок та інших вимагає високого рівня спеціальної фізичної підготовки. Спортивні результати в баскетболі залежать від рівня розвитку рухових якостей.

Базою для спеціальної фізичної підготовки є загальна фізична підготовка. Загальна фізична підготовленість юного баскетболіста є фундаментом для подальшого багаторічного спортивного вдосконалення [2, с.16]. Вона повинна забезпечити високий рівень і пропорційний розвиток усіх фізичних якостей.

Фізичні вправи за своєю спрямованістю поділяються на групи [3].

1. Вправи для розвитку сили м'язів:

- обертання, згинання і розгинання кистей рук із гантелями, які утримуються загальним хватом або за одну кулю;
- стискання кистями рук пружних тіл (тенісних м'ячів, пружин).

2. Вправи для розвитку швидкості:

- біг стрибками з однієї ноги на другу;
- короткі ривки після стрибків, повороти на місці і під час пересування.

3. Вправи для розвитку витривалості:

- ривки уперек баскетбольного майданчика, перетинаючи бокові лінії чотири рази підряд. Повторити 3-5 раз з перервою 1-2 хв.

4. Вправи для розвитку спритності:

- жонглювання двома і трьома м'ячам;
- влучення тенісним (волейбольним) м'ячем у вертикальну мішень після перекиду вперед (назад).

5. Вправи для розвитку гнучкості:

- ноги ширше плечей, повороти тулуба в сторони, руки розслаблені;
- напівприсід і присід на носках і всій ступні, ноги разом; те ж – ноги нарізно.

Для формування у баскетболістів володіння технічних навичок, необхідно підвищувати рівень фізичної підготовленості. Оздоровчий вплив баскетболу полягає в активному розвитку складно-координаційних здібностей, в першу чергу спритності, точності, а також швидко-силових якостей, загальній і спеціальній витривалості. Значні фізичні та психічні навантаження різного характеру зміцнюють центральну нервову систему, підвищують стійкість уваги, розвивають рухову пам'ять. Таким чином, гра в баскетбол є своєрідною моделлю суспільного життя людини, яка краще допомагає підготуватися до самостійної діяльності.

Література

1. Тучинська Т. А., Руденко Є. В. Баскетбол: навч.-метод. посіб. Т. А. Тучинська, Є. В. Руденко. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2015.
2. Пасічник В. Теорія і методика викладання баскетболу : навч. посіб. / Вікторія Пасічник. – Л. : ЛДУФК, 2015

З. Г.П. Грибан, Т.В. Кафтанова, Ю.С. Костюк Фізична підготовка баскетболістів: метод. рекомендації / Г.П. Грибан, Т.В. Кафтанова, Ю.С. Костюк. – Житомир: Вид-во «Рута», 2017

УДК 021-044.922:[316.3:004](043.2)

СІДУН Я.Є., ПРОКОПОВИЧ Л.С.,
Мукачівський державний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні інформаційні технології займають центральне місце в процесі інтелектуалізації суспільства, розвитку освіти, науки й культури. Сама ж інформація є глобальним, невичерпним потенціалом людства, яке ввійшло в нову епоху розвитку цивілізації, а саме в епоху становлення інформаційного суспільства. Це суспільство передбачає зміну безпосередньо ролі інформації й знання в життєдіяльності суспільства, що відобразилося насамперед у збільшенні інформаційної насиченості управлінської, культурної, політичної, господарської та іншої діяльності. В умовах безперервного збільшення обсягів інформації постає проблема її генерування й оптимізації. Відповідно до цього змінюються форми й способи роботи з величезними обсягами нових знань та інформації. Цей процес супроводжується змінами в усіх галузях людської діяльності, зокрема і в бібліотечній. Аналіз поглядів зарубіжних (Д. Белл, Е. Тоффлер, М. Кастельс, М. Маклюен) та вітчизняних (М. Згуровський, О. Кучабський, С. Луценко, М. Каращук) науковців щодо нинішнього стану інноваційних і трансформаційних змін у бібліотечній галузі, а також сучасних теоретичних досліджень стратегій розвитку бібліотек підтверджує необхідність та своєчасність дослідження щодо функціонування бібліотек відповідно до вимог часу й потреб інформаційного суспільства.

В умовах безперервного збільшення обсягів інформації можна спостерігати трансформацію всіх складників виробничої діяльності бібліотек: організаційно-функціональної, технічної й технологічної, кадрової, які набувають системного розвитку. Науково-теоретичне дослідження можливостей модернізації бібліотечної справи в Україні розпочалася ще в 90-ті роки минулого століття. Модернізація торкається усіх сфер функціонування бібліотек і насамперед комунікативних зв'язків із зовнішнім середовищем.

Головним завданням бібліотек завжди було збирання, зберігання, поширення, виробництво та використання загальнодоступної інформації. На сьогодні ж бібліотеки повинні перетворювати інформацію в цінний національний потенціал, від якого залежить сталий розвиток усього українського суспільства.

В наш час значно змінюються способи творення інформаційного продукту, а це приводить до відповідних трансформацій соціальних комунікацій, які виникають у цій площині. Для того щоб розкрити сенс і специфіку зазначених змін, необхідно визначити й дослідити роль і місце

інформації та знань у сучасному суспільстві. Отже виникає потреба виробленні системного представлення інформаційних знань і підготовки людини до життя в інформаційному суспільстві. У цьому ракурсі різноманітним і складним соціальним явищем в умовах формування інформаційного простору постає інтелектуальний (у тому числі науково-освітній, інформаційний та комунікаційний) потенціал і його головна складова – знання та інформація.

Наукову цінність дослідження окремих питань функціонування бібліотек, зокрема формуванню інформаційної культури особистості в межах бібліотек і освітніх закладів мають розвідки І. Скипор, Н. Колкової, Н. Гендиної та Г. Стародубової.

Підвищення інформаційної ролі бібліотек потребує вироблення нових способів формування інформаційного простору, який реалізується на базі комп'ютерних технологій. Організація ж сучасної бібліотечної системи ґрунтується не лише на автоматизації окремої бібліотеки. Головна мета її – створення єдиного всеукраїнського інформаційного простору та інтеграція у світовий бібліотечний інформаційний простір. Як зауважує В. Бабич, для досягнення цієї мети необхідно вирішити ряд завдань: по-перше, удосконалення бібліотечно-бібліографічної інформації й публікації текстів у електронному вигляді; по-друге, забезпечення доступу через Інтернет до бібліографічної інформації та повнотекстових баз даних; по-третє, забезпечення електронних засобів пошуку й обслуговування запитів на інформаційні ресурси бібліотеки. З розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій інформаційний простір бібліотеки розширюватиметься до міжбібліотечного, міжрегіонального, а з часом його межі стануть ще ширшими [1, с. 17].

Нарешті, бібліотека надає віртуальні послуги з пошуку інформації та необхідних знань. Умовно кажучи, сучасна бібліотека стає вузловим центром, який концентрує та розподіляє інформаційні потоки [2].

Упровадження новітніх електронних технологій дає змогу реалізувати комплексний підхід до вирішення інформаційних завдань. Користувач може отримати повний комплект різноманітних інформаційних матеріалів, у тому числі й інтернет-ресурси, а також консалтингові послуги. Бібліотеки сьогодні усвідомили свою роль навігаторів у безмежному масиві інформації, що вигідно відрізняє їх від інших комунікативних суспільних структур [14, с. 31–32].

Отже, новітні електронні технології, що прийшли у бібліотечні установи, дали відчутний поштовх усім напрямам бібліотечної справи. До того ж вони дали змогу значно розширити коло користувачів за межами бібліотеки. Більше того, сучасна комп'ютерна техніка й засоби зв'язку дають можливість бібліотекам з економічною вигодою для себе переорієнтуватися зі стратегії володіння важливими інформаційними ресурсами до забезпечення доступу до неї.

Література

1. Бабич В. Роль бібліотек в інформатизації суспільства і підвищенні інформаційної культури / В. Бабич // Бібл. планета. – 1998. – № 1. – С. 17–20

2. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача / С. Гарагуля // Бібл. вісн. – 2014. – № 6. – С. 17–23. – Режим доступу: libkor.com.ua/php/lib_theme_files/Orientaciya.pdf. – Назва з екрана.

3. Цурина О. Публічні бібліотеки та їх роль у забезпеченні інформаційних потреб населення / О. Цурина // Бібліотека в інформаційному суспільстві: пошуки гармонії, шляхи трансформації. Тези регіональної науково-практичної конференції (21–22 листоп. 2002 р.). – Вінниця, 2002. – С. 31–32.

УДК 784.9:78.087.681

СТАХІВ М.М., МЕДВІДЬ Т. О.,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ НАВИЧОК У ДИТЯЧОМУ ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Роботу з дитячим хором необхідно розпочинати із вироблення правильної співочої постави та співочого дихання, адже це основа вокально-хорової техніки від якої залежать правильне інтонування, атака звука, динаміка, дикція тощо. Вдихаємо активно, глибоко, безшумно та видихаємо з відчуттям збереження опори звука. «Формуючи у хористів навички правильного співочого дихання, необхідно стежити за тим, щоб під час вдиху у них не піднімалися плечі, запобігаючи цим здійсненню поверхового, так званого, ключичного дихання», – пише С. В. Світайло [2, с. 23]. Важливим елементом у хоровому виконавстві є ланцюгове дихання.

Для розвитку резонаторів необхідно пропонувати дітям спеціальні вправи. Так, низхідний звукоряд на будь-який голосний звук, допоможе користуватися головним резонатором і відчувати, що голос наче «дзвенить». Потрібно звернути увагу, що при поступовому переході в грудний резонатор потрібно дотримуватися високої вокальної позиції.

Зберігати точне інтонування в мелодичному строї допоможуть спеціальні вправи, наприклад:

- поступовий спів інтервалів (від ноти До вгору і вниз, називаючи звуки), відчуваючи тоніку;
- спів зі стрибком на певний інтервал, а потім на його заповнення.

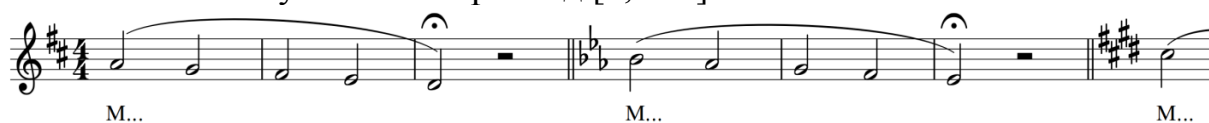
Загальновідомо, що основу гармонічної хорової фактури становлять акорди. «Виконання гармонічних послідовностей виховує у дітей відчуття інтонаційної злагодженості всіх голосів в акорді, їх динамічної урівноваженості», – наголошує С. В. Світайло [2, с. 30]. Диригент повинен звертати увагу юних хористів на принципи їх виконання, а саме: на одночасність вступу всіх звуків акорду; однакову силу звучання і тембр. Спів акордів а саррелла сприяє розвитку слуху хористів.

Варто звернути увагу і на чіткість дикції під час співу. Для кращої роботи артикуляційного апарату текст пісні потрібно прошепотіти, так, щоб добре було

чути кожне слово. Також для чіткої дикції необхідно швидко й виразно вимовляти приголосні звуки, а голосні промовляти протяжно.

Ще одним із важливих етапів у роботі з дитячим хором є формування правильного звукоутворення. Основною формою звукоутворення є м'яка атака звука, яка застосовується при співі *legato*, тверда атака звука – у співі *non legato* і *staccato*. Придихову атаку звука, доцільно використовувати при тихому звучанні. «Для набуття вокальних навичок звуковедення краще співати пісні куплетної форми, які мають прості мелодії і різні штрихи: *legato*, *staccato*. Спів на різні штрихи активізує увагу хористів, допомагає уникнути форсування звука», – зазначає І. А. Тимофєєв [3, с. 18].

Розспівування хору розпочинають на комфортному для всіх голосів звуці в зоні примарних тонів, транспонуючи його секвентно по півтонах вгору або вниз у залежності від можливостей хористів. При розспівуванні дитячого хору, зберігаємо переважно головне звучання. Для цього використовують як спеціальні вправи, так і невеликі мелодійні поспівки з хорових творів. «Вокально-хорові вправи допомагають учням виробити навички правильного звукоутворення і чистого інтонування, що є основою правильного співу», – підкреслює С. А. Крижанівський [1, с. 3]. Найзручнішим у вокальному відношенні є низхідний поступеневий рух голосу на *legato* при м'якій атаці звука. Так, при співі закритим ротом на «морморандо» звукова хвиля, завдяки опущенню м'якого піднебіння, проникає у носову порожнину, викликаючи високе головне звучання. Наприклад [1, с. 4]:

Це відчуття слід зберігати і при переході з сонорного [м] на різні голосні звуки. Наприклад [1, с. 12]:

У хоровому колективі потрібно дуже обережно працювати з дитячим голосом. Важливо чергувати спів та відпочинок, адже при перевантаженні дитячого голосового апарату можливе його ушкодження та навіть втрата голосу.

Література

1. Крижанівський С. А. Вправи для розспівування / С. А. Крижанівський. – К.: Музична Україна, 1977. – 80 с.
2. Світайло С. В. Методика роботи з дитячим хоровим колективом: навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закладів III–IV рівнів акредитації / С. В. Світайло. – К.: Унів. коледж Київського ун-ту ім. Бориса Грінченка, 2016. – 140 с.
3. Тимофєєв І. А. Організація роботи з дитячими вокально-хоровими колективами: методичні рекомендації / І. А. Тимофєєв. – Рівне: «Волинські обереги», 2020. – 44 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ТА СЛОВАЧЧИНИ

У сучасних міжнародних документах щодо вдосконалення системи мистецької освіти «Роль університетів у Європі знань» (2003) зазначається, що культурно-освітні зміни мають сприяти формуванню нових пріоритетів та цінностей розвитку суспільства, змінюючи основні підходи до мистецько-творчого розвитку особистості на культурно-гуманістичних засадах.

Безперечно, що успіх вдосконалення мистецької освіти як у Словацькій Республіці, так і в Україні значною мірою залежить від якості професійної підготовки музично-педагогічних кадрів, здатних до інтелектуального і креативно-творчого розвитку особистості учнів, як основи успішного функціонування людини в умовах постійних змін. Особливої уваги потребує професійна підготовка викладачів фортепіано для потреб системи музичної освіти, оскільки зміни в культурно-мистецькій сфері, процес інтеграції з Європою вимагають підвищення ефективності підготовки висококваліфікованих фахівців. З огляду на це, поряд із організаційними змінами в мистецько-освітніх системах, мають відбуватися зміни в системі професійної підготовки музично-педагогічних кадрів. Оволодіння фаховими компетентностями, розвиток креативно-творчого мислення та реалізація їх у практичній діяльності створює базу для загального зростання мистецької культури суспільства як невід'ємної умови розквіту добробуту в державі.

Творчий потенціал викладачів, виконавців, мистецтвознавців та вподобання слухацької аудиторії формуються в сфері музичної освіти. Мистецькі школи та вищі мистецькі навчальні заклади висувають високі вимоги до фахової діяльності викладача фортепіано, професіоналізм якого стає необхідною умовою нагальних соціальних перетворень сьогодення. У своїй педагогічній роботі вони опираються на європейський рівень навчання гри на фортепіано.

Професійна музична освіта в Україні та Словацькій республіці спрямовується в русло творчої самореалізації особистості, це сприяє вихованню висококваліфікованих кадрів та плеяди талановитих музикантів і виконавців.

В кінці ХХ на початку ХХІ століття в Україні загострилося питання щодо вдосконалення підготовки педагогічних кадрів, зокрема і в музичній сфері також. Тому, поєднавши результати української педагогічної науки і зарубіжного досвіду є перспективним шляхом для успішного оновлення сучасної професійної підготовки майбутніх викладачів в мистецьких закладах.

Література

1. Андрущенко В. Педагогічна освіта України в стратегії Болонського процесу // Освіта України. – 2004. – № 13 (17 лют.). – С.4.

2. Десятов Т.М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття): дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Десятов Тимофій Михайлович. – К., 2006. – 431 с.

3. Дмитриченко М.Ф. Вища освіта і Болонський процес: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.Ф.Дмитриченко, Б.І.Хорошун, О.М.Язвінська, В.Д.Данчук. – К.: Знання України, 2006. – 440 с.

4. Журавський В.С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В.С. Журавський, М.З. Згуровский. – К.: ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2003. – 200 с.

5.Ничкало Н.Г., Кудіна В.О. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз/ Неля Ничкало, В. Кудін. Монографія. – Черкаси: «Вибір», 2002. – 322 с.

6.Сисоєва С.О. Неперервна професійна освіта в контексті Болонського процесу // Професійна освіта: педагогіка і психологія : пол.-укр. журн., укр. -пол. (щорічник) / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало; (редкол.: Н. Ничкало, І. Вільш, С. Сисоєва та ін.). – Ченстохова; К., 2007. – Вип. 9. – С. 49–56.

7. Шевнюк О. Мистецькі дисципліни в реформаційних процесах євроінтеграції / Олена Шевнюк // Імідж сучасного педагога. – 2006. – № 5–6. – С. 17–19.

УДК 687

УГРИН А.М., КОВАЛЬ Т.В.
Мукачівський державний університет

МОДА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ФЕШН-ІНДУСТРІЇ

Мода – це сукупність смаків і поглядів, що панують у певній сфері життя або ж культурного середовища протягом визначеного, але нетривалого часу. Це особливий тип реагування на інновації, характерний широкому загалу людей. Мода характеризує короткочасні й поверхневі зміни і поширюється на всі явища культури, на все, що відноситься до матеріальних і духовних цінностей і знаходиться в процесі змін: мистецтво (живопис, література, музика, театр, кіно, дизайн), науку, техніку, політику, спорт [1].

В кожній європейській мові є слово «мода», що означає особливий спосіб, образ, міра, правило, розпорядження, припис. Найчастіше моду асоціюють з одягом, дизайном одягу, фешн-індустрією. Дотримуватись моди – це значить уловити її основний напрямок, нові силуети, лінії і пропорції, характерні колірні сполучення, варіанти конструкцій у межах модного силуету, принципи обробки. Мода наближає до встановленого нею ідеалу краси, що відповідає вимогам і потребам конкретного часу [2].

Вивчати моду, як особливий феномен людської культури, почали ще з XVIII ст., пов'язуючи її зі зміною естетичного ідеалу та смаків в галузі мистецтва і костюму, хоча вже на початку XVI ст. можна говорити про першу європейську моду на основі італійського, потім - бургундського костюму, а вже згодом по всій Європі поширились так звані «іспанські моди». Дослідники моди XIX-XX ст. стали розглядали моду як соціальний та психологічний феномен. Моду вивчали з різних точок зору – соціальної психології і психоаналізу, з позицій економіки ринкового капіталізму та культурології, і в

кожному випадку мода поставала як найважливіший компонент сучасності суспільства, що визначає динаміку його розвитку та інновацій. Отже, мода існує з давніх часів для позначення класової приналежності, демонстрації статусу, вона слугувала засобом професійної диференціації, породжувала в суспільстві уніфікаційні процеси через масове споживання модних атрибутів [2, 3].

На сьогодні сфера моди та дизайну є не тільки мистецтвом, а й дуже прибутковим бізнесом. Півсвіту спостерігає за тижнями моди в Парижі, Мілані, Лондоні, Нью-Йорку, відслідковуючи новації від дизайнерів світового рівня. Світ моди та дизайну захоплює, а талановиті дизайнери стають диктаторами гарного смаку та іконами стилю. Тому дизайнер одягу для успішної кар'єри в сфері індустрії моди повинен володіти знаннями щодо основних закономірностей моди, мати розуміння моди як соціального явища, бути ознайомленим з соціально-психологічними та економічними аспектами її розвитку, з основними методами прогнозування моди [4].

Вплив моди є присутнім у всіх сферах сучасного життя. Особливо цей вплив відчувається в останні п'ятдесят років, які вирізняються кардинальними змінами науково-технічного і технологічного характеру, що формують соціокультурні умови життя людини. Внаслідок цього створюється багато контр-культур, що з часом впливають на культуру загалом, а в деяких випадках стають її уособленням. Цьому сприяє розвиток засобів масової інформації, які дозволяють миттєво сприймати інформацію про виникнення нових тенденцій в одязі, інтер'єрі, архітектурі [5].

Мода підвладна циклічності, тому її доцільно вивчати з метою дизайн-прогнозу. Модний цикл відображає процес функціонування, розвитку і зміни модних стандартів, в основі якого лежать три основні стадії існування системи: формування, сталий стан, занепад. В якості критерія циклічності служить модна інновація, яка змінює одні модні стандарти на інші – новомодні. Прогнозні методи дають можливість відслідковування процесу розвитку головних тенденцій моди, можливу реакцію не неї різних категорій споживачів та формування моделі поведінки [5,6].

Особливий вплив на розвиток моди мають молодіжні субкультури. Вони виявляють своє значення як частина механізму культурних інновацій, завдяки якому формується нова реальність, впливаючи на зрізи культури, моду, життя, поведінку і, в цілому - на стиль культури епохи, які дають розвиток моді. Саме такі сучасні молодіжні рухи, що формують субкультури, починають обслуговуватись фешн-індустрією, а це сприяє розкручуванню масового виробництва фешн-продуктів [5,6].

Література

1. Колосніченко М.В., Процик К.Л. Мода і одяг. Основи проектування та виробництва одягу: Навчальний посібник. – К.: КНУТД, 2011. – 238 с.
2. Корницька Л.А. Художнє проектування одягу. Історія костюма: Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ – 2000. 2011.- 434 с.

3. Композиция костюма: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г.М. Гусейнов, В.В. Ермилова, Д.Ю. Ермилова и др. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 432 с.
4. Ермилова Д.Ю. История домов моды: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Дарья Юрьевна Ермилова. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 288 с.
5. Билей-Рубан Н.В., Седоухова Е.В., Галушак Э.И. Структуризация моды и ее взаимосвязь с характеристиками референтных групп. / Н.В. Билей-Рубан, Е.В. Седоухова, Э.И. Галушак // Вісник ХДАДМ: Дизайн, дизайн-освіта. – 2012. - № 7. – С. 7-13. – Режим доступу: <https://www.visnik.org/pdf/v2012-09-02-biley-ruban.pdf>
6. Білей-Рубан Н.В., Седоухова Є.В., Галушак Е.І. Прогнозування моди та особливості формування дизайн-прогнозу на основі циклічного підходу. / Н.В. Білей-Рубан, Є.В. Седоухова, Е.І. Галушак // ж-л Лега промисловість. – 2016. - № 4. – С.27-30. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/legpro_2016_4_10

Наукове електронне видання

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ Й ОСВІТИ
В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

13-14 травня 2021 року

**Збірник тез доповідей за матеріалами
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Головний редактор: *Щербан Тетяна Дмитрівна*

Відповідальні за випуск: *Гоблик Володимир Васильович*
Кобаль Василь Іванович

Технічний редактор: *Максютова Олена Володимирівна*

Верстка: *Козел Андрій Ігорович*

Формат 60*84/16
Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк. аркушів – 34,6.

Адреса видавництва:
Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600.
тел./факс (03131) 2-11-09, 3-13-43